

TRACTATVS
SOLEMNIS ET AVREVS
REVERENDISS. PATRIS
DOMINI ARNALDI ALBERTINI
MAIORICENSIS

Vtriusque censuræ Doctoris clarissimi, Episcopi Pactensis, in Sicilia citeriori olim Apostolici inquisitoris solertiss.

De Agnoscendis Assertionibus Catholicis, & Hæreticis.

OMNIBVS IVS CAESAREVM, PONTIFICIVM, Et Sacram Theologiam profitentibus vtilissimus.

MENDIS OMNIBVS, QVIBVS INNVMERIS deprauatus erat, ita purgatus, ordinatus, & restitutus, vt exemplari comparatus è tenebris in lucem prodijsse cognoscatur.

Quæstionum Summis, & Indice aucto exornatus.

CVM PRIVILEGIIS.

·R· 4 ·

VENETIIS, ad Candentis Salamandræ Insigne.
M D LXXI.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO D. IO. ANTONIO FACHINETO A NVCE, NEOCASTRI EPISCOPO, Apud Sereniss. Venetorum Remp. Oratori Pontificio.

AGNAM semper in omni tempore, Io. Antoni, vir praestantissime, Constantiae tributam esse laudem omnes fatentur: nec omnino quisquam est, qui non se ea excellere cupiat: quippe qui intelligat, quantum ornamenti, quantumque vtilitatis ex ea colligere possit, quamque cum ijs agatur infeliciter, qui eius expertes non modo sint, verum etiam esse laetentur. Hæc virtus vbique maxima est: verum, si in altiore loco resideat, maius inde lumen capiunt, qui in ea colenda operam suam locant. Quis Religionem ipsam non semper admiratus est? quis non immortalibus dignam laudibus, diuinoque praeconio iudicat? Hanc tamen viri nequissimi, eius pulchritudinis, propriaeque salutis obliti, multis erroribus perfundere conati sunt. Qui quamquam lucidissimam rem, ab omnique labe immaculatam, nefandis suis consilijs nullo pacto foedare potuerunt; tamen cū sibi maximum inde detrimentū compararint, hoc ipso nō contenti, ceteros quoq; in eandem perditionem inijcere voluerunt. Hinc ortae sunt tot dissensiones, tot variarum opinionum sententiae. Ex quibus cum una tantum vera sit, quam Catholica Romana Ec-

 clesia,

clesia, & Martyrum sanguine, & suis praeceptis comprobauit, in animis tamen quorundam huiusmodi prauas, & corruptas opiniones impresserunt. Hos iampridem de eorum errore admonēdos refellendosque, censuit sapientissime veterum Patrum auctoritas: postea, vbi pertinaces in erroribus esse perseuerent, damnandos etiam, & tanquam exemplum aliȷs proponendos. O miram hominum inconstantiam. qui tot maiores suos, summa religione praeditos, recta semita incedere, viderint; iȷ non ea vti volunt; verum, quasi magis sapere videantur, diuersam a suis viam ingrediuntur. nae illi magno suo malo, quam falsi sint, sentient. Quod si nunc sentirent, praeclare secum ageretur, easque poenas, quas pro tam nefan do errore maximas merentur, effugerent. Verum, qui luminibus occaecati ita sunt, vt lumen verum non videant, quive, cum videant, non eo vti velint, verum suo prauo permanentes in consilio, perniciem sibi struunt; non ne iȷ summopere a cunctis plane hominibus explodendi? Factum inde est, vt, cum in iȷs agnoscendis, emendandisque varie doctissimi viri, pro suo quisque iudicio, sentirent, variȷ varia scripserint, quae hac de re notitiam quandam hominibus possent tradere. Inter quos sine dubio excellere, primasque sibi vindicare, Arnaldum Albertinum, Iurisconsultum celeberrimum, iure omnes fatentur: qui omnem hanc materiam, ex diuersis scriptorum voluminibus collectam, de vnum redegit, suoque iudicio, & probata auctoritate ita facilem reddidit, discrepantesque sententias in concordiam reduxit, vt nihil amplius, aut parum certe, in hoc genere desiderari

siderari

siderari possit. Hic liber cum a viris doctis desideraretur, qui longo temporis spatio paene obsoleuerat, recte me factu-rum censui, si typis diuulgandum committerem, expurga-tumque mendis, quae plurima, si quis cum alijs exemplari-bus conferat, fuisse sentiet, in apertum proferrem. Cui annectēda curaui, eiusdem argumenti, Calderini librum, & formam procedendi contra haereticos, ex Rochi Catanei, Protonotarij Apostolici, Auditoris tui, viri omni laude cumulati, qui te summopere obseruat, instructissima libro-rum omnium, & refertissima Bibliotheca, desumpta. gra-tum facturum me putans Religiosis, si hosce duos commen tarios adiungerem. Cum vero edito libro de dicando cogi-tarem, non diutius haerendum mihi fuit. Nam tu statim opportune mihi occurristi, cui maiora omnia, ob praeclaras virtutes, debentur; quique ita in hoc Legationis munere fulges, vt tui prorsus simillimus videaris. Quid tu nō prae stas, te ipso, te ipso, inquam, dignum? nam, quos tibi com-parem, non ita facile reperturum me confido. Quam tu laudem ab Auenionensibus, & Cisalpinis non ēs consecu-tus? quas tibi gratias non habent? ij quidem ita te admiran tur, vt te praecipuum semper in ore, sermoneque habeant. & merito. id enim tuae virtutes iure quodam suo exigunt. Nam, qui Theologiam, Philosophiam, & Juris scientiam simul teneant, paucissimi reperiuntur; qui vero ijs ita excellat, vt proxime ad tuam laudem accedat, non tam fa-cile reperitur. Hinc te MARCELLVS ille II, iudi-cij in primis laude excellens, quem nimis immatūra morte praereptum iure omnes lugent, te in suis semper habuit, tibi

ſemper plurimum tribuit, te denique ſummopere amabat: vt omnia ab eo ſumma expectare poſſes. Verum Virtuti nunquam ſuus honos deeſt: quodq. caſu quodam vno tempore non accidit, id vt poſtea contingat, ſaepe licet inſpicere. PIVS enim V, qui omnia ſua conſilia, omnes cogitationes, in ſummi Dei cultu, inq. ornandis ijs, quorũ & uita, & mores maxime probantur, locauit, & fixit, praecipuum te delegit, quem ſummis de rebus ad Sereniſsimam Venetorum Remp. mittendum cenſeret. Qui igitur & uita & uero ſcriptis huiuſmodi homines, prauis inſiſtentes opinionibus, refellat; merito tibi inſcribuntur, quae ad eos expellendos, explodendosque pertinent. Tu velim ita tibi perſuadeas, nullum me unquam laborem decreuiſſe fugere, nulli ſumptui parcere, cum quo Catholicae Eccleſiæ, tuique ſimilium dignitatem coniunctam eſſe ſenſero. Vale. VENETIIS, Kal. Jan. M D LXXI.

Amplitudinis tuae ſtudioſiſsimus,

Damianus Zenarus.

DON BARTOLOMEUS SEBASTIAN. EPISCOPUS PACTENSIS HAERETICAE PRAVITATIS INQUISITOR, ET CAESAREAE MAIESTATIS CONSILIARIUS.

AD LECTOREM.

VM primum omnium Diuino fauente numine, ſedis Apoſtolicæ gratia & Cæſareæ. Q. CAROLI maieſtatis iuſſu, non modo Reuerendiſſimi Albertini Inquiſitoris aduerſus apoſtaticam hæreticamque prauitatem in hoc Trinacriæ Regno, & Epiſcopatus Pactenſis dignitati, uerum etiam Bibliothecæ ſucceſſiſſem, qui aſſuetus literarum amor erat, & quæ mihi imminebat prouincia tum ad meorum, tum ad illius librorum ſuppellectilem, ex abſolutis quidem ferijs, me compellebant, & dum tanti uiri noſtra ſanè, quam ætate iuris peritorum principis ſcrutarer uolumina, inter plurimos eius, aliorumque manibus Archetypos hinc inde diffuſos, præſens celeberrimum opus (ut animus præſagiebat) noſtris ſubijt oculis. quod cum delibaſſem, indigeſtum licet, & ſcriptoris incuria, non modica ſanè animaduerſione indigens, alterna temporis intercapedine, prout negotiorum ratio concedebat, mihi perlegendum eſſe conſtitui. In cuius operis lectione adeo delectabar, ut non prius alicuius rei magnitudo me ſubtrahebat, quin illico, ueluti magnete ferrum, ob diuerſa ibi quæſtionum deciſionumque genera, cognitu neceſſaria, obque iurium antilogias eius marte conciliatas, tam ſententiarum appoſita grauitate quàm argutis eruditiſſimiſque rationibus non inuitus alliciebar, & quo magis in ipſius ſtudio nauarem operam, ac perlecta conciperem, eo altiora optatuque digniſſima ſuggerebat, quæ humanum an diuinum redoleant ingenium, omnium ſit indicio. Illud æquidem fatebor ingenue, me adeo ob eius melos in eam beniuolentiam atque neceſſitudinem adductum, ut nullis uigilijs nulliſque peculij diſpendijs parcendum eſſe dijudicarim, immo ſatis iniquum citra culpam fore, niſi aureum hoc opus in lucem euocaretur, cum ne tanti præſulis authoritas ſua ſpe ſuaque laude fruſtaretur, cum ne minimum quidem communi detractum eſſet utilitati, quam non mediocrem etiam doctiſſimus

quisque esset habiturus. In quod animum libenter appuli, quo dispersa suis aptarentur sedibus, lituræ in clarissimas literarum series abirent, effigies consumpta tineis nouis induerentur uestibus, Errata dispersis scriptorum manibus germanam sonarent sententiam, solecismi romanum saperent eloquium, & inutila, pro uiribus, absolutam ac locupletatam redolerent orationem, ijs æquidem conditionibus eum libellum nostris imprimendum expensis, ac studiosis tradendum esse fas erat, in eum enim qui de omnibus se benemeriturum studebat, ingratum licet esse neminem, præcipue ꝙ pharmaca eò præcisiora continet, quo magis in medendis quibusque animi morbis, ac refocillandis uirtutibus, singulare aportat præsidium. Incipe igitur lector hoc, qui nunquam deperit, cibo pinguescere, non profecto Pægasei fontis latices, Verum demissos cælitus imbres degustatos senties, quibus peruersorum hæresis demergendæ facultatem satis optimam lucraberis, & tandem ad omnium rerum opificem nostrum sempiternæ fælicitatis obiectum iter nacturus es apertissimum. Vale.

IOANNIS VRBANI GVIDARII.
Ad librum.

I, liber æthereas cursurus tutior auras:
I, potes ad doctas quaslibec ire manus.
Ortus es auspicijs: quæ raro contigit ulli
Ad natalitium sic habuisse suum.
Nam duo pontifices, & sancti quæstor uterque
Officij, natum te genuere suum.
Cui magis istorum debes? Arnaldus in umbris
Me tulit; in lucis Bartholomæus opem.

I D E M.

Bartholomæus habet partum de morte triumphum
Suscitat Arnaldum quem dedit illa neci.

QVVM

QVVM AVTHOR TRACTATVM tripartitum edidiſſet titulo Speculi inquiſitorū aſcriptum, adferreretur que Impræſſoribus tradendus, Triremibus Naufragantibus, totus pœne Fluctibus Maris dilutus eſt, ſaluis non nullis Cartarum foliis. Ex quibus infra Exaratæ quæſtiones utiliſsimæ collectæ ſunt, quæ (ne periret labor Authoris) uiſæ ſunt publicandæ, cuius Prologus cauſam Operis & ordinem inſinuans ſequebatur.

PROOEMIVM AVTHORIS.

V V M multiplicia uariaq; negotiorum genera quotidie magiſtratibus ſe offerant in iudiciis & emergāt, quæ ipſorum animos iudicantium, etiam ſapientum, titubare trepidareque faciunt, ut nullus fere locus aliquando relinquatur quid optandum quidve cenſendum ſit, quia, teſtante Vlpiano iuriſconſulto, in l. natura. ff. de præſcrip. uer. natura rerum introductum eſt ut plura ſint negocia quàm uocabula. Ideo prouinciā gubernandæ rei publicæ ſubeūtes uigiles eſſe ad ſcripturarum ſcrutinium oportet, ut hoſtibus in dies craſſantibus pro uiribus obſiſtant. Et rurſus quæ deceant licent ac expediant canonice decernant, ut ii (quorum agunt curam) quieſcant, & ſoporentur, ualeant inde tantæ ſollicitudinis apud Deum & homines rationem reddere. ijs maxime deplorandis ſeculis, quibus quique ſui uiribus ingenij plus uero confidentes, ſeipſos non Chriſtum prædicantes, in aliorum perniciem & ſcandalum in labirintum errorum prolabuntur, ut unius ſententiam (ſpreta ueterum Sancta Authoritate) ſuæ innitentes prudentiæ inuiolabili totius Eccleſiæ iudicio præferre non erubeſcāt quaſi ille ſolus Spiritum Dei habeat, cæteri uero humanum. quod quanta uecordia ſit plenum, nullus ſapientum ignorat. ij enim ſunt fontes ſine aqua turbine uentoſæ nubiloſæque elationis agitati, nugiſque inuoluti in eam quam fecerunt foueam incidunt, magnæ quidem & damnandæ temeritatis eſt falſo dogmate plebem Chriſtianam erudire, uel longe uario ab inſtitutis Eccleſiæ, illiuſque præcepta conari conuellere, & demum exempla pernitioſa noxiis dubiis in fide uacillantibus proponere, tri-

re,tribuentes idiotis & infirmis dubitandi offendiculum circa ea quæ fide recta & certa tenenda omnino sunt, in quibus non solum est superfluum hæsitare, & hæsitando disputare, sed etiam illicitum & periculosum. Et si unquàm pastoribus uigilandi super gregem præcepta indicta sint,nūc uigiliarum necessitas urget, ne Lupus immo Leo iam rugiens in ouile domini subintret,neue domini uinea silvescat, ac ne rursus inimicus homo in agro dominico zizaniam seminet,non ut dubios in ijs quæ fidei sunt pertinaci adhæsione nouis instruant scripturis, sed ut canonicis cohærceant cauteriis.latratu enim & baculo lupi arcentur.Ideo Paulus electionis uas Actuum.20.ad hoc cautos reddidit pastores,inquiens. Attendite uobis & uniuerso gregi in quo uos Spiritus Sanctus posuit Episcopos ad regendam ecclesiam Dei. nunquàm etenim grauiorem affuisse necessitatem a quingentis annis citra opinor q̃ nunc adest generi prospiciēdi Christiano,cum cernamus multos pseudo prophetas,magistros mendaces,nouarum introductores sectarum, sub inuolucro uerborum, & in fucata sapientia uerbi multis imposuisse fallacias & imponere.Merito igitur excubiæ flagitandæ sunt ab ijs quibus præciosi gregis cura incumbit,ut ab instantibus insidiis gregem ipsum dominicum tutentur,ne si (quod absit) depereat illorum incuria sanguis illius de manu ipsorum speculatorum requiratur,non enim decet torpere otio, non resolui deliciis,non demum ludis inseruire pernitiosis,& negociis secularibus immisceri(quæ ad rem non pertinent)ipsos uineæ custodes, quam humani generis redemptor suo mercatus est sanguine, olim quippe typicos pastores quibus uerbi diuini angelica legatione illuxit incarnatio non sopitos sed uigilantes super gregem Angeli inuenerunt Luc.ij.Minantibus ergo ijs periculosis temporibus a præpositis aduertendum est,ne ipsis dormitantibus uel nutantibus arcem occupent hostes, neue scintilla ex paruo igne succrescens totum populetur gregem, principiis obsistendum est, hæc nos pericula quæ videmus docent, vt a lapsis temporibus non sint quærenda exempla sed sumenda medicaminum remedia. Et propterea priscorum monumenta patrum & authoritas nos edocent, animos nostros aliquo exercitationis genere excitari, cum ex ea mortalibus commoda, dispendia vero ex segnitię animabus corporibusque proueniant. Nam graue quidem est consuetudine otij indui, quam post exui difficillimum est,tunc enim quadam rubigine mēs obscuratur, Hoc sane ductus consilio Scipio Nasica calamitatem urbis Romanæ metuens nolebat Carthaginem Romani imperij emulam dirui vt dicit Aug. in libr. j. de ciuita.Dei.decernētiq; ut dirueret obsistebat Catoni,timēs ne ex securitate infirmos animos horrida pestis intestinæ seditionis arriperet, cum

enim

enim otio & quieti homines dantur, resolui in secordiam torporemve necesse est, hinc mēs hæbetatur, memoria fluit, reminiscentia non ualet, & quæ uultus sudore nostri iuuenes forsam nacti sumus, idem senes corporis segnicie amittimus, cum uirtutem capescentium spiritus senescente corpore ad altiora deberet conscendere. Nec putemus confidendum in ijs quæ acquisiuimus, nisi in dies acquiramus. Nam cito expenduntur horrea quæ assidua non fulciuntur adiectione, thesaurusque facile profunditur si nullis iterum pecuniis reparetur, sic sensus humanus iugi iuuādus est lectione, illorum præsertim qui Christianæ reipublicæ gubernaculo præsunt. Ne illis obijciatur quod Seruio Sulpitio iuriscōsulto a Quinto Mutio legimus obiectum, inquienti in l. 2. §. Seruius. ff. de origi. iuris. turpe est patricio & uiro nobili causasque oranti ius in quo uersatur ignorare. Cōcors est huic sententiæ quod princeps Apostolorum Petrus prælatos exhortans inquit prima Pet. 3. c. parati semper sitis ad satisfaciendum omni poscenti uos rationem de ea (quę est in uobis) fide iis moti fuere complures qui ad literarum studia uacantes noua dictarum scripta, ut intellectus mole corporea rudis exerceretur, imitationisque exēpla ad posteros transmitteret. Ego uero postquàm agnouerim apud hoc meum officium undique insurgere nonnullos non nouarum sed ueterum sopitarum heresum suscitatores aduersus immaculatā Christi sponsam se extollentium, qui spiritu ambitionis tumidi diuini eloquij uerba, non uerum sensum sacri canonis (quem Spiritus Sanctus docuit) aucupātes, seipsos & alios in errores manuducebant. Et propterea in sua perierunt ignauia, ac eos tempestas ualida demersit & absorbuit sicut ueteres hæresiarchæ eorum magistri absorti sunt, quia cum noluerint esse discipuli, facti sunt angeli tenebrarum, quæ mente reuoluens, perscrutari cępi catholicarum & hæreticarum assertionum naturam, probationis modū ac pœnarum aduersus damnabilium assertionum authores statutarū censuras, non profecto auiditate laudis consequendæ, sed potius charitate seminandæ ueritatis, utque sarcina huius officij humeris meis imposita lęuior redderetur, & utinam (dum iis intendimus) Deus omnipotens conatus Cæsaris benefortunare dignetur, iis præsertim temporum calamitatibus quibus Christiana religio malis undique circumsepta est, nā hinc Mahometanorum bestialitas fetet, isthinc Luterana insania nos infestat, illhinc demum ob Turcarum attroces minas tristamur. Quinimmo non minæ solæ sunt, cum eius ferocitas beluina propugnacula christianitatis profligauerit, instandum est ergo oportune, immo importune apud Catholicos Reges ut aduersus hos serpentes suam excitent potentiam. Sed iis forsitam quis obsistet, hunc inquiens laborem esse inanem, cum ad hęc

peragenda

peragenda uniuerso concilio opus sit, ubi de extirpandis hæresibus, de turcarum rabie comprimenda, deque nouandis clericorum moribus agē dum esset, iis tamen aduersa sententia sanior uidetur, nam ad euulsionem hæresum eorumque cultorum iis non egemus commitiis, cum lapsis temporibus sint multa a sanctis patribus decreta, ut illa amplius in dubium uerti non ualeant sine læsione tantæ Maiestatis. ut in l. nullus. C. de Summa Trini. sed manu forti illa protegenda sunt, ut eorum exuflatores acriter conterantur, parque iudicium de altero ferendum est, ut principes catholici se ipsos abnegantes in hos Christi fedissimos hostes irruant, cum in foribus periculum sit, & totius populi Chtistiani nutet status. Si uero meliores clericorum mores optentur, pastores quos dominus constituit super familiam suam in ędibus suæ uocationis permaneant, nec impune absint, cum tabulæ Christi testatoris hoc non designent Io. x. cum enim dispensatio familię demandatur, cætera in abissum prolabuntur, nam si ouibus lupus obuiat pastor pro eis animam suam ponit, mercenarius uero illum non fugat, sed fugit, & tunc oues incustoditæ immo dereilictæ tum disperguntur, tum deuorantur. Nec est qui parnulis petentibus panē frangat. Inde hæreses pullulant, & peccatorum aceruus crescit, & nullus est qui anthidotum præstet. Adeo quòd licet clamare cum Hieremia propheta Hiere. 8. Ideo est obducta cicatrix filiæ populi mei, quia non est regina in Galaad, nec medicus ibi, siquidem pastores sic agerent, non noua nasceretur Ecclesia, sed collabens repararetur antiqua. Nec arbitror defuturos calumniatores iniquosque censores, cum mundus in maligno positus sit, qui aculeis uipereisque morsibus hæc paucula nostra lacerabunt, clam legentes & palam subsannantes. Præcor idcirco superiorem iudicem, vt si quid de huius opusculi editione delatum apud ipsum fuerit, hoc se præmuniat antidoto, aut scilicet explodat conatus inuidos, aut si placuerit, suspendat sententiam donec me respondentem audierit, ne priuata desidia negotium publicum lædant, cum in hac nubilosa ætate vnusquisque sibi soli etiam in alterius discrimen satisfacere conetur, vt non quid deceat expediat aut liceat intueatur, inde opinionibus, armis, studiis, liuore, & factionibus omnia pœne conuulsa sunt, & in præcipitium ruunt. Rursus culpabunt me in iis curis versantem incumbentia officio onera prętermisisse. Testor tamē Deum & Angelos eius, quòd ob hanc curam sesiones mei officij horis statutis non fraudaui, nec supplicum litigantiumq; propositiones prætermisi, sed tēpus quod quieti, deambulationi, amicorumque visitationi, ac collocutioni conteri solet, id elucubrationibus meis adscripsi, ut ea literis traderem quę meę conuenirent professioni, haberetque mens quo oblectaretur, nocturni sunt etiā

& an-

& antelucani labores. Et quamuis intelligam me in tabernaculum domini non aurum, non argentum, non lapides prætiosos, sed pelles & caprarum pilos (ut aiunt) offerre, Spero tamen hunc laborem non fore infructuosum. Et dum, ut assolet, ex discussione causarum ad agnitionem aliquorum opusculum hoc deuenisset, priusquàm uellē interruptam illius dictationem uehementissima illorum postulatione compulsus terminare non ualui, & rem quasi inexpolitam tradidi, sed quia in ijs subesse posset ex ignorantia error aut calami lapsus qui catholicam ueritatem seu Fidem, aut pias aures non ex animo offenderet, id meum quod est censuræ. S. R. E. suppono. Et siquis forsan nostra hæc fastidierit, legat prius, & deinde si uideatur damnet & reiiciat, Malo quidem a reprehensore falsitatis redargui quàm ab eius laudatore laudari. Testor etiam cum Propheta Dauid Psal. 140. emendet me iustus in misericordia & arguat me, Oleum autem peccatoris Caput meum non impinguat.

Quæstio-

Quæſtionum Summæ

RIMA quæſtio tractat quid ſit hæreſis,& quæ ad eius conſtitutionem requirantur.

Secunda quæſtio continet quis dicatur propriiſsime hæreticus,& quæ in eo debeant concurrere vt talis ſit cenſendus.

Tertia quæſtio habet quid ſit pertinacia, & quotupliciter ſit conſideranda ut quis hæreticus pertinax ſit cenſendus.

Quarta quæſtio tractat quid ſit veritas catholica, & quid ſit ueritati catholicæ contrarium.

Quinta quæſtio continet quot ſunt gradus ſiue genera catholicarum ueritatum.

Sexta quæſtio, quot ſunt ſpecies falſarum ſeu damnabilium propoſitionum.

Septima quæſtio, an propoſitio ambigua ab aliquo aſſerta ſit intelligenda in ſenſu audientis,an vero in ſenſu loquentis, ad hoc ut catholica uel hæretica ſit cenſenda.

Octaua quæſtio, quid ſi quis diceret aliquam propoſitionem ſuſpectam aſſertiue & pertinaciter,ſeu negaret ſe illam dixiſſe, & eſſet de hoc conuictus. De cuius propoſitionis veritate aliqui doctores altercantes dicũt illam eſſe hæreticam,aliqui uero catholicam,ſeu indifferentem, an poſſit Epiſcopus ſeu Inquiſitor Apoſtolicus contra hęreticos deputatus eam hæreticam decernere,adeo quòd tenens illam pertinaciter poſsit ut hæreticus damnari.

Nona quæſtio, ad quem ſpectat authoritate iudiciali ſuprema diffinire aliquam aſſertionem eſſe catholicam uel hæreticam, & ſic hæc dubia fidei terminare.

Decima quæſtio,ad quos,uidelicet Theologos, aut Canoniſtas, ſeu Legiſtas pertineat diffinire quæ aſſertio catholica,quæ hæretica ſit cenſenda, intelligendo de diffinitione magiſtrali,non autem iudiciali,quia de ea in proxima quæſtione tractatur.

Vndecima quæſtio, an Epiſcopi ſeu inquiſitores Apoſtolici poſsint ĩ ſuis territoriis prohibere ne aliquæ aſſertiones ſcandaloſæ ſeu ſapientes hęreſim prædicentur,ſeu publicæ aſſerantur.

Duodecima quæſtio,ad quid prodeſt proteſtatio quam ſæpe faciunt diſputantes uerbo uel ſcripto, dum inquiunt ꝙ non intendunt aliquid dicere contra fidem,& ſi ob hoc excuſentur ab hæreſi,& de multiplici proteſtatione circa hanc materiam.

Decima tertia quæstio, an liceat alicui Clerico uel Laico de fide Catholica seu sacra scriptura publice uel priuatim disputare, & quis modus tenendus sit in disputatione contra hæreticos, iudæos, uel paganos.

Decima quarta quæstio, an sit legitima scriptoris aut prædicatoris excusatio, si dicat, Ego usus sum illa verborum forma qua vtitur sacra scriptura. Augustinus, seu Hieronymus, seu alij sancti Doctores, si ex illis verbis sequatur seu inferatur hæresis.

Decima quinta quæstio, si aliqua propositio asseratur contra sententiam. S. Augustini, Gregorij, aut Ambrosij, vel Hieronymi, seu aliorum doctorum ab Ecclesia approbatorum, an talis assertio sit censenda hęretica.

Decima sexta quęstio, an sit hæreticum & blasphemum asserere quòd cursus cœlestes necessitent hominum voluntates.

Decima septima quæstio, an sint assertiones scandalosæ, seu alterius generis, quibus asseritur Virginem Mariam fuisse conceptam in peccato originali, seu non esse in corpore in cœlesti paradiso.

Decima octaua qō, an sapiat hæresim dicere Virginem Mariam non subiisse mortem corporalem, sed ꝙ viua trāslata fuerit ad cœlestē paradisum.

Decima nona quęstio, an stante lege Euangelica prout stat, sit dicendum ꝙ infantes Christianorum decedentes in vteris maternis sine baptismo, prę cibus, fide, seu benedictione parentum expientur ab originali peccato, taliter vt sic decedentes credendum sit saluos fieri.

Vigesima quæstio, an sit erroneum dicere, Deum non posse de potestate ab soluta statuere vt quis sine corde aut cerebro viuat, item quòd non possit animalia iuuare, & domui ruinam minanti subuenire ne cadat.

Vigesima prima quæstio, an sit erroneum dicere hystoriam alicuius sancti ab ecclesia receptam esse maioris authoritatis q̄ dicta Euangelistarum, posito exemplo in iis uerbis quę leguntur in vita Beatæ Mariæ egiptiacæ, si transieris Iordanem saluaberis.

Vigesima secunda quæstio, de censura multorū verborū quæ sepe vel ex cōsuetudine praua, aut inconsulte seu ex infidelitate prodeunt ab ore improborum hominum, quorum sensus aliquando est notorie hæreticus, aliquando ęquiuocus, & continet sub se. xvij. quęstiunculas vtilissimas.

Vigesima tertia quæstio, an inquisitores apostolici aduersus hęreticos deputati possint procedere cōtra illos, qui binas vel plures nuptias cum mu lieribus simul viuentibus contraxerunt. Idem si mulier duos vel plures vi ros superstites habeat.

Vigesima quarta quæstio, an sit hæreticum dicere homines vel mulieres stri gos, strigasve, lamios, seu lamias, bruxos aut bruxas nuncupatos rapi a dę mone corporaliter & trahi volentes per varia terrarum spacia ad locum

ludi,

ludi,& introduci in domos alienas,vt ibi malum operetur. An vero hæc spiritualiter,mentaliter,seu imaginarie contingant.

Vigesima quinta qō, an sola confessione maleficæ mulieris possit dici conuicta ad effectū damnationis,nullo alio extrinseco requisito,Itē an si malefica fuerit cōfessa ꝙ ex pacto inito cū dæmone,vel alias occasione sui maleficij infantes suffocauerit,seu tale illis malū intulerit,& ex eo decesserint,si illa uult redire ad gremiū Ecclesiæ ab hæresi a se cōmissa debeat ad misericordiā admitti,an vero possit Eps uel inquisitor seu ambo illā curiæ seculari tradere ob īteritū dictorū īfantiū sine nota irregularitatis, q̄ alias non extāte illorū interitu, sine dubio ad misericordiā admitteret.

Vigesima sexta qō , an inquisitor hæreticæ prauitatis teneatur de iure causas hæreticales,contra accusatos de hæresi motas, terminare seu decidere de peritorum consilio, adeo ꝙ omnino illorum consilio sit ab eodem inquisitore standum,an uero sufficiat peritorum consilium requirere.

Vigesima septima quæstio, an iurans per mēbra Dei censendus sit blasphemare,puta per caput Dei,per iecur Dei,per cor Dei,& hmōi,& quid de iurātibus per mēbra Christi,per caput Christi,per iecur Christi,& hmōi. Quid etiam de iurantibus per Virginem Mariam Deiq; genitricem, per Sanctos Dei,uel eorū membra , Et huic quæstioni adde quæ dnr in q. 6.

Vigesima octaua quæstio,an ex eo solo quòd penes aliquem reperiuntur libri hæreticales,seu reprobatæ lectionis sit censendus hæreticus.

Vigesima nona quæstio , an ad hoc vt aliquis sit censendus hæreticus necessario requiratur in illo pertinacia.

Trigesima qō,q sūt modi q̄b. p̄t aliq̄s de hr̄si accusatus de p̄tinacia ꝯuinci.

Trigesima prima quæstio, An Christus legem mosaycam obseruauerit.

Trigesima scđa qō, si q̄s descēdēs de gēte Iudæorum solennizauerit uesperam sextæ feriæ nō tn̄ sabbatū obseruauerit possit de apostasia accusari.

Trigesima tertia qō,an hr̄ticus ēt omnino occultus sit cēsendus excōicatus.

Trigesima quarta quæstio , quot testes requirantur de iure ad probandum aliquem dixisse propositiones hæreticas,aut hæresim commisisse.

Trigesima quinta quæstio est de quodam prædicatore,prædicante quandam propositionem de hæresi suspectam.

Trigesima sexta quæstio,de eo,qui legendo,prædicando , uel alias loquendo uerba hæreticalia,aut de hæresi suspecta,uel similia dixerit,quomodo sit contra illum procedendum. Vltra præinsertas quæstiones,quæ colligi potuerunt, aliæ forsan subnectentur in calce huius tractatus , ubi poteris uidere.

FINIS.

INDEX

INDEX,

SEV REPERTORIVM ALPHABETICVM SINGVLARIVM MATERIARVM.

In tractatum DO. Arnaldi Albertini Episcopi Pactensis Regni Siciliæ olim Inquisitoris, restitutum, & uersiculis aliàs ommissis auctum.

A

Biurare qui significat. xxx. q. nu. 66.

Accusato aliquo de hæresi primo est inquirẽdũ a theologis an sit hæresis, deinde constito quòd sit, damnet illum. x. q. nu. 8.

Accusatus de uerbis hæreticalibus cõdemnari non potest si uerba habẽt duplicẽ intellectum, hæreticum scilicet & catholicum. xxxiiij. q. numer. 48.

Accusatus de crimine, ad hoc ut puniatur, sufficit quòd conuincatur, quamuis non confiteatur delictum. 36. q. nume. 2.

Adam an fuisset mortiturus si nõ peccasset. 18. q. num. 19.

Alius alia aliud similitudinem significat. 22. q. num. 27.

Alternatiua ponitur inter diuersa. 30. q. num. 16.

Ambitionis peccatum tripliciter considerari potest. 30. q. nu. 5.

Animalia habentia cor, & caput põt facere Deus quòd sine corde, & capite uiuant. xx. q. num. 7.

Antonius de Rosellis fuit repulsus a Cardinalatu quia erat bigamus. 21. q. num. 43.

Animæ existentes in purgatorio an sentiant iuuationem quæ pro eis fit a fidelibus. xxij. q. nu. 58.

Animæ purgandæ in quo loco purgantur. ibi. nu. 61.

Angelus de Clauasio reprehenditur super intellectu. §. sane. c. accusatus. de hæret. lib. 6. 2 ;. q. nu. 68.

An mulieres striges uocatæ uadãt per uaria loca corporaliter, an spiritualiter. 24. q. nu. 1.

Andreas Siculus reprobatur circa intellectum. §. probibemus. 25. quæst. numer. 48.

An inquisitores teneantur sequi consilium iuris peritorum quos uocant ad decisionem causarum fidei. xxvj. q. nume. 1.

Apostata a fide grauius peccat quàm hæreticus. 2. q. nu. 3.

Apostata a religione ibidem. nu. 4.

Argumentum ab ethymologia uocabuli. x. q. nu. 13.

Argumentum a contrario sensu quando non ualet.13.q.nu. 8
Argumentum concludens contra tenẽtes cursus cœlestes cogere uoluntates hominum.16.q.nu. 12
Argumentum de similibus ad similia non habet locum in priuilegijs.19.q.nu. 25
Argumentum a simili quando habeat locum.24.q.nu. 9
Articulus fidei maior omnium est, ecclesiam.s. non posse errare in ijs quæ fidei sunt.30.q.nu. 27
Assertio sapiens catholicam ueritatẽ quæ sit.5.q.nu. 16
Assertio hæresim sapiẽs q̃ sit, ibi.n.17
Assertio hæretica quæ sit. 6.q.nu. 1
Assertio hæresim sapiens ibid.nu. 2
Assertio seu propositio impertinens quæ sit ibid.nu. 5
Apochryforum librorum duo sunt genera.22.q.nu. 51
Animæ decedentes sine peccato mortali uel cum peccato mortali quo uadunt statim post mortem.ibid.nu. 56
Assertio temeraria quæ sit.6.q.numero. 7
Assertio erronea quæ sit & est differẽtia inter erroneam & hæreticam assertionem, ibid.nu. 8
Assertio iniuriosa seu contumeliosa quæ sit.ibi.nu. 9
Assertio. scandalosa seu piarum aurium offensiua quæ sit.ibi nu. 10
Assertio scismatica q̃ sit.ibid.nu. 11
Assertio impia quæ sit.ibid.nu. 12
Assertio blasphema, ibi.nu. 13
Assertio quòd uirgo Maria sit concepta in peccato originali an sit scandalosa.17.q.nu. 1
Assertionem scandalosam probaret asserens Mariam uirginem conceptã in peccato originali.ibi.nu. 5
Assertio erronea esset dicere uirginẽ Mariam conceptam esse in peccato originali.ibi.nu. 8
Assertio quòd uirgo Maria non sit in corpore in cœlesti paradiso, est male sonans, & piarum aurium offensiua. ibi.nu. 13
Assertio sapiens hæresim qualis sit. 18.q.nu. 7
Assertio repugnans potentiæ Dei est hæretica.xx.q.nu, 4
Assertio est erronea dicere quòd Ecclesia habet maiorem authoritatem quàm Euangelium.21.q.nu. 4
Asserens aliquid eorum quæ ab Ecclesia probantur suo modo non est hæresis.ibid.nu. 7
Asserentem uerbum ambiguum quomodo perscrutabimur an dixerit illud in sensu catholico uel hæretico. 22.q.nu. 28
Assertio illa an sit falsa, quòd indulgentiæ sunt falsæ quæ per modum applicationis cõcedũtur.ibi.nu.42. 43
Assertio, quòd uirgo Maria non perdiderit filium suum in templo in triduo, contradicit Euangelio.ibi.n.44
Assertio cuiusdam prædicatoris, an sit hæretica, si resurrectio per poßibile non esset, Deus esse nõ posset & annichilaretur.ibid.nu. 47
Asserere non licet contrarium illius quod quis tenetur scire.30.q.n. 33
Assertio si habet duplicem sensum interrogandus est accusatus in quo

casu intellexerit.24.q.nu. 49
Assertione habentes bonum, & malum sensum semper in bonum debemus interpretari.ibid.nu. 60
Assertio quòd filius est maior patre in diuinis,est hæretica, & damnata in conciliis generalibus.35.q.nu. 1
Assertionem hæreticam dicens & credens,& rediens damnatur pœna ordinaria.35.q.nu. 8
Assertio hæretica debet probari a pluribus testibus quando publice dicitur prædicata.34.q.nu. 55
Astrologorum iudicium fatuum est, dum dicunt bella sequutura ex inspectione astrorum.16.q.nu. 2
Astrorum iudiciis non est fides adhibēda circa hominis uolūtatē.ibi.n. 3
Astra non cogere hominum uoluntates multis authoritatibus comprobatur.ibi.nu. 4
Astra non cogere hominum uoluntates exemplis probatur.ibi.nu. 5
Astrorum influxu mores hominū causari dupliciter intelligitur.ibi.nu. 6
Augustinus in multis errans seipsum retractauit.15.q.nu. 4
Augustini & aliorum sanctorum doctorum dicta an sint approbata hodie.21.q.nu. 8
Augustini,& aliorum doctorum sanctorum dicta in quibus approbentur ibi.nu. 10
Author huius operis excusat se quando hoc opus composuit.x.q.nu. 9
Authoritates plures sacræ scripturæ sunt intelligendæ non prout iacent, sed secundum expositionem catholicorum doctorum.14 q.nu. 4
Authoritas Pauli prima ad Corin. 9. quòd non est cura Deo de bobus,quo modo intelligatur.xx.q.nu. 18
Authoritas ecclesiæ non est præferenda euangelio.21.q.nu. 14
Authoritas Augustini, non crederem Euangelio nisi ad hoc authoritas ecclesiæ me commoneret,quomodo intelligantur,contra Iacobum almeni. ibi.nu. 32
Authoritas ecclesiæ innititur reuelationi diuinæ.ibi.nu. 33
Authoritas Pau.1.Cori 3.siquis ædificauerit supra fundamentum &c. declaratur.22.q.nu. 55
Authoritas Matthei. 12. qui dixerit contra Spiritum Sanctum &c. declaratur ibi.nu. 57
Authoritas Genes.11.faciamus adiutorium ei simile, quomodo intelligitur.23.q.nu. 21
Authoritas Augustini contradicit, c. gaudemus. de diuortiis. nec inuenitur solutio,ibi.nu. 31

B

Baptismus mundat a peccato.6.q.nu. 13
Baptismus an sit triplex uel unus,q̄uo intelligatur.19.q.num. 13
Baptismus qualis pōt suffragari pueris existētibus in uteris maternis & ibi morientibus.ibi.nu. 14
Baptismus hoc operatur in lege euāgelica quod olim operabatur circuncisio apud ueteres ibi.nu. 15
Baptismatis beneficium non communicatur nisi natis extra uētrem,& cui non conueniunt uerba legis, nec illius dispositio.ibi.nu. 23

Bartholi theorica in l.respiciendum.§. delinquunt.ff.de pœn.reprobatur.7.q.nu. 13.
Barbitonsores possunt laborare usque ad aliquam partem noctis si hoc habet consuetudo.32.q.nu. 24.
Beati uidebunt pœnam damnatorum ad suam gloriam.22.q.nu. 31.
Bibliam esse falsam est assertio hæretica.6.q.nu. 4.
Biblia uel sacra scriptura an debeat permitti conuerti in linguam uulgarem.28.q.nu. 27.
Biblia traducta in linguam uulgarem multi errores sequuntur, uide multa bona ad hæc ibi.nu. 34.
Bigamia fuit dispensata a Deo tam in l.naturæ quàm in l.scripturæ illis antiquis.23.q.nu. 25.
Bigamia ex causa posset concedi secundum Scotum.ibi.nu. 29.
Bigamia usq; ad quod tempus fuit permissa.ibi.nu. 30.
Bigamia prohibita est utroq; iure. ibi.num. 34.
Binas nuptias contrahendo non consideratur an ualeat secundum matrimonium.23.q.nu. 10.
Binas nuptias cõtrahentem Episcopus potest punire dehonestando illum. 23.q.nu. 8.
Blasphemorum punitio ad inquisitores spectat.22.q.nu. 63.
Blasphemi qui sint late habes.6.quæs.num. 14.
Blasphemum, & hæreticum quid sit. ibi.nu. 16.
Blasphemiæ proposito quid sit. ibi.numer. 17.
Blasphemare quid sit.ibi nu. 18.
Blasphemus quando dicatur habere in consuetudine.ibi.nu. 20.
Blasphemos circa ius canonicum mitius se habet quàm ius ciuile. ibi numer. 22.
Blasphemæ propositiones.ibi.nu. 23.
Blasphemia est mixti fori, & locus est præuentioni ibi.nu. 24.
Blasphemia hæreticalis, & non hæreticalis ibi.nu. 25.
Blasphemia quid sit, uide late xxvij. q. numer. 1.
Blasphemia potest esse ex surreptione uel ex deliberatione. ibidem.numer. 2.
Blasphemia grauius peccatum est quàm homicidium respectiue. ibid. numer. 5.
Blasphemantem consuetum non excusat iracundia. ibi.nu. 6.
Blasphemans Deum si statim ostendit signa contritionis non punietur pœna ordinaria.ibi.nu.9.& 13.
Blasphemans si illico retrocesserit, a, blasphemia excusatur. ibidem. numer. 15.
Blasphemia quotuplex sit.ibidem.numer. 16.
Blasphemans Deum quando uideatur suspectus de hæresi, ibidem. nu. 17.
Blasphemans iratus quomodo sit puniendus.ibi.nu. 18.
Blasphemantis intentio est inquirenda ad hoc ut suspectus de hæresi reputetur,ibi.nu. 19.
Blasphemans Deum punitur pœna pecuniaria uel uerberum secundum cõditionem personæ. ibi nu. 20.

Blasphemantis pœnam non possunt iudices remittere, sicut possunt alias pœnas, ibid.nu. 21

Blasphemiæ causa quæ ueniunt in mundum, omnino uide ibidem. numer. 22

Blasphemans si est pauper & nobilis quomodo debet puniri, ibidem. numer. 23

Blasphemans an sit qui lapidem proiecit in crucem Domini. ibid.nu. 24

Breue apostolicum non faciens mentionem de litis pendentia non ualet. xxij.q.nu. 12

C

CAnonicæ scripturæ quæ sint. 22.q.num. 52

Catholicarum ueritatum gradus quot sunt. 5.q.nu. 1

calor iracundiæ non excusat a blasphemiis. 36.q.nu. 8

Capitulum. 24. sapientiæ libri Salomonis de quo intelligatur secundum sensum literalem. xxij. q. numero. 49

Capitulum contra christianos. de hæreti. lib.6. habet locum in transeuntes uel redeuntes ad ritus paganorum, sicut iudæorum. xxiij. q. numer. 56

Capturam rei an debeat præcedere summaria informatio. xxxij. q. numer. 22

Capitis pœna seu mortis quid comprehendatur de iure canonico. 25. q. num. 30

Canonis sacri scriptores nullatenus errare potuerunt. 15.q.nu. 10

Catholicæ ueritatis primum, & secundum genus est eorum quæ in sacra scriptura dicuntur & in epistolis Apostolorum uel alias ad nos peruenerunt. 30.q.nu. 44

Causa dispensationis quæ fuit ut antiqui patres possent uxores ducere. 23 q.nu. 28

Cautela idem est quòd securitas. 36. q. nume. 17

Causæ meri imperij cur sint delegabiles de iure canonico, & non de iure ciuili, ratio ponitur. 25. quæst. numer. 40

Censura quadruplex illorum uerborum non me uideas hic male trãsire, quia in alio mundo non uidebis. 22. q.nu. 30. 32. 33. 34.

censura multorum uerborum quæ dicuntur a malis hominibus. ibid. numer. 5

cermonialia obseruauit christus, & uide in quibus consistebant. 31. q. numer. 5

cerimonialia christus & Apostoli sustulerunt, sed non ideo legem Mosaycam uiolauerunt. ibidem numero. 12

concilium generale in ijs quæ fidei sunt errare non potest. 5. quæst. numer. 7

contrarietas in dictis non excusat delictum. 7.q.nu. 10

Concilium generale in fide non potest errare. 9.q.nu. 13

consilium authoris editum in causa Reginæ Anglicanæ. ibid.num. 14

Concilium generale quare conuocatur ad de-

ad determinationem cāru̅fidei si Papa hoc poßit solus. ibi.nu. 15
Concilia generalia congregari pro causis fidei utilißimum est, non autem necessarium, ibi.nu. 17
Concilij generalis congregatio ad Papam regulariter spectat. ibi.nu. 20
conscientiæ casus determinandi sunt per doctores iuris, super. q.x.nu. 1
constitutio iudæorum de non legendo aliqua capitula Bibliæ. 13.q. numero. 9
consequentia an sit bona, hæc assertio est contra dicta doctorum approbatorum ab Ecclesia, ergo est hæretica. 15.q.num. 3
concilium Basilien. allegatur a pluribus doctoribus authenticis. 17.q. nume. 4
Concilium Basiliense passum est scissuram. 17.q.nu. 2
consequentia non est bona, dicere q̀ infantes in uentre ante octauum diē decedentes incircuncisi saluabantur, ergo idem sit in infantibus decedentibus sine baptismo in l. euangelica. 19.q.nu. 21
concilia quatuor generalia qua ueneratione sunt tenenda. 21.q.nu. 12
concilum generale in tangentibus fidem non potest errare. ibid.nu. 16
concilio generali non est opus aduersus hæreses iam sopitas, & determinatas, ibid.nume. 23
concilium congregari potest, si hæretici nolunt aliter redire nisi congregato concilio. ibi.nu. 25
concilium generale congregatum sine authoritate Papæ est conciliabulum. ibidem.numer. 29
concilium generale & Papa non possunt statuere contra euangelium. ibi. num. 30
contrahentes binas nuptias eodem tēpore uidetur quòd iudex secularis puniat. 23.q.nu. 9
contrahere binas nuptias non solum sapit hæresim sed est factum hæreticale. 23.q.nu. 65
cōsensus uxoris primæ requirebatur adhoc ut quis posset contrahere cum pluribus uxoribus. ibi.nu. 27. & 30
consensus primæ uxoris non requirebatur quando quis uolebat ducere alias uxores secundum aliquos, & respondet contrarijs. ibi.nu. 33
concubinatus nunquam fuit licitus ēt antiquis patribus, & illæ mulieres quas concubinas uocabant erant uxores legitimæ. ibi.nu. 48
comparatiuum, & superlatiuum aliquando retinent propriam naturā, aliquando non. 23.q.nu. 86
concilium potest errare in ijs quæ non sunt fidei. 5.q.nu. 10
coniuratio dæmonis quando licite potest fieri. 11.q.nu. 7
conditio personæ cum qua contrahimus est inuestiganda. xxiij.q.numero. 88
confeßioni accusati, si testibus comprobatur, standum est. xxiiij.q.numer. 27
confeßio sola mulieris maleficæ dicentis se maleficam, an sit sufficiens ad condemnationem eius. xxv.q.numer. 1
cogitatio de aliquo crimine committendo

tendo

te.iuo non est punibilis. ibid.nu. 2
confeßio hæretici sola sufficit ad condemnationem.ibi.nu. 4
confeßio hæretici non nocet ei nisi sit iudicialis.ibi.nu. 6
Confeßio facta in pœnitentia non nocet in iudicio, nec absoluit a iudiciali ibid.num. 7
Confeßio sacramẽtalis nullatenus potest reuelari nec in causa matrimoniali, nec hæreticali, contra Ludo.Roma.& sequaces, ibi.nu. 8
Confesſio sacramentalis potest respectu facti reuelari, & respectu personæ de consensu illius.ibi.nu. 9
confeßio extraiudicialis de hæresi an noceat hæretico.ibi.nu. 10
confeßio alicuius extra iudicium se transiisse ad ritus iudæorum, nocet. ibid.nu. 14
Conscientia alicuius quomodo potest probari.ibi.nu. 16
Confeßio extraiudicialis de aliis delictis quàm hæresis facit indicium, & ibi late.nu. 18
confeßio extraiudicialis debet probari per duos testes in criminalibus, ibid.nu. 19
confeßiones plures extra iudiciales probatæ per testes singulares faciunt indicium, ibi.nu. 20
confeßio extraiudicialis de delicto, ut reus non cogatur perseuerare, debet ab eodem reuocari.ibi.nu. 22
confeßio extraiudicialis de delicto, concurrentibus aliis, reuocari non potest.ibid.nume. 25
confeßio facta coram iudice incapace est nulla.25.q.nu. 56
Confeßio inciuenter facta non nocet ut quis puniatur pœna ordinaria.ibi.num. 67
confeßio facta coram iudice competente uel cuius iurisdictio potest prorogari, in alio iudicio ualet.ibid. numer. 68
consilio alicuius si est quid agendum, an teneamur illud sequi. 26. quæst. numer. 8
Consilium.i. per consilium talis, an sit requirendum, & sequendum. ibid. nume. 8
Consilio.i. sine consilio talis, an sit sequendum.ibid.nu. 10
Consilio idest de consilio uel ex consilio talis, quid agendum, ibidem, numer. 11
Consilium, quando quis debet proferre sententiam de consilio aliquorum intelligitur scilicet maioris partis, ibid.nu. 13
consilium iniustum consulens an teneatur sequi, distingue ibid. numero. 14
Consilium idest de & cum consilio, quid importet.ibid. nu. 15
conciliumgenerale non prohibet legi libros hæreticorum, ad impugnandum, libros hæreticorum hodie non curant Episcopi legere. 28. quæst. numer. 9
Cõtumax, et pertinax æquiparãtur in iure, & de uno ad alterum licita est argumentatio.29.q.nu. 9
Contumax manifestus est qui dicit se nolle uenire, ibi.nu. 12
confesſio iudicialis potest reuocari usque ad sententiam.ibi.nu. 28

Confitenti se cõmisisse homicidiũ nõ creditur nisi sua confeßio per testes adiuuetur, ratio ibi ponitur. 15.q.nu. 27
Concilium generale in ijs quæ sunt fidei errare non potest. 30.q.nu. 18
Concilium generale errare potest in ijs quæ sunt facti. ibi.nu. 22.
Concilium generale representat totam Ecclesiam cui est standum. ibi.nu. 28
Concilij generalis congregatio est multum utilis, & necessaria ecclesiæ. ibi. nu. 29
Consuetudo blasphemandi nõ excusat blasphemos quominus puniãtur iuxta qualitatẽ blasphemiæ. 6.q.nu. 26
Consuetudo consideranda est, quando aliquid certi non habemus. 32.q.numero. 8
Consequentia non tenet, Augustinus & alij doctores etiam sancti hoc dicunt, ergo est uerum. 30.q.nu. 48
Consulens punitur plusquàm faciens. ibid.nu. 62
Corporum complexio ualet multum ad uariationem actuum humanorũ. 16.q.nu. 8
Cursus cœlestes si cogerent hominũ uoluntates multa absurda sequerentur 16.q.nu. 9
Cum cõsilio alicuius quãdo est aliquid agendum an sit necessario illud sequendũ. 26.q.nu. 2
Cum consilio illius qui non potest esse particeps officij, an sit sequendum. 26.q.nu. 4
Cum consilio illius qui potest esse particeps officij, & habet potestatem a lege consulendi. quid sit. ibi.nu. 5
Cum consilio alicuius qui potest eße particeps offic[illegible], & consulens, habet potestatem ab homine. ibidem. numero. 6
Cum consilio illius, qui est particeps officij ibi.nu. 7
Cursus cœlestes an neceßitent hominũ uoluntates. 16.q.nu. 1
clam quando dicatur aliquid factum. 23.q.nu. 78
clausula, summarie & de plano sine figura & strepitu, quid operetur, & quod non tollit quòd capitula inquisitionis non tradantur reo. 34.q. numero. 31
clericus an debeat pro homicidio detrudi in monasterium uel ad perpetuos carceres. xxv. quæst. numer. 33
clericus pro homicidio an debeat detrudi in monasterium uel ad perpetuos carceres, concordia notabilis, sed fallit ibi.nu. 34
clerici interessentes iudicio sanguinis sunt irregulares, ibid. nu. 41
credulitas mala alicuius potest constare per testes. 8. q.nu. 10
creaturam unam mutari in alteram per alium quàm per Deum falsum est. 24.q.nu. 26
credere articulis fidei implicite quid sit. 28.q.num. 31
crimina aliqua mixti fori essent, nisi qualitas aliqua impediret. 23.q.numer. 74
crimen hæresis cum sit ecclesiasticum ad inquisitorem pertinet punitio. ibi. nu. 73
crimen contrahentis binas nuptias est mixti fori scilicet secularis & Ecclesiastici.

clesiastici, si tamen non est suspectus de hæresi. ibi nu. 79

Criminosus mixti fori potest puniri ab utroque iudice. 25. quæstio. numero. 65

Christus an seruauerit legem Mosaycam. 21. q. nu. 1

Christus quòd non seruauerit legem Moysi, argumentatur author ibidem nu. 6

Christus obseruauit legalia, probatur multis mediis ibi. nu. 7

Christus curando infirmum in sabbato an illud uiolauerit, ibidem. numero. 8

Christus an uiolauerit legem tollendo libellum repudij. ibi nu. 9

Christus an uiolauerit legem prohibẽdo usuram. ibi. nu. 10

Christus an uiolauerit legem præcipiẽdo inimicos diligi. ibi. nu. 11

Christus an substulerit distinctiones ciborum. ibi. nu. 13

Christus quod nõ uenit soluere legem, sed adimplere, declarat ibi. nu. 14

DAuid comedens panes propositionis & Sanson seipsum occidens non peccauerunt, 30. q. nu. 9

Decisio Rotæ incipiens accusatus. de hære. quomodo intelligitur. 9. q. numero. 8

Delicta inquirere per inspectionem aquæ, & similium, sapit hæresim. q. 11. numer. 9

Delictum præsumitur in dubio apud forum conscientiæ, secus quo ad forum exteriorem. 7. q. nume. 17

Delinquere in dubio quis non præsumitur. 23. q. nu. 83

Dæmon multa facit Deo permittente ad tentandum nos. 11. q. numer. 8

Dæmonem credere posse mutare unam speciem naturæ in aliam, sapit hæresim manifeste. q. 11. nu. 6

Dæmones permittente Deo possunt mouere grandines, & tempestates in aere. 23. q. num. 16

Dæmonum coniuratio quando sit uel non sit reprobata. quæst. 11. numer. 7

Defensor catholicæ ueritatis quis est. xxx. q. num. 71

Declaratio non requiritur in pœnis quas delinquens ipso iure incurrit. 33 q. nu. 41

Deus quare assumpsit humanitatem. 12. q. nu. 2

De facto uel de iure quãdo dicatur aliquid fieri. xx. q. nu. 2

Decisa in concilio generali sunt in uoluntate Papæ in non concernentibus fidem. 21. q. nu. 28

Deus noluit uincere diabolum per potentiam sed per iustitiam. xx. q. numer. 5

Deus potest facere quòd homo uiuat sine cerebro. ibid. nu. 8

Deus est uniuersalis prouisior omniũ animalium, etiam irrationabilium. ibid. numer. 9

Deus an potuerit liberare genus humanum, & redimere alio modo quam fecit, ibid. numer. 11

Deus,

Deus, mitius agitur cum Deo quàm cum hominibus.27.q.nu. 14
Deus non habet membra, contra aliquos hæreticos.ibid.nu. 28
Deus, ad naturam diuinam refertur ibid.nu. 29
Deo non sunt attribuenda membra humana, est enim hæresis damnata, ibi. num. 34
Dæmonem credere posse mutare naturam unius creaturæ in aliam sapit hæresim manifeste.11.q.nu. 6
Diffinitio quid sit secundum legistas, & canonistas, in præludijs nu. 1
Diffinitio ex quibus debet constare, ibid.nume. 2
Diffinitio quare in iure dicitur periculosa,ibid.nu. 3
Diffinitio bona ex quibus debet constare secundum legistas,ibidem.numer. 4
Diffinitio quid sit,& eius effectus.ibi. numer. 5
Diffinitum si non competit, nec diffinitio.ibi.nu. 6
Diffinitio,& descriptio differunt. ibi. num. 9
Distinctio magistralis, quando cognitio uel assertio aliqua hæretica spectat ad Theologos uel ad doctores iuris.x.q.nu. 17
Disputare an liceat de fide catholica, & arguitur primo quòd non.13.q. nume. 1
Disputare licitum uidetur de fide catholica,ibid.nu. 2
Disputare de fide catholica quando licet,ibi.nume. 3
Disputari de fide catholica non debet dubitando ibi nu. 13
Disputari de fide catholica licet hæreticos confutando.ibid.nu. 14
Disputare de fide licet gratia elucidandæ ueritatis.ibidem,nu. 15
Disputationis commoda multa sunt. ibid.nu. 16
Disputatio de fide fieri debet coram sapientibus,ibid.nu. 17
Disputatio de fide cum infidelibus non est facienda coram ignorantibus non sollicitatis ab hæreticis.ibid.nu. 18
Disputatio de fide cum infidelibus necessaria est fieri coram simplicibus sollicitatis ab infidelibus. ibid. numer. 20
Disputans contra hæreticos debet esse doctus in Philosophia.ibi nu. 21
Disputandi modus tenẽdus contra hæreticos aut infideles seu iudæos.ibid. numer. 22
Disputandi modus contra Mahometanos,ibid.nu. 32
Discordia est in pluribus inter doctores etiam.15.q.nu. 5
Dicta doctorum sanctorum non sunt tantæ authoritatis quin liceat illis contradicere.ibid.nu. 7
Dictis sanctorum doctorum contradicere licet, exceptis illis quæ sunt de fide catholica, & condemnatione hæreticorum,ibi.nu. 13
Die ultima iudicij finalis qui fuerint uiui,an morientur.18.q.num. 2
Dictio,maxime & præsertim,idem important, & in eis non procedit argumentum a contrario sensu.29.q.numer. 5
Discentes publice errores hæreticorũ

h.e-

hæretici manifesti sunt,ibid.nu. 23
Discordant in pluribus doctores sancti ad inuicem, ideo eorum dicta non continent infallibilem ueritatem. xxx.q.num. 51
Disputantes maxime colerici si dicunt aliquam assertionem hæreticam esse catholicam an sint puniendi tanquã hæretici seu temerarij. ibi.nu. 67
Disputantes excedunt metas loquendi & incurrunt multotiens hæresim, ibid. nume. 68
Disputantes tenentes aliquam assertionem hæreticam pro catholica cũ malenconia,& ira,quomodo sunt puniẽdi, multa sunt consideranda. ibi numero. 69
Disputare licet de uoluntate principis non de potestate.22.q.nu. 5
Dolus & error quomodo diffiniantur & differant inter se,& quid de fraude.23.q.nu. 80
*Dogma falsum nõ est hæresis.1.q.nu.*2
Domus ex quibus constat.2.q.nu. 6
Domo fracta uicini malæ famæ sunt torquendi.28.q.num. 26
Dominicæ diei solemnitas incipit a uespere abbati non autem ab alia hora sabbati, ne uideamur iudaizare. 32.q.nu. 23
Donationem Constantini factam non esse Ecclesiæ asserens nõ est procul ab hæresi.17.q.nu. 14
Doctor unus potest conuincere communem opinionem.5.q.nume. 11
Doctores approbati ab Ecclesia qui sunt,ibid. num. 14
Doctorum sanctorũ authoritas præualet authoritati Ecclesiæ.9.q.nu. 5
Doctores iuris canonici, non ita penetrant canonem Bibliæ sicut Theologi.x.q.nu. 15
Doctores ab ecclesia approbati qui sint.15.q.nu. 2
Doctores canonistæ tenent uirginẽ Mariam non esse conceptam in peccato originali.15.q.nu. 11
Doctoris dictũ debet lege probari, alias est somnium.28.q.nu. 3
Doctorum sanctorũ dictis non est adeo standum, quin liceat illis contradicere.30.q.nu. 47
Dubitans in fide quomodo dicitur hæreticus.3.q.nu. 6
Dubia debent in meliorem partem trahi.7.q.num. 15
Dubia fidei quis potest determinare. 9.q.nu. 1
Dubia facta uel uerba in melius sunt interpretanda.29.q.nu. 19

E

Ecclesia Apostolica nunquam hæreticauit.ix.q.nu. 2
Ecclesia an erret in canonizatione sanctorum, aut poßit errare. 17.q.nu. 7
Ecclesia an sit maioris authoritatis quàm Euangelium.21.q.nu. 2
Ecclesia non potest statuere contra Euangelium.ibid.nu. 17
Ecclesia non iudicat de occultis sicut Deus.22.q.nu. 24
Ecclesia in ijs quæ sunt fidei errare nõ potest.30.q.nu. 17
Ecclesia an poßit errare in ijs quæ facti sunt.ibid.nu. 23
Ecclesia multa obseruat quæ non reperiuntur in sacra scriptura. ibidem.

dem nume. 45

Ecclesiæ authoritas multum ualet ētquòd in sacra scriptura non reperiatur scriptum quod ipsa statuit. ibid. nume. 46

Ecclesia non iudicat de occultis sed de manifestis 42.q nume. 7

Ecclesia ligat excommunicatione omnino occultum, licet de eo non iudicet, ibid.nu. 18

Ecclesia excommunicat peccatorem occultum licet de peccato sibi non cōstet.ibid. numer. 19

Ecclesia excommunicans hæreticum occultum non iudicat de illo ut aliqui falso sibi persuadent.ibidem.numer. 26

Ecclesia quando excommunicat hæreticum occultum non profert iudiciū. ibidem numer. 34

Ebrius uel dormiens blasphemans an puniatur, ultra dicta latius in.xxxv. q.in quinta cōclusione.ui.27.q.n. 15

Ebrius delinquens quomodo sit puniēdus.36.q.numer. 13

Electores debent eligere episcopum secundum Deum & consciētiam, quia non sufficit sequi puram conscientiam. xxij. q. nume. 37

Episcoporum institutio & officiū quale sit. q. 11. numer. 12

Episcopus potest procedere contra tenentem propositionem habentem hæresim explicitam.8.q.nu. 7

Episcopus damnat aliquem de hæresi, & iudex secularis.x.q.nu. 7

Episcopus an potius sit eligēdus Theologus quàm Canonista. ibidem. numer. 14

Episcopus & inquisitores contra quos possunt procedere. 11. q. numer. 10

Episcopi non habentes carceres ordinarios prout.§.sanè.Clemen.multorum. requirit, an poßint procedere contra hæreticos. xxiij. q. numero. 63

Episcopus habens merum imperium potest causas criminales delegare, uide supra eadem. q. num.36.25.q. numer. 39

Episcopus q̄ debeat defendere suos pœnitentes, qualiter intelligatur.ibi. numer. 62

Episcopi & alij prælati debent scire scripturam sacram ad instruendum alios.28.q.nu. 18

Episcopus uel inquisitor debet ostendere accusato de hæresi quòd sua opinio est erronea.xxx.q. nu. 56

Episcopos, & inquisitores monet quid debeant facere in monendo hæreticos ut desistant ab erroribus. ibid. numer. 59

Episcopi & inquisitores debent esse solliciti in inquirendis hæreticis. 33. q.numer. 24

Episcopi seu inquisitores possunt punire eos qui tenent assertiones hæreticas.x.q.nume. 1

Error in scientijs non est semper hæresis.1.q.nume. 3

Errores circa impunitatem peccatorum, & ibi uidebis de illis uerbis peccantium, Non me uideas hic male transire, quia in alio mundo non uidebis me mala pati.xxij.q.numer. 29

ER-

Error credentium quòd sola fides saluat hominem.ibi.nu. 32.
Error, immo hæreticum est dicere quòd Deus non punit peccata in alio mundo.ibid.nu. 34.
Error in eo qui contrahit binas nuptias simul potest dupliciter considerari, facti scilicet & iuris. 24.q. nume. 84.
Error facti alicuius uel proprij an totaliter excuset.ibi.nu. 85.
Errantem ab errore debemus reuocare.xxx.q.nu. 78.
Error credentium quòd sola fides saluat hominem sine charitate & operibus.22.q.nu. 32.
Euangelium infamare est blasphemare contra Deum.21.q.nu. 5.
Euangelium quare legitur a diacono, & epistola a subdiacono.ibidem.numer. 13.
Euangelia quatuor præferuntur authoritati ecclesiæ. ibid.nu. 15.
Euidentia rei superat omnem speciem probationis.35.q.nu. 3.
Equiparatis duobus in iure, statutum in uno habet locum in altero. xxix. q.nu. 10.
Excusatio non est bona dicentis, ego usus sum uerbis sacræ scripturæ prout cantant, si hæreses incurrat. 14.q.num. 5.
Exceptio non extenditur, nec ampliat regulam in non exceptuatis. 18 q. num. 23.
Excusatur quis a dolo falsæ propositionis si habet doctorem pro se, maxime præceptorem.21.q.nume. 3.
Excusatur quis aliquando a parte, sed non a toto.xxiij.q. nu. 87.
Extrauagans Leo. x.probibens scripta Lutheri legi non comprehendit Episcopos, inquisitores, & doctos ad impugnandum.28.q.nu. 8.
Excommunicatus iuste decedens in excommunicatione damnatur. 22. q. nume. 25.
Excommunicandus non est quis pro sola uoluntate.33.q.nu. 8.
Excommunicatio est pœna grauis, & medicina, ibidem num. 25.

F

Factum hæreticale includit malam credulitatem. viij. quæst. nume. 12
Factum quid præsumitur in dubio tẽpore licito.17.q.nu. 3.
Falsum est dicere quòd Archiepiscopus Florẽtinus dixerit Papam Martinum dispensasse ut germanus duceret in uxorem germanam. xxj. quæ. nume. 48.
Falsarius præsumitur qui habet pœnes se instrumenta falsa. 28. quæst. numer. 23.
Falsum Christus & Apostoli non potuerunt dicere.30.q.nu. 14.
Familiaritas cum hæreticis non facit quem hæreticum.ibi.nu. 25.
Familiaritas, & conuersatio cum hæreticis inducunt suspitionem hæresis.32.q.nu. 20.
Familiaritas seu conuersatio cum malis adiuuat dubiam præsumptionem. ibi.nu. 21.
Fauores debent extendi, & odia restringi.

stringi.23.q.num. 5.
Fautor hæreticorum, seu auxiliator, seu defensor in quibus peccant.xxx. q.num. 64
Fautor & defensor hæreticorum est, qui inquisitores impugnant ne contra eos procedant, ibid. nu. 70
Fœminæ quare potius inuoluũtur hoc crimine maleficarum quàm homines. 24.q.nu. 10
Fœminis iura subueniunt in multis ob earum fragilitatem.ibi.nu. 11
Fides non habet meritum ubi humana ratio præbet experimentum, quomodo intelligitur.13.q.nu. 27
Fides non est adhibenda testi non deponenti uerisimile. xxxv. quæst.numer. 4
Fortuna gubernare hominum actus error gentilium est. 15. quæst. numer. 13
Fortunam esse reprobatur, ibidem.numero. 14
Furi par est occultator alienæ laudis. 5.q.num. 1

G

GEminatus actus maiorem animi affectum ostendit.xxxij.q. nume. 18
Glosæ intellectus in cap. Anastasius. xix. distinct. super.ix.q.nu. 18
Glo.in.§.sane. cap. accusatus libr. 6. non est uera indistincte. 11. quæst. num. 3
Glo.in ca.sunt quidam.xxj.quæst.numer. 39
Glo.reprobatur in cap. cum olim.primo.de priuil. intellectus quæ traditur.34.q.nu. 38
Græci, & Abbas Ioachin an fuerint hæretici ante declarationem Ecclesiæ.1.q.nu. 12
Græci non negabant purgatorium, sed ignem purgatorij. xxij. quæs.numero. 62

H

HAeresis quid sit.1.q.nu. 1
Hæresis uera diffinitio contra Ocham.1.q.nu. 4
Hæreticus non est qui facit contra præcepta decalogi.ibid.nu. 5
Hæreticus est qui dicit non esse peccatum illud quod a Deo prohibetur. ibid.nu. 6
Hæretici non sunt Iudæi & alij infideles.ibid.nu. 7
Hæresis diffinitio data impugnatur. ibid.nu. 8
Hæreses an sint ueteres uel nouæ.ibid. num. 9
Hæreses quando possent dici nouæ.ibi. num. 10
Hæresis ut sic dicatur an requiratur authoritas Ecclesiæ. ibid.nu. 11
Hæreticus quis proprijßime dicatur. 2.q.nu. 1.
Hæreticum faciunt quinque necessaria.ibid.num. 2
Hæresis non est factum contra legem Dei nisi error insit.ibid.nu. 5
Hæresim esse uel non esse ad ecclesiam spectat determinare. ibidem. numero. 8
Hæreticus ut dicatur necesse est ut pertinaciter

tinaciter suum errorem defendat. ibid.num. 9

Hæreticus non est qui per ignorantiam male sentit.ibid.nu. 11

Hæreticus quis sit secnndum Theologos,ibi.nu. 11

Hæreticus ut censeatur qui dicit usuram non esse peccatum requiritur pertinacia.ibi.nu. 13

Hæreticus est qui propter gloriam nouas gignit opiniones in ijs quæ fidei sunt,ibid.nu. 14

Hæreticus non est qui per lubricum linguæ uel ioco aliquid dicit contra fidem. tertia quæstione. numer. 10

Hæretici pertinacis pœna est ignis.ibi. numer. 16

Hæreticus desistens a pertinacia admittitur ad pœnitentiam.ibidem.numer. 17

Hæreticis relapsis non parcitur, ibid. nume. 18

Hæretici assertio quæ sit. quarta quæ. nume. 4

Hæreses sunt sine reprobatione Ecclesiæ.ibi.nu. 6

Hæretica assertio est quæ contradicit ueritati catholicæ in propria uerborum forma.5.q.nu. 4

Hæretica assertio est quæ contradicit sacræ scripturæ ex deductis in necessaria consequentia. ibidem.numer. 5

Hæretica assertio est quæ contradicit ijs quæ nobis ab Apostolis traduntur.ibi.nu. 6

Hæretica assertio est non credere determinatis ab ecclesia in ijs quæ sunt fidei ibi.nu. 9

Hæreticus est qui dixit uerba hæretica,& credit esse uerum quod dixit 7.q.num. 6

Hæresis explicita aut implicita quæ sit.8.q.num. 2

Hæresim damnatam ab Ecclesia particulari tenens non est excommunicatus,nec hæreticus. nona quæst.numero 9

Hæretica assertio seu catholica an sit ad quem spectat diffinire, Theologo an iuristæ. decima quæstione. numer. 1

Hæreses multæ damnatæ in decretalibus, sexto, & clementinis, ibid. numer. 5

Hæreticus an sit censendus quis, cognitio spectat ad doctores. ibid. numero. 18

Hæreticos puniendi modus, & contra eos procedendi spectat ad doctores iuris,ibid. num. 19

Hæresis est iurare per pudibunda Christi & eius intemeratæ matris. 6 q. numer. 21

Hæreticorum cohertio ad quos spectet. quæstion. 11. numer. 2. & eorum conditio qualis sit. q. ead. numer. 12

Hæreticus condens monasterium, si postea damnetur illud monasterium non debet destrui, idem de quolibet bono opere. 12. q. numer. 11

Hæretici damnati insignia debent destrui.ibid.nume. 12

Hæretici operibus damnatis tanquam hæreticis, intelliguntur etiam damnatam

natam quæ non sunt hæretica. ibid. nume. 13.

Hæretica, & blasphema est assertio, dicere cursus cœlestes cogere uoluntates hominum. 16. q. nu. 11.

Hæretici non sunt uocandi ad conciliū si perseuerent in suis hæresibus. 21. q. nu. 26.

Hæreticum an sit dicere, solum esse duplicem paradisum, scilicet cœlum empireum, & beatificam uisionem sanctorum, & quòd non est dandus paradisus terrestris. xxij. quæst. numer. 10.

Hæreticum an sit dicere quòd excommunicatus decedens in excommunicatione non damnetur. ibidem numer. 2.

Hæreticum est dicere quem non esse obligatum intrare religionem, si hoc uouerit, & de iuramento plura. ibid. num. 36.

Hæreticum est dicere professum religionem posse ducere uxorem, ibid. nume. 38.

Hæreticum est dicere, si in hoc mundo non habeo uxorem in alio habebo, ibidem nu. 39.

Hæreticum est dicere quòd quilibet potest saluari in sua secta seu lege, ibidem num. 40.

Hæresim manifestam sapientia quæ sint. 24. q. num. 1.

Hæreticus non minus est transiens seu rediens ad sectam agarenorum quàm transiens ad sectam iudæorum. ibi. nume. 58.

Hæresim manifestam sapiens quando aliquid dicatur, uide magistraliter, & declaratur. §. sane. c. accusatus, de hæresi. lib. 6 ibid nu. 66.

Hæreticum an sit credere quòd broxiæ mulieres uadant de nocte corporaliter. 24. q. nu. 5.

Hæreticum non est credere quòd mulieres portentur de nocte a dæmone per uaria terrarum spacia, ibidem. nume. 13.

Hæresis crimen sola cogitatione committitur. 25. q. nu. 3.

Hæreticus mentalis punitur ab inquisitore si ei constet de mente hæretici. ibid. nu. 5.

Hæresis habet causam continuam sicut furtum. ibi. nu. 11.

Hæreticus ubicunque inuenitur ibi potest puniri. ibid. uu. 12.

Hæreticus conuictus si confiteatur aliud delictum non potest de illo delicto puniri ab Episcopo uel inquisitore. ibid. nu. 66.

Hæresim perfectam tria faciunt secundum Alex. de Ales, uel duo secundum alios. 28. q. nu. 13.

Hæreticus non iudicatur ex præsumptione hominis. Ibid. num. 15

Hæreticus non iudicatur per signa æquiuoca. ibid. nu. 16

Hæreticus moriens sine reuocatione hæresis damnatur. ibid. nu. 20

Hæreticus pertinax est qui dicit se nolle desistere ab errore. xxix. q. nu. 11

Hæretici sunt manifesti defensores errorum hæreticorum. ibi. nu. 19

Hæreticus manifestus est, qui coram suo prælato conuictus est de hæresi, aut confessus. ibi. nu. 26

Hæretici condemnati à suis prælatis pertina-

pertinaces censentur.ibid.nu. 31
Hæreticus etiam occultus ab Ecclesia separatus est.ibid.nu. 38
Hæreticus est siue sit inuentor hæresis siue sectator ibi.nu. 40
Hæreticus iudicandus est,qui palam tenet hæresim, licet in occulto sit fidelis ibi.nu. 41
Hæretici uolunt habere sequaces, & uolunt uideri esse singulares. ibidem nu. 42
Hæretici frequenter fiunt causa assequendi principatum.ibi.nu. 42
Hæretici manifesti qui sint. 30.q.nu. 3
Hæreticus non excusatur si odio uel amore,aut ambitione hæreticus factus est.ibi.nu. 4
Hæretici manichei uetus,& partem noui testamenti respuebant.ibid.nu. 13
Hæreticus pertinax est negans ea quæ publice prædicantur in Ecclesia,puta quòd Christus non fuit crucifixus, &c.ibi.nu. 30
Hæreticus non est qui paratus est corrigi de assertione contrarij alicuius articuli contenti in symbolo fidei, quem uerisimiliter poterit ignorare. ibi.nu. 36
Hæreticus pertinax est,qui negat articulum diuulgatum,etiam si sit paratus corrigi.admittitur tamen ad misericordiam si redierit.ibi.nu. 37
Hæreticus pertinax est qui negat assertionem aliquam catholicam quam antea fuerit confessus.ibi.nu. 38
Hæreticus est asserens aliquid contra prophetas Euangelistas,seu Epistolas sancti Pauli.ibi.nu. 42
Hæreticus est, qui sacræ scripturæ aliquid abstulerit uel addiderit,ibi. numero. 43
Hæreticus non est qui tenet contra doctrinam sancti Augustini & similiũ doctorum,ibid.nu. 49
Hæreticus non est qui contradicit dictis sanctorum doctorum.ibidem numero. 53
Hæreticus pertinax est qui deprehensus in hæresi non uult reuocare errorem suum ibi.nu. 54
Hæreticus deprehensus a iudice,correctus debet statim reuocare errorem suum,ibid nu. 55
Hæreticus correptus etiam a priuato debet reuocare errorem suum. ibid. nu. 57
Hæreticus quando monetur, ut desistat ab errore debet legitime moneri, uide praticam ibi.nu. 58
Hæreticus pertinax est qui inducit aliquem ad hæresim, uel ut hæresim nõ relinquat.ibid.nu. 60
Hæreticus ut non poßit cogi impediẽs punitur uti fautor hæreticorum. ibi. nu. 63
Hæreticus pertinax est, qui non uult se subijcere iudicio Ecclesiæ. ibidem nu. 72
Hæreticus pertinax non est qui non cedit cuilibet dicenti suam propositionem esse hæreticam. ibidem numero. 74
Hæreticus quis potest esse in foro conscientiæ sed non in foro ecclesiæ. ibi. nu. 76
Hæreticus si corrigatur a peccato statim desistere debet, alias pertinax est.ibi.nu. 77

Hæreticus pertinax est qui protestatur se nunquàm reuocaturum, si tamen se reuocauerit, ecclesiæ reconciliatur, ibid. nu. 79

Hæreticus est pertinax qui prohibet catholicam ueritatem prædicari. ibi. nu. 82

Hæreticus pertinax est, qui iubet assertiones hæreticas prædicari, & catholicas inhiberi, ibi. nu. 84

Hæreticus pertinax est, qui usque ad mortem perseuerat in errore & non fuit ecclesiæ reconciliatus, ibidem numero. 86

Hæresis crimen hoc habet speciale, ut sola cogitatio mentis puniatur. 32. q. nu. 15

Hæreticus credens quis dicatur. ibid. nu. 16

Hæreticus occultus an sit excusatus tam a iure quàm ab homine. 33. q. numero. 1

Hæreticus occultus quomodo capiatur in proposito ibid. nu. 3

Hæreticus omnino occultus quis dicatur. ibid. nu. 5

Hæreticus omnino occultus non uidetur quòd sit dicendus excommunicatus, argumentatur ibi. nu. 6

Hæreticus occultus non est excommunicatus a iure uel ab homine secundum aliquos doctores, ibidem numero. 10

Hæreticus omnino occultus est excommunicatus, & excommunicari potest a iure & ab homine, ibidem numero. 11

Hæresis est contagiosa, & hæretici sũt expellendi a locis sicut morbidi. ibi. numero. 21

Hæresis est sicut caput serpentis. ibid nu. 22

Hæretici occulti bona ipso iure sunt cõfiscata etiam in foro conscientiæ, ibi. nu. 27

Hæreticus eo ipso quòd est hæreticus consentit in pœnam quæ hæreticis imponitur. ibi nu. 19

Hæreticum reconciliare spectat ad Papam, uel eius delegatum, ibidem numero. 31

Hæreticus occultus qui sibi dixit uel alteri hæresim excommunicatus est, ibi. nu. 31

Hæreticus occultus per se est excommunicatus, & reprobatur opinio Gaietani, & sequacium, ibi. nu. 32

Hæreticus qui non sit excommunicatus non est dandus, ibi. nu. 36

Hæretici bona non occupantur nisi lata sententia super crimine. ibidem. numero. 39

Hæreticus in uno articulo fidei, an uideatur hæreticus in omnibus alijs. 34. q. nu. 14

Hæresim unam abiurans, & in alteram incidens censetur esse relapsus. ibid. nu. 15

Hæreticus non est iudicandus quis ob propositionem ambiguam, licet illa prohiberi poßit, ibi. nu. 50

Hæreticum uerbum dicens seriose, & credens, ut hæreticus damnatur. 36. q. nu. 1

Hæreticam assertionem dicens continẽtem hæresim damnatam quomodo debeat puniri, ibi. nu. 3

Hæreticam assertionem dicens nõ damnatam

natam quomodo puniatur, ibi. numero. 4
Hæreticam assertionem dicens nolens se subijcere Ecclesiæ quomodo sit puniendus. ibi. nu. 5
Hæreticam assertionem dicẽs, si est idiota, excusatur certo modo. ibi. numero. 6
Hæreticam assertionem dicẽs, si statim non redit, sed patitur se præueniri, non parcitur ei. ibidem num. 7
Hæreticum uerbum dicens non ex animo, seu ex errore intellectus quomodo sit puniendus, ibi. nu. 10
Hæreticum uerbum dicens ex quadam læuitate quomodo debeat puniri, ibi. nu. 11
Hieronymum laudat Augustinus. x. q. nu. 20
Hystoria alicuius sancti recepta ab ecclesia an sit tantæ authoritatis sicut euangelium. 21. q. nu. 1
Homo fuit creatus cum libero arbitrio. 21. q. nu. 10
Homicidium dicenti se commisisse non creditur nisi probetur. super. 25. q. nu. 24
Homicida qua pœna est puniendus, uide plura ibi ad hoc. nu. 29
Homicidarum pœna tam laycorũ quàm clericorum quæ sit ibi. nu. 32
Homicidium committitur siue per se, siue per alium, ibi. nu. 37
Homicidium si quis fecerit in loco, & punitur pœna pecuniaria, non potest alibi puniri, ibi. nu. 63
Homicidium faciens ex lasciuia nõ punitur pœna naturali delicti. 36. q. numero. 15
Humani iuris conditio semper in infinitum decurrit & nihil est in eo quod stare poßit perpetuo. 22. q. nu. 1

I

IDiota qui non tenetur credere explicite fidem catholicam, licet etiam posset errare, non est hæreticus iudicandus. 30. q. nu. 26
Idolatricis uesci quid sit. ibid. nu. 11
Ignorantia eorum quæ fidei sunt, & manifesta, allegari non potest. 22. q. nu. 27
Ignorare non licet etiam minoribus iura naturalia, nec sacramenta. 23. q. nu. 71
Ignorantia iuris dubij æquiparatur ignorantiæ facti alieni. ibi. nu. 72
Ignorantia asinina est ignorare quæ in Ecclesia quotidie ennunciantur. 29. q. nu. 16
Ignorantia periti in arte non excusat eum si in ea delinquit. ibi. nu. 17
Ignorantia an probetur per iuramentum. 30. q. nu. 32
Ignorantia non potest allegari ab eo qui semel asseruit aliquam assertionẽ catholicam, si postea illam neget. ibi. nu. 40
Incubi & succubi quomodo inducunt homines ad peccandum. 24. q. nu. 22
Incubi & succubi quare exercẽt illos actus circa homines uel mulieres. ibi. nu. 23
Indicium, præsumptio, & semiplena probatio quomodo differunt. 34. q. nu. 38
Incestuosus punitus a iudice Ecclesia-

stico potest etiam puniri a seculari, uide multa similia.25.q.nu. 59

Infantes decedentes in uteris matrũ uel in exitu a uulua sine baptismo an saluentur precibus propinquorum, argumentatur primo quòd sic.19.q.nu 1

Infantes in uteris maternis decedentes non saluari precibus propinquorum defenditur ibi.nu. 2

Infantes decedentes sine baptismo qua pœna puniuntur.ibi.nu. 3

Infantes in uteris maternis decedentes quare non saluantur. ibidem numero. 5

Infantes in uteris maternis decedentes, an saluentur uel non, ibid. numero. 6

Infans qui non est extra uterum quare non poßit baptizari.ibid.nu. 8

Infantibus existentibus in uteris maternis quare Deus non adhibuit remedium, ibi.nu. 9

Infantes in uteris maternis quando cõtrahunt originale peccatum, ibi.numero. 10

Infantibus uterinis quare non est prouisum de remedio.ibi.nu. 11

Infans ductus ad baptismum si moriatur in uia non saluatur, & ideo non est sepeliendus in ecclesiastica sepultura.ibi.nu. 16

Indiuidui partem faciens nihil facere uidetur.32.q.nu. 10

Infantes occisi pro Christo baptizantur baptismo sanguinis.19.q.nu. 22

Infantes sine baptismo decedentes non saluantur in fide parentum. ibid. numero. 27

Infantis occisio horribilior est quàm maioris.25.q.nu. 31

Inferior debet consulere superiorem quando uidet literas esse subreptitias.22.q.nu. 4

Inferior non debet exequi mandatum superioris quando est inhonestum. ibi.nu. 5

Innocentij dictum excusantis idiotas ab hæresi quomodo intelligatur.23.q.nu. 70

Inquisitor aduertat quando admittit hæreticum ad pœnitentiam. 3.q.numero. 19

Inquisitores possunt punire tenentes assertiones sapientes manifestam hæresim.11.q.nu. 2

Inquisitio furti per inspectiones aquæ uel manus oleo unctæ sapit hæresim manifestam ibi.nu. 9

Inquisitores an procedant contra habentes plures uxores eodem tempore, primo arguit quòd non.23.q.nu. 1

Inquisitores non uidentur posse cognoscere de contrahentibus binas nuptias eodem tempore, & ibi quis delinquit plus qui clam aut qui palam. ibi.nu. 13

Inquisitores possuut punire contrahentes binas nuptias.ibi.nu. 14

Inquisitores & Episcopus debent seruare clem.multornm quærela.de hæreti.ibi.nu. 62

Inquisitores procedere possunt contra habentes plures uxores. ibid. numero. 64

Inquisitores possunt hæretico iniungere pœnitentiam de usuris restituendis absque aliqua cognitione

super

super usuris.25.q.nu. 75
Inquisitionis seu accusationis capitula debent traddi reo, cui reus debet respondere.34.q.nu. 23
Inquisitores non arctantur procedere summarie, & de plano in causis fidei contra hæreticos.ibi.nu. 30
Inquisitio quæ fit contra hæreticos in prouincia est generalißima cõtra omnes personas de hæresi suspectas ibi. nu. 36
Iracundiæ calor quando excuset, & faciat actum nullum.27.q.nu. 3
Iracundiæ calor in delictis non excusat delinquentem ibi.nu. 4
Iracundiæ calor nõ excusat a toto, sed a tanto etiam in perpetrato homicidio.ibi.nu. 7
Iracundiæ calor probandus est adhoc ut excuset a delicto.ibi.num. 8
Irregularitatis incursus causatur siue quis per se siue per alium aliquem occidat, uel mutilet.25.quæstio.numero. 36
Irregularitas contracta ex homicidio uel membri mutilatione non tollitur per generalem indulgentiam concessam, ut absoluatur ab omnibus peccatis & offensis, quare requiritur specialis commißio.ibid.nu. 42
Instrumentum est probatio probata, & confeßio.24.q.nu. 29
Instrumenta sunt probationes probatæ, & non simplices probationes.28.q.nu. 2
Intellectus.l.omnis diffinitio.ff. de regu.iur.in præludijs.nu. 8
Intellectus.l.ij qui sanctam.c.de aposta.3.q.nu. 20
Intellectus.c.ad abolendam.in prin.de hære.8.q.nu. 5
Intellectus.c.quoties.28.q.1.ibid.numero. 6
Intellectus.§.inhibemus.d. c. quicunque.de hæreti lib. 6.communis ibi re probatur.13.q.nu. 5
Intellectus.d.§.inhibemus, corroboratur ibid.nu. 11
Intellectus.c.Sancta Romaua Ecclesia 15.dist.21.q.nu. 9
Intellectus.c.ad monasterium.in fin.de sta.mona.23.q.nu. 43
Intellectus siue declaratio. ca.si iudex laycus, de sent.excom, lib. 6. 25.q. nu. 54
Intellectus.§.de quæstio.in uersicu.pro hæresis crimine.d.c.accusatus. de hæret.lib.6.ibid.nu. 76
Intellectus.l.quicquid.ff. de regu. iur. & l.diuortio.ff.de repud.27.q.numero. 12
Intellectus.c.si quis per capillum.22.q.1.ibi.nu. 38
Intellectns.c.sane.uersicu. & si forte. 24.q.2.28 q.nu. 18
Intellectus.c. dicit Apostolus. 24.q. 3. late super 29. quæstione numero. 3
Intellectus capitul. super quibusdam. §.1.de uerborum significatio. ibidem nu. 23.33
Intellectus.c.cur Cælestinus.24.q. 2. ibi.nu. 34
Intellectus.c.hæc est fides.24.q.2.ibi. nu. 35
Intelligere sacram scripturam aliter quàm spiritus docuit qnomodo intelligitur.ibi.nu. 37

Intellectus.c.j.de hæreti.in antiquis. ibi.nu. 39
Intellectus & practica.c.cum contumacia de hæreti.lib.6.30.q.nu. 7
Intellectus.c.j.de hære. in decretalibus.33.q.nu. 4
Intellectus glo.in c.cum quis.de sent. exco.lib.6.ibi.nu. 37
Intellectus.c.excommunicamus.§.cum uero accusatus. de hære. in antiquis. & lib.6.34.q.nu. 13
Intellectus cle.sepe.de uerbo. signi. in uerbo litis contestationem. ibi. numero. 26
Intellectus decisiōis Rotæ.Dccclxxvj. incipientis.accusatus.ibi.nu. 51
Intellectus.c.super eo.& c. ad abolendam.§.illos,de hære.25.q.nu. 26
Intellectus. c. 24. ecclesiastici. 22.q. nu. 49
Intellectus.l.quicunque.C.de hære.§. fi.28.q.nu. 5
Intentio accusati ualde inquirenda est qua de causa contraxerit secundas nuptias.23.q.nu. 69
Intentio, & animus quomodo possunt probari.25.q.nu. 15
Interpretatio uerborum in dubio fit ad excusandum delictum.7.q.numero. 11
Interpretatio iuris naturalis ad moralem philosophiam spectat ad doctores iuris.x.q.nu. 11
Interpretatio iuris diuini tangens spiritualem spectat ad theologos. ibid. nu. 12
Interptetatio est duplex secundum iuristas scilicet necessaria & probabilis.13.q.nu. 25
Interpretatio obsequitur & obsequi debet euangelio,alias non esset interpretatio.21.q.nu. 39
Interpretatio quatuor modis in iure capitur.21.q.nu. 40
Iniuriarum actio an tollatur si iniurians infra.30. dies retrocesserit ab iniuria.27.q.nu. 10
Iniuriarum actio an tollatur per pœnitentiam ante reuocationem ad animū iniuriati, de clausula rebus sic stantibus,ibidem nu. 11
Inuocatio dæmonum potest sapere hæresim manifeste, & non sapere hæresim.11.q.nu. 4
Inuocatio dæmonis ad sciendum futura quare sapit hæresim manifeste.ibidem nu. 5
Inuocatione brachij secularis ab ecclesiastico facta si fuerit, iudex secularis potest examinare processum. 25. q.nu. 47
Ioseph sponsus uirginis Mariæ an erat uiuus tempore paßionis christi. 6.q. nu. 6
Iudayzare est recusare uel redire ad ritus iudæorum.2.q.nu. 7
Iudayzare quid sit,& transiens uel rediens ad ritus iudæorum est hæreticus.25.q.nu. 14
Iudayzantes quare seruāt partem sabbati,& non totum sabbatum. 32.q. nu. 13
Iudayzandi intentio ex pluribus colligitur iuri præsumptione, ibidem numero. 17
Iudayzantes plerunque nutriunt filios suos in cerimoniis, & sæpe filij sequuntur eorum errores. ibidem. nu-

numero. 19
Iudæus habens germanam suã in uxorem si nelit fieri chistianus esset separandus a dicta uxore. 21. q. nu. 49
Iudex ecclesiasticus tradens aliquem iudici seculari morti damnandum est irregularis, nisi in casibus a iure permissis, ratio ibi ponitur ultra doctores super. 25. quæst. n umero. 35
Iudex delegatus representat personã delegantis, ibi. nu. 38
Iudex secularis non tenetur stare processui iudicis ecclesiastici quãdo aliquem sibi tradit puniendum regulariter. numer. 43. ibidem.
Iudex secularis tenetur stare processui episcopi uel inquisitoris, quando aliquem ei tradit puniendum in causa hæresis, ibi. nu. 44
Iudex secularis tenetur stare processui iudicis ecclesiastici in causa mere ecclesiastica, sicut in causa hæresis. ibidem nu. 45
Iudex secularis non tenetur stare absolutioni a iuramento datæ ab ecclesiastico si uiderit illam iniustam, seu nullam. ibi. nu 46
Iudex secularis an teneatur impendere brachium absque ostensione processus. ibidem. 47
Iudex secularis an debeat interrogare traditum sibi in causa hæresis, an ipse sit ille de quo sententia relaxationis loquitur. ibid. nu. 49
Iudex ecclesiasticus caueat ut non det acta iudici seculari facta coram ipso nec copiam sentẽtiæ si ex ijs iudex secularis posset summere occasionem puniendi malefactorem ibi. nu. 7
Iudex ut consulatur reipublicæ, nõ debet excedere metas suæ iurisdictionis. ibi. nu. 74
Iudex aliquando se informat de consuetudine ex officio. 32. q. nu. 6
Iudex potest iudicium suum criminale incipere a captura rei. 34. q. nu. 22
Iudex arbitrari debet quæ suspitio oriatur contra illum asserentem propositionem hæreticam, si illa non est plene probata, ut illum inde possit punire aliquo ex pluribus modis hic expressis. ibi. nu. 56
Iudex debet inclinare potius ad mitiorem partem quàm ad rigorem. ibid. nu. 58
Iudex statuet pœnam contra dicentem uerbum hæreticum ad arbitrium. ibi. nu. 59
Iudex in puniendis blasfemis non debet esse multum gratiosus. 30. quæst. numer. 16
Iudicem secularem posse punire binas nuptias contrahentes argumentatur. 23. q. nu. 12
Iudicis appellatione similiter inquisitor comprehenditur, ibidem. numero. 73
Iudicium inquisitionis prorogari non potest. 25. q. nu. 69
Iudicialia præcepta seruauit Christus. 31. q. num. 4
Iuramentum intelligitur secundum intentionem illius qui iurauit. 7. q. numer. 23
Iuramenta scelerata faciens blasfemare dicitur. 6. q. numer. 19
Iura expressa extenduntur ad non expressa ob identitatem rationis. 24.

quæst.num. 12
Iurans per membra Dei honesta uel in honesta an dicatur blasphemus secũdum aliquos doctores. 27. quæ. num. 24. & 25
Iurans per membra Dei honesta uel in honesta est blasphemus contra doctores, ibid. nu. 26
Iurãs per membra Dei dicitur blasphemare. ibi. nu. 30
Iurare per membra Christi an sit blasphemare. ibid. nu. 31
Iurare per membra Christi est irreuerentia. ibi. nu. 32
Iurare per pudenda Christi est species hæresis. ibid. nu. 33
Iurare per membra Dei sapit hæresim manifestam, ibid. nu. 35
Iurare per membra Dei est hæreticũ, uel saltim suspitio hæresis nascitur, ibid. nu. 36
Iurans per membra Dei an sit suspectus de hæresi iudex debet considerare multas circunstantias, ibidem, numer. 37
Iurare an liceat per sanctos, distingue ibi. nu. 39
Iurare licet per aliquas creaturas, ibd. num. 40
Iurant christiani per creaturas referẽtes se ad Deum. ibid. num. 41
Iure naturali generico bigamia est prohibita, contra omnes. xxiij. quæ. numer. 24
Iuristis uidetur spectare declaratio assertionis hæreticæ uel catholicæ. x. q. num. 2
Iurisdictio extenditur ad connexa in inquisitore, & potest qui hæretico iniungit pœnitentiam, iniungere etiam ut usuram restituat. 25. q. nu. 71
Iurisdictionem suam quis non debet extendere contra iustitiam, licet delicta alias remaneant impunita, ibidem, numer. 72

L

Laycis quando liceat de fide catholica disputare. xiij. quæst. numer. 4
Layci a quibus spiritualibus prohibentur. ibi. nu. 6
Layci non doctorantur in theologia. ibi. num. 7
Laycus disputans de fide catholica peccat ibi. nu. 12
Laycis implicite sufficit credere quæ sunt fidei. xxiij. q. nu. 7
Laycus punitus a iudice Ecclesiastico minus quàm debuit an possit puniri a iudice seculari. xxv. quæst. numer. 58
Layci quid debent credere eorum quæ fidei sunt. 28. q. nu. 30
Laycis sufficit scire præcepta Dei, & Ecclesiæ, sacerdotibus uero curam animarum habentibus aliquid plus. ibi. nu. 32
Laycus illiteratus excusatur ab hæresi, secus si sit theologus. xxx. q. numero. 15
Lex ciuilis seruanda est in foro conscientiæ. 10. q. nu. 23
Lex canonicas subijcitur ethicæ, lex ciuilis bono publico. ibi. nu. 24
Lex non est restringenda ab homine nisi ab alia lege. 13. q. nu. 10

Legislator potest condere legem aliter quàm condidit. xx. quæst. nu. 6
Lex extenditur ob rationem generalem. 23. q. num. 3
Lex naturals quæ sit quæ impedit unũ habere plures uxores, ibidem, numero. 56
Lege naturali non prohibetur bigamia secundum Durandum. ibidem, nu. 19
L. in bello. §. factæ. ff. de capti. non probat quòd ea quæ sunt facti non præsumuntur, nisi probentur. xxiiij. q. numer. 6
L. merito ff. pro socio quando habet locum. 25. q. nu. 17
Lex licet non distinguat, ex aliqua alia lege uel canone distinguere possumus. 29. q. nu. 36
Legem quis sibi non potest imponere quin liceat ab ea discedere. xxx. q. num. 80
Lex non est facienda de actibus interioribus, sed exterioribn. xxxiij. quæ. numer. 9
L. merito. ff. pro socio, & similes non procedunt ubi agitur de salute animæ. ibi. nu. 23
Lex non profertur de interioribus ad puniendum. xxxiij. quæstione. numero. 35
Lege imponente ipso iure confiscationẽ statim perditur dominium, quod prodest quo ad fructus. ibid. nu. 40
Libri hæreticales reperti penes aliquẽ an arguant illum hæreticum. 28. q. num. 1
Libri hæreticorum absolute non probibentur legi. ibid. nu. 4
Libros hæreticorum debent Episcopi legere ut illos impugnent, cæteri uero prohibentur. ibi. nu. 6
Libros reprobatos licet legere homini literato ad impugnandum illos. ibid. numer. 7
Libros hæreticorum hodie non curant Episcopi legere. ibid. nume. 10
Libri hæreticales in certis casibns legi non debent. ibid. nume. 11
Libri hæreticales reperti penes aliquẽ non faciunt illum hæreticum, contra Archidia. & sequaces. ibid. nu. 12
Librorum hæreticorum inuentio penes aliquem facit suspectum de hæresi attenta conditione personæ. ibi. nu. 14
Libri hæreticales inuenti penes illorũ authorem mortuum probãt illum hæreticum. ibid. nu. 17
Libris reprobatis inuẽtis penes aliquẽ debet is interrogari de fide. ibidem, numer. 21
Librorum hæreticorum inuentio facit suspectum de hæresi illum penes quẽ inueniuntur. ibid. nu. 22
Libris reprobatis penes aliquem inuentis, adhoc ut præsumatur hæreticus consideranda est conditio personæ. ibid. nu. 25
Lis est contestanda cum procuratore fiscali. 34. q. nu. 28
Locus ab authoritate sacræ scripturæ est firmissimus. 13. q. nu. 23
Logici sunt multum periculosi in sacra scriptura. 22. q. nu. 48
Loth illicite fecit cum uolebat tradere filias suas sodomitis ut hospites liberaret. 25. q. nu. 73
Luminarium accensio in die ueneris ad uesperam an sit ritus iudæorum. 32. q.

32.quæst.numer. 4

Luminarium accensio ad uesperam ueneris quæ fit à iudæis & quæ fit a christianis in uespere sabbati an iure probetur ibid.num. 7

M

Machabeorum libri an sint ab Ecclesia recepti. xxij. q. numer. 59

Mala ueniunt bonis, & malis bona non sine causa. xviij. quæst. numero. 10

Mala quæ proueniunt ex cōtractu plurium uxorum eo tempore. 23. q. numer. 18

Maleficari possunt homines ut non possint facere aliquos actus quos alias possent facere. xxiiij. q. nu. 18

Maleficarum pacta cum dæmonibus appositis signis.ibi.nu. 19

Malefica punitur, licet dæmon operetur.ibid.num. 21

Maleficas portari a dæmone corporaliter uel illudi mentaliter utrunq; possibile est, & est conclusio quæstionis. ibid.numer. 24

Mahometus cum potentia armorum non cum miraculis sequaces habuit suæ sectæ cultores. xiij. quæstio.numer. 31

Manifestum, & notorium quot modis capiantur, & distinguantur. 23. q. nume. 67

Mandatum superioris scandalosum non est exequendum. xxij. quæstio. nume. 6

Maria uirgo non fuit mortua, sed quòd uiua fuit translata ad cœlestem paradisum argumentatur. 18. quæstio. numer. 1

Mariam uirginem mortuam fuisse probatur authoritatibus doctorum authenticorum. ibi. nu. 3

Maria uirgo quare fuit mortua cum fuerit sine aliquo peccato originali, scilicet mortali, seu ueniali. ibidem, nume. 18

Maria uirgo mortua fuit. ibidem. numer. 21

Maria uirgo & Christus mortui fuerunt.ibi.nu. 25

Maria uirgo an dicatur perdidisse filium in templo. xxij. quæst. numero. 44

Martinum Papam dispensasse germanum ducere germanam propter euitandum scandalum, est falsissimum, contra plures contrarium præsumentes.21.q.nume. 47

Matrimonio non ualente ob impedimētum canonicum, secundo contrahens non incurrit pœnam binarum nuptiarum.23.q.num. 11

Matrimonij fines quales sunt, ibidem, numer. 17

Matrimonij contractus cum pluribus est factum hæreticale. ibid. nu. 65

Matrimonij contractus cum pluribus ad minus sapit hæresim manifestum. ibid.nu. 66

Mens statuentis consideranda est an sit sequendum & requirendum consilium.26.q.nu. 12

Metus mortis, uel cruciatus excusat ab hæresi.xxx.q. nume. 6

Metus mortis non excusat a peccato

quo ad Deum. ibi.nu. 8

Miracula possunt allegari in disputatione contra hæreticos. 13. quæst.numer. 29

Modum nouum conuincendi aliquem de pertinacia intellige cum moderamine. 30.q.nu. 61

Modus reuocandi errorem, quem aliquis tenuit in ijs quæ sunt fidei. 12. q.nume. 8

Morituri sunt omnes etiam Enoch, qui est in paradiso terrestri. 18. q. numer. 8

Morientur illi qui uiui reperientur in die uniuersalis iudicij. ibidem numer. 22

Moriens in peccato mortali damnatur æternaliter. xxij. quæst. numero. 26

Moralia præcepta obseruauit Christus. 31.q.nu. 3

Monitiones quas faciunt inquisitores accusatis de hæresi non habent uim litis contestationis. xxxiiij. quæst. numer. 27

Monitionibus factis per inquisitorem non possunt testes repeti, sed requiritur exhibitio capitulorum, ibid. numer. 29

Motus fidei an requirebatur tempore legis antiquæ imparentibus infantis. 19.q.nume. 17

Multa leguntur in Ecclesiis, quæ non credere non sunt de necessitate salutis. 5.q.num. 8

Mulieres præsertim uetulæ faciunt se broxias potius quàm homines. 24. q.num. 4

Mulieri præsertim uetulæ dicentis se fascinasse aliquos pueros est credendum. 24.q.nu. 14

Mulieri broxiæ dicenti se occidisse infantes de nocte credendum est, ibid. nume. 15

Mulier malefica in multi potest lædere homines etiam sanctos, ibidem. num. 17

Mulieres faciles sunt ad recipiendum illusiones diabolicas. ibidem, numero. 35

Mundi conuersio facta fuit miraculose per idiotas, & simplices. 13.quæ. numer. 30

N

Nemo est dominus suorum membrorum. xxv. quæstio. numero. 27

Negare Deum esse omnipotentem repugnat sacræ scripturæ. xx. quæst. num. 10

Non omnes articuli sunt comprehensi in iure, ideo procedendum est de similibus ad similia. xxiij. quæst. numer. 4

Notorium, & euidens quid sit. 29.q. numer. 27

Nuptias plures contrahendi eodem tempore dispensatio a Papa fieri non potest. 23.q.numer. 47

Nuptias contrahens cum pluribus uiuentibus palam an uideatur errare. ibid. nu. 81

Nunciato facta alicui non stringit si non fiat testibus uel scriptura 30.q. nu. 75

O

Obliuio quanto tempore causatur 7.q.nu. 8
Obliuio præsumitur in occupato multis negociis.ibi.nu. 9
Occasionem damni dans punitur, uide plura 24.q.nu. 10
Occultum quot modis accipitur in iure,& de clandestino.33.quæs. numero. 2
Ommittere, & committere par delictũ est in persequutione hæreticorum. 30.q.nu. 85
Operans rei illicitæ si aliquem occiderit nõ tenetur de homicidio si non habet animum occidendi.7.quæs.numero. 12
Opinio plurimorum maximam habet authoritatem,& præsumptionem.9.q.nu. 19
Opinio magistri non excusat discipulũ contra manifestum sacræ scripturæ testimonium. 21. quæstione. numero. 35
Opinio magistri quando excusat discipulum, declaratur optime secundum sanctum Thomam ibidem. numero. 36
Opinio quæ fauet animæ in dubio tenẽda uidetur. 24. quæstione. numero. 7
Opinio fauens animæ,& si dura sit, illa est tenenda in pœnis imponendis, secus est in decidendis,quia a ueritate non est recedendum. ibidem numero. 31
Opuscula doctorum sanctornm quando sunt credenda de necessitate salutis.21.q.num. 11
Oratio siue collecta quæ legitur in die assumptionis uirginis Mariæ scilicet ueneranda nobis domine &c.declaratur.19.q.nu. 24
Origenis homeliæ debent legi sub commemoratione beati Hieronymi. 12.q.nu. 14
Origenis hæretici homeliæ quare legũtur in Ecclesia.28.q.nu. 19

P

Pacis perturbatio inter plures uxores prouenit ex lege naturali,non per accidens,contra Durãdum.23.q.nu. 20
Palam quando aliquid dicatur fieri. 23.q.nu. 77
Palam uel clam peccare quid est grauius.ibi.nu. 79
Palam delinquens grauius punitur quàm clam,ibid.nu. 91
Papa uel concilium generale determinant propositionem esse hæreticam, & non alius.8.q.nu. 4
Papa determinat ea quæ ad fidem spectant.9.q.nu. 3
Papa edit symbolum, & generalem synodum conuocat.ibid.nu. 4
Papa non facit ueritatem catholicam, nec hæresim,sed declarat.ibid.numero. 10
Papam posse errare in ijs quæ sunt fidei,secundum Abba.& Ocham.ibid. nu.eo. 10
Papa ut singularis persona potest errare contra fidem.ibi.nu. 11
Papa uti Papa in diffinitione iudiciali non

non potest errare contra fidem; ibid. num. 12
Papa & Imperator debent semper habere in suo consilio homines doctos & sapientes. ibid. nu. 21
Papæ præcipienti aliquid contra sacrã scripturam non est obediendum. 21. q. nu. 18
Papa non potest dispẽsare quando perturbaretur status Ecclesiæ, ibid. numer. 19
Papæ præcipienti aliquid quod est peccatum mortale non est obediendum, ibid. nu. 20
Papa non potest dispensare quòd quis saluetur sine baptismo, uel sine confessione, ibid. nu. 21
Papa licet poßit dispensare circa statuta in concilio generali, non tamen in concernentibus fidem. ibidem. numer. 22
Papa potest dissoluere concilium generale quando in eo tractatur de hæresibus condemnatis, ibi. nu. 24
Papa an poßit dispensare contra dicta Apostoli. ibi. nu. 31
Papa licet non poßit statuere contra Euangelium, potest tamen illud declarare, & interpretari. ibid. numer. 38
Papa an dispenset cum monaco, seu moniali ut matrimonium contrahant. ibid. numer. 41
Papa non potest dispensare cum bigamo, ibid. nu. 42
Papa Eugenius. 4. noluit dispensare cum bigamo, & ideo non fecit Cardinalem Antonium de Rosellis, ibid. numer. 43
Papa an poßit dispensare quòd nepos ex fratre ducat in uxorem illam quæ fuit uxor patrui. ibidem, numero. 44
Papa non potest dispensare ut frater accipiat germanam suam in uxorem. ibid. num. 47
Papa in primo gradu affinitatis dispensat sed non in primo consanguinitatis. ibid. nu. 48
Papa non potest dispensare ut frater ducat uxorem fratris sui filijs decedentibus. secundum opinionem Pe. de pa. ibi. nume. 50
Papa mandante aliquid fieri contra iustitiam sub pœna excommunicationis, mandatarij non exequentes non sunt excommunicati. xxij. quæst. numer. 8
Papæ stricte præcipienti aliquid contra iustitiam non est obediendum, sed rescribendum, ibid. nu. 9. 12
Papa an poßit facere quem participem omnium bonorum spiritualium quæ fiunt in uniuersali etiam, ibidem. numer. 43
Papa non potest dispensare, ut quis habeat duas uxores. 23. q num. 32. & 35.
Papa non potest dispensare ut quis habeat duas uxores ex quacunque causa, ibi. nu. 35
Papa non potest dissoluere matrimonium consumatum, ibidem, numer. 36
Papa dispensare potest circa matrimonium non consumatum. ibidem, numer. 37
Papa ex nulla causa potest dispensare

circa

circa pluralitatem uxorum . ibidem. nume. 38

Papa potest dispensare circa uotum continentiæ solemne, & quòd matrimonium duret ad tempus. ibid. numer. 39

Papa quare dispensat circa uotum solemne non autem circa matrimoniũ. ibidem. numero. 40

Papa ex causa potest dispensare quòd existens in sacris poßit matrimonium contrahere, ibidem, numero. 41

Papa potest dispensare cum religioso ut contrahat matrimonium, ibi. numero. 42

Papa quòd poßit ex causa cõtra ius diuinũ dispensare quomodo intelligitur. ibi. numer. 47

Papa & iudices Ecclesiastici procedere possunt contra peccantes contra naturam, etiam si sint infideles. 23. quæst. numer. 75

Papa determinans aliquid tanquam Papa circa fidem, non potest errare. xxx. q. numer. 19

Papa determinans aliquid in ijs quæ sunt fidei tanquam Papa cum assensu dominorum Cardinalium, errare non potest, ibid. nu. 20

Papa seu concilium generale extra ea quæ fidei sunt errare potest. ibid. numer. 21

Papæ multi hæretici fuerunt, non tanquàm papæ, sed tanquam homines, ibid nu. 24

Papa potest statuere & prouidere ut sine metu irregularitatis clericus habens iurisdictionem temporalẽ posset per se iustitiam sanguinis exercere. q. 25. nume. 39

Patruus an sit prohibitus de iure diuino filiam fratris sui ducere in uxorem. 21. q. nu. 45

Patruus secundum legem diuinam poterat ducere filiam fratris sui, & in hoc articulo omnes glosæ & doctores canonistæ errarunt. ibid. numer. 46

Pax non potest esse facile in familia, ubi uni uiro plures uxores iunguntur. q. 26. nu. 18

Paradisus terrestris ẽ in partibus oriẽtalibus, & plura de eo. xxij. quæ. num. 21

Paragraphus sane. & §. de quæstionibus, c. Accusatus de hæretic. lib. 6. uidentur extendi ad alios casus. xxiij. quæst. num. 4

Paragraphus sane, fauet iurisdictioni ordinariæ. ibid. nu. 5

Paruulo existenti in utero matris non est traditum remedium expiationis a peccato originali. xix. quæst. numer. 7

Paruuli an erant melioris conditionis tempore l. ueteris quàm tempore legis Euangelicæ. ibidem. numero. 18

Paruuli nondum nati non habebant remedium ab originali peccato, ibid. num. 19

Paruuli ante octauum diem taxatum circuncisioni an saluabantur si moriebantur ante octauum diem, secus est in l. Euangelica, ibid. nu. 20

Peccatorem occultum excommunicat Ecclesia militans. xxx. quæstio. numer.

mer. 17

Peccator occultus ligatur ab Eccle- ſia, licet non iudicetur. ibidem, nu- mero. 20

Peccatum occultum proximi ſciens de bet procurare illius ſalutem. ibidem. numer. 28

Peccati originalis remedia ceſſaue- runt ueniente lege Euangelica. xix. quæſt. numer. 26

Peccator grauiſsimus agens pœniten- tiam in hoc mundo, ſaluabitur. xxij. q.nu. 32

Peccator ſi conuertatur, Deus ei miſe- retur. 32. q. nu. 14

Pœnitentes debent defendi ab Eccleſia 2v. *quæſt. num.* 62. *& præced. nu- mero.* 61

Peritus errans in articulo fidei etiam non diuulgato pertinax hæreticus eſt xxx.q.nu. 35

Pertinacia facit hæreticum in ijs quæ fidei ſunt. 2. q. nu. 10

Pertinacia in hæretico quæ ſit, & per- tinaciter dictum. 3. quæſt. nume- ro. 1

Perſeuerantia quomodo differt a per- tinacia, ibi.nu. 2

Pertinacia duplex conſideratur in hæ retico ibi.nu. 3

Pertinacia mentalis non poteſt lique- re iudicij niſi per confeſsionem rei, ibid.nu. 4

Pertinaci mentali non creditur ſi ha- bet præſumptionem contra ſe. ibid. numer. 5

Pertinacia mentalis probatur per uio lentam præſumptionem. ibidem, nu- mer. 7

Pertinacia exterior quomodo capitur ibid nu. 8

Pertinaciter dictum quomodo intelli- gitur habes multa exempla, ibidem, nume. 11

Pertinacia iudæorum fuit damnata a a Chriſto, ibi.nu. 12

Pertinaciam conuincendi modi multi traduntur. ibi.nu. 13

Pertinacia in hæretico probatur ſingu lari modo, ibi.nu. 14

Pertinax hæreticus an ſit omnino re- laxandus brachio ſeculari, ibidem, nume. 15

Pertinacia non uidetur requirenda ad hoc ut quis ſit cenſendus hære- ticus, argumentatur author. xxix. quæ.nu. 1

Pertinacia requiritur ad conſtituen- dum quem hæreticum, ibidem. nu- mer. 2

Pertinacia requiritur ad conſtituen- dum aliquem hæreticum. ibidem, nu- mer. 7

Pertinax hæreticus eſt qui prædicat fi dem noſtram eſſe falſam, ibidem. nu- mer. 8

Pertinacia hæretici confeſsi quomodo probatur. ibi.nu. 29

Pertinacia an probetur ex uerbis uel factis hæreticalibus, ibidem. nu- mer. 30

Pertinacia hæretici conuincitur mul- tis modis. xxx. q. nu. 1

Pertinacia a iure præſumpta in hæreti co. ibi.nu. 2

Pertinacia a iure præſumpta eſt in ijs quos ius dicit hæreticos manifeſtos, ibid.nu. 3

Per-

Pertinax hæreticus est qui dicit nouum uel uetus testamentum esse falsum, ibid. num. 12
Pertinax hæreticus est qui dicit Ecclesiam uniuersalem errare, uel errasse, ibid. nu. 16
Pertinax hæreticus est qui aliquem cogit abiurare fidem catholicam, ibid. num. 65
Pertinax hæreticus est qui nouos errores gignit, ibid. nu. 38
Pœna non debet tenere nisi suos authores de æquitate canonica, sed fallit. 18. q. nu. 14
Pœna priuatiua, non autem positiua quis punitur pro culpa alterius, ibid. numer. 15
Pœna positiua aliquando quis punitur ob utilitatem reipublicæ, ibid. nu. 16
Pœna positiua aliquando Deus punit aliquos temporaliter, ibi. nu. 17
Pœnitentia infra quantum tempus admittatur adhoc ut alicui remittatur pœna pro uerbis maledictis contra Deum. xx. q. nu. 16
Pœna statuta contra homicidam intelligitur si dolose occiderit. 36. quæst. numer. 14
Petrus diffinit quæstionem de non obseruandis cerimonijs legis. 9. q. nu. 6
Petrus comparatur Moysi in determinandis causis fidei ibid. nu. 7
Petrus primatum habuit ecclesiæ, & hodie papa ibi. nu. 8
Potentia proxima actui habetur pro actu. 33. q. nume. 38
Positio consequentis necessario præsupponit antecedens. x. q. nu. 4
Potestas ordinata, & absoluta quæ sit. xx. q. num. 1
Potentiam Dei nullo modo debemus negare, nisi appareat manifesta contradictio, ibid. nu. 14
Punitus a iudice Ecclesiastico, potest puniri a seculari quando non fuit integre punitus in crimine mixti fori, 25. q. numer. 61
Punitur quis sine culpa in pluribus casibus. 18. q. nu. 12
Punitur nullus absque culpa præcedēte nisi propter manifestationem gloriæ Dei, ut in ceco nato dixit Christus ibid. nu. 13
Purgatorium negare post hanc uitam est erroneum, & hæreticum. 22. q. nume. 54
Purgatorium non esse est hæresis damnata in concilio Florētino, ibi. nu. 60
Purgatorij loco est simul pœna sensus & damni, utraque tamen temporalis ibi. nu. 61
Pluralitas uxorum an sit contra perfectionem matrimonij, prout est in remedium. 23. q. nu. 19
Plenitudo præsens in principe quando dicitur. 20. q. nu. 3
Philosophi antiqui in multis peccauerunt cōtra legē naturalē. 23. q. n. 22
Plura requisita cū sunt ad aliquid uno deficiente nihil agitur. 29. q. nu. 4
Præcepta legis Mosaycæ erant in triplici differentia. 31. q. nu. 2
Præcepta affirmatiua seu negatiua an sint semper obligatoria. 12. q. nu. 3
Præcepto ducis belli est omnino obediēdum, & siquis contrarium fecerit ēt in fauorem reipublicæ, debet puniri. 22. q. nu. 14

Præ-

Præcepto iniusto ducis belli non est obediendum, sed Deo.ibi.nu. 15
Prædicatores cauti esse debēt, ne prædicando faciant titubare animos audientiū in ijs q̄ fidei sunt.13.q.n. 19
• Prædicatores arguit, quales esse debeant ostendit.28.q.nu. 33
Prædicans seu aliquid dicens contra fidem notoriam sine protestatione est hæreticus tenendus.29.q.nu. 15
Prædicans, seu dicens aliquam assertionem contra fidem sine protestatione, quomodo potest excusari.ibi.nu. 18
Prælati debent curare, ne quis scandalizet plebē sibi cōmissam.11.q.n. 11
Prælati credere debent explicite articulos fidei, & ideo errātes in eis nō excusantur.12.q.nu. 5
Præsumptio iuris & de iure tollitur per confeßionem partis dicentis factum aliter se habere.24.q.nu. 28
Præsumptio non facti tollit præsumptionem iuris & de iure.ibi.nu. 30
Præsumptio uiolenta de hæresi est contra illum qui primo asseruit assertionem catholicam, postea negauit. 30.q.nu. 41
Præsumptio læuis uel quale quale præiudicium resultans ex testibus receptis inter alias personas ad quid prodest.34.q.nu. 44
Præsumptio, & suspitio quomodo inter se differnnt.ibi.nu. 45
Princeps assumptus in plenitudinē potestatis non est liberatus a dictamine rationis.22.q.nu. 10
Principi præcipienti ut quis puniatur pœna capitali indebite, non est obediendum, sed cōsulendum.ibi.nu. 13
Priuatus aliquo officio non debet amplius ad illud restitui.uide multa similia.36.q.nu. 9
Procuratorium mandatum repertum penes aliquem facit præsumere illū esse procuratorem.28.q.nu. 24
Probationes debent esse clarißimæ ubi agitur de uita hominis.7.q.nu. 16
Probabile quid sit.5.q.nu. 15
Probationes imperfectæ in sua specie quomodo, & quando coniunguntur ad faciendum indicium, non autem ad plenam probationem, & declaratur Bal.in l.si quis ex argentarijs.§. cogere.ff.de eden.25.q.nu. 21
Probationes plures imperfectæ nō probāt ad plenam probationē.35.q.n.8
Probatio dubia nō releuat.35.q.n.5
Professori cuilibet in sua profeßione credendum est.x.q.nu. 3
Profeßio quam faciunt broxiæ dæmoni est duplex.34.q.nu. 3
Profitentes errorem hæreticorū sunt hæretici manifesti.29.q.nu. 20
Profeßio multis modis in iure capitur ibi.nu. 21
Profeßio capitur pro secta seu disciplina.ibi.nu. 22
Prophetarum & Apostolorum libri. 22.q.nu. 53
Propositiones aliquas absurdas & irrationabiles esse, iudicis cognitioni relinquitur.6.q.nu. 2
Propositio ambigua an debeat intelligi secundum sensum.7.q.nu. 1
Propositio hæretica dicta si sit sine dolo, non punitur dicens.ibi.nu. 14
Propositio alio modo concipitur scribēdo, alio modo disputando.ibi.nu. 19
Propositionem ambiguam disputans non debet statim damnari.ibi.nu. 20

d Pro-

Proprietas uerborũ ĩ sacra scriptura non sẽper est attendenda.ibi.nu. 22
Propositionẽ esse hæreticã uel nõ hæreticam an poßit Eps uel inquisitor determinare, quando est altercatio inter doctores.8.q.nu. 1
Propositionem habentem implicitã hæresim non potest declarare hæreticã Episcopus uel inquisitor.ibi.nu. 3
Propositio dubia nõ ẽ dãnãda.ibi.n.11
Propositio illa, filius Dei suscepit hominem, quõ intelligitur.14.q.nu. 3
Propositio asserta contra dicta sanctorum doctorum Ecclesiæ an possit dici hæretica.15.q.nu. 1
Propositiones sacrorum doctorum si in sensu proprio nõ sunt ueræ, potius sũt exponẽdæ q̃ sequẽdæ.22.q.n. 50
Protestatio quæ fit a prædicãtibus, seu disputantibus de fide, quòd non intẽdunt aliquid dicere contra fidem, eos excusat.12.q.nu. 1
Protestatio in ijs quæ sunt fidei quomodo diffinitur.ibi.nu. 2
Protestãs in mortis articulo quòd uult mori tanquàm christianus nõ p̃t post mortẽ accusari de hæresi.ibi.nu. 6
Protestãs nõ excusatur oĩno, quin teneatur suũ errorẽ reuocare.ibi.n.7
Protestatio non prodest ei qui tenetur scire aliquã propositionẽ esse hæreticã, & errat ĩ ea p̃tinaciter.ibi. nu.9
Protestatio iuuat eum, qui scripsit librũ erroneũ, & mortuus ẽ, q̃a nõ p̃t de intentione interrogari.ibi. nu.10
Protestatio non iuuat ijs qui fuerunt uel sunt hæretici in omnibus sed in aliquibus, ibi.nu. 15
Protestatio non prodest disputantibus de ijs quæ iam sunt diffinita ab Ecclesia.ibid.nu. 16
Protestans quòd non intendit dicere contra fidem excusatur ab hæresi. 29.q.nu. 1
Protestatio quam faciunt prædicantes quòd non intendunt aliquid dicere contra fidem est multum a iudicibus attendenda.ibi.nu. 14

Q

QValitates nõ entium nullæ sunt. 24.q.nu. 36
Quæ dicantur sapere hæresim manifestam.23.q.nu. 63
Quæstio incidens & quæstio emergẽs quæ dicantur.25.q.nu. 50
Quæstio incidens uel emergens consistens in facto uel in iure in causis spiritualibus an sit decidenda coram seculari uel remittenda ad Ecclesiasticum, uide copiosius quàm alibi ibid. num. 51
Quæstio usuraria incidens coram iudice seculari a quo decidetur.ibi.n.52
Quæstio iuris, & quæstio facti quando dicatur in materia usuraria. ibi. numero. 53
Quæstio facti quãdo a iudice seculari p̃ot decidi in cã spirituali.ibi.nu. 55
Quodcunque ligaueris super terram erit ligatum in cœlis, declaratur optime.33.q.nu. 14

R

RAtiocinatur quòd Virgo Maria non sit concepta in peccato originali.17.q.nu. 10
Ratio diuinorum decretorum non est quærenda.19.q.nu. 12
Regnum Dei est in simplicitate, non in contentione sermonis.22.q.nu. 48
Regula omnis pro se habet intentionem

nem fundatam. 18.q.nu. 20
Regula Augustini super damnatis hæresibus. 21.q.nu. 27
Relapso in hæresim sponte confitenti parcendum est, si de illo relapsu non constat per testes, & filij eius non fiūt inhabiles. 25.q.nu. 25
Relapsi in hæresim quando sunt tradendi curiæ seculari. ibi.nu. 26
Religiosus accipiens publice uxorem uolens defendere errorem, ut hæreticus damnandus est. 22.q.nu. 38
Reo seipsum offerenti ad iudicem & cōfitenti delictum non probatum parcendum est. ibi.nu. 28
Responsio ad extrauagātem Papæ Sixti tenentis non esse ab Ecclesia decisū quomodo intelligitur. 17.q.nu. 9
Resurrectionem generalem negare est hæreticum. 18.q.nu. 5
Responsio ad contraria quòd uirgo Maria fuit mortua. ibi.nu. 9
Reipublicæ utilitas est ut quis aliquando suo iure priuetur. ibi.nu. 11
Respōsio quā facit reus accusationi fundatur in iure naturali. 34.q.nu. 24
Rescriptum contra publicam utilitatē non est obseruandum. 22.q.nu. 11
Reuelatio de qua in c. gaudemus. de diuortijs. quòd antiqui possent bigamiā contrahere quomodo intelligatur. 23. q.nu. 46
Rei ad se non pertinenti nemo se debet intromittere. x.q.nu. 16
Ritus quid sit. 32.q.nu. 5
Rusticus & idiota errans in fide credēs quod etiam sic teneat ecclesia, excusatur ab hæresi. 12.q.nu. 4
Rustici, & idiotæ excusantur ab hæresi si credunt idquod credit Ecclesia. 23. quæst. numero. 6
Rusticus non excusatur in ijs quæ publice prædicātur in Ecclesia. 30.q.n. 34

S

SAcerdotes simplices debent habere notitiam canonum pœnitentialium. 28.q.nu. 29
Sacræ scripturæ profunditatem nullus scire potest nisi ex reuelatione diuina. uide multa egregia. ibi nu. 35
Sabbati obseruantia erat cerimonialis. 32.q.nu. 1
Sabbatum a qua hora incipiebat secundum iudæos. ibi.nu. 2
Sabbati obseruantia in quibus consistebat, ibi.nu. 3
sabbati obseruatio īnuit ꝙ Christus nō uenit, quod est hæreticum ibid.nu. 11
sabbati pars nō est obseruāda, ibi.n. 12
sabbati uesperum festiuās propter sabbatum subsequens iudayzare dicitur. ibi.nu. 9
sanctificati in utero .i. mundati a peccato originali qui sint. 19.q.nu. 24
status hominis triplex consideratur post animæ infusionem ibi.nu. 4
statuentis mens extēditur ad ea de quibus si recordatus fuisset idem statuisset. 23.q.nu. 59
secunda iussio est expectanda a superiore quando aliquid prouidetur contra iustitiam. 22.q.nu. 3
secta iudæorum an sit peior secta agarenorum. 23.q.nu. 57
sensus literalis sacræ scripturæ quis sit. 6.q.nu. 15
sententia magistri in alia materia quādo excusat. 21.q.nu. 7
sententia magistri non excusat discipulum in concernentibus fidē. ibi.nu. 34

Sentētia Imperatoris non requirit exactum ordinem iudiciorum. 22. q. n. 17
Sensus literalis est efficax argumentū contra hæreticos, non mysticus seu spiritualis, ibid. nu. 22
Sentire male de sacramentis Ecclesiæ quis dicatur. 23. q. nu. 51
Sentiens male de sacramētis Ecclesiæ, ut incurrat hæresim quid debeat dicere, ibid. nu. 52
Sententia ecclesiastici iudicis non parit exceptionem rei iudicatæ coram seculari. 25. q. nu. 60
Sn̄ia iudicis p̄sumitur iusta, nisi sit interposita appellatio. 29. q. nu. 32
Sentētia lata inter alios an faciat præiudicium alijs qui non fuerunt citati. 34. q. nu. 43
Sermo diui Hieronymi non deberet legi in matutinis de assumptione Beatæ Virginis. 17. q. nu. 15
Significatio proprij uocabuli capitur ex diffinitione. in prælud. nu. 7
Singularitas testium in quo consistat. 34. q. nu. 7
Scandali causa prouisio etiam facta retractatur. 22. q. nu. 7
Scientia præsumitur in ijs quæ publice fiunt. 23. q. nu. 82
Scientia distinguitur inter gradus iure naturali prohibitos, & positiuo ad ostensionem erroris. ibid. nu. 89
Scire quis præsnmitur quæ publice dicuntur. 30. q. nu. 31
Scriptura sacra nullam recipit dubitationem ueritatis. 5. q. nu. 3
Scriptura sacra utitur dictis philosophorū, & sancti doctores sacræ scripturæ, & dictis aliorum doctorum, sed diuersimode. xiij. q. numero. 24
Scriptura sacra est infallibilis ueritatis. 15. q. nu. 6
Scriptura sacra si non contineret infallibilem ueritatem, maximum esset inconueniens, ibid. nu. 8
Scripta sanctorum non sunt infallibilis ueritatis. ibi. nu. 9
Scriptura sacra ĩnititur reuelationi factæ apostolis & prophetis. ibi. nu. 11
Scripta sanctorum doctorum, s. Augustini & aliorum de fide catholica & damnatione hæreticorū sunt approbata ab Ecclesia, & nulli licet eis contradicere. ibid nu. 12
Scriptura suscepta ab Ecclesia non est maioris authoritatis quàm sacra scriptura. 21. q. nu. 6
Sodomiæ peccatū q̄ graue sit pluribus authoritatibus, & rationibus ostenditur. 23. q. nume. 23
Superiores non debent graue ferre cōsultationes inferiorum. 21. q. nu. 2
Superiori præcipienti ut delegatus ferat sic sententiam, non est obediendum, ibi. nu. 16
Superiores caueant ne præcipiant inferioribus ut proferant sententiam, dicendo facies sic, & sic, ibidem, num. 18
Superiores patienter debent tollerare consultationes inferiorum. ibidem. numero. 19. & supra numero. 3
Suspectus est de hæresi qui recedit a communi uita fidelium & abiurat, & inquisitor procedit contra hos suspectos. 23. q. nu. 61
Suspitio quando dicatur læuis, quando uehemens, quando uiolenta, quod ra

ro inuenies.34.q.nume. 46
Suspitio etiam uehemens hominis tem perat sententiam a pœna naturali ipsius delicti.ibi.nu. 57

T

Tacitum & expressum habent inter se differentiam.23.q.nu. 51
Theologi cognoscere debent cognitione magistrali an aliqua propositio sit hæretica uel catholica.x.q.n.6
Theologia sola non potest regi Ecclesia,ibid.nu. 22
Theologia scolastica multũ nobis prodest.14.q.nu. 6
Testis idoneus quis sit.8.q.nu. 9
Testis deponens de confeßione hæretici dicitur deponere directe, uel de crimine.25.q.nu. 15
Temeraria assertio quæ sit. xx.q.n.12
Temeraria assertio est errãs, dubia,& scandalosa.ibid.nu. 13
Testis primo dicto standum est,& non secundo.xxx.q.nu. 39
Testes duo sufficiũt ĩ quocũq; crimine ad condemnationem.xxxiiij.q.nu. 1
Testes duo sufficiunt ad condemnationem hæretici si darentur nomina testium,ibid.numer. 2
Testes tres hodie requirũtur ad cõdẽnandũ aliquem de hæresi.ibid.num.3
Testes debent esse omni exceptione maiores ad condemnandum,ibid. num.4
Testes oĩ exceptione maiores qui sint, de quibus iudex se dẽt informare,& si est spurius unus ex testibus.ibi.n.5
Testes debẽt esse contextuales ad hoc ut plene probent aliquem actum indiuiduum,ibid.nu. 6
Testes singulares quãdo probent in crimine hæresis,concordia.ibid, nu. 9
Testes singulariter deponẽtes de uarijs assertionibus hæreticis non probant aliquem hæreticum ibi.nume. 10
Testes non conuenientes in unum finẽ nil ualent.ibid.nu. 11
Testis unus si audiuit unam assertionẽ in uno loco ab uno, & alius ab eodẽ in altero loco, isti duos testes non sunt singulares,ibid.nu. 12
Testes recepti in generali inquisitione, siue in summario iudicio nõ probãt in particulari nisi repetãtur, & reproducantur in plenario & particulari. ibid nu. 16
Testes recepti in generali inquisitione sunt repetendi in particulari post litẽ contestatam reo citato. ibi.nu. 17
Testes recepti in generali inqnisitione contra hæreticos, sunt repetendi in particulari corã duabus personis religiosis.ibid.nu. 18
Testes recepti in generali inquisitione, non repetuntur in speciali,si hoc habet stilus curiæ.ibid.nu. 19
Testes omnino repetẽdi sunt in spãli inquisitione,cõtra Ant.de Butr.secũdũ Bar.in l.fi.ff.de quæstio.ibi.nu. 20
Testes an sint recipiendi in cã hæresis post litem contestatam citato ipso accusato,ibid.nu. 21
Testes in criminalibus recipiuntur lite contestata.ibi.nu.21.& 25.
Testes recepti in generali inquisitione criminum contra certam personã uel certum genus personarum non repetuntur in speciali.ibid.nu. 32
Testes recepti in inquisitione spãli contra certã personam non sunt amplius repetendi,& ibi declaratur Bar. in l. fi.in fi.ff.de quæstio.ibi. nu. 34

Testes recepti in inquisitione generali contra certam personã in crimine hæresis, adhoc ut non repetantur, requiritur ꝙ sint examinati in forma iuris coram duabus religiosis personis, ibi. numer. 35

Testes examinati in generali inquisitione, & nõ repetiti in speciali an faciãt indiciũ contra inquisitum seu semiplenam probationem, ibid. nu. 37

Testis in ciuilibus facit semiplenã probationem, in criminalibus uero dubitatur. ibid. nu. 39

Testis si non debet iurare, ut in declaratione dicti sui, non est pars citanda, ibi. nu. 40

Testis examinatus ĩter alios an noceat tertio qui non fuit citatus, ibi. nu. 41

Testis examinatus in summario iudicio si dicat cõtrarium in plenario, statur secundo dicto, non primo, secus in confeßione, ibi. nu. 42

Testis debet deponere de formalitate uerborũ quando super uerbis est quæstio, ibid. nu. 47

Testes deponentes de uerbis debent deponere de credulitate dicentis. ibid. numer. 52

Testis deponens de facto hæreticali nõ debet deponere de credulitate facientis, ibidem, nu. 53

Testis non debet deponere in scriptis nisi factum esset multum implicitum, ibid. nu. 54

Testis dicens uaria, & contraria non põt concordari ad uictoriam, sed ad euitandum periurium. 35. q. nu. 6

Testes non debent deponere per eundẽ sermonem nisi agatur de formalitate uerborum. ibi. nu. 7

Testes debent esse repetiti in particulari inquisitione, alias non probant, ibid. nu. 8

Trinitatem personarum in diuinis qui uult probare ratione naturali dupliciter derogat fidei. 13. q. nu. 26

V

Varijs existentibus negocijs cõsulitur ĩperialis Maiestas. 22. q. n. 1

Veritas est immutabilis, & plura de ea. 1. q. nu. 12

Veritas catholica quid sit. 4. q. nu. 1

Veritas catholica explicite, & implicite dicitur. ibid. nu. 2

Veritas catholica secũdum Boetium, ibid. numer. 3

Veritas catholica est sine approbatione Ecclesiæ. ibid. nu. 5

Veritas catholica quid sit secũdũ Theologos. ibidem. numer. 7

Veritas catholica est credere determinatis a sede Apostolica in ijs quæ fidei sunt. 5. q. numer. 12

Veritas catholica est credere ijs quæ sacri doctores scripserunt contra hæreticos. ibi. nu. 13

Verba an debeant intelligi secundum communem sensum. 7. q. nume. 2

Verba ambigua an debeant intelligi cõtra proferentem. ibi. nu. 3

Verba propositionis debent intelligi secundum intentionem dicentis. ibi. n. 4

Verba si sunt ambigua debet proferẽs interrogari de intentione, ibid. nu. 5

Verba debent esse ad indicandum quẽ esse hæreticum. ibid. nu. 7

Verba sacræ scripturæ male intellecta traxerunt aliquos ad hæreses. ibid. numer. 21

Verba quando sunt intelligenda secundum

dum communem usum loquendi, ibid. numer. 24
Verba quando sunt interpretanda contra proferentem.ibi.nu. 25
Verba obscura debent intelligi in mitiorem partem.ibi.nu. 26
Veritates catholicæ non sunt in dubiũ reuocandæ.18.q.nu. 6
Verba blasphema dicens debet pœnitere ut remittatur sibi pœna.xx. q.numer. 15
Verbum, potest, præcedente negatiua priuat potentiam,ibid.nu. 17
Verba, secundum Deum & conscientiam,quomodo intelligantur. xxij.q. numer. 37
Verbum, prodere, quot modis capiatur in sacra scriptura, & alibi, ibid. numer. 45
Verborum proprietas non est ommittenda in dubio.ibi. nu. 46
Verbum hæreticale non facit quem hæreticum si non assit pertinacia. 23.q. numer. 53
Verisimile attenditur,quia quod est lõge a uerisimili speciem habet falsitatis.24.q.nu. 8
Verba cui non conueniunt,nec iuris dispositio.ibid.nu. 25
Veritas est omnibus rebus præferenda, & multa habes de ueritate, ibid. numer. 32
Verisimilitudinis præsumptio tollitur si in contrarium ueritas apparet, ibi. numer. 33
Verbum similitudinem significans non semper similitudinem inducit quando sequitur absurditas intellectus. ibid.numer. 34
Veritatem quærens,& sequens doctrinam patris sui habet aliquam excusationem ab hæresi.xxix.q.nu. 6
Verba si non conueniunt, nec legis dispositio.ibi.nu. 24
Veritas infallibilis non est in scriptis Augusti. Ambro. Hiero. & similiũ, quod triplici ratione probatur. xxx. q.numer. 50
Verbum,quibuscunque, generale est, & neminem excipit. xxxiij. q.nu. 12
Verbum,quibuscunque,non restringitur ad habiles quando agitur de fauore fidei,& ut delicta remaneant impunita.ibid.nu. 13
Verbum,aliter sentire,positum in cap. ad abolendam.in primo.de hære. quomodo intelligatur,ibi.nu. 15
Verisimile semper debet attẽdi siue in testibus siue in alijs.35.q.nu. 2
Verbum hæreticum dicens ex infamia, & ebrietate quomodo debeat puniri.36.q.nu. 12
Verbum,potest, non semper præcedente negatiua priuat potentiam. 23.q. numer. 44
Veritas infallibilis est in sacra scriptura, cui est omnino standum. xxx. q. numer. 52
Virginem mariam non esse mortuam dicere est scandalosum & sapiens hæresim,& ibi tradditur quid est dicere sapere hæresim.18.q.nu. 4
Vis præcisa excusat quem ab hæresi in tantum.xxx.q.nu. 7
Vis conditionalis nõ impedit caracteres, ita uidetur ut etiam nõ impediat hæresim contrahi argumentatur subtiliter,ibi.nu. 10
Visitatio officialium in sindicatu dicitur potius digestio.34.q.nu. 33

Voti solemnitas est de iure positiuo. 23.q.nu. 45
Voti solemnis dispensatio potest fieri propter maius bonum.ibi.nu. 46
Voluntas sola iudayzandi facit quem apostatam, quamuis cerimonias non seruauerit.32.q.nu. 16
Vocabulorum perscrutatio contra fidem infructuosa est.33.q.nu. 33
Vsurarum dubia quis debeat declarare Theologus an canonista.x.q.n. 10
Vsuram non esse peccatum siquis dixerit quomodo intelligatur ut hæreticus censeatur.3.q. nu. 9
Vsurarius præsumitur in foro consciẽtiæ 7.q.num. 18
Vsurarium contractum esse si partes confitẽtur in iudicio iudex secularis quomodo sententiabit.25.q.nu. 57
Vniuersitas parisien. tenet ꝙ non fuit concepta Maria Virgo in peccato originali.17.q.nu. 12
Vtens uerbis sacræ scripturæ seu doctorum an excusetur si in hæresim labitur.14.q.nu. 1
Vxores habere plures eodem tempore est contra legem naturalem, secus si successiue.23.q.nu. 15
Vxores plures habentes eodem tempore possunt ab inquisitore puniri.ibid. num. 49
Vxores plures ducens eodem tempore non est hæreticus nisi defendat, idem in religioso,ibid.nu. 54
Vxores plures, ducere eodem tempore an sit factum hæreticale, ibidem. numer. 55
Vxores plures habens, si non constet de eius mente suspectus est de hæresi.ibid.nu. 60
Vxores plures tenens eodem tempore punitur ab inquisitore ut suspectus de fide, ibid.nu. 98
Vxores plures habere eodem tempore est ritus agarenorum. q. 23. numer. 56
Vsuram non esse peccatum, & quòd christus non intrauit ianuis clausis ad discipulos, dicere est hæreticum. xxij. q.numer. 41

FINIS.

TRACTATVS AVREVS, OMNIBVS THEOLOGIS, CANONISTIS, ET IVRISTIS VTILISSIMVS, ET PERQVAM NECESSARIVS.

De agnoſcendis Aſſertionibus Catholicis & hæreticis, Editus à R.P.D. Arnaldo Albertino. I. V. D. Epiſcopo Pacten. Patria Maioricenſi, Inquiſitore Apoſtolico aduerſus hæreticos Apud Regnum Siciliæ Citerioris. Feliciter incipit.

PRAEFATIO.

TRACTATVRVS materiam de agnoſcendis aſſertionibus Catholicis, & hæreticis, proteſtationem beati Hieronymi præpono, quã in progreſſu huius opuſculi, & in quibuſcunq; meis ſæpe ſæpiuſq; repetendã eſſe teſtor, dicens. Si minus perite aut parũ caute forte aliquid à me dictum ſcriptumve fuerit, à quocunq; catholico emendari cupio. c. hæc eſt fides. xxiiij. q. j. Fateor. n. me tenere & credere illã fidẽ quã S. R. E. tenet & credit; quæ diſponẽte domino cũctorũ fideliũ mater eſt & magiſtra. ut in. c. dãnamus in fide. de ſum. trin. Implorato igitur in primis Dei adiutorio, intemeratæq; Virginis Mariæ patronæ meæ interceſsione ſuppliciter inuocata, ne per ignota procedã, à diffinitione eorũ quæ ad agnitionẽ dicendorum neceſſaria ſunt & oportuna inchoandũ duxi, cuius diffinitionis quãta ſint cõmoda ex infra ſcribendis apparebit. Tradẽtur idcirco aliquæ diffinitiones profeſsioni huic congruẽtes, & ad huius opuſculi progreſsum neceſſariæ, ne (vt inquit Iuriſc. in l. j. ff. de orig. iur.) illotis manibus materiam hanc protinus proſequamur.

SVMMARIVM.

1 *Diffinitio quid sit secundum legistas, & canonistas.*
2 *Diffinitio ex quibus debet constare.*
3 *Diffinitio quare in iure dicitur periculosa.*
4 *Diffinitio bona ex quibus debet constare secundum legistas.*
5 *Diffinitio quid sit & eius effectus.*
6 *Diffinitum si non competit nec diffinitio.*
7 *Significatio propria uocabuli capitur ex diffinitione.*
8 *Intellectus .l. omnis diffinitio .ff. de reg. iur.*
9 *Diffinitio & descriptio differunt.*
10 *Argumentum a diffinitione capitur dupliciter.*

PRAELVDIA.

1 QVONIAM vt inquit Tullius in j. offi. † Omnis institutio de aliqua re quæ a ratione suscipitur debet a diffinitione ꝓficisci, ut intelligatur id, de quo disputatur, Bal. in prælu. feu. col. ij. & pro hoc est tex. in l. j. ff. si cer. pet. & secundùm Tulliũ de orat. talis decet esse diffinitio, ut uis eius quàm diffinimus sic exprimatur, ut neque absit quicquam, neq; supersit, refert
2 Ang. de per. in l. in suis. col. vj. ff. de libe. & posth. Debet † etiam continere genus, & differentias, scribunt Bar. & moder. in l. j. ff. de acqui. poss. &
3 in l. j. ff. de testa. & in l. j. §. dolum. ff. de dolo. Et † potest dici ꝙ diffinitiones in iure sunt multum fastidiosæ, quia & peritissimi in diffinitione defecerunt. Et propterea dicimus, ꝙ omnis diffinitio in iure est periculosa, rarum est enim, ut non subuerti posit. l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. Aliqui legunt, rarum est enim pro parum est, Dy. in c. nō licet. eo. tit. Abb. in rubri. de sent. excommunica. Et patitur diffinitio calũniam de facili, cum ad eam sit argumentatio, ut dicit Adria. papa. quoli. viij. q. xj. Ratio esse potest, propter plura requisita in diffinitione. Intelligẽdo de diffinitione proprie, pro ut est breuis enunciatio rerum substantiæ, constans ex genere, specie, & differẽtijs, ut inquit Quintili. & ideo dicitur periculosa quia si in uno uerbo est erratum a tota causa cecidisse uideamur, ut ergo bona
4 sit, sequentia requiruntur. Primo † enim requiritur ꝙ diffinitum conuertatur cum suo diffinito Bar. per illum tex. in l. j. §. dolum. ff. de dolo. dơ. Ias. scribit in rubri. C. qui admitti. col. iiij. & in l. si is qui pro emptore. ff. de usu-

de usuca.col.xlviij.& sufficit hoc esse,considerando illud quod plerúque & regulariter contingit, non autem ut attendatur quod in aliquibus casibus cõtra regulam reperitur. Dec.in Rubr.nu.xxvij. in j.lectu. de iudici. col.iiij.sufficit etiam ꝙ effectualiter conuertatur cum diffinito,ut tradit Bar.Soci.in Rubri.ff.de condi.& demonstra.Secundo debet diffinitio ponere substantiam diffiniti non substantialia rei diffinitæ,sed substantiam & quiditatem ipsius rei,ut ponit Rochus in rubri.de consue. col.iij. Tertio diffinitio a nullo diffinitio separari potest,nec debet competere alteri a diffinito.Ias.in d.l.si is qui pro emptore. Quarto diffinitio debet continere genus,sub quo res est diffinita,& differẽtias, ut per hoc appareat, quòd differt ab alijs speciebus contentis sub illo genere.Bar.in l.j.ff.de testa.Bal.in c.cõtingit.ad fi.de dolo & contu.& dicit Deci. in rubri. de probatio.col.iiij.uersi.ex quo infero, ꝙ in iure satis uidetur esse diffinitionẽ constare ex genere & differentijs, quócunque illud fiat,ita quòd res diffinita ab alijs rebus discernatur,idem Deci.in j.lectu. Rub.de iudici.col.v. inquit quòd sufficit diffinitionem constare ex genere & differentiis, quæ capiuntur quandoque ab essentia & quiditate rei diffinitæ, & causa finali,quandoque differentiæ colliguntur considerando illud quod diffinitur prout in esse producitur, ut ibi per eum. Quinto dicit Deci. in rubri.de proba.col.iij.uersi.prædicta.Aret.in consi.v.incip.causa.Et ideo dicebat Ang.in consi.cx.incipien. Sanctissima & Illustrissima Regina.col.j.ꝙ reprehensibile est loquenti,si uocem propriam ignoret,& prius determinare quam terminos intelligere quæstionis.l. Domicius.ff.de testa. principia enim artis oportet scire, alias & principiata progressus ignorare necesse est.l.j.ff.de origi iuris & l.j.ff.de iust. & iur.& dicebat Arist.in prin. ethicorum quòd qui uirtutes uocabulorum ignorant de facili decipiuntur. & non immerito inuestiganda est diffinitio, quia ea dicit essentiam rei,descriptio autem claudit illius intelligentiam,ut dicit Bal.in rubr.C. qui adm. col.ij.quia ut inquit philosophus si uis essentialia alicuius rei cognoscere,recurre ad diffinitionem ipsius, illa enim hoc demonstrat,ut in
5 quit Bal.in l.j. ff. de usufru. Inde † dicitur quòd diffinitio est substantia rei demonstratæ.ut dicit Abb.in rubr. de sent. excommuni. & alibi dicit Bal.in l.cum quis. col.ij.C.de iuris & facti igno.quòd illa est forma substantialis,per quam datur diffinitio, & debet continere causam finalem, ut inquit Deci.in rubr.de iudicijs.in j.lect.Ioan.And.in mercur. in c,possessor. de reg.iur.lib.vj. Abb.in rubr.de præscr.& in rub.de appel.& Bar. Soc.in l.ij.col.j.ff.de uulga.& pupilla.d.Ias.in l.j.col.viij.uersi.iij. principaliter.ff.de lega.j. Inde † dicitur quòd cui non competit diffinitio, nec
6 diffinitum competit.Bar.in d.l.j.de testa.Bal.in l. maximum uicium.col.

j.& ij.C.de liberis præte.Bal.in l.fi.C.de hære.insti. Bar. Bal. & alij in d. §.dolum.glo.in l.j.ff.de cap.diminu.glo.in l.nihil est aliud hæreditas, & l.fi.ff.de uerbo.sign.gl.in rubr.de summa tri.Ias. in l.si is qui pro empto-
7 re, col.xlvj. ff. de usuca. † Et propria significatio uocabuli ex diffinitione suscipitur,ut dicit Bar.in l.j.§.ex qua re.ff.de tutelis. Et uerba diffinitionis proprie debent intelligi, ut dicit Bar. in l.omnes populi. in iij. q. Sextæ quæstionis principalis.ff.de iustit. & iure, quia quod multipliciter intelligitur,ueritas eius ignoratur, ut dicit Bar.in l.in ambiguo. ff.de rebus dubijs.Bal. in l. nec quicquam.§.ubi decretum.ff.de offi. proconf. & lega.Bal.in l.precibus.col.vj.C.de impube.& alijs substi.Bal.in l. data opera.col.x.C.qui accusa non possunt.& Bal.in l.scire leges.ff. de legibus.
8 Nec † obstat quòd omnis diffinitio sit periculosa in iure,ut in d. l. omnis diffinitio.ff.de reg. iur. quia ut ibi dicit glo. capitur diffinitio pro regula generali, quia paucæ sunt regulæ in iure quæ nõ patiantur aliquas fallen tias, prout ibi exemplificat glo. & esto quòd capiatur ibi diffinitio proprie,& sic ꝙ periculosa sit in iure, quia difficile est explicare quiditatem & essentiam rei diffinitæ, Secundum quod philosophi ueram diffinitionem perscrutantur, considerantes quiditatem & essentiam rei diffinitæ, ut in ij.metaphisices,& refert Bal. in prohemio decretalium. Tamen secundum legistas diffinitio non est ita periculosa: quia dato ꝙ quidditas & essentia rei non exprimantur sufficit diffinitionem constare ex genere & differentijs, inde est ꝙ non nunquam res diffinitur considerando rem pro ut est in fieri.l.libertas. §. seruitus. ff. de statu homi. & l. stipulationum.§.stipulatio.ff.de uerbo.obl.ut dixit Decius in rubr.de proba.col.v.
9 & in d.l.omnis diffinitio. † Et differentiam inter diffinitionem, & descri ptionem ponit Bal. in c. contingit. in fi.de dolo & contu. tradentur ergo aliquæ diffinitiones meæ professioni congruentes, & ad huius tractatus progressum necessariæ,nam ut inquit iuris consultus in l.j.ff.de origi.iuris.Vbi docetur,euidentialia suæ professionis sunt prǣmittenda propter duas causas.Prima quia auditores reddunt attentos. Secunda quia dicendorum euidenti oratione præstant intellectum: locus enim a diffinitione ad diffinitum probabilis est & necessarius, a quo sumitur argumentum,ut l.j.§.dolum,& ibi Bar.ff.de dolo.& l.fi.cum glo.ff. de uerbo.sign. probatur in c.dudum.ij.post principium. de electione. prout late traditur per Bal.in l.conuenticulam.C.de Episco. & cle. Alberi. de Rosate in suo dictionario.in uerbo,arg.Specu.in Titulo de dispu.& alleg.in §.post hæc.Fratrem Arnaldum de Rocomedauis in suo remissorio. Claudium cantiunculam in topicis suis: & ultimo loco Nicolaum Euerardi in suo libello de modo Argumentandi: Bal. in l.j. §.j.ff. de offi.eius cui manda.

est

est iurisdi.& Bald.in l. scire leges,ff. de leg.de modo uero soluendi argu-
10 menta in iure ponit Bald. post Odofre. 1.constit.ff.colu.3. † Sed quatenus est nostrum propositum, Argumentum à diffinitione potest dupliciter formari. Vno modo affirmatiue, sic, diffinitio conuertitur cum suo diffinito, ergo est bona, uel sic, cui conuenit diffinitio conuenit diffinitum. Secundo formatur negatiue, cui non conuenit diffinitio, non conuenit diffinitum. Vel sic, diffinitio ubi non conuertitur cum diffinito, diffinitio non est bona, per superius allegata, & traditur in l.omnis diffinitio.ff.de regu.iur.per Bar.in l.j.ff.de testa. & hoc argumento utuntur saepe glo.ordinariae.insti.de obliga.in princ.& in l. 1.ff.de cap. dimin.& in rubr.de Summa Tri.& fide Catho.Bart in l.si is qui pro emptore, in 1.q. principali.ff.de usucap.Bald.in l.maximum uitium.C.de liberis praeteri. Paul.de Cast.in l.1.ff.de legibus,cum aliis,ut traditur per doctores in dictis locis,& de iis satis.ne illotis (ut ita dixerim) manibus materiam hanc protinus prosequamur,ut dixi.

SVMMARIVM.

1 *Haeresis quid sit.*
2 *Dogma falsum non est haeresis.*
3 *Error in scientijs non est semper haeresis.*
4 *Haeresis uera diffinitio contra Ochâm.*
5 *Haereticus non est qui facit contra praecepta decalogi.*
6 *Haereticus est qui dicit non esse peccatum illud quod à Deo prohibetur.*
7 *Haeretici non sunt Iudaei & alij infideles.*
8 *Haeresis diffinitio data impugnatur.*
9 *Haereses an sint ueteres uel nouae.*
10 *Haereses quando possent dici nouae.*
11 *Haeresis ut sic dicatur an requiratur authoritas Ecclesiae.*
12 *Veritas est immutabilis,& plura de ea.*
13 *Graeci,& Abbas Ioachin an fuerint haeretici ante declarationem Ecclesiae.*

PRIMA QVAESTIO.

1 PRIMO. † Igitur quaero.quid sit haeresis & quamuis latius diffinierim in rubr.de haeret.lib.6.q.1.tñ ad propositū breuius procedēdo, aliquibus repetitis plura superaddā. Est ergo haeresis dogma fasum fidei ꝯriū orthodoxae. i.error ꝯriū catholicae ue-

ritati,ut dixit Ocham in 2.li.dialog.part.1.c.6. quem sequitur Gabriel. in 4.dist.14. q. 2. dicens ꝙ in diffinitione prædicta dicitur primo, dogma falsum,quod ponitur pro genere, quia omnis hæresis est dogma falsum,siue error, sed non econuerso. omnis enim hæresis ait Hieronimus in Epistola ad Galatas peruersum dogma habet.c. inter hæresim. 24. q.
2 3. Dogma † autem peruersum est dogma falsum, sed non omne dogma falsum est hæresis.Nam in multis rebus errare nullum,aut minimum peccatum est, ut inquit Augusti. in Ench.ca.xx.Sed hæresis sicut infidelitas grauissimum est peccatum, ut est in illo.2.Petr.2. Melius erat illis non cognoscere uiam iustitiæ, ut late concludit Car.de Turre Crem.in c.q̃d autem.24.q.3.Non ergo omnis error est hæresis, ex quo sequitur quòd non omne dogma falsum est hæresis,cum omnis error dogma falsum sit censendum, dogma ergo falsum in huiusmodi diffinitione ponitur pro genere. Quod additur,fidei catholicæ contrarium,ponitur loco differentiæ,qua excluduntur omnes alij errores,qui fidei orthodoxæ nō sunt contrarij. Sicut error in rebus naturalibus,de quibus fides catholica nihil in contrarium asserit,ut sunt errores,de ui & numero elementorum, de effectu & ordine siderum,de figura Cœli,de generibus & natura animalium,& cæteris huiusmodi, quorum studio phisici insudarunt,quorū scientia ad religionem Christianam non pertinet. de quibus Aug.in d.li.
3 c.8.loquitur. Errores † igitur in ijs,& si falsa sunt dogmata, non hæreses sunt dicendi.Considerandum vero est quòd prædicta diffinitio hæresis data ab Ocham non uidetur sufficiens & perfecta, nam ea attenta esset dicendum Iudæos Agarenos & alios infideles, qui sacrum baptisma non susceperunt hæreticos esse, quia etiam ipsi habēt dogma falsum & deuiant ab ecclesia,& tamen non dicuntur hæretici,ut scribit Dura.in 4. dist.23.q.5.& Car.de Turre Crema.in tracta.de potestate Papæ. li.4.c.
4 3.vt latius ego dixi.in d.q.j. Dico † ergo,aliter esse hæresim sic diffiniēdam,Hæresis est opinio,vel assertio,seu dogma falsum catholicæ ueritati contrarium, in eo qui Christianam fidem professus est,ut ponit idem Card.in d.tracta.li.4.c.1.& conuenientia huius diffinitionis ostenditur authoritate & ratione. De primo dixit Augusti.in lib.contra Faustum, hæresis est quæ diuersa opinatur ab ijs quæ catholica Ecclesia credit, idem habetur in ca. inter hæresim.24.q.3.ꝙ hæresis est peruersum dogma idest falsum & perniciosum in doctrinæ Christianæ religione: & gl. ordi.2. Chor. 3.ibi, non sumus sufficientes,dixit, fides est cogitare aliquid de credibilibus cum assertione recta. Secundum uero ostenditur, quoniam in d.diffinitione continentur ea quę sunt tam de substantia hęresis,q̃ ea quibus distinguitur ab alijs assertionibus falsis, quod patet,dicitur

citur enim quòd hæresis sit assertio, siue opinio, siue dogma falsum. hoc ponitur loco generis, nam omnis hæresis est assertio falsa, sed non e conuerso, pro quo facit dictum Augustini supra allegatum in enchiridion, & idem pri. de ciuitate Dei, dixit, errare potero, sed hæreticus non ero, & signanter dicitur, assertio falsa, siue dogma peruersum, & non factũ, quia factum peruersum non est hæresis, nec facit hæreticum, nisi concurrat falsa credulitas, uera uel præsumpta a iure. ut in ca. contra Christia-
5 nos. de hæreti. lib. 6. si quis † enim furatur, uel adulteratur, licet agat cõtra præcepta decalogi, & ueritatem scripturæ, quæ dixit, non furtum facies, non mechaberis, non ex tali facto esset hæreticus, nisi crederet quod furari, uel mechari non esset peccatum, quia sic sentiens, sentiret contra Catholicam ueritatem, & doctrinam Ecclesiæ, & Dei exodi. xx. ca.
6 tres autem. versicu. tertia est actio. de pœni. distin. j. Hinc † generaliter dicitur, quòd quicunque dixerit, non esse peccatum id, quod est contra præceptum Dei hæreticus iudicatur. & ponitur exemplum in fornicatione & in alijs præceptis decalogi. ut scribit. S. Thom. quoli. 3. arti. 12. Hinc etiam est, quod si quis pertinaciter asserit, exercere usuras non esse peccatum, hæreticus est. clem. j. §. sane. de usuris, ubi dixit Imo. in 8. colum0n. quòd qui gignit nouas opiniones falsas, uel alias inductas falsas sequitur hæreticus est iudicandus. cap. ad abolendam. in princi. de hære. c. hæreticus. 23. q. 3. Sequitur in diffinitione, catholicæ ueritai contrarium, in quo tangitur materia, circa ea quæ ad catholicam ueritatem pertinent, cuius catholicæ ueritatis diffinitionem statim oportu-
7 ne subiiciam. Additur † etiam in diffinitione, in eo qui Christianam professus est fidem, loco differentiæ, quod Ocham non aduertit, per hoc enim hæresis differt ab alijs speciebus infidelitatis, uidelicet a falsis dogmatibus iudæorum, paganorum, & aliorum gentilium, quę & si sint contraria ueritati catholicæ, non tamen proprie loquendo dicuntur in eis hæreses, cum hæresis sit (ut est dictum) species infidelitatis, pertinens ad eos qui fidem Christi profitentur, Sed eius dogmata corrumpunt, pro quorum notitia pleniori uidendus est. S. Tho. in 2. 2. q. xj. arti. j. & quæ di-
8 xi in d. rubr. q. j. Sed adhuc † uidetur hæc diffinitio defectiua, cum in ea ommittatur dogma falsum scilicet ab Ecclesia damnatum, quæ Ecclesiæ damnatio uidetur necessaria ad constitutionem hæresis, quod patet in græcis qui tenebant Spiritum Sanctum nõ procedere à Patre & Filio sed solum à Patre, & nõ fuerunt habiti ab Ecclesia hęretici, donec fuit corũ assertio dãnata, ut habetur in c. fideli. de Summa Trini. & fide Cath. li. 6.
9 Præterea † dicta diffinitio præsupponit unum falsum, quòd non oẽs hæreses sunt à principio, sed possunt esse uel insurgere nouæ hæreses, quod

ſuaderi uidetur ex tex.in c. notandum.24.q. 3.ubi inquit, ꝙ Augu.cum Epiſcopis ſuis Pelagium & Cęleſtinum nouam hæreſim in ſanctam Dei Eccleſiam introducentes excommunicauit, pro quo facit tex.in cap.1. 24.quæſt.j.dicens, omnis hæreticus aut iam damnatam hæreſim ſequitur aut nouam fingit,& tamen omnes hæreſes ueteres ſunt & non nouæ, ut in c.Acatius.24. q j.ubi Papa Gelaſius dixit ꝙ Acatius non eſt factus inuentor noui errroris ſed ueteris. His tamen non obſtantibus ſto cum diffinitione proxima, & ideo pro reſolutione conſiderandum eſt ſecundum doctores in 4.diſt.13.q.2.quòd nulla hæreſis eſt noua,quia nihil de nouo incipit eſſe contrarium ueritati catholicæ, niſi aliqua ueritas catholica de nouo inciperet eſſe uera,ſicut illa,Deus eſt homo,incepit eſſe uera in inſtanti incarnationis, & prius erat falſa, & in eodem inſtanti. Deus non eſt homo,incepit eſſe contrarium ueritati catholicæ,& ſic cepit eſſe hæreſis, ex quo ſequitur ꝙ nihil de nouo incipit eſſe contrarium ueritati catholicæ,quæ prius fuerat uera,quoniam quandiu hęc ueritas fuerat uera tādiu ſua contraria fuit cōtraria ueritati, & per hoc fal
10 ſa. Non † obſtat.d.c.notandum, cum alijs, quia reſpondetur quòd hæreſim eſſe nouam dupliciter poteſt intelligi, Vno modo quia de nouo incipit eſſe falſa,ita ꝙ ſi prius fuiſſet,non fuiſſet falſa, ſicut ſupradictum eſt de illa, Deus eſt homo,& hoc modo bene poteſt eſſe aliqua hæreſis noua. Secundo modo,aliqui errores dicuntur noui,non quin prius fuerint errores, ſed quia prius non fuerunt aſſerti, & iſti errores dicūtur nouæ hæreſes,& non noui errores,hoc eſt de nouo aſſertæ uel defenſæ, qa aliqui de nouo aſſerunt uel defendunt, non quin prius fuerint hæreſes & ueritati fidei contrariæ, uel dicuntur nouæ, quia non habent initium à doctrina Chriſti, & ideo nouæ reputantur quantuncunque ſecundum tēpus ſint antiquæ, uel dicuntur nouæ quantum ad primos inuentores illarum hæreſum ut dixit.S. Tho.in 4. diſt.13.q.2. Arti.primo.ad 8.Sequi-
11 tur † ergo,ꝙ ad conſtituendum aliquam hæreſim non requiritur authoritas uel determinatio Eccleſiæ,nam dixit Card.in d.tracta.quòd quemadmodum,quantum ad ea, quæ ad fidem pertinent,nec Romanus Pontifex nec tota Eccleſia poteſt de aſſertione non vera facere ueram, aut de non falſa falſam, ita non poteſt de aſſertione non catholica facere catholicam,nec de aſſertione non hæretica facere hæreticam, nec econuerſo,quia ſicut ueritates catholicæ, abſque omni approbatione Eccleſiæ, ex natura rei ſunt immutabiles,& immutabiliter uerę,ita immutabiliter
12 catholicæ ſunt reputandæ. Et † idem eſt dicendum de hæreſibus, quia quæ ſunt hæreſes, abſque determinatione Eccleſiæ ſunt hæreſes,quia ut dixit Phil. Primo perhi.ab eo ꝙ res eſt,uel nō eſt oratio dicitur uera uel

falſa

falsa,& dicebat Bal.in l.ex ijs uerbis.in fi.C.de test. mil. ꝙ nostrũ negare uel affirmare non facit ueritatem aliter se habere , nam omne uerum est necessarium.& inquit Pau.ij.ad Corinthios.13.non possumus aliquid ad uersus ueritatem,sed pro ueritate,ueritas enim ualet & inualescit & uiuit in æternum.c.consuetudo.8.dist.& iij.Esdræ.c.4. hinc est ꝙ ea quæ iuris sunt certa sunt.l.in omni parte.ff.de iur.& fac.igno.Bar.in l.ornamentorum.ff.de aur.& arg. leg. dixit ꝙ si aliquis respondeat positioni iuris aliter q̃ debeat sibi non præiudicat.l.non fatetur. ff. de confess. & ibi Barto. Ant.de But.in prohe.decret.§.sane.Domi.in prohe. sexti libri. Moder.in c.sæpe.de appel.Inde dixit Bal.in l.Ancillæ.iij.not.C.de furtis, ꝙ statutũ de quæstione compromittenda intelligitur de quæstione facti non iuris, idem dixit Bal.in l.cum proponas.C.de rebus credi.Decius in c.pastoralis.col.ij.de rescrip.& alibi dicebat Bal.in c.cum contingat,de rescrip. ꝙ scientia est uerorum. & ueritas & esse idem sunt, & ueritas non potest esse falsa.l.fi.ff.de hære.insti.l.miles.§.pe.ff.de adulte.Vnde Papa declarando seu approbando aliquam ueritatem catholicam,non facit eam de nouo catholicam,nec damnando errorem facit illum de nouo hæresim. Sed determinat de nouo illam ueritatem dudum antea fuisse catholicam, &
13 errorem illum dudum antea fuisse hæresim.Inde † est ꝙ Græci de quorum errore patet in d.c.j.de Summa Trini.libr. 6. & Abbas Ioachin de quo in c.damnamus.de Summa Tri.ante determinationem Ecclesię de facto fuerũt hæretici,si fuissent pertinaces,quia assertiones quas firmiter tenuerũt de facto ex natura rei sunt hæreticæ,sed quia Ecclesiæ militanti non constabat illos errores esse hæreses, ex quo non erant declaratæ , non fuerunt hæretici ab Ecclesia reputati , nisi post factam declarationem à concilio generali. unde post illam declarationem si qui illos errores tenerent hæretici censerentur,ut in d.c.j.de Summa Tri.ubi uerbum,damnamus,positum ibi in tex.exponitur per Arch.j.hæreticos declaramus & nuntiamus. hæc sunt de mente.S.Tho.in j.parte.q.32.arti.4.Ocham.In ij.lib.Dialo. c.8.Car.Alex.in c.nunc autem.xxj.di.& in c.Anastasius.xix.di. aliqua circa diffinitionem hæresis uidenda sunt in d.rubr.de hære.lib.6.q.j.ubi plura de hoc scripsi,quis dicatur hæreticus.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus quis propriißime dicatur.*
2 *Hæreticum faciunt quinque necessaria.*
3 *Apostata à fide grauius peccat quam hæreticus, & grauius est puniendus.*
4 *Apostata a religione.*
5 *Hæresis non est factum contra legem Dei,nisi error insit.*

6 Domus

6 *Domus ex quibus constat.*
7 *Iudayzare est transire uel redire ad ritus Iudæorum.*
8 *Hæresim esse uel non esse ad ecclesiam spectat determinare.*
9 *Hæreticus ut dicatur necesse est ut pertinaciter suum errorem defendat.*
10 *Pertinacia facit hæreticum in ijs quæ fidei sunt.*
11 *Hæreticus non est qui per ignorantiam male sentit.*
12 *Hæreticus quis sit secundum Theologos.*
13 *Hæreticus ut censeatur qui dixit usuram non esse peccatum requiritur pertinacia.*
14 *Hæreticus est qui propter gloriam nouas gignit opiniones in ijs quæ fidei sunt.*

SECVNDA QVAESTIO.

1 SECVNDO † quæro quis propriissime dicatur hæreticus, & licet latissime hanc quæstionem examinauerim in d. rubric. de hæret. lib. 6. quæstio. 13. tamen nunc ibi dicta hic perstringam quia pro intelligentia dicendorum necessarium est illa repetere additis pluribus, & dico quod hæreticus est ille qui post susceptam religionem Christianam fidem Christi in generali profitens, aliquam in speciali opinionem contrariam catholicæ ueritati pertinaciter tenet & se-
2 quitur. Vnde† colligo quinque necessaria ad constituendum quem hæreticum, Primo quòd ille fuerit Catholicam fidem professus. Secundo quòd aliquam ueritatē fidei catholicæ credat. Tertio quod habeat errorem in intellectu. Quarto quòd talis error sit in ijs quæ sunt fidei, & bonorum morum ad cōsequendum uitam æternam. Quinto quòd talem errorem pertinaciter defendat, quibus discussis patebit ueritas dictæ diffinitionis seu descriptionis. Quo ad primum, requiritur quòd sit professus fidem Christianam, nam si errans in fide nūquam suscepisset per Baptismum religionem Christianam non diceretur proprie hæreticus, sed simpliciter infidelis, aut Paganus, Saracenus, aut Iudæus, & tales sunt foris, de quibus nihil ad nos prima ad Corinthios. v. vnde inquit Augu. de ciuita. Dei. quòd uidens diabolus genus humanum a cultura dæmonum liberari, hæreticos mouit; qui sub uocabulo Christiano doctrinæ resisterent Christianæ. Sic ergo oportet quòd ille susceperit fidem Christi in Baptismo ad hoc ut censeri debeat hæreticus, nam cum priuatio præsupponat habitum. l. decem. ff. de uerbo. obliga. cap. ad dissoluēdū, de despo. impube. l. manumissiones. ff. de iusti. & iure, & esse hæreticum denotet diuisum, quia

hæresis

hæresis idem est quòd diuisio.cap.hæresis.24.q,3.facit.l.i.ff.familiæ hercíscun. ergo debuit esse ante unitus Ecclesiæ ad hoc ut hæreticus sit censendus. Inde est quòd in Iudæo non cadit hæresis, vt dicit gloss. in uerbo hæreticum, in clementi. j. de usuris. quia cum Iudæi non sint de græmio Ecclesiæ proprie diuisionem ab ea facere non possunt.c.de Iudæis.45.di stin Socy.in consi.lxxj.super quæstione proposita. colu. 3. libro primo. Quo ad secundum, quòd aliquam ueritatem credat de fide Catholica, quia vt inquit S.Thom.2.2.q.xj.arti.j.hæresis pertinet ad eos, qui fidem Christi profitentur, sed eius dogmata corrumpunt. & ij maxime uidentur hæretici, & propriissime. unde qui sic a fide Christi recedit quòd nihil de ea credit, adeo q; a Christi nomine, & eius ueritate recedit, proprie non est hæreticus sed apostata, quasi omnino recedens a consortio Christianorum, unde tales qui nihil tenent de Christi doctrina, nec gaudent, nec uolunt esse sub nomine Christiano, proprie hæretici non sunt, quia, ut dixit Gregorius.8.moralium.c.25. ore cur eosdem patres quos ueneramur laudant sed intellectu deprauato ipsi nos eorum laudibus impugnant. Et † signanter dico proprie, quia large accipiendo etiam hæreticus dici posset apostata, & grauius peccat quàm hæreticus, & grauius est puniēdus, si grauius puniri posset. hæreticus enim aliquam ueritatem de Christo confitetur, apostata uero non, sicut Iulianus apostata, & sic possunt distingui hæreticus, & apostata. quod patet ex diuersitate titulorum, nam alius est titulus de hæreticis, alius uero de apostatis, nam est apostata qui fidem Christi omnino reliquit, ut dixit Bar.in rubr.C.de apostatis. Est tamen idem modus procedendi contra apostatas sicut contra hæreticos, vt in c.contra Christianos, de hæret. libr. 6. Alias † capitur apostata pro eo qui relicta religione quam professus est ad secularem uitam reddit, ut dixit Bald.in l.iubemus.§.seruos.C.de Epis. & cleri. & Oldrad. in consi.67.pater sanctissime.& in consi.202.quidam monachus. Quo ad tertium, q; habeat errorem in intellectu, & sic erroneam opinionem in speciali, hoc plane requiritur ad hoc quòd quis proprie censeatur hæreticus, quod dictam erroneam opinionem habeat in intellectu, ita quod male sentiat de ueritate illius assertionis. Vnde.S.August.in lib.de utilitate credendi dixit, & habetur in c. hæreticus. 24. q. 3. hæreticus est qui falsas aut nouas opiniones uel gignit uel sequitur, & ratio huius est secūdum Car.& Archi.Flo.quia hæresis est species infidelitatis, infidelitas autem est in intellectu subiectiue sicut & fides eius contraria. Et † ita hæresis, quæ est eius species per necessitatem supponit errorem in intellectu, ex quo sequitur, q; factum sine errore in intellectu non facit proprie hæreticum, ut puta si quis fornicatur, aut mechatur, licet.n.agat contra

ueritatem

ueritatem sacræ scripturæ, quæ dicit, non mechandum, non tamen ex hoc est hæreticus, nisi crederet aut opinaretur esse licitum mechari. ut. S. Tho. in d. quolibeto. Ratio huius est, quia quandocunque aliqua necessaria requiruntur ad constitutionem alicuius, altero deficiente, inpossibile est illud esse, quia dato opposito quòd sine illo posset esse, iam non necessario requireretur ad constitutionem illius, sicut quia ad constitutionem do-
6 mus necessario requiruntur fundamentum paries & tectum, ideo † altero deficiente non potest esse domus, quia secundum dialecticos, domus con stat ex fundo pariete & tecto. Legistæ uero dicunt solum ex duobus, s. solo & superficie, ut dicit glo. in l. solum. ff. de rei uen. Bar. & alij in l. cætera. §. hoc senatus. & in l. quod in rerum. §. si quis post. ff. de lega. j. sic ergo ad
7 hæresim constituendam requiritur error in intellectu necessariò. Nullum enim factum absolute sine errore in intellectu facit hæreticum. Sed † quo ad forum exteriorem si illud factum esset transitus uel redditus ad ritum Iudæorum, si de hoc constaret per confessionem uel per testes, ex hoc so lo talis transiẽs uel rediens tanquã hæreticus puniretur, cum uideatur hoc fecisse intentione iudaizandi, ut est tex. singularis in c. ꝙ christianos, de hæ re. li. 6. Iudaizare enim est facere id quod soli iudæi facere solent, ut dice bat Episcopus Abulen. exodi. 28. ut latius scripsi in consil. meo. 28. incipien. duo testes recensiti. Quo ad quartum, dico quòd error sit in ijs quæ fidei sunt uel contra ueritatem determinationis Ecclesiæ in ijs quæ pertinent ad fidem & bonos mores, & necessaria sunt ad consequendam uitam æternam, Si enim error esset de ijs quæ nõ pertinent ad fidem, puta quòd credat quis solem non esse maiorem terra, & hmõi, non est periculosus error, uel ꝙ circulus posit quadrari, aut piper sit tòt gradibus calidum, unde Aug. li. 3. de libero arbitrio inquit. Si quid de creatura aliter q̃ se habeat censeremus, non magnum periculum est. idem in Ench. c. 13. in quibus autem nihil interesset ad capessendum regnum, vtrum credatur aut non, & vtrum vera sint siue putentur an falsa, in ijs errare, scilicet aliud ꝓ alio putare, non est arbitrãdum esse peccatũ, aut si est, minimum aut læuissimum est, error autem contra sacram scripturam, articulos fidei, aut con tra determinationem Ecclesiæ in ijs quæ pertinent ad fidem uel bonos mores est hæresis. arg. c. hæc est fides. 24. q. j.

8 Item † determinatio dubiorum circa fidem pertinet principaliter ad Ec clesiam, & præcipue ad summum pontificem Christi uicarium & Petri successorem. capitulo. quoties. 24. quæstio. j. capitulo. maio res, de baptis mo, Scribitur in capitulo. sicut. de excesib. prælato. ut infra latius dicam in quæst. 8. contra autem authoritatem Ecclesiæ nullus doctor uel sanctus suam sententiam defendit, secundum. S. Tho. nec Gregorius. nec Ambro

sius.

ſius.nec Hieronimus, nec etiam Auguſtinus, ſicut ergo aſſerens aliquid pertinaciter contra fidem eſt hæreticus, & ita & contra determinationē Eccleſiæ in his quæ pertinent & neceſſaria ſunt ad ſalutē pertinaciter aſſerens eſt hæreticus, ipſa enim eccleſia nunquam erraſſe in fide probatur, ſcribitur in.c.A recta. xxiiij.q.j. nam pro ea Chriſtus orauit ut nō deficeret fides eius.in.d.c.maiores, Abbas in c.a nobis.ij.de ſenten.excommuni. In alijs vero quæ non ſunt præcedentis qualitatis contrarium ſentiens non eſt hæreticus, ſicut dicere, ꝙ ius non poſsit ſeparari ab vſu con ſumptibilium, ut declarat.Ioan.xxij.in extraua.incipien.ad conditorem
9 canonum, & eſt text.Auguſtini in c.in quibus.xxij.q.ij. Quintum † & ultimum eſt, ꝙ prædictum errorem pertinaciter defendat & ſequatur, vnde ſecundum Hieronimum in ca. hæreſis. xxiiij.q.iij.hæreſis ab electione eſt dicta, quia ſcilicet eam unus quiſque eligat diſciplinam, quam putat meliorem, electio autem ut dicit ibi Car.habet firmam adhæſionem, & ſic ad hoc ꝙ aliquis ſit cenſendus proprie hæreticus, oportet ꝙ errorem ſeu erroneam opinionem quam contra ueritatem inuenit aut ſequitur pertinaciter ſiue obſtinata mente tueatur, & ſequatur, unde dicebat. S. Thom.in Epiſtolis Pau. prima ad Corinthios. xj.lectione. 4. fundans ſe ſuper dicto Hieronimi, ꝙ ex illo dicto duo accipi poſſunt, primum quidem ꝙ de ratione hæreſis eſt ꝙ aliquis priuatam diſciplinam ſequatur, quaſi per electionem propriam, ſecundum eſt ꝙ huic diſciplinæ aliquis pertinaciter inhæreat, nam electio, ut dixi, firmam importat inhæſionē, & ideo hæreticus dicitur, qui ſpernens diſciplinam fidei, quæ diuinitus traditur, pertinaciter proprium errorem ſectatur, pertinet autem ad diſciplinam fidei dupliciter, uno modo directe, ſicut articuli fidei, qui per ſe credendi proponuntur. unde error circa hos ſecundum ſe facit hæreticum, ſi pertinatia adſit, non poſſunt autem a tali errore excuſari propter ſimplicitatem aliquam, præcipue quantum ad ea de quibus Eccleſia feſtum ſolemnizat, & quæ communiter uerſantur in ore fidelium, ſicut miſterium trinitatis, natiuitatis Chriſti, & alia. Quædam uero indirecte pertinent ad fidei diſciplinam, inquantum ipſa non proponuntur, ut propter ſe credenda, ſed ex negatione eorum ſequitur aliquid contrarium fidei. Sicut ſi negetur Iſaac fuiſſe filium Abraæ, ſequitur hoc contrarium fidei, ſcilicet ſacram ſcripturam continere aliquid falſum, ex quibus tamen non Iudicatur hæreticus, niſi adeo perſeueret pertinaciter, ꝙ ab er-
10 rore non recedat, etiam uiſo quid ex hoc ſequatur. Sic igitur † pertinacia, qua aliquis contemnit in his quæ ſunt fidei directe, uel indirecte, ſubire iudicium Eccleſiæ, facit hominem hæreticum. Talis autem pertinacia procedit a radice ſuperbiæ, qua aliquis præfert ſenſum ſuum toti Eccle-

ſiæ

siæ, unde Apostolus, j. ad Thim. vj. inquit. Siquis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei doctrinæ, quæ secundum pietatem est, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæ
11 stiones, & pugnas uerborum. Et ideo † secundum. S. Augu. non qui falsas opiniones gignit, uel sequitur, sed qui pertinaciter defendit, hæreticus est censendus. Vnde si quis non pertinaci malitia sentiret aliquid contra fidem, sed ignorantia, paratus corrigi, si quod sentit, falsum ostenderetur sibi esse contra fidem, aut sacram scripturam, seu determinationem Ecclesiæ, talis non est hæreticus. ca. dixit Apostolus. xxiiij. q. iij. De cuius intellectu plura dixi. in. c. quoniam. de hæreti. lib. vj. in 12. q. idem habet. in c. in Ecclesia. In verbo resistunt contumaciter. 24. q. 3. inde succedit quod Augu. dicit, errare potero sed hæreticus non ero. scilicet quia erat paratus corrigi cum sibi fuisset ostensus error, facit. c. hæc est fides. 24. q.
12 j. & ibi glo. hoc notat. Et † hæc hæretici diffinitio, seu descriptio, conuenit in effectu, cum ea quam tradit. S. Tho. in. 4. distin. 13. art. j. dicens, hæreticus secundum nos dicitur qui a communi fide (quæ catholica dr̃) discedit, contrariæ opinioni vehementer inhærens per electionem, & S. Bona. in d. dist. inquit, hæreticus est, qui diuinæ legis ignorantia, uel contemptu, pertinax inuentor proprij erroris, aut alicuius sectator, catholicæ ueritati mauult aduersari quàm subijci, & hæc diffinitio fundatur in c. qui in Ecclesia. 24. q. 3. & Gabri. in 4. sentent. q. 2. uer. 3. notandum, dicit, hæreticus potest sic describi. hæreticus est, uere baptizatus seu pro baptizato se gerens pertinaciter errans, uel dubitans contra catholicam ueritatem, nec hanc descriptionem hæretici glo. in c. 3. de hæreti. & Hostieñ. in summa. in ti. de hæret. §. quis dicatur hæreticus. & gl. in c. qui dignior. 24. q. j. & gl. in c. ille qui. 24. q. 3. & Archi. in c. ij. de hær. lib. vj. & Car. in cle. j. §. fi. in 2. oppo. de usuris. In totum euacuauerũt. & dicit Oldr. in Consi. ccx. Regularis habet traditio, ꝙ hæresis habet principium & complementum, principium quidem est error in oratione, Sed complementum est pertinacia in uoluntate, & allegat. d. c. dixit Apostolus, & inquit Lucas de Penna. in l. j. C. de priui. Scola. li. 12. col. 6. ꝙ non quicunque deuiat a fide, Sed qui pertinaciter deuiat, proprie hæreticus nominatur. c. in ecclesia. c. q aliorũ. & in d. c. dicit Apostolus. 24. q. 3. Vñ ad rõnẽ hęretici duo cõcurrũt: unũ est error in rõne (qđ est hr̃sis initiũ) alterũ ꝑtinacia in volũtate (qđ est hæresis complementũ) tales. n. proprie sunt hæretici. Secun
13 dum Ray. & Tho. ut ibi per eũ. Et ideo † quando dicunt doctores, ꝙ qui asserit fornicationem non esse peccatum, uel usuras exigere, & similia est hæreticus, ut scribit Decius in c. j. de off. deleg. col. 6. semper intelligitur, quando pertinaciter assereret, per prædicta, & est text. in clemen.

1. §.

1.§. sane. in uerbo, ut pertinaciter affirmare præsumat. de usuris. nam nolens errorem defendere, Sed rationem audire non est hæreticus, ut inquit Alber. de rosate in rubr. C. de hæret. per d.c. dixit Apostolus. Calde. in consi. v. diaconus est professus. in titu. de hæret. Andre. de Iser. in tit. de statu. cõtra libe. Ecclesia. §. diffidamus. in feudis. Pe. de bella pertica in l. j. C. de hære. Io. de ana. in rubr. de hæret. S. Tho. in ij. ij. q. xj. art. ij. etiam si leui argumento a iudicio catholicæ religionis, & tramite detectus fuerit deuiare. ut dicit tex. in l. ij. C. de hæret. circa cuius intellectum omnes doctores qui hactenus scripsere cespitarunt, prout late scripsi in d. rubr. de hære. lib. vj. q. xiij. & quæ ibi dixi nolo hic transcribere ne processus illius
4 rubricæ in totum uulneretur. Non † omitto tamen quòd pro hæretico capitur quicunque alicuius temporalis commodi & maxime gloriæ principatusq; sui gratia falsas ac nouas opiniones gignit uel sequitur, ut diffinit August. in c. hæreticus. xxiiij. q. iij. illi enim qui confingunt aliquam hæresim de nouo secundum S. Tho. in ij. ij. aliquod commodum temporale expectant, saltem principatum, uolunt enim habere sequaces, hoc enim est commune in omnibus hæreticis, quod ex superbia procedit, quæ est amor propriæ excellentiæ, & a communi uia discedunt aut leuitate aut peruersitate, ut habetur in c. excõmunicamus. il. j. §. adiicimus. de hær. unde S. Gregorius inquit, hæretici communem sententiam habere refugiunt, ne æquales cæteris extimentur, & quædam noua semper exquirunt, quod dum alij nesciunt, de singularitate scientiæ glorientur, nec hoc (qđ gloriæ consequendæ faciant) ponitur in descriptione hæretici tanquàm essentiale, secundum Alex. de ales, Sed positum est id quod frequentius accidit in talibus hæreticis, ut scribit Car. in d.c. hæreticus, & dicam infra in xix. quæst.

SVMMARIVM.

1 *Pertinacia in hæretico quæ sit, & pertinaciter dictum.*
2 *Perseuerantia quomodo differt a pertinacia.*
3 *Pertinacia duplex consideratur in hæretico.*
4 *Pertinacia mentalis non potest liquere iudici nisi per considerationem rei.*
5 *Pertinaci mentali non creditur, si habet præsumptionem contra se.*
6 *Dubitans in fide quomodo dicatur hæreticus.*
7 *Pertinacia mentalis probatur per uiolentam præsumptionem.*
8 *Pertinacia exterior quomodo capitur.*
9 *Vsuram non esse peccatum si quis dixerit, quomodo intelligatur, ut hæreticus censeatur.*
10 *Hæreticus non est qui per lubricum linguæ, uel ioco aliquid dicit cõtra fidẽ.*

Pertina-

11 *Pertinaciter dictum quomodo intelligatur, habes multa exempla.*
12 *Pertinacia iudæorum fuit damnata a Christo.*
13 *Pertinaciam conuincendi modi multi traduntur.*
14 *Pertinacia in hæretico probatur singulari modo.*
15 *Pertinax hæreticus an sit omnino relaxandus brachio seculari.*
16 *Hæretici pertinacis pœna est ignis.*
17 *Hæreticus desistens a pertinacia admittitur ad pœnitentiam.*
18 *Hæreticis relapsis non parcitur.*
19 *Inquisitor aduertat quando admittit hæreticum ad pœnitentiam.*
20 *Intellectus.l. hij qui sanctam. C.de apostatis.*

Quid sit pertinacia, & quotupliciter sit consideranda, ut quis hæreticus pertinax sit censendus.

TERTIA QVAESTIO.

1 TERTIO † quæro. quid sit pertinacia, seu pertinaciter dictum, uel pertinax hęreticus, de quibus erit promiscuus sermo. pertinacia ergo est tentio illius, qđ quis tenere nō debet, & in hoc differt a perseuerantia, quæ est illius, quod quis tenere debet, quia ut dicit Varro, in quo non debet prætendi & prætendit, pertinacia est, in quo uero oportet manere, si in eo persistat, perseuerantia uoca
2 tur. Et † communiter pertinacia capitur in malam partem, perseuerantia uero in bonam, licet aliquando authores promiscue his uerbis utantur, Et sic pertinax est qui nimis tenax est, hinc Plautus in captiuo. Quid tu ais, tenax ne pater eius est? Et ille, immo edepol, pertinax, Nec hic intendo diffinire pertinacem, seu pertinaciam, Sed per declarationes manifestare diffinitionem secundum Isidorum lib. Ethimo. pertinax est, impudenter tenens suum propositum, ut dixit. S. Th. in ij. ij. q. cxxxviij. art. ij. in corpore, & Archi. in c. fundamenta. col. fi. de electio. Et perseuerantia est ratione bene considerata stabilis permansio, secūdum Andronicum:
3 ut dixit. S. Tho. in d. ij. ij. q. cxxviij. Et † pertinacia in proposito potest dupliciter considerari, quædam est interior, quædam exterior, interior, seu mentalis est, quando quis pertinaciter corde adhæret prauitati hæreticæ, uel pertinaciter dubitat de catholica ueritate, quod probatur in c. ad abolendam, in principio, de hæret. in uerbo aliter sentire. per quod uerbum, sentire, solam uoluntatem hæreticalem sine exteriore opere iudicamus. Et ad hunc effectum, inducit illum tex. glo. in c. cogitationis, de pœni.

4 pœni.distin.j. vt latius dicam infra.in q.xxix. Et † hæc pertinacia iudici non potest liquere, nisi per confessionem hæretici, vt dixit Bald. in l. si quis non dicam rapere, colum.j.& pen.C.de Epis.& Cleri.glo.notabilis in l.Fulcinius.§. quid sit autem latitare.ff.ex qui.cau.in posse.catur, quam sequitur Ang. de Peru.in l.j.ff.de confess. Ea enim quæ consistunt in intellectu, vel conscientia nostra, probantur per nostram assertionem, glo. in.§.sed iste quidem.insti.de actio.quam dicit esse singularem Bald.in c. bonæ,el.ij.colu.iiij.de postu.prælatorum. cum multis concordantijs quæ ibi congregauit dominus Bos.col.xxiij.Et est glo.secundum eum clarius loquens in c.significasti.el pri.in verbo, si est ita, de homicidio. Guido sociam in c.accedens. de crimi.falsi.facit.c.si uero.de senten.excommunic. Et in propria materia de hæresi.Ioan.Lupi scribit in sua allegatione.inci

5 pi.casus super quo.colum.viij. Sed † si quis accusatus de hęresi negaret pertinaciam mentalem,& esset præsumptio extrinseca contra eum, non crederetur ipsi, nec stabitur dicto, & iuramento suo, vt inquit Barto.in l.inter omnes.§.recte.colum.vltima.ff.de furtis.Ioan. And.in c.ij.de constitut.l.si non conuicij.C.de iniurijs, & l.j C.ad l.Cornel.de sicca. tradit Alexan.in l.j.§.per procuratorem, colum.ij.ff.de acqui.possess.inde dicebat Lud. Rom.in consil.ccccl xxxj. præsentis dubitationis articulus.in fi. quòd ubi contra allegantem ignorantiam ex coniecturis scientia præsumitur, per iuramentum solum ignorantia non probatur, nisi aliter ignorantiæ probatio coloretur, vt dicit glo.in c.proposuisti.lxxxij.distin. In-

6 nocen.& Anton.de Bu.in c.cognoscentes.de constitut. Et † pro eo quod dixi de dubitante, facit.c.j.de hęre. vbi dubius in fide est infidelis, dummodo dubietas hæc habeat in se firmitatem animi, & quandam pertinaciam, vt quia perseuerat in illa dubitatione, Secus si incideret in cogitationem, Seu dubitationem ex primis motibus animi, vt declarant Card. in. Abb.& alij in d.c.j.& Aug.de Anco.in tract. de potestate Papæ.q.xxviij. articu.j.pro ut ego late scripsi.in d.rub.q.xiij. versic.primo dicitur hære-

7 ticus. Insuper † probatur dicta mentalis pertinacia per præsumptionem iuris violentam, quando quis transit, vel redit ad ritus iudæorum, vt in d.c. contra christianos. Et quando quis suspectus de fide, citatus non comparet, Et excommunicatus stetit in excommunicatione per annum, quia ex tunc vt hæreticus condemnatur, vt in c.cum contumacia.de hæret.lib.vj. Idem in deficiente in purgatione canonica, vt in c.inter solicitudines.de purga.canon.vt late dixi in consil.meo.xj.incipi.super dubio. Idem in illis, qui relabuntur in hæresim quam abiurarunt in gęnere vel in specie.c. ad abolendam.§.illos quoque, de hære.in c.super.eo.titulo lib.vj.& in c. accusatus.§.cum vero. Idem & in casibus compræhensis in tex. vnico, &

B singu-

ſingulari in d.c.accuſatus.§.ille quoq; idem in eo qui non vult ſuam ſuſpicionem de hęreſi purgare ad arbitrium Epiſcopi,vel Inquiſitoris,vt in d.c.ad abolendam.§.qui uero.Idem eſt de illis,qui in art.mortis petierunt hæreticos cõſolatores.ut in c.filij & hæredes. de hær.lib.vj. Hij enim oẽs ſunt in pertinacia mentali violẽter a iure præſumpta,quia & hęretici iudicãtur,& cõdẽnãtur, & in eis præſumitur ipſa pertinacia, quæ eſt de rõne
8 formali hæretici,vt ſupra eſt dictũ. Eſt † præterea altera ptinacia quæ dr̃ exterior,qñ quis verbis aut ſcriptis ſeu factis cõtra catholicã veritatẽ taliter inhærẽdo errori ſuo q nullo mõ uelit ab eo diſcedere, ſed defenſare perſiſtit, vt habetur ſecũdum Aug.& ſcribitur in c.qui in Eccleſia.xxiiij.q.iij.vbi dicitur, qui in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid prauumq; ſapiunt,ſi correcti ut ſanum rectumq; ſapiant,reſiſtunt cõtumaciter, ſuaq; peſtifera & mortifera dogmata emendare nolunt,ſed defenſare perſiſtũt,
9 hæretici ſunt.Et † hæc pertinacia eſt etiam in eo,qui in illum incidit errorem,ut pertinaciter affirmare præſumat, exercere vſuram non eſſe peccatum,ut in cle.j.§.Sane.de uſuris.Et intellige pertinaciter, ideſt obſtinata pertinacia: Secundum Laudi. dicentem ꝙ alias non incurreret pœnas cõtentas in d.§.ut in cle.j.§.porrò.in fin.de ſumma Trin.inde pertinax di
10 citur, qui valde impudentur aliquid tenet & affirmat. Et † ſic ſi ioco uel per lubricũ linguæ quis id uel ſimile aſſereret,non eſſet hæreticus.c.quod ait.xxij.q.ij.& dicit ibi.car.ſecundum Zẽze.exponitur pertinaciter, ideſt cum perſiſtentia incorrigibili.facit.c.dicit Apoſtolus.xxiiij.q.iij.Hoc tamen inultum remanere non debet, Sed talia dicens ioco uel lubrico linguæ extraordinarie eſt puniendus, ut dicit Car.in d.§.ſane.q.v.quem Io-
11 an.de Imo.ibi ſequitur.Ad idem † eſt tex.in cle.j.§.porrò.de ſumma Trinit. vbi tanquàm hæreticus cenſetur quicunq; deinceps aſſerere defendere ſeu tenere pertinaciter præſumpſerit ꝙ anima rationalis ſeu intellectiua non ſit forma corporis humani per ſe & eſſentialiter, ubi dicit.glo.in uerbo pertinaciter,hoc eſt ualde pertinax,uel impudenter tenens, durus, irreuocabilis,indocilis& obſtinatus,quinimo ex illo tex.colligitur expreſſe,ꝙ quo ad hæreſim incurrendã paria ſunt aſſerere,defendere,ſeu tenere pertinaciter,ut ibi,notat Car.Flor.in 8.notabili.Accedit etiam quòd qui Inquiſitori aliquid aſſerenti non credit dum eum forſan corrigit, uel inſtruit de his,quæ fidei ſunt,uel ut ſe a crimine purget,uel ut aliquã pœnitentiam pro crimine ſuo agat.condẽnari poteſt tanquàm hæreticus pertinax,ut inquit Barto.per illum text.in l.tutor.§.tutores qui.ff.de ſuſpectis tuto.pro quo facit.d.c.ad abolẽdã.in prin.verſi.niſi continuo.& c.literas. de pręſumptio.& p d.§.tutores dicit Car.Flo.in cle.j.in prin.q.ij.de ſum. Trin.ꝙ ille dicitur pertinaciter inhærere hæreſi qui non eſt paratus corri-

gi ad

gi ad mandatũ superioris,ut probatur in c.damnamus. de summa Trini. ubi non damnatur Abbas Ioachin, licet dixerit errorem,quia paratus fuit corrigi & se subiecit determinationi Ecclesiæ. facit.c.hæc est fides.xxiiij. q.j.Et pertinaciter factum dicitur , quod fit sciẽter & nõ ex temeritate,ut
12 probatur in gl.temeritate.in c.j.de maledicis.Et ita † est odibilis pertinacia quam Christus exprobrauit iudæis,dũ inquit Ioan.xv.si non uenissem, & locutus non fuissem peccatum non haberent,nunc autẽ excusationem non habent de peccato suo, vbi Christus declarat iudæos fuisse pertinaces in erroribus suis,quia sibi credere noluerũt, unde subdit,si opera non fecissem in eis,quæ nemo alius fecit,peccatum non haberẽt,nunc autem & uiderunt & oderũt me,& patrem meũ, Et sic pertinaces eos esse ostendit,quia operibus suis credere noluerunt,maliciam & pertinaciam indi-
13 cans. Et † quàmuis Ocham plures modos conuincendi aliquem de pertinacia tradiderit in j.parte sui dialogi.lib.iiij.quem ad literã retulit Car. de Turre.Crem.in suo tracta.de potestate Papæ.in ij.parte.lib.iiij.c.xxij. & Ioan.de Gerson in j.parte alpha.xiiij.in tract.de protesta.circa fidem, & per discursum illius alphabeti.nihilominus si bene pẽsentur omnes reducuntur ad ea qua supra dixi. si tamen quis ea uidere uoluerit ad eorum
14 dicta me remitto. Et † vltra eos nõ ommitto quendã modum cõuincendi aliquem de pertinacia. hoc est quãdo quis contra prædicatam in ecclesia ueritatẽ,latẽter dico ꝑsistit,uel usq; ad mortẽ perdurat,quia talis non videtur per ignorantiam,Sed per obstinatam maliciam in tali errore tantot ꝑe perseuerasse. Et ideo Ecclesia tales præsumit hæreticos, ita scribit Archi.Flor.in ij.parte suæ summæ.tit.xij.§.j.ubi nihil allegat, potest fundari hoc in d.c.contra christianos.de hære.lib.vj.Pluribus alijs modis dr̃ quid pertinaciter dictum uel factum,vt dicit.gl.in extrauag.Ioan.xxij.posita in tit.de uerb.sign.quæ incipit.cum inter nonnullos.in uerbo,pertina
15 citer.Sed † forsam dubitas. an quilibet hæreticus pertinax sit ut hæreticus condemnandus, relaxando illum ad iudicem secularem debita pœna puniendum,ut in c.ad abolendam.in prin.de hæret.ubi Hostiẽ.Ioan.And. & cæteri cõcludunt, hæreticos pœna ignis puniri per illud Ioã.xv.ubi dr̃, si quis in me nõ manet mittetur foras sicut palmes,& arescet, & colligẽt
16 eũ,& in ignẽ mittẽt. Et † sic cõsuetudo interpretat̃, ius ãt ciuile capitali pœna,seu mortis eos puniẽdos decernit.l.Arriani.C.de hęr.iũcta.l.ultimũ suppliciũ.ff.de pœn.facit ꝓ his optime tex.ĩ c.si audieris.24.q.5.& c.legi. 23.q.8.Et iste casus addẽdus ẽt ad illos ĩ q̇bus q̇s punit̃ pœna ignis,quos ponit Sal.ĩ l.j.C.de nili aggerib. nõ rũpe.Rñdeo,ꝙ si hęreticus ĩ sua falsa opiniõe ꝑseuerat absq; retractatione,punit̃ ut hæretic⁹. ut ĩ d.cle.j.§.porrò. de sũma Tri. & in cle.j.§.sanè.de usuris.facit.l.qm̃.in fi.C.de appel.&

idem ſi negauerit ſe hæreticum, & conuincatur & ſic innocentiæ ſuæ ad arbitrium Inquiſitoris debitam purgationem nõ præſtiterit, vt in d.c.ad abolendam. ſcribit Hoſtien.in titu. de hæret.§.qualiter depræhendantur, colu.j.& habetur in deciſione Rotæ. deciſ.ccccccccclxxv. quæ eſt.j.titu.de hæreti.in antiq.incipi.accuſatus de hæreſi.de cuius intellectu infra latius dicam, quia venia non datur niſi correcto.c.venia. de regu.iur.lib.vj. Si
17 vero † dictus ptinax hæreticus a pertinacia vult deſiſtere & deſiſtit paratus errorem ſuum reuocare & hæreſim omnem abiurare, ei quo ad vitam parcitur, Secũdum æquitatem canonicam & ciuilem, & detruditur in carcerem perpetuum, ut probatur in cle.ad noſtrum.§.fin.de hæret. iuncto. c.pen.de hære.& in l.inter claras.C.de ſumma Trin.& l.hij qui ſanctam.
18 C.de apoſtati. Ab † hoc tamen excipio eos qui relapſi ſunt in hæreſim, quia ſine vlla audientia iudici ſeculari traduntur, vt in c.ſuper eo.de hæreti.lib.vj.d.c.ad abolendam.§.illos quoque. Et eos etiam excipio, quos iura canonica relapſos cenſent.ut in c.accuſatus.§.eum vero,&.§.ille quo-
19 que.de hære.lib.vj. Aduertant † tamen dominus Epiſcopus & Inquiſitor in admisſione ad græmium Eccleſiæ hæreticorum redeuntium, ne ſimulata conuerſione redeant fraudulenter, ſeipſos potius qua iudices fallentes, ne ſub ſpecie agni lupum gerant vt dicit text. in c.vt officium.§.ſi vero, verſicu.prouiſo ſolerter. de hære.lib.vj. Et in his verſatur arbitrium iudicum, non autem in relapſis hæreticis, vel in eis qui pro lapſis habentur, quia in his a iure ſtatutis non videtur verſari arbitrium, ſeu diſpenſatio, vt in d.c. ſuper eo. cum alijs. facit c.de cauſis & quæ ibi moderni
20 ſcribunt de offic.deleg. Et † pro hoc eſt tex.notabilis quem ad hoc ſemper ponderaui in d.l. hij qui ſanctam.C. de apoſtatis. ibi, perditis vero, hoc eſt ſanctum baptiſma profanantibus nullo remedio pœnitentiæ (quæ ſolet alijs criminibus adeſſe) ſuccurritur. intelligendo perditis ideſt obſtinatis, pertinacibus, & relapſis, de quibus nulla eſt ſpes quòd recuperentur, ſeu redeant, pro vt verbum, perdere, hoc importat.vt dicit Barto.in l.ſi quis ex argentarijs.§.an vero.ff.de edendo, vt late de intellectu dictæ, l.hij qui ſanctam, dixi in conſ. meo xxxiij.incipie. cogor ex iniuncto mei officij debi.carta.iij. vbi ſcripſi, an in aliquo caſu ſit parcendum hæretico relapſo confitenti errorem ſuum, & volenti ad græmium Eccleſiæ redire.

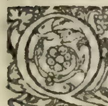
SVMMARIVM.

1 *Veritas Catholica quid ſit.*
2 *Veritas Catholica explicite & implicite dicitur.*

3 Veritas

3 *Veritas catholica secundum Boetium.*
4 *Hæretica assertio quæ sit.*
5 *Veritas Catholica est sine approbatione Ecclesiæ.*
6 *Hæreses sunt sine approbatione Ecclesiæ.*
7 *Veritas Catholica quid sit secundum Theologos.*

QVARTA QVAESTIO.

1 VARTO. † Quæro. quid sit ueritas catholica? ut cognoscamus quod est ueritati Catholicę contrarium. Est igitur ueritas Catholica, quæ ex diuinæ reuelationis lumine supernaturali, immediate uel mediate ē habita, explicite in ꝓpria uerborũ forma, uel implicite bona & necessaria cõsequẽtia. Dr̃ ex lumine diuinæ reuelationis habita, ad dr̃iã ueritatũ ꝑ rationis inquisitionẽ sub lumine naturali cognoscibiliũ, quæ non merentur dici catholicæ. Dr̃ ãt mediate uel immediate habita, qm̃ aliqua nobis Deus ĩmediate ꝑ se ipsum reuelauit & reuelat, sicut Euangeliũ. unde Io. 1. dr̃. Vnigenitus Dei filius q̧ est in sinu Patris enarrauit nobis. & Esaiæ. lij. Ecce ego qui loquebar adsum. Aliqua uero reuelauit nobis & reuelat Deus per alios, sicut ꝑ angelos suos, & apostolos, siue ꝑ alios uiros sanctos. Pau. ad Hæb. j. olim inquit loquens Deus patribus in ꝓphetis, nouissime locutus est in filio. Et ij. Pe. j. non em̃ uolũtate humana allata est prophetia, Sed Spiritu Sancto inspirante locuti sunt homines. Et iõ nõ tm̃ ueritas catholica dicenda est a, Deo per se ipsum immediate a fidelibus tradita, Sed ẽt quæ per sanctos ab eo doctos & inspiratos est habita. cum spiritus sanctus, quo inspirãte sancti Dei homines locuti sunt & loquuntur nõ nisi ueritatem doceat atque inspiret: Io. 16. cum uenerit ille spiritus ueritatis docebit uos omnẽ
2 ueritatem. Dicitur † explicite in propria uerborum forma, implicite uero bona & necessaria consequentia deducta. his enim duobus modis dicitur quid contineri in sacra scriptura, aut in propria uerborum forma, sicut ista. Verbum caro factum est, & ista, Christus fuit homo. Aut aliquid implicite, quod bona & necessaria consequentia ex propositis in litera explicite sequitur, sicut ex illa, Christus fuit homo, sequitur necessaria consequentia, ꝙ habuit animam rationalem, & omnes animæ potentias. Sequitur etiam ꝙ habuit carnem & ossa &c. quæ pertinent ad ueritatem humanæ naturæ, ut scribit Episcopus Vssclen. in libello quem fecit contra comitem Mirandulanum. c. iij. quorum plura sumpsit ex tractatu de potestate Papæ edito per Car. de Turre Cre. li. 4. c. 8. authore tacito. Sed exemplum ab eo positum mihi non uidetur congruere ꝙ deducatur ex consequentia necessaria, quòd Christus habuit carnem & ossa, cum hoc

explicitum ſit in propria uerborum forma in ſacra ſcriptura lectionis Euangelicæ Luc. 24.dum Chriſtus dixit diſcipulis ſuis poſt reſurrectionẽ. Videte manus meas & pedes meos,quia ego ipſe ſum, palpate & uidete, quia ſpiritus carnem & oſſa non habent ſicut me uidetis habere. Vnde cõgruentius exemplum eſſet,ſi diceremus, Ergo habuit neruos & uenas,q̃a hæc explicite in ſacro canone non continentur, Sed ex neceſſaria con-
3 ſequentia deducitur.ut dicit Ioan.de Gerſo.& Car.in d.loco. Item† dicitur ueritas catholica ſm Boetiũ primo de Trinit.quia nõ uni genti tantum,Sed omnibus obſeruanda & credenda proponitur, unde Matthæi ultimo dicit Chriſtus,Euntes docete omnes gentes,& Marci xvj. Predicate
4 Euangelium omni creaturæ;Vnde† illa aſſertio ſeu propoſitio eſt hæretica,quæ contrariatur ueritati catholicæ iuxta ſuum gradum, quia ſecundũ Ariſtotelem quot modis dicitur unũ oppoſitorum tot modis dicitur & reliquum,ideo opere precium eſt,ut in ſequenti quæſtione pertractemus gradus,ſeu genera ueritatum catholicarum,ut eis cognitis. cognoſcantur earum oppoſita,cum contrariorum eadem ſit diſciplina. l. Pomponius. §.Sed & is.ff.de procu.l.j.in prin.ff.de hiis qui ſunt ſui uel alie. iuris. cum
5 ibi traditis.Et† ſicut ueritates catholicæ(ut ſupra tetigi)abſq; oĩ approbatione eccleſiæ ex natura rei ſunt immutabiles & immutabiliter ueræ, ita
6 ſunt immutabiliter catholicæ reputandæ.Similiter,† ſicut hæreſes abſq; omni reprobatione & damnatione ſunt falſæ,ita abſq; reprobatione ſunt hęreſes reputandæ ut dicit Gabriel.in 3.ſententiarum.di.25.q.unica.ver.
7 tertio dubitatur.Alibi† ẽt idem inquit in 4.diſt.xiij.q.ij.ar.j.diffiniens ueritatem catholicam,q̃ ueritas catholica eſt ueritas reuelata,a,Deo in ſe uel in ſuo antecedente pertinens ad religionem. Dicitur reuelata,a,Deo, quia ueritas humano ingenio acquiſita, puta per demonſtrationem uel per experientiã,ut talis,non dicitur ueritas catholica,quia omnis ueritas catholica eſt articulus fidei,fides autem non innititur euidentiæ naturali Sed diuinæ reuelationi,Dicitur in ſe,propter ueritates ſacri canonis bibliæ,quæ omnes immediate ſiue ſecundum ſe ſcriptoribus eius ſunt reuelatæ,ipſi enim fuerunt calamus ſcribæ.i.Spiritus Sancti uelociter ſcribẽtis,ut ſcribitur in multis decretis conditis per Auguſt.9. diſt. Dicitur uel in ſuo antecedente, propter ueritatem, quæ ex contentis In biblia poteſt in conſequentiam neceſſario inferri ſeu deduci. Vt eſt illa, Deus eſt uerus homo ex anima rationali & carne ſubſiſtens, quæ ſub hac forma uerborum non habetur in ſcriptura. Sed ex ea poteſt deduci in conſequentiam neceſſariam. Dicitur, ad religionem pertinens, propter ueritates religionem ſiue pietatem non reſpicientes, quæ non dicuntur ueritates Catholicæ, quàmuis fuerint a, Deo reuelatæ,

latæ, pertinet autem ad religionem quicquid ad pietatem id est Dei cultum, aut ad finem beatitudinis consequendæ ordinatur. Ex illo sequitur, ꝙ multæ ueritates quæ in Scriptura Canonica non habentur, nec ex eis solis deduci possunt in consequentiam necessariam sunt catholicę. Primo patet de his quæ ab apostolis ad nos per succedentium reuelationem, uel scripturas fidelium fide dignas peruenerunt, & tamen in scriptura canonica non continentur. hæc Apostolis per Spiritum Sanctum reuelata (a quo docti sunt omnem ueritatem) non dubitatur. Secundum patet de his quæ ex præmissis coassumpto aliquo uero necessario euidente uel certo deduci possunt. Tertio patet de his ueritatibus quæ aliis fidelibus a Deo reuelatę esse sufficienter ostenduntur. Quarto patet de his quę ab Eccl'a uniuersali ut credēda accepta sūt, supponitꝰ eñ eā in fide errare nō posse, cuius fidem deficere non posse, Oratio Christi pro fide Petri manifestat, Luc. xxij. & eius promissa assistentia usq; in finem seculi. Matthæi. vj. certam reddiderunt. Quinto & ultimo patet de ueritatibus a generalibus conciliis & Romanis Pontificibus rite determinatis, hæc. n. omnia uel reuelata sunt, uel ex solis reuelatis sunt deducta, uel ex reuelatis, & illis ueritatibus coassumptis, neq; aliud determinat rite Concilium, uel Romanus Pontifex ut est proxime dictum. Et hæ quinq; ueritates catholicæ latius explicantur in gradibus seu generib. catholicarum ueritatum, quæ statim subiicientur pro præmissorum dilucida declaratione. Ex quibus resolutoria patet diffinitio assertionis catholicæ. hoc est, assertio catholica est ueritas ex lumine diuinæ reuelationis immediate uel mediate habita, explicite, & in propria uerborum forma, uel implicite bona & necessaria consequentia deducta, declarando singula uerba ut dixi. Vel aliter potest dici secundum aliquos. Assertio catholica est illa cui quilibet adultus tenetur explicite uel implicite firmiter adhærere per solam fidem & non per experientiam aut rōnem demonstratiuam, quamuis de facto habeat aliqua motiua. Et iō dr̄ catholica. i. uniuersalis, ut dicit gl. in rub. C. de Sum. Tri. & Arch. in c. fundamenta. in prin. de elect. li. 6. quia ubiq; ꝑdicāda est, & omnibus gētibus credēda proponitur, Vnde Christus Marci. ult. Euntes docete oēs gētes. Et quia nunq̃ in ea subfuit subest aut suberit aliquod falsum, prout scribit Boeti. in princi. lib. de Trinitate.

SVMMARIVM.

1 *Catholicarum ueritatum gradus quot sunt.*

2 *Furi par est occultator alienæ laudis.*

3 *Scriptura sacra nullam recipit dubitationem ueritatis.*

4 *Hæretica assertio est, quæ contradicit ueritati catholicæ in propria uerborum forma.*

 Hære-

5 *Hæretica assertio est, quæ contradicit sacræ scripturæ ex deductis in necessariam consequentiam.*
6 *Hæretica assertio est quæ cõtradicit his quæ nobis ab Apostolis tradũtur.*
7 *Concilium generale in his quæ fidei sunt errare non potest.*
8 *Multa leguntur in Ecclesiis, quæ nõ credere non sunt de necessitate salutis.*
9 *Hæretica assertio est nõ credere determinatis ab ecclesia in his q̃ sunt fidei.*
10 *Concilium potest errare in his quæ non sunt fidei.*
11 *Doctor unus potest conuicere communem opinionem.*
12 *Veritas catholica est credere determinatis a sede Apostolica in his quæ fidei sunt.*
13 *Veritas catholica est credere his quæ sancti doctores scripserunt contra hæreticos.*
14 *Doctores approbati ab ecclesia qui sunt.*
15 *Probabile quid sit.*
16 *Assertio sapiens catholicam ueritatem quæ sit.*
17 *Assertio hæresim sapiens quæ sit.*
18 *Quot sunt gradus siue genera catholicarum ueritatum.*

QVINTA QVAESTIO.

1 QVINTO† Quæro. quot sunt gradus seu genera siue modi cognoscendi ueritates catholicas? Et consequenter hæreses eis aduersantes? Respondeo plures esse, in quorum progressu sequar uestigia uenerabilis inceptoris Occhã, Io. de Ger. Cãcellarij parisiensis, & Card. Sancti Sixti, & aliquorum aliorum, nec erubescã Authores nominare, a quibus didici & discam, Cum† occulta
2 tor alienæ laudis furi par sit ut est arg. in l. hæreditatum. §. fi. ff. ad legem falci. quam ad hoc allegat Bal. in præludiis feudo. col. fi. idem Bal. in rub. de eo qui est in posse. cau. rei serua. quẽ uiua uoce audiui allegatũ a do. Iasso. Maino. in academia Ticinensi, dũ legeret. l. 3. §. si rẽ. ff. de acq. pos.

PRIMVS ergo gradus seu genus catholicarum ueritatum est eorum quæ in canone sacræ scripturæ, ueteris aut noui testamẽti, in propria verborum forma continentur, ut est ista, in principio creauit Deus cœlum
3 & terram. Item uerbum caro factum est, Quod† autem hmõi ueritates in sacra scriptura contentæ catholicæ sint, manifestum est, cum de ueritate sacræ scripturæ nullo modo dubitandum sit, Vnde dicit August. & scribitur in c. quis nesciat. 9. dist. quis nesciat sacram scripturam canonicã tã ueteris, q̃ noui testĩ certis terminis suis cõtineri: eãq; posterioribus oĩm Eporũ literis ita ꝑponi, vt de illa omnino dubitari vel disceptari nõ possit, vrũ verũ, vel vtrũ rectũ sit quicquid in ea scriptũ sit, vel constiterit esse.

esse. Et alibi Aug. in c. ego solis. eadē. disti. dicit. Ego solis scripturarū libris (qui canonici appellantur) didici hunc timorē, honoremq; deferre, vt eorū nullū scribendo errasse firmissime credā. & si alia probatio quæritur, sufficit Matthæi quinto. Amē quippe dico vobis, donec trāseat cœlum & terra, iota vnum aut vnus apex nō præteribit a lege donec omnia fiant: Et sequitur, Amen dico vobis, cœlum & terra transibunt. Constat autem quòd canon bibliæ lex est Dei per reuelationem habita, cuius assertiones literales innituntur vnico literali principio, omne reuelatum
4 à Deo est verū, vt dicit Aug. in d. c. ego solis. Vnde† assertio quæ huic primæ veritati catholicæ contrairet, esset hæretica, quia huic primæ veritati primi gradus in proprijs terminis contradiceret, videlicet veritatibus sub propria verborum forma in sacra scriptura contentis, vt esset ita, ꝙ in principio Deus nō creauit cœlū & terrā. Aut ꝙ verbū nō sit caro factū quæ ambæ assertiones in proprijs terminis cōtradicunt scripturæ veteris & noui testamenti, vt Gene. j. & Io. j. & sic esset prima species hæresum.

SECVNDVS gradus Catholicarum veritatum est quæ ex solis contentis in sacro canone bona & necessaria consequentia inferuntur, inde cum tales veritates eandem veritatis firmitatem, & credulitatis necessitatem habeant quam habent veritates, ex quibus necessaria & formali consequentia inferuntur, inter veritates catholicas rationabiliter connumerantur, sicut hæc est veritas. Christus est verus Deus & verus homo, quæ licet sic formaliter in serie sacræ scripturæ non inueniantur, vt dicunt Occham & Card. de Turre Crema. quia tamen ex contentis in sacra scriptura cōsequētia necessaria cōcludunt, catholica est censenda. Et eā credere
5 necessariū est ad salutē. Vnde† ꝯ̄ria assertio huic veritati catholicæ est secunda species hæresum, q̄ repugnat veritati catholicæ scđi gradus, uidelicet, q̄ ex solis cōtentis in sacra scriptura cosequentia necessaria & formali inferuntur. vt est, Christus non habuit intellectū passibilē aut agentē; cuius oppositū manifeste ꝯ̄ntia necessaria infert ex ꝯtētis in sacra scriptura.

TERTIVS gradus catholicarum ueritatum est eorū, quæ citra canonē sacræ scripturæ continentur. quæ tñ per reuelationē & approbationem tantum mediantibus apostolis ad fideles deuenerunt. Sane cum Christus uiueret in carne mortali, & Apostolos multa docuit, & fecit, quæ in sacro canone non habentur, ſm illud Ioan. vlt. Multa alia fecit Iesus q̄ non sunt scripta in libro hoc, multasq; alias virtutes catholicas Christus ab Apostolis docēdas p̄cepit, q̄ in canone non hn̄tur. Hinc Aug. in iij. lib. de paruulorū baptismo dicit, illa q̄ non scripta seruat vniuersalis Ecclesia, accepit ab Apostolis Christo docente. idē Augu. in c. Ecclesiasticarū. xj. dist. & dicit tex. in c. cū Marthæ. de celeb. missa. sup forma cōsecrationis Eucharistiæ. Sane multa tā de uerbis q̄ de factis dn̄icis inueniunt ab Euāgelistis

omnissa,

ommiſſa,q̄ ēt Apoſtoli uel ſuppleuiſſe uerbo uel facto expoſuiſſe legunt. Vt eſt,ꝙ uſus ſigni crucis ſit in Eccleſia Et quòd fideles tali ſigno debeant inſigniri. tanta enim eſt authoritas Eccleſiæ, ꝙ dicebat Auguſti. in Epiſtola fundamenti,Euangelio non crederem, niſi me authoritas Eccleſiæ compelleret.quanquàm uicisſim dici poſſet, Eccleſiæ non crederē ſi non authoritas ſacræ ſcripturæ impelleret. Et ita diuerſis reſpectibus utraque
6 mutuo ſe confirmat, ut inquit Gerſon. Vnde † eſſet tertia ſpecies hæreſum,quæ contrairent ueritatibus catholicis huius tertij gradus catholicarum ueritatum. uidelicet quas Apoſtolorum traditione ſiue reuelatione uniuerſalis Eccleſia credit & obſeruat. Et in hoc genere hæretica eſſet aſſertio,quòd uſus ſigni crucis non debeat eſſe in Eccleſia,unde tales ueritates,& quæ ex eis conſequentia neceſſaria impermutabiliter poſſunt inferri,inter catholicas ueritates ueniunt computandæ. Et earum contrariæ aſſertiones hæreticæ cenſendæ.

QVARTVS gradus catholicarū ueritatū eſt eorū quæ ab Eccleſia uniuerſali in concilijs plenarijs tanquàm ad fidem Chriſtianæ religionis pertinentia diffinita ſunt,licet expreſſe in canone ſacræ ſcripturæ non in-
7 ueniantur.Et † ratio huius manifeſta eſt, quia concilia plenaria uniuerſalis Eccleſiæ in his quæ fidei ſunt,errare non poſſunt ut bene ſcribit dictus Card.de poteſtate Eccleſiæ lib.iij.capitulo.lviij. traditur in c. ſignificaſti, de electio.quia quod fit à concilio uidetur factum reuelatione diuina.c. fruſtra.viij.diſti.& optimus tex.in c.ſi ille.l.diſti.ibi, quicquid contra illorum diffinitionem (in quibus Spiritum Sanctū credimus locu tum) dictū fuerit, recipere non ſolum temerarium Sed etiam periculoſum eſſe non dubitatur.Hinc beatus Grego.in c.ſicut.diſti.xv.ait,ſicut ſancti Euangelij quatuor libros,ſic quatuor concilia ſuſcipere & uenerari me fateor.Et in lib.de catho.ueri.inquit.ſicut Deus uerus eſt,ita ea,quæ apoſtolica eccleſia de Deo docuit, uera ſunt.Vnde merito dicitur prouerbiorum primo.ne dimittas legem matris tuæ ideſt eccleſiæ,prout eſt hæc ueritas, ꝙ Spiritus Sanctus procedit æternaliter à Patre & Filio.ut eſt deciſum in cōcilio lugdunen.& habetur in c.j.de ſumma Trini.lib.vj. Et ſic de alijs.
8 Et † notātcr dictū eſt,tanquàm ad fidem Chriſtianæ religionis pertinentia diffinita ſunt,quia ut dicunt Ioannes de Gerſo.& dictus Cardi.multa in Eccleſia traduntur.quæ tollerat Eccleſia publice legenda,quę non ſunt de necesſitate ſalutis credenda.Sed dumtaxat illa quæ ſub diffinitione iudiciali tradit eſſe credēda,uel oppoſita reprobando concurrente uniuerſali totius Eccleſiæ conſenſu implicite uel explicite. Et prædicta dicuntur propter multa quæ in Eccleſia legi permittuntur,& tollerantur, quæ omnia credere non eſt de necesſitate ſalutis, nec inter catholicas ueritates ſunt

tes sunt reputãdæ, licet multæ earum pie à fidelibus credantur. sicut sunt multa contenta in legendis siue hystorijs sanctorum, & Vitis patrum, quę cum manifeste non cognoscantur falsa esse, Sed potius habere aliquam probabilitatis apparentiam, possunt credi, pro eo ꝙ ad commouendos pios actus fidelium ad deuotionem proficiunt, secure legũtur, & pie cre duntur, dum tamen animus assertione pertinaci illis non adhæreat.

9 ¶ Vnde † quarta species hęresis est quę ueritatibus huius quarti gradus ca tholicarum ueritatũ ꝯdiceret, uidelicet diffinitis & determinatis iudicio uniuersalis Ecclesiæ in concilijs uniuersalibus, ut si diceretur, Spiritum Sanctum non procedere à Patre & Filio ut est decisum ut dixi. & habetur in c. de Spiritu Sancto. de consecra. disti. ultima. Et notanter dico in hoc gradu, de diffinitis à concilio generali circa ea quæ sunt fidei, quia in his (ut dixi) errare non potest Ecclesia uniuersalis siue concilium generale, nec etiam in moribus, ut late per Petrum exime. in tracta. de clauibus Ec-
10 clesiæ capi. cxli. Sed † in alijs quæ fidem non concernunt, concilium gene rale forsam errare potest, prout dicitur errasse super matrimonio contrahendo inter Raptorem, & raptam. Et dictum Hieronymi melius sentientis postea fuit prælatum statuto conciliari. ut probatur in c. tria. iuncto. c. placuit. xxxvj. q. ij. & in c. de libellis. in glo. illorum. xx. disti. Abbas in c. significasti. de electio. colu. ij. facit glo. in c. j. de reliquijs & uene. Sancto. lib. vj. scribit Car. Alex. in c. Anastasius. in fi. xix. distin. Car. de Turre
11 crema. in c. secundum Ecclesiæ. eadem disti. Et † pro hoc facit tex. in l. j. §. sed neque. C. de uet. iure. enu. ꝙ sæpe numero Deus aperit ingenium alicui in aliqua re, ita ꝙ nõ aperuit multis alijs doctoribus & grauioribus. per quem tex. dicunt scribentes in c. capellanus. de ferijs. ꝙ unus doctor posset conuincere communem opini. melioribus rationibus, & subtilioribus motiuis, Et ideo dicebat Ioan. Andre. in c. j. de consti. ꝙ communis opinio potest esse erronea, ut ibi late tradunt moderniores. propterea di cit tex. in d. §. sed neq;. sed neq; ex multitudine authorum, quod melius & æquius est iudicatote, cum posit unius forsam, & deterioris sentẽtia, mul tos & maiores in aliqua parte superare.

12 QVINTVS † gradus catholicarum ueritatum, est eorũ quæ in mate ria fidei Apostolicæ sedis iudicio diffinita sunt, quæ licet in canone sacræ scripturæ non reperiantur, inter catholicas tamen ueritates computãtur. Cuius ratio est, quia Apostolicæ sedis iudicium in his, quæ fidei sunt, errare non potest, pro quo facit Luc. xxij. ego oraui pro te Petre, ut non de ficiat fides tua, & tu aliquando confirma fratres tuos, ut scribit Car. in d. tract. lib. ij. cap. cix. quod aperte dicto Augustini confirmatur in c. in canonicis. xix. dist. ubi inter canonicas scripturas cõputandas ponit Episto

las quas.

las quas ab Apostolica sede habere meruit,& alij meruerunt accipere. Et habetur in c.omnes.eadem. disti. ubi sic dicitur.omnes Apostolicæ sedis sanctiones sic accipiendæ sunt,tāquàm ipsius diuina uoce firmatæ.Et melius in d.c.frustra.& d.c.Ille.& diuus Hieronymus hoc confirmat in cap. hæc est fides.xxiiij.q.j.inquiens. Si hæc nostra confesfio Apostolatus tui iudicio approbetur, quicunq; me calumniari uoluerit, te imperitum & maliuolum, uel non esse catholicum, sed hæreticum comprobabit, ubi Car.concludit, quòd in his quæ sunt diffinita à summo Pōtifice cum Cardinalibus circa fidem,error subesse non potest.facit.c.arecta. cum sequēti.& d.c.hæc est fides.ea cau.& q.Hinc est quinta species hæresum, earum falsarum assertionum quæ ueritatibus huius quinti gradus ueritatum Catholicarum contrariantur hoc est determinatis & diffinitis Apostolicæ sedis iudicio.

13 Sextvs † gradus ueritatum Catholicarum esse uidetur secundum dictum Cardi.earum quæ de tenenda fide, & confutatione hæreticorum a doctoribus ab uniuersali Ecclesia approbatis assertiue traditæ sunt, licet in Canone Sacrę scripturæ expresse non contineātur,quod patet,quoniam cum Ecclesia uniuersalis quæ regitur Spiritu Sancto doctores aliquos approbauerit,eorum doctrinam recipiens,necesse est ut talium doctrina assertiue posita,& nunq̃ alias retractata uera sit,& ab omnibus fidelibus firma credulitate tenenda in ea parte in qua ab uniuersali Ecclesia est recepta,alias uniuersalis Ecclesia uideretur errasse approbando & acceptando eorum doctrinam tanquàm ueram quæ tamen uera non esset.

14 Qui† autē sint hij doctores quorum doctrina approbata est, colligitur ex tex.in c.gloriosus Deus.de reliquijs & Vene.Sanctorum.libr.vj.ubi referuntur Gregorius,Augustinus,Ambrosius,& Hieronymus.quorum doctorum(vt ibi dicitur) perlucida & salutaria documēta Ecclesiam illustrarunt,idem habetur in c.Sancta Romana Ecclesia.xv.disti.& dixit.S.Tho. contra gentiles.lib.iiij. c.xxiiij.ꝙ in determinatione quinti concilij habetur,sequimur per omnia sanctos patres & doctores Ecclesiæ. Athanasiū, Gregorium Theologum,Gregorium Nicenum, Ambrosium, Augustinum,Teophilum,Ioannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem primum,& suscipimus omnia quæ de recta fide & damnatione hæreticorum exposuerunt,ut ibi per eum.

Septimvs gradus catholicarum veritatum est earum quæ ex quarto,quinto,& sexto gradu catholicarū ueritatū consequentia necessaria, & formali inferri pñt.necessaria & formali consequentia dico, quia si aliquid solū probabili cōsequētia inferretur nō diceret̄ ꝓprie veritas catho

15 lica sed ꝓbabilis:Dixit† aūt Aristo. illud est ꝓbabile qđ oibus,& maxime

me ſapientibus verum apparet,non autem illud quod indoctis videtur eſſe verum.dixit probabile, cum ſtultorum infinitus ſit numerus.Eccleſi. primo. Vnde illa aſſertio eſſet hæretica quæ veritatibus catholicis ſeptimi gradus catholicarum veritatum contradicit,quæ ex quarto, quinto,& ſexto gradu catholicarum ueritatum neceſſaria & formali conſequentia inferuntur, & de his habes exempla ſupra in iiij.q.

16 ¶Octavvs † & vlti.gradus veritatũ eſt,qui q̃uis nõ ſit, proprie loquẽdo,veritas catholica,eſt nihilominus catholicã veritatẽ ſapiens, ꝑ quãto veritatibus Catholicis eſt propinquus. vnde veritas ſapiẽs catholicam veritatem eſt illa,quæ adiuncta ſibi aliqua veritate ad fidem non pertinente, quæ tamen rationabiliter negari non poteſt, ſequitur veritas catholica. Exempli gratia,quia nũc in Apoſtolica ſede ſedet Ioanneſmaria de Monte, de genero ſa & nobiliſſima familia, iſta propoſitio Ioanneſmaria de Monte eſt Papa,eſt propoſitio ſapiens veritatem catholicam, patet,quoniam adiuncta ſibi illa veritate, quæ negari non poteſt, quòd fuerit rite & canonice electus,vt puta a toto dominorum Cardinalium collegio, vel a duabus partibus,efficitur veritas catholica,dicendo,Dominus Ioanneſmaria de Monte rite, & canonice electus, & in Papam ab vniuerſali Eccleſia ſuſceptus,eſt verus Papa ex determinatione vniuerſalis Eccleſię. ca.in nomine domini.xxiij. diſtin.c. de euitanda.de electio. c.vbi periculum, eod.titu.lib. vj. & in concilio Conſtantienſi cautum eſt quòd Papa canonice electus qui pro tempore fuerit, eius nomine proprio expreſſo ſit ſucceſſor beati Petri,habens authoritatem ſupremã in Eccleſia Dei.

17 Et † dicta aſſertio negatiue concepta,quòd non eſt verus Papa,eſt aſſertio hæreſim ſapiens, vt dixit Ioan.de Gerſo.in d.tracta. in prima parte, vnde diſtinguntur quædam ſpecies falſæ aſſertionis,vel aſſertionum, quæ ſi abſolute hæreticæ non ſunt, ſunt tamen hæreſi propinquæ, qualis eſt quæ aſſerit dogma peruerſum,ex quo cum notorio vero,quod negari nõ poteſt, ſequitur hæreſis proprie dicta, vt infra dicam,vbi tractabo ſpe-
18 cies falſarum aſſertionum & damnabilium.Et† ſic ex prędictis facile erit cognoſcere veritates omnes habere ſuos gradus, & non eſſe eiuſdem naturæ,Sed diuerſorum generum & graduum,quædam enim ſunt catholicæ,quædam catholicam veritatem ſapientes,quædam probabiles tãtum, quædam pie credibiles, & quædam impertinentes, vt inferius dicam. Et econtrario cognoſcentur ſpecies hæreſum in quo gradu ponantur, ſingula ſuis contrarijs referẽdo.Ex quibus patet quòd omnis error qui contradicit aperte prædictis veritatibus catholicis vel alteri earum directe, vel in bona & neceſſaria conſequentia, eſt hæreſis damnata explicite, & quàm cito conſtaret aliquem tali errori pertinaciter adhærere, eſſet hæreticus.

reticus.

reticus reputandus, Et contra talem ut contra hæreticum posset Episcopus uel inquisitor procedere, iuxta. c. ad abolendam. in princip. de hære.

SVMMARIVM.

1 *Assertio hæretica quæ sit.*
2 *Assertio hæresim sapiens.*
3 *Baptisma mundat a peccato.*
4 *Bibliam esse falsam est assertio hæretica.*
5 *Assertio, seu propositio impertinens quæ sit.*
6 *Ioseph sponsus Virginis Mariæ an erat uiuus tempore passionis Christi.*
7 *Assertio temeraria quæ sit.*
8 *Assertio erronea q̄ sit, & ē differētia inter erroneā & hæreticā assertionē.*
9 *Assertio iniuriosa seu contumeliosa quæ sit.*
10 *Assertio scandalosa, seu piarum aurium offensiua quæ sit.*
11 *Assertio scismatica quæ sit.*
12 *Assertio impia quæ sit.*
13 *Assertio blasphema.*
14 *Blasphemi qui sint late habes.*
15 *Sensus literalis sacræ scripturæ quis sit.*
16 *Blasphemum & hæreticum quid sit.*
17 *Blasphema propositio quæ sit.*
18 *Blasphemare quid sit.*
19 *Iuramenta scelerata faciens blasphemare dicitur.*
20 *Blasphemus quando dicatur habere in consuetudine.*
21 *Hæresis est iurare per pudibunda Christi & eius genitricis intemeratæ.*
22 *Blasphemos circa ius canonicum mitius se habet quàm ius ciuile.*
23 *Blasphemæ propositiones.*
24 *Blasphemia est mixti fori & locus est præuentioni.*
25 *Blasphemia hæreticalis, & non hæreticalis.*
26 *Consuetudo blasphemandi non excusat blasphemos quominus puniantur iuxta qualitatem blasphemiæ.*
27 *Propositiones aliquas absurdas & irrationabiles esse, iudici cognitioni relinquitur.*

SEXTA QVAESTIO.

1 SEXTO † Quęro quot sunt species falsarum seu damnabilium assertionum. Respōdeo plures, ut ex illico dicendis apparebit.

PRIMO illa assertio est hæretica, quæ contrariatur vni, uel pluribus ex ueritatibus catholicis supra dictis in propria uerborū forma in sacra scriptura, seu in alijs scripturis iā dictis cōtentis, uel cōtradicit ueritatibus catholicis, quę ex quarto, quinto, & sexto gene

re ca-

re catholicarũ ueritatũ necessaria & formali cõsequẽtia inferũtur.ut pro batur ex prædictis,nã assertio hæretica est dogma falsum ueritati catholicæ cõtrariũ,quæ tot habet sub se species & gradus quot catholica ueritas cui opponitur,quia ſm philos.quot modis dr̃ unũ oppositorũ tot modis dr̃ & reliquũ. Vnde cũ ueritas uel assertio catholica septẽ habeat gradus totidẽ assertio hæretica habebit,& cũ assertionibus catholicis addatur assertio catholicã ueritatẽ sapiens,ut dixi in 8.gradu,p eandẽ rationẽ assertionibus hæreticalibus addẽda est assertio hæresim sapiẽs ut statim dicã.

2 SECVNDO † est assertio hæresim sapiens,q̃ ſm doctores asserit dogma peruersum, ex quo cũ notorio uero quod negari nõ põt,Sequitur hæresis proprie dicta,ut puta, hæc ꝓpositio, oĩs homo existens Romæ est in peccato mortali,põt dici sapere hæresim, quia ex ea cum aliquo uero assumpto, uidelicet ꝙ infans nouiter baptizatus est Romæ, Sequitur ꝙ infans nouiter baptizatus Romæ sit in peccato mortali,qđ est hæreticum,Nam

3 † in baptismo omnis homo siue paruus siue magnus moritur pc̃tõ,ut testatur Augusti.in Enchiridion.& habetur in c.A,paruulo. de consecr.di. 4.dũ ait.A,paruulo recenter nato usque ad decrepitum senẽ sicut nullus prohibendus est à baptismo,ita nullus est qui non peccato moriatur, idẽ

4 dicit in c.Regenerante.ea.disti.Item † dicere ꝙ Biblia est falsa, est assertio hæretica,ut est probatũ supra, In primo genere siue gradu catholicarum ueritatum,Et si adderet ꝙ Biblia, quã habet Bernardus est falsa,nõ esset hæreticalis de se,sed posset dicit sapere hæresim,supponendo ꝙ Bernardus non haberet Bibliam,nisi correctam,pro ut Gerson, & Cardi.scribunt,aliud exemplum habes supra in octauo gradu.

5 TERTIO † est propositio impertinens, quæ est, quando nihil nec directo, nec in consequentia euidenti,nec in cõsequentia probabili,neq; certa sequitur ꝙ repugnet ueritatibus catholicis,quia, prout est dictum contrariorũ eadẽ est disciplina, & sicut operatur propositũ in proposito sic operatur oppositum in opposito.l.Iulianus.§.si uenditor. ff. de actio.

6 em.& uẽ.Bar.in l.fi.ff.de leg.3.Et in † hac ĩpertinenti ꝓpositione p̃t exẽplificari in hac assertione,ꝙ Ioseph spõsus Vir.Mariæ fuit uel nõ fuit mortuus tpe pasiõis Chr̃i,q̃a siue fuerit supstes siue defũctus nihil ptinet ad fidẽ maximè q̃a ĩter catholicos tractatores ẽ discrepãtia, vel saltẽ eẽ vr̃, nã Aug.ĩ sermone.81.ĩcipie.Quotiẽs vobis,& Ambr.sup Lucã.c.j.& ĩ c. qđ ãt.27.q.2.& Chrys.in c.si em.ea.cau.sẽtiũt ꝙ nõ erat mortuus.Albertus vero magnus.Io.19.Petrus cõmestor.Io.11. Car.in d.c.si enim. & Io. de Gerso.in duobus locis.Fran.de Mairo.& Raulin.in suis sermonibus tenent contrarium, & sunt hinc inde cõflictus rationum,Et in his licet opinari, ut dicunt Innocen. & Bald. in cap. ne innitaris.de consti. Et licet

hæc

hæc assertio vel similes impertinentes non sint damnabiles, non tamen fuit incōueniens eam inserere, vt de hac specie assertionis habeatur agni tio. Et licet hæc vltima positio rationabiliter videatur & facilior ad susti- nendum, tamen (vt dicit Bonauentura in alia materia in primo sentent. distin.xv. quæst.iiij.) non debemus authoritatem sanctorum ad nostram trahere rationem, Sed magis econuerso rationem nostram authoritati- bus sanctorum subijcere, vbi non continent expressam absurditatem.

7 ¶ QVARTO † est propositio, seu assertio temeraria, quando asseri- tur aliquid tanquàm certum, quod nulla ratione, seu authoritate efficaci- ter probari possit, Sicut est propositio asserens, quòd mundus finietur in- fra centum annos, hæc autem licet possit esse vera, tamen hoc asserens tanquàm certū, dicitur temerarius, quia de hoc non est authoritas, nec ra tio efficax habetur, quod probatur Hieronymi authoritate, nolentis dif- finire, An Virgo Maria assumpta fuerit cum corpore, an obierit relicto corpore, inquientis in sermone de assumptione, Melius Deo totum com- mittimus quàm authoritate nostra temere aliquid diffinire velimus, Nā temeritas est quando aliquid facimus propria uoluntate sine superioris authoritate vt dicit Domi.in c.eum qui.§.insuper.de præbe.lib.vj. Bart. in l.j.ff.ad Turpi.l.eum quem temere.ff.de iudi.& instit. de pœna.temer. litiga. Specu.in titu.de præsumptio.in princip. Bald.in l.siue possidetis, colum.penul.C.de probatio.Et alibi dicitur, ꝙ temeritas est motus pro- prius.Archidiaco.in c.cupientes.§.cæterum, de electio.lib.vj.c.notum ij. q.j.c.nihil.vij.q.j.c.Hanc consuetudinem.x.q.j.

8 ¶ QVINTO † est assertio, quæ dicitur erronea seu falsa, asserens id quod est falsum, Vnde Augustin.in lib.de academicis, inquit, error est fal si pro uero approbatio.l.error.C.de iuris & facti ign.l.si per errorem.ff. de iurisdi.omni.iudi.l.Barbarius.ff.de officio præto.l.j.C.de erro.calcu. & l.errore.C.de testam. Et ille dicitur errare qui æstimat se scire, quod nescit.c.quàmuis xxxviij.distin. Et in hoc puto differre assertionem hæ- reticam ab erronea, quia hæretica est cuius falsitas sit notoria obuians v- ni veritati catholicæ, ex dictis, vel pluribus. Et sic aliquis in his quæ sunt fidei cum adhæsione pertinaci illam falsam assertionem tenens, esset hæ- reticus, vt dixi supra in quæstione, erronea vero est quādo discedit a via recta, quod potest esse in quibuscunque scientijs, scilicet, logica, philoso- phia, & in alijs similibus, vnde dicebat Augustin. Errare potero, Sed hære ticus non ero, Et sic omne hæreticum est erroneum, Sed non omne erro neum est hæreticum, ac etiam omne hæreticum est erroneum & temera rium, Sed non econtra, vt scribit Archiep. flore. in ij. parte summæ. titu. xij.c.v.in princip. Et quod dixi de adhæsione pertinaci, intellige ꝙ perti

nacia

nacia requiritur ex parte credentis, ut dicatur hæreticus, non autem ex parte propoſitionis, ut ipſa dicatur hæreſis ſeu hæretica, quia ſufficit qđ ſit notoria contra fidem, illi enim qui hæretici fuerunt non ſolum errauerunt, Sed pertinaciter erroribus adhæſerunt. c. quidam autem hæretici. 24. quæſt. 3.

9 SEXTO † eſt aſſertio ſeu propoſitio iniurioſa, quę detrahit ſtatui alicuius fidelis, aut alicui notabili perſonæ, ſeu ſancto. inde dr̃ iniuriam facit martiri, q orat pro martyre. c. cum Marthe. de celeb. miſſ. ut puta, dicere ꝙ lex Moiſi ſuis umbris uictimis & terroribus fecit hipocritas, hæc aſſertio ē iniurioſa ſiue cōtumelioſa legi Moſaicæ & ipſi Deo qui hmōi umbram, uictimas & cerimonias legis inſtituit, quæ ex ſua inſtitutione ad bonū inducebāt, & ueritatē figurabāt, Atteſtāte Paulo. j. ad Cor. x. hęc oīa antiqs patribus in figura cōtigiſſe. Et q̃uis iniuria capiatur generaliter, pro eo ꝙ non iure fit. tñ in propoſito capitur pro contumelia, quæ a contemnendo dr̃, inſtitutio. de iniurijs. in pri. ut dicit gl. in uerbo contumelia. Et iō hæc ſpecies propoſitionis dr̃ magis proprie contumelioſa, Et licet facto fiat iniuria, ſpecialiter tñ hic loquitur de iniurioſa propoſitione quæ fit uerbis aut ſcriptis. ut dicunt Azo in ſumma, Et Hoſtien. in titul. de iniurijs. §. quot modis. & traditur in l. ſi non conuicij. C. de iniurij.

10 SEPTIMO † eſt ꝓpoſitio ſcādaloſa quæ ēt maleſonans ſeu piarum auriū offenſiua appellatur, q́ præbet occaſionē ruinæ auditoribus, hoc eſt facilitatē cadēdi in hæreſi, ut ſunt multæ propoſitiones, quę licet cū modificatione adiunctæ ſint ueræ, per ſe tamē & abſolute ſine modificatione prolatæ, uidētur fauere ꝓpoſitionibus hæreticalibus, ut ſi quis aſſereret ſimpliciter patrē maiorē filio, & Deum in incarnatione factū creaturam & ſimiles, q́ magis ſunt exponendæ, q̃ extēdēdæ, ut dicit Car. in d. tracta. de materia aūt ſcandali quotupliciter conſideretur, latiſsime habes in tracta. meo de ſecreto.

11 OCTAVO † eſt ꝓpoſitio, quæ dr̃ ſciſmatica ſiue ſeditioſa quæ in eccleſia, uel populo induceret diuiſionē, & ſciſma, ut eſt hæc ꝓpoſitio. ꝙ malo ꝑlato, ſeu Regi nō eſt obediēdū, & hmōi. cū dicatur. j. Pet. 2. ſerui ſubditi eſtote in oī timore dñis ueſtris, non tm̃ bonis, & modeſtis, ſed ēt diſcolis. & ibi, ſubiecti eſtote oī humanæ creaturæ ꝑꝑ Deū ſiue Regi, quaſi ꝑexcellēti, ſiue ducibus, tanq̃ ab eo miſſis ad uindictā malefactorū laudē uero bonorū, ut in c. ſi quis. & c. oēs. de maio. & obe. & dr̃ ſeditio, quaſi ſeorſum itio, nā qui faciunt ſeditionē in diuerſum uadunt alioſq; trahunt, uel a ſedo ſedas ꝑ contrariū, ut dicit gl. in rub. C. de ſeditio. de quibus ſcripſit Bar. in l. capitaliū. §. famoſos. ff. de pœ. Et ego plura dixi in cōſi. meo 22.

incipi. Quia maximi. S. Tho. in 2.2.q.43.& scismaticus est qui ab Ecclesia diuisus est, & contra uniuersalem Ecclesiam tendit. c. non uos. 23. q. 5.& in titu. de schisma. in antiquis. & in 6.

12 NONO. †est propositio, quæ dicitur Impia. Vt si quis negaret esse orãdum pro animabus existẽtibus in purgatorio, uel indulgentias Papæ pro illis concessas non prodesse, & huiusmodi, eademque esset hæretica, ut dicit Old. in consi. cclxxj. quæstio talis est. Arch. flo. in 1. parte. titu. j. arti. ultimo. & Fely. in tracta. de indulgen. col. 7. & idem est dicendum, si esset contra præcepta Dei, diceretur enim propositio impia. ut probatur in c. Imperator. uersi. nam temporibus prophetarum. 9. distinct. ibi, pie fecere qui noluerunt obedire impiæ constitutioni. & dicit Pau. ad Thi. 3. pietas est utilis ad omnia, habens promissionem uitæ quæ nunc est & futuræ. c. in principio. xlij. distin. in sola. n. pietate Deo pares sumus. l. si Imperialis. C. de nuptijs. & inquit. S. August. non memini mala mente perijsse exercentem opera charitatis, & alibi, impossibile est pium ad malum finem deuenire, & omnium præciosissimum est pietas. §. nos igitur. in authen. de restitutio. colla. 9. facit. l. nam & si parentibus. ff. de inoffic. testa. c. non est sine culpa. de regu. iu. lib. 6.

13 DECIMO. †est propositio, quæ dicitur blasphema, a blasphemia, quæ proprie, & stricte loquendo, est irrogatio iniuriæ Deo factæ, cum illi attribuitur, quod non conuenit ei, quod est contra misericordiam, Aut cum ab eo remouetur, quod ei conuenit, quod est contra iustitiam, Aut cum creaturæ attribuitur, quod est proprium Dei, quod est contra maiestatem. & in his conuenit Ambrosius. & probatur Marci. 2. nam cum cum Christus dixisset paralitico, fili dimittuntur peccata tua,

14 scribæ dixerunt, hic blasphemat. Hæc † tñ duo, affirmatio, uel negatio nõ diuersificant speciem blasphemiæ, de primo est tex. Matt. xv. Nã Christus interrogatus an esset filius Dei, respondit, tu dixisti, tunc princeps sacerdotum Scidit uestimenta sua, dicens, blasphemauit, ex eo quia Christus dixerat, se filium Dei, cum iudæi id sua excecati malitia non credebant. Immo ipsi negantes Christum esse filium Dei sunt blasphemi. c. j. & c. cũ sit. de Iudæi. itaq; attribuere creaturæ qđ est Dei cum ipsi creaturæ nõ cõueniat, blasphemia est, quicquid. n. est Dei propriũ alicui creaturæ tribuere est ipsum Deum dicere, ut declarat. S. Tho. in 2.2.q. 13. arti. j. ad 3. Di

15 cimus † ẽt, ꝙ blasphemum est & hæreticum dicere ꝙ sensus literalis sacræ scripturæ sit aliquando falsus. c. uiolantes. xxv. q. j. & est sensus literalis ille uere, & proprie dictus quẽ, Spiritus Sanctus specialr intendebat, & qui ex circũstantiis literæ scripturæ sacræ trahi potest, & debet, sicut scriptores sacri fecerunt atq; docuerunt alioquin periret omnis soliditas ꝓbationis

bationis a ſcriptura, ſecundum.Io.de Gerſon in j.parte.quia, ut dicit Auguſt.ſi ſolummodo poteſt ex ſenſu literali ſacræ ſcripturæ efficax argumentum ſummi, debile quidem illud eſſet ſi ſenſus literalis eſſet, uel eſſe poſſet falſus, uel in dubium uerti an falſus ſit.nam ut dixit Aug. & ponitur in c.ſi ad ſcripturas.9.diſt.ſi ad ſcripturas ſacras admiſſa fuerint uel officioſa mendacia, quid in eis remanebit authoritatis? quæ tandem de ſcripturis illis ſententia proferetur, cuius pondere contentioſæ falſitatis obteretur improbitas, & ſic omnis ſoliditas probationis a ſacra ſcriptura periret.ſic ergo, ſi in aliquo ſenſu literali eſſet falſitas, perſpicuum eſt, ꝙ falſitas nihil probat, & hæreticus aduerſarius reſpondens, poterit ſemper dicere ad antecedens ſumptum de ſenſu literali ſcripturæ, ꝙ ſenſus literalis eſſet falſus, & ita nihil probaret, ut ſcribit Scotus in prologo ſententiarum.q.2.

16 Inſuper † ſecundum eiuſdem Ioan.de Gerſon ſententiam, falſum, blaſphemum, & hæreticum eſt, aſſerere ꝙ de notis per experiētiam ut euidentibus per rationem naturalem, non ſit fides proprie dicta, licet non ſic ſub eadem ratione experientiæ, uel euidentiæ rationis naturalis fides habeatur, Sed alio reſpectu innitendo diuinæ reuelationi, prout fides eſt ex auditu fidei, per uerba Chriſti.ad Roma.x.Patet, quoniam præcepta decalogi euidentia ſunt in lumine naturali, & in principijs naturalibus fundantur.c.j.diſt.j.ut iſta, Deus eſt, ſimiliter, ꝙ Roma fuerit, uel Ieruſalem fuerit, notum eſt per experientiam, hæc nihilominus, prout nobis in ſacra ſcriptura traduntur tanquam approbata per eccleſiam, ſunt certa fide tenenda.quoniam credulitas omnium traditorum in ſacra ſcriptura innititur huic principio ſolum credito & naturaliter euidenti, ꝙ tota ſacra ſcriptura reuelata eſt, a, Deo, & remanet euidēs totū ſub hac credulitatis reuelatione, hoc autem non ſic intelligendum eſt, ꝙ credentes ꝑ fidem, per rōnem intelligant quicquid credunt, quia ſi ſic eſſet, euacuaretur meritū fidei, ſm dictum Gregorij, de quo meminit glo.in rubr.de ſumma Trini.fides non habet meritum, ubi humana rō præbet experimentum.Intelligere autem dicuntur credentes, quia innitentes potētiæ & ſummæ ueritati in creatæ, ſciunt & ſupponunt certiſsime, uerum eſſe quicquid a dicta ueritate procedit, & quanquàm per rationem naturalē, ſeu experientiam, modum ipſius ueritatis non comprehendant, non ideo minus credunt, quod ſuggerit fides, uera eſſe, uerum quia clariſsime intelligunt, hoc atteſtari excellentiæ, & Maieſtati, ac immenſitati ipſius primæ ueritatis, ut nec in ſe, nec in ſuis principalibus effectibus comprehendi poſsit ab anguſtia, & imbecillitate ipſius intellectus humani, de quo dicitur ij.metaphi.ꝙ ſicut ſe habet oculus noctuæ ad radios ſolis, ſic intellectus noſter ad manifeſtiſsima naturæ.hæc ſcribit S.Thom.in tracta. de Sa

cramento Euchari. c.j.col.j. prout optime declarat idem S.Tho.in ij.ij.q.
17 ij.arti.x.Item† hæc propositio, quæ dicitur blasphema, eadem potest ma ledica nuncupari, quia prout blasphemia, & maledictio referũtur ad Deũ uel ad sanctos Dei, omne maledictum de his est blasphemia. ut probatur in c.fi.de maledicis. iuncta rubrica. ut conueniat nigro. argu.l.Imperator. ff.de in diē adiectio. sed si hæc uerba referantur ad homines, maledicere est dicere aliquod malum de præterito, uel de præsenti, blasphemare autem est aliquod malum optare in futuro, & iste usus loquendi est apud nos, qui etiam est apud italos, ut dicit Bar.in l.item apud Labeonem. §.ait prætor.ff.de iniurijs. scribit Socy.in consi. cij. in præsenti consultatione. lib.pri.Ange.Aret. in tracta. maleficiorum. in uerbo. uerba contumelio-
18 sa. Blasphemare † etiam esset, siquis diceret, maledictus sit Deus, & in despectum Dei, & similia uerba, nisi secũdũ aliquos ex communi usu loquē di caperētur hæc uerba, ut iniuriosa, vel contumeliosa, ut dicit Bald.in consi.477.ille qui dicit.libr.3. gloss.in c.qualis.xxv. dist. Bal. & Ange.in l.j.C.siquis princ.male. Ange.& Imo.in l.his uerbis.§.j.ff. de hære. insti. Bal.in l.ignorantia.C.de crimi. Stellio. quorum opinio non est recepta, immo improbata tam apud Theol.quam apud Canon.& leg.ut apud om nes tractantes materiam uidere licet, & Bal.in d.consi.tribuit etiam hanc excusationem ratione communis usus, existenti in patria infelici & scelerata. & de hoc inferius. Et siquis diceret, Deus non est Deus, non est dubium ꝙ est princeps hæreticorum, quia scriptum est in symbolo Aposto lorum. Credo in Deum, & in psal. 13. Dixit insipiens in corde suo non
19 est Deus. ut dixit Bald.in consi.85.regula iuris est lib.j. Et† blasphemare dicuntur qui faciunt iuramenta scelerata, & de iure communi debent decapitari. in auten. ut non luxurientur homines contra naturã. coll.v.qñ hoc faciunt ex consuetudine, ut dicit Bald. post Petrum in l.ij.C. de rebus credit. pro ut ibi Cy.& Saly.declarant.& Ange.Aret.scribit.in §.siqs postulante.insti.de actio. qui uero non habent hoc ex consuetudine, sed semel aut bis blasphemauerint, possunt aliter puniri, quàm pœna capitis, puta pœna fustigationis, aut carceris, seu aliter arbitrio iudicantis, ut dicunt doctores in d.l.ij.sequitur Ioan.de Ana.in d.cap.ij.de maledi.colum. 7. uel pœna pecuniaria, ut de eo inquit Ioan. de Imo.in clemen. nolentes. colum. 3. de hæreti. qui dicit uerba hæretica. quæ nullam habent excusationem, & protulit ludendo, uel ex iracundia, seu ex fatua
20 simplicitate. Et † licet ad inducendam consuetudinem duo, aut tres actus sufficiant, ut l. 3. C. de Episcop. audien. & scribitur in l. de quibus, ff. de legibus. tamen ad hoc ut blasphemans dicatur hoc habere in consuetudine, requiruntur plures reiterationes, quia

hæc

hæc in lubrico linguæ consistunt, & sic faciliter remittuntur, vt dicit Cy. quem Salyce. sequitur in d.l.ij.& Ioan.de Ana.in d.c.ij. colum. vij. Insu-
21 per † species hæresis est, iurare per pudibunda Christi, si animo indurato iuraretur, non si per lasciuiam, vt faciunt Perusini, vt scribit Bald. in l.ij. C.ad legem Iuliam maiestatis. nec veniæ locus est vbi Maiestas Diuina tam detestabiliter offenditur & uilipenditur, verba sunt Bald.in l.accusationem.colu.iij.C.qui accusare non possunt.& idem putarem ego dicendum contra illos sceleratos qui audent per pudibunda Virginis Mariæ, Deique genitricis iurare, vt dixit Ioan.de Ana.in d.c.ij.colu.viij.cum ipsa post Christum præ cæteris sanctis honoranda sit, vt probatur in d.ca. ij.cum dignior & excellentior fuerit Apostolis vniuersis vt dicit text. in
22 c.Noua.de pœni.& remi.Et † quicquid statuerit ius ciuile contra blasphemos seu maledicos, ius tamen canonicum mitius se habet, ut in d.c.ij.scribit Hostien. in summa de maledicis. §. blasphemātes. sequitur Ioan. de
23 Ana.in d.c.2.colu. 8. Item † blasphema propositio est in qua infamatur euangelium.c.cum caput.xxxiij.q.v.Item blasphemat Spiritum Sanctum qui sanctis canonibus derogat.c.uiolatores. xxv. q. j. Et siquis Hæbreus uel Paganus diceret de lege Christiana ꝙ est lex seu fides canina, uel similia verba, blasphemus est, & an debeat puniri à Iudice seculari, uel Ecclesiastico, consuluit Socy.in consi.24.præsupponitur in facto.lib.iiij. Fely.in c.auditis.de præscriptio.Alex.in consi.15.uiso processu causæ.li.3. & plura contra blasphemos scribit Cataldi.in suo tracta.sindicatus, uersi.
24 clij.incipien.Adde quia statuta. Et † est mixti fori blasphemia quando non habet hæresim implicitam, & esset locus præuentioni, scribit Cald. in consi.ij.de Iudæ.& Abbas in c.j.de maledi.Petrus de Ancha. in consil.
25 186.Magnifice & Illustris Princeps.col.fi.Ex † quibus colligitur quando dicatur blasphemia hæreticalis, uidelicet cum derogatur Omnipotentiæ Diuinæ, vt quia dicit, Deus non potest hoc facere.ut per Socy.in d.consi. cij.uel si derogaretur puritati Beatæ Mariæ Virginis, & huiusmodi, quia tales blasphemiæ aduersarētur ueritatibus catholicis contentis in symbolo fidei.& in pari causa est qui abnegaret Christum factis uel uerbis, c.extimant.c.non solum xj. q.3. prout de Petro abnegante Christum scribit S.Tho.quolib.9.arti.14.& talis abnegator Dei, & Virginis repellitur à testimonio.vt dicit Frācis.de Curte in suo tracta.de testibus. conclusione quinquagesima, & de his blasphemis loquitur titulus de here.Blasphemus uero non hæreticalis est quando non obuiat veritatibus catholicis, Sed malū Deo, aut Beatæ Virgini, seu Sanctis imprecatur, & de his loquitur titulus de maledicis, unde seqtur cognitio, qn̄ punitio huius criminis spectat ad inqsitores hæreticæ prauitatis, & qn̄ nō. Nā si blasphemia hēt

hæresim explicite uel implicite, manifeste ad Inquisitores spectat. arg. c. accusatus.§.sane.de hæreti.alias ad diœcesanos seu iudices seculares. ut in d.titul.de maledicis, utscribit Socy.in d.consi.cxxiiij.& sic patet quod tam a terrenis principibus, quã a prælatis Ecclesiasticis contra hos blasphemos leges statutæ sunt.& dolendum est ut inquit Ioan. de Gerson. in 3.parte.ꝙ propter negligẽtiam ipsorum, ad quos harum pœnarum executio pertinet, dictæ leges nõ sortiuntur effectum, & plura alia circa hos blasphemos,& quando sunt censendi suspecti de crimine hæresis, leui-
26 ter, seu uehementer, uel uiolenter, dixi in d.c.accusatus in prin. Et † consuetudo blasphemandi pessima, quæ in aliquibus ciuitatibus, seu locis, increbuit, nõ excusat blasphemos, quominus puniantnr, iuxta qualitatem blasphemiæ.ut concludit.Ioan.de Imo.in l.his uerbis.§.j.ff.de hære. inst. quia dicit Inno.in c.sane, de offi.ordi.ꝙ consuetudo excusat a pœna, in his quæ non sunt de se mala.sequitur, Bal.in l.de quibus.colu.xx.ff.de legibus.unde consuetudo in his quæ damnabilia sunt, etiam si totus mundus illa uteretur, non excusat.cap.flagitia.xxxij.q.vij.c.obiiciuntur. xxxij.q. iiij.glo.iu cap.sane.de tempo.ordi.& in cap.cum secundum leges. de hæretic.lib.6.scribitur in c.denique iiij.distinct.Iason.in l.ait prætor.§. iurari.colum.quinta.ff.de iureiuran.& hæc nota pro iis quæ dicta sunt su-
27 pra.nu.18.Sunt † & aliæ propositiones, quæ possunt dici absurdæ,& irrationabiles,& huiusmodi quas Iudex pro sua iuris prudentia, & ingenij perspicacitate poterit agnoscere.Sufficit mihi pro nunc tribuisse aliis inuestigandi causam.Est tamen circa præmissa aduertendum ꝙ iste species assertionum, siue propositionum, de quibus habitus fuit sermo, non ita distinguntur, quin quandoq; simul multæ earum in unam propositionem posint concurrere, erit ergo una propositio quandoq; & temeraria,& erronea, iniuriosa, malesonans, piarum aurium offensiua, impia, hæretica, blasphema, absurda,& irrationibilis.ut de se patet.

SVMMARIVM.

1 *Propositio ambigua an debeat intelligi secundum sensum dicentis an audientis, ad hoc ut catholica uel hæretica sit censenda.*
2 *Verba an debeant intelligi secundum communem sensum.*
3 *Verba ambigua an debeant intelligi contra proferentem.*
4 *Verba propositionis debent intelligi secundum intentionem dicentis.*
5 *Verba, si sunt ambigua, debet proferens intrerogari de intentione.*
6 *Hæreticus est qui dixit uerba hæretica,& credit esse uerum quod dixit.*
7 *Verba debent esse clare concludentia hæresim, non autem æquiuoca ad iudicandum*

candum quem esse hæreticum.
8 *Obliuio quanto tempore causatur.*
9 *Obliuio præsumitur in occupato multis negotijs.*
10 *Contrarietas in dictis non excusat delictum.*
11 *Interpretatio uerborum in dubio fit ad excusandum de.*
12 *Operã dans rei illicitæ si aliquem occiderit non tenetur habet animum occidendi.*
13 *Bar. theorica in l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis. reprobatur.*
14 *Propositio hæretica dicta sine dolo si fuerit non punitur dicens.*
15 *Dubia debent in meliorem partem trahi.*
16 *Probationes debent esse clarißimæ, ubi agitur de uita hominis.*
17 *Delictum præsumitur in dubio apud forum conscientiæ, secus ad forum exteriorem.*
18 *Vsurarius præsumitur in foro conscientiæ.*
19 *Propositio alio modo concipitur scribendo, alio modo disputando.*
20 *Propositionem ambiguam disputans non debet statim damnari.*
21 *Verba sacræ scripturæ male intellecta sæpe traxerunt aliquos ad hæreses.*
22 *Proprietas uerborum in sacra scriptura non semper attendenda.*
23 *Iuramentum intelligitur secundum intentionem illius cui iuratur.*
24 *Verba quando sunt intelligenda secundum communem usum loquendi.*
25 *Verba quando sunt interpretanda contra proferentem.*
26 *Verba obscura debent intelligi in mitiorem partem.*

SEPTIMA QVAESTIO.

1 SEPTIMO †Quæro an propositio ambigua ab aliquo asserta sit intelligenda in sensu illam audientis an uero in sensu loquentis ad hoc ut hęretica, uel catholica sit censenda, quia forsan secundum sensum illam audientis est hæretica, Sed secundum sensum loquentis est catholica. Et prima facie uidetur dicendum quod uerba dictæ propositionis debent intelligi iuxta sensum audientis prout sonant in auribus eius, arguendo de iuramento ad sermonem, quia Deus non facit differentiam inter loquelã & iuramentum. ca. iuramenti. 22. q. 2. c. Et habetur. & c. quicunque suffragio. 12. q. 2. gl. in c. j. de pactis. per Abbatem in ca. debitores, de iureiurando. facit quod dicit in c. si pro debilitate. colu. 4. de offi. delega. Sed quando præstatur iuramentum de aliquo faciendo, iuramentum intelligitur sicut ille intelligit cui iuratur. c. quacunque. 22. q. 5. ergo idem est in sermone, & sic

 in

in uerbis dictæ propositionis.

2 SECVNDO, † uerba debent intelligi secundum communem loquendi usum non secundum opinionem singulorum.ca.ex literis, il 1. de sponsa.glo.in uerbo duas dietas,in c.nonulli.in prin.de rescriptis. Barto. in l.Labeo,ff.de supellecti.legat.& in l.librorum.§. quod tamen Cassius. ff.de legat.iij. cum aliis ut tradunt Moderni in d.ca. nonnulli. & d. cap. ex literis.

3 TERTIO † si est ambiguitas,aut obscuritas in propositione, contra proferentem uidetur interpretanda , quia debuit apertius loqui.l. ueteribus.ff.de pactis. Sed in casu proposito uerius puto ꝙ propositio obscura , seu ambigua , debeat intelligi secundum sensu m proferentis, & quicquid sit in iudiciis, contractibus, legibus, pactis , beneficiis, priuilegiis,statutis , testamentis,& aliis ultimis uoluntatibus , matrimoniis,donationibus,emphiteoticis,& liuellariis contractibus & similibus. Solum tangam,quando talis ambiguitas accidit in doctrina Scribentis aut docentis,aut in simplici assertione alicuius propositionis , quia hæc
4 est propria farrago nostri tractatus. Et dico, † ꝙ in proposito casu recurrẽdũ est ad intentionẽ loquentis,nam dicit iurisc.in l. in ambiguis. ff.de reg.iu.in ambiguis orationibus maxime sñīa spectãda eius est q̃ eas ꝓtulisset.& ad hoc spectatur eius sententia, ut ipse se ipsum exponat ,& si quidẽ exprimit sensum uerum quem permittit uis uerborum , nullatenus est reprobandus,nisi conuinci possit ꝙ talis sensus uerus ab ipso datus aliis dictis eius esset contrarius ,ꝙ talibus uerbis generalibus uel ambiguis usus sit ad aliquem decipiendum uel errorem inducendum , tũc eñ putandum esset ꝙ talem sensum uerum contra conscientiam exprimeret uel supprimeret alium sensum falsum,& erroneum , ad aliquod incommodũ,puta pœnam euitandam,seu ad aliquod commodum consequendum. hæc sunt uerba formalia Occham in suo dialogo . & dicit gloss. in c.intelligentia,de uerborum significa.ꝙ non statim debemus intelligere ut uerba prima facie sonare uidentur , maxime ubi ambigua sunt.Sed debemus recurrere ad intentionem loquentis.c.fin.de præben.ideo tex. dict.ca.intelligentia.dicit quod intelligentia uerborum ex causis est assumenda dicentis,uel dicendi , quia non sermoni res , Sed est rei sermo subiectus , non enim in foliis,sed in radice rationis , & in sensu Euangelium consistit.cap.Marcion.1.q. j. nam sententia uerbis præfertur, sicut anima corpori.ca.sedulo.xxxviij.distinct.c.humanæ aures. 22.q. v. Maxi
5 me † hoc locum habe et quando uellet quis ex uerbis inducere hæresis suspitionem contra proferentem,quia tunc omnino intentio illius requirẽda est.& de hoc est tex. in c. cum contumacia, de hære. libr. 6. quem ad

h c

hoc induco, ubi ad literam dicitur, quod si quis est de fide suspectus, debet citari, ut de fide respondeat, quod non ad alium effectum fit, nisi ad sciendam illius mentem, an ambulet in lumine fidei aut in tenebris errorum uel infidelitatis, argumen. cap. literas. de præsumptio. ut si sit mens eius hæretica, sibi noceat, sint autem fidelis, sibi prosit, ad augendam, uel diminuendam, seu penitus purgandam illam hæresis suspitionem; nam quod operatur propositum in proposito idem operatur oppositum in opposito. ut per Barto. in l. fi. §. filius. ff. de legat. 3. & Moder. scribunt in
6 l. j. ff. de his qui sunt sui. uel ali. iuris. Et loquor † in uerbis sonantibus intellectum hæreticum, & habentibus intellectum etiam catholicum, & sic in ambigua seu dubia assertione, non autem in formato hæretico, & conuicto, quem constat dixisse hæreticalia uerba, & in sensu hæretico quæ dicebat se credere, & aliis credenda nunciare, ut habetur in decisione Rote Dccclxxv. Incip. Accusatus de hæresi. quæ est j. de hæretic. in an. de qua infra latius dicam. in ea enim constabat de errore & pertinacia quæ sunt de ratione hæresis, ut dicit Oldr. in consi. ccx. incip. Regularis habet traditio. & traditur in c. dicit Apostolus. xxiiij. q. 3. Et pro confirmatione prædictorum, possent plura similia adduci, in quibus regulariter recurritur ad authorem uerborum. Sicut patet in principe, ad quem recurritur pro legis interpretatione, quia illius est interpretari cuius est condere. l. fi. C. de legibus. c. inter alia, de senten. exc. ut late tradit Deciu
7 in d. l. In ambiguis. ff. de reg. iur. Præterea † ad iudicandum quem hæreticum ob prolationem uerborum uerba debent esse clare concludentia hæresim non autem æquiuoca, i. habentia duplicem sensum, prout sentit Archi, in c. ij. de hære. lib. 6. quem ad hoc inducit Fely. in c. excommunicamus. colu. pe. de hære. idem est ad hoc ut competat actio iniuriarum quia ex uerbo indifferenti, uel æquiuoco non agitur actione iniuriarum. ut in-
8 quit Ange. in l. si non conuicij. colu. ij. C. de iniurijs. Insuper † est considerãdũ an uerba illa ꝓpositionis allegẽt ambigue dicta ab accusato de recẽti, an de longinquo, ut uerisimiliter eorum recordetur, uel non, quia obliuio quandoq; causatur post annum, l. si arbiter. ff. de proba. gl. in ca. si testes, in prin. 3. q. ij. quanto magis si plures anni intercesserint, ut dicit Specu. in titu. de probatio. §. vj. uersi. Sed nunquid, in fi. & quantum tempus censeatur inducere obliuionem, consistit in arbitrio iudicis, omnibus circunstantiis pensatis, ut dicit Bald. & alii in l. j. C. de seruis fugi. montaluus scribit in 7. partita. titu. xxvj. q. ix. Ego latius dixi in consilio meo
9 xxxvj. incipient. ut satisfaciam dubijs propositis. Et si † occupatus est ipse accusatus pluribus negocijs, uenit in debitam considerationem, cum uerba faciliter excidant a memoria hominis sic occupati, ut

pro-

probatur in l.iubemus.uerſi.Sed ne aliquid.C.de teſtamen.facit quod inquit Bar.de iudice multum occupato,vt ignorantia in eo præſumatur, in l.quod iuſsit.in fi.ff.de re iudica.Barto.in l.ſiquis delegauerit.ff.de noua. Alex.in l.ſi res obligata.ff.de lega.j. & propter multitudinem agibilium contingit obliuio.arg.l. emptor.§.Lutius.ff.de pactis.c.olim.de re iudic.
10 Si igitur† ſenſus datus à proferente illam propoſitionem ambiguam eſſet contrarius alijs dictis in ſenſu ab ipſo dato,non eſſet audiendus. argu. eorum quæ dicit glo.in l.ſi Titius.ff.de condi.inſti.facit tex.in l.ſcripturæ.C.de fide inſtru.c.ſolicitudinem.de appella. Scribitur in l.j. C. de furtis.& vbi eſt contrarietas,ibi non cadit excuſatio.vt dicit Bal.in d. l. ſcri-
11 pturæ.in fi.verſi.quærunt doctores.Nec† etiam probetur,vſum fuiſſe illis verbis ambiguis ad introducendum errorem, cum in dubio debeat fieri interpretatio,vt excludatur delictum.l.merito.ff.pro ſotio.Barto.in l. non ſolum.§.ſed ut probari.ff. de operi noui nunciatio. cum alijs . ut ibi ſcribit Alex.& Abbas in conſi.lxviij.videtur.colu.ij.lib.pri. & in conſilio cxxiij.tria ſunt.in primo dubio.lib.ij.Lud.Ro. in conſilio ccclij. quo ad primum.in fi.& verba conſulentis quæ poſſunt trahi ad bonum,& ad malum,in dubio, ſemper debent interpretari in bonam partem, vt conſulēs non teneatur,vt notat Bal.in l.j.colu.iiij.verſi.& nota.C.de ſeruis fugi.& eodem modo actus qui de ſe eſt malus, ſed fieri potuit ratione maioris, & minoris delicti,in dubio,pro minori delicto interpretari debet, ita ad excluſionem homicidij arguit Franciſcus de Areti.in conſi.lxxx.incipi.ſicut decet.& ad hoc inducit notata per glo.& Bal.in l.pe. C. de fideiuſſo. & tex.in c.ſignificaſti.ij.de homicidio . vbi clericus qui percusſit clericū cum ligone pro recuperatione rerum ablatarum. quod ei non erat licitum,c.ſuſcepimus.eo.titu. non tamen præſumitur hoc feciſſe animo oc-
12 cidendi,ſed potius cauſa impediendi ſpoliationem Eccleſiæ.Ex quo †infertur ſecundum Areti.quòd licet,quis daret operam rei illicitæ, non tamen tenetur pro homicidio ſecuto niſi præciſe habuerit animum occidēdi,ſequitur Decius in conſi.xxxiiij.incipien.in effectu quæritur.ſicut dicimus de eo qui ordinauerat offendiculum quoddam ad capiendum illū qui intraret eius domum,non tenetur de homicidio,licet ingrediens mediante tali offendiculo fuerit occiſus, quia tale offendiculum erat paratū ad capiendum illum & non ad occidendum, & qui illum parauerat non videtur habuiſſe animum occidendi,& ideo de homicidio non tenetur. Sic concludit.Alex.in conſi.cxl.incipiente.videtur in caſu propoſito. lib.
13 ij.Et†propter hoc doctrina Bar.in l.reſpiciendum.§. deliquunt.in fin.ff. de pœnis.non tenetur, dum ibi concludit, ꝙ ſi volebam percutere Titiū inimicum meum,& vulneraui & occidi Gaium amicum,& conſanguineū meum,

meum,quòd ſim de homicidio puniendus,& illa deciſio Bartholi quando caſus occurrit, ponit iudices maleficiorum in magno periculo, quando eam volunt ſeruare, verius eſt ergo, ꝙ cum iſte ſit ſolum in culpa, non in dolo,propter ſolam culpam,non debet puniri corporaliter, prout doloſus homicida,Sed extra ordinem arbitrio iudicis,ita tenet Angelus,& melius in d.§.delinquunt.& in l.ſi cum ſeruo.per illum tex. ff. de iureiuran. Flori.in l.ſcientiam.§.ſed etſi defendendi.ff.ad legem Aqui.& in iudicando,hæc opinio eſt tenenda, quia in dubijs opinionibus in delictis mitior eſt ſeruanda.l.interpretatione,& l.ſanctio legum.ff.de pœnis, prout late proſequitur Iaſo.in l.clam poſſidere.§.qui ad nundinas.ff.de acquiren. poſſe.& l.ſororem.C.de his qui. vt indignis.& in l.j.colu. iij. ff. de legibus.& Decius in conſi.viiij.pro tenui facultate.lib.j.colu.j.Cæpola in cõſi.xxxvij.incipien.multa poſſent.Bal.in l.data opera.colu.iij.C. de ijs qui accuſ.non poſ.Car.Flo.ponit in ſimili caſum notabilem in c.lator.de homicidio.de eo qui voluit percutere canem & occidit hominem,quòd non debeat puniri pœna capitis,ſed pœna mitiori, ſcribit Signorolus de homo.in conſil. xxvij. ſtatuto ciuitatis Papiæ. & de marito percutiẽte vxorẽ calce,quæ ex tali percuſione mortua fuit,ꝙ non debeat ad mortem condemnari conſuluit idem Signo.in conſi.l.incipien. Titius percusſit calce
14 vxorem ſuam.Ita quòd ſi proferens illam propoſitionem ambiguam nõ fuit doloſus ſed culpoſus in male concipiendo verba propoſitionis, culpa hæc,in hoc crimine hæreſis,in quo dolus requiritur,non æquiparatur dolo.l.lege Cornelia.ff.de ſica.etiam ſi fuiſſet lata culpa.vt dicit Socy.in
15 conſi.xvj.incipien.circa prædictam conſultationẽ.colu.fi.lib.pri.Ad† p̃dicta accedit quod ſanctisſime inquit Auguſtinus in lib.de concordia Euangeliſtarum.exponens illud Matth.nolite iudicare,& non iudicabimini,ubi dicit,in hoc loco nihil aliud præcipi exiſtimo, niſi vt ea de quibus dubium eſt quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur, quod ergo dictum eſt de his quæ fiunt,ut dicit Auguſtin.nos dictum pariter intelligamus de his quæ dicuntur, & ita ad propoſitum noſtrum,ſententiã tanti doctoris applicantes,cõcludamus, ꝙ in hac propoſitione ambigua quæ poteſt catholicum, & hæreticum ſenſum habere temerarium videtur,in hæreticum noſtram ſententiam inclinare, maxime ad condemnationem.Et hæc,Summopere obſeruanda ſunt in foro exteriori, vbi agitur de delictis puniendis,ſecundum naturalem pœnam delicti, quo caſu ſi ſit res dubia,ob duplicem intellectũ propoſitionis,iudicis animus pro-
16 cliuus eſſe debet in mitiorem partem,ut eſt dictum.Quia† ubi agitur de uita hominis probationes dubiæ non ſufficiunt,Sed debent eſſe luce meridiana clariores.l.fi. C.de probatio. pro ut poſt longam diſputationem concludit.

concludit Bal.in consi.cv.incipien.ad euidentiam præmittendum.lib.primo.& per d.l.fi.idem dicit Phi.Corneus in consi. cxciiij. circa præsentē consultationem.l.ij.colu.ij.cum alijs,vt scribit Decius in consi. ccccxv. viso eleganti consilio.colu.j.& optime.S.Tho.in ij.ij.q.lx.arti.4. ad tertium.inquit, ꝙ in iudicio personarum definiendo debemus in melius interpretari.quem ibi sequitur Car.de Vio, præsertim in hoc crimine hæresis,in quo omnia genera pœnarum concurrunt,ubi simul quod quis criminaliter condemnatur,ciuiliter punitur.& eius posteritas infamatur.ut
17 dicit.Oldra.in consi.ccx.regularis habet traditio.colu.j.Si vero † ageretur solum de vtilitate animæ ad imponendam pœnitentiam melius esset præsumere delictum, quā nō delictum in foro conscientiæ,ut concludit Petrus de Ancha.in consi. clxxviiij. prima facie.quia in tali foro timenda est culpa ubi culpa non est.c.cōsilium.de obserua.ieiuniorum.Fely. in c. dudum.colu.quinta.de præsumptio.facit quod inquit.Inno. in c.ad audientiam.de homicidio,ꝙ in foro animæ debet quis in dubio se præsumere irregularem,quia in hoc foro durior sententia est securior.ca.iuuenis. de sponsa.hinc dicit Ioan.de Imo.in cle.j.colu.fi.de hæreti. ꝙ pro pœnitentia iniungenda in dubio præsumendum est pro hæresi,& sic.l. merito. ff.pro socio.& l.absentem.ff.de pœnis non habent locū in foro conscientiæ,sed in foro exteriori,& sic concludendum est, ꝙ in foro exteriori nō est delictum præsumendum etiam si ageretur ad pœnitentiam imponendam.nam tunc pure agitur ad pœnam. & ideo in dubio potius pro eo q̃ contra eum est iudicandum,secus in foro pœnitentiali,vt dixi. sic scribit Abbas in c.ad audientiam.colu.j.de homicidio,quem ibi moderni sequū
18 tur.Et † potest colligi ex his,quæ dicit Petrus de Ancha. in d. consi. 179. vbi per plura consuluit,ꝙ si testator fuerit confessus se fuisse vsurarium, & non dixit quando,intelligitur de prȩterito tempore,quia talis interpretatio est vtilior animæ propter maiorem satisfactionē,nec agitur de pœna corporali imponenda,pro quo facit gl.in c.consulti sumus. de regula. refert Fely.in c.auditis.colu.ante pe.de præsump.ubi plura ad propositū
19 scribit.Sed † circa præmissa arbitror animaduertendum, ꝙ alia est ratio eorum, quæ proponuntur disputanda, alia eorum, quæ ad doctrinam in scriptis traduntur legenda, secundum Ioannem Picum Mirandulanum, cum enim quid disputandum proponitur,breuis & concisa & inexplicita proponitur propositio,in se,& verborum,& sensuum multiplices implicans difficultates,in ipso disputandi congressu dissoluendas. Alioquin si omnia explicarentur,disputationi locus non relinqueretur.quia quæstio est dubitabilis propositio.ut dicit Bald.in l.ancillæ furtiuæ. C.de furtis.l. quod Labeo. ff. de carbonia. edicto. Abbas in c.cum in iure peritus, de offi.

20 offic.delegat.in j.notabili.Et ideo†ponens ambiguam,obſcuram,uel ę-
quiuocam propoſitionem,aliquam recipit excuſationem, ꝙ ſtatim non
eſt damnandus ſed audiendus diſputans,quia futurum eſt ut inter diſpu-
tandum ipſam diſtinguat & declaret, qui uero doctrinaliter aliquid lite-
ris mandant,id faciunt ſcribendo,illhic uero diſputando.Quare in ſcribē
do omnia clara,dilucida, & expedita eſſe debent. unde in propoſitioni-
bus ad diſputandum propoſitis difficile eſt librare,& examinare uerba hu
iuſmodi propoſitionum, vt nulla ſit in ſenſu earum ambiguitas, & nulla
21 inde erronea opinio ellici poſſit.Cum†in ſacra ſcriptura multa uerba re
periantur,quibus multi plures dederunt intelligentias, & ad erroneū ſen
ſum tranſtulerunt,& dum nō introſpicerent profunditatem ſenſus, quid
cortex uerborum euangelicorum ſonabat, attendebant.ut in paucis, ex
pluribus,poſſunt poni exempla hic. Arrius audiens ab Euangelio. pater
maior me eſt,patrem credidit maiorem filio, & filium dixit eſſe creatu-
ram,ut ponit Cardi.de Turre Crema.in c.Quidam autem.§. Arriani. 24.
q.3.Hinc Eluidius audiens,ꝙ Ioſeph non cognouit Mariam, donec pe-
perit primogenitum ſuum,attendens potius uim gramaticalem,illius di-
ctionis,donec,quàm ueritatem ſenſus euangelici,de perpetua virginitate
Mariæ dubitauit. contra quem diuus Hieronymus inuehitur in ſuis Epi-
ſtolis.parte.j.tractatu.ij.Epiſtola ix.incipiente: Nuper rogatus à fratri-
bus.& Car.in d.c.§.æluidiani.Hinc Marcion illud Pauli legens,lex ſubin
trauit,ut abundaret delictum;credidit legem Moiſi eſſe malam; & à ma-
lo principio ortam.ſcribit.Card.in c.Marcion.j.q.j.Et Baſilides legens il
lud Pauli,ego aliquādo ſine lege uiuebam credidit animam Pauli in alio
corpore aliquando uixiſſe.& iſte Baſilides habuit alias hæreſes. ut in d.c.
Quidam.§.Baſilidiani.Hinc Eunomius audiens Chriſtum reſpondentem
Iudæis accuſantibus eum.ꝙ ſe diceret filium Dei, ſcriptum eſſe & illud,
ego dixi dij eſtis & filij excelſi omnes,credidit eo modo Chriſtum filium
Dei dici,quo & quilibet ſanctus dicitur Dei filius.ſimiliter ex hac propo
ſitione,illam diem neque filius nouit,multi ſumpſerunt occaſionem cre-
dendi plura intelligere patrem,q̃ credatur intelligere filius,cum uerba il-
la hoc videantur præ ſe ferre,cum tamen alia ſit latentis ſenſus veritas,&
iō ad ſenſum debemus reſpicere, Si vis verborū nō refragetur, hoc ē dice
re ſalua ſp ꝓprietate ſermonis,Propterea tex.in d.c. intelligētia dicit, ꝙ
intelligētia dictorū ex cauſis eſt aſſumenda dicendi; quia non ſermoni
res,Sed rei eſt ſermo ſubiectus.ubi dicit gl.ꝙ non ſp debemus intelligere
uerba ſm ꝙ prima facie ſonare uidētur,maxime ubi ambigua ſunt, Sed
22 debemus recurrere ad intentionem loquētis.Et†Grego inquit plerum-
que dū uerborū proprietas attenditur, ſenſus ueritatis amittitur. & pro
hoc

hoc facit.d.c.Marcion.j.q.j.vnde concludēdum videtur.ꝙ in uerbis ambiguis, & multiplicibus non est recurrendum ad communem intelligentiam, Sed potius ad intentionem loquentium, itaque dicens, prædicans, seu scribens interrogandus est, vt ipse se exponat, & exprimat sensum, quem habuit in dictis suis, & talis est attendendus, dummodo vis, seu proprietas verborum non refragetur, vt tunc censendus sit vel catholicus, vel hæreticus, aut suspectus. iuxta ea quæ vigilantissimus iudex ex respō-dentis expositione poterit legitime perpendere, vt dixi supra.

23 Non†obstat primo illa æquiparatio de iurō ad sermonem, quia non semper verum est, ꝙ iuramentum intelligatur secundum intentionem illius cui iuratur, quia immo secundum intentionem iurantis intelligendum est.c.qui periurare.xxij.q.v.nisi quis dolo se iuraret, quia tunc Deus accipit iuramentum iuxta intentionem illius cui iuratur, sic loquitur d.c.quacunque in contrarium allegatum, hinc dicitur, fallit iurantem Iuratio facta per artem, vt dicit glo.in verbo, quatuor, in aucten.ius iura. quod præsta.ab his.colla.ij.Ioan.Andre.in c.inspicimus.in mercurialibus.de reg.iuris.lib.vj.San.Thoma.in ij.ij.quæs.89.artic.vij.ad quartum, & dolum alleganti incumbit probatio.l.quotiens.ff.de probatio.sic in proposito, si dolose fuit probata propositio ambigua, tunc iuxta sensum audientis intelligitur, secus si sine dolo, quomodo autem dolus præsumatur in eo, dixi supra in corpore huius quæstionis.

24 SECVNDO†non obstat, quòd verba debent intelligi secundum cō-munem vsum loquendi, quia licet ita sit, debet tamen capi secundum intellectum recte sentientium, & non secundum intellectum insipientium, vel male sentientium, ut dicit Car.in dict.cap.ex literis.nam si proferūtur ab homine grosi ingenij, groso modo debent intelligi, vt scribitur in l. mancipia. C. de seruis fugi. ita ex aduerso si à subtili doctore, subtiliter, non tamen debent deuiare à materia super qua fiunt. Immo secundum eā debent impropriari, vt saluetur mens loquentis, vt si vniuersitas constituat aliquem procuratorem impropriatur in actorē.c.petitio.&ibi Abbas.de procura.Bar.in l.j.§.quibus. ff. quod cuiusque vniuersi.cum alijs, vt tradit Alex.in consi.43.incipien.visis, colum.v.lib.iiij.vnde non est Ita seruandus vsus loquendi, quin voluntas loquentis salua fiat, quæ est domina actuum humanorum.l. in conditionibus primum. ff. de condit. & demonstra.l.voluntas.C.de fideicommi.pręsertim in hoc crimine, quod sola voluntate contrahitur cum adhæsione, quia delictum mentale est.c.cogitationis, ubi glo.de pœni.distin.j.Bald.in l.si quis non dicam rapere. colu.j.& pen.C.de Episco.& cleri. Ioan. de Ana. in c. si quis Episcopus. de hæreti.quando enim verba proferuntur à persona perita, debent intelligi

secundum

ſecundum rectam ſignificationem.l.quod ſi nepotes.ff.de teſta. tutela.& plura ſcribit Ludo,Roman.in conſi.iiij.Incipien. ſententiam præfati conſultoris.

25 TERTIO † non obſtat, ꝙ proferens, ſeu aſſerens propoſitionem ambiguam, debuit apertius loqui, & ſic, ꝙ interpretatio debeat contra eum fieri, quia dico, quòd aut agitur ad condemnandum, aut ad abſoluendum. In primo caſu interpretatio fit contra actorem. In ſecundo vero in fauorem rei, vt dicit Ange.in l.veteribus.ff.de pactis.vbi allegat in ſumma pā dectarum.ff.de rebus dubijs. præſertim.ſi vero ſimilia aliqua concurrāt pro reo, quia forſam habet ſcripta catholica à ſe compoſita, & poſtea denuncietur dixiſſe propoſitionem ambiguam, quia hæc propoſitio præſumitur eſſe conformis ſuis ſcriptis, nec ueroſimile eſt, ꝙ quis velit videri hæreticus, cum catholicus ſit, quin immo contrarium fieri videamus, cū omnis hæreticus ſit hypocrita, vt dicit Auguſtinus, cum hæreſes à cōmuniter accidentibus ſecrete committantur, ut dicit Petrus de Ancha. in c. in fidei fauorem.de hæreti.lib. vj.timore pœnarum quæ hæreticis infligū
26 tur, ut in c.ad abolendam.in princip.& c.pen. de hæreti. Facit, † quia in obſcuris quod minimum eſt ſequimur.c.in obſcuris. de regu.iuris lib. vj. & quod eſt ueriſimilius.c.inſpicimus.eod.tit.& lib.& interpretatio ita debet fieri, vt non includatur delictum, ut inquit Bal.in l.præcibus.colu. vij. uerſi.& ſcias.C.de impube.& alijs ſubſti.cum alijs, ut ſcribit Alex. in conſi.74.viſo proceſſu, nu.3.lib.ij.& dicit Bart.in l.non ſolum.§.ſed ut probari.ff.de ope.no.nuncia.ꝙ probatio non concludit, pro ut eſt in probatione temporis.l.cum actum.ff.de nego.geſtis, & in re dubia benigniorē interpretationem ſequi non minus iuſtius eſt, quam tutius.l.benignius.ff. de legibus.& l.cum in teſtamento.ff.de rebus dubiis, & hæc benignitas ē in correctione ſubditorum ſeruanda eſt, dummodo non ſit nimia.c.diſciplina.diſt.45.l.Arianus.ff.de actio.& obliga.l.abſentem.ff.de pœnis, unde probatio quæ non concludit non releuat actorem.c.in præſentia. de probatio.etiam ſi ſimus in materia fauorabili, ut dicit Alex.in conſi.clij. Viſo proceſſu.colum.j.lib.v.

SVMMARIVM.

1 *Propoſitionem eſſe hæreticam, uel non hæreticam, an poßit Epiſcopus uel Inquiſitor determinare, quando eſt altercatio inter doctores.*

2 *Hæreſis explicita aut implicita quæ ſit.*

3 *Propoſitionem habentem implicitam hæreſim non poteſt declarare illam hæreticam Epiſcopus, nec Inquiſitor.*

Papa

4 *Papa uel concilium generale determinat propositionem esse hæreticam, & non alius.*
5 *Intellectus.c.ad abolendam.in pri.de hæreti.*
6 *Intellectus.c.quotiens.xxiiij.q.j.*
7 *Episcopus potest procedere contra tenentem propositionem habentem hæresim explicitam.*
8 *Decisio Rotæ.Incipiens, Accusatus de hæresi.quomodo intelligitur.*
9 *Testis idoneus quis sit.*
10 *Credulitas mala alicuius potest constare per testes.*
11 *Propositio dubia non est damnanda.*
12 *Factum hæreticale includit malam credulitatem.*

OCTAVA QVAESTIO.

CTAVO quæro, quid si quis diceret aliquam propositionem assertiue, & pertinaciter, seu negaret se illã dixisse, & foret de hoc conuictus, de cuius propositionis ueritate altercantes aliqui doctores dicunt, illam esse hæreticam, aliqui uero catholi
1 cam seu indifferentem; An possit† Episcopus, uel Inquisitor hæreticæ prauitatis Apostolica authoritate deputatus decernere illam hæreticã, adeo ꝙ tenens illam pertinaciter & assertiue possit ut hæreticus damnari, hæc quæstio apud me uidetur noua, pro cuius decisione præsuppono,
2 Quod† in aliqua propositione potest esse hæresis explicita, aut implicita, hæresim explicitam appello, quando est damnata specialiter, ut sunt hæreses. Arrij, Nestorij, Euthicetis, Macedonij, & Dioscori, & similes.c.j. & c.sicut sunt.c. sancta.xv.dist.sic etiam damnatus est error Abbatis Ioachin. c.damnamus. de summa Trini. & hæresis dicentium Christum non esse aliquid secundum quod homo. c. cum Christus. de hæreti. & etiam hæresis explicita dicitur, quando eius contraria est approbata in Simbolo fidei, uel in aliqua decretali, vt est hæc, Deus non est factor omnium uisibilium, quæ est hæresis damnata in simbolo fidei, ibi, factorem cœli, & terræ, uisibilium omnium & inuisibilium. Est autem hæresis implicita, quando uiri literati reputant aliquam assertionem contrariam alicui ueritati catholicæ contentæ in sacris scripturis, uel in aliqua doctrina uniuersalis Ecclesiæ. & talis fuit hæresis Grecorum, antequam per Ecclesiam explicite damnaretur, qui dicebãt Spiritum Sanctum non procedere à patre, & filio. sed a solo patre, quæ hæresis hodie expresse damnata est. c. j.de summa tri.lib.6.c.de Spiritu Sancto, de consecrat.dist.ult, & multæ aliæ hæreses fuerunt implicitæ, quæ postea fuerunt damnatæ, & nũc sunt expli-

explicitæ,vt erat illa,q Christus erat viuus,qñ lancea latus eius aperuit.q̃ hodie dánata est.cle.j.de sum.tri.his ergo suppositis ommissa ꝓpositione explicite hæretica,qa de ea non loquit̃ nostra qõ,Sed de implicita,qñ per subtiles cõsiderationes doctorũ aliqua assertio implicite hæretica notat̃,
3 præsertim si illa pót hr̃e aliquẽ sensum catholicũ.Dico † asserens hmõi ꝓpositionẽ,nõ pót ut hæreticus dánari ab inferiore a summo põtifice,puta Epõ,vel inquilitore,ꝑut cõcludit cácellarius paritiẽsis,In tract. de ꝓpositi.ab Epõ hære.in 4.par.cõclusione 4. dicens qđ ad Epõs nõ spectat ꝓpositionẽ aliquá hæreticare,q̃ ex se & de iure penitus dubia cẽt an ad fidẽ ꝑtineat repugnáter,neq; est scádalosa,& pót sine periculo eius ueritas uel falsitas ignorari,& ponit exẽplũ in hac ꝓpositione,Deus nõ pt̃ creare nouá spẽm,qa ad eorũ offiñ non spectat,nisi spáliter delegetur, determinare aliquá ꝓpositionẽ hæreticam maxime ad effectũ,ut asserẽns illá dá-
4 net̃ de hæresi,cũ illa ꝓpositio alias nõ reperiat̃ dánata, Ná † talis cognitio ẽ de reseruatis Papæ & cõcilio gñali,de hoc est tex.in c.quotiẽs.24 q.j.dicẽs sic,quotiẽs rõ fidei uẽtilatur,arbitror oẽs fratres Epõs, nõ nisi ad Petrũ suæ rõnis auctoritatẽ referre debere:ubi ꝓbatur,q qõ fidei ad inferiorẽ summo põtifice referri nõ dẽt,ubi dicit gl.licet corrupte , aliud est qõnẽ de fide motá terminare , q nulli ꝑterq̃ Romanæ sedi ꝑmittitur. ut in d.c.quotiẽs.aliud est ipsam sine diffinitione uẽtilari,q epi Patriarchæ primates facere pñt.pro quo facit.c.maiores.de Baptismo,ubi dr̃, maiores Ecclesiæ cás ꝓsertim articulos fidei cõtingẽtes,ad Petri sedem referẽdas intelligit,q cũ q̃renti dño,quẽ discipuli dicerẽt ipm esse, rñdisse notabat,tu es Christus filius Dei uiui,& ꝓ eo dñm exorasse ne deficiat fides eius.ubi dicit Abbas,Papá solũ posse cognoscere & decidere cás fidei, ut late ꝓbat Car.de Turre Crema.in d.c.quotiẽs,uñ inferior a Papa nõ pót determinare talẽ ꝓpositionẽ esse hæreticá,si alias non est ab ecclesia determinata,& sup illa sit altercatio inter doctores , & consequenter nõ pt̃ punire illius asserẽtem,quia de qua re pót cognoscere,de ea iudicare dẽt: l.de qua re.ff.de re iud.c.cũ sup.de cau.pos. & proprie. & non de his iudicet,q̃ ad eius iurisdõnem non spectant.l.fi.ff.de iur.om.iu.c. ut animarũ.
5 de const.li 6.c.a nobis.de sent.excom.& c nouit de of.leg.Nõ † obstat.c. ad abolẽdam in prin.de hære.ubi dr̃,q illi hæretici sunt excommunicati, quos Epi hæreticos indicauerint.ad hoc rñdet gl.i d.c.quotiẽs,q illud ẽ uerum quando illi aliquid dicunt,uel faciunt quod certum est esse hæresim,non autem si incertum est ea incertitudine, de qua dictum est supra.
6 Et † ita proprie loquitur d.c.quotiens.quod locum habet quando aliquid dubium,circa ea quæ fidei sunt de nouo oritur,ut ibi dicit Arch.& in c. perceptis.12.dist.itaq; d.c.ad abolendam locum habet quando hæresis

D est

est iam explicita & determinata ab Ecclesia, uel quæ sequitur explicite euidenter & clare ex oppositis sacræ scripturæ, q̃uis non in propria, & in eadem uerborum forma, vt dixi supra in singulis ueritatibus catholicis. vt tunc Episcopi, seu inquisitores tales assertores puniant, uel quando nulla dubitatio est de hæresi, quia certa, & clara, & sic formaliter loquitur glo. in d.c. quotiens, & ibi Car. & dictus cancellarius in loco allegato conclu-
7 sione quarta, & quinta. Post † ergo diffinitionem summi Pontificis, aut concilij generalis, de aliqua assertione catholica licet cuilibet Episco po, seu Inquisitori hæreticæ prauitatis procedere contra tenetes contrarium, iuxta canonicas sanctiones, quinimo si quis conuinceretur per testes dixisse aliquam propositionem hæreticam, de cuius hæresi non dubi tetur, & negaret se dixisse, & diceret se credere, quod sancta Romana Ecclesia credit & prædicat, ut hæreticus damnaretur, ut late scribunt domini de Rota in decisione. Dccclxxv. Incipien. Accusatus de hæresi.
8 Quæ † decisio loquitur quatuor concurrentibus, primum, q̄ ille accusatus, de quo ibi, dixerat hæreticalia, & sic talia q̄ nulla erat dubitatio, quod non essent hæretica illa uerba, quia forsan habebant in se hæresim explicitam, uel talem de qua proxime dixi, ita quod non habebant duplicem sensum, catholicum, & hæreticum. Secundum est, q̄ per testes idoneos ille accusatus conuincebatur, uidelicet Maiores omni exceptione, contestes non singulares, de uerbis formalibus attestantes, non inimicos, & alia demum in illis concurrebant quæ de iure conuenire debẽt.
9 Et † hoc probat illud uerbum per idoneos testes, quia idoneus testis est qui aliqua exceptione non potest repelli. c. j. de testibus, alias non est idoneus. l. idonei & l. testis idoneus. ff. de testibus. Tertium, quod ille accusatus asseuerat se illa hæreticalia credere, & illa credenda aliis esse, nã quando testis deponit de uerbis hæreticalib. ab alio dictis dẽt ẽt deponere de illius accusati credulitate, nã hoc in uerbis necessariũ est, quia aliqñ talia uerba dicũtur referendo aliorum opiniones, ut disputando, aut lapsu linguę, aut alias, & sic oportet ut conuincatur de hæresi, q̄ de mente ꝓ
10 ferentis testes attestentur, ad hoc ut probent. Et † potest constare, quia accusatus dixit se credere, & ab aliis credẽda esse, facit gl. ĩ c. cogitationis. de pœ. di. j. & quę dicit Bal. in d. l. si quis non dicam rapere. colu. j. Quartum requiritur, q̄ illud factũ. i. illa prolatio uerborũ sit recens, de qua ſm cõ munem cursum naturæ sit uerisimile q̄ accusatus non possit nec debeat obliuisci se dixisse illa uerba hæreticalia credidisse, aut dogmatizasse, cũ memoria hominum labilis sit, & omnium recordari est potius diuinum q̃ humanum, ut dicit tex. in l. ij. §. si quid. C. de ueteri iure enuclea. unde qñ hęc non concurrerent in aliquo uerba hęreticalia asserente, non uide

tur

tur illa decisio adaptanda.l.4.§.totiens.ff.de dam.in facto,& ibi late Alex. tradit col.fi.l.quod constitutum.ff.de testa.col.4.cũ ill s quæ tradit Decius in c.nullus.in fi.de elec.Et par responsio datur ad d.c.ad abolendam. in prin.& ad c.excommunicamus.de hære.& ad alia iura statuta cõtra negantes dixisse hæreticalia uerba,q̃a loquũtur in uera,& formata hęresi,et cõcurrentibus his quæ supra dixi,de quorum singulis tradã alibi, q̃n agetur de mõ probandi aliquem dixisse propositiones hæreticas,& ad p̃dicta possent applicari quæ de quodam credente illa,quæ sunt contra sacrã scri
11 pturam scribit Old.in consi.cclxxj.incip.qõ talis est.Maxime † prædicta procederent,q̃n propositio esset ambigua, quia ꝙ multipliciter intelligitur ueritas illius ignoratur,ut inquit Boetius,ſm Bar. in l. in ambiguo. ff.de reb.dub.Moderni scribunt in l.nec quicquam.§.ubi decretum. ff.de offi.proconsu.& lega.& sic ignoramus in quo sensu iutellexerit accusatus,catholico an hæretico.& in dubio præsumendus est catholicus ad cuitandum delictum.l.merito.ff.pro socio,& dubia probatio nõ iuuat acto
12 rem.c.in præsentia,de proba.Si uero essemus in facto hæretico, puta in transitu,uel reditu ad ritus Iudæorum,tunc sufficeret accusatum conuinci de illo facto,quamuis non de credulitate, siue de intentione, ad hoc ut hæreticus damnetur. ad hoc ego soleo allegare tex.in c. contra Christianos.de hære.li.6.secus tamen in uerbis,ut dixi,quia plus est facto , quàm uerbo delinquere.c.dilecti filij.ubi Decius de appella.& l.Paulus. ff. rem ratam haberi.

SVMMARIVM.

1 *Dubia fidei quis potest determinare.*
2 *Ecclesia apostolica nunquam hæreticauit.*
3 *Papa determinat ea,quæ ad fidem spectant.*
4 *Papa edit symbolum,& generalem synodum conuocat.*
5 *Doctorum sanctorum authoritas præualet authoritati ecclesiæ.*
6 *Petrus diffinit quæstionem de non obseruandis cerimonijs legis.*
7 *Petrus comparatur Moysi in determinandis causis.*
8 *Petrus primatum habuit ecclesiæ fidei & hodie Papa.*
9 *Hæresim damnatam ab ecclesia particulari tenens non est excommunicatus nec hæreticus.*
10 *Papa non facit ueritatem catholicam,nec hæresim,sed declarat.*
11 *Papam posse errare in his quæ sunt fidei secundum Abba.& ocham.*
12 *Papa ut singularis persona potest errare contra fidem.*
13 *Papa ut Papa in diffinitione iudiciali non potest errare contra fidem.*

14 *Concilium generale in fide non potest errare.*
15 *Consilium authoris editum in causa Reginæ Anglicanæ.*
16 *Concilium generale quare conuocatur ad determinationem causarum fidei si Papa hoc posset solus.*
17 *Concilia generalia congregari pro causis fidei utilißimum est, non autem necessarium.*
18 *Glo. Intellectus in c. Anastasius .xix dist.*
19 *Opinio plurimorum maximam habet authoritatem, & præsumptionem.*
20 *Concilij generalis congregatio ad Papam regulariter spectat.*
21 *Papa, & imperator debent semper habere in suo consilio homines doctos et sapientes.*

NONA QVAESTIO.

1 NOno † Quæro, ad quem spectat, authoritate iudiciali & suprema diffinire aliquã assertionem esse catholicam uel hæreticã, & sic dubia fidei terminare. Rñdeo, ꝙ ad summum pontificem, eiusque sanctam sedem Apostolicam hæc determinatio & diffinitio spectat, cuius fides nunq̃ põt deficere, q̃a Petro Apł'o in ea præsidenti dictũ est, oraui pro te Petre ut non deficiat fides tua. Lucæ. 22. & in c. ma
2 iores, in prin. de baptismo. Hæc † enim sancta & apostolica mr̃ omnium ecclesiarum Christi ecclesia, per Dei omnipotentis gratiam, a tramite Apostolicæ traditionis nunq̃ errasse probatur, nec hæreticis prauitatibus deprauanda succubuit. c. a recta 24. q. j. in his ergo, quæ fidei sunt errare non potest. & illum tex. ad hoc allegat Abbas. in c. a nobis. 2. col. j. de sen. excommu. facit. c. pudenda. 24. q. 1. glo. in c. j. de translatio. Episc. & in c. j. de reliquijs & uene. sanctorum. Decius in c. significasti. de electio. hinc dicit Ciprianus, qui cathedram Petri, super qua fundata est ecclesia, de-
3 serit, In ecclesia se esse non confidat. c. qui cathedram. xciij. di. Dicitq; † S. Tho. in 2. 2. q. xj. arti. ij. ad iij. ꝙ hæc authoritas determinãdi ea quæ sunt fidei principaliter residet in summo pontifice, & pro hoc allegat d. c. quotiens. xxiiij. q. j. ubi dicitur. quotiens ratio fidei uentilatur non nisi ad Petrum. i. sui nominis honorem & authoritatem habenti recurrendum, & dicit idem. S. Thom. in opusculo contra Græcos capitulo lxviij. ꝙ ad Papam pertinet quæ fidei sunt determinare, pro quo allegat Cirilium patriarcham Hierosolimitanum in libro thesaurorum. inquientem, ut membra maneamus in capite nostro apostolico throno Romanorum pontificum, a quo nostrum est quærere, quid credere, & quid tenere debeamus, & etiam dicebat Maximus in epistola ad orientales directa coadunatam,

& fun-

& fundatam super petram confessionis Petri dicimus uniuersalem ecclesiam, secundum diffinitionem Saluatoris, in qua necessarium saluti animarum nostrarum est remanere, & ei etiam obedire, suam seruantes fidem & confessionem. Et † dicit S. Thom. in 2.2. q. 1. arti. ultimo in corpore quæstionis, ꝙ ad solam authoritatem summi pontificis pertinet noua editio symboli, sicut & omnia alia, quæ pertinent ad totam ecclesiam, ut congregare sinodum generalem, & alia hmõi, Papa. n. in his rectissimus est ꝑ assistentiã Spũs Sancti in iudicio fidei, ꝑ uniuersale bonum fidei sicut promisit Ioan. 14. Spũs Sanctus docebit uos oẽm ueritatẽ, & Petro dixit, Ego rogaui pro te &c. Et † ita concludit. d. Card de uio in tracta. de autho. Papæ & conciliorum. c. ix. contra cuius summi Pontificis authoritatem, nec Hieronymus, nec Augustinus, nec aliquis sanctorum, suam sententiam defendit. unde Hieronymus ad Damasum Papam, hanc firmans conclusionẽ inquit. Hæc est fides Beatissime pater, quam in catholica didicimus Ecclesia, In qua si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est emendari cupio a te qui Petri fidem & sedem tenes, si aũt hęc nostra cõfessio apostolatus tui iudicio comprobabitur, q̃cũq; me culpare uoluerit se imperitũ, uel maliuolũ, uel ẽt nõ catholicũ, non me hæreticũ cõprobauerit, ut ponitur in c. Hæc est fides. 24. q. j. ubi Car. concludit ꝙ Papa qui est caput ecclesia, magister, & dux populi Christiani, non potest errare in his quæ de fide tenenda & credenda Apostolatus sui officio publice populo Christiano decerneret, siue diffiniret esse credenda, & tenenda. Quod † etiam comprobatur, quia quæstionem de non obseruandis legalibus, Petrus diffiniuit, & Iacobus diffinitionem illam promulgauit. actuum decimoquinto ibi, cum autem magna conquisitio fieret. surgens Petrus dixit. ubi gloss. interlinearis dicit, præ omnibus quasi Princeps loquitur, ita ut inquit Hieronymus, quod Petrus princeps fuerat illius decreti, legem post Euangelium non esse obseruandam, inde secuta est constitutio Ecclesiæ, in qua damnatur hæresis quæ perperam affirmabat legem cum Euangelio, circuncisionem cum Baptismo seruandam. capitul. maiores. de baptismo. quia secundum Apostolum ad Galat. v. Si circuncidimini, Christus nihil proderit uobis. Et † de ipsa Romana Ecclesia dicimus quod est mater fidei. capitulo omnes. xxij. distinctio. cuius determinationi standum est. capitulo enim uero. xix. distinct. & sicut Moises Dux & Rector Iudæorum fuit, Sic Papa Christianorum. Vt inquit sanctus Bernardus ad Euge. libro 2. capitulo vij. sic enim legitur Exodi decimooctauo esto in populo in his quæ ad Deum pertinẽt ut ostendas cerimonias & ritum colendi Deum, Et sequitur, quicquid autem ma

ius fuerit referant ad te,ut ipsi minora tantum iudicent. Sicut igitur oēs quæstiones emergentes a lege, & cultu Dei reseruabantur Moisi determinandæ,sic omnia quæ fidei sunt Christianæ reseruantur Romano pontifici definienda,&mandanda teneri,& obseruari. Vt probatur in d.c.maiores.Scribit Cardi.de Turre Crema.in d.tracta.de potestate Papæ.li. 2.
8 capitulo 107.Et†pro hoc est,ꝙ cum Christus alijs discipulis imperasset ut laxarent retia in mare,soli Petro dixit,duc in altum.Lucæ xv.hoc est in profundum disputationum,ut glosauit Ambrosius in c.non turbatur.24. q.1.ad ipsum enim pontificem,tanquam primatum Ecclesiæ tenentem ꝑtinet fidei causas lucida sententia terminare,ut in d.c.hæc est fides, & plura de his tradit Andre. Siculus in consi.1.incipien.ex sacris excellentiæ. colum.12.lib.pri.& Augustinus de Ancho. in tracta. de potestate Papæ q.x.articu.ij.Et dicit Petrus de Palude in iiij.q.iij. quod ad solum Papam pertinet determinare generaliter quid est hæreticum & quid catholicū.
9 Nec est † excommunicatus a iure,qui tenet illud,quod una Ecclesia particularis iudicat hæreticum, Sed qui firmiter adhæret ei quod ecclesia uniuersalis, uel Romana diffiniuit esse hæreticum, ad quam hoc pertinet, quia quamdiu homo adhæret fidei Ecclesiæ Romanæ, licet quæcunque alia Ecclesia teneat oppositnm,nunquàm est hæreticus.c.damnamus in fide.de summa Trinita.quia illa errare non potest in his quæ ad fidem ꝑtinēt,secus in alijs,ut scribit.S.Tho.in quoli.8.q.16. Sed omnis alia Ecclesia errare pōt sicut tota Ecclesia Gręcorū, vñ determinans cōtra tales articulos alicuius Ecclesiæ particularis non incurrit sñīam iuris. & idem est dicendum de articulis damnatis parisijs ut contra illos tenens,non incurrat excommunicationem iuris,sicut incurrūt oēs hæretici ab Ecclesia Romana damnati.ut in d.c.ad abolendam. ꝙ non obstat, in eo quod dicit illos hæreticos quos Epi iudicauerint,quia intelligitur de hæreticis tenentibus hæreses ab Ecclesia Romana damnatas,ut supra dixi, pro ut intelligit gl.in d.c.quotiens,& de quibus plura dicit August. de Ancho. in d.q.x.idem concludit Bonifacius de uitallinis in cle. ad nostrum. col. pe. de hæreticis,& aliud est condemnare errantem circa articulos fidei,quod Eps pōt,ut in d.c.ad abolendam.aliud est determinare quid iuris est cū
10 de articulis fidei dubitatur.ut in d.c.maiores.per Collecta.Et†Papa declarando seu approbando aliquam ueritatem Catholicam, non eam de nouo catholicam,nec damnando errorem facit de nouo hæresim, Sed determinat de nouo illam ueritatem dudum antea fuisse catholicam, & errorem illum dudum antea fuisse hæresim. pro ut latius dixi supra in prima quæst.in fin.in rubr.de hæret.lib.6. quæst.j. Nec mihi placet, quod Occham in dialogo suo.parte j.li ij. c. xiij.inquit,dum sentit summum
Pon-

Pontificem posse errare in diffinitione eorum quæ sunt fidei, & cum eo uidetur concordare Abbas iu cap.significasti.de electio.ubi non solum tenet Papam posse errare in talium diffinitione, Sed etiam concilium generale,nõ autem uniuersalis Ecclesia errare posset,quæ est collectio omnium fidelium, ut ibi per eum.& in disputatione incipien. Episcopus & rector. nu.21. Sed sicut a theorica dicti Abbatis circa hoc est maxime cauendum,ut inquit. D. Thom.de uio car.in Apostillis ad. S. Thom. in ij. ij. quæst.xj.articu.2. Sic ab his quæ Occham dicit, nam male sapuit de potestate summi Pontificis, ut dicit Archidia. Flo. in iij. parte suæ
12 croni.titu.xxiiij. capitulo 8. §. 2. Quia † quo ad personam Papæ est aduertendum, quia licet ipse in quantum est singularis persona,errare possit, & sic esse hæreticus,ut in c.si Papa.xl. distinct. sicut Papa Anastasius. ut in c.Anastasius.xix.distinct. & Simachus.c.incompetenter.§.cum Balaam.2.q.7.sic Marcellinus qui adorauit Idola.ut in ca. nunc autem. xxj. di.& legitur in Cronicis de Siluestro Papa secũdo qui fecerat Homagiũ diabolo quem existens Papa consuluit. Vt scribit Anto.in ij. parte suæ Cronicæ,Titulo xvj.§.xviij.& sic de alijs, qui hac labe fuerunt polluti, quia homines sunt,& infirmitatibus subiacent,sicut & alij. Vt testatur Pau.ad Hæbreos 7.inquiens,omnis Pontifex ex hominibus assumptus ꝓ hominibus constituitur, In his quæ sunt a Deũ,ut offerat Deo sacrificia pro peccatis,& qui condolere posit his qui ignorant & errant, qm̃ & ip
13 se circundatus est infirmitate. Tamen † in ea diffinitione quam facit eorũ quæ sunt fidei ita,a,Deo gubernatur ut non posit iudicialiter errare. ut late scribit Car.in d.c.hæc est fides.& in hac sñia residet præfatus D.Cardi.de vio.in tractatu suo de authori.Papæ & conciliorum.capitulo 8. dũ inquit,certum esse,ꝙ Papa quia est una singularis persona, magis potest in fide errare errore personali,q̃ totum residuum Ecclesiæ, ꝙ non est ꝓpositũ nostrũ,quia de tali errore non est nostra qõ.errore autem iudiciali in decernendis & determinandis his quæ fidei sunt est econuerso ꝙ errare non posit,quia magis põt errare communitas Ecclesiæ sine authoritate Papæ,q̃ Papa. Et licet aliqui nixi fuerint hoc impugnare, efficaciter
14 ipse defendit in apologia sua in ij.parte ca.xiiij. Qđ † autem concilium generale perfectum errare non posit in his quæ sunt fidei,scribit Card. de Turre.Crema.in suo tracta.de potestate Ecclesi.lib.3.cap.58.& in ca. cum secundum.xix.distinct.& Iacobus Almein.in lib.de suprema potestate.capitulo.xvij.ubi efficacibus rationibus confutat ea quę scribit Abbas Pano.in d.c.significasti.de electio.in iij.sententiarum .distin.xxiiij.q.
15 j.circa finem. De † cuius summi Pontificis potestate suprema aliqua scripsi in consi.quod nuper edidi super dubiis pluribus,& signanter super

illo ꝙ cum alijs uentilatur Romæ coram summo Pōtifice Clemente Septimo inter Illustrissimum Henricum octauum Regē Angliæ, & Serenissimam D. Catherinam eius honestissimam coniugem præclarissimis uirtutibus ornatam, ꝙ est an primus affinitatis gradus inter eosdem coniuges contractus ob Matrimonium olim initum ab eadem domina, cū Arturo fratre dicti Henrici sine liberis defuncto sit iure diuino prohibitus, ubi plurimis fundamentis firmaui partem negatiuam, quam omni iure comprobaui, & esto ꝙ aliqui id uellent calumniari, uel saltem ambiguū reputare fuit clarissimis rationibus iuribusque ostensum, ex causa canonica facti, quę tunc aderat, potuisse Iulium Papam ij. circa obstaculum dictæ affinitatis dispensare, quæ dubia iubente Cæsare nostro ſp Augusto, ad me transmissa fuere, ut de ueritate responderem, quod incipit, Maximi ponderis est hæc causa. de qua arbitror excellentiores doctores totius orbis esse consulendos, ideo inter illorum consilia erit hoc meum sicut formica ante elephantem. qua cā feliciter decisa, in lucē cum aliis meis ꝓ dijt, postq̄ ab eodem Cæsari suis sacris literis Mandrili ad me datis ac-
16 ceptum approbatumq; fuisse cōstat. Sed † contra prędicta vr̄ facere gl. notabilis & forsan singularis in c. Anastasius xix. di. dicens ꝙ ubi de fide agitur. Papa dēt requirere consilium Episcoporum, quod maxime suadetur quia si solus Papa posset determinare ea quæ sunt fidei, & eius sn̄iæ staretur, ad quid illa solemnia quatuor fuerunt congregata. s. Nicenum, Constantinopolitanum, Ephæsinum, & Calcedonense, quæ Gregorius dicit se uenerari, sicut quatuor Euangelij libros, & fuerunt ad determinationem eorum quæ fuerunt fidei catholicæ congregata, de quibus in c. sicut. xv. di. nam frustra fit per plura ꝙ potest fieri per pauciora & difficilius expediuntur negocia a pluribus, q̄ a paucioribus. inde uersus segnius expediunt commissa negocia plures, ut est tex. iuncta gl. in l. decreto. §. fi. e. ti. & dicit Bal. in l. cuius. ff. de curatore furiosi. per illum tex. ꝙ iurisdō dēt exerceri per primogenitum, & sic per unum, quia pluralitas ingerit difficultatem. ut in l. ij. §. nouissime. ff. de origine iuris. & est optimum argu-
17 mentū in c. j. de hære. li. 6. Ad † hæc dico, ꝙ congregatio generalium conciliorum magnam utilitatem attulit in Ecclesia primitiua, in eo ꝙ multas hæreses concilia hæc extirpauerunt. ut in c. canones. xv. di. quod patet etiam in illo concilio Apostolorum habito actuum xv. quia cum grandi maturitate aguntur quæ in talibus conciliis fiunt. c. quibus. xx. di. c. extra conscientiam. 64. di. & ideo in Ecclesia saluberrima dicuntur. ca. illa. xij. dist. & hoc est quod scribitur Zacha. 8. circundabo domum meam .i. Ecclesiam. & ex his qui militant mihi. prælatis & principibus, qui uocati a Papa ad concilium uere circundāt domum suam Hoc est Ecclesiam suis

militi-

militibus,unde & si utilia sunt, nō tn̄ uidentur necessaria, quia ut inquit S. Thom. non est necessarium licet sit utile conuocare concilium etiam ad declarationem fidei.ut dicit Card.Alexan.in c. Anastasius. 19. distin.
18 Vnde†quod ibi glo. dicit,intelligitur quando dubium circa fidem esset maximum,ita quòd etiam Papa cum Cardinalibus dubitaret, tunc enim merito deberet conuocari concilium uniuersale Episcoporum, ut dicit Card.de Turre Crema.in capitulo secundum Ecclesiæ.19.dist.alias autem contradiceret dicta glo. capitulo Maiores. de baptismo. ubi patet quòd quæstiones maiores, maximè fidei, debent referri ad sedem Petri, & sic ad Papam.& idem in dicto capitulo quotiens.unde in capitulo omnes 22.distint.dicitur Romana Ecclesia Magistra fidei,& ad eam recurrit Hieronymus.ut in d.cap. hæc est fides,& ita concludit Abbas Panor. in sua disputatione incipien.Episcopus & quidam rector.colu. 7. uersi. pro ea enim in persona Petri.Insuper,dicta glo. potest intelligi quando Papa uellet aliquid statuere contra ea quæ per concilium fuerunt statuta,ut tunc debeat concilium conuocare,ut dicit Card.in d.c.Anastasius & in c.sicut.xv.dist.firmat Panor.in d.c.maiores.colu.j.præterea ideo in causis fidei fuerunt congregata seu congregari conuenit concilia generalia propter discussionem & collationem cum multitudine uniuersali sapientium in fide,& propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores,non propter potestatem.quia est ipsius Papæ,& quia acceptabilius ab omnibus erit,quod a tot tantisque sapiētibus erit decisum,ut dicit d.Card.de Vio. in dicta Apologia ij.parte capitulo 13.Et inquit in allegato tractatu.capitulo 9.ꝙ cum dicitur de errore iudiciali, ꝙ sola uniuersalis Ecclesia errare in fide non potest, non excluditur summus Pontifex,Sed includitur,quia authoritas determinandi de fide competens uniuersali Ecclesiæ principaliter residet in Romano Pontifice.ut dicit S.Tho.in d.2.2.q.xj.art.3.ad 3.& propterea In allegato quoli.S.Tho.Iudicio Ecclesiæ & Papæ ut sinonymis utitur,aperiēs expresse ꝙ sentētiæ Papę per assistentiam Diuinæ prouidentiæ standum est,certi namque sumus ꝙ nec Papa, nec Ecclesia, aut sinodus uniuersalis integra potest in fide errare iudicando authoritatiue de fide. de Ecclesia autem aut sinodo acephala nihil inuenitur,quia nihil authoritatis sine capite in ea reperitur, q̄uis multa merita doctrina & sapientia esse possint,quia præsumendum pro sentētia plurimorum doctorum. c.pru
19 dentiam.in prin.de offi.dele.Et† illa sentētia uel opinio uidetur esse uerior quæ plurimorum iudicio est roborata.ut.l.j.uersi.crebrior apud ueteres.ff.de offi.q̄storis.& l.j.ff.de senatoribus.l.athletæ.ff.de infami.prout plura scribūt moder.in c.ne innitaris.de cōsti.& dr̄ ꝓuerbiorū xv.dis-

sipantur

ſipantur cogitationes ubi non eſt conſilium.& idem in c.24. ibi ſalus ubi multa conſilia. & in huiuſmodi Concilijs uelut in quadrato lapide fidei Sanctæ ſtructura conſurgit,& cuiuſlibet uitæ communiſq; actionis norma conſiſtit,ut inquit tex.in c.ſicut ſancti.xv.diſt. & in concilijs generali bus maturius res conficitur, quia ibi quàm plures conuocantur ut omnes in unum conueniant.c.canones.§.concilij.xv.diſt. & eſt magis integrum iudicium quod plurimorum ſententijs confirmatur.c. extra conſcientiã.
20 lxiiij.diſt.Domi.in c.per hoc.§.uerum.de hære.lib.vj.Et† horum cõcilio rum generalium congregatio regulariter ad ſummum Pontificẽ ſpectat. c.j.in fi.& c.ij.xvij.diſt.& quod non fuerit cõgregatum authoritate ſum mi pontificis non concilium dicendum eſt ſed conuenticula uel conciliabulum appellandum eſt,& ideo caſſandum,& quicquid in eo actum erit ir ritum habetur & uacuum,ut in c.multis.xvij.diſt.& hoc regulare, qđ fallit in aliquibus caſibus, in quibus congregatio non ſpectat ad ſummum pontificem,puta quando ipſe impeteretur de hæreſi,& in alijs, ut ſcribit Car.de Turre Crema.in ſuo tracta.de poteſtate eccleſi.li.iij. c. 8. & Decius in conſi.clj.Antequàm perſcruteris.col.j.& ij.Car. Alex. in c. Sinodum.17.diſt.& in c.ſi Papa.xl.diſt.& quia non eſt præſentis ſpeculationis ad ſcripta per eos me remitto, & ad ea quæ ſcribit Anto. de Roſellis in
21 ſuo tracta.de concilijs.q.4.Ad† contraria alia patet ſolutio,quia licet ſegnius & difficilius expediantur negocia per plures,tamen prudentius agũ tur propter aſſiſtentiam uirorum ſapientum, qui interuenire habent his concilijs,& propterea dicitur Papa habere omnia iura in ſcrinio pectoris ſui ut in c.j.de conſti.lib.vj.ſcribit Maria.Socy. in tracta. de uiſita. colu. iij.ex quo oſtenditur, ꝙ Papa & Imperator ſemper debent habere penes ſe uiros eminentis ſcientiæ, qui deciſioni talium cauſarum intendant ut dicit Car.Alex.in d.c.multis.colu.j.quibus Eccleſia ad ſui regimẽ perma xime dignoſcitur indigere,ut dicit tex.in c.cum ex eo.de electio.præſertim diuinarum humanarumque legum profeſſoribus, quorum ſcientia mundus illuminatur,& ad obediendum Deo & eius Vicario, & miniſtris uita ſubiectorum informatur,ut dicit tex.in auth.habita.C. ne filius pro Patre.

SVMMARIVM.

1 *Hæretica aſſertio ſeu catholica an ſit,ad quem ſpectat diffinire, theologo, an iuriſtæ.*

2 *Iuriſtis uidetur ſpectare declaratio aſſertionis hæreticæ uel catholicæ.*

3 *Profeſſori cuilibet in ſua profeſsione credendum eſt.*

Poſitio

4 *Positio consequentis necessario præsupponit antecedens.*
5 *Hæreses multæ damnatæ in Decretalibus, Sexto & Clementinis.*
6 *Theologi debent cognoscere cognitione magistrali an aliqua propositio sit hæretica uel catholica.*
7 *Episcopus damnat aliquem de hæresi, & iudex secularis.*
8 *Accusato aliquo de hæresi, primo est inquirendum à Theologis an sit hæresis, deinde constito quòd sit, damnet illum.*
9 *Author huius operis excusat se quare hoc opus composuit.*
10 *Vsurarum dubia quis debet declarare, theologus, an canonista.*
11 *Interpretatio iuris naturalis quatenus attinet ad moralem philosophiam, spectat ad doctores iuris.*
12 *Interpretatio iuris diuini tangens spiritualitatem spectat ad theologos.*
13 *Argumentum ab ethimologia uocabuli, ualet.*
14 *Episcopus an potius sit eligendus theologus quàm canonista.*
15 *Doctores iuris canonici non ita penetrant canonem bibliæ sicut theologi.*
16 *Rei ad se non pertinenti nemo se debet intromittere.*
17 *Distinctio magistralis, quando cognitio de assertione quæ sit hæretica spectat ad theologos uel doctores iuris.*
18 *Hæreticus an sit censendus quis, cognitio spectat ad doctores iuris.*
19 *Hæreticos puniendi modus & contra eos procedendi spectat ad doctores iuris.*
20 *Hieronymum laudat Augustinus.*
21 *Conscientiæ casus determinandi sunt per doctores iuris.*
22 *Theologia sola non potest regi ecclesia.*
23 *Lex ciuilis seruanda est in foro conscientiæ.*
24 *Lex canonica subijcitur ethicæ, lex ciuilis bono publico.*

DECIMA QVAESTIO.

1 DEcimo † quæro. ad quos, uidelicet theologos aut canonistas pertineat diffinire, quæ assertio catholica quæ ue hæretica sit censenda. hæc quæstio intelligitur de diffinitione magistrali seu doctrinali, quomodo magistri in scholis quæstiones diffiniunt & determinant, quia de diffinitione iudiciali quæ fit authoritate officij dictum est supra in proxima quæstione, quòd ad summum pontificem, uel ad concilium generale talis diffinitio uniuersalis ut omnes comprehēdat pertinet. de prima habemus tex. in c. cum Marthæ. §. quæsiuisti. de ce-
2 lebra. missa. de secunda uero in c. maiores. in prin. de baptismo. Et † prima facie uidetur dicendum ad canonistas & legistas hanc diffinitionem pertinere,

tinere,

tinere, primo, ad illius professionem spectat determinare dubia alicuius scientiæ circa cuius studium ille uersatus est. quia ut inquit Hiero. in prologo. bibliæ. c. vj. quod medicorum est promittunt medici, tractant fabrilia fabri. & ideo dicit glo. in c. ueterum. 9. dist. q aliquibus doctoribus magis est credendum quàm alijs, puta, Hieronymo in interpretationibus librorum Hæbreorum & Grecorum magis est credendum q̃ Augustino, & Augustino in disputationibus magis q̃ Hieronymo. Et Gregorius in moralibus cæteris uel est præferendus, quia non omnes in omnibus, Sed certi per certa uel deteriores uel meliores inueniuntur. ut dicit text. in l.
3 j. §. omnibus authoribus. C. de uete. Iure enuclea. Ex † qua glo. notant Domi. Card. & alij. q etiam inter peritos eiusdem professionis plus creditur magis exercitato in illo exercitio de quo agitur quàm alteri, facit text. in §. responsa prudentum. insti. de iure natu. unde in iudicando uulnere magis creditur chirurgo quàm medico, & in materia canonistali doctori canonum plus est standum quàm doctori legum, quia non est ponenda falx in messem alienam. c. scriptum. vj. q. 3. ut scribit Bar. & Ioan. de Imo. in l. si prius. in fi. ff. de operis noui nuncia. Anto. de Butr. in ca. Atsi clerici. in prin. de iud. Bar. in l. possideri. in fine princ. ff. de acquiren. posses. ubi questionem de baptismo ad theologos remittit, idem Bar. in l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de uerbo. obliga. scribunt moder. in c. ne innitaris. de cõsti. Inde est quòd legista potest recusari suspectus in causa canonistali, ut scribit Domi. in c. statutum. in prin. de rescriptis, cum illis quæ tradit Decius in c. sciscitatus. in fi. de rescrip. Sed sic est, quòd in scientia canonistarum & legistarum habentur speciales tituli de hæreticis. ut in Decretalibus, Sexto, & Clementinis, & in Decreto. 24. q. 3. & habentur tituli de summa Trin. & fide catho. & etiam in Codice, merito ad eorum professionem spectare uidetur cognoscere quæ sit assertio catholica quæ ue hæretica. & hoc est necessarium ad cognoscendũ quis sit catholicus uel quis hæreticus, quia cognoscendum est prius de re ut dehinc iudicium fiat. l.
4 de qua re. ff. de iudicijs. Facit † quia ad positionem consequentis sequitur necessario positio antecedentis, l. illud. ff. de acquirend. hæredita. scrib. Bar. & ibi modernio. post eum in l. centurio. 25. colum. ff. de uulgar. & pupilla. & l. 2. ff. de iurisdictio. omn. iud. & c. præterea. de offic. delegat. Bar. in l. ueteres. de itin. actuque priua. et l. ambitiosa. in 2. regula. ff. de decreti. ab ord. facie. Oldra. in consi. 26. incipien. natura cuiusque mandati.
5 Secundo † facit, quia in decretalibus reperiuntur multæ hæreses explicite damnatæ, ut patet de hæresi Abbatis Ioachin, & hæretici Almarici, ut in c. damnamus, de summa Trin. & fide cathol. idem patet in cap. cum Christus. de hæret. & hæreses catharorum, paterinorum, pauperum de lugduno. similium, ut in cap. excommunicamus. j. in princ. de hære. Item in

ſexto libro decretalium eſt hęreſis Grecorum damnata, qui neg abant Spiritum Sanctum æternaliter à patre & filio procedere ut in c.j.de ſumma Trin.& fide catho. inſuper in clementinis damnatur hæreſis quæ aſſerebat quòd Chriſto adhuc uiuente latus eius lancea fuit perforatum, Item quòd anima rationalis ſiue intellectiua non ſit uere & per ſe forma humani corporis, & alia hæreſis quòd paruulis licet per baptiſmum culpa remittatur gratia tamen informans non infunditur in uirtutes. ut habetur de his tribus hæreſibus in clemen.j.de ſumma Trin.præterea Secta & hæreſes Beguardorum,& Beguinarum damnatur in cle.ad noſtrum.de hæreticis.inſuper in decretis plures hæreſes damnatæ inueniuntur. ut patet in c.quidam autem.24.q.3. ulterius in extrauagantibus idem inuenitur. ut in extrauaganti Ioan.22.Incipien.cum inter nonnullos. poſita ſub titu.de uerb.ſigni. ubi damnatur tanquàm erroneum & hæreticum, ſiquis pertinaciter affirmauerit quòd Redemptori noſtro eiuſque Apoſtolis in his quæ ipſos habuiſſe ſacra ſcriptura teſtatur, nequaquàm ius utendi ſeu conſumendi competierit, nec illa uendendi ſeu donandi ius habuerint, aut ex ipſis alia acquirendi, quæ tamen ipſos de præmiſſis feciſſe ſcriptura ſacra teſtatur, ſeu ipſos potuiſſe facere, ſupponit expreſſe idem Papa in ſua extrauag.in titu.de hæret.incipien.uas electionis. ubi damnauit Errores Ioannis de Poliaco.demum in pluribus cōcilijs tam in decretis regiſtratis quàm in alijs libris reperiuntur plures hæreſes damnatæ quarum notitiam hæreſum habent doctores canonum quia in libris eorum cōſcribuntur, merito uidetur ad eos pertinere hæc doctrinalis determinatio, cum cuilibet in ſua arte perito ſit credendum. ut dicit Bar. in procemio. digeſtorum.l.ſemel.C.de re mili.c.ſignificaſti.de homici.Bal. in l. ſeptimo menſe.ff.de ſtatu homi.Abbas & moderni.in c.propoſuiſti.de probatio.Iaſo.in l.admonendi.22.carta.de iure iuran. Tertio adducitur, quia cū aſſertio hæretica ſit quæ cōtrariatur uni uel pluribus ueritatibus catholicis, ut dixi ſupra in vj.q.& catholica aſſertio ſit q̄ eſt conformis catholicæ ueritati, ut ēt ſupra dictū eſt in fi.quartæ quæſtionis, & illa ſit catholica ueritas q̄ ex approbatione Eccleſię habetur, quia ut inq̄t Augu.contra Epiſtolā fundamenti, non crederē euangelio, niſi Eccleſiæ authoritas me cōpelleret, & huius approbationis author eſt Papa q̄ eſt caput Eccleſiæ, & condidit decreta ſup hoc, ut in c.Sancta Romana Eccleſia.15. diſt.in q̄bus conſiſtit ſcientia canoniſtarū, & ab his decretorū doctores appellātur, unde non ſine rōne videtur dicendū eorū iudicio ſtandum ad determinationem magiſtralem, an aliqua aſſertio ſit hæretica uel catholica.

6 HIS† TAMEN NON OBSTANTIBVS ꝯͣria opinio uerior eſt, ꝙ ad theologos pertineat huiuſmodi determinatio, pro ut plurimis fundamentis

fundamentis hoc affirmat Occham in suo dialogo lib. j. per totum. & Io. de Gerson in quadam oratione recomendaticia. in ij. parte inquit manifestum est ad quam facultatem spectat iudicare de hæresibus & hæreticis, constat qꝫ ad theologiam, modum autem puniendi magis determinat facultas decretorum, quod patet exemplo de iudicio falsæ monetæ, cuius falsitatis cognitio spectat ad campsores, punitionis uero modus ad legi-
7 stas. Quod † alio simili comprobatur, nam cum crimen hæresis sit crimen spirituale cuius cognitio spectat ad iudicem Ecclesiasticum, qui iudicat aliquem hæreticum, & postea relinquit puniendum iudici seculari ultione debita castigandum, & sic Ecclesiasticus cognoscit, secularis uero punit & cogitur processui ecclesiastici iudicis stare, ut est tex. in c. Inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. vj. scribitur in l. magistratibus. ff. de iuri.
8 om. iud. facit. c. ad abolendam. in princ. de hære. Sic † etiam Iudex Ecclesiasticus debet facere quando coram eo accusatur aliquis de hæresi siue in uerbis seu in scriptis siue in facto dicatur illa consistere, nam ipsum oportet prius consulere theologos, an illa uerba seu scripta siue illud factum hæreticalia sint, ut deinde constito sibi de hæresi cum pertinacia per legitimam probationem, illum accusatum iuxta canonicas sanctiones debitæ pœnæ subijciat. Parique ratione quando dubitatur de Virginitate mulieris, fit inspectio claustrorum a mulieribus de illa attestãtibus. c. fraternitatis. & c. fi. de frigi. & maleficia. c. causam matrimonij. & c. proposuisti. de proba. & si opus est maiori peritia quàm in mulieribus reperiatur, etiã medici periti adhiberi possunt, scribit Aret. in cons. cxlij. ex facto proponitur. colu. 9. uersi. uenio nunc ad quartum dubium, ut habita relatione ab istis inspectoribus iudicetur à iudice Ecclesiastico, matrimonium an sit dirimendum uel non. ut in d. c. fi. & c. fraternitatis. de frigid. & maleficia.
9 Et † propter hoc merito ego inculpandus sum de hac editione, cum meæ fuisset modestiæ in remittendo materiam huius tractatus ad diuę theologię doctores, cum solum in studio legum Pontificiarum Cesarearumque exercitatus sim. exemplo illius quod agebat Sceuola iuris ciuilis oraculũ, qui quoties de iure prætorio consulebatur ad Furnium & Caselium, qui huic scientiæ dediti erant, consultores remittebat. & Plato philosophiæ decus conductores sacræ aræ ad Euclidem ire iussit, eius scientiæ & professionis. Sed excusatio patet in prologo huius operis, & dico cum Paulo
10 ad Titu. primo. omnia munda mundis. Accedit † ad prædicta quæ singulariter inquit Petrus de Ancha. in sua disputatione incipien. Antiquis & modernis temporibus. quam ad literam refert Ioan. de Ana. in c. in ciuitate. colu. v. uersi. extra glosam. de usuris. & Alex. de Imo. in consi. primo. incipien. circa primum dubium. colu. 5. lib. 2. & Decius in consi. cxj. & prote

nui

nui facultate.col.1.2.dicta ibi per illum sequuntur, ubi quærit an decisio dubiorum, quæ in materia usurarum occurrunt spectet ad theologos an uero ad doctores iuris canonici & ciuilis, Et secundum eum prima facie uidetur dicendum quod ad theologos, quia prohibitio usurarum trahit originem,a, iure diuino ueteris & noui testamenti,ergo ad peritos in illa scientia debet pertinere interpretatio dubiorum, nam in omnibus hoc di cimus,ꝙ cuilibet experto & perito in arte sua credēdum est ut in d.c.fra ternitatis.& scribitur late in c.significasti. 2. de homicidio. Sed hoc non obstante dicit se sentire,& firmat audacter,ꝙ decisio dubiorum casuum in ista usurarum materia spectat principaliter ad doctores iuris canonici,scientia enim canonica ad hoc principaliter tendit, uidelicet ius diuinum interpretari in dubijs casibus pertinentibus ad moralē philosophiā, ut in procemio Gregoriano, scientia uero theologica pertinet ad interpretationē iuris diuini quo ad opera domini nostri Iesu Christi, & istud dicit probari in libris moralium beati Gregorij super Iob, super illa duplici expositione nouī & ueteris testamenti,in nostro uero uolumine decretorum uidemus decisionem summorum Pontificum super dubijs iuris naturalis & iuris diuini,patet etiam in uolumine decretaliū, in quo habemus de decimis,de usuris,de matrimonijs,de simonia,de homicidio,de furtis,de iuramentis,de baptismo;de uoto,& similibus, titulos speciales, quorū proprium est dubia lucidare quæ oriuntur in prædictis materijs originē trahentibus,a iure naturali & diuino, & de hac multiplici interpretatione iuris naturalis & diuini facta per constitutiones canonicas,& decreta sanctorum,& iura ciuilia,late scribit Ioan. Andre.& ipse Petrus
11 de Anch.in c.malę fidei possessor.de reg.iur.lib.vj.Vnde† cōcludit ꝙ interpretatio iuris naturalis, quatenus spectat ad moralitatem q̄ dirigit actus nostros ad Deū,ꝑtinet ad doctores decretorū,q ex cōstōnibus canonicis & decretis sanctorū patrū debēt ius diuinum adiuuare,corrigere,& supplere,facit qđ notant Inn.& Ioā.Andreæ in c.fi.de consuetu.c.q̄ in Ecclesiarū.de consti.& per legistas in l.fi.ff.de cōsti.prin.quatenus uero ius diuinū pertinet ad spiritualitatē,& agnitionē ueræ fidei cōtra hæreticos, Iudæos,& alios infideles,spectat ad theologos,& subdit,ꝙ sepe uidit magistros in sacra pagina respondentes super dubijs quæ occurrunt suꝑ decimis,testamentis,mr̄imonijs,usuris,& similibus errare,& iō eis est periculosum aliq̄d affirmare uel negare,& hæc dicta Petri de Anch.cōfirmat Decius in c.ne innitaris.colu.fi.de consti.q̄uis.Archa.Flo.in ij.parte suæ
12 summæ.titu.j.§.iiij.nitatur ad suū propositū impugnare.Ex† quibus ergo habemus, quòd quatenus dubia tangunt ius diuinum ad spiritualitatē & agnitionem ueræ fidei contra hæreticos,declaratio horum dubiorum

spectat

ſpectat ad ipſos dominos theologos, quod poteſt ſuaderi ex his quæ ſupra diximus de ueritatibus catholicis quæ continentur in ueteri & nouo teſtamento,& ſic in ſacra ſcriptura quæ eſt infallibilis ueritatis, quæ & à Deo reuelata eſt,& tota theologorum doctrina eſt circa intelligentiã dictæ ſacræ ſcripturæ,& circa illam uerſatur eorum profeſsio. Inde nomen ipſorum ſumptum eſt,theologus,a,Theos,quod eſt Deus,& logos, ſermo.j.de Deo ſeu de diuinis loquens uel tractans, ut inquit Cardi. in cle.
13 1.in primo not.de magiſt.Et †ualet Argumentum ab Ethimologia uocabuli.l.ij.§.appellata.ff.ſi certum petatur.quæ dat intelligere proprium ſignificatum uocabuli,& ea deſtructa,deſtruitur res,& ideo ualidum eſt argumentum,ut ibi dicit. Alber. de Roſat. pro hoc facit.c. cum ſecundum Apoſtolum.de præben. quia Ethimologia eſt reſolutio uocis in propriũ effectum rei quæ demonſtratur:& ab ea ſic arguit Bald.in c.j. §. ſiquis de manſo.col.fi.de contro.inueſti.in feudis.ſcribunt late omnes moderni.in
14 l.j.ff.de acqui.poſſe.Et†pro his facit quod uoluit Hoſt.in c.j. de conſan. & affi.quem Abb. poſt alios ſequitur. quòd ſi eligendus ſit Epiſcopus in loco ubi plures ſunt hæretici,debet præferri theologus,ſi uero cauſarum uentilatio ibi frequens ſit,canoniſta pręferendus erit,& in electione Pontificis præferendus eſt theologus iuriſtæ,ut concludit Auguſt.de Ancho. in titu.de poteſtate Pontificis. q.3. articulo quinto. In quo articulo potius agit cauſam ſuam,quàm uniuerſalis Eccleſiæ,quia ſi iuriſta fuiſſet,aliter ſine dubio fuiſſet locutus. Et quàmuis ius Canonicum non ſit aliud quàm quædam ſumma collectionis ex authoribus Bibliæ,& dictis ſanctorum patrum theologorum, & ex quibuſdam legibus Imperialibus, & ex diffinitionibus conſtitutionum conciliorum generalium, & ſic quòd canoniſtæ habeant etiam notitiam de ueritatibus catholicis, ex quibus tractatores per principia in ſacra ſcriptura tradita ueniunt ad notitiam aſ-
15 ſertionis catholicæ uel hæreticæ,Tamen † ut docet experientia, non ita profunde ſacrum canonem totius Bibliæ ſpeculantur, Sed ſolum faciem agnoſcunt,cum medulitus illa ſit ponderanda, & ad hoc propoſitum dicebat Gregorius in 4.moralium.quòd ſicut ignotorum hominum facies cernimus,& corda neſcimus,Sed ſi familiari locutione eis cõiungimur, uſu colloquij eorum cogitationes indagamus, ita cum in ſacro eloquio ſola hiſtoria inſpicitur nihil aliud quàm facies uidetur,ſed ſi huic aſsiduo uſu coniungimur,eius nimirum mentem quaſi ex collocutionis familiaritate,penetramus.Dum enim alia ex alijs colligimus,facile in eis uerbis agnoſcimus aliud eſſe quod intimant aliud quod ſonant, tanto autẽ,quiſque notitiæ illius extraneus redditur quanto in ſola eius ſuperficie ligatur,& qui textum conſiderat,ſenſum ſacræ locutionis ignorans, non tantum

tum se eruditione instruit, quàm ambiguitate confundit. & huius intelligentia cum per cordis humilitatem quæritur, assiduitate legendi penetratur, inde dicebat Hier. super Epistolã ad galatas. nec putemus in uerbis scripturarum esse Euangelium, Sed in sensu, non in superficie, sed in medulla, non in sermonum foliis, sed in radice rõnis, & habetur in ca. Marcion. j. q. j. c. intelligentia. de uer. sign. c. scire leges. ff. de legib. & hoc studium est theologorum, ut euidenter constat, quia ipsi sunt tractatores diuinarum scripturarum. ut est tex. in c. j. xx. dist. & propterea vt ibi habetur in expositionibus earum cæteris præeminent & præponuntur licet in causis diffiniendis ẜm locum mereantur, merito ad eos spectat discernere ea, quæ ad agnitionem ueræ fidei pertinent contra iudæos, paganos & hæreticos. ut dicit Petrus de Ancha. in dicta disputatione. & consequẽter determinare doctrina magistrali q̃ assertio sit catholica uel hæretica.
16 Vnde † nemo debet se intromittere circa pertinentia ad alium. l. repetita. C. de Episcopi. & cle. & l. consulta diualia. C. de Testa. l. culpa. ff. de reg. iuris. & dicit tex. In c. qm̃. x. dist. Pontifices non se immisceant negocijs secularibus, quibus est princeps præpositus, facit Rub. ne cle. uel mo. facit. ca. imperium. ea. dist. & c. quo iure. 8. di. unde canonistæ excluduntur ab hu
17 iusmodi cognitione tanquam, a, re ad se non pertinente. Sed † quia tria fundamenta quæ ex aduerso facta sunt maxime obsistunt huic cõclusioni, ideo pro resolutione præmissorum distinguendum est, quia, ut inquit philosophus 8. methaphi. qui nescit distinguere nescit disputare, nã aut dubitatur de aliqua assertione an sit hæretica explicite uel in consequentia formali necessario deducta, ut supra dictum est in q. 6. & tunc uerum est dicere hanc cognitionem spectare ad dominos theologos, ut in fundamẽtis proxime deductis. aut uero dubitatur an dicta assertio sit expresse damnata ut hæretica, & quia hæreses damnatæ reperiuntur in Decretalibus, Sexto, Clemẽtinis, in Decretorum libro, & in conciliis generalibus seu extrauaga. constitutionibus, & totum studium canonistarum uersatur in dictis libris. & de hiis habent suas speciales rubricas & titulos, merito dicendum est hanc cognitionem ad ipsos spectare, quamuis etiã theologi hanc notitiam nonnunquam habeant per relationem ad illos libros sicut canonistæ habent in suis libris notitiam sacræ scripturæ per relationem ad libros theologorum, & in proposito militant fundamenta quæ
18 ex aduerso facta sunt in prin. huius quæstionis. Aut † demum est dubitatio, utrum aliquis sit censendus hæreticus quia asseruit assertionem hæreticam, uel peregit aliquod factum hæreticale, & hæc cognitio proprie spectat ad canonistas & legistas, ratio, quia non solum sufficit solum dixisse assertionem hæreticam, aut fecisse actum hæreticalem ad hoc ut ali

quis censeatur hæreticus, sed requiritur etiam ut sit pertinax, quia hæresis est error in intellectu, & pertinacia in uoluntate, ut dicit Oldrad. in consilio. ccx. Regularis habet traditio, & de hac pertinacia habent scientiam & cognitionem iuris periti, pro ut de illa late dixi supra q.2.&
19 q.4. Item † etiam de modo procedendi contra hæreticos & eorum pœnis cognitio ad eosdem canonistas, & legistas spectat, & ideo dicit Papa in propria materia in capit. ut commissi. & in ca. fin. de hæretic. libro 6. ab inquisitoribus aduocentur periti ut in sententijs ferendis assistant, & de eorum consilio ad sententiam, uel condemnationem procedatur. facit. cap. j. eo. titu. & lib. quæ iura intelliguntur de iuris peritis, ut exponunt doctores illum text. in uerbo literatis, quia dicunt ibi Archid. Ioan. Andre. & Domi. & Phi. Fra. ꝙ comprehenduntur laici literati ut sunt doctores, uel periti in iure canonico, uel ciuili, ut ego late ibi scripsi, in 2. quæst. & recte hoc fit, quia iuris periti sunt tractatores de maleficiis, & habent de pœnis hæreticorum speciales leges põtificias & imperiales quas non habent theologi, ut est dictum in contrariis, quorum indiuidua solutio non est necessaria, quia attenta distinctione proxime facta, illa loquũtur in suis casibus sine læsione conclusionis, unde consulo Episcopo uel inquisitori, quod quando in sua audientia dubitabitur de aliquibus assertionibus, an sint catholicæ uel hæreticæ, ꝙ conuocet theologos & iuris peritos, ut de eornm consilio decernat quid tenendum, quid uero retra-
20 ctandum sit. Et † quamuis Beatus Hieronymus dicat in Epistola ad Damasum Papam. quòd sola Biblia ad intus erat sufficiens ad omne quæsitum respondere, quod propter eius excellentem & eminentem doctrinam uitæque sanctitatem est sibi concedendum, non solum in his quæ sacram theologiam concernunt, sed etiam in aliis casibus. de quo S. Augustin. de Ciuitate Dei. libro xviij. Capitulo xliij. inquit. præsbyter Hieronymus doctissimus, & trium linguarum peritus, non ex Græco, Sed ex Hæbreo in latinum eloquium sacras scripturas conuertit, quem litera-
21 rum laborem iudæi fatentur ueracem. Nihilominns † in præmissis, quorum cognitionem diximus pertinere ad iuris peritos, & in casibus conscientiæ occurrentibus, recurrendũ est ad iuris peritos, quia tractant fabrilia fabri, ut dicit Hieronymus in allegato prologo, quia siue de contractibus, donationibus, usuris, simonia, testamentis, furtis, cambijs, & demum de restitutionibus & similibus agatur in foro pœnitentiali, quis melius iuris perito respondere poterit? & demum de his quorum comercio hodie genus humanum est implicitum iuris peritus recte respondebit, euidenter patet ex omnibus summis conscientiæ, nã siue Astensem, Baptistinam, Bartholinam, Supplementum, Rossellam,

Ange-

Angelicam,& Siluestrinam,uel etiam Hostien.reuolueris, & de casibus conscientiæ consulueris,ad hæc respondebunt tibi legibus Pontificiis & Imperialibus, & decisione iurium casum occurrentem determinabunt.
22 Vnde † dicebat frater Aluaras Pelagius in libro de planctu Ecclesiæ. lib.ij.art.xx.colum.3.uer.igitur,quod præsumptuosum est asserere,ꝙ absque canonibus sacris per solam Bibliam uel Theologicam theoricam regi possit Ecclesia sancta Dei. Sed hoc consueuerunt asserere ius canonicum ignorantes,præsertim uiri religiosi superbi,qui ab Innocentio tertio idiotæ uocantur, qui sunt iuris ignari.ut in c.ex multa.§.illis, de uoto.& ideo despiciunt scientiam quam ignorãt,& idcirco tota die presumptione,ne inscij reputentur,partim auaritia,ut lucrẽtur,respondẽt de casibus quos ignorant,ponentes se & alios in errore & derisu, quia imperitus matheseos loquens de ea risui patet.ca.quæ de mensa.xxvij. distinct. & tales diuinando respondent, loquentes de sensu proprio non de iure quod ignorant.contra.c.relatum.xxxvij.distinct.& nulla maior superbia, q̃ non confiteri propriam ignorantiam.hæc Pelagius.hinc dicebat Ang. de Peru.in consi.clxxxj.super hoc puncto uideamus.quod qui consulit iuris peritos in uia conscientiæ iuste facit,& iusto mouetur proposito & intentione sancta,ratio est euidens,quia erubescimus in casibus decidendis sine lege loqui.l. illam.C.de collatio.& est tex. in §. considetemus, in au
23 then.de trien.& semisse.collat.3.Ad † hoc accedit, ꝙ lex iusta & non nutriens peccatum debet seruari in foro conscientiæ, quia edita est authoritate Dei a suis ministris,ut concludit in proh.decretalium.in 2.q. & dicit singulariter Bal.in c.in omni negocio.colu.j.de testi. ꝙ si leges non sunt contrariæ legi diuinæ sunt in foro conscientiæ seruandæ, alias sequeretur,ꝙ omnis legum forma & subtilitas deduceret ad inferos,& scientia legum esset magis damnata q̃ maleficiũ, ꝙ intelligo nisi lex distingueret inter forum conscientiæ & forum exteriorem, quia tunc a distinctione legis non est recedendum.ut in capitulo tua nos. de sponsa. secundum communem intellectum. & textus in capitulo quicunque.decimaseptima quæst.quarta.ibi.sed iure fori non iure poli.& in cap.Inquisitioni.in fine de sententia excommunicationis.ut scribit Decius in d.c.j. columna.8.Et Federic.de Senis In consilio xxj.incip.nunquid hæres extraneus multis iuribus & rationibus comprobat, quod quis tenetur magis sequi dispositionem legis quam propriam conscientiam. & Petrus de Anchara.in consi.xiiij. uideretur prima facie.& Bald. in authe. ingressi. columna vij.C. de Sacros.Ecclesi. faciunt tradita per glossa & doctores in l. illicitas.§. ueritas. ff. de officio præsidis .leges enim a, Deo, ore prudentium & imperatorum promulgatæ sunt.l.finali.& ibi glo.in uer-

bo,diuino.C.de præscr.longi temp.& in §.quia igitur imperium. in auc. de instru.caute.coll.6.& dicit tex.in c.quo iure,8.dist. ꝙ iura humana ꝑ Imperatores & Reges seculi Deus distribuit humano generi.& ca.fi.6.q.
24 3.&in epistola inter claras.C.de summa Tri.Vnde†dicit Pano.in c.j.de iura.cal.ꝙ sicut lex canonica potest dici partim positiua, & partim diuina,quia in parte subiicitur ethicæ,& partim theologiæ,sic est dicendum de legibus ciuilibus,ꝙ sint introductæ in bonum publicum, & utilitatem priuatorum,ut dicit Abbas in c.fi.de consue.colu.7. & ad informandum uitam subiectorum ad seruiendum Deo & Imperatori,ut in aut. Habita C.ne filius pro patre.& si opponatur contra prædicta de gl.j. in l. ut uim. ff.de iust.& iure.dic ꝙ illa gl.reprobatur communiter per doctores, ut scribit ibi Decius super dicta gl.late scribit Bal.in l.cum quis.colu.5. C. de iuris & facti igno.

SVMMARIVM.

1 *Episcopi seu Inquisitores poßũt punire eos qui tenẽt assertiones hæreticas.*

2 *Inquisitores possunt punire tenentes assertiones sapientes manifestam hæresim.*

3 *Glo.in §.sane,c.accusatus.de hære.lib.6.non est uera indistincte.*

4 *Inuocatio dæmonum potest sapere hæresim manifeste,& non sapere hæresim.*

5 *Inuocatio dæmonis ad sciendum futura quare sapit hæresim manifeste.*

6 *Dæmonem credere posse mutare unam speciem naturæ in aliam sapit hæresim manifeste.*

7 *Dæmonum coniuratio quando sit uel non sit reprobata.*

8 *Dæmones quomodo & qua potestate aliquando futura prædicant.*

9 *Delicta inquirere per inspectionem aquæ & similium,sapit hæresim.*

10 *Episcopus uel inquisitor possunt procedere contra suspectos de hæresi, & alia in suis diœcesibus prohibere scandalosa.*

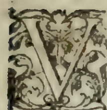
11 *Hæreticorum cohærctio ad quos spectet.*

12 *Episcoporum institutio,& officium quale sit.*

An Epi-

An Episcopi seu Inquisitores Apostolici possint in suis territoriis prohibere ne aliquæ assertiones scandalosæ seu sapientes hæresim prædicentur, seu publice asserantur.

VNDECIMA QVAESTIO.

VNDECIMO Quæro. An Episcopi uel Inquisitores possint in suis Dioecesibus seu districtibus prohibere ne aliquæ assertiones scandalosæ seu forsan sapientes hæresim prædicentur, breuiter ommissis argumẽtis ex aduerso. Arbitror ꝙ sic, nã licet inferiores a Papa non possint iudicialiter determinare aliquam propositionem hæreticam, de cuius ueritate uentilatur dubium apud doctores, quæ non sit publice a sede Apostolica damnata, & intelligo uniuersaliter, uel ad effectum puniendi ut hæreticum illam pertinaciter asserentem anteq̃ a dicta sede determinetur, & sic ut habeatur pro hæresi explicita, ut dixi ponens exemplũ in errore græcorum in q.j.nu.xj. quia ut dicit Inn. in c. ne innitaris. de const. qñ sancti doctores habent inter se diuersas opiniones, licitum est unicuiq; dicere ꝙ uult. & ideo inquit ibi Bal. ꝙ nõ est hæreticus ille qui sentit id in quo multos sanctos patres hẽt contestes licet non omnes, ꝙ facit ẜm eum ad excusationem prædicatorum. Tñ

1 †Dico dictos Epos seu inquisitores posse damnare, seu uerius dãnatas denunciare hæreses explicite iam damnatas, & illarum pertinaces assertores punire ut probatur in c. ad abolendam. in prin. de hære. Et idem iudicium est de assertionibus quæ contrariantur uni uel pluribus ex septem vel octo ueritatibus catholicis supra a me positis in 4.q. & illarum assertores punire, cum hmõi propositiones seu assertiones contineãt hæresim explicitam seu habitam pro explicita, licet non sit a dicta sede specifice

2 damnata. Cum †illorum officium sit ne dum contra hæreticos formatos procedere, sed etiam contra celebrantes actus sapientes manifeste hæresim, ut in c. accusatus. §. sane. de hære. in 6. ubi glo. inter alia ponit exemplum de consulentibus dęmones, & ab eis responsa suscipientibus, quæ relata ad tex. dicit, ꝙ consulere demones, & exigere ab eis responsa sa-

3 pit hæresim manifeste. c. igitur genus diuinationis. xxvj. q. iiij. Illa †tamen glossa non est uera absolute ut loquitur, sed distinguendum est secundũ Oldr. in consi. ccx. Incip. Regularis habet traditio. quia cum actus mora

les iudicentur ex fine intento,& ideo ſcribitur, ꝙ uoluntas & propoſitum diſtingunt maleficia.ut l. Diuus.ff.ad l. Cornel.de ſicca. & l.uerum. ff. de
4 furtis.c.cum uoluntate.de ſenten.excommunicationi. Et † ideo pro nunc dico, ꝙ dæmon poteſt inuocari altero de duobus modis, primo ad ſciendum futura,& hoc hæreſim ſapit manifeſte, quia creaturæ attribuitur qđ eſt proprium creatoris,iuxta illud Eſaiæ.16.annunciate quę futura ſunt, & dicemus quia Dij eſtis uos. Secundo poteſt inuocari dęmon ad tentandam pudicitiam mulieris, & tunc quia inuocatur dęmon ad id quod eſt eius proprium.ſ.ad tentandum,quia tentator in ſacra ſcriptura uocatur. Mathei.4.accedens tentator dixit,tunc licet hoc facere ſit turpe,& fedũ, & peccatum mortale,non tamen cẽſetur ſapere hæreſim manifeſte,poſtquam hoc facit per modum imperij,ſi enim fieret cum adoratione, ſicut adorare hæreticum eſt,ſic eſſet hæreticum,ut in c.accuſatus.§.Ille quoq;. de hæreticis lib.vj.ut expreſſe tenet Ioan.Andre.de ſortilegijs. & Abb.in c.j.e.ti.multo magis eſſet hæreticum ſeu hæreſim ſapiens adorare dęmonem,& nepharias præces emittere,& funeſta ſacrificia offerre, & ab eis reſponſa expectare, & in his proprijs terminis loquitur tex.in d.c.Igitur
5 genus diuinationis,& glo.in d.§.ſane.Et † eſt manifeſta ratio,quia ſoli Deo debetur ſacrificium,ut probat Auguſtin.de ciuitate Dei.libro x.capitulo.4. & dare alteri honorem diuinum eſt dicere illum eſſe Deum,ut dixi ſupra in q.6.uerſi.decimo.& hinc ſequeretur poſitio pluralitatis Deorum, quod repugnat ueritati catholicæ in propria uerborum forma, ut habemus in ſimbolo.Credo in unum Deum,& adoratio quæ conſiſtit in latria ſoli Deo debetur,& nullatenus creaturæ,ut in c.perlatum. & in c.
6 imagines.de conſec.diſtinct.3. Inſuper † ſi quis inuocaret dęmonem, ut mutaret unam ſpeciem perſonæ in aliam ſpeciem beſtiæ uel auis,ut audio multos hoc credere,qui dicunt mulieres aliquas quæ broxe ſeu lamiæ uel ſtriges appellantur mutari in catas ſeu anſeres, & ſic mutatæ ingrediuntur in domos & ſtrangulant pueros, nam talem mutationem credere poſſe fieri a dęmone ſaperet hæreſim manifeſte, quia talis credens attribueret creaturæ,quod eſt creatoris, qui omnia fecit & per quẽ omnia facta ſunt,ut in c.nec mirum.26.q.5.nec alius quam Deus poteſt mutare creaturas naturaliter,nec unum capillum album in nigrum uel e
7 conuerſo,ut dicit tex.in c.& ſi Chriſtus de iureiurando. Parique † modo cenſendum eſt de coniurationibus contra dęmones factis, nam ſi coniuratio dæmonis fit in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti ad bonum,nõ eſt peccatum,ut patet in Euang.Marci ca. ult. In nomine meo dæmonia eijcient,& patet etiam,quia illud eſt attributum ordini eccleſiaſtico, ut imponat manum energumenis, ut in nomine domini compellat dæmones

exire

exire corpus baptizati,siue catecumeni.in c.exorcista.xxiij.dist. c. perlectis.uersi.ad exorcistam.xxv.dist.si uero coniuratio fieret ad malum, & tunc est cōsiderāda intētio,q̃a aut cōiurās inuocat dęmonē credens eum hr̄e a se ptātem operandi aliquid principl'r & sic potestatē actiuā, prout dicebat lappus,ut referunt scribentes in d.§.sanc. & tunc hæc coniuratio
8 sapit hæresim manifeste,quia attribuit potestatem dæmoni.Et † licet aliquando dęmones futura prædicent,morbos humanis corporibus inferētes,uel infirmos sanantes,hoc non fit ex uirtute sua, sed ex Dei permissione qui hoc permittit.ut patet Iob capitulo primo,ut uideat quali fide & deuotione homines sint erga Deum.ut legitur deutero.xiij.ubi datum est præceptum populo his uerbis,si surrexerit in medio tui propheta aut qui somnium dicat se uidisse,& prædixerit signum aut portentum,& euenerit quod loquutus est,& dixerit tibi eamus,& sequamur Deos alienos quos ignoras,& seruiamus eis,non audies uerba prophetæ,aut somniatoris,quia tentat uos dn̄s Deus uester,ut palam fiat utrum diligatis eum an non,in toto corde uestro,& in tota anima uestra dn̄m Deum uestrum sequimini,& ipsum timete,& mādata eius custodite,& audite uerba illiusr ipsi seruietis,& illi adhærebitis, per quæ uerba apparet, quòd illa quæ a diuinatoribus,non s̄m Deū dn̄r,si acciderint quæ dn̄r nō sunt sic accipiēda q̄ fiāt a dęmone sua ptāte,sed Deus illa fieri p̄mittit ad cognoscendū hominum dilectionem erga ipsum,ut inquit Aug.in c.nec mirum.uer. si autem quilibet opponit.26.q.5.vnde concluditur, q̄ si coniuratio fiat intentione ut dæmon ex sua potestate propria posit illud ad q̄ coniuratur operari talis coniurans est hæreticus.Si autem fiat coniuratio non intentione hoc credendi,sed quia putat ipsum habere potestatem tentandi, & inducendi mulierem in amorem suum,graue peccatum est, sed hæresim non sapit manifeste,si sine adoratione fiat,ut est supra dictum. Quid aūt in dubio sit dicendum si de intentione coniurantis non apparet,late scribit Domi.in cons.54.quidam sacerdos,colu.pe.& plura dixi in d.§.sane.
6 Sapit † etiam hæresim manifeste, si inquirantur furta uel similia per inspectionem aquæ cum cereo accenso in manibus pueri uirginis tento cum inuocatione Angeli. Idem posset dici si in manu pueri uncta nigredine & infusis gutulis olei quærantur umbræ seu imagines personarum, quæ furate sunt, & si possent indicia ibi uideri ubi sunt reposita furta, ut scribit And Sic. cōsi.55.casus talis est.libro primo.
10 Possunt † i super dictus Episcopus uel Inquisitores contra suspectos de hæresi procedere,ut in c.ut officium Inquisitoris. in principio. de hæret. lib.6.& in c.excommunicamus.§.adiicimus.e.tit.in clement.j.§. sane de usuris.& prohibere ne in suis districtu & diœcesi publice asserantur pro-

positiones scandalosæ,& ut tales damnare,cum ad eorum officium spectet ne scandala,id est occasiones cadendi in hæresim gregibus sibi commissis parentur,quia ut inquit Christus Mathæi.xviij.uhe mūdo a scandalis,quæ prauis actibus aditum præparant.cle.dudum.§.scimus.de sepulturis.& Episcopus Abulen.exponens illud Mathęi, Inquit uhe mundo, id est mundanis hominibus a scandalis,hoc est propter scandala quæ faciūt quia erit eis pęna dura, timeat ergo quilibet caueat scandalizare proximum,quia ut ibi inquit Christus,expedit ei qui scandalizat,ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum. Præmaxime si prælati sint scandalizantes, quia ut inquit Greg. prælatus tot mor
11 tibus dignus est, quot exempla perditionis alijs tribuit. Et†ad prædicta facit,ꝙ cohærctio hæreticorum ad eos spectat,quos fugare debent tum ipsorum latratu,tum etiam baculo,sicut lupi arcentur. ut dicit tex.in cap.j. 43.distinct.quia ut inquit Gregorius in suo pastorali.& scribitur in c. sit rector.eadem distinct.sicut incauta locutio in errorem protrahit, Ita indiscretum silentium eos qui erudiri poterant in errore derelinquit, & ad propositum inquit Pau.actuum.xx.ad Epos. Attendite uobis,& uniuerso gregi,In quo uos Spiritus Sanctus posuit Episcopos.regere Ecclesiā Dei, quam acquisiuit sanguine suo.Ego scio,quoniam intrabunt lupi rapaces in uos,non parcentes gregi,& ex uobis exurgent uiri loquentes peruersa
12 ut abducant discipulos post se,propter quod uigilate.Ex†quo patet, qđ Episcopi positi sunt iure diuino auctoritate Spiritus Sancti ad regimen Ecclesiæ,& specialiter ad protegendum gregem domini a lupis, q̄ sunt hæretici,ut ibi dicit gl.callidi.n.sunt in fide,fortes in disputatione, crudeles in occisione,qui plerumq; exurgunt a scriptura sacra ab eis male intellecta,propterea dicit Ioan.in sua canonica,capitulo 2. ex uobis prodierunt, sed ex uobis non erant, nam si fuissent ex uobis permansissent utique uobiscum.Inde glo.ordi.ad Titum 4.inquit,hæretici sunt qui per verba legis legem impugnant,proprium sensum instruunt uerbis, ut prauitatem mentis suæ legis authoritate comendent, hoc igitur iure ordinario Episcopis competit suos subditos hæreticos comprimere, exemptos uero authoritate apostolica,ut dicit text.in c.ad abolendam.in fi. de hære. & inquisitoribus iure delegationis Papalis.c.ne aliqui.de hære.li.6. Seruata semper forma cle.multorum.de hære.& c.pe.eo.ti.lib.6.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Protestatio quæ fit à prædicantibus de fide quòd non intendunt aliquid dicere contra fidem, eos excusat.*

2 *Protestatio in hijs quæ sunt fidei, quomodo diffinitur.*

3 *Præcepta affirmatiua, seu negatiua an sint semper obligatoria.*

4 *Rusticus & idiota errans in fide, credens quòd ecclesia sic teneat, excusatur ab hæresi.*

5 *Prælati credere debent explicite articulos fidei, & ideo errantes in eis nõ excusantur.*

6 *Protestans in mortis articulo, quòd uult mori tanquàm Christianus, non potest post mortem accusari de hæresi.*

7 *Protestans non excusatur omnino, quin teneatur suum errorem reuocare.*

8 *Modus reuocandi errorem quem aliquis tenuit in his quæ sunt fidei.*

9 *Protestatio non prodest ei, qui tenetur scire aliquam propositionem esse hæreticam, & errat in ea pertinaciter.*

10 *Protestatio iuuat eum qui scripsit librum erroneum, & mortuus est, quia non potest de intentione interrogari.*

11 *Hæreticus condens monasterium, si postea damnetur, illud monasterium non debet destrui, idem de quolibet bono opere.*

12 *Hæretici damnati insignia debent destrui.*

13 *Hæretici operibus damnatis tanquàm hæreticis intelliguntur etiam damnata quæ non sunt hæretica.*

14 *Origenis homeliæ deberent legi sub commemoratione beati Hieronymi.*

15 *Protestatio non iuuat hijs qui fuerunt uel sunt hæretici in omnibus, sed in aliquibus.*

16 *Protestatio non prodest disputantibus de hijs quæ iam sunt diffinita ab Ecclesia.*

DVODECIMA QVAESTIO.

1 DVodecimo † Quæro, ad quid prodest protestatio quam sæpe faciunt disputantes uerbo aut scripto, seu concionantes. Dum inquiunt, Ego protestor quòd nihil intendo dicere, nec puto dixisse contra fidem, & si oppositum contingeret, uel contigisset, illud ex nunc reuoco, & retracto, & submitto me correctioni & determinationi. S.R.E. & quàmuis Dom. Ioan. de Gerson. hanc materiam dilucide examinauerit, nihilominus calcando eius uestigia iuxta

theoricam

theoricam utriusque iuris, quid de huiusmodi protestatione sit sentiendum tenendumque scribam, & pro vt videmus multotiens, hęc protestatio sumitur, ut color & velamen iniquitatis ab hæreticis ad excusandas excusationes in peccatis, sic Arrius, Sabellius, & cæteri hæresiarchæ protestati sunt, nam non aperto Marte dicebant se opiniones suas asserere contra determinationem sanctæ Ecclesiæ, quos tamen secuta est uniuersalis concilij damnatio, unde ommissa protestationis diffinitione, q̃ in causis prophanis, & Ecclesiasticis practicari solet, quam late tradũt, Bar. & moderni. in l. non solum. §. morte. ff. de operis noui nun. Abbas
2 & alij in c. cum. M. Ferrariensis. de consti. Prosequar † solum protestationem, quæ in his quæ fidei sunt fieri consueuit, est ergo hæc protestatio de qua agitur, professio, seu confessio fidei exterius facta ad ostendendũ quid interius de fide sentiat protestans, Iuxta illud Pauli ad Rom. x. corde creditur ad iustitiam, ore autem fit cõfessio ad salutem. Et Matthæi. x. qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre, quia ad fidei ueritatem, non solum pertinet ipsa credulitas cordis, sed etiam exterior protestatio, quæ fit non solum uerbis, quibus aliquis confitetur fidem, Sed etiam factis, quibus aliquis fidem se habere ostendit. Secundum illud Iaco. ij. ego ostendam tibi ex operibus fidem meam, & de quibusdam dicitur ad Titum. primo. confitentur se nosse Deum, factis autem negant, pro vt scribit. S. Tho. in ij. ij. q. 24. articulo. v. Vnde professio fidei exterior est de præcepto legis secundum præparationem animi, ut si homo sit paratus ad martirium cum adfuerit opportunitas, non tamen debet occasionem dare alteri iniuste agendi, sed si alius iniuste ageret, ipse moderate tolerare debet, ut dicit idem Tho. in d.
3 loco. arti. j. ad. iij. Quia † præcepta affirmatiua non obligant ad semper, sed pro loco & tempore, ut ibidem. q. xl. art. ij. ad ij. & seruatis debitis circumstantiis quæ debent interuenire ut actus sit uirtuosus. Abb. post Anto. de Butrio in c. nouit. colu. 9. de iudicijs. Petrus de Anch. in c. quod quidam. de pœni. & remissio. negatiua uero obligant semper & ad semper, quia prohibent actus peccatorum qui in omni tempore sunt mali. c. & si Christus. de iure iurando. S. Tho. in d. ij. ij. q. 33. arti. 2. ad primum, licet ipsa affirmatiua præcepta includant etiam negatiua, ut in q. 43. artic. 3. ad primum, & ideo ad salutem necessaria est credulitas interior, & exte-
4 rior protestatio. Sed † ne nimis prolongetur materia huius protestationis, conclusiue procedam, Prima conclusio est. Quia huiusmodi protestatio iuuat Idiotam & ignorantem quando errat in his quæ sunt fidei, motus quadam ratione naturali, ut si quis Idiota seu rusticus dicat, quòd filius in diuinis est minor patre, quod est hæresis damnata in concilio Niceno.

ceno. In quo trecenti & octo illustres patres fuerunt. c. canones. xv. distinct. l. quicunque. C. de hæreti. cuius author fuit Arrius, qui tres gradus ponebat in Trinitate, Patrem maioré, Filium minorem, & creaturam, & Spiritum Sanctum creatorem Filij, ut habetur in c. damnamus. de summa Trin. & in c. qui Episcopus. 23. dist. scribit Card. de Turre Crema. in c. quidam hæretici. 24. quæstione 3. Magister in 3. dist. 11. capitulo secundo. S. Tho. in pri. q. 27. arti. primo. & in iiij. libro contra gentes. capitulo. vj. & credat Ecclesiam sic tenere, non est hæreticus reputandus, nã dicit Inno. in rubri. de summa Trin. In fi. quòd in tantum ualet fides implicita, quòd si quis eam habet, & credit quicquid Ecclesia credit, sed falso opinatur, ratione naturali motus, quòd Pater maior sit uel prior Filio, uel quòd tres personæ sunt tres res a se inuicem distantes, quòd non est hæreticus, nec peccat, dummodo hunc errorem suum non defendat, & hoc ipsum ideo credat, quia credit Ecclesiam sic credere, & opinioné submittat fidei Ecclesiæ, quia licet male opinetur, tamen nõ est fides sua, imò fides Ecclesię. c. damnamus in fide. de summa Trin. & hoc dictum Inno. sequuntur Bal. & modern. in rubri. C. de summa Trin. & inquiunt notandum ad excusationem rusticorum & idiotarum, qui sæpe inquiruntur de hæresi per inquisitores, idem dicit Ant. de Butrio in cap. j. §. sane. eod. tit. Ideo posui casum in rustico. & laico, quia in tali sufficit fides implicita, hoc est ut credat esse uerum quicquid credit Ecclesia, ut dicit Inno. in d. c. j. & Bal. in d. Rubr. & glo. in c. cum Christus. in fi. de hæreti. Se-
5 cus† autem dicendum esset in prælatis, quia illi explicite credere debent, cum onus docendi illos ipsis incumbat. c. inter cætera. de offi. ord. quod figuratum est per illud Iob primo. quòd boues arabant, & asini pascebantur iuxta eos, qnia uidelicet minores, qui significantur per asinos debent in credendis cohærere maioribus, qui per boues significantur, ut dicit Gregorius in 2. moralium. scribit. S. Tho. in 2. 2. q. 4. art. 6. hoc tamen intelligo dummodo errorem suum non defendat, sed sit paratus corrigi, ut dicit tex. August. in c. dixit Apostolus. 24. q. 3. sub his uerbis, qui sententiam suam quámuis falsam atque peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis peperit, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquàm sunt inter hæreticos deputandi. Idem probatur in cap. hæc est fides. in uerbo emendari. 24. quæstione 1. & gloss. in uerbo leui argumento. in l. 2. C. de hæreti. Et illud dictum Innocentij sequuntur Anton. de Butrio, Cardin. Abbas & alij in Rubric. de summa Trinita. Felyn. in capitulo primo, de hæreti. Ioan. de Ana. in capitulo firmissime.

misſime.eo.tit.Card.in cle.j.§.porro.de ſumma Trin.Idem Card. in clé.
j.§.fi.q.2.in fi.de uſu.& idem in effectu dicit. S. Thom.in 4.quem refert
6 Ioan.Lupi.in allega.ſua de hæreſi.col.v.Et † hanc proteſtationem utilẽ
& ualidam eſſe atteſtatur Bartho.Cepo. in cautela. clv. incipien. bonum
& utile.præſertim in mortis articulo,quãdo aliquis eſt inculpatus de hæ
reſi,utproteſtetur ſe fuiſſe catholicum & tenuiſſe & tenere fidem catho
licam,quam credit & tenet ſancta mater Eccleſia, & cum eadem fide ui-
xiſſe & uelle mori, & huiuſmodi proteſtatio multùm allegabatur pro dé
fenſione Bonifacij Papæ,qui illam fecerat coram Cardinalibus, ut refert
Alberi.de Roſa.in Rubr.in fi.C.de hęret.ſimilem proteſtationem faciũt
aduocati quando defendunt cauſas illorum , qui accuſantur de hæreſi,
dicentes,ego ſuſcipio defenſionem illius ſi & quatenus catholicus eſt, ne
incidant in fautoriam hæreticorum.c.ſi aduerſus.de hæreticis. ut inquit
Alberi.de Roſate in 3.parte ſtatutorum.q.32.incipien.Item quærit ipſe
7 Gandinus.Nec† ommittendum eſt ſecundum Ioan. de Gerſ. quod licet
tales errantes non iungant errori ſuo pertinaciam , & ſic quòd non ſunt
puniendi pœnis hæreticorum,nec infamia notandi ſunt,tamen corripiẽ
di per reuocationem erroris ne diſciplina matris Eccleſiæ deſeratur. Fa
8 cit†c.excommunicatorum,& ibi glo.23. q.5. & talis reuocatio non de-
bet fieri ſub nomine erroris,quia ſi ſic fieret reuocatio , reuocans men-
tiretur,dum diceret ſe erraſſe ſtante tali conſcientia , quod non eſt faciẽ
dum,quia mendacium prohibetur.c.ne quis.22.q.2.glo. in c. cupiẽtes.
in prin.de electio.lib.vj.c.j.de iura.calu.Inno.in c. olim. de reſti. ſpolia.
& hoc exemplo Auguſtini dicendum eſt, qui multa prius neſcienter erra
ta poſt modum abſolute correxit ſub nomine retractationis, uel alio ſi-
mili loquendi modo qui reuocationem denotabat,utẽdo talibus uerbis,
temere dictum eſt, nimis inconſiderate dictũ eſt,hoc improbo,hoc non
approbo,hoc mihi non placet.& patet in c.fi.26.q.4.c.uides.23. q. 6.c.
negare non poſſum.8.diſtin.& in multis alijs decretis. Sed illud dictum
Inno.limitari poteſt , niſi ille error eſſet in talibus in quibus nulla poteſt
allegari ignorantia,ut dicit Card.in clemen.j.§.porro. de ſumma Trini.
col.fi.

9 SECVNDA†Concluſio eſt, ꝙ hæc proteſtatio generalis de fide nõ
iuuat illum,qui errat in aliqua ſpeciali aſſertione catholica pertinaciter,
quam explicite tenetur ſcire, uel conuincitur errare teſtibus , uel legiti-
ma probatione,nam licet dicat ſe credere, quod Sancta Romana Eccle-
ſia credit,tenet,& prædicat, hoc ſibi non prodeſt , omnes enim hæretici
qui hodie ſunt,& fuerunt,hanc proteſtationem pro uelamine ſuæ praui-
tatis accipiunt,dicentes proteſtor,quòd ego uolo eſſe, & mori catholi-

2cus

cus Christianus, & si scirem has assertiones meas esse contra fidem catholicam ego illas reuocarem, & tamen persistunt in suis falsis assertionibus pertinaciter, & isti proprie sunt hæretici, quia confitentur fidem in generali, & illam ueram credunt, & in aliquibus particularibus pertinaciter discredunt, ut dixi supra in prima.q. hæc enim simul possunt stare, ut declarat dictus Ioan. de Gerso. allegans Aristotelem, qui dicit, quòd contingit aliquid scire in generali, & illud uel nescire, uel de illo dubitare in particulari, & hæc conclusio firmatur per dominos de rota in decisione Dccclxxv. Incipien. Accusatus de hæresi. in antiquis. ubi concluditur contra quendam, qui conuictus erat dixisse hæreticalia quæ inficiabatur, & licet diceret se credere in sanctam matrem Ecclesiam, nihilominus ut hæreticus damnatur, quia non se supponebat correctioni Ecclesiæ confitendo peccatum suum. c. ad abolendam. in princip. de hæreti. cum alijs ibi late deductis. eadē decisio repetita est in decisionibus antiquioribus, sub titulo de hæreti. nam iste errans particulariter & explicite circa ea quæ sunt fidei non quærit cauta sollicitudine ueritatem fidei sicuti debet, nec obedit quæsitæ, & sufficienter sibi ostensæ, non solum credendo interius sed exterius profitendo, & ideo ostendit se non paratum corrigi, ut in d.c. dixit Apostolus. & d.c. hæc est fides, & talis protestatio est cōtraria facto, quæ non iuuat, Imo per contrarium factum recedit protestans a protestatione, ut est glo. ordi. in c. tua nos. de sponsa. & scribitur in d.c. cum. M. & in d. §. morte. quod quando quis dicit ore se credere, & factis negat, non iuuat protestatio. c. æstimant. xj. q. 3. ut dicit Hostien. quem sequitur Imo. in rubri. de summa Trin. q. x. nam facto datur voluntas intelligi. l. reprehendenda. C. de inst. & subst. l. de quibus. ff. de legi. nec illa protestatio tollit scandalum datum, neque captiuat intellectum sub Deo in obsequium fidei, ut dicit Pau. ij. ad cor. x. & stat cum infidelitate, cum scandalo, tumore, & arrogantia, quæ à communiter accidentibus vigent in hæreticis, ut in c. hæresis. cum seq. 24. q. 3. & ideo iste protestās si reconciliari uult Ecclesiæ debet absolute & non conditionaliter confiteri hæresim, quia bonarum mentium est agnoscere culpā ubi culpa non est, ut dicit Gregorius. & habetur in c. ad eius. in fi. v. dist. & in c. ij. de obserua. ieiu. quanto magis ubi est, & etiam hæresim simpliciter abiurare, vt in c. ego Berengarius. de pœni. dist. ij.

10 TERTIA † Cōclusio est, ꝙ hæc protestatio iuuat eum ab hæresi qui librum scripsit erroneum, ipse tamen liber damnandus est, ut est tex. iuncta gl. pe. in c. damnamus. de summa Trin. ubi scripta Abbatis Ioachin tanq̄ hæretica fuerunt damnata, ipse tn̄ Ioachin non damnatur tanq̄ hæreticus, quia fuerat protestatus, ꝙ ipse confitebatur illam fidem, quam

sancta

sancta Romana Ecclesia tenet & credit,& hoc ideo est in d.c. secundum Ioan.de Imo.in 4.colu. quia aliter non poterat constare de eius intentione,ex quo erat mortuus,alias autem non statur regulariter scripturę scribentis in sui commodum,sed in præiudicium sic.l.publia.§.Titius.ff.depositi.cum ibi allegatis per eum,& si uiueret & pertinaciter staret in suis erroneis scriptis,essemus in casu præcedentis secundæ cōclusionis, quòd

11 protestatio ei non patrocinaretur.Ex†quo.c.damnamus possunt colligi duo notanda,primum est, ꝙ si aliquis existens hæreticus monasteriū edificauerit,uel aliud opus pium fecerit,& postea damnetur de hęresi,quòd illud monasterium uel opus non destruitur,quod probatur in illo text. in uerbo,maximè,quia sensus literæ est, ꝙ delictum Ioachin non debet obesse monasterio,cuius ipse fuit institutor, maxime cum ipse scripta corrigenda submiserit dispositioni sedis Apostolicæ, quasi dicat per hanc dictionem,maxime,ꝙ idem iuris sit si non se submisisset dispositioni sedis Apostolicæ,& sic fuisset hæreticus pertinax,quia dictio,maxime,stat comparatiue,ponens idem in casu contrario, seu subintellecto,sed maiorem rationem in expresso.glo.in c.ad abolendam.de filijs presbyterorum,Bar.in extrauaga.ad reprimendum.in uerbo,maxime.glo.not.in l. illud.ff.ad.l.acqui.moderni.in l.j.ff.de offi.eius cui māda.ita dicunt Car

12 di.Ioan.de Imo.& Abbas in d.c.damnamus.colu.pe.Arbitror†tamen ꝙ si institutor illius monasterij, uel alterius operis pij de hæresi damnaretur,etiam si eius arma essent depicta seu sculpta in opere illo, quòd abradi & destrui deberent,ne memoria eius in opere illo remaneret.arg.eorum quæ dicit Bar.in l.eorum.ff.de pœnis.sequitur Ludo.Ro.in singula

13 ri suo. cccclxxx. Incipien. eorum arma.Secundum†notabile est, quòd licet dicta hæretici reprobentur,& non sint recipienda,quia damnato authore damnantur & eius opera. in c. fraternitatis. de hæreti. tamen hoc intelligitur de operibus erroneis,& hæreticis, non de eis quæ bona sunt & catholica,quod probatur in d.c.damnamus,ibi, in hac parte defendere uel approbare præsumpserit, ergo in alijs sic . ad quod facit quod inquit August.in c.si quid ueri.37.dist.& in c.j. xix. dist. saluo tamen hoc, quòd licet eius dicto stetur ut uero , non autem statur ut habeamus authoritatem ab illo,& sic ut uerum , non ut authorizabile approbatur , ut concludunt Ioan.Andre.Cardi.Ioan.de Imo.& Abbas in d.c.damnamus. in fin. & sic dicta catholica authoris damnati recipiuntur ut rationabilia,non autem ut authorizabilia,ut inquit Hostien.in d.c. fraternitatis. Hoc tamen limito,nisi summus Pontifex prohibuerit etiam bona opera alicuius hæretici legi , & recipi , quia tali prohibitioni parendum est , & non sine ratione,quia plerumque latet uirus in scriptis hæreticorum, &

etiam

etiam nt memoria eorum deleatur de terra uiuentium, & propterea de ſcriptis Origenis in c.ſancta Romana Eccleſia.§. Item Origenis.xv. diſt.ſic habetur.item Origenis non nulla opuſcula quæ uir beatus Hieronymus non repudiat legenda ſuſcipimus, reliqua autem omnia cũ au
14 thore ſuo dicimus renuenda. Et † ideo eſſet conueniens, quòd quando in Eccleſia legitur aliqua homelia Origenis.illa deberet recitari ſub cõmemoratione beati Hieronymi, dicendo, homelia Origenis ſecundum beatum Hieronymum, ut probatur in dicto.c.Sancta Romana.unde dicta erronea hæreticorum non ſunt exponenda nec alleganda niſi ad eorum reprobationem, ut habetur in ſeſſione octaui concilij, uide omnino limitationes ad.c.fraternitatis.per Alex.in c.noli.9.diſtin.

15 QVARTA † concluſio eſt, ꝙ proteſtatio catholica de fide cum reuocatione particulari alicuius erroris non iuuat illum, qui fuit hæreticus, quominus declarandum ſit illum fuiſſe hæreticum, & ſic quòd damnetur ad carcerem perpetuum.iuxta.c.pe.de hære. cum confiſcatione bonorum, ut in c.uergentis.eo.tit.& c.cum ſecundum leges.eo.tit. lib. vj. Iuuat tamen eum dicta proteſtatio cum reuocatione, ut non iudicetur hæreticus pertinax, nec tradatur curiæ ſeculari. in c. ad abolendam. in prin.de hære.Sed ut reconcilietur græmio ſanctæ matris Eccleſiæ, & abſoluatur ab excommunicatione quam incurrit propter hæreſim.c.ut officium.§.ſi uero.de hæreti.lib.vj.quo autem tempore dicatur redire hęreticus ad Eccleſiæ vnitatem ad hoc vt admittatur ad miſericordiam, ſi ante ſententiam, uel poſt, quia late hoc examinaui in c.j.q.xij. de hæreti.
16 lib.vj.ad ibi dicta me remitto. Et † ex huiuſmodi proteſtatione reſultat ſingularis effectus in his quæ fidei ſunt, ꝙ proteſtans excuſatur à pertinacia, Vnde diſputantes de his, quæ fidem tangunt, ſæpe proteſtantur, vt dicit Card.in d.§.porro.intelligo tamen quòd iſti diſputent de his quæ nõ ſunt diffinita ab Eccleſia, quia de his quæ ſunt diffinita licita non eſt diſputatio, ſicut licita erat ante eorum diffinitionem & deciſionem, ut ſcribit Sicu.in cle.j.de ſumma Trinit.& Anto.de Butrio in c.cum Chriſtus. de hære.& de his loquitur glo.in l.nemo.C.de ſumma Tri.& fide catho. & Bal.in l.ſi poſſeſſor.§.Ait Senatus.uerſ.quanquàm.ff.de peti.hæred.& gl.in c.quis neſciat.9. diſt.vbi dicit ꝙ licitum eſt diſputare ad maiorẽ intellectũ ſuper nouo & ueteri teſtamento, & ibi ſcribunt Arch. & Domi. ſed de his quæ diffinita ſunt & certiſſima credulitate tenẽda nõ eſt diſputandũ, & ideo dicebat Io.de Gerſo.in d.prima parte, ꝙ corripiendi ſunt illi q̄ proteſtãtur, ꝙ nõ intẽdunt aliq̄d aſſerere, ſed diſputatiue loq̄.& ponũt cõcluſiones, Deus eſt omnipotẽs, Deus eſt trinus & vnus, quaſi uid eli cet cõcluſiones tales, nõ in certiſſima credulitate, ſed ſub ꝓbabilitate tradi poſſint,

di possint,& ideo sicut dubius in fide infidelis est, sic dubie profitẽs certam fidem, neque tamen est negandum, quin protestatio seu submissio reuerentialis fieri possit, sicut egit Apostolus conferendo Euangelium suum,de quo certus erat per reuelationem, cum Petro & alijs Apostolis,quibus tamen oppositum si fieri potuisset,nequaquàm credidisset. ut habetur,sed quia in præmissis dubitari posset de qua disputatione hæc intelligantur,ideo subijcio sequentem quæstionem.

SVMMARIVM.

1 *Disputare an liceat de fide catholica,& arguitur primo quòd non.*
2 *Disputare licitum uidetur de fide catholica.*
3 *Disputare de fide catholica quando liceat.*
4 *Laicis quando liceat de fide catholica disputare.*
5 *Intellectus.§.inhibemus.c.quicunque.de hære.lib.6.communis ibi reprobatur.*
6 *Laici a quibus spiritualibus prohibentur.*
7 *Laici non doctorantur in theologia.*
8 *Argumentum a contrario sensu quando non ualet.*
9 *Constitutio iudæorum de non legendo aliqua capitula Bibliæ.*
10 *Lex non est restringenda ab homine,nisi ab alia lege.*
11 *Intellectus.d.§.inhibemus.corroboratur.*
12 *Laicus disputans de fide catholica peccat.*
13 *Disputari de fide catholica non debet dubitando.*
14 *Disputare de fide catholica licet,hæreticos confutando.*
15 *Disputare de fide licet,gratia elucidandæ ueritatis.*
16 *Disputationis commoda multa sunt.*
17 *Disputatio de fide fieri debet coram sapientibus.*
18 *Disputatio de fide cum infidelibus non est facienda coram ignorantibus non solicitatis ab hæreticis.*
19 *Prædicatores cauti esse debent,ne prædicando faciant titubare animos audientium in his quæ fidei sunt.*
20 *Disputatio de fide cum infidelibus necessaria est fieri coram simplicibus solicitatis ab infidelibus.*
21 *Disputans contra hæreticos debet esse doctus in philosophia.*
22 *Disputandi modus tenendus contra hæreticos,aut infideles,seu iudæos.*
23 *Locus ab authoritate sacræ scripturæ est firmißimus.*
24 *Scriptura sacra utitur dictis philosophorum,& sancti doctores sacra scriptura,& dictis aliorum doctorum,sed diuersimode.*

Interpretatio

25 *Interpretatio est duplex secundum iuristas.s.necessaria & probabilis.*
26 *Trinitatem personarum in diuinis qui uult probare ratione naturali dupliciter derogat fidei.*
27 *Fides non habet meritum,ubi humana ratio præbet experimentum,quomodo intelligitur.*
28 *Miracula possunt allegari in disputatione contra hæreticos.*
29 *Mundi conuersio facta fuit miraculose per idiotas & simplices.*
30 *Mahometus cum potentia armorum, non cum miraculis sequaces habuit suæ sectæ cultores.*
31 *Disputandi modus contra mahumetanos.*

DECIMATERTIA QVAESTIO.

1 DEcimotertio † Quæro,an liceat alicui siue clerico uel laico de fide catholica seu sacra scriptura publice seu priuatim disputare.Et vr̄ dicendum ꝙ non liceat,per tex. Aug. in c.quis nesciat. 9.di.dum dicit,ꝙ de scriptura sancta nec disputari pōt. Scd̄o hæc disputatio expresse & formaliter prohibetur in l.nemo.C.de summ. Tri.& fide catho.ubi dicit,ꝙ nemo clericus uel laicus de fide christiana publice turbis coadunatis & aduenientibus tractare conetur in posterū, ex hoc tumultus & perfidię occasionem requirens,quia iniuria fieret cōciliis generalibus,si quis semel iudicata, & recte disposita reuoluere, & publice disputare contendit,nam non solum hii disputantes ueniunt contra fidem uere expositam,sed etiam iudæis & paganis ex huiusmodi certamine propallant uenerāda misteria,quæ lex est canonizata ſm S. Tho. in 2.2.q.x.arti.7.facit.c.si ad nos.96.d.sed omnia quæ ad fidem pertinēt sunt per sacra concilia determinata,ergo grauiter peccant, & iniuriam concilijs faciunt,siqui de eis quæ sunt fidei publice disputare præsumāt. Tertio, dicit Apostol. 2. ad Thimot. 2. noli uerbis contendere,ad nihil enim utile est, nisi ad subuersionem audientium. Sed disputatio publica non potest fieri sine contentione uerborum, ergo non est publice disputandum. Quarto, disputatio argumentis agitur, sed argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem.capitu.forus.de uerbo. significa.ea autem quæ sunt sacræ scripturæ,cum sint certissima, non uidetur ꝙ ducenda sint in disputationem,ut in d.ca.quis nesciat.ergo de eis quæ fidei sunt siue de sacra scriptura non est disputandum. Quinto,hæc prohibitio disputandi de fide uidetur fortius inhibita laicæ personæ, ut neque publice neque priuatim possit de fide catholica disputare, ut est tex.in ca. quicunque. §. inhibemus.de hæretic.libro 6. & in eo tacta

uidentur canonizata dicta.l.nemo.C.de summa tri.facit.c.cum ex iniun-
2 cto.de hære.Ex†aduerso tamen est communis usus scholasticorum, doctorum, theologorum, qui quotidie disputant de sacra scriptura, de mysterijs Christi, & aliis ad fidem spectantibus, ut patet in summa Alexādri. & in scriptis Alberti magni.S.Thomæ, & Scoti, & aliorum, & in scholis hoc frequentatur, & uidemus doctos laicos in publicis disputationibus respondere, & arguere in materia fidei catholicæ, præsertim in capitulis generalibus, & prouincialibus religiosorū coram populo de his quæ fidei sūt disputāt, & conueniunt in locū idiotæ, & uulgares homines, qđ cōfirmatur ex eo qđ scribitur actuum.ix.ꝙ Paulus conualescebat & cōfundebat iudæos loquens gētibus & disputās cum grecis. & idem legitur de
3 Stephano actuum 6.Sed†pro intelligentia huius quæstionis, inhærendo uestigiis sancti Tho.Alberti magni, Archi.Domi.Car.de Turre Crem.& Car.Alc.respondebo ad titulum quæstionis per conclusiones. Et primo ex parte disputantis erunt quatuor conclusiones.

4 ¶Prima conclusio est, ꝙ laicæ personæ nō licet publice uel priuatim de fide catholica disputare, & si contrafecerit sententia excommunicationis est innodandus, ut in d.§.inhibemus, ubi glo.intelligit laicam personam, i.illiteratam more ultramontanorum, qui illiteratos uocant laicos, literatos uero clericos, & propterea dicebat Tulius de creatione mūdi, parentem huius uniuersitatis inuenire difficile est, & cum quis inuenit indicare in uulgus nephas est, quem refert Ioan. And. in d. §. inhibemus,
5 Et secūdum†cum ibi ille tex.intelligitur de illiterato, & pro hoc facit gl. in l.fi.C.de senten.ex peri.recitan.& ad hanc quæstionem omnino uide Car.in c.cum quibus.24.q.3.& in c.ubi nam.96.di.idem tenet.d. Cardi. de Vio in apostillis ad S.Tho.in 2.2.q.x.arti.7.dicens.ꝙ ideo d.§. inhibemus loquitur de laicis, quia communiter laici, ut in pluribus non sunt docti in fide ut sint theologi & sufficientes ad hoc, & sic leges feruntur de communiter contingentibus.l.nam ad ea.ff.de legibus.& subdit quod a laico docto posset de fide disputari, quando casus esset, & ideo licet in uerbis comprehenderetur laicus doctus, in prohibitione tamen quo ad mentem esset a dicta prohibitione exclusus, quæ uerbis præponenda est, ut est textus in l.non dubium. C. de legibus. capit.Marcion. prima q.prima. ca.Intelligentia.de uerbo.significa. & demum concludit, ꝙ huiusmodi laici disputant de fide materialiter tantum, & gratia exercitij, uel potius honoris, & a nullo prælato reprehenduntur, seruata modestia conclusionū & arguendi modo in materia fidei. Sed mihi uidetur quòd iste intellectus datus ad dict.§.inhibemus, quod intelligatur de laico illiterato, quod prohibeatur ab huiusmodi disputatione, eo quia illitera-

illiteratus,& nõ ideo quia laicus,est ualde absurdus, quia litera obsistit. nam laicus proprie capitur in iure non pro illiterato, sed pro ut distinguitur a clerico.in c.duo sunt genera.xij.q.j.c.si iudex laicus.de sent.excom.glo.in c.j.de procu.lib.vj. unde sanior est intellectus, ut censeatur prohibitus laicus a fidei disputatione,siue sit literatus, siue non, ut dicit
6 ibi Phi.Fran.post Domi.Similis†prohibitio est,ut non possit prædicare. c.cum ex iniuncto.in princi.& c.excommunicamus. §. quia uero, & expressius in c.sicut.de hære.tradit aliqua Hostien. in summa de hæreti. §. contra pœna.sicut à multis aliis spiritualibus prohibetur.c.decernimus. de iudi.nam non potest esse iudex uel arbiter in causis spiritualibus.Spe. in tit.de sente.§.4.uersi.pe. nec se intromittit de spiritualibus c. contingit.de arbitris,nec potest stare in choro cum clericis.Bal.in l.ij. C.de sacro. Ecclesi.c.j de uita.& honest cleric. Et ratio nulla uidetur reddi posse,nisi quia sic placuit conditori illius. §. ut ibi sentit glo. quia non omnium quæ a maioribus nostris tradita sunt ratio reddi potest, nam sufficit sic esse scriptum.l. non oportet. ff. de legi. plura traduntur per moderniores in c.si quando.de rescrip.nisi forsam sumeretur ratio ex.c.decernimus.& c.quanto.de iudi.faciunt in arg.ad hæc.l. consulta diualia.
7 C.de testa.& l.repetita.C.de Episco.Hinc†est ꝙ in pluribus uniuersitatibus studiorum generalium non doctorãtur laici in theologia nisi prius ordinem sacrũ sumpserint,ut post doctoratum non liceat ad laicalẽ sta-
8 tum redire.arg.c.cũ ex eo, de electio.Nec † obstat si dicatur, ꝙ si laicus ꝓhibetur a fidei disputatione ẽt literatus, ergo clericus illiteratus admittendus est,arguendo a contrario sensu,quod argumentum ualet.l.j.§.huius.ff.de offi.eius cui manda.est iuris.quia dico hoc argumentũ non procedere quando sequitur absurdus intellectus.l.conuenticulá. C.de Epis. & cler.Card.in cle.j.de iudæ.col.fi. absurdu eñ est ꝙ clericus illiteratus possit de fide disputare,cũ in his q̃ fidei sunt par culpa sit decipere & decipi.c.si cupis.16.q.1.l.culpa.C.de mathema.in q̃bus (ut inq̃t Augustinus lib.j.de Tri.c.3.)ubi q̃ritur unitas Trinitatis, Pater & Filius & Spiritus Sanctus, nec periculosius alicubi erratᷓ, nec laboriosius aliq̃d q̃ritur, nec fructuosius aliq̃d inuenitᷓ,unde imperiti non sunt admittẽdi ad disputationẽ,q̃a imperitus matheseos risui patet si aduersus philosophos disputat ignorans dogmata philosophorũ.c.q̃ de mense.37.dist.turpe est eñ decertanti si ignorat ius in quo uersatur.l ij.§.Seruius.ff de origi. iuris. sacra eñ misteria fidei nõ ab ignaris sed a sapiẽtibus tractanda sunt.
9 Et†contra hos idiotas de sacra scriptura disputantes indignari debẽt ꝓlati sicut indignatᷓ Hier.in prologo Bibliæ.cap.6.cũ hij esse non pñt sine doctore qđ cupiunt. inde dicit Hiero. in ꝑfatione homeliarũ quas edidit

sup cãtica, ꝙ facta fuit cõstitutio inter hæbreos sui tpis, ne quis iudæus plebeius, & popularis præsumeret legere librum canticorum Salomonis nec tria prima capitula libri geneseos, nec primum capitulum Ezechielis nec totam illam partem, a 44. c. usq; ad finem eiusdẽ libri, eo ꝙ ĩ his qua tuor partib. continentur misteria & secreta ꝓfundissima & ineffabilia, iõ solis clericis peritissimis magistris cõceditur sacræ scripturæ disputatio, & nullatenus idiotis, quia ut inquit Arist. in primo elencorum, qui uirtutes uocabulorum ignorant de facili decipiuntur. facit. l. j. & ibi gl. ff. si cer. pe. & Isidorus ait in primo Ethimo. nisi nomen rei sciueris cognitio

10 rei perit. Sic † ergo layco q̃uis literato non licet de fide disputare publice uel priuatim, q͡a d. §. inhibemus. hoc sibi interdicit, & huic interdicto pa rendum est, nec ẽt clerico illiterato hoc licet, ut patet ꝑ prædicta. q͡cq͡d

11 sentiat Io. And. in d. §. inhibemus. Vnde † uerba legis non sunt restringen da, nisi expſſe constet minus esse intellectũ q̃ scriptum. ideo lex gñaliter loquens generaliter debet intelligi. l. j. §. gñaliter. ff. de lega. præsta. l. de ꝑ cio. ff. de publicia. & c. si Romanorum. 19. di. gl. in l. 3 ff. de of. præsidis. Bar. & alij in l. q̃uis. ubi moderni. ff. de in ius uoca. & dicit Bal. in l. in frau dem. §. fi. per illũ tex. cum gl. ff. de test. militari. ꝙ ubi statutum nullum ca sum excipit, nec iudex debet excipere. facit ꝙ inquit Bal. in l. 3. §. fi. ꝑ illũ tex. ff. ne q͡s eum qui in ius uo. est ui exi. ꝙ lex debet simpliciter intelligi prout iacet, nec dẽt subaudiri aliquid extrinsecum. & ideo d. §. & si uidea tur perdurus, ꝙ laicus ẽt literatus non possit de fide disputare, pro ut scri ptũ est, sic seruari debet, ut l. prospexit. ff. qui &, a, qui. de cuius intellectu scribit Ias. in l. non dubium. C. de legi. col. 6. nec obstat illa restrictio quã doctores faciunt ad dictum. §. de laico illiterato, quia ex quo talis restrictio nõ ꝓbatur iure, illa nõ est attẽdẽda, præsertim q͡a trahũtur uerba ad impropriũ intellectũ, & idcirco si alia lex non assignatur, standum est ꝓ priæ significationi uerborum. l. j. §. si is qui nauem. ff. de exercito. l. nõ ali-

12 ter. ff. de leg. 3. ut scribit Bar. in d. l. non dubium. col. 3. Et † sic laicus disputans publice uel priuate de fidẽ peccat mortaliter, quod patet, quia li cet ipso iure excommunicatus non sit, excõmunicari tamen põt, quia excommunicatio non ꝓfertur nisi pro mortali. c. nemo Eporum. xj. q. 3. fa cit. c. quotidie. & c. panẽ de altari. de consec. d. 2. S. Tho. in 4. d. 18. & ille usus allegatus est potius corruptela, quia contra iuris prohibitionem.

13 SECVNDA † conclusio, ꝙ non licet de sacra scriptura siue de fide disputare tanquam de ea dubitando. nam sic disputans ueritatem fidei ꝓ certo non supponit, Sed ipse argumentis experiri intendens procul dubio peccat, tanquam dubius in fide, & ideo infidelis est. c. j. de hære. & de tali disputatione loquitur August. in c. quis nesciat. 9. distinct. dicens de

scriptura

ſcriptura ſancta nec diſceptari,nec diſputari pōt,& gl.notabilis in c. nos ad fidem.96.d.& ita loquitur tex.in l.nemo.C.de ſum.Tri.quæ eſt cano nizata in c.maiores.24.q.1.ratio eſt euidens,quia cum ſacra ſcriptura & fides catholica ſit ex reuelatione diuina , & diſputans eam certiſsimam non præſupponat,grauiter Deum offendit,merito tanquam dubius in fi de hæreticus eſt d.c.j.quia nephas eſſet dicere ꝙ ſcriptura mentiatur. ca. quid ergo.24.q.5.Immo quod in ea eſt ſcriptum debemus defendere uſque ad ſanguinis effuſionem.c.ſunt quidam.25.q.1.c.ego ſolis.ix. di.
14 ¶ Tertia † cōcluſio eſt,ꝙ de ſacra ſcriptura licet diſputare,& de fide ad confutandum errores,& ad eius defenſionem contra hæreticos,ut fecerunt Stephanus & Paulus, Augu.Hier.& alij ſancti plures qui fuerunt for tiſſimi athletæ contra hæreticos,ut colligitur ex dictis.S.Tho.in d. 2. 2. q.x.arti.7.& dicebat Pau. de conditionibus Epiſcopi ad Titu. j. oportet Epm eſſe &c.amplectentem eum,qui ſm doctrinam eſt, fidelem ſermo nem,ut potens ſit exhortari in doctrina ſua,& eos qui contradicũt argue re.Et prædicta probantur in l.qm̃.C.de Epiſ.& cle.ꝑ quam.l.dicit Bal.in d.l.nemo.ꝙ pro defenſione fidei,& ad uincendum hæreticos licitũ eſt di ſputare,& nō ꝓ ſubuerſione fidei.In dubio aũt qui eſt bene inſtructus in fide,& qui eſt catholicus ꝑſumitur diſputare pro fidei conſeruatione , ſecus de indoctis & nō catholicis,quia non præſumuntur diſputare pro fidei conſeruatione,ſed pro ſubuerſione,ut conſiderauit.d.l.nemo , ut eſt
15 ibi de mente Bal. ¶ Quarta † concluſio eſt, diſputare de ſacra ſcriptura ad exercitium gratia elucidationis maioris ueritatis eorum quæ in ſacra ſcriptura continentur,aſsignando ad ea rationes,&ſimilitudines ad fidei confirmationem,laudabile eſt,& meritorium.pro quo facit gl.In d. l. ne mo.in uerbo requires.ubi dicit,ꝙ cauſa addiſcendi in ſcholis licitum eſt diſputare,nã de ſingulis dubitare non eſt inutile ſm Ariſtotelem in prędi camento relationis in topi.Bar.in proh.ff.§.& antea.Siculus in conſi. xl. clementiſsimus.lib.4.uel cauſa conuincendi hæreticum,ut in concluſione præcedenti.& in l.quoniam.C.de Epiſ.& cle.inde dicit Bal. in l.ſi poſ ſeſſor.§.quanquam.ff.de peti.hære.quod dictum cauſa diſputationis nō
16 probat opinionem loquentis. Et † facit ad excuſationem diſputantium , qui per modum diſputandi ſæpe arguunt ,, etiam contra articulos fidei,non ergo hoc eſt illicitum in ſcholis & in loco diſputationum , ſecus ſi non per uiam diſputationis,ſed pertinaciter inſtaret in ijs errori bus,& dicit Sapientia Eccle.24.qui elucidant me uitam æternam habebunt,& Dani.12.qui erudiunt multos fulgebũt quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates,& ideo prælati debent obſeruare quod dicitur Petri 3. ut parati ſint omni poſcenti rationem dare de ea quæ in ipſis eſt fide &

ſpe, maximus quidem fructus ex diſputatione prouenit, ideo inquit Ariſto. 3. metha. ꝙ ueritatē inquirentes ſine dubitatione ſimiles ſunt neſciētibus, quo ire debeant, & in 7. Ethi. ait. non ſufficit verū dicere niſi ēt cā falſitatis aſsignetur. & in pri. topico. poteris ad utranque partem dubitare, in ſingulis ſpeculabimur verū & falſum, & dicebat Sempronius apud celeſtinā. c. j. ꝙ ſol reuerberatus fortius calefacit, & clauus repercuſſus fortius ſtringit, notando enim & diſputādo veritas inuenitur. gl. in c. cū Ioannes. de fide inſtr. & tex. in l. munerū. §. mixta. ff. de mune. & hono. inde eſt ꝙ uiā ferro aperit q per contraria procedit, vt dicit Bal. in l. præcibus, colu. v. C. de impub. & alijs ſubſti. & in l. ſi pecuniā. ff. de condi. ob cām. & inquit Hiero. in libro ꝯ pelagianos, ꝙ ſchola ſocraticorū conſuerat adducere omnia q̄ dici poſſent ex utraq; parte, ut magis perſpicua
17 fieret ueritas. Ex † parte, uero audiētiū ſunt tres cōcluſiones. Prima Cōcluſio, ꝙ corā ſapientibus & in fide firmis licitū eſt diſputare de fide, qa in hac diſputatione nullū uerſat̄ periculū. Imò ueritas ſępius tractata magis ſplendeſcit in lucē, & fructus diuinus eſt iuſtitiā ſæpe recenſeri. in c. graue. 35. q. 8. & dicit Papa Pius Epiſtola. 7. ꝙ inter cæteras rōnes, qbus ſecta mahumetica dānat̄ una eſt, qa de ſua lege diſputari uetuit, ne eius
18 falſitas detegeret̄. Scd̄a † cōcluſio eſt, ꝙ corā ſimplicibus idiotis & ignorantibus q non ſunt ſollicitati ſeu pulſati a iudæis ſeu hæreticis nō eſt diſputādū de fide, quia periculoſum eſt, quorū ſimpliciū fides ex hoc eſt firmior, quia nihil diuerſum audiunt, de eo qd̄ credunt, & ideo nō expedit vt audiant argumenta infideliū diſputantiū ꝯ fidē, ut dicit, S. Tho. in d. q. x. art. 7. nam nonnunq̄ ſimplices huius modi intelligunt aduerſariorū argumenta, & nō capiunt ſolutiones, Inde incidunt plerunq; in dubitatio-
19 nē damnoſam, & ſic in hæreſim, ut in d. ca. pri. de hæreticis. Et † ideo caueant populo concionantes ne in hanc diſputationem coram uulgaribus prolabantur, facientes animos ſimplicium in fide firmos titubare, & generēt ſcandalū, ut non eos cōprehendat diuina ſnīa q̄ hēt, ꝙ ſi quis ſcandalizauerit unū de puſillis iſtis qui in me credūt, expedit ei, ut ſuſpēdat̄ mola aſinaria in collo eius & demergat̄ in ꝓfundū maris, Matthæi. 14. Sed p̄dicent Euangeliū iuxta p̄ceptū dn̄i, Marci. 11. & ꝓ hac concluſione facit tex. in d. l. nemo. C. de ſumma Trin. ubi interdicit̄ diſputare de fide Chriſtiana publice coadunatis turbis, cū ex eo quæratur occaſio tumultus, & perfidiæ, ubi dicit Saly. ꝙ nec publice nec priuatim hæc diſputatio eſt licita corā turbis, quia ratio non eſt diuerſa, & ꝓ hoc eſt tex. in d. §. inhibemus. & etiā diſputare clam coadunatis turbis eſt præſumptio maioris doli. qa ſic uidetur facere ut errores ſuos imprimat in plures audientes, & eſt p̄ſumptio, ꝙ ex certa faciat ſcientia, & docens hære

ſim

sim magis punit q̃ addiscēs.ut dicit Collectanus in c.j.de off.dele.uersi. ad quartum.& gl.in c.pe.in uerbo puniendi de hære.Bar.in l.cunctos populos.col.4.uer.quæritur quæ sit illa uindicta.C.de summa Tri.Car. in l. j.§.sane.de usuris.oppo.j.intelligendo,prout dicit gl.in c.pe.de hæreti. quia si addiscens peruenerit ad actū simili pœna punitur,ut docens,ut in l.quicunq; de hære.l.culpa.C.de Mathe.& in c.si cupis.16.q.prima. Ter
20 tia†conclusio est,ꝙ disputare de fide coram simplicibus idiotis & ignorātibus solicitatis & pulsatis ab infidelibus & hæreticis,puta iudæis siue paganis nitentibus eos corrūpere in fide,non solū est licitū, sed necessariū,ut dicit S.Tho.in d.ar.7.dummodo reperiantur ad hoc aliqui sufficientes idonei,qui errores confutare possint,per hoc.n.simplices in fide confirmabuntur,& tolletur infidelibus decipiēdi facultas, & ipsa taciturnitas eorum qui resistere deberent,peruertentibus fidei ueritatem esset erroris confirmatio,uñ Greg.in moralibus dicit.sicut incauta locutio in errorē protrahit.Ita indiscretū silentiū eos qui erudiri poterant in errore derelinquit,ut ī c.sit rector.46.di.& quia in his ēt posset esse periculū si
21 argumenta aduersariorū nō confutarētur.Ideo†dicit Card.de Vio ꝙ ad huiusmodi disputationem pro fide contra hæreticos, non sunt admittēdi aliqui nisi sint in philosophia bene exercitati,& aduersariorū rationes & authoritates optime discutere sciant,ita ut plene audientibus satisfaciant,si de immortalitate animæ & de creatione mundi, & similib. foret contētio,sic ergo cū istis est de fide disputandū non ut in dubiū fides ipsa reuocet̄,sed ut ipsi aduersarij conuincant̄,ut dicit gl.in c.cum uos.24. q. 3.scribit Io.de Imo.in c.damnamus.col.4.de summ.Tri.

Primo non obstat d.c.nesciat.q̃a loq̃tur, qñ quis disputaret de fide uel sacra scriptura dubitādo,ut est dictū,secus si cā dilucidādæ ueritatis uel contra hæreticos,ut est dictū,&idē dico quoad ₰m.Tertio nō obstat ꝙ dicit Apostolus,q̃a ibi nō ꝓhibetur totaliter disputatio, sed inordinata.quæ magis fit contētione uerborum q̃ firmitate sententiarum. Quarto non obstat ꝙ argumentum est rei dubiæ faciens fidem, quia dico qđ non dēt disputari de eis quæ sunt fidei quasi de eis dubitando,sed ꝓꝑ ueritatē manifestandā,& errores confutandos.oportet.n. ad fidei cōfirmationem aliqñ cum infidelibus disputare qñdoque fidem defendendo,secundum illud 1.Pe.3.parati semper ad satisfactionem omni poscēti vos rationem de ea quæ in uobis spe & fide.quandoque ad conuincendos hæreticos,secundum illud ad Titu.primo.ut sit potens exhortari in doctri-
22 na sana,& eos qui contradicunt arguere. Ad† quintum uero dico,ut in prima cōclusiōe.Et in hac disputatione cōtra hæreticos est maxime aduertendum.Aut.n.aduersarius admittit sacrā scripturam,aut non admit

tit, primo casu probare possumus fidem nostram authoritatibus sacræ scripturæ scilicet noui & veteris testamenti, quod est per reuelationem. nam vt inquit. S. Tho. in primo opusculo suo contra Græcos. c. 30. fides nostra non habet authoritatem neque ab Angelis, neq; ab aliquibus miraculis factis, sed a reuelatione Patris per Filium, & Spiritum Sanctum, licet etiã Angeli ea quæ sunt fidei nostræ reuelauerint aliquibus, vt Zachariæ & Mariæ, & etiam Ioseph, & ẽt ad fidei robur miracula plurima facta sunt, & sic per vnum articulum argumentamur contra hæreticos negantes alium. sic Apostolus. j. ad cori. 15. ex resurrectione Christi argumentabatur ad resurrectionem communem probãdã, ut inquit. S. Tho. in pri. parte. q. j. art. 9. subdens ꝙ argumentari ex sacra scriptura est maxime proprium in hac materia fidei, eo ꝙ principia huius doctrinæ per reuelationem habentur, & sic oportet ꝙ credatur authoritati eorũ quibus reuelatio facta est, nec hoc derogat authoritati huius doctrinæ.

23 Nã † licet locus ab authoritate quę fundatur super ratione humana sit infirmissimus locus, tamen ab authoritate quæ fundatur super reuelationem diuinam est efficacissimus, vtimur tamen in sacra scriptura ratione humana non quidem ad probandum fidem (quia per hoc tolleretur meritum fidei) sed ad manifestandum aliqua alia quæ traduntur in hac doctrina. cum igitur gratia non tollat naturam sed perficiat, oportet quòd naturalis ratio subseruiat fidei, sicut & naturalis inclinatio voluntatis obsequitur charitati. vnde & Apostolus dicit pri. ad cor. 10. in captiuitatẽ
24 redigẽtes omnem intellectum in obsequium Christi. Et † inde est, quòd ẽt authoritatibus philosophorum sacra doctrina vtitur, vbi per rationem naturalem veritatem cognoscere potuerunt, sicut Paul. actuum. 17. Inducit verbum Arati dicens. sicut & quidam poetarum vestrorum dixerũt, genus Dei sumus. Sed tamen sacra scriptura huiusmodi authoritatibus vtitur quasi extraneis argumentis & probabilibus. Authoritatibus autem canonicæ scripturæ vtitur proprie ex necessitate argumentando. Authoritatibus autem aliorum Doctorum Ecclesiæ quasi arguendo ex ꝓprijs sed probabiliter. Innititur enĩ fides nostra reuelationi Apostolis & Prophetis factæ, qui canonicos libros scripserunt, non autem reuelationi si qua fuit alijs doctoribus facta, vnde dicit August. in epistola ad Hieron. & scribitur in c. ego solis. 9. dist. Solis ego scripturarum libris qui canonici appellantur didici hunc honorem deferre, & nullũ authorem eorũ in scribendis errasse aliquid firmissime credã, alios autẽ ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaq; polleant non ideo verũ putẽ quia ipsi ita sen
25 serint vel scripserint. &c. Simili † mõ loquuntur iuristæ, nã interpretationum alia est necessaria cui omnino est standum, & hæc procedit à principe,

cipe,quæ & generalis dicitur,vt dicit gl.in l.j.& ibi Bal. & alij ſcribunt. C.de leg.& gl.in c.j.de poſt. præla. Altera eſt interpretatio quæ dicitur probabilis cui non ſtatur niſi quatenus lege probatur, vt ſcribi tur late per Bar.& moder.in l.j.ff.ſi certum petatur,& in d.c.j. de poſtu.prelato. Si vero aduerſarius non admittit nec concedit ſacram ſcripturam,& ſic nihil credat eorum quæ diuinitus reuelantur,vt ſunt mahumetani ſecundum.S.Tho.in d.art.8.non remanet amplius via ad probandum articulos per rationem,ſed ad ſoluendum rationes ſi quas inducit aduerſarius contra fidem,cum enim fides infallibili veritati innitatur,impoſſibile autem ſit de uero demoſtrari contrarium,manifeſtum eſt probationes, q̃ contra fidem inducuntur non eſſe demoſtrationes ſed ſolubilia argumenta ut optime ſcribit.S.Tho.in primo lib.contra gentiles. capitul.ij. vnde idem ſanctus Doctor in prima parte.q.32.art.primo,dicit,quòd impoſſibile eſt per rationem naturalem ad cognitionem Trinitatis diuinarum perſonarum peruenire,& licet per rationem naturalē poſſint ea cognoſci de Deo quæ pertinent ad unitatem eſſentiæ, ut per eundem eadem prima parte.q.2.art.2.cum ſequenti.non tamen ea quæ pertinent ad di-
26 ſtinctionem perſonarum. Qui†autem probare nititur Trinitatem perſonarum naturali ratione,fidei dupliciter derogat, primo quidem quantum ad dignitatem ipſius fidei,quæ eſt vt ſit de rebus ſimilibus quæ rationem humanam excedunt,unde Apoſto.dicit ad Hæbreos. 2. fides eſt de non apparentibus.& prima ad corin.2 ſapientiam loquimur inter perfectos,ſapientiam uero non huius ſeculi,neq; principum huius ſeculi, ſed loquimur Dei ſapientiam in miſterio,quæ eſt abſcondita. Secundo quátum ad utilitatem trahendi alios ad fidem,cum aliquis ad probandam fidem inducit rationes, quæ non ſunt cogentes cedit in deriſionem infidelium, credunt enim quòd huiuſmodi rationibus innitamur, & propter eas credamus,quæ igitur fidei ſunt,non ſunt tentanda probare, niſi per authoritatē his qui authoritates ſuſcipiunt, apud alios uero ſufficit defendere,non eſſe impoſſibile quod prædicat fides,vnde Dyoniſi.2.ca.de diui. nominibus inquit, ſi aliquis eſt qui totaliter eloquijs reſiſtit longe erit à noſtra philoſophia,ad ueritatē eloquiorum.ſ.ſacrorū reſpicit hoc
27 & nos canone vtimur.Non †arbitror tamen ꝙ ſi fierent rationes inductiuę ad ea quæ ſunt fidei,ꝙ per hoc meritū fidei deperderetur, iuxta illud Gregorij in homelia,fides non habet meritū, ubi humana ratio præbet experimentū,quia hoc habet locū,quando homo non haberet uolūtatē credendi ea quæ ſunt fidei niſi propter rationē inductā, nā quando homo habet uoluntatē credendi ea quæ ſuut fidei,ex ſola authoritate diuina,ēt ſi habet rationē demoſtratiuam ad aliquid eorū puta ad hoc, qđ
eſt Deum

eſt Deũ eſſe, non ꝓp hoc tollit̃ uel diminuit̃ meritũ ſidei, & ſic intelligit̃ illud prima Petri. 3. parati ſemper ſitis ad ſatisfactionē omni poſcēti vos reddere rõnem de ea q̄ in vobis eſt fide & ſpe, ita dicit. S. Tho. in 2. 2. q. 3. art. x. unde reprehenſibiles uñr qui nitũtur fidē catholicā ommisſis au thoritatibus ſacræ ſcripturæ humanis rõnibus cõprobare ꝯ hæreticos ar
28 gumentantes, cũ ut dictũ eſt dupliciter derogant fidei. Poſſent† ēt ꝯ ad- uerſarios induci tot inenarrabilia & admiranda miracula quib. catholica eſt cõprobata fides, de quibus patet tũ ſacra ſcriptura, tũ ēt in hiſtorijs ſanctorum, quæ ſine uirtute diuina fieri nõ poterant, ꝓp quæ dicebat Ricardus de ſancto Victore in lib. pri. de Trinitate. c. 2. domine ſi eſt error à te decepti ſumus, nam tantis ſignis confirmata ſunt, quæ non niſi per te
29 fieri poſſunt. Et† ſi negetur miraculis fidem fuiſſe plãtatam, infero, ſicut Beatus Auguſti. 22. de ciuitate Dei cap. v. arguit, grande eſſe miraculum, ꝙ totus mundus ſine vllo miraculo credidit hominibus illiteratis, & difficilia contra omnes ritus patrios ſuadentibus. Et his conformē ſer monem edidit, Gerſon parte. 4. qui incipit. erat enim lex Chriſtiana diffi cillima creditur, per hoc ꝙ ſuperat omnem rationem, & prohibet omne quod poteſt amari, appreciari, uel deſiderari, pro honore prædicat igno miniam, tormentum crucis, & mortis amarisſimæ, pro diuitijs paupertatem, pro delicijs abſtinentias, ieiunia & ſobrietatem, pro potentia & dominatione omnem humilitatem, & ſubiectionem, unde ſi ab aduerſariis negentur miracula, qualia affirmant ſacra ſcriptura & hiſtoriæ, in hoc ta men ſingulare eſt miraculum, ꝙ ſine miraculo tam magnus taliſque populus, & tali modo huic ſe ſubiecerit credulitati, diuites pauperes docti per illiteratos homines conuerſi ſunt, & præcipue per eos, quos ipſi truci dabant, & dimittendo gaudia & uoluptates honores, & aſſuetas delicias, ac ueniendo ad laborem ad tormenta & mortem, & hoc totum interdũ ſubito, & ueluti in uno momento, quod maxime oſtenditur in cõuerſio ne ſancti Pauli, qui de perſecutore, & lupo rapace fuit ſine mora mutatus in defenſionem & ouē manſuetam. Et ad prædictorum cõfirmationem accedit, quod. S. Tho. in primo libr. contra gentiles cap. 6. inquit, ꝙ Diuina ſapientia ſecreta ſua dignata eſt hominibus reuelare, quæ ſui pręſentiā, & doctrinæ, & inſpirationis ueritatem conuenientibus argumentis oſtendit, dum ad cõfirmandum ea, quæ naturalem cognitionem exce dunt opera uiſibiliter oſtendit, quæ totius naturæ ſuperant facultatem, ut patet, in mirabili curatione languorum, mortuorũ ſuſcitatione, cœleſtiũ corporũ mirabili immutatione, & qđ eſt mirabilius humanarũ mē tium inſpiratione, ut idiotæ & ſimplices dono Spiritus Sancti repleti ſummam ſapientiam, & facundiam in inſtanti conſequerentur, quibus

inſpectis

inſpectis prædictæ probationis efficacia, non armorũ uiolentia, non uoluptatum promisſione, & ꝙ eſt mirabiliſsimum inter ꝑſecutorum tyrannidẽ innumerabilis turba, non ſolum ſimplicium, ſed ẽt ſapientiſsimorũ hominum ad fidem chriſtianam conuocauit. In qua oẽm humanum intellectum excedentia prædicantur, uoluptates carnis cohibentur, & omnia q̃ in mundo ſunt contemni docentur, quibus animos mortaliũ aſſentire. & maximum miraculorum eſt, & manifeſtum diuinæ inſpirationis opus, ut contẽptis uiſibilibus, ſola inuiſibilia cupiantur, hoc aũt nõ ſubito neq; caſu, ſed diuina diſpoſitione factũ eſſe manifeſtũ eſt, ex hoc ꝙ hoc ſe facturũ Deus multis ante prophetarũ p̃dixit oraculis, quorum libri penes nos in ueneratione habentur, utpote noſtræ fidei teſtimonium adhibentes, huius quidem confirmationis modus tangitur Hæbr. 2. quæ. ſ. humana ſalus cum initiuo cepiſſet enarrari per dñm, ab eis qui audiuerunt in nos confirmata eſt, cõteſtãte Deo ſignis & portentis, & uariis Spiritus Sãcti diſtributionibus, hæc aũt tam mirabilis mundi conuerſio ad fidem Chriſtianam inditium certum eſt p̃teritorum ſignorum, ut ea ulterius iterari neceſſe non ſit, cum in ſuo effectu appareant euidenter. Et eñ omnibus ſignis mirabilibus, ſi ad credendum tam ardua, & ad operandum difficilia, & ad ſperãdũ tam alta mundus abſq; mirabilibus ſignis inductus fuiſſet a ſimplicibus & ignobilibus hominibus. q̃uis non ceſſet Deus etiã noſtris temporibus ad confirmationem fidei per ſanctos ſuos miracula operari. Hi uero qui ſectas eorũ introduxerunt proceſſerunt uia contraria, ut patet in Mahumeto, qui carnalium uoluptatum promiſsionib. conformis uoluptati carnali, habenas relaxans in quibus in promptu eſt a carnalibus hominibus obediri, documenta ẽt ueritatis non attulit, niſi de facili a quolibet mediocriter ſapiẽte naturali ingenio cognoſci poſsint, qñ potius uera, quæ docuit, multis fabulis & falſiſsimis doctrinis immiſcuit ſigna etiam non adhibuit ſuper naturaliter facta, quibus ſolum dñi inſpirationi conueniens teſtimonium adhibetur, dum operatio uiſibilis quæ non põt eſſe niſi diuina oſtendit doctorem ueritatis uiſibiliter inſpiratũ, ſed dixit ſe in armorũ potẽtia miſſum, quæ ſigna ẽt latronibus & tyrãnis non deſunt, & ẽt non aliqui ſapientes in rebus diuinis & de diuinis & humanis exercitati a principio crediderunt. Sed homines beſtiales in deſertis morantes omnis doctrinæ diuinæ prorſus ignari, pro quorum multitudine alios armorum uiolentia in ſuam legem coegit, nulla etiam diuina oracula præcedentium prophetarum ei teſtimonium perhibuit, quin potius quaſi omnia ueteris & noui teſtamenti documenta fabuloſa narratione deprauat, ut patet eius legem inſpicienti. unde aſtuto conſilio libros ueteris & noui teſtamenti ſuis ſequacibus non reliquit legendos, ne

ne per eos falſitatis argueretur, vnde patet, ꝙ eius dictis fidem adhibentes leuiter credunt, & in profundum inferni prolabuntur, approbat pentateucum, & euangelium, dicẽs in eis eſſe perfectionem & lucem, ut habetur in Alcorano. in Cora. j. capitulo quarto. vnde ex hoc dilucide poſ-
3 ſent ipſi conuinci. Sed †eſto ꝙ negent mahumetani ſacrum Euãgelium, non eſt cũ eis diſputandũ rationibus ad probandum fidem noſtram, ſeu articulos, vt eſt dictum, ſed potius ab eis quærendum, puta circa miſterium ſanctiſsimæ Trinitatis, quam ipſi negant poſſet quæri quid vult Alcoranum apud eos, quando toties inducit Deum loquentem pluraliter, cum ſimplex ſit, & vnus, pro vt etiam habetur Gene. primo. faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, & hoc eſt ab eis petendum vt cogantur confiteri Deum vnum in eſſentia, & Trinum in perſonis. Inſuper circa miſterium incarnationis quam ipſi negãt omnino oportet quærere ab eis, vnde ſciant ꝙ Deus non ſit incarnatus, ſi dicant quia impoſsibile, oſtendendum eſt eis non eſſe impoſsibile, cum ſit omnipotens, & poteſt omnia facere, in quibus non eſt contradictio, ſi dicũt quòd noluit, interrogentur, quis fuit eius conſultor? ſi negent ꝙ non fecit, petẽda eſt ab eis demonſtratio, quam impoſsibile eſt ab eis dari, & ſic de alijs articulis poteſt fieri cum eis diſputatio, & diſputans non debet in ſe ſuſcipere onus probandi articulos fidei, ex quo ipſi non admittunt authoritatem ſacræ ſcripturæ, ſi autem admitterent, eſſet ſecus, ut latius p̃dixi.

SVMMARIVM.

1 *Vtens uerbis ſacræ ſcripturæ, ſeu doctorum an excuſetur ſi in hæreſim labatur.*
2 *Deus quare aſſumpſit humanitatem.*
3 *Propoſitio illa, Filius Dei ſuſcepit hominem, quomodo intelligitur.*
4 *Authoritates plures ſacræ ſcripturæ ſunt intelligendæ non prout iacent ſed ſecundum expoſitionem catholicorum doctorum.*
5 *Excuſatio non eſt bona dicentis, ego uſus ſum uerbis ſacræ ſcripturæ prout cantant, ſi hæreſim incurrat.*
6 *Theologia ſcholaſtica multum nobis prodeſt.*

DECIMA QVARTA QVAESTIO.

DEcimo Quartò Quæro An ſit legitima excuſatio ſcriptoris aut prædicatoris, ſi dicat, ego vſus ſum illa uerborum forma qua utitur ſacra ſcriptura, vel Auguſtinus, ſeu Hieronymus, Ambroſius, Gregorius, aut alij catholici tractatores, ſi ex illis verbis ſequatur,

1 bis ſequatur uel inferatur hæreſis in ſacra ſcriptura. Ad† hoc eſt dicendũ
ꝙ non, quia multæ propoſitiones reperiuntur, uel dictæ fuerunt à præfa-
tis & aliis ſanctis doctoribus, quibus in propria uerborũ forma vti nõ de
bemus, ſed potius ſunt exponendæ, q̃ extendendæ, uel imitandæ, quæ do
ctis magis notæ ſunt q̃ mihi, aliqua tñ earum exempla referam. nam dici
tur. Pſal. 64. Beatus homo quem elegiſti & aſſumpſiſti. Itẽ in cantico Am
broſij & Auguſtini, ſuſcepturus hominem non horruiſti uirginis uterũ,
hanc propoſitionem, ꝙ Chriſtus ſuſcepit hominẽ, non admittit ſimplici
ter ſchola theologorũ in uſu & practica loquendi. vnde dicit. S. Tho. in
3. diſt. 6. q. 1. art. 2. ad primum. ꝙ omnes authoritates, q́ dicunt hominẽ
aſſumptũ, exponi debent, vt ponatur concretũ pro abſtracto. i. homo ꝓ
humanitate, & Chriſtus eſt homo, non quẽ aſſumpſit, Sed cuius naturam
2 humanã aſſumpſit. Inſuper† dicit Auguſti. ꝙ Deus aliter poterat libera
re genus humanum q̃ per incarnationẽ & mortẽ, ſed iſte modus fuit con
gruentior & iuſtior, quia diabolus non erat ſuperandus potentia, ſed iu-
ſtitia, & ideo voluit aſſumere hominẽ paſſibilem, vt in illo peccatũ Adę,
& omniũ delicta puniret, & voluit illũ hominẽ aſſumere liberũ ſine pec-
cato, vt per ipſum peccatores liberaret, ſed voluit illum ſumere cũ pœ-
nalitatibus peccati, vt eſſent illæ pœnalitates inſtrumentũ ad merendum
& ad ſumenda noſtra vulnera peccatorũ, & hæc eſt cã quare ſuſcepit ho-
minem. i. vt hominẽ liberaret. quæ verba Auguſtini declarãs Iacobus de
Valentia in dicto cantico Ambroſij & Auguſtini. Inquit eſſe aduertendũ
ꝙ Filius Dei ęternus non aſſumpſit humanitatẽ nudam, quia non potuiſ
ſet in ea pati, nec aſſumpſit perſonã & ſuppoſitum humanum, quia tunc
fuiſſent duæ perſonæ in Chriſto, & ſic illa perſona licet habuiſſet faculta
tem patiendi, tamen non redimendi totum genus humanum à ſeruitute
peccati, nec iuſtificandi omnes homines, nec conferendi eis gloriã ſem-
piternã, & ſic Deus nõ diceretur paſſus & redemptor, & ideo Filius Dei
uoluit illam humanitatẽ aſſumere in atomo ſicut ait Damaſcenus vt re-
fert. S. Tho. in 3. di. vi. q. j. art. j. accepit eã cũ corpore organizato, cũ cõdi
tionibus materialibus, & indiuidualibus, ut in ea poſſet pati, & actus hu
manos exercere, & aſſumpſit eam ſub ſuo eſſe perſonali, & ſuppoſitali,
quia verbũ æternum per ſuum eſſe perſonale, & ſuppoſitale ſuppoſita-
3 uit & perſonauit eam. Et † ideo quando Auguſtinus dicit ꝙ Filius Dei ſu
ſcepit hominem, non intelligitur ꝙ ſuſcepit hominem perſonalẽ & ſup-
poſitatum, ſed ſolum indiuiduatum, & conditionatum, & ideo ſunt ual-
de attendenda uerba Auguſtini, quia non dicit quòd ſuſcepit humanita
tem, ne intelligamus humanitatem rudem fuiſſe a uerbo ſuſceptam,
nec dixit quòd unierit ipſi hominem in ſocietate, nec ingreſſus eſt
in

in hominē, sicut dicit Nestorius, Sed dicit, ꝙ suscepit hominē. quia suscipere dicit quandam sustentationē personalem. Et ideo nō dicit ꝙ homo suscepit Deū, sed Deus hominem. per hoc ergo denotatur, ꝙ filius Dei suscepit hominē indiuiduatum, & conditionatū ipsum suppositando & personādo, vt in ipso posset pati, & dicitur Deus & homo generis humani Saluator & redemptor. dicit tamen. S. Bona. in 3. dist. v. q. v. ꝙ illa propositio est falsa, Deus suscepit hominē, & respondens ad dicta doctorū dicit, ꝙ sunt exponenda, quia habent aliquid improprietatis, & ꝙ doctores sancti loquuntur aliquādo multum expresse, & ꝙ homo in prædictis authoritatibus capitur magis abstractiue q̃ concretiue. Præterea beatus Atanasius sermone tertio actorū Niceni concilij ex persona filij Dei loquentis ita inquit, ex tua essentia, quam in me genuisti Spiritum Sanctū do eis. quem modum dicendi schola theologorum nō recipit, sed illa verba exponuntur. i. Filius qui est diuina essentia generatur, uel sic, idest pater filiū generando essentiā siue naturam suam dat ei, ut declarat magister sententiarū in primo, dist. v. & de hoc uidetur text. in c. damnamus. §. nos autem sacro. de summa Trinit. S. Tho. in opusculo suo. 24. Et
4 †est aliud exemplum in dictis eiusdem Atanasij in Epistola ad Serapionem ita dicentis, ꝙ Deitas est homo facta, quæ tamen propositio non accipitur in schola theologorū, & Magister in 3. dist. v. dicit ꝙ non debet dici Diuina natura est caro facta, sicut dicitur, uerbū caro factum est, Sed exponenda est sic, Diuinitas facta est homo. i. naturam humanam assumpsit in una persona. sunt etiam plures aliæ authoritates, quæ sano & recto modo sunt intelligendæ, vt est in Psal. 21. Deus Deus meus quare dereliquisti me. & in Psal. 37. non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorū, & illud Psal. 39. Circumdederunt me mala quorū non est numerus, comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut uiderem, quæ authoritates per Augustinū, Cassiodorū, & glosam ordinariam intelligūtur in membris non autem in propria persona Christi, quia alias in plures er-
5 rores incideremus. Vnde † dico manifestū esse, ꝙ non est sufficiēs rō nec excusatio legitima, si q̄s dicat hanc ꝓpositionē, dixi ꝓut in tali uerborū forma in sacra scriptura legit̃, aut in libris sanctorū Patrū scriptū reperitur, & mihi sic licet loqui, & talibus uerbis vti, quia pro vt dicūt tractatores, nos non habemus tā liberā loquendi sententiam in materia fidei quā Spiritus Sāctus in sacra scriptura, aut sancti Doctores qui Spiritu Sācto locuti sunt, tenuere, nec regulæ Ticonij. q̃ claues vocantur scripturę (quibus ut inq̄t. Aug. in lib. 3. de doctrina Christiana uers. Ticonius q̄dā. diuinarū scripturarū aperiunt̃ occulta) datę sunt ad utēdū, sed ad exponēdū, nō ad extēdēdū modū loquēdi scripturā, quē nō sine magno misterio, &

diuinæ

diuinæ ſapientiæ profundisſima diſpoſitione credimus Sanctos Patres tenuiſſe,ſed ad intelligendum obſcuros & difficiles paſſus eiuſdem cum omni integritate fidei,& ſinceritate,& illæ regulę ſeptem quas dictus Ticonius donatiſta poſt eius correctionem conatus eſt aſſignare, vocans eas claues Eccleſiæ,fuerunt correctæ ab eodem Auguſtino,hæc atteſtante in dicto libro de doctrina Chriſtiana,cū in multis deficerent & in multis ſuperfluerent, quas optime elucidauit Iacobus de Valentia in prolo-
6 go ſuper Pſalterium.tractatu tertio.capitulo ſecundo.Et†noſtri ingenij imbecillitati Deus omnipotens prouidit,quando inſpirauit theologiam ſcholaſticam, quæ & ſi ab humanis diſcipulis opem nonnunq̃ ſuſcipiat, ſubſidium tamen maximum ad intelligendum & perſcrutandum ueritatem theologicam confert,quam plurimi percelebres doctores ſectātes, ut Alex.de Ales,Albertus Magnus.S.Thomas.S.Bonauentura,Scotus,& alij uſque ad hæc noſtrā tempora ſuis luculentis doctrinis totum terrarum orbem illuminarunt, & quomodo intelligendæ ſunt & exponendæ propoſitiones ſacræ ſcripturæ & ſanctorum doctorum ſuis ſcriptis nobis catholice tradiderunt, quam ſpernentes faciliter in errores graues & intollerabiles prolabuntur.

SVMMARIVM.

1 *Propoſitio aſſerta contra dicta Sanctorum Doctorum Eccleſiæ,an poſſit dici hæretica.*
2 *Doctores ab eccleſia approbati qui ſunt.*
3 *Conſequentia an ſit bona,hæc aſſertio eſt contra dicta doctorum approbatorum ab Eccleſia,ergo eſt hæretica.*
4 *Auguſtinus in multis errans ſe ipſum retractauit.*
5 *Diſcordia eſt in pluribus inter doctores Eccleſiæ.*
6 *Scriptura Sacra eſt infallibilis ueritatis.*
7 *Dicta Doctorum Sanctorum, non ſunt tantæ authoritatis quin liceat illis contradicere.*
8 *Scriptura ſacra ſi non contineret infallibilem ueritatem maximum eſſet inconueniens.*
9 *Scripta ſanctorum non ſunt infallibilis ueritatis.*
10 *Canonis ſacri ſcriptores nullatenus errare potuerunt.*
11 *Scriptura ſacra innititur reuelationi factæ Apoſtolis & prophetis.*
12 *Scripta Doctorum ſanctorum. ſ. Auguſtini & aliorum de fide catholica & damnatione hæreticorum ſunt approbata ab Eccleſia, & nulli licet eis contradicere.*

Dictis

13 *Dictis ſanctorum doctorum contradicere licet,exceptis illis , quæ ſunt de fide catholica,& condemnatione hæreticorum.*

DECIMA QVINTA QVAESTIO.

1 DEcimo † Quintò Quæro,Si aliqua propoſitio aſſeratur cõtra ſententiam Auguſtini,uel Gregorij,aut Ambroſij, ſeu Hieronymi , uel aliorum Doctorum ab Eccleſia approbatorum an ſit cenſenda hæretica , & ſic an teneat hæc conſequentia , hæc propoſitio eſt contra Auguſtinum,& Hiero.uel alios,ergo eſt hæretica, & uidetur dicendum.ꝙ ſic,quia talis propoſitio eſt contra catholicã ueritatem in ſexto gradu ſcriptá, quæ eſt earum ueritatum quæ de tenenda fide & confutatione hęreticorum à doctoribus ab uniuerſali Eccleſia ap ꝓbatis aſſertiue traditæ ſunt,licet in canone ſacræ ſcripturæ expreſſe nõ contineantur,quod patet , quoniam cum Eccleſia uniuerſalis quæ regitur Spiritu Sancto,doctores aliquos approbauerit, eorum doctrinam tã quàm ueram recipiens,neceſſe eſt ut talium doctrina aſſertiue poſita, & nunquàm alias retractata uera ſit,& ab omnibus fidelibus firma credulitate tenenda eſt ea parte in qua ab uniuerſali Eccleſia eſt recepta , alias uniuerſalisEccleſia uideretur erraſſe,approbando & acceptando eorum
2 doctrinam tanquàm ueram,quæ tamen uera non eſſet.Qui † autem ſint hij doctores quorum doctrina approbata uidetur, colliguntur ex textu. c.glorioſus Deus.de reliquiis & uene.ſanctorum.libr.vj. ubi referuntur Gregorius,Auguſti.Ambroſius.& Hieronymus , quorum doctorum (ut ibi dicitur)per lucida & ſalutaria documenta Eccleſiam illuſtrarunt,idẽ habetur in c.Sancta Romana Eccleſia.15.diſtin.& dicit.S.Tho.in libro. 4.contra gentiles.c.24.ꝙ in determinatione quinti concilij habent hęc formalia uerba . ſequimur ꝓ omnia ſanctos Patres & doctores Eccleſiæ Athanaſium,Gregorium theologum,Gregorium Nicenum,Ambroſiũ, Auguſtinum,Theophilum,Ioannem Conſtantinopolitanum, Cyrillum, Leonem Probum,& ſuſcipimus omnia,quæ de recta fide, & damnatione hæreticorum ſcripſerunt,ut ibi.unde uidetur ꝙ propoſitio contra illo
3 rum dicta ſit hæretica,per ea quæ late ſupra diximus.Sed†in contrarium eſt ueritas.quia non tenet hæc conſequentia, hæc aſſertio eſt contra dicta Auguſtini,uel Gregorij,ſeu Hieronymi, & ſic de cæteris doctoribus Eccleſiæ,ergo eſt hæretica.nam(ut dicit Ioannes Picus in j.q. ſuæ apolo giæ)huius dicti ueritas ſicut eſt a bonis omnibus & ſubtilibus theologis credita,euidenter poteſt probari triplici ratione.Prima,quia ipſimet do ctores de dictis ſuis dubitant an in eis errauerint uel non,unde Auguſti-

nus lib.j.de Trini.ca.2.inquit, nec pigebit me sic ubi hæsito, quærere, nec pigebit me sicubi erro, me corrigere. Et hoc† patet in lib. retracta-
4 tionum, in quo multa ex dictis suis damnat, & retractat, & sic dicta Au gustini non semper in omnibus veritatem indubiam continent, secundũ eum, & dicit Guido Carmelita Episcopus Maioricen. in lib. de here sibus, quòd licet Augustinus in his dictis loquatur humiliter scilicet ꝙ in libris suis aliquando errauit & errare potuit, & quod de Augustino dicimus, Idem intelligere possumus de aliis, ut probatur eiusdẽ authori tate in ca. negare. ix. distinc. inquientis, negare non possum nec debeo, sicut in ipsis maioribus, in scriptis maiorum, ita multa esse in tam mul tis opusculis meis quæ possunt iusto iudicio, & nulla temeritate dãnari, & idem dicit in c. ego solis. ea disti. alios autem scilicet scriptotes ità lego, ut quamtalibet sanctitate quantave doctrina polleant, nõ ideo ve rum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi per alios authores, uel canonicas, uel probabiles rationes, quod à uero nõ exorret, persuadere potuerunt, & sic non est considerandum, quis dicat, sed quid dicatur.
5 cap. secundum. xix. distin. Secunda † ratio sumitur a discordia, quæ est inter ipsos authores, discordia enim inter authores testimonium est fal sitatis, cum sit necesse quòd vnus discordantium falsum dicat, quia necessario vna pars contradictionis est falsa, uero. n. & ueritati omnia con sonant, ut dicit Phi. primo Ethicorum. quanta enim sit discordia in dictis sanctorum extra canonicas scripturas nemo nouit, nisi qui illorũ li bros non legit. Discordat Augustinus in operibus sex dierum ab aliis doctoribus, discordant Hieronymus & Augustinus in authoritate Psal morũ, super reprehensione Petri a Paulo facta, in cessatione legaliũ. di screpant Augu. & Beda super sacerdotio Samuelis, Hieronymus & Au gustinus dissentiunt sup illis qui erunt in fine mundi uiui, an sint mori turi. Itẽ sup creatione Angelorũ contradicunt inter se Hieronymus & Ambrosius & Augustinus, & demũ in q̃ plurimis scripturis sanctorũ doctorũ reperitur alterna contradictio, & repugnãtia, ut latè Picus scri bit, in dicto loco. Sicut ergo illi sancti doctores ad inuicẽ sibi aduersan tur, Ita ẽt qui postea superuenerunt salua fide & ueritate scripturæ, &
6 sanctæ Ecclesiæ determinatione ab illis dissentire possunt. Tertia† rõ sumitur a speciali prærogatiua sacræ scripturæ & sanctorũ uniuersalis Ecclesiæ, quibus solis conceditur infallibilis ueritatis Excellentia, vñ dicebat Aug. in c. q̃s nesciat. ix. di. ꝙ de sacra scriptura oĩo dubitari, & disceptari nõ p̃t vtrũ uerũ, uel vtrũ rectũ sit q̃cq̃d ĩ ea scriptũ sit, uel cõ stiterit esse, secus in scriptis aliorũ doctorũ, & idẽ dicit in c. ego solis, ea. di. scripturæ libris, quæ iam canones appellãtur, didici hunc timorem,

G hono-

honoremquè deferre,ut nullum horum authorum ſcribendo erraſſe firmis ſime credam,aut ſi aliquid in eis offendo literis,quod uideatur contrarium ueritati,nihil aliud q̃ mendoſum eſſe codicem,uel interpretem non aſſecutum eſſe, vel me minime intellexiſſe non ambigam, de aliis uero ſecus eſt,ut ibi per eum,quē allegat.s.Tho.in j.parte.q.j.artic.8.ad 2.& ad hæc optime facit.c.noli.ea.diſtinc.nam nephas eſſet dicere quod ſcriptura ſacra mentiretur,c.quid ergo.23.q.5.& eſt ratio,quia habetur ex Dei reuelatione.ut dicit Cardi.in d.c.quis ne ſciat, & Pau.dicebat ad Gala.j.neque ego accepi Euangelium ab homine, neque didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.Ex quibus patet,quòd dicta ſanctorũ doctorum non innituntur infallibili ueritati. Inde eſt quòd ſæpe moderni doctores diſcedunt a dictis illorum,& ſubdit Picus quòd Robertus Olcot dicebat,quòd ſanctus uir Anſelmus in multis deceptus fuit ꝓpter ignorantiã logicæ, & Scotus in tertio ſententiarum quaſi deſtruit totũ proceſſum Anſelmi in libro cur Deus homo,hoc ergo ſtante non ſequitur, hæc aſſertio eſt contra dicta Auguſtini uel aliorum,ergo eſt hæretica.

¶ Quas rationes dũ eſſem Ceſareæ Auguſtæ in menſe Maij Anno Millesimo Quingenteſimo uigeſimo ſecundo.uocatus de mãdato Fœlicis recordationis Adriani Papæ ſexti, ad determinationē errorum Ioannis Doria,corã uiginti duobus theologis ad hoc accerſitis, adduxi,p̃ſidente Reuerendis ſimo Patre & Illuſtris ſimo domino theologorũ optimo & magni ingenii uiro domino Garzia Ioayſa tunc generali priore prædicatorũ,nunc uero Arehiepiſcopo Hyſpalen. & S.R.E. præsbytero Cardinali titu.ſanctæ Suſannæ,cui plurimũ debeo,quę omnibus placuerũt.

Et licet dictus Ioannes Picus attribuat ſuo ingenio illas tres rationes proximè deductas,illas tamen tranſtulit paucis additis cũ ſuis authoritatibus uerba ſingula tranſcribendo ex libro de hæreſibus carta.184.in q. Incipiente,licet enim ſanctorũ doctorum.quem edidit dominus Guido
7 Carmelita Epiſcopus Maioricen.ubi tenet hãc concluſionem.Pro † qua dicebat Auguſtin.in Epiſtola ad Vincentium,& ponitur in c.noli.9.diſtin. noli frater contra diuina tàm præclara tàm indubitata teſtimonia colligere uelle calumnias ex Epiſcoporum ſcriptis, ſiue noſtrorũ. ſicut Hilarii,ſiue Cypriani,ſiue Agripini, nã hoc genus literarum ab authoritate canonum diſtinguendum eſt,non enim ſic leguntur,tanquàm ita ex eis teſtimonium proferatur.ut contra ſentire non liceat, ſicubi forte aliquid ſapuerint, quàm ueritas poſtulat, unde licet ſcripta doctorum eccleſiæ.puta Gregorii,Auguſtini,Hieronymi, & Ambroſij, Cypriani, Martiris,Hilarii,Iſidori,Proſperi, Anſelmi,Bernardi, & cæterorũ taliũ legantur in Eccleſia,& cum debita ſuſcipiantur reuerentia, non tamen

ſunt

ſunt ita firme authoritatis,quin liceat eis contradicere , aut circa ea du-
bitare , ubi ſcriptura ſacra euidenter non probantur , aut per Eccleſiam
non determinantur,firmam & indubiam ueritatem continere,unde prę
ciſe per dicta dictorum doctorum non conuinceretur opinio hæretica
manifeſte,nam ut dicit dictus Guido.ubi non eſt infallibilis ueritas ibi
non eſt fides certa , qua firmiter credatur , cum fides infallibili ueritati
innitatur.Immo circa talia nõ eſt aſſenſus infallibilis,nec in dubius,nec
adhæſio certa,& infallibilis ueritas, & ſemper ei aſſentietur cum dubio
8 & formidine falſi.Vnde†ut dicit Augu.in Epiſtola ad Hiero.& xj.con-
tra Fauſtum.c.8.& in 16.contra Fauſtum.c.2.ſi ſcriptura ſacra nõ con-
tinet infallibilem ueritatem,& in aliqua ſui parte reperiretur falſa,non
remaneret de ea certa fides,qua ei firmiter credatur, & propter falſitatẽ
in una parte repertam,tota ſuſpecta haberetur, & ſic fides titubaret , &
habetur in c.ſi ad ſcripturas.ix.diſtin.& alibi dicit Auguſtinus in lib.de
doctrina Chriſtiana,titubauit fides ſi ſacrarum literarum uacillet autho
ritas,ſed cum in dictis præfatorum doctorum nõ ſit infallibilis ueritas,
& indubitata,tum quia ipſi de dictis ſuis dubitant,ut dixi,& Auguſtin.
idem confirmat,lib.j.de Trini.c.3.inquiens, quiſquis hoc legit ubi pari
ter certus eſt,pergat mecum,ubi pariter hæſitat,quærat mecum, ubi er
rorem ſuum cognoſcit,redeat ad me,ubi meum, reuocet me , & in libro
de uera religione.c,3.dicit, ſi quid in meis literis erroris inueniri pote-
rit hoc ſolum mihi eſt attribuendum , ſi quid autem bonum expoſitum
ſit omnium bonorum numerum largitori. Et ita patet , ꝙ dicta illorum
non continent infallibilem ueritatem : tum etiam quia diſcordant ſan-
9 cti doctores in plurimis ut eſt dictum.Ex†quibus & multis aliis,quę in
duci poſſent,patet quòd dicta doctorum non innituntur infallibili ueri
tati,cum in eis posſit eſſe dubietas,uel falſitas , & ſine periculo hæreſis
licet eis non credere,reprehendere,& reſpuere, & quamuis dicta docto
rum numerata in d.c.ſancta Romana Eccleſia.xv.diſtinc.In Eccleſia le-
gantur & recipiantur , non tamen ſic ut ſcriptura ſacra , aut ut quatuor
concilia.quibus non licet contradicere,ut in c.ſicut.xv.diſt. dictis enim
ſanctorum doctorum,ſalua ſemper eorum reuerentia, ut dicit Auguſt.
in d.c.ego ſolis.licet contradicere ubi uidentur aliter ſentire quàm ueri
tas habeat.nam & ipſi inter ſe ſalua fide contradixerunt abſque pericu-
10 lo hæreſis.Non†obſtant contraria, pro quorum ſolutione eſt dicẽdum,
ꝙ hæc eſt prærogatiua ſcriptorum ſacri canonis, ſcilicet noui & ueteris
teſtamenti,quòd nullus eorum in ſcribendo errauerit, hæc cõcluſio pa
tet primo,quia ſcriptores canonis in ſcribẽdo non ſunt loquuti à ſe ſed
à ſpiritu ſancto,qui magiſter ueritatis eſt,& errare non poteſt , ſecũdũ

 illud

illud Psalm.44. lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis scilicet spiritu sancti. sicut enim calamus non scribit quod uult, sed quod scribens uult, ita & isti scripserunt quod spiritus sanctus in eis inspirauit, & scribit in mentibus eorum,& dicit Petrus in 2. Epistola.primo.spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines,quare impossibile est quòd homines tales scribendo errauerint, nam spiritussanctus non est autho r mendacii sed totius ueritatis.Ioan. xiiij. spiritus sanctus docebit uos omnem ueritatem,& hoc est quod inquit Augustin. in d.cap. ego solis,quod patet, quia si scriptores sacri canonis in aliquo errasset, periret tota fidei certitudo, quæ authoritati sacræ scripturæ innititur. sicut arguit sanctus Augusti.in ca. si ad scripturam.ix. distinct.& Apostolus ad Roma.3.est autem Deus uerax,omnis autē homo mendax, unde nulli alteri quantalibet sanctitate, uel authoritate polleat credendū est, quia ipse loquutus est, sed quia aut rationi aut diuinæ authoritati cōsonum dixerit.

11 Vnde† sanctus Thom.in prima parte quæstio. 1. articul. 8. inquit. fides nostra innititur reuelationi factæ Apostolis & Prophetis qui canonicos libros scripserunt,non autē reuelationi,quæ fuit aliis doctoribus facta.& pro hoc inducit.dic.cap.ego solis, unde sacra doctrina philosophorū authoritatibus utitur,quasi extraneis argumentis probabilibus, authoritate autem canonicæ scripturæ proprie ex necessitate arguendo, authoritate autem aliorum doctorum Ecclesiæ quasi arguendo ex propriis sed probabilibus.

12 Sed† quo ad scripta aliorū doctorum sancti Augustini,Hieronymi,vel aliorum,distinguendum est,aut enim sunt dicta scripta de fide catholica, aut condemnatione hæreticorum, pro vt plura de hac materia scripserunt Augustinus & alii doctores sancti,& talia scripta sunt approbata ab Ecclesia tali approbatione, vt non liceat alicui contrariū sentire,& hæc est approbatio facta in quinta sinodo, de qua meminit Cardi.de Turre Crema.in cap.nolli. ix. dist. & sanctus Thom.in libro contra Gentiles,his similis est liber Augustini de fide ad Petrum,vbi in cap.ix.sic inchoat,firmissimè tene, & nullatenus dubites.& in fin. dicit. tu autem quatuor capitula ad regulam veræ fidei pertinentia fideliter veraciterque defende,fortiter pertinaciterque defende,& si quem contra hęc dogmatizare cognoueris, tanquam pestem fuge,& tanquam hæreticum abijce, & de his libris loquitur ille sextus gradus catholicarum veritatum, & contraria superius formata, quia in his nullus error,nullusquè dissensus est inter dictos doctores, & ideo hæc scripta tanq̃ catholicæ veritates sunt tenenda,quia oīa videtur facere Ecclesia quibus ipsa authoritatem impartitur.c.si apostolicæ, de præben.li.6.l.j.§.omnia.C.de ueteri iure enuclea. & quæ dicit Augu.in

d.cap.

d.c.noli.& d.c.ego ſolis,ut ibi dicit glo. locum habent antequam dicta eius & aliorũ fuiſſent approbata,& autẽtica pro ut nunc ſunt,ut in d.c. S.R.E.& in d.c.j.de reliq.& uene.ſanctorum.lib.6.uel loquitur ibi Auguſtinus de illis quæ nõ ſunt de fide catholica uel de cõdemnatione hęreticorum,quia talia non ſunt de neceſsitate tenenda, pro vt in ſequẽti membro dicam. Aut† uero ſcripta dictorum non ſunt de fide catholica ſeu de condemnatione hæreticorum,ſed aliam materiam alterius generis tractant, & hæc non approbantur taliter, ꝙ non liceat aliter ſentire,nec ſunt ea tenenda tanquam ueritates catholicæ, quod probatur Auguſtini authoritate in d.c.negare.9.di. negare non poſſum nec debeo ſicut in ipſis maioribus,idest ſcriptis maiorum, ita multa eſſe in tã multis meis opuſculis, quæ poſſunt iuſto iudicio, & nulla temeritate culpari.& idem dicit in d.c.ego ſolis. uerſic. alios autho.Ita lego.unde dicere hos doctores potuiſſe errare nõ eſt inconueniens, pro ut ipſi fatent,& cum inter ſe in pluribus diſſentiant. & de dictis horũ doctorũ intelligitur concluſio ſupra habita,ꝙ non tenet hæc conſequẽtia,hæc aſſertio eſt contra dicta Auguſtini uel aliorum,ergo eſt hæretica, quia hoc uerum eſt de his,quæ non ſunt de fide catholica,& de damnatione hæreticorum,cum hæc non ſint ita ab Eccleſia approbata ꝙ nõ liceat aliter tenere, cum in hmõi opuſculis ẽt ſanctorum doctorum reperiantur inter eos contrarietates,& diſcordiæ, ut retuli, & multa alia repeseries in quibus ſancti doctores,ſalua fide inter ſe, contraria ſcripſerunt.Et iõ quis non obligatur ad firmiter credendum, Immo licet eis abſq; hæreſis periculo contradicere,niſi fidei,aut ſcripturæ aut Eccleſiæ determinatione approbetur, cũ ergo tanta in opuſculis doctorũ ẽt ſanctorũ reperiatur contrarietas, & diſcordia, & neceſſario unus eorũ falſum dixerit,& alius uerũ,cum uerũ uero non contrarietur, clariſsimũ eſt non eſſe approbata quæ in ſanctorum opuſculis continentur, quia alias Eccleſia approbaret contraria, ut dicit Cardi.de Turre Crema.ut in d.c.ſi ad ſcripturas.facit.l.2.§.contrarium.C.de uete.iure enuclea. opuſcula ergo ſanctorũ cũ reuerentia ſuſcipienda ſunt, non tñ in oibus ſuis ſententiis obligant ad ſic firmiter tenendum.quin liceat eis cõtradicere ubi cõtra ſcripturã ſanctã,aut contra ueritatẽ loqui rõnabiliter vñr,vñ Aug.contra Vincentiũ inquit,hoc genus literarum ſanctorũ patrũ ab authoritate canonis diſtinguendũ eſt, nõ.n.ſic leguñt, tanq̃ ex eis teſtimoniũ ꝓferañt,ut contra ſentire non liceat ſicubi forte aliter ſapiũt,q̃ poſtulat ueritas;in eo quippe numero ſumus,ut nõ dedignemur ẽt nobis dictũ ab Apoſtolo accipere,& ſi quid aliter ſapitis, hoc quoq; Deus uolẽs reuelauit,ut ĩ c.noli fr.9. di.& ſecus dicẽdũ eſt ĩ

his,quæ de fide catholica & damnatione hæreticorũ dicti doctores ab Ecclesia approbati scripserunt,& ideo illa assertio esset hæretica quę veritatibus sexti gradus contradiceret, nõ autem in aliis,ut est pręďictũ.

SVMMARIVM.

1 *Cursus cœlestes an necessitent hominum uoluntates.*
2 *Astrologorum iudicium fatuum est dum dicunt bella sequuta ex inspectione astrorum.*
3 *Astrorum iudicijs non est fides adhibenda circa hominis uoluntatem.*
4 *Astra non cogere hominum uoluntates multis authoritatibus comprobatur.*
5 *Astra non cogere hominum uoluntates exemplis probatur.*
6 *Astrorum influxu mores hominum causari dupliciter intelligitur.*
7 *Astra non cogere hominum uoluntates experientia probatur.*
8 *Corporum complexio ualet multum ad uariationem actuum humanorum.*
9 *Cursus cœlestes si cogerent hominum uoluntatem multa absurda sequerentur.*
10 *Homo fuit creatus cum libero arbitrio.*
11 *Hæretica & blasphema est assertio dicere cursus cœlestes cogere uoluntates hominum.*
12 *Argumentum concludens contra tenentes cursus cœlestes cogere uoluntates hominum.*
13 *Fortunam gubernare hominum actus error gentibus est.*
14 *Fortunam esse reprobatur.*

DECIMASEXTA QVAESTIO.

1 DEcimo sexto † quæro, An sit hæretica assertio hæc, ꝙ cursus cęlestes necessitant hominum uoluntates, dico ꝙ non solũ est hęretica,sed ẽt blasphema & damnata. excludit.n.gratiã Dei per ꝗ quisq; meruit, immo sine ea mereri non possumus. ca. Nabucdonosor.uer.ꝑdestinata.24.q.4.pro ut tradit Fed.de Se.in cõsi. cclij.incipien.Reuerendo in Christo patri,vt ẽt ex infra dicendis latius apparebit,nã ea uera existente tolleretur liberũ arbitriũ:& ea quæ sunt peccata talia non essent, quia inuoluntaria,nã ideo peccatũ,quia uolũtarium.ut statim dicam,unde dicebat Scotus & alij sequuntur in. ij.di. 14.q.fi.ꝙ astra possunt inclinare uoluntatẽ,non tamen effectiuè in ipso efficiẽdo actum uoluntatis, neque imponere necessitatẽ quouis modo,

do,quia ſemper manet uoluntas libera per ſuam liberationem potens cō traire huiuſmodi inclinationi,nam & hō maximas uincit tentationes car nalium uoluptatum,in cibo,potu,uenere,amore pecuniarum, ſic ēt incli nationibus ſuperbiæ,exponit enim ſe uilibus lucri amore,&periculis cor poris contra naturalem timorem,& ita de alijs,quia tamen per huiuſmo di conſtellationes pōt appetitus ſenſitiuus ad malum diſponi Geneſ. 8. ſenſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia
2 ſua.Ideo†fatuum uř iudicium aſtrologorum dicentium ꝙ ex aliquibus conſtellationibus ſequūtur bella,& alia quæ a ſola libertate uoluntatis de pendent,cum etiam in rebus naturalibus certa iudicia dari non poſsint, quæ tamen cauſaliter a Deo dependent, quanto minus in his, quæ nihil commune habent cum cœlo,ſed tm̄ a uoluntate libertatis cauſant, hinc illud uulgatū Phtolomei in almageſto,homo ſapiens dominabitur aſtris, dominabitur inq̄ qnantum ad actus rōnis,quæ influentijs aſtrorū ſubie-cta non eſt,dominabitur etiam quantū ad effectus naturales, cōtra quos remedium adhiberi pōt ſicut regulariter contra aſperitatem hyemis pro uidendo de calefacientibus contra pluuias de domibus,&de aliis,hoc qui dem omnino tenere oportet.ꝙ uoluntas hominis non eſt ſubiecta neceſ-ſitati aſtrorum,alioquin periret liberum arbitrium,quo ſublato non im-putarentur homini bona opera ad meritum,nec mala opera ad culpam.
3 Et†ideo certiſsime tenendum eſt cuilibet Chriſtiano,ꝙ ea quæ ex uolū tate hominis dependent,qualia ſunt omnia humana opera,non ex neceſ ſitate aſtris ſubduntur,& ideo dicitur Hiere.x.a ſignis cœli noli metuere q̄ gentes timent,& diabolus ut oēs pertrahat ad errorē immiſcet ſe ope-rationibus eorum qui iudicijs aſtrorum intendunt.ideo Auguſt.dicit 2. ſuper geneſim ad literam,fatendum quando ab aſtrologis uera dicuntur inſtinctu quodam occultiſsimo dici,quē neſcientes humanæ mentes pa-tiuntur,ꝙ cum ad decipiēdos homines fit,ſpirituum immundorum eſt operatio, quibus quædam uera de tēporalibus rebus noſce permittitur. & ideo Augu.dicit 2.de doctrina chriſtiana, ꝙ tales aſtrorum obſerua-tiones referendæ ſunt ad quædam pacta cum dæmonibus habita.eſt au-tem omnino Chriſtiano uitandum pactum,uel ſocietatem cum dæmoni bus habere ſm illud Pauli.1.Ad Cori.x.nolo uos fieri ſocios dæmonio-rum,& ideo certum eſt graue peccatū eſſe circa ea quæ a uolūtate homi
4 nis dependent,iudicijs aſtrorum uti.Et†licet hoc plurimis rationibus ꝓ bari poſsit,his ommiſsis,paucis authoritatibus comprobabo.dicit enim Aug.lib.6.de ciuita.Dei.c.j.qui ſtellas putant habere talem a,Deo eis tra ditam poteſtatem,magnam cœlo faciunt iniuriam,in cuius uelut in cla-riſsimo ſenatu , ac ſplendidiſsima curia , opinantur ſcelera facienda de

cerni, qualia si terrena ciuitas decreuisset genere humano decernente fuerat euertenda, & idem Augusti. 2. super genesim ad literam inquit, impia peruersitate in malis factis reprehendendis ingerunt accusandum potius authorem siderum quàm hominem scelerum commissorem. Damascenus in 2. sententiarum dicit, actuum nostrorum nequaquam sunt causa corpora cœlestia, nos enim liberi arbitrij a conditore facti domini nostrorum existimus actuum. Et Ambrosius aurea uerba ponit, in libro suo examerõ, errorē hunc nephandum de necessitate fatali reprobando, dicens, Quomodo dominus aut bonis præmia posuit, aut improbis penas, si fati necessitas, conuersationem hominum stellarum cursus informant, si ad necessitatem genitalem, non ad instituta morien. actus nostri factaq; referantur, cur leges propositæ sint, iura etiam cur promulgata, quibus aut pœnas improbis decernitur, aut securitas defertur innoxijs, cur non uenia datur reis cum ut ipsi aiunt non sua uoluntate sed necessitate deliquerunt? cur laborat agricola, & non expectat ut inelaboratos fructus priuilegio suæ necessitatis inuehat receptaculis horreorum? si ita natus est, ut ei diuitiæ aut opes effluant. frustra mercator periculosus sollicitat mare: Si alicui otioso potest ęquidē (ut aiunt) sorte generali diuitiarum thesaurus illabi, cur omnis hominum sollicitudo de quæstu? omne studium negotiationis, omnis labor, omnis occupatio? si non ex uoluntate, sed fatali necessitate res decurrunt humanæ? ubi enim est directa necessitas, ubi inordinata industria, immo fatua sollici-

5 tudo? hæc Ambrosius. Id † quidem exemplo uulgato comprobatur, nam Plato a phisionomo iudicatus corruptor puerorum respondit inclinationem siderum sapientia uinci, astra enim furem, uel adulterum significant, non autem furem, uel adulterum faciunt, inde dicebat glo. in c. non liceat. xxxj. q. v. quòd illi reprobantur, qui dicunt superioribus inesse necessitatem in inferiora, & qui dicunt, quòd sunt causa rerum, non signa rerum, Exemplo altero confirmatur de Iacob, & de Esau, qui gemini nati sunt, gene. xxv. sic alter post alterum, ut posterior plantam prioris teneret, & tamen in uia moribus diuersi, in actibus dissimiles, in parentum amores dispares fuerunt, sic ergo concludendum est non esse credendum quòd cursus cœlestes necessitent hominum uoluntates ad bonum uel malum, quia sicut dixi, peccatum non esset, quia inuoluntarium ut est

6 text. in cap. j. xv. quæstio. vj. Et † alibi dicebat Ptholomeus in centiloquio, anima sapientis medici dominabitur astris, propterea dicunt S. Thom. & S. Bona. in 2. distincti. 17. quòd mores hominum scilicet appropriare uirtutes & uicia, & eorum euentus futurorum causari ex sideribus, potest intelligi dupliciter, uno modo necessario & suf-

ficienter,

ficienter, Alio modo dispositiue, seu inclinatiue, & contingenter, si intelligatur primo modo, negandum est, ꝙ mores hominum causentur ex syderibus, tum quia cum motus corporum cœlestium sit naturalis & necessarius, diuersitas morum esset naturalis & necessaria, & non ex libero arbitrio, & tunc frustra essent consilia, nec merita essent, nec laudes, repugnat enim Christianæ religioni, quia tolleret præmium & meritum, repugnat insuper sensui, quia uidemus eodem utero natos moribus diuersi
7 ficari, ut dixi de Iacob & Esau. Postremo † repugnat experientiæ, quæ est mater rerum, quia uidemus & legimus multos in primis adolescentiæ annis fuisse uitæ dissolutissimæ, deinde moribus in melius mutatis ornatissime uixisse, & speciose, ut uideri potest in exẽplis quæ ponit Valer. Maxi. lib. vj. ca. 7. de mutatione morum & fortunæ, de Scipione Aphricano, Quinto Fabio maximo, & huiusmodi, & propterea optime dixit philosophus Solon, nemo dum uiuit, uere fœlix uel miser dici potest, ad ultimũ enim usq; fati diem ancipiti fortunæ subiecti sumus, & morum assiduæ mutationi. Sin autem nos loquamur secundo modo, scilicet contingenter, inclinatiue, seu dispositiue, sic concedendum est, ꝙ mores patriarũ, appropriatæ uirtutes, & uicia hominum, & eorum euentus futurorum à corporibus cœlestibus & sideribus dependeant, nam uirtus corporum cœlestium operatur secundum doctores ad missionem, & qualitatem com-
8 plexionum corporum. Varia † autem dispositio & complexio corporũ facit multũ ad uariationem actuum, & morum animæ, nam ut plurimũ anima mutatur ad complexionem corporalem, colerici enim sunt iracũdi, flegmatici pigri, sanguinei benigni, melancolici inuidi, hoc tamen, ut dixi dispositiue, contingenter, & ualde de longinquo, & non necessario dicitur, nam anima dominatur corpori, & maxime quando est adiuta per gratiam, unde uidemus multos colericos mansuetos, inde est illud dictũ,
9 sapiens dominabitur astris. Si † enim dicta assertio esset uera, ꝙ cursus cœlestes necessitant hominum uoluntates, multa absurda & inconueniẽtia sequerentur, quæ colliguntur ex prædictis authoritatibus, nam si ab stellis iste est fur, ille auarus, ille luxuriosus, ille ebrius, hoc non est bonũ sed pessimum, & sequeretur ꝙ Moses falsum dixisset, dũ in opere quartæ diei ennumeratis duobus magnis luminaribus & stellis dixit, Gene. j. uidit Deus ꝙ esset bonum, scilicet regimen stellarum, sequeretur etiam, ꝙ absque iustitia dantur præmia bonis, sequitur insuper quòd nullum iudicium de hominum factis Deo relinquatur. contra text. Euangelij Matthe. xxv. ubi traditur de iudicio uniuersali, in quo damnantur impij, & remunerantur pij, & plura alia absurda sequerentur, quæ referre lon-
10 gum foret. Deus † enim creauit hominem cum libero arbitrio. Eccle. xv.

cle.xv.ubi habetur quòd Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui. glo.j.liberi arbitrij.adiecit mandata & præcepta sua, apposuit aquam & ignem, ad quod uoluerit porrigat manum, ante hominem uita & mors, bonum & malum, quod placuerit, dabitur illi.

11 Et † hanc uanam hominum opinionem tenentium dictam assertionem & credentiam blasfemam appellat Leo Papa in quadam Epistola sua q̃ ponitur in j.parte conciliorum generalium folio.175. dicẽs. undecima blasfemia est, qua fatalibus stellis & animas hominum & corpora opinantur stringi, per quam amentiã necesse est ut omnibus Paganorum erroribus implicati, & fauentia sibi (ut putant) sidera colere, & aduersantia studeãt mitigare, verum ista sectantibus nullus in Ecclesia catholica locus est, quoniam qui se talibus persuasionibus dedit, a Christi corpore totus abscesit. Quæ uerba damnant dictã assertionem ut hæreticã & blasfemã, hęreticã in eo quod dicit, quòd illã tenens à corpore Christi totus abscessit, quod est proprium hæretici. c.hæresis Græce.24.q.3. deducitur etiã, quia obuiat sacræ scripturæ ex necessaria consequentia, & cõtradicit doctrinis Sanctorum Patrum ab Ecclesia uniuersali approbatis, in his quæ de recta fide & condemnatione hæreticorũ exposuerunt, pro vt in sexto

12 gradu catholicarum veritatum dictũ est, & in proxima.q. Si † quidẽ hæc assertio esset vera, sequeretur demum quòd homo in hac vita non posset nisi peccare. & non facere bonum, quod est vna hæresis Manichei, aut non posset nisi bene operari. & fuit hæresis Iouiniani. ut scribit. S. Tho. in

13 2.dist.28.q.j. & vterque liberum arbitriũ destruebat. Alij † vt Pagani ponebant fortunam vt deã, quam suo modo depingebant in forma fœminæ quæ est semper varia, vt dicit Codrus sermo.xiij. quia varium & mutabile semper fœmina. c.forus. de uerbo. signi. Bolog. in Authen. habita. colu.ij. C. ne filius pro patre, & eam præficiebant omnibus distributionibus humanis. & huius opinionis fuit Seneca in Epistolis; dũ ait, res humanas nullo ordine fortuna regit, spargitque manu munera, cæca peiora fouens, & Iuuenalis. te facimus fortuna deã cœloque locamus, & Plutarcus in lib. de remedio irę in persona Euripidis dicebat, Deus magna regit, paruaque nostra in fortunæ manibus dereliquit, & alibi Iuuenalis. si fortuna volet fies de Rhetore consul, si uolet hæc eadẽ fies de consule Rhetor. de hac conquęrebatur Euander Eneã alloquens apud Virgilium: Me pulsum patria pelagiq; extrema sequentẽ, fortuna omnipotens & ineuitabile fatũ. Et Seneca prima tragedia dicebat. o fortuna uiris inuida fortibus q̃ nõ æq; bonis p̄mia diuidis, & dicebat Aristo. ubi plurimus intellectus & rõ ibi minima fortuna, ubi ãt plurima fortuna ibi minimus intellectus, & dicebat Iulius Cęsar attestante Q. Mutio, q̄s negat eximiã quo

que

quæ gloriam ſæpius fortunæ quàm uirtutis eſſe beneficium. Hæc
14 † quidem opinio falſa & erronea eſt, quam confirmat Auguſti. 4. lib. de ciuit. Dei. cap. 18. & dicit Scotus quoli. xxj. uerſi. quantum ad primum. ꝙ falſa eſt poſitio Paganorum imaginantium fortunam eſſe quandam Deam cui tanquàm cauſæ per ſe attribuuntur effectus quos uidemus fortuitè euenire, & forte propter iſtum intellectum malum Paganorum repræhendit Auguſt. ſe ipſum primo retract. c. i. non mihi inquit placet, totiens appellaſſe fortunam, catholici autem potius talia debent attribuere prouidentiæ diuinæ, ſaltem generaliter, ſcribit latè de his. S. Bona. in 3. ſententiarum. diſt. 37. & dicit Aug. lib. v. de ciui. Dei. ca. j. ſi propterea quiſque fato tribuit quia ipſam Dei uoluntatem vel poteſtatem fati nomine appellat, ſententiam teneat, linguam corrigat. Hęc ſcripſi aduerſus quendam prædicatorem aſſerentem contrarium.

SVMMARIVM.

1 *Aſſertio, quòd uirgo Maria ſit concepta in peccato originali, an ſit ſcandaloſa.*

2 *Aſſertio ſcandaloſa probatur, aſſerens Mariam uirginem conceptam in peccato originali.*

3 *Reſponſio ad extrauagantem Papæ Sixti tenentis non eſſe ab Eccleſia deciſum, quomodo intelligatur.*

4 *Doctores canoniſtæ tenent uirginem Mariam non eſſe conceptam in peccato originali.*

5 *Vniuerſitas Pariſien. tenet quòd non fuit concepta Maria uirgo in peccato originali.*

6 *Aſſertio, ꝙ Virgo Maria non ſit in corpore in cæleſti Paradiſo, eſt male ſonans, & piarum aurium offenſiua.*

7 *Donationem Conſtantini factam non eſſe Eccleſiæ, aſſerens non eſſe procul ab hæreſi.*

14 *Sermo diui Hieronymi non deberet legi in matutinis de aſſumptione beatæ uirginis.*

DECI-

DECIMA SEPTIMA QVAESTIO:

Quæ de mandato Superiorum fuit correcta & moderata, & iuxta illorum correctionem & moderationem impressa.

DECIMO septimo quæro, An ſint aſſertiones ſcandaloſæ hodie aſſerere, Virginem Mariam Deique genitricem fuiſſe originali peccato conceptam, & poſt mortem corporalem non fuiſſe aſſumptam in corpore in cœleſtem Paradiſum?
1 Et licet † dominus Ioann. de Gerſon in ſuo tractatu de propo. ab Epiſcopis hæreti. concluſione tertia dicat, quòd hæc aſſertio non eſt ſcandaloſa, quòd virgo Maria fuerit concepta in peccato originali, cum ſecundum eum apud maximos doctores in Theologia ſanctos & fide dignos iudicetur probabilis, neque ſcandalizari. & idem ſentit de illa quòd virgo Maria non ſit aſſumpta cum corpore in cœlum, citans ſuper hoc Hieronymum ad Euſtochium. dicendum tamen eſt, quicquid eſſet in antiquis temporibus apud illos excellentiſsimos Theologos de ijs duabus propoſitionibus dubitatum, ſecundum quæ tempora præfatus Doctor loquitur, hodie tamen ambas propoſitiones apud nos prꝑſertim Hiſpanos & Gallos etiam, qui hanc ſententiam amplexantur, ſolemnem feſtiuitatem de hac immaculata conceptione agentes ſcandaloſas eſſe arbitror. Et licet Sixtus Papa IIII. in ſua extrauag. Incipiente Graue nimis, poſita ſub tit. de reliquijs & veneratione ſanctorum

ſanctorum ædita anno Domini Quadringenteſimo octuageſimo-tertio, videatur ſentire, quòd nondum ſit à Romana Eccleſia & Apoſtolica Sede deciſum, an ipſa domina ſit in peccato originali concepta vel non, nihilominus eadem Romana Eccleſia de ipſa intemeratæ ſemperque virginis conceptione publice feſtum ſolemniter celebre, & ſpeciale & propriũ ordinauit, & tales tribuit Indulgentias celebrantibus illud feſtum, quales conceduntur Chriſti fidelibus in ſolemnitate corporis Chriſti, vt idem Sixtus teſtatur in extrauaganti incipien. Cum præexcelſa meritorum inſignia. ſub eod.
2 titulo. Sic † igitur ijs ſtantibus dicta aſſertio apud multos uideri poteſt ſcandaloſa, aut piarum aurium offenſiua ſeu male ſonans. Nam offendit pias aures illorum, qui illius conceptionem credunt immunem à peccato, cum Eccleſia celebret feſtum
3 Conceptionis, & ideo illius colunt feſtiuitatem. Nec † obſt. quod inquit Papa Sixtus in dicta extrauaganti. Graue nimis. quòd nondum ſit à Romaua Eccleſia & Apoſtolica ſede deciſum, quia Papa ibi non loquitur quòd non ſit deciſa quæſtio ſuper conceptione uirginis, hoc eſt an ſit cõcepta in peccato originali uel non, quinnimo præſupponit Eccleſiam Romanam ſic tenere, ꝙ non ſit concepta, eo quia ibi dicit, ipſam celebrare feſtum de ipſa conceptione, & quòd ſpeciale, & proprium officium ordinauit, ſed dicit non eſſe deciſum ab ipſa Eccleſia Romana, an tenentes alteram partem incurrant hæreſim, nec forſan inconuenit, ut aliquid tradat vel tolleret Eccleſia, & contrarium tenentes non ſint hæretici cenſendi prout non ſunt contrariam opinionem tenentes & illam ſequentes, quia vt dicit Ioan. de Gerſo. in prima parte titu. de ueritatibus credendis. non omnia, quæ tradit uel tollerat Eccleſia publice legenda, ſunt de neceſsitate ſalutis, ſed dumtaxat illa, quæ ſub diffinitione iudiciali tradit eſſe credenda, uel oppoſita reprobanda, concurrente vniuerſali Eccleſiæ conſenſu. Vide omnino Guidonem Epiſcopum Maioricen. in ſuo tracta. fol. cxciij. & ita cum hoc non ſit ab Eccleſia deciſum, vt tenentes contrarium ſint hæretici cenſendi, Ideo Papa Sixtus dicit nondum eſſe deciſum, an tenentes contrarium ſint hæretici iudicandi, & hæc eſt mens dictæ extrauagantis, quæ ad non aliud edita fuit niſi ad imponendum ſilentium prædicato-

prædicatoribus verbi diuini, ne ad inuicem se appellitarent hæreticos, ad tollenda non leuia scandala in mentibus fidelium exorta, & maiora, quæ in dies exoriri suspicabantur, vt ibi dicitur, Cum igitur ad Papam sedemque Apostolicam pertineat diffinire similes, & maiores quæstiones, per cap. maiores. de Baptismo. & cap. quotiens. xxiiij. quæstio. prima. & cap. huic sedi. xxvii. distinct. non profecto approbasset hoc festum immaculatæ conceptionis, concedens indulgentias peccatorum visitantibus capellas huius sanctissimæ conceptionis, ac illis, qui intererint horis diurnis pariterque nocturnis dicti officii, si aliquis error esset in articulo huius uene-
4 randæ conceptionis virginis Mariæ. Et † dicit Anto. de Butr. in cap. conquestus. de feriis, Audio Ecclesiam hodie approbasse opinionem, quòd Maria non fuit concepta in originali peccato. Idem tenet ibi Abbas. & Andr. Sicu. & in clemen. prima. de summa Trinita. columm. quinta. versicul. Vtrum autem. & dicit Cardinal. Florent. in dicto cap. conquestus. quòd festum conceptionis communiter celebratur ab omnibus Ecclesiis, & ita debet obseruari, ut ipsa virgo beatissima ab omnibus honoretur, in quantum fieri potest. vnde hęc assertio tenens quod ipsa domina est concepta in peccato originali videtur esse apud multos, vt diximus, scandalosa.
5 Et † ideo vniuersitas Parisien. in libello contra assertiones luteranas censuit illam assertionem esse falsam. Eandem assertionem piarum aurium offensiuam appellat Andre. Siculus in dicta clement. prima, & ideo non sine ratione in uniuersitate Parisiensi. & in aliis quando quis creatur doctor in Theologia aut Bacchalarius iurat quòd docebit & defendet, quòd Virgo christifera sit concepta sine peccato originali, ut etiam refert Ioan. Maior in dict. dis. iij.

DECI-

DECISIO ALTERIVS ASSERTIOnis, An hodie ſit ſcandaloſum aſſerere Virginem Mariam Deiq; genitricem poſt ipſius mortem non fuiſſe aſſumptam in corpore in cœleſtem Paradiſum.

EQVITVR videre de altera aſſertione ab initio huius quęſtionis propoſita, An ſcilicet hodiernis temporibus ſine ſcandalo, & abſque aurium piarum offendiculo aſſeri poſsit, Quòd Beata Virgo Maria Dei Genetrix poſt eius mortem corporalem non fuerit aſſumpta in corpore in cœleſtem Paradiſum. Et pari ratione idem cenſendum eſt de ipſius

Beatæ

Beatæ Mariæ Virginis Dei genitricis Aſſumptione, ut hodie aſſer-
6 tio ſcandaloſa, † & piarum aurium offenſiua & male ſonans ſit cen ſenda, ratione generalis conſuetudinis Eccleſiæ, quę celebrat aſſumptionem corporis & animę in cœlum, prout ſic fuiſſe probat Auguſt. in ſuo ſermone de aſſumptione, incipien. Quia profundiſſim. & in alio ſermone incipient. Adeſt nobis dilectiſsimi, & probatur in cap. Alma mater. §. in feſtiuitatibus. de ſentent. excommunica. lib. vj. & in ca. pronuntiandum. in verbo. aſſumptio. de conſecr. diſtinct. iij. in his enim & ſi nihil certi ſtatueret diuina ſcriptura, mos populi Dei, & inſtituta maiorum tenenda ſunt. capitulo. in his rebus. xj. diſtinction. & in re dubia ad fidem & certitudinem præualeret authoritas Eccleſiæ Catholicæ. capitulo palam. xj. diſtinctio. & ubi lex deficeret ad conſuetudinem loci eſſet recurrendum. capitulo. de quibus. iuncta gloſ. uigeſima diſtinctio. & ideo conſuetudo in his ſolemnitatibus aſſumptionis Virginis Marię ſpectanda eſt, vnde inquit. Sanct. Thom. quolibeto. ſecunda. quæſtion. vii. quòd magis debet ſeruari conſuetudo Eccleſię quàm authoritas Auguſtini uel Hieronymi aut cuiuſcunque alterius doctoris. Et dicebat Hoſtien. in capitul. Ne innitaris. de conſtitutio. quòd opinio communis & approbata habet, quòd corpus Virginis fuit aſſumptum in Cœlum, dicens ita tenere Auguſtinum, Hieronymum vero non ſic aperte locutum eſſe, Immo dicit quòd nulla ſcriptura aperte deponit de eius aſſumptione corporali, vt in Epiſtola ad Paulam & Euſtochium, Bald. vero in dicto cap. Ne innitaris. inquit, quòd hodie proximum eſt hęreſi tenere, quòd non ſit aſſumptum eius corpus, quia ſolemniſſimum feſtum ſit de aſſumptione Virginis cuius corpus & ani-
7 mam pie credunt eſſe in Paradiſo cœleſti: Facit † etiam ad hoc, quòd hodie tenere quòd donatio Conſtantini facta Eccleſię non ualuerit, non eſt procul ab hęreſi, inſpecto pręſertim, quod in extrauaganti Bonifacii incipiente, Vnam ſanctam. continetur ut ſcribit Abbas in conſil. 84. uidetur primo. colum. 2. libr. primo. & grauius eſſet dicere nunquàm fuiſſe dictam donationem factam à Conſtantino Imperatore Eccleſiæ, quod eſt contra text. in capitul. fundamenta Eccleſiæ. §. ne autem ipſa. de electio. lib. vi. & ad

rationes

rationes temerarias & infructuosas quas facit Laurentius ualla in suo tra ctatu de donatione Constantini late & efficaciter respondet Cardi. A-
14 lexan. in cap. Constantinus. xcvj. distinct. Unde † miror, quod in lectionibus matutinalis officij de assumptione Virginis Mariæ legatur hodie sermo Beati Hieronymi, cum sit oppositum in obiecto, nam Ecclesia tenet assumptam esse cum corpore in cœlum, & in dictis lectionibus de hoc dubitatur, & ideo conuenientior esset sermo Beati Augustini qui hanc ueri tatem affirmat animose, & defendit, nec debet repræhensibile iudicari si secundum uarietatem temporum statuta quandoque mutentur humana, præsertim cum urgens uel euidens utilitas hoc expostulet. cap. non debet. de consangui. & affi. cap. sciendum. xix. distin. cap. erit autem. distin. 4. cap. quod ignoret. 22. q. 4. & pro hoc facit tex. cap. fi. 24. distin. ubi dicit, quòd sicut quædam sunt quæ nulla possunt ratione diuelli, Ita multa sunt quæ aut necessitate temporum, aut per considerationem ætatum oportet illa temperari, illa semper consideratione seruata, ut in his quæ uel dubia sunt, uel obscura id nouerimus sequendum, quod decretis Apostolicis non inueniatur aduersum.

SUMMARIUM.

1 *Maria Virgo non fuit mortua, sed quòd uiua fuit translata ad cælestem Paradisum argumentatur.*
2 *Die ultima iudicij finalis qui fuerint uiui, an ante morientur.*
3 *Mariam uirginem mortuam fuisse, probatur authoritatibus doctorum authenticorum.*
4 *Virginem Mariam non esse mortuam dicere scandalosum est, & sapiens hæresim, & ibi traditur quid est dicere sapere hæresim.*
5 *Resurrectionem generalem negare est hæreticum.*
6 *Veritates catholicæ non sunt in dubium reuocandæ.*
7 *Assertio sapiens hæresim generalis est.*
8 *Morituri sunt omnes & etiam Enoch qui est in Paradiso terrestri.*
9 *Responsio ad contraria, quòd uirgo Maria fuit mortua.*
10 *Mala ueniunt bonis, & malis bona non sine causa.*
11 *Reipublicæ utilitas est, ut quis aliquando suo iure priuetur.*
12 *Punitur quis sine culpa in pluribus casibus.*
13 *Punitur nullus absque culpa præcedente nisi propter manifestationem gloriæ Dei, ut in ceco nato dixit Christus.*
14 *Pœna non debet tenere nisi suos authores de æquitate canonica, sed fallit.*

15 *Pœna priuatiua, non autem positiua quis punitur pro culpa alterius.*
16 *Pœna positiua aliquando quis punitur ob utilitatem reipublicæ.*
17 *Pœna positiua aliquando Deus punit aliquos temporaliter.*
18 *Maria uirgo quare fuit mortua, cum fuerit sine aliquo peccato originali, scilicet mortali seu ueniali.*
19 *Adam an fuisset moriturus si non peccasset.*
20 *Regulam habens pro se habet intentionem fundatam.*
21 *Maria uirgo mortua fuit.*
22 *Morientur illi qui uiui reperientur in die uniuersalis iudicij.*
23 *Exceptio non extenditur, nec ampliat regulam in non exceptuatis.*
24 *Oratio siue collecta quæ legitur in die Assumptionis Virginis Mariæ, scilicet, ueneranda nobis Domine, &c. declaratur.*
25 *Maria Virgo & Christus mortui fuerunt.*

DECIMA OCTAVA QVAESTIO.

DECIMO octauo Quæro, utrum sapiat hæresim dicere q̄ uirgo Maria Dei genitrix non subierit mortem temporalem, sed q̄ uiua translata fuerit ad cœlestem Paradisum.
1 Et † prima facie uidetur dicendū quòd hæc assertio sit uera, q̄ uirgo Maria non fuit mortua, quia peccatum fuit causa mortis. Gene. 2. quacūque hora comederitis ex eo, morte moriemini, unde comedente nostro parente Adam ex illo fructu uetito, mors intrauit in genus humanum. Pau. ad Roma. quinto. per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, adeo q̄ dicit August. super Genesim ad literam. quem citat magister in 2. sententiarum. distinct. xx. si primi parentes non fuissent transgressi diuinum præceptum sine morte statuto tempore fuissent ad meliorem statum, hoc est ad beatitudinem, translati. Sed virgo Maria fuit immunis ab omni peccato originali ueniali atque mortali, ut Ecclesia tenet, ut proxime dictum est, sequitur ergo q̄ non debuit mori, facit ad hoc argumentum a cessante causa, cessante enim causa cessat effectus. nam cessante seu uerius non existente in ea peccato debuit mors cessare. ca. cum cessante, de appella. l. adigere. §. quāuis. ff. de iure patro. cum peccati stipendium sit mors, Pau. ad Roma. 6. & prima ad Corin. 15. stimulus mortis peccatum est. Secundo facit ius naturale, ut pœna sequatur reos & non alios. l. si pœna. ff. de pœnis. l. sancimus. C. eo. l. ob meritorum. C. ne filius pro parte. c. peruenit, de his quæ fiunt à maio. parte. c. sed cum uirgo non fuerit rea peccati, ergo non fuit mortua. ca. cognoscentes. de consti. Tertio, quia licet de lege communi omnes mo-

rituri

rituri sunt, quia statutum est hominibus semel mori, ut Pau. ad Hæbre. 9. tamen in proposito uidetur agi de lege speciali, sicut de lege speciali præuenta fuit, ut non macularetur ab originali peccato, quia hæc est sequela dicti peccati, & generi per speciem derogatur. ca. generi per speciem. lib. 6. de reg. iur. l. in toto iure. ff. de reg. iur. & per specialem legem derogatur generali. l. sanctio legum. ff. de pœnis. Ange. de Perusi. in consi. clx. pro decisione quæsitorum. colum. j. Raphael. Fulgo. in consi. ccxv. in pri-
2 mo proposito consultationis. col. j. Quarto † ad hoc accedit, quia non uidetur repugnare articulo fidei, ꝙ omnes morituri sunt, & ꝙ oẽs sunt resurrecturi, dicere etiam, ꝙ aliquis non morietur & consequenter non resurget, cum aliqui excipiãtur ab huiusmodi generali statuto, ut sunt illi qui in die uniuersalis iudicij uiui reperientur, quia non morientur, & consequenter non resurgent, nam resurrectio est reparatio de morte ad uitam, ut latius statim dicam, quod uidetur probari. i. ad Corint. xv. ubi secundum aliquos tex. dicit, non omnes quidem moriemur, Sed omnes immutabimur, quod intelligitur, quia quorundam opinio fuit, quòd non omnes homines morientur, sed ꝙ aliqui in aduentu Christi ad iudicium uenient uiui, & isti non morientur, sed isti immutabuntur in statum incorruptionis, & propter hoc dicunt, ꝙ ille tex. Pau. dicit non omnes quidem dormiemus, idest moriemur, sed omnes immutabimur tam boni quàm mali, & tam uiui quàm mortui, unde secundum hoc immutatio non intelligitur de statu animalitatis ad statum spiritualitatis, sed de statu corruptionis, ad statum incorruptionis, & hæc litera, non omnes moriemur, non est contra fidem, ut dicit ibi. S. Tho. Nam. S. Hieronymus ad Marcellam de quinque quæstionibus scribens inquit, sanctos qui in fine mundi inuenient non morituros, sed uiuos assumendos, & ad hoc uidetur Augusti. citare Hieronymum, dum inquit in lib. de Ecclesi. dogma. cap. 7. ꝙ sicut aliqui æque catholici, & eruditi uiri qui credunt, anima in corpore manente, immutandos ad incorruptionem & immortalitatem eos qui in aduentu domini uiui inueniendi sunt, & hoc eis reputari pro resurrectione ex mortuis, ꝙ mortalitatem immutatione deponent, non morte, & licet secundum Hieronymum ad Minerium, ille textus apud græcos bifariam legatur, hoc est, omnes quidem non dormiemus, sed omnes immutabimur, & eo modo quo habet uulgata editio, scilicet, omnes quidem resurgemus. tamen Hylarius & Grisostomus primo modo legunt, ut sit sensus, non omnes morituros, omnes tamen immutandos esse, & cum eo quod græci legunt consentire uidentur ea q̃ diuus Paulus scribit ad Thessalonicen. i. capitu. 4. inquiens, si enim credimus ꝙ Iesus mortuus est, & resurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt

per Iesum adducet cum eo, hoc enim uobis dicimus in uerbo domini, ꝙ nos qui uiuimus, qui residui sumus in aduentu domini, non præueniemus eos qui dormierunt, quoniam ipse dominus in iussu & uoce Archangeli descendet de cœlo, & qui in Christo sunt resurgent primi, Deinde nos qui uiuimus, qui relinquimur simul rapiemur cum nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum domino erimus, & dicit ibi quidam in suis annotationibus, ꝙ Paulus ibi ita loqui uidetur, quasi resurrectio ea ætate esset futura, licet secundum eum uerti potuisset græcus sermo per futurum, idest nos qui uiuemus, & reliqui erimus, una cum illis rapiemur, ex quibus uidetur non omnes dormituros qui erunt uiui tempore aduentus Christi in iudicium, & sic hæc opinio, ex quo uerba sacræ scripturæ possunt saluari, non est statim ut hæretica iudicanda, sicut nec contraria, ita concludit dominus Guido Carmelita. Episcopus Maioricen. in dicto tracta. de hæresibus. carta. cxcj. in cap. incipien. uir quidam doctus & excellens. Vnde ex his non uidetur dicta assertio iudicanda hæresim sapiens, cum non cõtrarietur articulo de uniuersali resurrectione, nec dictis Pauli attestantis, ꝙ omnes morituri sint, cum omnes non morituri sint, & consequenter non resurrecturi, ut patet in his qui reperientur uiui in die uniuersalis iudicij, & sufficit hãc dare instantiam, ut dicit gl. in c. sicut ur geri. j. q. j. & scribitur per Moder. in l. si creditori. ff. de ope. no. nun.

3 SED † IN Contrariũ est authoritas Ecclesiæ, quę concinit in die gloriosissimæ assumptionis sequentẽ collectã, ueneranda nobis domine huius diei festiuitas opem conferat salutarem, in qua sancta Dei genetrix mortem subijt temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ filium tuum dominum nostrum de se genuit incarnatum, &c. quæ collecta edita fuit a diuo Gregorio ut attestatur Grabiel in secundo sermone de assumptione Virginis, in qua manifeste patet Ecclesiam tenere ipsam dominam uirginem, Deique genitricem mortuam fuisse, & hoc tenent omnes catholici tractatores nullo discrepante, quos ego uiderim, & Augusti. in sermone. 2. de assumptione. incipient. quia profundissime, inquit, memores conditionis humanæ mortem illam scilicet Virginem Mariam subijsse temporalem non metuimus dicere, quam idem eius filius, qui Deus & homo, lege sortis humanæ sustinuit, & hoc quia homo de eius susceptus & profusus est utero. Et Hieronymus ad Eustochium dicebat, cum profecto nihil constet nisi ꝙ hodierna die gloriosa migrauit a corpore, idem quoque testatur Damascenus in duobus sermonibus, & Dionysius in libr. de diui. nominibus. parte. 2. capitulo. j. inquit Beatum Paulum Apostolum interfuisse dum ipsa domina mortua fuit, Est ergo conclusio, ꝙ uirgo Maria uere & realiter

mortua

mortua fuit, & sic generaliter tenetur in uniuerso mundo sine contradictore, pro ut in ecclesijs in die suæ assumptionis gloriosæ reprehesentat ecclesia, & sic est tenendum. quia ut inquit. S. Augusti. in libro ad inquisitiones Ianuarij, & habetur in c. illa autem. 12. distin. illa quæ non scripta, sed tradita sunt custodimus, quæ autem toto orbe terrarum obseruātur, dantur intelligi, uel ab ipsis apostolis, uel ex plenarijs concilijs (quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas) commendata atque statuta retineri, sicut id, ꝙ domini passio, & resurrectio, & assensio ad cœlum. & Aduentus Spiritus Sancti anniuersaria solemnitate celebrentur, & si quid aliud tale occurrerit quod seruetur ab uniuersis, quocunque se diffundit Ecclesia, idem scrib. tur in c. illud. ea. dist. & in c. cum Marthæ. de celebra.
4 missarum. Vnde † hæc assertio, ꝙ ipsa domina non fuit mortua, non solum est scandalosa, sed etiam sapiens hæresim, nam illa propositio secundum Doctores sapit hæresim quæ asserit dogma peruersum, ex quo cum notorio uero, quod negari non potest, sequitur hæresis proprie dicta. ut puta, hæc propositio, omnis homo existens Romæ est in peccato mortali, potest dici sapere hæresim, quia ex ea cum aliquo uero assumpto uidelicet, quòd infans nouiter baptizatus est homo existens Romæ, sequitur ꝙ infans nouiter babtizatus sit in peccato mortali, quod est hæreticum, nam in baptismo omnis homo siue paruulus, siue magnus moritur peccato, ut testatur Augusti. in enchiridio. & habetur in cap. a paruulo. de conse. distin. 4. inquiens. a paruulo recenter nato usque ad decrepitum senem sicut nullus prohibendus est a baptismo, ita nullus est qui non peccato moriatur in baptismo, idem dicit in cap. regenerante. ea. distin. & Cardi. scribit in d. tracta. 2. parte. libr. 3. cap. x. dixi supra in hac parte. q. vj. & idem in effectu diffinit. Ioan. maior. in 3. senten. distinct. xxxvij. q. 2. inquiens, quòd proprie sapiens hæresim est illud ex cuius concessione, assumpto aliquo quod non potest rationabiliter negari, sequitur in fide hæresis, & ibi exemplificat, sic igitur in proposito est, dicere uirginem Mariam non esse mortuam, est negare uniuersalem resurrectionem, sed hoc
5 negare est hæreticum. Primum † patet, ut in simbolo Athanasij, ad cuius aduentum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis &c. Et qui omnem dicit nullum excludit. l. Iulianus. ff. de legat. 3. cap. si Romanorum. 13. dist. Sed resurgere nemo potest nisi prius moriatur, ut inquit Damasce. in 4. libr. resurrectio est eius quod cecidit per mortem perfecta reparatio, & S. Tho. in 3. parte. q. liiij. arti. 3. inquit, resurrectio est reparatio a morte in uitā. Paul. j. ad Cor. xv. oēs quidē resurgemus. 2. reg. 14. oēs morimur, & Eccl. 8. oēs in corruptiōe. Secūdū manifeste patet, qa ꝯdicit ueritati catholicæ primi generis in proprijs terminis, qa in præfa-

to ſimbolo & alijs authoritatibus ſacræ ſcripturæ confitemur uniuerſalem reſurrectionem, quæ eſt ueritas catholica primi generis in canone ſacræ ſcripturæ contenta. nam prout tradunt doctores, ueritas catholica primi gradus ſeu generis ex ſeptem eſt illa quæ in canone ſacræ ſcripturæ ueteris ſeu noui teſtamenti in propria uerborum forma continetur, ut ſupra dixi in quæſtione quinta, & diſtinguitur ſecundum tria genera credibilium, & principalius numerandum eſt genus credibilium eorum quæ antea creduntur quàm intelligantur, ut Eſa. 7. ſecundum translationem lxx. niſi credideritis non intelligetis, eius modi ſunt quæ ad articulos fidei
6 pertinent, ex quibus principaliter fides noſtra dependet. Quod † autem huiuſmodi ueritates in ſacra ſcriptura formaliter contentæ ſint catholicæ, manifeſtum eſt, cum de ueritate ſacræ ſcripturæ nullatenus dubitandum ſit. unde Aug. in libr. de unico baptiſmo, & in cap. quis neſciat. ix. diſtin. inquit, quis neſciat ſacram ſcripturam canonicam tam ueteris quàm noui teſtamenti certis terminis contineri, eamq; poſteris omnium Epiſcoporum literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari uel diſceptari non poſsit utrum uerum, uel utrum rectum ſit, quicquid in ea ſcriptum conſtiterit. Inde ſtante hac ueritate catholica uniuerſalis omnium mortis & carnis reſurrectionis, ſequitur manifeſte, ꝙ dicere ipſam dominam uirginem Dei genitricem non fuiſſe mortuam, & ſic uiam uniuerſæ carnis non fuiſſe ingreſſam, ſapit hæreſim, & præbet ſcandalum Chriſti fidelibus incidendi in hæreſim proprie dictá, ex theorica ſuprà tradita cognoſcēdi aſſertionē hæreſim ſapiētē, qa nō eſſet uerū, oēs morituros, & oēs reſurrecturos, q̄ faciūt ad declarationē eorū q̄ ſcribūt i c. Accuſatus. §. ſa
7 ne. de hæreti. li. 6. Licet † aliū modum cognoſcendi aliquid ſapiens hæreſim manifeſte tradant aliqui, hoc eſt quando attribuitur aliquid creaturæ, quod eſt creatoris. ut ſi quis inuocet dæmonem ad ſciendum futura, uel crederet ſpeciem hominis poſſe mutari in ſpeciem beluæ a dæmone, ut in cap. Epiſcopi, & cap. mirum. xxvj. quæſt. v. prout late ſcribit Domi. de ſancto Gemi. in conſ. 54. quidam ſacerdos. colum. 3. & dicam infra in
8 quæſt. 21. Sic † igitur fides noſtra habet, ꝙ omnes morituri ſumus & reſurrecturi, etiam Enoch qui translatus eſt ad Paradiſum terreſtrem, ut dicunt tractatores catholici. Gene. v. & Hælias etiam raptus in eundem Paradiſum. 4. Regum. 2 vbi ſecundum Vgo. Cardi. alimonia Spiritus Sancti, uel fructu uitæ ſuſtentantur, inde ambo exituri ad prædicandum contra perfidiam Antichriſti, morientur, nam ab eo occidentur, quia ſententia quam dominus primis parentibus inflixit, in quacunque hora comederitis. Gene. 2. in omnes quocunque modo naſcantur ex Adam permanebit, etiam in Chriſto. Pſal. quis eſt homo, qui uiuet & non uidebit mortem.

tem.uerba ſunt.S. Tho.ad Hæbreos.xj.lectio.2. Conueniens enim decenſque fuit ad multas extirpādas hæreſes ipſam glorioſā uirginem mortem ſubijſſe temporalem. pro ut late explicat Bernardi. de Buſtis in ſuo
9 mari. xj.parte. ſermone primo.quarta parte. Non † obſtat quòd uirgo non habuit peccatum, ergo non debuit mori,quia ut dicit Hoſtien.in cap.cognoſcentes.de conſti. qui caruit culpa, careat me iudice pœna,de quo in cap. ſine culpa.de reg.iuris. lib. vj. hinc dicitur Deutero. xxv.pro menſura delicti erit & plagarum modus. propterea dicitur, quòd quicunque ſtultus eſt in culpa, erit ſapiens in pœna.cap.quia ea. 38. diſtinct.& quòd pœna ſequi debeat ſuos authores &c. Ad hæc dico, quòd non ſequitur,& ſufficit dare inſtātiā.c.ſicut urgeri.i.q.i.l.ſi creditori.ff.de ope. noui.nunci.nam non ſemper Deus infert pœnam pro culpa, quia infortunia quæ in hoc mūdo accidūt communia ſunt bonis & mal s.rationem annectit Auguſti.de ciuit.Dei.libr.j.capitulo octauo,& quamuis Hieronymus dicat,quicquid patimur peccata noſtra meruerunt,hoc tamen generaliter dictum eſt de merito actualis uel originalis culpæ præcedentis, uel in perſona, uel in natura, ſic Iob grauiſsime punitus fuit, ut frequenter inquit beatus Gregorius in ſuo libro moralium. & in Epiſtola
10 ſuper Iob capitulo.x. Quinimo † inquit Nico.de lira in præfatione ſuper libr. Iob. in fin. quòd aliquando in præſenti malis eueniunt bona, & iuſtis aduerſa ſecundum ordinem diuinæ prouidentiæ, ut patet in diſcurſu illius libri, inde eſt quòd pœna ſequitur culpam, non eius qui punitur, ſed illius pro quo ille qui pœnas patitur ſatis facit, & ita fuit in Chriſto patiente mortem, ut exponunt catholici doctores ſuper Pſalm. xxj.ibi, longe à ſalute mea uerba delictorum meorum, inter quos dicit Auguſti. quorum delictorum?de quo dictum eſt, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolor in ore eius, quo modo ergo dicit delictorum meorum? niſi quia pro delictis noſtris præcatur, & delicta noſtra, ſua fecit,ut iuſtitia ſua pro noſtra iniuſtitia ſatisfaceret,inde dicebat Eſa. 53. propter ſcœlus populi mei percuſsi eum. non eſt ergo inconueniens quòd quis puniatur ſine culpa, non tamen ſine cauſa, ut dicit gloſſ. in cap.antiqua. de priuilegijs.cap.cognoſcentes,de conſtitu.facit. cap.quoniam frequenter. §. ſi uerò aliter.in fin. ibi, ſine culpa, ſed non ſine cau-
11 ſa, ut lite non conteſtat.gloſſ.in cap.i euocantes.22. diſtin. Hinc † eſt, quòd propter utilitatem publicam quis ſuo iure ſine culpa priuatur. l. item ſi uerberatum.ff.de rei uendica. l. Lucius.ff.de euictio. & ualet ſtatutum, quòd unus pro alio teneatur, ſecundum communem opinionem Barto. & aliorum in l.iure prouiſum. C.de Fabricen. libr 11.l.ſancimus. ubi Bald. C.de pœnis, Andre. Siculus, & Decius in dicto cap. co-

gnoſcentes, Alexand. de Imol. in l.ſæpe.colum.4.ff.de re iudi.l.de quibus.ff.de legibus. Ange. Areti.& d.Iaſo. in §. actiones. inſti. de actio.pro ut in caſu notabili cenſent doctores, ut conſanguinei teneantur pro alijs conſanguineis delinquentibus, ut ſcribit Petrus de Anchara.in cap.j.colum. 8. uerſic. quæro etiam ſcriptum eſt.de conſti. de quo Siculus & alij mentionem faciunt in d. cap. cognoſcentes, Fely.in c. ius generale. i.diſtin.colum. fina. Decius in conſil.64.diligenter & pro uiribus.colum.2.

12 In † pluribus enim caſibus Deus puniuit alios ob aliorum culpam, ut paruulos ſodomitarum, quos non excuſauit ignorantia,quin pro paterno ſcœlere cœleſti igne conſumerentur, hunc, & alios caſus ſcribunt Doctores in cap. Eccleſia.j. quæſt.4 facit.cap. fœlicis. §. fin. ff. de pœnis.libr.6. cap.mulier.xv.q.1.hinc propter communitatis delictum ciuitas priuatur dignitate pontificali,pro ut ibi ſcribunt Ioan. Andre. & alij Moderni.etiam in l.ciuitas.ff.ſi cer.peta. Franciſ. de Areti. in conſ.165. ſicut Ioannes dicit.ſic filius pro patre punitur aliquando. ca. ad aures.de pœnis.cap.uergentis.de hæreti. Saly. in d.l.ſancimus, & in l.quiſquis.C. ad l.Iuliam. Maieſta. cap.ſtatutum. de hæreti.lib.6.pro his facit dictum Valerij Maximi de neglecta religione. cap.4.inquientis. Dioniſium ſacrilegum deoſque contemnentem non fuiſſe punitum a dijs, ſed puniti fuerunt eius filij propter delictum patris. facit. cap. ad ſuccidendos. de

13 ſciſma. libro. vj. Sic † ergo quando nulla culpa præcedit patris uel matris, nullus ſine culpa punitur, niſi ut manifeſtetur gloria Dei noſtri, ut in ceco nato, & ſic ſi primi parentes non peccaſſent non fuiſſent mortui ipſi,nec poſteri,ſed translati fuiſſent ad Paradiſum cœleſtem, ut dicit Auguſtin. Sed quia culpa præceſsit, non eſt inconueniens ex edicto Dei alios inculpabiles puniri, ſic enim quis punitur propter culpam ab alijs commiſſam.l.milites.§.decem.ff.de noxalibus, ut inquit Bald. in d. cap.

14 cognoſcentes. Vnde † licet de æquitate pœna non debeat tenere niſi ſuos authores,ut in d.cap.quæſiit. & d.l. ſancimus. tamen contra hanc æquitatem ſæpe iuris rigor ex cauſa ſtatuit,ut dicit gloſſ.in d.cap.ius generale.diſtinct.j.Innoc.in cap. grauem.de ſenten. excommunica. Oldra.in conſi.lxvj.an ex delicto adminiſtratorum.Dyn.in ca.non debet.de regu. iuris.libr.6.Abbas & Ioan.de Ana.in cap.uergentis. de hæreti. hinc ſunt plures caſus in quibus filius punitur pro patre, quos ſcribit Archi.in cap. qui bona.colum.pe.uerſic.ſed fallit regula.17.quæſt. 1. Cardi. Alexan.in

15 cap.ſatis.lvj.diſtinct. Et † ut aliquis pro alio puniatur, & filius pro patre faciliter procedit in pœna damni, pro ut iura deſuper allegata militant,quia ſecundum Alex.de ales,uerſus habetur, quis pœna damni punitur,paupertas,odium,fauor,uicium,ſcœlus, & ordo,perſonas ſpoliant &

loca

loca iure suo.quem citat Car.de Turre Crema.in d.c.ius generale. & gl. in d.c.cognoscentes.& d. c. antiqua. sed ut quis puniatur pœna positiu a seu corporis afflictiua pro alio sine culpa etiam concurrente causa, iudicium humanum non dictat,ut notat Bal.in rubri.C.res inter alios.colu. j.uersi.Item nota per consuetudinem.Bald.in l.j.colu.j.uer.secundo reuoco.C.ne filius pro patre.tradit Alex. in d.l.sæpe.colu. 4. uersic. ex qua ratione.cum aliis,ut scribit Siculus in d.c.cognoscentes.col.3.& fundant se in glo.in uerbo,supplicium.in c.homo.23.quæst.5.quæ inquit, quòd qui non potest se obligare ad pœnam corporalem pro alio, de qua meminit Cepo.in l.si fugitiui.colu.x.C.de serui.fugi.Bal.in l.Iulianus.ij.lectura.in fi.ff.qui satisd.coga.quod firmat.S.Tho.in 2.2.q.108. arti.4.ꝙ nunquàm secundum humanum iudicium aliquis debet puniri sine culpa pœna flagelli,ut occidatur,mutiletur,uel uerberetur,pœna autem damni punitur aliquis etiam secundum humanum iudicium sine culpa, sed
16 non sine causa,ut est proxime dictum.Verũ† est tamen ꝙ nonnunquàm consuetudine uel statuto introduciter,ut quis sine culpa, non tamen sine causa puniatur etiam pœna afflictiua pro delicto alterius,ut in Republica tutius uiuatur,& a delictis abstineatur, pro ut in casu decreti mediolanensis consuluit Decius in d.consil.63. & in alio casu Ange.de Perusi.in consi.63.nobilis miles.d.Iaso.in l.siquis in suo.§.legis.C.de inoffi.testa.Bar.in d.l.iure prouisum.& ibi Ioan.de Plate.C.de fabricen. lib. 11.Petrus de Ancha.in d.c.j.& late moderni in d.c.cognoscentes,& Fe-
17 ly.in d.c.ius generale.Sed† quicquid in hoc ultimo casu esset dicendum de iure humano, Prouidentia tamen diuina nonnunquàm aliquos punit temporaliter pœna afflictiua mortis corporalis,non autem æternæ,cum sciat quid unicuique conueniat,gl.est notabilis.in uerbo secuta,in auth. ut omnes obediant iud.in prin.colla.v.iuncto illo tex.quam allegat Siculus in d.c.cognoscentes.colu.4.& Ang.de Peru.in dicto consi. 63. colu. fi.& Inno.in d.c.grauẽ.inquit. ꝙ unus pro alio punitur à Deo corporaliter,qui nouit abscondita,præsentia,& futura.idẽ.S.Tho.in d. art. & late habẽt in d.c.Ecclesia.pro quibus facit illud Hier.31.patres comederunt uuã acerbã,& dentes filiorũ obstupuerũt,facit.c.nisi cũ pridẽ.§.ꝓ graui
18 quoq; scandalo.de renuntiatio.Sic† igitẽ est in proposito,nã q̃uis gloriosa uirgo Maria ullo peccato non peccauerit,nec concepta fuerit in originali,sed gratia Dei ꝑuenta,nihilominus ex causis ꝑcedentibus cõueniẽs fuit ipsam mori,ꝓut allegati doctores cẽsent, & ut ẽt se cõformaret cũ filio suo.q̃a mẽbra caput sequunẽ.l.cũ ĩ diuersis.ff.de relig.& sump.fun. Christus aũt caput est totius Ecclesiæ.Pau.ad Colosse.j. facit,q̃a si id de quo minus uidet inesse,& inest,ergo & id de quo magis,ut dicit gl.in c.cũ
in

in cunctis. de electio. sed cũ de Christo dicat scriptura quòd peccatum non fecit, nec inuẽtus est dolus in ore eius. j. Pe. 2. nec ab Adã descendat per lineã seminalẽ, sed uirtute Spiritus Sancti eius Sanctissimũ corpus ex purissimis sanguinibus uirginis in eius utero formatũ fuerit, ut inq̃t Damascenus lib. 3. capitulo. xxxviij. & cantet Ecclesia, non ex uirili semine, sed mistico spiramine, uerbũ caro factũ est: Sicque ex ipsa generatione nulli fuerit obnoxius peccato. iuxta illud Lucæ. 1, Spiritus Sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obũbrabit tibi, & sic de eius morte magis erat dubitandum, an fuisset mortuus si non fuisset crucifixus, quàm de morte ipsius genitricis Mariæ, quia & si fuerit omni peccato originali ueniali & mortali immunis, ut est dictũ, nihilominus de Christo dicit August. in lib. 2. de baptismo paruulorũ. capitulo. xxix. quòd si Christus nõ fuisset occisus, mortuus tamen fuisset, & senio defecisset, quem citat Scotus in 3. distinctio. 16. quæstio. 2. & ibi. S. Tho. distinctio. 16. articu. 2. & moderniores sequuntur, & glo. hoc expresse dicit, quã omnes referunt in cle. j. in uerbo, passibilẽ, de summa Trin. hoc tamen non fuisset ex necessitate suæ conditionis, quia a peccato immunis, sed ex sua uoluntate, de nostra infirmitate ponens tabernaculũ suũ in sole scilicet sub temporali mutabilitate & labore, ut inquit Magister senten. lib. 3. distinctio. 16. capitulo primo. & ibi ultra alios hoc dicit. S. Bona. quæstio. 3. conueniens ergo fuit ut ipsa Dei genitrix moreretur secundũ Legẽ mortis communẽ a qua non apparet excepta, sicut & Christus mortuus fuisset, cũ membra à capite non liceat discedere. capitulo. cũ non liceat. de præscripto, unde dicit. S. Tho. in 3. parte. quæstio. 27. art. 3. ad pri. quòd uirgo Maria ut filio conformaretur non fuit liberata à morte & alijs pœnalitatibus. & S. Bona. in 3, dist. supra. Inquit quòd non fuit decens Filiũ Dei habere ma-
19 trem immortalẽ, cum ipse esset mortalis. Nec obstat illud argumẽtum a cessante causa, scilicet peccato in uirgine, ergo debuit cessare effectus, idest mors in ea, nàm mors prouenit in primos parentes propter peccatum ut in authoritatibus supra allegatis, & idem dicit Pau. ad Rom. 8. ꝙ corpus mortuũ est propter peccatũ, quinimò si quis diceret Adã primũ hominẽ factũ ita ut siue peccaret siue non peccaret moreretur in corpore, hoc est de corpore exiret non peccati merito, Sed necessitate naturæ anathema esset, vt dicit tex. in c. placuit. de conse. dist. 4. & illud dictum quod communiter August. attribuitur. ꝙ si Adã non peccasset, senio defecisset, intelligitur idest in senio defecisset, quasi dicat non peruenisset ad seniũ, quia semper fuisset in iuuentute, ut ibi dicit gl. quã ibi Card. sequitur, & alibi dicebat August. de baptismo paruulorũ. lib. j. c. 2. proinde si non peccasset Adã non erat spoliandus corpore, sed superuestiendus immortalitate

immortalitate & incorruptione ut absorberetur mortale a uita, idest ab
animali ad spirituale transiret, & clarius hæc declarando dicebat Archi.
in d.c. placuit. quòd primus homo ante peccatum factus fuit mortalis,
& immortalis, mortalis secundum corpus, quia mori poterat, immorta-
lis quia poterat non mori, eius tamen mortalitas non erat necessitas mo
riendi, sed possibilitas moriendi, similiter eius immortalitas non erat im
possibilitas moriendi, sed possibilitas moriendi, sed post peccatū factus
est mortalis, idest necessitati moriendi subiectus, in alia uero uita est im
mortalis, idest nō potens mori, & ita primus hō comedendo de ligno ue
tito peccauit, & etiam si non comedisset de ligno uitæ etiam peccasset,
cum fuisset sibi iussum ut de omni ligno Paradisi comederet, nisi de ligno
scientiæ boni & mali, & peccādo mortuus fuisset, ut dicit Magister in 2.
sententiarum. dist. 19. quibus mortem causantibus cessantibusque in uir
gine Maria, & sic cum ipsa non peccauerit, uidetur quòd non esset mori
tura. Ad hæc dicendum est iam fuisse supra satisfactum, & licet peccatū
quod fuit causa mortis cessauerit in Maria, cum nullo peccato peccaue-
rit, ut est dictum, tamen cum multæ aliæ causæ sint ob quas conueniens
decensque fuerit ipsam uniuersæ carnis uiam ingredi, de quibus dictum
est, ideo non debuit cessare effectus, imò militare, quia quando sunt plu-
res causæ concurrentes ad producendum aliquem effectum, una ex illis
causa cessante non cessat effectus, ut est glo. in l. si uentri. §. fi. ff. de priuile
gijs credi. Bar. in l. ita stipulatus. ff. de uerbo. obliga. glo. in §. affinitatis. in
sti. de nuptijs. facit tex. in l. si non lex, & ibi Bal. notat. ff. de hære. instit. &
moderni scribunt in c. cum cessante. de appella. quàmuis ergo in Maria
cessauerit una causa mortis, scilicet peccatum, ex quo aliæ concurrebāt,
ut moreretur, dicendum est illam mortem temporalem subiisse, & per
20 hæc patet responsum ad primum & secundum obstaculū. Secundò † non
obstat ꝙ fuit specialis prærogatiua uirginis Mariæ ut non moreretur, si-
cut ut non conciperetur in peccato originali. Quia ad hoc est dicendū,
ꝙ habens legem generalem pro se seu regulam habet fundatam intētio-
nē, ut dicit gl. in l. oīs difinitio. ff. de reg. iuris & in rubri. eod. tit. lib. vj. &
talis dicitur habere rem certā. Bar. in l. quotiens. ubi moderni. ff. si quis
cautio. & est standū regulæ donec de exceptione constet. ut scribit Albe
ri. de Rosate in ij. parte statutorū. q. clix. si ex forma statuti, & regula est
tenaciter obseruanda nisi in contrarium appareat dispositio specialis. se
cundum Bal. in l. tutor. in fi. C. de seruo. pignori. dato. idem Bal. in cap. j.
col. 3. ff. de aliena. iudi. mu. cau. facta. scribitur in l. qui restituere. ff. de rei
uendica. Et qui habet pro se regulam generalem grauat aduersariū one-
re probādi legem specialem, ut dicit glo. in d. rubri. & adeo hoc est uerū,

quòd

quòd etiam hæc lex generalis attenditur contra personas uel causas alias priuilegiatas, cũ regula & generalis dispositio cõprehendat personas priuilegiatas alio priuilegio de quo non loquitur. l. generalis, ut est de mente Bald. in l. in fraudẽ. in fin. ff. de testa. mili. cũ alijs. ut dicit Decius in cõ
21 sil. v. Vnde † licet ipsa domina uirgo Maria decorata fuerit multis & inenarrabilibus gratiis, & beneficijs, tũ suæ immaculatæ conceptionis, tum prærogatiuarũ, ex quo non reperitur priuilegiatã in hoc & ab hac regula excepta, quòd mori non debuerit, nec de hoc habemus testes a sacra scriptura uel Doctoribus authenticis, nec ab Ecclesia, sicut habemus in eius sanctissima conceptione, de qua supra memini, Sequitur quòd in lege generali de morte debuit cõprehendi, quinimmo uidemus ubique in die suæ gloriosæ assumptionis in Ecclesiis reprehesentari eius mortem, quando defertur illius imago in qua eius mors designatur, qua transiuit de hoc mundo, cũ eius resurrectione & corporis & animæ triũphantis assumptione in cœlestia regna, pro ut attestatur consuetudo, & Ecclesiæ tractatores unanimiter scribunt, quorum paulo ante meminimus, & ab hoc non est recedendũ, nisi Deus aliter reuelaret, cuius contrariũ asserere scandalosum & temerariũ est, & hæresim sapiens, & heæ nouitates plerunque pariunt discordiã. capitulo. cũ consuetudines. de consuetudine.
22 Quarto † non obstat quòd illi qui reperientur uiui in die uniuersalis iudicij non morientur, secundũ aliquorũ opinionẽ. quia ad hoc dicendũ est secundũ. S. Tho. prim. ad Corinth. xv. lectione. 8. quòd Ecclesia magis acceptat aliã literã, quòd omnes morientur, sed omnes resurgemus, quia omnes morientur, etiã si sint tunc aliqui uiui, quod ibi tenet glo. interlinearis, dicens, omnes resurgemus tã boni quàm mali, quia etiã uiui reperti Christo ueniente morientur, & dicit idẽ S. Tho. in 1. 2. quæstio. 81. articu. 3. ad primũ. quòd probabilius & conuenientius tenetur, quòd omnes illi qui in aduentu domini reperientur morientur, & post resurgent. Inde Ricard. in 4. distinctio. 43. quęstio. 5. inquit, quòd illa opinio. quòd non moriuntur uidetur contra sacrã scripturam, quia ut habetur ad Hębreos. 9. statutũ est hominibus semel mori. Sed omnes obligantur ad statutũ qui non excipiuntur, cũ ergo scriptura sacra nullũ excipiat ab isto statuto, ergo omnes moriuntur. Ad illud Hieronymi respõdet, quòd pro tanto Hieronymus dicit illos non morituros, quia raptim morientur, & statim resurgent, uel potest dici Hieronymũ illius opinionis fuisse, nec tamen ex hoc hæresim incurrisse, quia ut inquit Augustinus in dicto libro de Ecclesiasticis dogma. quomodolibet quis acquiescat, hoc est, siue moriantur illi, siue rapiantur, non est hæreticus, nisi ex contentione hæreticus fiat. Nec obstat quod inquit Pau. j. ad Thessal. 4. quia, ut ibi
dicit.

dicit S.Tho.illi qui inuenientur uiui tempore illo, quo Christus ueniet ad iudicium, in illo momento temporis morientur, & statim resurgent, & ideo propter modicam interpollationem reputantur uiuentes, & ita intelligitur authoritas Pau. propter illud quod ipse dicit, omnes quidē resurgemus, ut habet uulgata editio, cum qua etiam Græca concordat, quam tenet ibi.S.Ambrosius, quem ibi alius expositor sequitur, dicens hoc esse tutius.& rectius, quia putat eos qui residui fuerint in ipso raptu transituque mortem instaturos, & hanc opinionem approbat August. in xx.lib.de ciuitate Dei.cap.xx.quem refert Magister in 4. distinctio. 43. capitulo quinto.& licet sit altera editio aliud dicens, scilicet omnes quidem non dormiemus.nam, ut dixi, bifariam legitur apud Græcos, ipse tamen Hieronymus præfert uulgatam æditionem alteri, præterea esto quod illa opinio Hieronymi cēt uerior, teneretur; à catholicis tractatoribus, & sic quòd illi qui reperiuntur uiui sint excepti ab illo statuto generali de morte & resurrectione, dicendum est, quòd illa exceptio intelligenda esset in terminis in quibus loquitur, hoc est de illis, qui in die illa reperiē
23 tur, & non de illis qui fuerunt multo ante illum diem. Inde † dicimus quod exceptio non extendit, nec ampliat regulam in casibus non exceptis, præsertim quando exceptio procedit taxatiue, ut notat Bal.in l.ita nobis.colu.j.C.de adulteriis.l.item uidendum.§.fi.ff.de peti.hæred.l.j.§. excipiuntur.ff.de regu.iur.& priuilegium aliquibus concessum ad alias personas non extenditur, etiam ex idemptitate rationis, ita quòd in priuilegiis non proceditur de similibus ad similia, sicut est in iure communi, ut notat Anto.de Butrio in c.sane.de priuilegijs, scribit Bal.in l.j.in princ. C. de legibus. dicens quòd priuilegium non extenditur ad aliam personā, nec ad alium locum, quia est stricti iuris.notat Domi. in c. ne aliqui. de hære.lib.vj.Car.in consi.135.puto filias.col. fin. Bald.in l. non tantum. §.non omnia. ff. de excusatio. tuto. Angel. in consilio 42. quoniam dictum priuilegium. & sic dicta exceptio seu priuilegium, quod ponit Hieronymus taxatiue de illis qui uiui reperientur in dicta die ad alios qui fuerunt ante illum diem, non est extendendum, & hoc satis aperte attestatur quidam in suis ultimis annotationibus. 1.ad Corinth.15.dicens, quòd si loquaris de his qui ante Christi aduentum decesserunt, uerum erit proloquium, omnes resurgemus, si promiscue de ijs qui prius decesserant, & ijs quos dies ille offenderit, æque uerum erit non omnes resurgemus, secundum eum, ut ibi, & sic in proposito, quia cum uirgo Maria fuerit longe ante aduentum Christi in iudicium, in
24 generali edicto mortis & resurrectionis comprehensa fuit. Ex † quibus sequitur, quòd licet illa collecta quæ in Ecclesia canitur, non

legatur

legatur in officio Romano, ſed ſolum in Eccleſiis Hiſpanis & Gallicanis, ubi copia literatorum abundat, ex quo eſt conformis dictis authoritatibus tantorum doctorum Auguſtini, Hieronymi, Damaſceni, & Dioniſij, de quibus memini, fulciaturque iuribus & rationibus ante dictis, ex ea ſumenda eſt fortis authoritas, quòd ipſa uirgo glorioſa migrauit per mortem ab hoc ſeculo, etiam quòd non contraxerit originale peccatum, quod aperte in eadem probatur collecta, dum in ea dicitur, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quia cum nexus idem importat, quod uinculum, ut exodi. xxvj. ibi, aliæ ſex cortinæ nexu ſimili cohercebant, uel obligationem, ut dicit Varro. nexi ſunt liberi, qui operas ſuas in ſeruitute, quam debebant domino præſtabant, & de hoc habemus tex. in §. ſed ex conſtitutione. inſti. quib. mod. ius pa. po. ſol. in uerbo, nexibus ſuæ poteſtatis. l. fin. C. ſi res aliena. pigno. data ſit, & peccatum ſit nexus mortis, hoc eſt ad mortem obligatio. Pau. ad Roma. vj. peccati ſtipendium mors, ſenſus dictæ collectæ eſt, quòd licet nullo peccato fuerit alligata Maria, nihilominus mortem ſubijt tẽporalem, quæ uero aliæ cauſæ fuerint mortis ſuæ, ſecluſo peccato, ſatis ſupra enarratæ fuerunt, ſic ergo Eccleſia, quæ illam collectam in die ſuæ aſſumptionis iubet decantare, omne peccatum deteſtatur in ipſa domina, & tamen ip

25 ſam mortuam fuiſſe confitetur. Vnde † concludendo dico, ſalua correctione, S.R.E. quòd licet ipſa glorioſa uirgo, & eius filius nequaquã fuerint originalis peccati participes, Chriſtus per naturam, ipſa uero domina per gratiam, & ſic merito immortales eſſe debebant, Quia tamen ob redemptionem noſtram mors Chriſti & paſſio ex ordinatione diuina neceſſariæ erant, cum ſine ea parcere humano generi diuina iuſtitia nollet, ideo Chriſtus corpus paſſibile & mortale neceſſario habere debuit, quia ut inquit Auguſtin. libr. viij. de Trinita. capitulo. xiij. diabolus iuſtitia ſuperandus fuit, non potentia Dei, ut homines imitantes Chriſtum iuſtitia quærerent diabolum uincere, non potentia. Intemerata itidem uirgo, cum filium paſſibilem & mortalem genitura eſſet, qui cum ea una caro futurus erat, & ab impaſſibili & immortali, paſſibile & mortale naturaliter procedere non poſſet, mortalis quoque fuit. Quare tam mater quàm filius mortui ſunt, deinde ipſa uirgo immaculata mox ut mortua eſt reſurrexit, & in cœlum empireum aſſumpta in regni cœleſtis ſolio ſublimata atque ad dexteram filij ſedens in anima in cœlo & corpore regnat, ut inquit Diuus Auguſtinus & propterea pſalmiſta ait Pſalm. xliiij. aſtitit regina a dextris tuis in ueſtitu deaurato, ubi per ueſtimentum aureum gloria ſuperna, atque excellentia corporis, quod animæ indumentum eſt, exprimitur, & hoc figuratum fuit

in trono

in trono matris Salomonis Regis quæ sedit ad dexteram eius. iij. Regum. 2.

SVMMARIVM.

1 *Infantes decedentes in uteris matrum uel in exitu a uulua sine baptismo, an saluentur præcibus propinquorum, argumentatur primo quòd sic.*
2 *Infantes in uteris maternis decedentes non saluari præcibus propinquorum defenditur.*
3 *Infantes decedentes sine baptismo qua pœna puniantur.*
4 *Status triplex hominis consideratur post animæ infusionem.*
5 *Infantes in uteris maternis decedentes quare non saluantur.*
6 *Infantes in uteris maternis decedentes an saluentur uel non, distinctio noua & notabilis fit ab alijs incogitata, consideratis quatuor casibus.*
7 *Paruulo existenti in utero matris non est traditum remedium expiationis a peccato originali.*
8 *Infans qui non est extra uterum quare non poßit baptizari.*
9 *Infantibus existentibus in uteris maternis quare Deus non adhibuit remedium.*
10 *Infantes in uteris maternis, quando contrahunt originale peccatum.*
11 *Infantibus uterinis quare non est prouisum de remedio.*
12 *Ratio diuinorum secretorum non est quærenda.*
13 *Baptismus an sit triplex, uel unus quomodo intelligatur.*
14 *Baptismus qualis potest suffragari pueris existentibus in uteris maternis, & ibi morientibus.*
15 *Baptismus hoc operatur in lege Euangelica, quod olim operabatur circuncisio apud ueteres.*
16 *Infans ductus ad baptismum si moriatur in uia non saluatur, & ideo non est sepeliendus in ecclesiastica sepultura.*
17 *Motus fidei an requirebatur tempore legis antiquæ in parentibus infantis.*
18 *Paruuli in ueteri testamento an erant melioris conditionis tempore l. ueteris, quàm tempore legis Euangelicæ.*
19 *Paruuli ante octauum diem taxatum circuncisioni quare in lege ueteri saluabantur si moriebantur ante octauum diem, secus autem sit in l. Euangelica.*
20 *Consequentia non est bona dicere, quòd infantes in l. ueteri ante octauum diem decedentes incircuncisi saluabantur, ergo idem sit in infantibus decedentibus sine baptismo in l. Euangelica.*

Infantes

21 *Infantes occisi pro Christo baptizantur baptismo sanguinis.*
22 *Baptismatis beneficium non communicatur nisi natis extra uterum, & cui non conueniunt uerba legis, nec illius dispositio conuenit,*
23 *Sanctificati in utero idest emendati a peccato originali qui sint.*
24 *Argumentum de similibus ad similia non habet locum in priuilegiis.*
25 *Peccati originalis remedia cessauerunt ueniente lege euangelica.*
26 *Infantes sine baptismo decedentes non saluantur in fide parentum.*

DECIMA NONA QVAESTIO.

1 Decimo Nono † Quæro, An stante lege Euangelica pro ut stat sit dicendum quòd infantes christianorum decedentes in uteris maternis sine baptismo, præcibus, fide, seu benedictione parentum expientur à peccato originali, taliter q̃ sic decedentes credendum sit illos saluos fieri. Et prima facie dicendum uidetur q̃ sic, nam nunq̃ desinit bonitas medici, & uoluntas curandi, ergo existente morbo parata fuit medicina, attestante hoc Vgone de sancto Victore, inquiente, quandocunq; fuit morbus, fuit medicina morbi, ut refert. S. Tho. in 4. dist. j. q. j. art. 2. q. 3. unde cũ in infusione animæ statim ipsa anima ꝯhat peccatũ originale; igitur statim parata uidetur medicina ex congruentia bonitatis ipsius medici. Scd̃o nulli statui hominis ꝑcluditur via salutis ab eo qui uult omnes homines saluos fieri, qui quoq; promptior est ad miserendum, quàm ad puniendum, ut dicunt doctores in 4. distin. 4. q. 2. sed paruuli in uteris maternis clausi homines sunt, cum iam sint animam rationalem sortiti, & sunt in periculo animarum suarũ propter originale peccatum contractum, & corpusculi teneritudinem, ergo illis sicut cæteris statibus uidetur quòd sit de remedio salutis prouisum. Tertio scribitur in Psalm. xxvj. uersu. adiutor meus esto ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus, per glo. quæ dicit, frustra creasti & recreasti. si mortales despicis, quod non debes. quia non mea propria, sed parentalis culpa est, qua in hanc mortalitatem cecidi. igitur cũ omnes paruuli parentali culpa ceciderint in hanc mortalitatem, uidetur quòd non debeat dominus illos despicere, immo adiutorium præstare. Quarto in casu necessitatis uidetur sufficere baptismus in uoto parentum, præcipue cum aliquo signo exteriori, & hoc suaderi uidetur ex authoritate Gregorij in 4. moralium. inquientis, quod apud nos ualet aqua baptismi, hoc egit apud ueteres, uel pro paruulis sola fides, uel pro maioribus uirtus sacrificij, uel pro his q̃ ex Abrahæ stirpe prodierũt mysteriũ circũcisionis, refert Magister in 4. dist. j. & habetur in ca. quod apte.

de consecra.distinct.iiij. Vnde sic arguitur, fides sola veterum non fuit maioris uirtutis apud ueteres, quàm apud nos, ac per hoc non plus potuit necessitatis uergente articulo subuenire tunc quàm nunc, sed tunc deficiente paruulis proprio salutis auxilio, parentum fides pro paruulo sola sufficiebat, ergo & nunc quando paruulo deest proprium salutis remedium, quod est baptismus, & ideo sola parentum fides paruulum Deo offerens uidetur sufficere ad salutem paruuli existentis in materno utero. Quinto facit, quia in lege ueteri si aliquando infantes decedebant incircumcisi ante diem octauum secundum probabiliorem opinionem, saluabantur per benedictionem seu oblationem aliquam, quoniam ex lege circumcisionis non sunt redditi mares deterioris conditionis, quàm fœminæ quas constat ante octauum diem potuisse consequi remedium contra peccati originalis maculam, sicut igitur incircumcisi tunc infantes propter impossibilitatem circumcisionis in fide parentum saluari poterant, ita uidetur quòd nunc non baptizati. Pro hoc facit, nam sicut in lege Euangelica habemus Ioan. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non intrabit in regnum Dei. sic Gene. 17. dicitur, anima cuius præpucij caro circumcisa non fuerit peribit de populo suo, quia pactum meum irritum fecit, sicut ergo illi saluabantur qui moriebantur ante octauum diem incircumcisi, nam antea non poterant circũcidi, ita pariter dicendum uidetur de istis pueris uterinis ex quo non poterant baptizari, quòd saluentur, ne sequatur, quòd lex Euangelica sit durior lege mosaica, cum sit lex amoris, illa uero rigoris. Sexto illa authoritas Ioannis. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non intrabit in Regnum Dei, uidetur quòd solum loquatur de natis extra vterum, non autem de vterinis, & sic quòd natus de matre nisi renascatur non intrabit in Regnum Cœlorum, ergo non obligat ad baptismum nisi natos, & non illos qui non sunt nati, ergo uidetur quòd non nati saluentur, sicut illi qui moriebantur incircũcisi ante diem octauum. Septimo hoc factum esse aliquando attestatur sacra scriptura, ut in Hieremia. j. antequam exires de uulua sanctificaui te, & in Ioanne Baptista Lucæ. j. ibi & Spiritu Sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ, & idem aliqui putant de Iacob, ut dicit Magister. in. 4. distinct. 6. cap. 2. & idem de Sansone, ut iudicum. 13. Octauo facit quod dicitur Matthæi. ix. quòd deferentibus paraliticum curandum ad Iesum uidens Iesus fidem illorum, misertus est eis & curauit illum non solum in corpore sed in anima, ut dicunt doctores, si ergo adulto potuit ualere fides aliorum ad emundationem actualis peccati, multo fortius paruulo debet ualere fides parentũ ad emundationem originalis. Vltimo, sicut status ille existentium in vteris maternis

capax est baptismi sanguinis si propter Christum sic existentes occiderentur, nam martires essent, sicut innocentes, ut dicit August. sic rationabile quidem uidetur parentum fidem posse optando perducere paruulos ad id ad quod corporalis passio perducit.

2 SED † PRAEDICTIS non obstantibus cum correctione sanctæ Romanæ Ecclesiæ, contrarium uidetur uerius, quod dicti infantes decedentes in uteris maternis, uoto aut fide uel benedictione Parentum nõ liberentur ab originali peccato, secundum communem legem Euangelicam datam nobis à Christo, quia hic nec de miraculis, nec de iudicio Dei occulto est discrepatio, cum ipse posit illos saluare si uult, & quando uult, nec est homo qui posit scire consilium Dei, attestante Pau. ad Roma. xj. o altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incompræhensibilia sunt iudicia eius, Deus enim non alligauit potentiam suam sacramentis, ut dicit Magister in 4. distinct. j. ca. 2. ille enim status puerorum existentium in uteris maternis soli Deo notus est, & sensum domini quis cognouit? aut quis consiliarius eius fuit? ex sua misericordia dominus perdito homini remedia constituit, quæ & quomodo uoluit, quem si ne remedijs damnare potuit, & quis dicet ei cur ita facis? sicut figmentum fictori suo, cur me fecisti sic? nam quæcunque uoluit fecit, & quæ uoluit, eo quod uoluit iuste uoluit, & fecit, uoluit itaque remedia instituere contra morbum peccati in Ecclesia per sacramenta Ecclesiæ dispensanda his qui noti esse poterant Ecclesiæ, eorum uero qui nondum in lucem noticiæ prodierunt, remedia in sua sibi potestate constituit, quos cum uoluerit sine exteriori remedio & sanctificare, & saluare potest, sicut factũ de quibusdam sacra scriptura testatur, & quod paucis, ut Ioanni, & Hieremiæ in priuilegium factum est. posset quibus uult impertiri, quia ut dixi non alligauit potentiam suam sacramentis, nec abbreuiata est manus eius, Esaiæ. lix. Sic ergo noster sermo est secundum legem communem. Dicit ergo ad propositum Augustin. de dictis paruulis ad Dardanum. nemo renascitur nisi pœnis nascatur. ut est in tex. Magistri in 4. distin. 6. Sed emundatio ab originali est quædam regeneratio, ergo non potest alicui communiter applicari antequam ex utero nascatur, & ad hoc aducit Augustinum Thom. in 3. parte. q. 58. arti. xj. Et dicit Isidorus in primo suarum sententiarum, & habetur in c. qui in maternis. de conse. distin. 4. qui in maternis sunt uteris, ideo cum matre baptizari non possunt, quia qui natus secundum Adam non est, secundum Christum regenerari non potest, neque enim dici in eum regeneratio potest, quem generatio non præcessit, & pro hoc est illud Ioan. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non potest intrare in regnum Dei, & sic hæc natiuitas spiritualis

ritualis præſupponit alteram natiuitatem temporalem, quamuis ſi totus non egrediatur ab utero matris, ſed aliqua pars, maxime ſi caput appareat, imminente periculo poſsit baptizari, ut ſcribit. S. Tho. in 3. parte. q. 68. arti. xj. ad 4. & Cardi. poſt Alex. de Ales. in d. ca. qui in maternis. arti.
3 2. Et † pro confirmatione prædictorum clarius loquitur Auguſti. in libr. de fide ad Petrum, & habetur in c. firmiſsime, uerſi. firmiſsime. de cõſecra. diſtinctio. 4. Dum inquit. firmiſsime tene, non ſolum homines ratione utentes, uerum etiam paruulos qui ſiue in uteris matrum uiuere incipiunt & ibi moriuntur, ſiue iam de matribus nati, ſine ſacro baptiſmi, quod datur in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti de hoc ſeculo tranſeunt ſempiterno igne puniendos, quia & ſi peccatum propriæ actionis nullum habeant, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione ex natiuitate traxerunt, & ſic Auguſtin. ibi aperte tenet infantes decedentes in uteris maternis non eſſe ſaluos, ſed eſſe ſemper in tenebris, ut in c. nulla. ea. diſtin. Et de paruulis decedentibus ſine baptiſmo generaliter inquit Auguſti. in c. regenerante. de conſecra. diſtin. 4. fallit enim & fallit qui eos in damnatione prædicat non futuros, dicente Apoſtolo ad Roma. 5. per unum hominem omnes homines in damnatione. & in quantum Auguſtin. dicat ſempiterno igne puniri infantes decedentes cum originali, intelligendum eſt ſano modo, ut intelligamus puniri illos pœna damni. i. carentia uiſionis diuinæ, non autem pœna ſenſibili, ut declarat. S. Tho. in 2 diſtinct. 33. & Car. in d. c. firmiſsime. arti. 4. ubi re-
4 ſpondet ad dictum Auguſtini de ſempiterno igne. Accedit † ad prædicta quod inquit. S. Bonauentura in 4. diſtin. 6 q. j. ſuper literam, quòd triplex ſtatus diſtinguitur in homine poſt animæ infuſionem, primus eſt in utero, ſecundus extra uterum in ſtatu infantiæ, tertius in ſtatu naturæ adultæ. In primo ſtatu manifeſtus eſt Deo. In ſecundo ſtatu manifeſtus eſt nobis. In tertio manifeſtus eſt ſibi. In primo ergo ſtatu cum ſoli Deo ſit notus, poteſt per eius uoluntatem ſanctificari, non per noſtram cooperationem, cum non cognoſcat eum Eccleſia, nec ſit de foro Eccleſiæ. In ſecundo ſtatu, quia notus eſt Deo & Eccleſiæ, remedium poteſt habere a Deo cooperante adiutorio alieno non ſuo. In tertio ſtatu cum ſit omnibus modis notus, ſcilicet Deo, & ſibi, & Eccleſiæ, poteſt omnibus modis adiuuari, ut non tantum Deus ſua uirtute faciat, Sed etiam adiuuet fides aliena, quantum ad ſacramentum, & fides & deuotio propria. Prima ergo ſanctificatio eſt per diuinam uoluntatem & pertinet ad ſingulare priuilegium. Secunda eſt per legem datam, ſicut patet in circumciſione, ut Gene. 17. Anima cuius præputij caro circumciſa non fuerit peribit de populo ſuo, & etiam in baptiſmate, Ioan. 3. niſi quis

I 2 renatus

renatus fuerit &c. Tertia eſt per legem indictam quam Deus indidit, ut ad Deum recurrat homo petere ueniam pro offenſa. Prima quidem eſt paucorum, utputa illorum, quos deputat ad aliquod magnum officium, & prӕter legem communem, ita enim decreuit diuina iuſtitia, ut quantum eſt de lege communi, non releuetur qui cecidit niſi aliqua diſpoſitio occurrat, & paruulus quidem ſicut per alium cecidit ita per aliũ releuetur, diſponendo, ut puta per fidem alienam, adultus autem per propriam, ſicut per propriam uoluntatem peccauit. Qui uero in utero eſt non poteſt per fidem alienam uel per ſacramentum adiuuari, quoniam non eſt de foro Eccleſiӕ, nec nobis notus, & hoc decreuit Deus de lege communi, ideo nullus in uentre purificatus eſt niſi de priuilegio ſpeciali. quoniam igitur baptiſmus reſpicit legem communem, & legem datam, ideo non debet quis baptizari in utero, nec poteſt, & hӕc ratio eſt communis omnibus ſacramentis ſecundum omne tempus, hӕc ſunt uerba. S. Bonauenturӕ, quӕ ad literam ſequitur Cardi. in c. qui in maternis. arti. j. de conſecra. diſtin. 4. Aperte igitur decidit, ꝙ exiſtens paruulus in utero non mundatur ab originali peccato fide parentum ſeu remedio Eccleſiӕ, ſed quòd ſolus Deus poteſt illum ſanctificare in vtero priuilegio ſpeciali, ſicut aliquādo fecit, ut de Hieremia & Ioanne Baptiſta, & ſic non apparet generale remedium datum a Deo contra origi-
5 nale peccatum exiſtentium in vtero materno. Et † Ratio poteſt eſſe duplex ſecundum Alex. de Ales referente Cardi. in cap. quod apud. de conſecra. diſtin. 4. arti. 3. Inquit enim primam rationem eſſe, ſtatus gratiӕ eſt medius inter ſtatum naturӕ, & gloriӕ, ut inquit Dyonilius in Eccleſiaſtica Hierarchia. vt refert. S. Tho. in 4. diſtin. j. q. j. art. 2. ſtatus naturӕ determinatur in tribus, ſcilicet in eſſe diſtincto, & in eſſe ordinato, Sed eſſe ordinatum eſt duplex, ſcilicet quantum ad dependentiam in eſſe naturali, uel in eſſe gratuito. Ordinatio autem in eſſe gratuito ſecundum ordinem diuinӕ prouidentiӕ, habet ſequi diſtinctionem & ordinationem in eſſe naturali, ſed paruulus antequam natus fuerit, non habet eſſe diſtinctum, pro ut natura determinat ſibi eſſe diſtinctum, quia paruulus antequam natus ſit, eſt in continuitate quadam cum viſceribus maternis, ut dicit. l. j. §. ex hoc reſcripto. ff. de ventre inſpiciendo, quòd partus antequam edatur mulieris portio eſt vel viſcerum, vnde ſecundum ordinem communem Diuinӕ Prouidentiӕ, non congruit illi eſſe ordinatum, quantum ad eſſe gratuitum, cum gratia ſequi habeat naturam, ſicut eſſe gratuitum eſſe naturale completum, dico ſecundum ordinem Diuinӕ Prouidentiӕ. Secunda ratio eſt, culpa cauſatur a uitio naturӕ corruptӕ, ut originalis, & ab inordinata volun-

tate,

tate,ut actualis,sed iuxta consuetum modum Diuinæ misericordiæ,sicut uoluntate adhærente firmiter peccato actuali non tollit dominus culpam, sic iuxta modum consuetum prole adhærente naturaliter naturæ corruptæ,a qua contrahitur originale, non purgatur ab originali. Sed dum est in utero materno naturaliter adhæret naturæ corruptæ, a qua contrahit inordinationem fomitis, quia licet statim in infusione animæ contrahatur originale, nihilominus menstruis maternis quibus alitur fœtus,in quibus causaliter maxime uiget corruptio,contrahit incentiuum inordinationis, a quo est maxime recessus a naturali iustitia, unde dum est in utero fœtus, quasi renititur contra purgationem originalis uicij, propter quod secundum dispensationem consuetæ gratiæ non est adhibendum remedium, hæc Alexan. de ales. Ideo dixi quòd iuxta consuetum modum Diuinæ misericordiæ uoluntate adhærente peccato actuali non tollit dominus culpam, ut excluderem miraculosam conuersionem quæ fuit in beato Paulo. quia cum esset in progressu peccati subito cor eius perfecte motus est a Deo, audiendo & addiscendo & ueniendo,& ideo subito est gratiam consequtus, dum esset spirans minarum,& cedis in discipulos domini actuum. ix. ut dicit. S. Thom. in prima. 2. q. cxij.arti. 2.& ideo conuersio Pauli tanquam miraculosa in Ecclesia commemoratur,ut idem dicit in d.j.2.q.cxiij.arti. x.parique ratione,idem dictum est in alio de peccato originali secundum dispensationem consuetæ gratiæ propter sanctificationem aliquorum miraculosam existentium in uteris maternis, ut de Hieremia & Ioanne Baptista. Hæc enim miracula non sunt trahenda ad alios, ut dicam infra in responsione ad. 7. contrarium. Scio tamen ꝙ Ricar.de Media villa in 4.distinct.4.arti. 2.q.3. ad primum, illud Alexandri de Ales impugnare nititur, duplici de causa, una est, quia etiam cum natus est anima coniuncta causæ proximæ sui morbi,scilicet carni infectæ,alia est, quia infectio carnis est ex semine patris non matris, quod probat per hoc, quia si Adam non peccasset postquam Eua peccauerat, proles eius peccatum originale non contraxisset. Ad hæc dici posset,ꝙ uerum est ꝙ non obstant quantum ad remedia, scilicet sanctificationis, & martirij, seu baptismi sanguinis, & sic de lege speciali,quia ut inquit August.in lib.13.de ciuit. Dei.ca.vij. quicunque non percepto regenerationis lauacro pro Christi confessione moriuntur, tantum eis ualet ad dimittendum peccata quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis. Sed dictum Alexandri loquitur de lege communi, secundum quam non uidetur aliquod remedium attributum pueris existentibus in uteris maternis præter sanctificationem & martirium. Accedit ad prædicta, ꝙ non inuenitur in sacra scriptura ꝙ fides

parentum adiuuerit Paruulos uterinos quo ad deletionem peccati originalis, attestante Alexand. de ales in 4. parte. q. 17. membro secundo, dum quærit utrum quis posit baptizari in utero materno, inquit, ꝙ nullo tẽpore, nec fide parentum nec aliquo sacramento iustificatus est paruulus antequam natus, quantum est de lege communi. Sic ergo, saluo recto aliorum iudicio, remedium fidei præcum, seu benedictionis parentum erga infantes existentes in uteris maternis aliquo tempore, & sic in lege naturæ, scripturæ, seu gratiæ, non fuit attributum ut liberentur a peccato originali, ut sibi uidetur persuadere Guido briason in 4. q. iij. secundo correlario. uersi. nam lege naturæ erat remedium. & hoc est de mente clara dicti Alexandri de ales in d. loco & contrarium asserentes illum conueniant, ut cum eo agant, & ad dictum Gregorij respondebitur in. 4. con-
9 trario. Vnde † in hoc dubio pro breui, & noua resolutione mihi uidetur sic dicendum, considerando quadruplicem modum dicendi, Primus est, quòd pueros existentes in uteris maternis uel extra decedentes sine baptismo Deus potest si uult illos purgare ab originali peccato, & sic saluare, quia, ut sæpe dictum est, non alligauit potentiam suam sacramentis, ut dicit Magister in 4. distinct. j. c. 3. & iste modus dicendi est catholicus, Immo dicens pertinaciter contrarium incurreret hæresim, quia derogaret eius omnipotentiæ, & sic contraueniret ueritati catholicæ in propria uerborum forma, prout dixi in primo gradu ueritatum catholicarum. Secundus modus dicendi est, ꝙ illi paruuli existentes in uteris maternis & ibi uel extra morientes sine baptismo saluentur de lege communi, quæ est Euangelica, Secundum quam tenemur uiuere, est hæresis, quia iste modus contrariatur legi Euangelicæ. Ioan. iij. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non intrabit in Regnum Dei. Tertius modus dicendi est, ꝙ Deus omnino saluet illos propter solam fidẽ oblationem, & benedictionem parentum, sine baptismo, de sua potentia & misericordia, est temerarium & scandalosum præbens occasionem cadendi in hæresim, cum de hoc non habeamus testimonium a sacra scriptura seu a sanctis doctoribus & authenticis, ut dixi supra in declaratione propositionis temerariæ & scandalosæ. Quartus modus dicendi est, ꝙ parentes uidentes paruulos periclitantes in uteris maternis ob maternam ægritudinem uel corpusculi teneritudinem, depræcentur Deum suis deuotis orationibus, bonis operibus, oblationibus, & sacrificijs missarum, uel alias, ut ipse dignetur succurrere saluti spirituali, & corporali dictorum paruulorum, iste modus deuotus est, sanctus, laudabilis, & obseruandus, cum (ut dixi) Deus potens sit illos paruulos in utero sanctificare & saluare, quos nouit ad natiuitatis ortum non peruenturos, licet

de

de hoc certitudinem non habeamus, miseretur enim cui uult,& hæc fuit originalis consideratio domini Ioannis de Gersono in 4. parte in sermone de natiuitate Virginis, prima consideratione. Alpha. 58. cuius formalia uerba sunt quæ sequntur. Constat itaque Deum misericordiam saluationis, non ita legibus communibus traditionis Christianæ, non ita sacramentis ipsis alligasse, quin absque præiudicio legis eiusdem, posit pueros nondum natos extra uterum intus sanctificare gratiæ suæ baptismo, uel uirtute Spiritus Sancti. Debent igitur mulieres prægnantes, similiter & uiri sui per se & alios diligentius præces effundere Deo, & ad sanctos Angelos custodes hominum etiam puerorum in utero, debent ad cæteros sanctos sanctasque omnes confugere, quatenus infans nondum natus, si forte moriturus est priusquam ad baptismi fluminis gratiam peruenire ualeat, dignetur ipsum dominus Iesus summus pontifex baptismo Spiritus Sancti præueniendo misericorditer consecrare. Quis enim scit, si forte exaudiat Deus. Immo quis non deuotius sperare ualeat, quòd orationem humilium, & in se sperantium nequaquam despiciat, proficit hæc consideratio ad exercitationem deuotionis in parentibus, proficit ad alleuiandum eorum angustiam, dum sine baptismo decedit puer, quia non omnis inde spes salutis ablata est, Sed neque absque reuelatione (fateor) datur certitudo. hæc Gerson, quem ad literam sequitur Gabriel. in 4. distinct. iiij. q. 2. colum. 13. uersic. sed contra responsionem. Et in eadem sententiam post multa consentit Thom. de Vio. S. R. E. Cardinalis, dum in apostillis ad S. Tho. in 3. parte. quæst. 68. arti. 11. Inquit sub his uerbis. Quo circa caute & irrepræhensibile ageretur, si periclitantibus in utero pueris ob maternam ægritudinem, uel partus difficultatem, benedictio in nomine Trinitatis daretur, & causæ discusio deinde diuino reseruaretur tribunali. Quis scit si diuina misericordia huiusmodi baptismum in uoto parentum acceptet, ubi nulla iniuria, sed sola imposibilitas sacramenti executionem excludit. Vnde ex his duabus authoritatibus manifeste perpenditur, quòd isti celeberrimi Doctores tenent de lege communi non emundari a peccato originali paruulos existentes in uteris maternis, & ibi decedentes, nec habent certitudinem si fide seu præcibus aut benedictione parentum a Deo saluabuntur, nisi Deus aliter reuelaret, quinimo totum hoc Diuinæ Prouidentiæ committunt. Et † licet solutio contrariorum satis competenter ex prædictis colligatur, nihilominus ad indiuidua ueniens dico ad primum, secundum Cardi. de Turre Crema. in d. c. quod autem. arti. iiij. ꝙ licet bonitas nunquam defuerit, nec uoluntas curandi, non sequitur tamen, quòd ex quocunque tempore morbus existat, adhibeatur ei me-

7

dela, sed tempore medio, iuxta dispositionem sapientiæ ipsius medici, paruulus autem dum est una caro per quãdam continuationem cum matre, subiacet legi originalis peccati, quod per carnem contractum est, quare tunc ex dispositione Diuinæ Sapientiæ non adhibetur ei uniuersale remedium, ut duret ratio iustitiæ manente illa continuatione, cum autem iam separantur, ut non sint una caro quodammodo, tunc conuenienter datur remedium in signo sensibili, quod contingat natum siue nascentem, ut sicut quodam modo dicit Augustinus ad Dardanum, nemo renascitur proprie nisi prius nascatur, & intelligitur de hoc quod est per baptismum. Ioan. 3. nisi quis renatus fuerit &c. Idem dicit Alex. de Ales in iiij. parte. q. xvij. membro secundo. ad primum. Ita nec mundabatur ob originali adhibito signo sensibili cum fide antequam nasceretur. Ad
8 secundum † dico secundum. S. Tho. in iiij. distin. vj. arti. j. q. j. ad primum, ꝙ nõ est ex defectu Diuinæ misericordiæ, ꝙ in maternis uteris existentibus remedium nõ exhibetur, sed quia non sunt capaces illius remedij, per quod secundum legem communem participes passionis Christi efficiuntur, a qua est remissio peccatorum, quia non possunt subijci operationi ministrorum Ecclesiæ, per quos talia remedia ministrantur. Hæc solutio non satisfacit ad propositum, quia respicit dubium, an non natus extra uterum possit baptizari, de quo nõ est quæstio apud nos, & ponit. S. Tho. in dicta solutione rationem quare non potest baptizari & remedium baptismi illi non applicatur. Nos ergo quærimus, ꝙ ex quo non potest baptizari, an sit etiam prouisum de aliquo remedio illis non natis extra uterum contra peccatum originale, cum rationis argumentum supra factum suadere uideatur, ꝙ sit prouisum, & si non est prouisum, quæ sit ratio cũ Deus omnipotens & in lege naturæ post lapsum primorum parentum dederit remedium ad deletionem originalis peccati, ut scribunt omnes. in iiij. distin. j. & in lege scripturæ nedum masculis, sed etiam fœminis quæ non erãt capaces remedij circũcisionis, de remedio prouidit, uel per fidem parentum si erant paruulæ, uel per bonam operationem si erant adultæ, quo mundabantur ab originali peccato, ut dicit Magister in
9 4. distin. j. ca. iiij. Hoc † quidem contrarium est difficillimum omnium, quæ in proposito fieri possunt, & ad hoc Gabriel. in iiij. distin. 4. q. 2. non ualens soluere contrarium dicit, quod generale remedium sit pro paruulis existentibus in utero, nullum manifestat Ecclesia, uoluitque Deus remedia instituere contra morbum peccati in Ecclesia per sacramenta dispensanda his qui noti esse poterant Ecclesiæ, eorum uero qui nondum in lucem noticiæ prodierunt remedium in sua sola potestate constituit, quos cum uoluerit sine exteriori remedio & sanctificare & saluare potest.

test, sicut factum de quibusdam sacra scriptura testatur, & quod paucis elargitus est potest quibuscunque uoluerit impartiri, qui potentiam suã, ut dixi non alligauit sacramentis, ex eo quia omnes quantuncumque paruuli, & in utero existentes in infusione animæ contrahunt peccatum ori-
10 ginale. Quæ † fit. xl. die in masculo. in l. Diuus. ff. de extraor. crimi. & lx. in fœmellis, ut dicit Paul. de Castr. l. cum quidam. §. seruum quoque. ff. de acquir. hæredi. & Ange. in d. l. Diuus. gloss. in c. j. v. distinct. & Abbas in c. si aliquis. in fi. de homi. & idem dicit Cardi. de Turre Crema. in d. i. c. ius naturale. arti. 2. & sic dicti paruuli contrahunt originale peccatum etiam in uteris maternis existentes, ut inquit Augusti. in c. firmissime. de conse. distinct. 4. ut aperte uult Aposto. ad Roma. quinto. Per unum hominem in hunc mundum peccatum introiuit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiuit, in quo omnes peccauerunt, & ita etiam paruuli comprehenduntur, ut habet sancta fides Ecclesiæ, ut est tex. in c. placuit ut quicunque paruulos. de consecra. dist. 4. & oppositum fuit hæresis donatistarum, ut dicit glo. in cle. j. §. ad hoc. de Summa Trini. & pelagianorum, quæ confutatur in c. maiores. de baptis-
11 mo. Posset † ergo dici, ꝙ licet Deus quocunque tempore post lapsum, scilicet legis naturæ, legis scripturæ, & legis gratiæ, prouiderit de remedio humano generi contra originale peccatum, non tamen reperitur ab eo prouisum, quod nos sciamus, existentibus paruulis in uteris maternis, quare autem non prouiderit, si non placent rationes duæ Alex. de Ales supra relatæ, dicamus cum Apostolo Paulo ad Roma. xj. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius, quis enim cognouit sensum domini? aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi? & retribueretur? & quoniam ex ipso & per ipsum, & in ipso sunt omnia, & dicebat Augusti. contra Pelagium, inscrutabilia & incomprehensibilia nolo ut interroges,
12 quia quod lego, credo & ueneror, & non discutio. Et † Grego. in 29. moralium, postquam quæsiuit cur sæpe boni damnentur. in fin. subdit, latent hæc sensus hominum, nec quicquam de cuiuslibet fine cognoscant, quia diuinorum iudiciorum abissus humanæ mentis oculo nullatenus penetratur. & Psalm. xxxv. iudicia Dei abissus multa, & ideo Abbas. in cap. si quando. de rescriptis. concludit, ꝙ de secretis Dei ratio reddi non potest, ut in iuribus allegatis in gloss. in d. cap. si quando. Vnde si quæratur quare uoluit incarnari Christus illo tempore, & non prius, ratio reddi non potest concludens, ut dicit gloss. in clemen. j. in uerbo ex tempore. de Summa Trini. & est tex. nota. in ca. si ex bono, ubi glo. j. de pœni. distin. 4. facit tex. in cap. sacerdotibus. in fi. 11. quæ. j. & l.

& l.non omnium.ff.de legibus.& ad pręmissa accedit,quòd lex ciuilis nō prouidet filijs qui in uteris maternis moriuntur,sed natis. l. uxoris abortu.C.de posthu.præteritis.l.qui mortui.ff.de uerbo.signi. Diuina igitur Prouidentia secundum legem communem solum prouidit humano gene
13 ri de sacramento baptismatis contra peccatum originale. Et † licet proprie & singulariter loquendo de baptismo, solus sit unus baptismus qui fit in aqua cum determinata uerborum forma,& est sacramentum,ut dicit Apostolus ad Ephe.4.Vnus Deus,una fides,unum baptisma, alia tamen dicuntur baptismata,non simpliciter & proprie , Sed per quendam ordinem siue attributionem ad baptismum aquæ,secundum.S.Thom.in 4.dist.4.q.3.art.j.& sic est triplex baptismus scilicet fluminis scilicet cū in nomine Patris Filij & Spiritus Sancti baptizatur.de quo Io.3.nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto nō potest introire in regnū Dei, est & alius baptismus flaminis per infusionem Spiritus Sancti,de quo actuum primo,uos autem baptizabimini Spiritu Sancto, est quoq; baptismus sanguinis,cum quis recepturus baptismum, baptismo fluminis impeditur Tyrannica persecutione,& in confessione fidei martirizatus , In proprio sanguine baptizatur,ut in c.baptismi uicem.de consecra.dist. 4.
14 Primus † igitur baptismus fluminis non potest suffragari puero existēti. in utero materno,& ibi morienti,q̄a ut sæpe dictum est,non est notus ecclesiæ,nec subest operationi ministrorum,ut dicit.S.Tho.in 4.dist.6. art. j.q.j.& in 3.par.q.68.art.xj.scribit late Henricus Boic.in c.maiores.de baptismo.nec secundus baptismus.s.flaminis ipsos pueros existētes in uteris potest iuuare,q̄a talis baptismus req̄rit motum fidei,& liberi arbitrij & ideo non congruit,nisi adultis habentibus usum rōnis.ut in d.c.baptismi uicem. & melius in c.debitū.de baptismo.Tertius uero baptismus ipsis non suffragatur in proposito,q̄a non est casus noster, q̄ pueri illi moriantur propter Christum,& sic q̄ martirizentur, q̄a si sic esset q̄ interficerentur pro Christo puta in detestationem fidei Christi quam tenent & parentes eius , ēt si essent in uentre , & in despectum Christi ipsa mulier abortū faceret,seu interficeretur,nulla est dubitatio q̄ mundarentur ab originali peccato,& iste est baptismus sanguinis,de quo Lucę.xij.baptismo habeo baptizari,& in c.cathecuminū.de consecra.di.4.Sic igitur manifestum est q̄ in pueris non dum habentibus usum rōnis non est motus fidei & dilectionis, aut propositum suscipiendi baptismum , & ideo non saluantur baptismo flaminis (secluso miraculo sanctificationis de quo non est sermo) sed baptismo aquæ , uel baptismo sanguinis , si propter Christnm occiderentur,ex quo non solum Christiani , sed etiam martyres fiunt , ut scribit Beatus Augustin. in sermone quarto de innocentibus,

bus,qui incipit.quotieſcunque. Vnde dato hoc remedio baptiſmatis a Deo in lege euangelica contra peccatum originale,alia remedia contra illud quæ erant in lege naturæ, etiam in lege ſcripturæ ceſſare uidentur, dicente Paulo ad Galatas.v. ſi circuncidimini Chriſtus nihil uobis proderit,& in.c.maiores.de baptiſmo. quia illa ſacramenta uetera ſignificabant Chriſtum uenturum,noſtra uero ſcilicet legis Euangelicæ Chriſtũ, qui iam uenit,ut dicit Auguſt.contra Fauſtum. iã non promittitur Chriſtus naſciturus,paſſurus,reſurrecturus,quod illa ſacramenta quodammodo perſonabant,ſed annunciatur ꝙ natus ſit,paſſus ſit,reſurrexit, quod hæc ſacramenta,quæ a Chriſtianis aguntur,Iam perſonẽt,refert.S.Tho.
15 in 1.2.q.103.art.4.Et† propterea ad propoſitum dicebat Beatus Gregorius in 4.moraliũ,quod apud nos ualet aqua baptiſmi, hoc egit apud ueteres,uel pro paruulis ſola fides,uel pro maioribus uirtus ſacrificij, uel pro his qui ex Abrahæ ſtirpe prodierunt,myſterium circunciſionis,& habetur in c.quod apud.de conſecra.diſt.4.& nota illud uerbum, apud ueteres,ergo non in lege Euangelica,inde eſt ꝙ paruulus natus & mortuus in deſerto ſine baptiſmo non poteſt ſaluari in fide parentum, ut dicit. S. Tho.in quolibe.6. art.4.ubi concludit, ꝙ ex quo non fuit baptizatus baptiſmo fluminis,nec ſanguinis,nec flaminis, cum ipſi non conueniebat, quia non poterat habere motum fidei,& dilectionis.Sequitur ꝙ non ſaluetur ſide parentum, ſeu Eccleſiæ,ſicut multis ſanctorũ authoritatibus
16 comprobatur,ut dicit Magiſter in 4.diſt.4.c.3.Dicunt†tamen quidam ut Petrus de Alicito, pie credi quòd Deus ſua benignitate ibi ſuppleret, quod deeſſet ex parte ſacramenti, quod utique certum eſt Deum poſſe, cum ut dixi,uirtutem ſuam non alligauerit ſacramentis, ſed ꝙ ſic faciat nulla eſt certitudo,quia ſi non facit, non iniuſte fecit,cum nullus ſit debitor niſi ex promiſſo,& iſtud non promiſit,& ad propoſitum dicebat Auguſt.ut refert Magiſter in tex.di.4.lib.4. ꝙ ex illo tempore quo ſaluator dixit,niſi quis renatus fuerit,abſque ſacramento baptiſmatis,præter eos qui in Eccleſia ſanguinem fundunt,aliquis uitam æternam accipere non poteſt, intelligendo ꝙ etiam eſt baptiſmus flaminis quo quis ſaluatur, ut ſupra eſt dictum.ut in c.debitum.de baptiſmo. & qualiter illud tempus conſideretur alibi ſcribũt domini theologi.& ad Galatas.c.j.per Nico.de Lyra,& alios,& S.Tho.in j.ij.q.103.Ex quibus infero, ꝙ dicti paruuli ſic morientes ſine baptiſmo fluminis non ſunt ſepeliendi in Eccleſiaſtica ſepultura ſicut cæteri infideles.c.Eccleſiam.cum ſequenti. de conſecra.diſt.j.quia idem iudicium eſt de infantibus non baptizatis & infidelibus quo ad hoc,ut ſcribit Lappus in allega. 83. Eccleſia ubi eſt ſepultus paganus.cir a medium.

Ad

Ad tertium respondet Card. de Turre Crema. in d, c. quod apud. art. 4. dicens, q ibi non postulatur remedium contra culpam originalē, sed adiutorium, ne deficiat in profectu uitæ, antequàm perueniat ad finē, quod patet per hoc quod dicitur ibi, intendat allegare debitum ex parte domini, sed congruentiam bonitatis suæ, unde quod dicitur q non debet, debet exponi, non decet, uel non congruit.

17 Ad † quartum respondetur secundum. S. Tho. in quolibeto. 6. art. 4. q secundum quosdam tempore legis naturæ non sufficiebat ad salutem paruulorum solus motus fidei in parentibus, sed requirebatur aliqua exterior protestatio fidei per aliquod sensibile signū, & in hac opinione fuit Adria. sextus in lib. 4. de sacramento baptismi. q. v. & secundum hoc nihil differebat id quod tunc requirebatur ab eo quod nunc requiritur ad salutem, nisi q nunc illud signum sensibile est determinatum, tunc erat indeterminatum, & pro noto adhibebatur, & hæc positio videtur esse Alex. de Ales in quarto. quam sequitur Durandus in 4. sed quia hoc est cōtra dictum Gregorij in eo q dicit quod paruulis sola fides sufficiebat, ideo alia positio probabilior est secundum. S. Tho. in 4. dist. j. q. j. art. vj & cōsona authoritati Gregorij, & est communior, q sufficiebat interior motus fidei per intētionem directus ad salutem paruuli sine aliquo exteriori signo, cum non inueniatur ad purgationem originalis peccati præceptum fuisse aliquod signum exterius adhiberi, & sequūtur. S. Bona. & Ricar. in 4. sed nunc in lege Euangelica vltra fidem amplius requiritur baptismus, cuius ratio est, nam nunc qui baptizantur, & sic saluantur per Christum statim introducuntur in regnum cœlorum, quod tunc nō erat, sed ibant ad lymbum, unde non est inconueniēs si ad hoc amplius baptismus requiritur, vt dicitur Ioan. 3. & sic non diminuitur uirtus fidei sed augmentatur gradus salutis, ut dicit S. Tho. in d. quoli. quasi dicat, q licet paruuli in lege Euangelica ultra fidem parentum debeant baptizari, in alio releuantur, quia si statim recepto baptismo moriantur, euolāt ad Paradisum, & in huius signum apertum fuit cœlum quando Christus baptizatus fuit. Matthæi. 3. illi uero qui in lege naturæ seu mosaica mundabantur à peccato originali, vel per fidem parentum vel per circuncisionem, aut sacrificia, seu alias ibant ad lymbum sanctorum patrū expectantes portas paradisi aperiendas a Christo, vt dicit Nic. de Lyra Gene. 27. ibi, descendam ad filium meum? quem locum Iudæi appellitabant suburbana paradisi nos vero lymbum patrum seu sinum Abrahæ, quod idē est, vt habetur Lucæ. 16. pro ut Pau. Burge. late scribit in suo scruti. scripturarum. 1. parte. c. 3. & S. Tho. in 4. dist. vltima. in fi.

18 Vnde † dicebat Ricar. in 4. di. i. q. 3. & ad 2. q dato q paruulis sola fides

parentum

parentũ suffecisset, non ex eo dicuntur fuisse melioris conditionis in lege naturæ, q in lege Euangelica, quia q̃uis modo non ita in promptu sit remedium, sicut tunc, tamen remedium hoc quod datur in l. Euangelica perfectius est, unde & paruuli modo, cum à peccato originali purgãtur, maiorem gratiam recipiunt, q̃ reciperent in l. naturæ, vt patet in his quæ proxime dixi, & præterea dictum illud Gregorij in d. ca. ꝙ apud, ut eius uerba sonant, in eo quod dicit, pro paruulis sola fides sufficit, intelligitur de paruulis iam natis extra uterum maternum, non autem de paruulis existentibus in uteris maternis, quod suadetur in ea æquiparatione quã facit de baptismo & fide dicẽs quod id quod apud nos ualet aqua baptismi hoc egit apud ueteres uel pro paruulis sola fides, Sed cũ aqua baptismi non ualeat pro his qui sunt in uteris maternis, & ibi decedentibus ut dixi, Ita nec fides parentum, & idem est dicendum de circuncisione, quæ
19 etiam non ualebat nisi iam natis. Sequitur † ergo, ꝙ non est sumendũ argumentum ab authoritate Gregorij, quæ loquitur in natis extra uterum, nos uero loquimur in non natis, sed morientibus in maternis uteris, insuper dicit Ricar. in loco allegato, ꝙ Deus non ordinauit ut per fidem parentum in uteris maternis regenerarentur paruuli, quod congruum fuit propter imperfectionem status legis naturæ, quem non decebat esse tantæ efficaciȩ & perfectionis remedium, & in sequenti responso clarius colligetur solutio aliorum contrariorum.
20 Ad quintũ † esto, ꝙ sit probabilior positio, ꝙ incircuncisi ante octauũ diem saluarentur in fide parentũ, ut dicitur in argumento, ad hoc respondeo secundum S. Bona. in 4. dist. 1. 2. art. q. 2. in fi. ubi quærit an paruulus qui præuentus morte non baptizatur, in fide parentum saluetur, & cõcludit quod non, quia baptismus propter generalitatem & perfectionem & temporis indeterminationem alia remedia euacuauerat, non sic autẽ circuncisio, quod magis declarat Petrus de Palu. in 4. dist. 1. q. 2. inquiẽs, ꝙ licet illi qui decedebant incircuncisi ante octauum diem saluarentur in fide parentum, tamen nunc. j. in l. Euangelica non sufficeret paruulo, non ꝙ fides antiquorum esset efficacior, sed quia nullo tempore homo natus fuit sine remedio salutis per se, nunc enim mox natus potest baptizari, & si non posset haberi aqua, hoc accidit sacramento, tunc autem circuncidi non licebat ante octauum diem, & si non fuisset aliquod remedium, stetisset puer septem diebus sine remedio salutis, quod non conueniebat Diuinæ misericordiæ, & sic tunc habebat tale remedium, quale habebat ante circuncisionem, sicut mulieres tale tunc habebant, quale habebant ante omni tempore, quia nullo tempore circuncisio eis competebat, sic igitur illa fuit ratio, quare incircuncisi ante octauum diem salua-

bantur in fide parentum, quia lege diuina parentes non erāt astricti circū cidere puerum ante octauum diem, & ideo ne reperirētur paruuli illis septem diebus sine remedio, illi incircuncisi morientes saluabantur in fide parentum sicut ante, & sic currebant remedia legis naturæ cum remedio legis, sed nunc in lege Euangelica potest statim baptizari natus, merito cessant alia remedia legis naturæ, & Mosaicæ, & inquit Ioan. Maioris in 4. dist. j. q. v. quòd ex quo non licuit anticipare octauum diem in circumcisione, forte si erant in periculo vitæ poterant applicare sacramenta legis naturæ ante octauum diem tempore quo circumcisio erat in præcepto, & subdit se ideo dixisse, forte quia Iudæi secundum eū non credunt paruulos natos in originali culpa, sed sacramentū applicant tanq̃ præceptū.

21 Et † ideo Pau. Burgen. in dicto scrutinio scripturarū. j. parte. dist. 6. c. j. cum sequenti contra Iudæos probat homines nasci conceptos in peccato originali, unde non est bona consequentia dicere, ꝙ sicut illi qui incircūcisi moriebantur ante octauum diem saluabantur, ꝙ pari ratione est dicēdum de illis qui non possunt baptizari, q̄a in duobus deficit. Primo quia si illi saluabātur in fide parentū, erat ex eo quia illud remediū legis naturæ non erat sublatū per remediū circumcisionis, vt est de mente omniū doctorū in 4. sed in lege Euangelica omnia illa remedia solo sine baptismo cessauerunt publicata lege Euangelica, & ideo ex illo remedio scilicet sola fide parentū sine baptismo adiuuari non possunt. Sicque paruulis non sufficit fides Ecclesiæ sine sacramento, qui si absque baptismo fuerunt, etiā cum ad baptismū deferuntur damnabuntur, vt multis sanctorū testimonijs comprobatur, vt dixi supra, alias sequeretur, ꝙ natus & mortuus in deserto qui non potuit baptizari fide parentū saluaretur, quod est contra ea quæ in dicto quolibeto scribit. S. Tho. ac etiam ꝙ quis sine baptismo saluaretur, quod est contra illud Ioā. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non intrabit in regnū cœlorum, & habetur in c.

22 necessarium. & c. 3. & c. 4. de consecra. dist. 4. Et † hæc intelligo de baptismo aquę, quia baptismus flaminis non cōpetit paruulo, nec loquor de baptismo sanguinis, q̄a præsupponimus hos vterinos paruulos non fuisse occisos propter Christū, nam ut dixi tali baptismate baptizati emundantur ab originali, quia ut inquit. S. August. lib. xiij. de ciuitate Dei. c. 7. quicunque non percepto regenerationis lauacro pro Christi cōfessione moriuntur tantum eis valet ad dimittendum peccata, quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis, ut refert Ricar. in 4. dist. 4. art. 2. q. 3. nec in hoc est durior lex Euangelica, Immo est benignior, quia vt est dictū, remedium baptismatis est perfectius tum ad augmentum gratiæ tū etiā ad facilius introducendū baptizatos ad introitum Paradisi, & ideo dicit

S. Tho.

S.Tho.in d.quolib.ad 2.ꝙ p Christũ in hoc ipso est ampliata via salutis, ꝙ nunc per eam aperta est eis ianua vitæ æternæ, quæ ante clausa erat p peccatum primi parentis,& ꝙ leuior sit & mitior lex Euangelica lege veteri,pro ut ego latissime scripsi in rubr. de hære. lib.vj. in quarto errore iudæorum.col.248.versi.Item comparando legem nouam ad legem veterem.Præterea dicit Adri.in loco præallegato.ad quartum, ꝙ licet paruulis non baptizatis non imputetur ad culpam, ꝙ baptizati non fuerint, cum impotentia eos excuset ab impletione cuiuscunque pręcepti,nihilo minus quia sine baptismate manet originalis culpæ obligatio,manēt dicti paruuli sine spe beatitudinis perpetuo damnati, quemadmodum si furiosus medicinā vnde curari possit non sumat, ipse furia excusatus non
23 peccat,sed sanitatem,quam medicina efficeret,non cōsequitur. Ad † sextum dico,ꝙ allegata authoritas Ioannis.3.facit magis pro q̃ contra, qa illud beneficium intrandi in cœlestem Paradisum quod datur ex regeneratione ex aqua & Spiritu Sancto non communicatur nec conceditur a Deo nisi natis extra vterum maternum, cum ergo paruuli qui moriũtur in vteris maternis non nascantur extra vterum,sequitur ꝙ non intrant in regnum cœlorum,& sic non purgantur ab originali peccato sicut cæteri qui non baptizantur,& sic exclusi cēsentur ab hoc beneficio, positio cũ vnius est exclusio alterius.l.cum prætor.in prin.ff.de iudicijs.c.nonne.de præsumptio.casus enim ommissus relinquitur dispositioni iuris communis.l.si extraneus.ff.de condit.ob causam.l.commodissime. vbi moderni.ff.de liberis & posthu.c.suscep.um.de rescrip.lib.6.& cui non conueniunt verba legis nec illius dispositio conuenit.c.indemnitatibus.& cap. pe.de electio.lib.6.l.4.§.prætor.vbi Bar.in fi.& Alex.scribit. ff. de damno infecto.& idem Alex.in consi.17.requisitus.lib.j.& in consil.57.perspectis.lib.2.cum alijs,vt scribit Deci.in c.nullus col.fi.de electio.
24 Ad † septimũ dixi supra, ꝙ nos loquimur de lege communi nō autem de lege speciali, Secundum quam Hieremias fuit in vtero sanctificatus. Hiere.j.& Ioannes Baptista,vt Lucæ.j.de Iacob vero,Esaia,Iob,& Sansone. non habemus testimonium a sacra scriptura quod ego sciam, & ideo de eis non videtur dicendum fuisse in vtero sanctificatos, ꝙ autem Ioannes Baptista sanctificatus sit patet Lucæ. j. quòd Spiritu Sancto replebitur ad huc ex vtero matris,& de Hieremia expresse etiā dicitur Hiere.j.antequàm exires de vulua sanctificaui te. & sic asserēdum est eos sanctificatos in vtero quàmuis in vtero vsum liberi arbitrij non habuerint, de quo Augustinus mouet quæstionem,sicut pueri qui sanctificantur per baptismum,non statim habent vsum liberi arbitrij,vt scribit. S. Tho.in 3.parte. q.27. art. 6.& subdit quòd non est dicendum aliquos alios san-

ctificatos

ctificatos esse in vtero, de quibus scriptura mentionem non facit, q̄a huiusmodi priuilegia gratiæ, quæ dantur aliquibus præter legem communem ordinantur ad vtilitatem aliorum quæ nulla proueniret ex sanctificatione aliquorum in vtero, nisi Ecclesiæ innotesceret, & de Sansone dicit Nico. de Lyra. iudi. xiij. ꝙ non est intelligendum ꝙ fuerit sanctificatus in vtero sicut Ioannes Baptista, quia de talibus sanctificatis tenetur, quòd non peccauerunt mortaliter, & illa consecratio quæ dicitur de Sansone in tex. intelligitur per modum fortitudinis, quæ fuit quædam gratia gratis data, & potest stare cum peccato mortali, sicut & donum prophe-
25 tiæ, & fuit data Sansoni pro consolatione populi, ut ibi habetur. Sic † igitur illud priuilegium illis duobus concessum non est trahendum ad consequentiam, & sic ad legem communem. c. quæ a iure. de regu. iuris lib. vj. nam quod alicui gratiose conceditur trahi non debet ab alijs in exemplum. c. quod alicui. eo tit. lib. vj. priuilegium enim datum aliquibus non extenditur ad alios etiam ex idemptitate rationis, & sic in priuilegijs nō proceditur de similibus ad similia, sicut de iure communi. ut inquit Ant. de Butrio in c. sane. per illum tex. de priuilegijs. Bal. in l. j. in prin. C. de legibus. Domi. in c. ne aliqui. de hære. lib. 6. Card. in consi. 135. pu. o filias. in fi. Bal. in l. non tantum. §. non omnia. ff. de excusa. tuto. Ange. in consi. 272. quoniam dictum priuilegium. nos ergo loquimur secundum legem communem secundum quam nullus sine baptismo saluatur, ut dixi in illa authoritate Ioan. 3.

26 Ad † octauū sine præiudicio prædictorum, quòd adueniente lege Euāgelica & publicata cessauerunt alia remedia ad emundationem originalis peccati, ita ꝙ sine baptismo quis non saluatur. Dato ꝙ secundum cōmunem cursum gratiæ potest homo mœreri per alios, ut per illam excitetur in libero arbitrio ad præparandum se ad suscipiendum motū propriæ uoluntatis secundum gratiam, & sic fides illorum potuit illi adulto subuenire merito congrui, sed non sine motu propriæ uoluntatis interueniente. pro his est. S. Tho. in 1. 2. q. 114. art. 6. quia ergo paruuli uterini nullum motum propriæ voluntatis possunt adhibere, & si primam gratiā recepissent merito fidei aliorum, ideo mediante illa non possunt secundū communem legem susceptionis gratiæ secundam gratiam recepisse ad emundationem peccati originalis, si autem fides aliorum illum paraliticum curauit, hoc fuit de gratia speciali, & talem posset dare Deus istis paruulis existentibus in utero, & eos saluare. de hac tamen lege speciali non est quæstio sed de lege communi.

Ad ultimū dicendum est, quòd licet paruuli existentes in uteris maternis sint capaces baptismi sanguinis, si propter Christum occidantur, ut

dixi

dixi secundum Augu. non tamen sic dicendum est, ut per fidem parentum solam sine sacramento perducantur ad emundationem originalis pecca ti, quia de hoc ultimo nullam habemus authoritatem a sacra scriptura seu a doctoribus authenticis sicut de prima de quo habemus authoritatem Augustini. præmaxime, quia hodie alia remedia quæ ad hoc erant ordinata cessant, adeo ut sine baptismo nullus saluetur a tempore diuulgatæ legis Euangelicæ, ut scribit Ricard. in 4. dist. 3. arti. 5. q. 3. Inde dicebat Adria. in 4. de sacram. baptismatis. col. pe. ꝙ si aliquis sine usu naturalium remaneret non informatus de lege Euágelica, ꝙ licet talis per ignorantiam excusaretur a transgresione præcepti, non tamen consequeretur fructum operis operati ipsius baptismatis, quamuis speciali prærogatiua posset per Deum saluari, ut dixi supra de paruulis morientibus in vteris maternis, & hæc sufficiát ad laudem Dei, eiusque genitri cis Mariæ intemeratæq; virginis, præmissa protestatione de qua supra dictum est, & sunt contra quendam prædicatorem verbi diuini.

SVMMARIVM.

1 *Potestas ordinata & absoluta quæ sit.*
2 *De facto uel de iure quando dicatur aliquid fieri.*
3 *Plenitudo potestatis in principe quando dicatur.*
4 *Assertio repugnans potentiæ Dei est hæretica.*
5 *Deus noluit uincere diabolum per potentiam, sed per iustitiam.*
6 *Legislator potest condere legem aliter quàm condidit.*
7 *Animalia habentia cor & caput potest facere Deus quòd sine corde, & capite uiuant.*
8 *Deus potest facere quòd homo uiuat sine cerebro.*
9 *Deus est uniuersalis prouisor omnium animalium etiam irrationalium.*
10 *Negare Deum esse omnipotentem, repugnat sacræ scripturæ.*
11 *Deus an potuerit liberare genus humanum & redimere alio modo quàm fecit.*
12 *Temeraria assertio quæ sit.*
13 *Temeraria assertio est errans dubia & scandalosa.*
14 *Potentiam Dei nullo modo debemus negare, nisi appareat manifesta contradictio.*
15 *Verba blasfema dicens debet pœnitere ut remittatur sibi pœna.*
16 *Pœnitentia infra quantum tempus admittatur ad hoc ut alicui remittatur pœna pro uerbis maledictis contra Deum.*
17 *Verbum, potest, præcedente negatiua priuat potentiam.*

18 *Authoritas Pauli prima ad Corinthios. 9. quòd non est cura Deo de bobus quomodo intelligatur.*

VIGESIMA QVAESTIO.

1 VIGESIMO † Quæro, An sit erroneum dicere Deum non posse de potestate absoluta statuere ꝙ quis sine corde aut cerebro uiuat. Item ꝙ non posset animalia irrationabilia iuuare, & domui ruinam minanti subuenire ne cadat, & intelligo potentiam absolutam.i. Quia cum potestas ordinata sit, quæ leges sequitur a diuina uoluntate ordinatas, absoluta est quæ abstrahit ab illis legibus, & Deus dicitur illud posse de potestate absoluta, quod simpliciter & absolute potest, ut scribit Petrus de Liaco in j.q. 13. arti. 1. & ibi inquit Scotus dist.44. q. unica. ꝙ ordinata potentia est inquantum est principium exequendi alia conformiter legi rectæ secundum ordinem præfixũ ab illa lege, & potest agere præter illam legem, uel contra eam, & in hoc est potentia absoluta excedens potentiam ordinatam, & ideo non tantũ in Deo est, sed in omni agente libero qui potest agere secundũ dictamen rectæ rationis uel rectæ legis, & præter talem legem & contra eam est
2 distinguere potestatem ordinatam & absolutam. Et † ideo dicunt iuristæ, ꝙ quis potest hoc facere de facto, hoc est de potentia absoluta, uel de iure, hoc est de potentia absoluta secundum iura, & dicit Bal. in l. digna uox. C. de legibus, ꝙ suprema & absoluta potestas principis non est sub lege, & potestas ordinaria habet respectum ad legem. Et hæc
3 † absoluta potestas dicitur plenitudo potestatis in principe, quæ nulli necessitati subiecta, nullisque iuris publici regulis limitata est. ut dicit Bal. in l. 2. col. 6. C. de serui. & aqua. ut refrt Franci. de Curte Senior in cons. 27. incipie. Magnificus uir. col. 11. & dum princeps supremus utitur plenitudine potestatis non est qui dicat cur ita facis, quia est pro ratione uoluntas. Specul. in titu. de legato. §. nunc autem. uersi. 88. c. memoria. 18. distin. tradit Lud. Bolo. in consi. 6. ut in præsenti ardua. col. pen. Alex. in consi. 2. uisis codicillis. col. pe. libr. 1. & in consi. 101. uisis instrumentis. col. 6. eo. libr. Idem dicit Bal. in præludijs feudorum. col. 8. & in l. fi. col. fi. C. de præcibus impera. offerre. glo. in c. quanto. de translat. Episcopo-
4 rum, & Bal. in l. 1. col. j. C. sent. rescin. non posse. Et † promiscue loquẽdo de utraque assertione dico illas esse erroneas, & assertor illarum male sentit de potentia Dei, nam repugnant symbolo fidei, & habetur in c. firmiter. in uerbo, omnipotens, de Summa Trini. & exodi. xv. omnipotens est nomen eius, & Eccle. 43. ipse est omnipotens super omnia opera sua, & Eccle. j. unus est altissimus creator omnium omnipotens & est

potens

potens & metuendus nimis. nam Deus qui legem posuit naturæ de sic formando homine cum cerebro & corde, potuit, & potest aliam legem dare, secundum quam corpus ab anima informatum uiueret sine cerebro & sine corde,& contra hanc uel præter uti potestate absoluta. nam nullus adiuuit spiritum domini,nec ullus fuit eius consiliarius. Ose. 40.
5 Et † dicebat August.lib.13.de Trin.c.xiij. ꝙ licet Deus sua potentia potuisset diabolum uincere.noluit tamen nisi per iustitiam, inde dicit Magister lib.iij.dist. xx.si quæratur an alio modo potuisset Deus hominem liberare quàm per mortẽ Christi, responde alium modum fuisse posibi lem Deo,cuius potestati cuncta subiacent,sed nostræ miseriæ sanandę cõ uenientiorem modum alium non fuisse,nec esse oportuisse. facit,quia il lius est tollere cuius fuerat statuere. patet, quia Deus qui grauitatem ferro dedit potuit illam tollere,ut ferrum nataret.4.Reg.6.sic etiam qui uim vrendi igni tribuit illam sustulit in camino ignis, Dani. iij. & Deus qui statuit solem peragere cursum suum, Rogante Iosue iussit stare solẽ in medio cœli,& non festinauit occumbere spacio vnius diei, nec fuit an
6 tea, nec postea tam longa dies.Iosue.x.Et † pro his dicebat Vgo de sancto uictore in libro de sacramentis.ꝙ quandocunque aliquis legislator statuit legem unam,potest dispensare in lege, Deus enim statuit unã legem,ꝙ singula corpora sint in singulis locis, ergo illam potest annullare quando sibi placuerit, ut sint plura corpora in uno loco uel unũ corpus in diuersis locis, sicut dispensauit in lege illa, ꝙ ignis approsimatus passo non ageret, sicut patet in tribus pueris, & ꝙ sol staret tempore Iosuæ,& sic horum plura alia exempla adduci possent, quia non est impossibile apud Deum omne verbum.Lucæ.j.nam sicut Deus mediante causa secunda.s.corde, dat homini uitam, quia in eo principaliter posuit sedem animæ secundum philosophum in lib.de differentijs spiritus & animæ,quæ anima totum corpus uiuificat.c.item si antequam. de pœni. dis. j. ita posset alio modo & alio ordine operari eosdem effectus ad uitam hominis, nam dicitur in libro de causis,ꝙ quicquid potest causa prima mediante causa secunda, potest prima causa per se sola. unde dicit. S. Tho.in j.par.q.cv.art 2.in corpore,ꝙ erroneũ est dicere Deũ non posse facere ꝑ se ipsum oẽs determinatos effectus qui fiunt per quancunq; cau-
7 sam creatã.idem dicit in j.ij.q.lj.art.4. Præsertim † quia aliqua animalia habẽtia cor & caput naturaliter põt fieri,ut uiuant sublato corde,ut ꝑ philosophũ de uita & morte dicẽtẽ, ꝙ animalia q̃ nõ uitalia ualde sunt, multo tp̃e uiuũt sublato corde,& in lib. de iuuentute & senectute inq̃t, multa aĩalia ablata illa particula q̃ uocat̃ caput uiuũt,ut patet ĩ entomis, ut uespis,& apibus(entoma uero græce aĩalia dicuntur q̃ a latinis insecta

nuncupantur, sicut apes, formicæ, & similia) multo magis ergo Deus hoc posset facere, nam scribitur Iob. 36. Ecce Deus magnus uincens scien-
8 tiam nostram. Et † de cerebro habemus testimonium in uita sancti Dionysij, nam ipso decollato, & capite truncato, corpus eius se erexit, & caput suum inter brachia sua portauit a loco qui uocatur mons maurus, usque ad locum ubi nunc requiescit. ut legitur in cathalogo sanctorum. Item uas electionis Paulus postquàm decapitatus fuit, lingua eius ter Iesum Christum nominauit, ut dicit Gerso. in 4. parte. in sermone de domini circuncisione, & sic potuit miraculose fieri in Beata Catherina de Senis, ut sine corde aliquot diebus vixerit. ut dicit Anto. in sua croni. in 3. parte tit. 23. §. x. unde assertio negans Deum hoc posse facere sua absoluta potentia male sentit de articulo omnipotentiæ diuinæ. c. hæresis. 24.
9 q. 3. facit c. canones. xv. distin. Item † quo ad aliam assertionem, uidetur negari in ea Deum esse vniuersalem prouisorem, etiam quo ad animalia irrationabilia, cum sit expresse contra sacram scripturam, quia dicitur Psal. 146. de Deo, qui dat iumentis escam ipsorum & pullis coruorum inuocantibus eum, & Math. xvj. respicite uolatilia cœli quoniam non serunt neque metunt & pater uester cœlestis pascit ea, negare autem Dei prouidentiam circa indiuidua irrationabilium creaturarum fuit error Rabi Moysi, vt dicit. S. Tho. in j. parte. q. 22. art. 2. in corpore & ad quintum, & qui a Deo tollit prouidentiam auffert sibi magnam perfectionem, & sic blasfemiam infert. Sapi. 14. tu autem pater gubernans omnia prouidentia, & scribitur Iob. 34. quem constituit aliud super terram, aut quem posuit super orbem quem fabricatus est. super quo dicit Gregorius mundum per se ipsum regit, quem per se ipsum condidit, quo modo autem hoc intelligatur quo ad prouidentiam Dei pertinet, & ratione ordinis rerum prouisarum in finem, & executionis huius ordinis, quæ dicitur gubernatio, declarat. S. Thom. in prima parte. quæstio. 22.
10 art. 3. Sufficit † igitur quòd negare Deum omnipotentem & uniuersalē prouisorem repugnat sacræ scripturæ, & est dogma falsum fidei contrariū orthodoxæ, ut est hæresis, ut declarat Ochā. 2. lib. decalogi. parte. j. c. 6. & Gabriel. in 4. dist. 13. q. 2. ut dixi supra in j. q. & habetur Mathe. x. nōne duo passeres asse ueneunt, & unus ex illis nō cadit sine patre uestro. i. sine ꝓuidentia patris uestri, in quo sunt oīa, Sap. 6. pusillū & magnū ipse fecit & æqualiter est ei cura de oībus. unde dicebat Eps Abulen. sup Mathæū c. x. in uerbo, Nolite timere. col. 5. post numeratos errores philosophorū circa ꝓuidentiā Dei, ꝙ de oībus tā uniuersis q̄ particularibus, siue subsistentibus, siue ꝓprietatibus, uel accidētibus subsistētiū q̄tuncūq; sint parū ualoris, est Dei ꝓuidētia, & istud cōuenit ueritati fidei. sic Chri

stus

stus dicit, oēs capilli capitis uestri sunt numerati. i. de oībus habet curam & numerat eos, cum tamen nihil sit minoris ualoris in homine quàm capillus, quia multis pereuntibus nihil homini deperit, sic etiam dicitur sapientiæ. 6. de sapientia Dei ꝙ attingit a fine usque ad finem. i. a primis & optimis entibus usque ad infima disponit omnia suauiter. i. de omnibus habet prouidentiam, quia dispositio & prouidentia idē sunt, ut ibi per
11 eum. Et † ambæ hæ assertiones temeritatis censuræ subijciuntur, quia, pro ut domini theologi dicunt super dubio illo, An Deus alio modo potuerit genus humanum saluare quàm per incarnationem, Dicit. S. Bonauentura in 3. dist. 20. q. 6. in fi. sub his uerbis. de liberatione enim firmiter credo ꝙ alio modo potuerit, de redemptione, nec nego, nec audeo affirmare, quia temerariū est cum de diuina potentia agitur terminū præfigere ei, amplius eñ potest Deus facere q̃ possumus cogitare, & sic pon
12 derādum dicit temerarium. Et † illa assertio est temeraria quando asseritur aliquod tanquam certū quod non potest efficaciter probari rōne uel authoritate, sicut est asserere ꝙ mundus finietur infra centum uel ducentos annos, quæ licet posit esse uera, Tamen hoc asserens tanquam certus dicitur temerarius, quia ad hoc nec authoritas, nec ratio efficax habetur, ut dixi supra in q. 6. alio modo capit̄ temeritas in iure, qñ quid facimus propria uoluntate sine superioris authoritate, ut inquit Domi. in c. eum qui. §. insuper. de præben. lib. 6. quia temeritas est quando quis facit actum à iure prohibitum. Bart. in l. j ff. ad turpi. facit. c. per uenerabilem, qui filij sint legi. & capitur in malam partem. l. iubemus. C. de sacro. Ec-
13 cle. Car. in cle. j. de Summa Trini. Aliquando † talia asserens dicitur errans, ut dicit S. Tho. in d. arti. 2. aliquando dubius, nam dicit Ioan. de Gerso. in 4. parte de propositio. ab Episcopo. hæreti. conclusione. 3. ꝙ ad Episcopos non spectat propositionem aliquam hæreticare, quæ ex se, & de iure est pœnitus dubia an ad fidē pertineat repugnāter, neque est scandalosa, & potest sine periculo eius ueritas uel falsitas ignorari, ponens exemplum in propositione, Deus non pōt creare nouā speciē, & licet aliquando dicatur, Deus non pōt suscitare uirginem post ruinam, ut est textus Hieronymi in. ca. Paulus. 32. q. v. & ibi gl. & in l. j. C. de raptu uirginū. intelligendo quantum ad hoc, ꝙ non posset fieri quin fuerit cognita, secus uero quantum ad integitatem mentis & corporis, quia Deus posset mentem reintegrare, & corpus consolidare per miraculum, ut inquit. S. Tho. quoli. quinto. arti. 3. & Cardi. in d. c. cum Paulus. & etiam si dicatur, Deū non posse facere ꝙ ea quæ facta sunt infecta fieri non posint, vt dicit Bald. in l. fin. col. fi. C. de legibus. quia secundum aliquos est dictū Agathonis philosophi dicentis, hoc solo priuat̄ Deus ut posit iā facta infecta fa

cere,& Aristo.in 6.Eth.inquit ꝙ Deus hoc solo priuatur ingenita facere quæ produxit.& de his plura scribit Iaso.in utraque lectura in l.j. §.si uir uxori.ff.de acquir.poss.& Ange.in consi.287.hic punctus.circa fin.& plures alios casus ponit Bartho. Socy. in consi. 102. in præsenti consultatione. libr. primo.

14 TENEO † tamen,ꝙ nihil est negandum posse a Deo fieri,nisi appareat manifesta contradictio, uel efficax ratio hoc demonstret, uel ex sacra scriptura efficaciter conuincatur, ne incurramus in crimen negandæ omnipotentiæ Dei siue absolute siue ordinate.ut in d.c.firmiter credimus.quia,talia uerba tendunt in vilipendium Dei,ut inquit Fely.in c.auditis.col.pe. de Præscriptio. & si pertinacia daretur ex parte negantis, incurreretur hæresis, quia contradiceret ueritati catholicæ in primo gra-
15 du, ut dixi,& in blasfemiam,ut scribit Socy.in d.consi.102. Nisi † forsan talia uerba dicerentur ex lubrico linguæ secuta statim pœnitentia confitendo Dei omnipotentiam, pro vt fuit in casu excusatus quidam iudæus vocatus Angelus,pro quo consuluit Alex.in consi. xv. uiso processu causæ.lib.3.& idem est dicendum si calore iracundiæ dicantur,& statim dicentem pœniteat,quia talis pœnitentia purgat factum precedens, ut dicit Bald. post Petrum in l.si non conuicij. C. de iniurijs, quæ pœnitentia potest patere per percussionem labiorum, uel pectoris, aut adorationem ligni facti super terram seu parietem,præsentibus hijs coram quibus dixerat, hæc enim sunt signa contritionis & pœnitentiæ.facit. cap.a nobis.2.de senten. excommunica. & ad horum probationem unus testis
16 sufficeret, ut habetur in summa.in lib.j.de sepultu.q. 3.in fin. Sed † infra quantum tempus admittatur hæc pœnitentia,quòd calore iracundiæ dixerit, ponit Lucas de penna in l.omnes omnino curiales.uersic. sed pone Titius.C.de decurio.lib.x refert Decius in l.quicquid calore.ff. de regu.iuris.ubi concludunt,ꝙ infra.xxx.dies admittitur huiusmodi pœnitentia,pro quo facit.c.constat.j.q.j.c.cum apud.xj.q.iij.l.si uendicari. C. de pœnis.& hoc facile procedit in his quæ reuocari non possunt, ut est homicidium,ut notat Ange.in d.l. si non conuicij.Lanfra. in repetitione in c.quoniam contra falsam.in uerbo,confessiones,de probatio. Fely.in c. dilecti.colu.fin.de exceptio.& late in ca.cum te.de reiudi. uersi.dum dicit glo.faciunt quæ dicunt Bar.& alij per illum tex. in l. qui ea mente. ff.
17 de furtis. Cauendum † est igitur ab huiusmodi dictis, ꝙ Deus non potest aliquid facere, quia secundum iuristas uerbum,potest, præcedente negatione excludit omnem potentiam & necessitatē inducit,ut est gloss. vulgata.in cap.j.de reg. iuris lib.vj.scribunt Barto. & Moderni late in l. Gallus.in prin.ff.de liberis & posthu.Barto. in l.iij. colu.j. C. de pigno.

&l.

& l.de his.ff.de transactio.& l.si non sortem.§.si centum.ff. si certum peta.Bar.& Bal.in l.sæpe.ff.de offi.præsi.Bar.in l.fi. ff.de ferijs.& l. stipulatio.ista.§.alteri.ff.de uerbo.obliga.c.literas.de restitu.spol.l. j.§.ueteres & §.per seruum qui in fuga.ff.de acqui.posses.c.j.de causa posse. & proprie.Abbas in c.j in pri.no.de resti.spolia.

18 NEC † Obstat prædictis si dicatur illud quod Pau.j.ad Cori. 9.inquit,quòd non est cura Deo de bobus,cum Christus dicat Lucæ.12.non ne quinque passeres ueneunt dipondio, & unus ex illis non est in obliuione coram Deo,ubi dicit Beda, ꝙ omnia sunt sub prouidentia diuina,& ideo dicitur Deum non habere curam de bobus, quia cum cura dicatur doctrina & regula uiuendi,ut dicit ibi Vgo Cardi.de solis hominibus dicitur Deum habere curam, quia Deus brutis animalibus non dat regulam & præcepta uiuendi,& quia creatura rationalis habet per liberum arbitrium dominium sui actus, ideo speciali quodam modo subditur diuinæ prouidentiæ,ut scilicet ei imputetur aliquid ad culpam uel ad meritum, & reddatur ei aliquid ut pœna uel præmium, & quantum ad hoc curam Dei Apostolus a bobus remouet, non tamen ita ꝙ indiuidua irrationabilium creaturarum ad Dei prouidentiam non pertineant, ut errãs Rabi Moyses autumabat,ut dixi secundum.S. Tho. in d.arti.2.ad quintum.Idem concludit.S.Tho.in d.c.9.lectione.j.in uerbo,non est cura de bobus,dicens ꝙ non tantum intelligitur hoc naturaliter de bobus, sed ẽt spiritualiter de prædicatoribus uerbi diuini, quia prædicatores qui corda fidelium ad fidem aperiunt debent arare in spe stipendiorum temporalium non tamen propter hanc spem. Debent enim primo quærere Regnum Dei, & qui triturat. i. bonos a malis quasi grana a malis discernit prædicando scilicet ad mores debet hoc facere in spe fructus percipiendi.2.ad Thi.2.laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.& Ecclesi. vj. is qui arat & qui seminat accedit ad illam & sustinet bonos fructus, quæ ad propositum conferunt pro ut uerbo exposui & dominationes uestræ ad declarationem optime aduertunt, Et inquit Augusti.in Psal.35.super illo. homines & iumenta saluabis domine,qui fecit hominem ipse fecit & iumenta, qui utrunque fecit utrunque saluat. Sed salus iumentorum temporalis est, hominum uero e contra, & sic in eo ꝙ iuuare refertur ad animalia irrationalia, temporalem salutem respicit,si ad homines ad utrunque. Neemi. 2. Deus ipse adiuuat nos.& in Psal.36.adiuuabit eos dominus, unde cum dictarum propositionum altera deroget omnipotentiæ,altera uero prouidentiæ diuinæ,ambę erroneæ sunt, & male de contentis in sacra scriptura & credibilibus sentientes,ut patet ex præmissis.

SVMMARIVM.

1 Hystoria alicuius sancti recepta ab Ecclesia an sit tantæ authoritatis sicut Euangelium.
2 Ecclesia an sit maioris authoritatis quam euangelium.
3 Excusatur quis a dolo falsæ propositionis si habet Doctorem pro se, maxime præceptorem.
4 Assertio est erronea, dicere quòd Ecclesia habet maiorem authoritatem quàm Euangelium.
5 Euangelium infamare est blasphemare contra Deum.
6 Scriptura suscepta ab Ecclesia non est maioris authoritatis quàm sacra scriptura.
7 Asserere aliquid eorum quæ ab Ecclesia probantur suo modo non est hæresis.
8 Augustini & aliorum doctorum sanctorum dicta an sint approbata hodie.
9 Intellectus capituli Sancta Romana Ecclesia 15. distin.
10 Augustini & aliorum doctorum sanctorum dicta in quibus approbantur.
11 Opuscula doctorum sanctorum quando sunt credenda de necessitate salutis.
12 Concilia quatuor generalia qua ueneratione sunt tenenda.
13 Euangelium quare legitur a diacono, & Epistola a subdiacono.
14 Authoritas Ecclesiæ non est præferenda Euangelio.
15 Euangelia quatuor proferuntur authoritate Ecclesiæ.
16 Concilium generale in tangentibus fidem non potest errare.
17 Ecclesia non potest statuere contra Euangelium.
18 Papæ præcipienti aliquid contra sacram scripturam non est obediendum.
19 Papa non potest dispensare quando perturbaretur status Ecclesiæ.
20 Papæ præcipienti aliquid, quod est peccatum mortale non est obediendum.
21 Papa non potest dispensare, quòd quis saluetur sine baptismo uel sine confessione.
22 Papa licet possit dispensare circa statuta in concilio generali, non tamen in concernentibus fidem.
23 Concilio generali non est opus aduersus hæreses iam sopitas & determinatas.
24 Papa potest dissoluere concilium generale quando in eo tractatur de hæresibus condemnatis.
25 Concilium congregari potest si hæretici nolunt aliter redire nisi congregato concilio.
26 Hæretici non sunt uocandi ad concilium si perseuerent in suis hæresibus.

27 Regula

27 *Regula Augustini super damnatis hæresibus.*
28 *Decisa in concilio generali sunt in uoluntate Papæ in concernentibus fidem.*
29 *Concilium generale congregatum sine authoritate Papæ est concionabulum.*
30 *Concilium generale & Papa non possunt statuere contra Euangelium.*
31 *Papa an poßit dispensare contra dicta Apostoli.*
32 *Authoritas Augustini, non crederem euangelio nisi ad hoc authoritas Ecclesiæ me commoueret, quomodo intelligatur contra Iacobum Almeni.*
33 *Ecclesiæ authoritas est magna, quia innititur reuelationi & authoritati diuinæ.*
34 *Opinio seu sententia magistri excusat discipulum, qualiter intelligatur.*
35 *Aßistens opinioni alicuius magistri contra manifestum scripturæ testimonium non potest ab erroris uitio excusari.*
36 *Intellectus ad supradictam conclusionem Sancti Tho.*
37 *Quando debeamus sequi opinionem doctorum.*
38 *Licet Papa non poßit statuere contra nouum & uetus testamentum, potest tamen interpretari ea quæ sunt fidei.*
39 *Interpretatio obsequitur & obsequi debet Euangelio, alias non esset interpretatio.*
40 *Interpretatio in iure quatuor modis dicitur.*
41 *Papa dispensat cum monacho ex causa ut matrimonium contrahat.*
42 *Papa dispensat cum bigamo ut poßit promoueri ad sacros ordines, cum causa.*
43 *Papa Eugenius.4.induxit dispensare cum bigamo.*
44 *An Papa poßit dispensare quòd nepos ex fratre ducat in uxorem illam quæ fuit uxor patrui.*
45 *Patruus an sit probibitus de iure diuino filiam fatris sui ducere in uxorẽ.*
46 *Patruus secundum legem diuinam poterat ducere filiam fratris sui, & in hoc articulo omnes glossæ & Doctores canonistæ errarunt.*
47 *Papa non potest dispensare ut frater accipiat germanam suam in uxorem.*
48 *Papa in primo gradu affinitatis dispensat, sed non in primo consanguinitatis.*
49 *Iudæus habens germanam suam in uxorem si uelit fieri Christianus esset separandus a dicta uxore.*
50 *Papa non potest dispensare ut frater ducat uxorem fatris sui filijs decedentibus, secundum Petrum de Palu.*

VIGE-

VIGESIMA PRIMA QVAESTIO.

1 Igesimo Primo † Quæro, An sit erroneum dicere, hystoriam alicuius sancti ab Ecclesia acceptam esse maioris authoritatis, quàm dicta Euangelistarum, Apostolorum, & Virginis Mariæ, posito exemplo in his uerbis, quæ leguntur in uita beatæ Mariæ egyptiacæ, transiens Iordanem saluaberis, & uidetur ꝙ non, quia in hystoria præfata dicta uerba leguntur dicta quadã diuina uirtute per Angelum eidem Mariæ Egyptiacæ, ut refert. S. Anton. Archi. Floren. in 2. parte cronicæ. ti. xv. c. x. §. xj. & idẽ dicit diuus Hieronymus in uitis patrum, & dicta hystoria uidetur recepta & approbata ab Ecclesia in illo canone, In quo illa quatuor solemnia concilia generalia approbata fuerunt, ut in c. Sancta Romana Ecclesia. 15. dist. ubi inter alia ponũtur hæc uerba formalia. Item uitas patrum Antonij, Pauli, Hylarionis & omniũ hæremitarum, quos tamen beatissimus Hieronymus scripsit, cum omni honore suscipimus, & cum inter uitas dictorum hæremitarum reperiatur hystoria præfata, concludenter sequitur illam fuisse susceptã ab Ecclesia, maxime quia in aliquibus Ecclesijs in officio nocturno pariterq; diurno illa concinitur, & omnia dicitur facere Ecclesia quibus authoritatem suam impartitur. l. j. §. omnia. C. de uete. iure. enucle. c. apostolicæ de præben. lib. 6. & ideo ꝙ in his error esse non possit, Vnde illa hystoria non uidetur apocrifa capiendo apocrifum ꝙ de eius ueritate seu authore dubitetur, ut scribit Vgo Card. in prologo galeato super libris regũ.

2 Et † pro his facit, quia uidetur ꝙ Ecclesia sit maioris authoritatis quàm Euangelium, quod dicitur probari dicto Augustini dicentis contra Epistolam fundamenti, Ego non crederem Euangelio nisi Ecclesiæ catholicæ authoritas me commoueret, per quod dicebat Iacobus Almeni in 3. sententiarum. dist. 24. circa finem. ꝙ magis tenemur credere ecclesiæ q̃ Euangelio, cuius uerba sunt hæc, certum est, ꝙ tenemur credere omnibus contentis in sacro canone, quia ecclesia credit, ex ea ratione solum ergo per prius magis tenemur credere Ecclesiæ, quàm Euangelio, patet, dicit Augustinus, Euangelio non crederem, nisi ad hoc me compelleret authoritas ecclesiæ, Sed non tenemur credere Euãgelijs apocrifis, quia Ecclesia non exhibet ea tanquàm credenda, ergo tota ratio, quare tenemur credere Euangelio, Epistol s apostolorum & prophetarum est quia præsentantur ab ecclesia, ergo a fortiori tenemur magis credere ueritati Ecclesiæ quàm Euangelio, hæc ille.

3 Vnde † assertor dictæ propositionis habens pro se doctorem modernum excusandus uidetur a dolo, ut scribunt doctores Alex. & Decius in

l. iuris

l. iuris ignorantia. C. qui. admi. in c. ne innitaris. de consti. c. cappellanus. de ferijs. Ange. in l. plagij. C. ad. l. flauiam de plagia. & quanto iuniores sunt Doctores, tanto perspicatiores, quia aliorum scripta uiderunt, secundum Priscianum, vt dicit glo. in l. Gallus. in prin. in uerbo, filius. ff. de libe. & posthu. præsertim si fuisset eius magister, excusatur enim qui sequitur opinionem sui præceptoris, ut dicebat Oldra. in l. quæsitum. §. j. ff. de fundo instructo. nam probabiliter quis sequitur opinionem sui doctoris, immo illam tenetur defensare. l. qualem. uersi. Cassius sentētiam sui magistri excusat. ff. de arbi. Andr. Siculus in procemio clementinarū. 32. col. & iudex sequens sententiam sui doctoris non tenetur in sindicatu. Socy. in consi. 44. in præsenti consultatione. col. 2. lib. j. pro quo facit quod inquit dominus Matthe. 23. super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisei, omnia quæ dicunt uobis seruate & facite.

4 SED † HIS Non obstantibus, salua determinatione Ecclesiæ, illa assertio uidetur erronea, iniuriosa, & blasfema, præponit enim authoritatem alterius ueritati sacri Euangelij, & canonicæ scripturæ, cum contēta in canonica scriptura sint maioris authoritatis q̄ alię quæcunque, cum ueniant immediate credenda, quod non habent aliæ scripturæ, sed opus est, ut examinentur, ut dicit August. in c. noli meis literis. 9. dist. quia impossibile est illam esse falsam. in c. ego solis. ea. distin. nec de eius ueritate dubitari uel disceptari potest utrum uerum uel rectum sit quod in ea cōtinetur. c. quis nesciat. ea distin. c. in scripturis xix. distin. quinimmo ipsa est regula aliarum scripturarum & lumen, secundum quam omnis alia catholica doctrina regulatur, ut in Psal. 118. Lucerna pedibus meis uerbum tuum. & regula potior est regulatis. x. metha. & si alijs scripturis catholicis datur fides, est quia sacra & canonica scriptura comprobantur, nam ut dicunt Hier. & Ricardus de sancto Victore, suspecta debet haberi omnis ueritas quam non confirmat sacræ scripturæ authoritas, & ideo propter unumquodque tale, & illud magis. in aucten. multo magis, C. de sacro. Eccle. & si ulla, uel officiosa, mendacia in ea admittantur illius nulla remaneret authoritas. c. si ad scripturas. 9. dist. Immo nephas est dicere ꝙ sacra scriptura mentiatur. c. quid ergo. 23. q. v. & iniuria fit sacræ scripturæ si quis disposita in ea uellet reuoluere. l. nemo. C. de summa Tri

5 ni. facit. c. maiores nostri. 24. q. j. Et † infamare Euangelium est blasfemare, ut inquit Hiero. in ca. cum caput. 34. q. 5. cum blasfemia sit aufferre a Deo quod ei conuenit, ut inquit. S. Tho. in 2. 1. q. 13. art. j. ad quintum. præsertim hæc locum habent, quia in sacro Euangelio sunt plura uerba ore Christi prolata, quem Deum & hominem cōfitemur plenum gratia & ueritate. Ioan. j. qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore

eius.

eius.j.Pe.2.cui non fuit datus ſpiritus ad menſuram.Ioan.3. & etiam in eodem Euangelio ſunt uerba prolata a uirgine Maria,quam Dei & hominis matrem confitemur, quando Angelo nuntianti uerbi diuini incarnationem dixit,Ecce ancilla domini, & in uiſitatione cognatæ ſuæ ſanctæ Eliſabet,Magnificat anima mea dominum.Lucæ.j.

6 Vnde† non eſt dicendum ꝙ aliqua ſcriptura etiam ſuſcepta ab Eccleſia ſit maioris authoritatis quàm canonica & ſacra ſcriptura,quia de mēte doctorum Eccleſia poteſt dici ſuſcipere aliquam ſcripturam dupliciter,Primo ſimpliciter tradendo uel tollerando ꝙ publice legatur in Eccleſia aliqua hyſtoria, non ꝙ determinet illam de neceſsitate ſalutis eſſe credēdam,& in hoc gradu ſunt legenda & miracula ſanctorum, uitæ patrum,uiſiones deuotarum perſonarum,recitationes & opiniones ſacrorum doctorum,quæ omnia ſuſcipit Eccleſia,& legi permittit, non ꝙ determinet talia eſſe de neceſsitate ſalutis credenda,ſed quia proficiunt ad commouendos affectus pios fidelium, & in ædificationibus ipſorum, dum in talibus nihil de certitudine ſcitur eſſe falſum,quàmuis neſciatur illud certitudinaliter eſſe uerum, quod oportet, nec ut tale credendum proponitur, ita ꝙ magis hic attēditur id quod pia recogitatione fieri potuit,q̄ illud quod factum eſt,& hoc apud oratores creberrimum reperitur,qui ex aliorum perſonis dicunt ea,quæ non perſonæ dixerunt, Sed q̄ dicere potuerunt,ſicut in legenda Beatæ Agnetis,& Beati Sebaſtiani, & ſimilium continetur,ut ſcribit Ioan.de Gerſono in j. parte. alphabeto. 14.de declaratione ueritatum.& de talibus eſt dicendum ꝙ non ſunt æqualis nec maioris authoritatis q̄ ſacra ſcriptura,q̄uis ab eccleſia ſint ſu-
7 ſcepta.Nec† teneret conſequentia, ſiquis aſſereret contrarium eorū quæ tali modo ab eccleſia approbantur,ergo eſt hęreſis,per rationes quas exhibui ſupra in q.xv.& probatur in d.c.ſancta Romana eccleſia. in princ. ubi poſt ſcripturas non prohibet ſuſcipi ſcripturas contentas in d.capit.

8 Nec† placet quod dicit glo.in d.c.noli meis literis. ꝙ tēpore Auguſtini & aliorum patrum eorum ſcripta non erant authentica,ut hodie ſunt. nam iubentur omnia teneri uſq; ad ultimū Iota. i. ad minimam literam alphabeti,ut in d.c.ſancta,& ſic ꝙ dictum.c.noli.cum ſequentibus, hodie non haberet locum,quia illa glo.non tenetur per Card.de Turre Crema.ibi,nam ut dicit Vgu.quem ſequuntur Arch.Domi.& dictus Cardi. ꝙ etiam ſecundum moderna tempora dictum.c. noli. cum ſequentibus intelliguntur,hoc eſt ꝙ hodie in ſcripturis talium aliquid poſſet reprehēdi,& non credi, ſi quid inueniatur quod non innitatur authoritati ueteris uel noui teſtamēti,ſiue probabili ſiue canonica ratione,ſicut ſunt multa in quibus ad inuicem ſibi doctores ſancti contradicere uidentur, ſicut

Hierony.

Hierony.& August.ut dixi supra in d.q.xv. ac etiam quia ipsemet Augustin.in c.negare.ea.dist.confitetur in opusculis suis & aliorum maiorum multa contineri quę iusto iudicio sine temeritate aliqua culpari possunt.

9 Non† obstat ꝙ dicitur in d.c.sancta Romana ecclesia,de aliquibus opusculis quæ sunt seruanda usque ad ultimum Iota, quia dicta uerba nõ referuntur ad opuscula Augustini Hieronymi,seu aliorum, sed ad contenta in opusculis Leonis Papæ destinatis concilio Calcedonensi de materia diuinæ incarnationis contra Euticem & Nestorium ad Fauianũ Constantinopolitanum episcopum,ꝙ si quis ea usque ad unum iota disputauerit,& nõ ea in omnibus uenerabiliter receperit,anathema sit, & sic ad dicta Augustini seu aliorum doctorum ecclesiæ non referuntur, cum in multis ad inuicem se contradixerint.

10 Approbata† ergo sunt dicta Augustini & aliorum,nõ omnia, sed quæ de fide catholica & condemnatione hæreticorum scripserunt. Vnde quinta synodus in eorũ approbatione sic habet. Sequimur per omnia sanctos patres & doctores ecclesiæ, Athanasium,Hylariũ,Augustinum,Theophilum,Ioannem Constantinopolitanum,Cyrillum probum, & suscipimus omnia quæ de recta fide & condemnatione hæreticorum exposuerunt, prout refert. S.Tho.in lib.4.contra gentiles.c.24.Ex quibus patet ꝙ secundum tempora moderna post editionem illius canonis . Sancta Romana ecclesia. 15. dist. dictum.c.noli. & hæc faciunt optime ad ea quæ dixi, supra in 15.quæstione.

11 Secundo† modo dicitur suscipere ecclesia aliorum scripturã seu opuscula doctorum, & illa tradit credenda esse de necessitate salutis diffinitione iudiciali & opposita reprobanda, cõcurrente uniuersali totius ecclesiæ consensu implicite uel explicite,ut dicit Gerson in dicto loco , & tunc contra taliter suscepta & diffinita pertinaciter tenentes incurrerent hæresim.ut est dictum de opusculis beati Leonis Papæ,& opusculis aliorum doctorum Ecclesiæ, quæ de condemnatione & reprobatione hæreticorum scripsere,ut dixi supra in q. 5. ubi tractatur de gradibus seu generibus catholicarum ueritatum,& de his etiam non posset dici esse maioris nec æqualis authoritatis,quam canonica & sacra scriptura, ut probatur in d. c. Sancta , ubi post scripturam noui & ueteris testamenti admittit prædicta opuscula,nec quatuor illa generalia concilia scilicet Nicenũ,Constantinopolitanum,Ephesinum,& Calcedonense in quibus ut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit , æquari possunt authoritati sacri Euangelij quod ab ipsius diuinæ sapientiæ ore immediate emanauit , ut dixi, quia secundum locum obtinent post scripturas noui & ueteris testamenti,ut in d.c.Sancta.

Nec

12 Nec † obstat quod inquit Gregorius in c. Sicut sancti Euangelij. xv. dist. inquiens, sicut sancti Euangelij quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere & uenerari me fateor. in quo uidetur Gregorius parem uenerationem exhibere quatuor concilijs, quę exhibetur Euangelijs, quod non esset nisi essent paris authoritatis, & in c. canones. ea. distin. dicitur quòd sunt quasi quatuor Euangelia. Quia ad hoc respondet Cardin. de Turre Crema. in d. c. sicut. dicens ꝙ authoritas sacræ scripturæ cæterarum quarumcũque scripturarum authoritati præponenda est, ut dicit Augu. in c. quis nesciat. 9. dist. nec uniuersalia illa quatuor concilia, nec quæcunque alia possunt authoritati sacri Euangelij æquari, quod a Deo immediate prosilijt, quia ut inquit August. contra Faustum libro. 27. c. 12. Euangelij fidem & concilium sapientiæ Dei supra omne concilium creaturæ cuiuscũnque laudamus. Nec beatus Gregorius in d. c. sicut. intendit quatuor concilia æquare authoritati sancti Euangelij, cuius authoritas omnibus scripturis antecellit, ut dicit August. in libro de consensu euangelistarum. c. j. sed denotare uoluit similitudinem, quia in his quę ex fide determinant illa concilia conformia sunt doctrinæ Euangelicæ quo ad ueritatem quam ex Euangelio fundatam sumpserunt, uel secundum Cardin. Alexan. in d. c. sicut. dici possit ꝙ quo ad fidem adhibendam paria sunt Euangelia & generalia cõcilia, quia utrisque eadem fides adhibetur, quo ad uenerationem tamen & reputationem, Ego præferrem inquit Euangelia nedum concilijs generalibus, uerum etiam omnibus alijs scripturis eo ꝙ ab ipso Christo qui est Deus & homo fuerũt prolata, sic uidemus, ꝙ uerba ab ipso Imperatore prolata cum maiore reuerẽtia suscipimus, q̃ per nũcios uel inter medios eius nomine delata suscipiamus, ut in Psa. 43. Deus auribus nostris audiuimus. scribit. S. Tho. in 4. dist. 24. aliqua
13 ad propositum. Inde † est ꝙ cum Euangelium sit perfectius & dignius alijs scripturis, ideo ipsius pronunciatio committitur diacono, Epistolæ uero lectio subdiacono, uel aliter potest dici, ꝙ Euangelia & cõcilia parificentur quo ad obligationem credendi, quia non credens illis quatuor concilijs quæ de fide statuta sunt hæreticus sit, sicut non credens Euangelijs, pro hoc facit. l. quicunque. C. de hæreti. cum Ecclesia uniuersalis in his quæ fidei sunt errare non possit, quia Spiritu Sancto regitur, ut nota-
14 tur in c. significasti. de electio. Ex † quibus sequitur, quod authoritas Ecclesiæ non est præponenda Euangelijs sacris, contrarium asserit Abulensis Episcopus in prologo super Matthæũ, q. xix. 4. c. quem omnino uide, ut sibi uidetur persuadere Iacobus Almein in loco allegato, & esto quòd esset par authoritas, non erat danda maior prærogatiua uni quàm alteri. l. non solum. §. de uno. ff. de ritu nuptia. non quidem Euangelium est ab

ecclesia,

ecclesia,sed a Deo immediate,inquit enim Pau.ad Gala.j. neque ego ab homine accepi Euangelium,neque didici,sed per reuelationẽ Iesu Christi.& illud sequi debemus.c.in canonicis. 19.distinctio.& Euangelio magis credendum est q̃ alteri scripturæ aliud suadenti,ut censet Pau. ad Gala.j.dicens, licet Angelus de cœlo Euangelizet uobis præterq̃ quod euangelizamus uobis anathema sit,ubi dicit glo.ꝙ de Angelo bono dicit,non ꝙ hoc contingat,Sed quòd a Deo certus est de ueritate Euangelij sui,ꝙ etiam si bonus Angelus nunciaret non crederet,sed anatemathizaret.

15 Si †ergo Euangelium Pauli præferendum est etiam Angelis bonis, sic & multo magis Euangelia quatuor præferenda essent toti Ecclesiæ militanti,si possibile esset illam docere contrarium,rationem annectit S. Tho. ibi,lectione,2.colu.2. quia cum Euangelium a Deo immediate traditũ sit,non potest per hominem irritari, quia si par in parem non habet imperium.c.innotuit.de electio.l.ille a quo.§.tempestiuum. ff.ad trebelli. multo minus inferior in superiorem.c.cum inferior.de maio.& obedie. pro ut in Papa exemplificari potest, qui non potest immutare sacramenta Ecclesiæ a Christo instituta, ut scribit August. de Ancho. in tract.de potestate Papæ. q. lx. art.3. & multo minus posset concilium generale, quod non est supra Papam,ut traditur in c.significasti.de electione. pro ut omni iure probat Card.de Turre Crema.in lib.de potestate Ecclesi. lib.3.cap.23.in fi.ut per eundem in d. lib. cap.l. & Anto. de Rosellis in

16 sua monarchia.q.4.Decius in consilio.151.maximi ponderis.Ideo †dixi,si possibile esset, quia concilium generale in his quæ fidei sunt errare non potest,quia Spiritu Sancto regitur,ut traditur in d.c.significasti,& in c.a nobis de senten.excommunica. & late scribit dictus Iacobus de Almein in 3.senten.dist.23.in fi.arg.in c. a recta & capitulo. pudenda.24. q.j.quod patet,quia ille errare non potest, cuius determinatio non potest in dubium reuocari,& sic est, quia determinata a concilio general nunquàm reuocari possunt,ut in d.c.maiores. 24. q. j. & sententia Papæ præfertur aliquando sententiæ concilij generalis in his quæ fidei sunt, ut scribit Card.in c.cuncta per mundum.9.q.3.& Latius in d.tracta. lib.3. cap.64.& plura scribunt Fely.& alij in c.nonnulli.colu.4.de rescriptis.

17 Si †quidem concederetur ꝙ magis credere tenemur Ecclesiæ q̃ Euangelio,ut sibi persuadet Iacobus Almein,sequeretur,ꝙ Papa & Ecclesia possent statuere contra Euangelium,quod non est dicendum,immo errare magis q̃ sententiam dare conuincerentur,& pro hoc est tex.in cap. sunt quidam.25.quæstione prima.ubi dicitur. sunt quidam dicentes Romano Pontifici semper licuisse nouas condere leges, quod & nos non solum non negamus,Sed etiam ualde affirmamus, Sciendum uero summo

pere

pere est, quia inde nonas leges condere potest, unde Euangelistæ aliquid & prophetæ nequaq̃ dixerunt, ubi uero aperte dominus, uel eius Apostoli & eos sequentes sancti patres sententialiter aliquid diffinierunt, ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare, sed potius quod prædicatũ est usque ad animam & sanguinem confirmare debet, si enim quod docuerunt Apostoli & prophetæ destruere (quod absit) niteretur, non sententiam dare, sed magis errare conuinceretur, sed hoc procul sit ab eis qui semper domini Ecclesiam contra luporum insidias optime custodierũt.

18 Vnde † si Papa p̃ciperet aliquid quod obuiaret sanctis scripturis, obediẽdum esset potius spiritui domini quàm corpori. capitulo. si dominus & c. Iulianus. xj. quæstione 3. pro ut declarat Abbas in capitulo. cum teneamur. de præben. capitulo. significauit. de offi. ord. & idem Decius ibi dicit, inde est quòd circa articulos fidei non potest dispensare, ut dicunt Vincen. Ioan. Andre. & Abbas post alios in c. proposuit. de concessi. præben. & Petrus de Ancha. in cõsi. 374. reuocatur in dubium. nec in his quibus status Ecclesiæ decoloraretur, idest damnum pateretur & depressionem, ut notat Inno. in c. quanto. de consuetu. c. inquisitioni. de senten. excommunica. capitulo. ad monasterium. de statu monacho. gloss. in capitulo nulli. de senten. excommunica. capitulo. si Papa. 40. distin. glo. in capitulo. requiritis. §. nisi rigor. xj. quæst. 3 per tex. in c. & si illa. ea. cau. & q. & per hunc tex. sic decidit Specu. in tit. de dispensatio. §. nunc sequitur.

19 uersi. xij. Et † hinc sumitur ratio decisionis glo. in cap. per principalem. 9. quæst. 3. dicentis Papam non posse deponere omnes Episcopos, quia turbaret ecclesiam uniuersalem, & hæc est etiam ratio decisionis Doctorum in capitulo. nulli. de senten. excommuni. q̃ si Papa uellet uniuersaliter tollere priuilegium canonis, siquis suadente, non posset, & scribit Anto. de Rosellis in sua monarchia. q. xiij. uersi. in contrarium uidetur. & scribit Ludo. Ro. in consi. 345. circa primum. colu. 3. & per dictum. cap. sunt quidam. dicit Henricus Boic. in capitulo. proposuit. de concessi. præbẽn. q̃ Papa in omnibus potest dispensare, dummodo sua dispensatio non sit contra fidem, nec nutriat peccatum mortale, nec inducat subuersionem fidei, nec periculum animarum, nam in talibus nullam habet contra Deum potestatem, & ita dicit intelligendum. d. cap. sunt quidam. & idem si uellet immutare canones articulos fidei continentes, uel per suã dispensationem subuerteretur status uniuersalis ecclesiæ, ut probatur in capitulo. sicut sancti. xv. distin. sequitur Egidius Bella. in consi. 28. in facto mihi tradito. col. pe. & dicebat Hostien. in d. capitulo. proposuit. q̃ Papa tantam plenitudinem potestatis habet, quòd quando aliquid præcipit, obediendum est ei, etiam si dubium sit utrum sit mortale, dummo

do

20 do conſcientiam uincere poſsit. c. quis culpatur. 23. q. j. Sed † ſi certum ſit illud quod præcipit eſſe mortale, recognoſcendus eſt Papa cœleſtis. ca. Iulianus. & ca. qui reſiſtit. xj. q. 3. ſequitur dictus Egidius in conſi. xvj. factum eſt tale. col. pe. inde eſt etiam ꝙ Papa non poſſet diſpenſare ſuper præceptis decalogi, ut ſcribit Aſten. in ſumma. lib. j. titu. 3. c. quinto. quia ſine his ordo uirtutis eſſe non poteſt, & ideo dicuntur neceſſaria, ut inquit. S. Tho. in j. ij. q. 99. arti. quinto, nec nouos articulos fidei facere, aut editos remouere, aut noua ſacramenta inſtituere, aut inſtituta remouere, quia hæc pertinent ad poteſtatem excellentiæ, quæ ſoli Chri-
21 ſto debetur, qui eſt Eccleſiæ fundamentum. Et † ideo ſicut Papa non poteſt diſpenſare, ut quis ſine baptiſmo ſaluetur, ita ꝙ non ſaluetur ſine confeſsione, ſecundum quod obligat de præcepto Eccleſiæ, ut poſsit aliquis diutius confeſsionem differre, ut inquit. S. Tho. in 4. diſti. 17. q. 3. arti. j. q. v. ſentit idem Ioan. de Ana. in c. cum Chriſtus. de hæreticis, & dicit Auguſt. in 4. lib. de Trini. c. 6. in fine, quòd contra ſacras ſcripturas nemo Chriſtianus ſentit, & cum ſacra ſcriptura ſit inſpirata a ſpiritu, non poteſt inferior determinare contra determinata per ſuperiorem. cle. ne
22 Romani. de electio. c. inferior. diſtin. 21. Inde † eſt, ꝙ licet concilia uniuerſalia ſumant authoritatem a ſummo pontifice. ca. ſignificaſti. de electio. & per totam diſtin. 17. & ſic poſſet reuocare ea quæ per concilia generalia ſunt ſtatuta, ut probatur in c. non debet. de conſangui. & affini. c. Alma. de ſenten. excommunica. lib. 6. tamen contra ea concilia quæ de fide ſunt, ut ſunt illa quatuor, ut in c. ſicut ſancti. 15. diſtin. & illa octo concilia de quibus in c. Sancta. 16. diſtin. ubi profitetur Papa ſe uſque ad vnum apicem immutilata ſeruaturum, non poſſet Papa nouas leges condere, aliud de fide & reprobatione hæreticorum ſtatuendo, quàm ſtatutum ſit in dictis concilijs, tùm quia uerum uero conſonat, & ueritati non contradicit, tum etiam quia daretur intelligi ꝙ concilium generale in his quæ fidei ſunt tunc defecerit & errauerit, quod non eſt dicendum. cum Eccleſia ſemper fuerit ſine macula erroris & ſine ruga duplicitatis. d. ca. a recta. & c. pudenda. & eſſet contra Chriſti pollicitationem de qua Lucæ. xxij. Ego oraui pro te Petre, vt non deficiat fides tua. & in his terminis intelligitur. d. ca. ſunt quidam. quod ex eo ſolo procedit, non ꝙ concilia illla generalia illud ſtatuerunt, ſed quia ſunt illa ſtatuta fidem concernentia, & de tali fidei materia ſancita, cum vna ſit fides Eccleſiæ, una columba, vna Eccleſia electa Dei, ut habetur in extrauaganti, Vnam ſanctam Eccleſiam. de maiori. & obedientia. & Cardi. late ſcribit in. cap. loquitur. xxiiij. quæſt. prima. & ſic Papa uel concilium generale nec Euangelium, nec ſacram ſcripturam Apo-

ſtolorum & prophetarum poſſet deſtruere, nec ſtatuta in his quæ ſunt fidei a concilijs generalibus alterare, cum ea uſque ad unum apicem profitentur ſummi pontifices ſe ſeruaturos, ut in d.cap. Sancta octo concilia. xv. diſtin. quinimmo ea in dubium reuocare non poſſunt quæ a ſacra ſcriptura deciſa ſunt, ut in c. quis neſciat. 9. diſt. nec quæ a concilijs in cernẽtibus fidem ſemel ſtatuta ſunt diminui uel immutari poſſunt, nec in dubium reuocari, ut eſt text. in c. maiores noſtri. 24. q. j. cuius uerba ſequũtur. maiores noſtri diuina inſpiratione cernentes neceſſario præcauerunt, ut quod contra unamquamque hæreſim coacta ſemel ſynodus pro fidei communione & ueritate catholica atque Apoſtolica promulgaſſet, non ſinerent nouis poſt hæc retractationibus mutilari, ne prauis occaſio præberetur, quæ medicinaliter fuerunt ſtatuta pulſandi. concordat tex. in l. nemo. C. de Summa Trini. & fide catho. ca. cum pie. 25. q.
23 2. & c. quod bene. vj. q. iiij. allegata in glo. Per † quem tex. alias reſpondebam domino Cardinali Hyſpalenſi, ꝙ ad extirpandas hæreſes luteranas non erat opus generali concilio, cum omnes eius hæreſes iam a ſanctis patribus damnatæ ſint, ut de earum damnatione reprobationeque non ſit amplius hæſitandum. Sed manu forti Regia & Imperiali illarum ſuſcitatores, ſciſmatici, diſsipatores Eccleſiæ, exuflatores Chriſti, & blasfematores comprimendi ſunt, ut à Sara verberetur Agar, & cognoſcat ſe Agar, & ad dominam ſuam reuertatur, quia ad hoc affligitur ut reuertatur, & utinam reuertatur, pro ut inquit Auguſtinus ſuper Ioannem. & ſcribitur in c. quando uult Deus. 23. q. 4. ſufficeret ergo antiqua damnatio dictarum hæreſum etiam quo ad nouiter incidentes, ut pro-
24 batur. 24. q. 1. ca. 1. 2. 3. Et † non ſolum non eſt opus concilio ad extirpandas hæreſes iam damnatas, ut dixi, uerum etiam ſi eſſet congregatum ad hoc, & Papa uellet illud diſſoluere, & contenderet concilium ꝙ Papa non poſſet diſſolutionem facere, & hoc ut iterum tales hæreſes damnarentur, talis contradictio non debet impedire concilii diſſolutionem ſi Papa diſſoluere vellet. facit. l. nemo. C. de Summa Trini. cum alijs deſuper allegatis, Ita concludit Anto. de Roſellis in ſua monarchia. q. 13.
25 uerſi. quid ſit dicendum. Subijcit † tamen, ꝙ ſi iterum hæretici uellent ſe concilio ſubijcere & reuerti aliter non reuerſuri niſi per manus concilij, ꝙ Papa inuitis patribus de concilio non poſſet ante hæreticorum correctionem diſſoluere concilium, quia ſi correcti uolunt redire ſunt admittendi. c. j. xxiij. q. vj. notat gloſſ. in d. c. maiores. & S. Tho. in 2. 2. q. 11. arti. 4. Immo quod plus eſt, ſi correcti & emendati uenire uolunt admit-
26 tendi ſunt ad concilium generale. j. q. 7. c. conuenientibus. Sed † ſi perſeuerarent in eorum errore non ſunt uocandi ad ſynodum, nec admittendi. ca.

di.ca.cum quibus.24.q.iij.Ex quibus satis perpenditur, ꝙ si hæretici nollent alias redire ad unionem Ecclesiæ, nisi per manus concilij generalis, forsan iusta causa esset conuocandi illud ad hunc effectum, non autem ut iterum de ueritate illarum hæresum damnatarum, quæ semel sopitæ sunt & reprobatæ, disceptetur, quia talis disceptatio illicita est, per. d.ca.
27 maiores.& d.l.nemo. Quia † secundum Augu.in lib. de uera religione. c.xvj.in his quæ fidei sunt talis regula est seruanda, quæ falsa & damnata semper sunt respuenda, uera uero & approbata semper sunt tenenda, dubia autem tamdiu credenda, quamdiu aliud doceat ratio, uel contrarium
28 præcipiat Sanctę matris Ecclesiæ authoritas. Alia † uero quæ fidem catholicam non concernunt, etiam a concilijs generalibus decisa relinquũtur sub dispositione Papæ, vt possit ea mutare, uel dispensare secundum oportunitates temporum vel negotiorum, sancti enim patres in concilijs congregati nihil statuere possunt nisi authoritate Papæ interueniente, sine qua, nec concilium congregari potest regulariter. c.j. in si. & c. 2
29 per totum. 17.distinct. Et † si congregetur non est concilium sed concionabulum.c.multis. in princ.ea.distin.ut scribit Decius in consilio. clj. col.2.incipien. antequam perscruteris. nec tamen Papa quando aliquid aliter facit quàm a sanctis patribus statutum est, contra eorum statuta facit, quia seruatur intentio statuentium, etiam si non seruantur uerba statutorum, quæ non possunt in omnibus casibus, & in omnibus temporibus obseruari, seruata intentione statuentium, quæ est utilitas, sicut in omni iure positiuo accidit, ita scribit. S.Tho. in opusculo. xix.contra im
30 pugnantes religionem.cap.4.col. pe. Si † ergo Papa non potest tollere Euangelium, nec sacram scripturam, nec contra illa statuere, ergo nec concilium generale, cum ipse sit supra concilium casu hæresis excepto, prout plurimis fundamentis probat. d.Cardi.in d.tracta.lib.3. ca.44.Felyn.in c.super literis.13.col.uersi.9.facit.de rescriptis. Augusti. de Ancho.in tracta. de potestate Papæ. q.v. arti.vj. & Antonius de Rosellis in sua monarchia.q.13. uersicu. ad primum dico.& late scribit.d.Cardi.de
31 Vio in tracta.de autho.Papæ.& concilij. c.x. Inde † dicit Abbas in d.c. proposuit.col.2.de cõces.præbendæ, ꝙ Papa nunquam dispensare potest contra Apostolum in quantum de fide scripsit, per tex.in c.is qui præest. xj.q.3. ubi referuntur uerba Apostoli dicentis ad Galatas primo, ꝙ si ẽt Angelus de cœlo diceret contrarium anathema sit, unde fortius Papæ nõ esset credendum, ut uoluit glo.in d.c.proposuit. ex quibus sequitur quòd magis tenemur credere Euangelio q̃ Ecclesiæ, & non econtra, ut sibi per
32 suadet Iacobus Almein in loco supra adducto. Non † obstat illud dictũ Augustini contra Epistolam fundamenti dicentis, non crederem Euan-

L 2 gelio

gelio nisi ad hoc authoritas Ecclesiæ me commoneret, in quo ille facit fundamentum suum, quia ut inquit Cardi. de Turre Crema. in d. ca. sunt quidam. ad quintum. & in ca. noli. col. 2. di. 9. Ecclesiam dare authoritatem Euangelio siue sacræ scripturæ potest intelligi dupliciter, uno modo sic ꝙ sacra scriptura habeat authoritatem ab Ecclesia, & sic non est uerum, quia authoritatem habet a Deo immediate, a quo est edita, ut supra est probatum, & hoc modo negatur assumptum, altero modo potest intelligi ecclesiam dare authoritatem sacræ scripturæ declaratiue, quia uidelicet declarat fidelibus hanc esse scripturam sacram, & sic potest dici Ecclesiam dare scripturæ sacræ authoritatem declaratiue, diffiniendo hos libros pertinere ad sacram scripturam, scilicet quatuor Euangelia, & non Euangelia Nazareorum, uel Nicodemi, aut Bartholomei, sicut si aliquis ignoret vtrum iste lapis sit saphirus, & aliquis diceret sibi quòd saphirus est iste, non propter hoc diceretur sibi dare uirtutem quã habet saphirus, Ita recte licet declaret Ecclesia, quòd isti libri sunt de canone, non tamen propter hoc sequitur ꝙ isti habent authoritatem ab Ecclesia, & ideo quod Augustinus dicit, non crederem Euangelio nisi &c. sane est intelligendum, ꝙ in veritate Ecclesia sequitur Euangelium, non Euangelium Ecclesiam. unde potior est authoritas Euangelij quàm Ecclesiæ per se & directe, sed distinguere & eligere uerum Euangelium a non uero hoc Ecclesia facit a Spiritu Sancto edocta, & quantum ad hanc Euangelij electionem sinceram loquitur Augustinus, non ergo dicit illud Augustinus eo ꝙ Euangelium habeat authoritatem ab Ecclesia, sed quia sibi ignotum esset, utrum istud Euãgelium pertineret ad sacram scripturam uel non, nisi Ecclesia instinctu Spiritus Sancti hoc declarasset. Et † dicit Augustinus de Anch. in. d. tracta. q. lx. arti. quinto. ad quartum, quòd Ecclesiæ authoritas magna est, quia innititur reuelationi & authoritati diuinæ, nec aliter Euangelium credimus esse uerum, nisi quia a Deo reuelatum est, & per Christum prædicatum, quod confirmatur ex eo, quod inquit Petrus eximenius canonicus toletanus in suo confutatorio errorum contra claues Ecclesi. cxlj. allegando dictum Augustini, qđ Ecclesia non dat Euangelio aut alijs libris sacris aliquid, apponendo, quod non habeant, sed ostendendo quod habeant, quia nunquam sciremus Euangelium uel alios libros sacræ scripturæ alicuius authoritatis esse nisi Ecclesia diceret, & quia credimus omnibus dictis & determinationibus suis, & de illo dicto Augustini dicebat Ioan. de Gerso. in prima parte tracta. de declaratione veritatum, quod uicissim dici posset Ecclesiæ non crederem si non authoritas sacræ scripturæ impelleret, & ita diuersis respectibus authoritas utraque mutua se

con-

34 confirmat. Vlterius†non obſtat quod opinio ſeu ſententia magiſtri ſui excuſat diſcipulum, quia ad hoc principaliter eſt aduertendum, quod Au gu. lib. 2. de prædeſti. ſanctorũ. intereſt, inquit, inquantum & in quibus re bus erretur, & quàm facile ſe quiſquam corrigat, uel quanta pertinacia ſuum defendere conetur errorem, & ideo ſuper hoc duæ fiunt concluſio nes ſecundum. S. Thom. in quolibe. 3. q. x. prima eſt. quod in materia non pertinenti ad fidem, nec ad bonos mores, quãtum eſt ex parte materiæ, poſſunt auditores utranque opinionem magiſtrorum ſequi, & tunc habet locum quod Apoſtolus dicit ad Roma. 14. unuſquiſque in ſuo ſenſu abundat. Secunda concluſio eſt, quod in his quæ pertinent ad fidem & bo nos mores nullus excuſatur ſi ſequatur erroneam opinionem alicuius ma giſtri, in talibus enim ignorantia non excuſat, alioquin immunes a pecto fuiſſent qui ſequuti ſunt dogmata Arij, Neſtorij, & aliorum hæreſiarcharum & eſſent excuſati, neque poſſunt habere excuſationem propter ſimplicitatem ſi in talibus opinionem erroneam ſequantur, in rebus eñ dubijs non eſt de facili præſtandus aſſenſus, ſed potius, ut dicit Auguſti. 3. de doctrina Chriſtiana, conſulere debet quis regulam fidei, quam de ſcripturarum planioribus locis & authoritate Eccleſiæ percepit.

35 Vnde†concluditur, quod qui aſſentit opinioni alicuius magiſtri contra manifeſtum ſcripturæ teſtimonium ſiue contra id quod publice tenetur ſecundum Eccleſiæ authoritatem, non poteſt ab erroris uitio excu ſari, & quod Mathe. 23. dicitur, intelligitur de his quæ ad cathedram per tinent, ad quam non pertinent ea quæ ſunt contra fidem, & bonos mores. & de his plura ſcribit Cardin. de Turre Crema in d. tracta. libr. 4. ca-
36 pitulo. 17. Hæc†tamen ſecunda concluſio Beati Tho. indiget duplici declaratione. Prima eſt, quòd tales ſectatores opinionum magiſtrorum pertinaciter adhereant his opinionibus, uel cum præparatione animi, quòd etiam ſi contrarium quod eſt uerius oſtendatur ratione aut authoritate ſacræ ſcripturæ ſeu uniuerſalis Eccleſiæ, ipſi tenerent illorum opiniones, nã iſti talibus opinionibus adhærentes ueritati catholicæ contrariantibus hæretici cenſendi ſunt. hæc eſt ſententia Auguſtini contra Manicheos, & habetur in c. qui in Eccleſia. 24. q. 3. dicentis. qui in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid prauumque ſapiunt, ſi correcti ut ſanũ rectumque ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuaque mortifera atque peſtifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, hæretici ſunt. Secunda declaratio eſt, ꝙ ſi adhærentes his opinionibus magiſtrorũ catholicæ ueritati contrarijs non ſunt pertinaces, ſed parati ſunt ueritatẽ audire, & corrigi, quinimmo doceri quærunt, hæreſim non incurrũt, nec etiã peccatum, ut dicit idem Auguſtinus in c. dicit Apoſtolus. 24. q. 3. ſub

his uerbis, si qui sententiam suam quamuis falsam atque peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererint sed a seductis atque in errorē lapsis parentibus acceperint, quærunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati, de cuius.c. Dicit Apostolus.intellectu plura scripsi in rubr. de hæreti.lib.
37 6. Et † ad prædicta quando debeamus sequi opinionem doctorum ad alias materias plura possent adduci quæ scribunt Moderni in c.j.& ca.ne innitaris.de cōsti.c.capellanus.de ferijs,& in l.fi.C.de pœna iudi.qui.ma
38 le iudica. & latissime habetur in silua nuptiali.libr.v. Ad † prædicta accedit, q̄ licet Papa non possit statuere contra nouum & uetus testamētum, ut dixi per. d. c.sunt quidam, & scribunt Moderni in d. c.ne innitaris, & Andre.Siculus plura tradit in consi.j.ex sacris Excellentiæ tuæ.lib.j.tamē Papa potest interpretari ea quæ sunt fidei tum ad dubiorum interpretationem & terminationem, tum etiam ad occultorum & implicitorum explicationem,& utroque modo potest Papa aliquid addere super illa quæ sunt fidei, quia ad eum spectat dubia & obscura in fide interpretari & determinare, post cuius determinationem contrarium asserere pertinaciter esset hæreticum, ut probatur in c.quotiens. 24.q.1.& in c.sicut quædam.24.di.scribit August. de Ancho.in tracta. suo de potestate Papæ.q.
39 x.arti.3. Ioan.Andre.in c.cum Christus.de hæreti.Nec † bene dicit glo. in d.c.sunt quidam, quòd summus pontifex dispensat in Euangelio interpretando ipsum, quia interpretatio obsequitur & obsequi debet Euangelio, alias non esset interpretatio sed corruptio, interpretari quippe Euangelium ad sensum bonum & catholicum non contradicendo ueritati fidei & scripturæ sanctæ hoc licet summo pontifici, sed per hoc non dispensat in Euangelio, ut aliud dicat quàm quod dominus in Euangelio dicit, ut dicit Cardi.in d.c.sunt quidam.inde dicebat Ange.in l. bene a Zenone.C.de quadrie.præscriptio. q̄ Papa non dispensat in pertinentibus ad articulos fidei, Felyn.in cap.quæ in Ecclesiarum.colum.9.de consti-
40 tutio. Et † ideo cum interpretatio quatuor modis in iure dicatur, scilicet correctiua, expositiua, arctatiua, & extensiua, ut glo. dicit in l.prima. §. qui operas.ff. ad Tertullia. & in lege prima.ff. de origi.iuris. Bart. in l. omnes populi.18.col. uersi.6.principaliter.ff. de iusti.& iur.glo. melior de iure in c.contra.de reg.iur.lib.vj.Bal.in l.2.C.de libe.præteritis.& in l.Gallus.§.quid si is.ff.de libe. & posthu. Ange. Areti.in §.j.insti. de iure naturali, excepta illa interpretatione correctiua, aliàs potest facere Papa erga ius diuinum, ut late scribit Antoni. de Rosellis in d. monarchia in c. postquam retulimus.colum.4.uersi. & ideo ego dico. facit. c.super eo.de usuris, inde est, quòd dispensat ex causa in multis casibus per eum

ibi

41 ibi relatis. Item † dispensat cum monacho ex causa ut matrimonium contrahat. Ioan. Andre. in ca. semel. de regu. iuris lib. vj. in mercurialibus, Petrus de Anchara. in consi. ccxl. colum. 2. incipiente. parum dubitationis. Bal. in l. si tibi filius. ff. de adoptio. Ioan. de Imo. in cle. j col. fi. uer. sed quærit. de consangui. & affi. Inno. & Abbas in ca. cum ad monasterium. col. fi. de statu monacho. Petrus de Anchar. in repeti. ca. j. col. v. uersi. ulterius quæro. de consti. latè scribit dominus Ias. in l. si. C. de transactio. & legitur a sede apostolica fuisse dispensatum cum quodam Remigio monacho & sacerdote, ut acciperet uxorem ex qua suscepit filiam petronillam, quæ succedens in regno Aragonum nupsit Raymundo comiti Barchinonen. ex quibus successiue ortæ sunt. 8. generationes per lineam descendentem. ut refert Petrus de Ancha. in consi. 339. pro maiori intelligentia dicendorum. col. 2. & Petrus de Palude in 4. dist. 30. 3. q. 4. conclusione. xj. fuitq; etiam a Cœlestino. III. dispensatum cum Constantia filia Rogerij quæ erat sanctimonialis in ciuitate Panhormi, & iam quinquagenaria, quæ nupsit Henrico. v. & ex tali coniugio natus fuit Federicus secundus Romanorum Imperator, ut dicunt hystoriæ, ut testatur Car

42 di. de uio in apostillis ad. S. Thom. in 2. 2. q. 88. arti. xj. Item † dispensat cum bigamo contra dictum Apostoli, ut posit promoueri ad sacros ordines cum causa, ut nota. in c. super eo. ubi Inn. Ioan. Andr. & alij per glo. Archi. & alios. in cap lector. 34. distin. Petrus de Anch. in consi. 123. circa bigamos. Rota in decisione. j. de bigamis. incipi. quoddam factum. Inno. in c. proposuit. de concessi. præben. ubi dicit quod ita communiter tenetur, nam bigamum non promouere posse neque est de lege naturæ neque pertinet ad articulos fidei, neque est de necessitate sacramenti, unde in hoc Papa potest dispensare, licet non debeat nisi ex magna & euidenti causa, ut inquit. S. Tho. quolibet. 4. q. 14. quem refert Cardi. de Turre Crema. in Tracta. de potestate Papæ. q. 63. Ioan. de Ana. in c. si uir. col. 2. de adulterijs, scribit Decius in consi. 112. in præsenti consultatione. col. 3. Socy. in consi. xiij. col. 3. præsens consultatio. lib. j. & late Anto. de Rosel. in sua monarchia. uersi. nunc uideamus, & licet glo. in d. c. lator dicat

43 fuisse dispensatum cum Archiepiscopo Panhormitan. Quia † tamen Specula. in titu. de bigamis tenet quòd cum bigamis non sit dispensandum, ideo Eugenius. 4. noluit creare Antonium de Rosellis Cardinalem pro ut sibi promiserat ob defensionem ab eodem Antonio sibi impensam in concilio Basiliensi, excusabat se quidem Eugenius, quòd dictus Antonius erat bigamus, & cum requisitus esset de dispensatione iuxta gloss. in dicto cap. lator. respondit se non posse dispensare per dictum Specul. & dicit Bald. in cap. At si clerici. colum. iij. de iudi. quòd

Papa potest dispensare cũ bigamo promoto, sed nõ cum promouendo, & sic dictus Antonius fuit exclusus, propter quod indignatus composuit illum tractatum de monarchia, in quo in multis contradicit potestati summi pontificis, & signanter in illa.q.an posit dispensare cum mo nacho, ut matrimonium contrahat.in uersi. suscipio primum dubium.& propter bigamiam etiam non fuit factus Cardinalis Ioannes de Ligna-no, ut dicit Bald.in d. cap. At si clerici.tradit Bertachi.in tracta. de E-
44 piscopo. prima parte. lbr. 2.quæst. 25. Item † ex causa dispensat in gradibus a iure diuino prohibitis, quos enumerat gloss.in cap. literas.de restitutio. spoliatorum. & gloss. in cap.gaudemus. de diuortijs, ut concludit Petrus de Anchara.in consi.ccclxxiij. reuocatur in dubium, dicens quòd nepos ex fratre potest ducere in uxorem illam quæ fuit uxor patrui sui prædefuncti, & in casu quo frater ducit in uxorem relictam fratris sui sine liberis defuncti reperitur dispensatum in iure, ut in cap. fin. de di uortijs. & ibi scribunt doctores, & Papa potest ex causa dispensare licet sit de iure diuino prohibitus, In secundo gradu lineæ inæqualis, ut dicit Ioan. Andre. in cap.per venerabilem. in gloss. 2. qui filij sint legitimi. sequitur Abbas in cap.fin. de transactio. Ioan. Andre. in cap.semel.& c. actus legitimi. & plura circa hanc materiam scripsi in meo consi. quod edidi in causa Serenissimæ Reginæ Angliæ, quæ non refero. & Anto. de Rosellis multa scribit in sua monarchia. uersicul. ulterius dubitatur. & Montal. late scribit in libr. for. iij. titul. alleg. hæren. l.final.colum. 14.
45 uersicu. ex hac absoluta potestate. Non † omitto tamen pro nunc quod dicunt Abbas & alij in cap. literas. de restitutio. spoliator. quòd iure diuino prohibetur patruus ducere neptem idest filiam fratris in vxorem, per notata per gloss.in d.c.literas. & c. gaudemus.ubi glosæ ponunt in prohibitione legis diuinæ neptem idest filiam fratris, & doctores idem dicunt in c.per uenerabilem. qui filij sint legitimi.sed in hoc dico omnes gloss.& doctores decipi, quia licet in lege diuina prohibeatur nepos ducere amitam seu materteram, non tamen prohibetur patruus uel auunculus ducere neptem, quia lege diuina non reperitur cautum ut leui. 18. non enim contra legem naturæ erat quòd patruus duceret neptem, nam Othoniel erat frater Caleph, non tamen peccauit accipiendo neptem suam. Iosue.xv.& Abraham accepit Sarai filiam fratris sui Aram Gene. 12. & ibi gloss. ordin. & in cap. quæritur. in princip. 22.q.
46 2. Nec † est contra legem Moysi expresse, sed tantum hoc dicitur ex quadam argumentatione, quia si nepos prohibetur ducere amitam eadem ratione uidetur ꝙ patruus non posit ducere neptem, quia in eodem gradu sunt hæ quatuor personæ. Sed hoc argumentum non procedit,

cedit, quia in prohibendis gradibus attenditur irreuerentia naturæ, uxor autem est subiecta uiro & non econuerso, & ideo magis est contra reuerentiam naturæ, quòd amita sit uxor nepotis sui, quàm quod neptis sit uxor patrui. ita concludit Nico. de lyra Iosue. xv. in uerbo, deditque ei Axam, ubi dicit Pau. Burgen. quòd expositio hæc est efficax & ualida, nam hebraica consuetudo quæ ad obseruantiam præceptorum mosaycæ legis adipem literæ firmissime tenet, frequenter utitur tali matrimonio scilicet auunculi & neptis, non enim in gradibus prohibitis attenditur similitudo solum secundum distantiam numeralem sed etiam secundum respectum præferentiæ uiri ad uxorem, caput enim mulieris est uir. prima ad Corinthi. xj. & sic patet ꝙ iure diuino non est prohibitum matrimonium inter patruum & neptem ex fratre, nec inter auunculum & neptem ex sorore, ut sibi persuadent gloss. in d. c. literas. & c. gaudemus, & ibi doctores. & in d. ca. per uenerabilem, & idem tenet Petrus de Palu. in 4. distin 41. q j. arti. quinto. conclu. iij. dicens Papam posse dispensare in secundo gradu lineæ inferioris, ut cum filia fratris, quia non erat prohi-
47 bitum in scriptura. Secundum † est, quod non ommittendum arbitror, quia aliqui reportata aliorum discurrentes propter frigiditatem stomaci contenta in eis digerere non ualent, sibi persuadent alios in errores trahentes, quòd Papa Mart. dispensauit cũ quodã qui germanã suam in uxorem duxerat, & hoc ut multa scandala euitarentur, quæ si matrimonium prædictum minime fieret, oriri sperabantur, talemque dispensationem sic ex causa factam ualidam firmamque fuisse, & ad hoc allegant Archiepisco. Floren. in 3. parte. titu. primo. c. xj. §. j. circa finem, & citauit referre Siluestrũ de Prierio. in sua summa. in uerbo. Papa. uer. 17. quia dicoꝙ præfatus Archiepiscopus Florenti. nunquam somniauit dicere ꝙ Papa Martinus Quintus aliquando dispensauerit, ꝙ quis posit ducere germanam propriam in uxorem, quia iste gradus consanguinitatis primus est de iure naturali & diuino, in quo Papa dispensare non potest, est enim quodammodo contra naturam, ut scilicet quis contrahat cum germana sua, unde in his nihil sæui criminis fœdus naturale permittit suspicari. l. cum qui. C. de Episco. & clericis, ut dicit Petrus de Palu. in 4. distinct. xlj. quæstio. prima. uersicu. secunda conclusio, licet aliquando instigante diabolo in eis scœlus perpetratum reperiatur, ut dicit textus in cap. primo. de cohabitatio. clerico. & mulie. etiam in proprijs filiabus, prout dum ego essem puer accidit casus, & inde dicitur quòd si filius uerberat patrem, & si pater stupat filiam, nec ille filius, nec ille pa-
48 ter præsumitur, ut refert Fely. in c. afferte. de præsum. col. 2. Dicit † ergo Archiepiscopus Florenti. quòd reperitur Martinum quintum dispen

sasse

fasse cum quodam qui cognouerat quandam mulierem fornicarie, & postea contraxit & cōsumauit matrimonium cum illius mulieris germana, & ille actus fornicationis erat occultus, nec ille iuuenis contrahens erat aptus ad religionem, & ex diuortio timebatur scandalum, si factum fuisset, & sic Papa dispensauit in matrimonio iam contracto, habita prius collatione cum theologis & canonistis, & sic erat ibi gradus primus affinitatis non consanguinitatis, & hæc sunt de mente & uerbis dicti Archiepiscop. ut ex præsentibus colligitur, non autem quòd germanus contraxerit matrimonium cum propria germana, & in eodem errore fuit Aposti. ad Fely. in cap. quæ in Ecclesiarum. in uerbo Papa ex causa. colum. 6.
49 de constitutio. Et † si in principio generis humani homines accipiebant in uxores sorores suas, hoc faciebant propter necessitatem, quod postea religione prohibente factum est nephas, ut inquit Augustin. 15. de ciuitate Dei. capitulo. 16. Et propterea dicebat. S. Bona. in 4. distinctio. 39. articu. 2. quæstione 4. quòd si Iudæus contrahat cum sorore, & ueniat ad fidem, separãdus est, ratio ex eius dictis colligitur, quia hæc illegitimitas est secundum naturam, & diuinam prohibitionem, secus si esset secundum ius positiuum, seu constitutionem Ecclesiæ, quia hæc non arctat infideles, nec impedit matrimonium, quominus contrahatur, & ideo nō soluitur matrimonium contractum. ut in capitulo. gaudemus. de diuortiis.

50 Tertium † memorandum est, quòd Petrus de Palude in 4. distinctio. 41. quæstione prima. articulo quinto. secunda conclusione. inquit, non posse dispensare Papam ut quis accipiat in uxorem, uxorem fratris mortui sine liberis, quia licet olim liceret, tamen dispensatiue licebat, quæ dispensatio fiebat iure diuino, non ab homine, nam iure diuino communiter abstinebatur ab uxore fratris, sicut a sorore, sed in casu illo permittebatur, scilicet ex dispensatione diuina, unde sicut Papa non potest dispēsare in pluralitate uxorum, quamuis olim esset licita ex Dei dispensatione, Sed prohibita iure communi, sic nec in proposito cōclusiue tenet Papam non posse dispensare, ut quis ducat uxorem relictam fratris decedētis sine liberis, quamuis aliqui discurrentes scripta non legentes adducāt eum in contrariam partem. Secundo pro hoc facit leuitica dispositio. leuitici. capitulo. uigesimo. ubi prohibetur fratri coniunctio cum uxore fratris, sub his uerbis, qui duxerit uxorem fratris sui rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui reuelauit, absque liberis erit. Tertio adduci potest tex. in capitulo. literas, de restit. spolia. ubi dicitur, quòd in gradibus diuina lege prohibitis dispensari non potest, secus in aliis, & pondera uerbum, potest, præcedente negatione, quod necessitatem inducit, ut est glo.

est glo.in c.j.de regu.iuris lib.vj.scribunt moderni in l.Gallus. in princ. ff. de liberis & posthu. Sed quia ego praeambula conclusione habita quã feci in fauorẽ Serenissimae Dominae Catherinae Reginae Angliae, in meo consilio, quod primus omnium edidi, non adhibitis consultoribus, nec perquisitis mendicatisque suffragiis aliorum (ut aliqui fecerunt) Doctorum in Theologia & iure exercitatorum, qui quod magis uerecundum est, falsas allegationes interseuerunt, ut longior fieret sermo quàm necesse erat, uendentes confusas membranas, xenodochia respondi ad dicta contraria, & ad alia quae prima facie uidebantur obsistere, concludens nullam extare prohibitionem diuinam, ꝙ frater non possit ducere uxorem fratris sine liberis defuncti. Et esto ꝙ esset huiusmodi prohibitio, ꝙ Papa ex causa in illo casu dispensare potuit, sic etiam dispensat, ut constitutus in sacris idest subdiaconatu ducat uxorem, ut dicit Bal. in l. rescripta. col. 2. C. de praecibus impera. offeren. notatur per glo. & Docto. in c. cum olim. de cleri. coniuga. & Decius in d. consi. cxiij. col. 3.

SVMMARIVM.

1 *Humani iuris conditio semper in infinitum decurrit, & nihil est in eo quod stare posit perpetuo.*

2 *Superiores non debent graue ferre consultationes inferiorum.*

3 *Superiores patienter debent tolerare consultationes inferiorum.*

4 *Inferior debet consulere superiorem quando uidet literas esse surreptitias.*

5 *Disputare licet de uoluntate principis non de potestate.*

6 *Mandatum superioris non est exequendum.*

7 *Scandali causa prouisio etiam facta retractatur.*

8 *Papa mandante aliquid fieri contra iustitiam sub poena excommunicationis, mandatarij non exequentes sed consulentes & expectantes secundam iussionem non sunt excommunicati.*

9 *Papae stricte praecipienti aliquid non est obediendum, sed rescribendum.*

10 *Princeps assumptus in plenitudinem potestatis non est liberatus a dictamine rationis.*

11 *Rescriptum contra publicam utilitatem non est obseruandum.*

12 *Rescripto Papae non facienti mentionem de litis pendentia non est obediendum sed rescribendum.*

13 *Principi praecipienti, ut quis puniatur poena capitali indebite non est obediendum, sed consulendo supersederi.*

14 *Praecepto ducis belli est omnino obediendum, & si quis in contrarium fecerit*

cerit etiam in fauorem reipublicæ debet puniri.
15 Præcepto iniusto ducis belli non est obediendum sed Deo.
16 Superiori præcipienti, ut delegatus ferat sententiam sic, non est obediendum.
17 Sententia Imperatoris non requirit exactum ordinem iudiciorum.
18 Superiores caueant ne præcipiant inferioribus, ut proferant sententiam dicendo facias sic, & sic, sed facias iustitiam.
19 Superiores patienter tollerare debent consultationes inferiorum.
20 Censura aliquorum uerborum quæ ex consuetudine praua proferuntur.
21 Paradisus terrestris est in partibus orientalibus.
22 Sensus literalis est efficax argumentum contra hæreticos, non mysticus seu spiritualis.
23 Hæreticum an sit dicere quòd excommunicatus decedens in excommunicatione non damnetur.
24 Ecclesia non iudicat de occultis.
25 Excommunicatus iuste, decedens in excommunicatione damnatur.
26 Moriens in peccato mortali damnatur æternaliter.
27 Ignorantia eorum quæ fidei sunt & manifesta allegari non possunt.
28 Quæ in animo consistunt non possunt probari nisi per confessionem.
29 An sit hæreticum dicere in hoc mundo non me uideas per mala transire quia in altero non uidebis me mala pati.
30 Primus modus seu sensus prædictorum uerborum.
31 Beati uidebunt pœnam damnatorum ad eorum gloriam.
32 Secunda censura.
33 Censura tertia.
34 Censura quarta.
35 Censura multorum uerborum quæ dicuntur a malis hominibus.
36 Hæreticum est dicere quem non esse obligatum intrare religionem si hoc uouerit, & de iuramento plura.
37 Electores debent eligere Episcopum secundum Deum & conscientiam, quia non sufficit sequi puram conscientiam.
38 Religiosus ducens publice Vxorem uolens defendere errorem, dicẽdo quòd licuerit, ut hæreticus damnandus est.
39 Hæreticum est dicere si in hoc mundo non habeo uxorem in alio habebo.
40 Assertio hæretica est dicere quòd quilibet potest saluari in sua secta seu lege.
41 Asserere pertinaciter quòd exercere usuram non est peccatum, hæreticum est.
42 An sit falsum asserere quòd Indulgentiæ sint falsæ quæ per modum applicationis

cationis conceduntur.

43 *Si prædicta assertio intelligatur de participatione bonorum spiritualium est iniuriosa.*

44 *Assertio quod Virgo Maria non perdiderit filium suum in templo, contradicit euangelio.*

45 *Verbum, perdere, quot modis capiatur in sacra scriptura.*

46 *Verborum proprietas non est ommittenda in dubio.*

47 *Assertio quæ habet, quòd si per possibile resurrectio non esset, Deus esse non posset, est hæretica & scandalosa.*

48 *Regnum Dei est in simplicitate fidei non in contentione sermonis.*

49 *Blasfemum est asserere quòd liber sapientiæ Salomonis. hoc est cap. xxiiij. ecclesiastici. non posit intelligi de sapientia æterna sed de Virgine Maria.*

50 Propositiones *sacrorum Doctorum si in sensu proprio non sunt ueræ, potius sunt exponendæ quàm sequendæ.*

51 *Apocriforum librorum duo sunt genera.*

52 *Canonicæ scripturæ quæ sunt.*

53 *Prophetarum & Apostolorum libri.*

54 *Purgatorium negare post hanc uitam & erroneum & hæreticum est.*

55 *Authoritas Pauli. 1. Corin. 3. siquis edificauerit supra fundamentum eorum, declaratur.*

56 *Animæ decedentes sine peccato mortali uel cum peccato mortali quo uadunt statim post mortem.*

57 *Authoritas Matthæi. 12. qui dixerit uerbum contra Spiritum Sanctum &c. declaratur.*

58 *Animæ existentes in Purgatorio an sentiant iuuamen, quod pro eis fit a fidelibus.*

59 *Libri machabeorum licet non habeantur in canone apud hæbreos, tamen ab Ecclesia inter diuinorum uoluminum annotantur hystorias.*

60 *Purgatorium non esse, est hæresis damnata in concilio Florentino.*

61 *In Purgatorij locis est simul pœna sensus & damni, utraque tamen temporalis.*

62 *Græci non negabant Purgatorium, sed ignem Purgatorij.*

63 *Blasphemorum punitio ad Inquisitores spectat.*

VIGE-

VIGESIMA SECVNDA QVAESTIO.

1 VIgesimo Secundo † Quæro, Quia plura sunt negotia quàm uocabula, ut inquit iuris consultus in l. natura. ff. de præscriptis uerbis, & solis diuinis rebus perfectissimis existentibus humani iuris cōditio semper in infinitum decurrit, & nihil est in eo quod stare possit perpetuo, multas enim formas ædere natura nouas deproperat, & ideo quando tale contingit augustum imploratur remediū, quia ob id Imperialem fortunam rebus humanis Deus pręposuit, ut possit omnia quæ nouiter contingunt emendare, & componere, & modis & regulis competentibus tradere, quod attestatur Iulianus legum & edicti perpetui conditor, ut si quid imperfectum inueniatur, ab Imperiali sanctione repleatur, uerba sunt tex. in l. 2. § sed quia. C. de uete. iure enucle. & in c. j. §. sed quia, quæ sit prima causa bene. ami. in feu. colla. x. cōtinuā enim legis lationem emergentium causarum dat uarietas, ut dicit text. in
2 auth. de secundo nube. colla. j. Et † ideo non debent dedignari supremi iudices si ab inferioribus de dubijs causarum consuluntur, quia ad id secundum leges tenentur, ut discāt à superioribus quæ necessaria sunt, & ita quod agendum est explicent, ut dicit tex. in §. fin. in auth. de iudicijs.

3 Nec † stomachari eos decet quando super mandatis ipsorum inferiores secundam iussionem expectant, cum iniusta per importunitatem impetrata uideantur, & in præiudicium fisci, quia hoc fieri a iure sancitum est, ut in §. & hoc uero iubemus. in auth. ut nulli iud. colla. 9. & est text. idem decidens in §. deinde competens. in uerbo, secundam perceptionē nostram suscipias. colla. 3. ubi glo. dicit hoc esse contra miseros pręlatos qui timent in tantum literas Papæ, ut non audeant reclamare, quod facere non debent per hunc. §. & dictum. §. & hoc uero iubemus. glo. idē dicit in l. puniri. C. si contra ius, uel utili, & ibi Bal. & dominus Iaso. nec per hoc deseruiunt, Immo seruiunt legi & propter hoc Papæ uel principi. ar
4 gu. l. fin. in fi. C. de appella. Et † idem faciendum est quando cognoscitur clare ꝙ superiori fuit obreptum uel surreptum etiam in gratiosis, & non fuit series facta narrata, ut puta si condemnatus pro homicidio in mille supplicauit Regi pro remissione uel compositione facienda, nullo alio inserto in supplicatione, nisi ꝙ erat condemnatus in mille, nō expressa causa condemnationis, quam si expressisset non est uerisimile ꝙ Rex remisisset seu composuisset, ut dicit Bal. in l. præscriptione. colum. 7. C. si contra ius, uel utili, publicam, & idem esset si fecisset mentionem, ꝙ pro homicidio erat illa compositio, si aliud homicidium commiserat pro quo obtinuerat Indulgentiam, & tamen de hoc homicidio primitus commisso &

ſo & de Indulgentia pro eo conceſſa non fecerat mentionem. Ita decidit Gulielmus de Cuneo in l.3.C.de Epiſcop.audien. & ibi in effectu ſequi-
5 tur Bal. Et † licet diſputare de uoluntate principis non de poteſtate, & ex hoc nulla infertur illi iniuria ſi eum reputamus bonum & æquum, ut dicit Bal.in l.j.ff.de conſti. princi. ſequitur Andre. Siculus inter conſilia Alexan.conſi.113.ſcripſit Eccleſiaſticus.colu.x. libr.4. Item ſi præceptũ ſuperioris prima facie deuiat ab honeſtate & iuſtitia non tenetur officia lis parere, ſed ſuperſedere poteſt & reſcribere, ut eſt tex. in cap. ſi quando.de reſcriptis.glo.in clem.2.de filiis presbite.lib.6.cum aliis, ut ſcribit
6 Decius in d.cap.ſi quando.Idem † eſt ſi executio illius mandati non poſſet fieri ſine hæreſi, ſcandalo, aut peccato, ut dicit Innoc. in cap. inquiſitioni. de ſenten. excommunica. Abbas in c. cum teneamur.de præbend. immo obediendo peccaret, ut dicit Flo.in l.3. §.ſed & ſi quis.ff.ſini.reg. & in hoc eſt defectus poteſtatis, ut dicit Bal.in l. reſcripta, colu.2.q.j.C.
7 de præci.impera.offerre. Et † non ſolum prouiſio fieri impeditur ratione ſcandali, Sed etiam illa quæ iam facta eſt reuocatur.glo.notabilis prima in cap.2.62.diſtin.quæ dicit caſſandam eſſe electionem ſi ex ea in populo ſcandalum oriatur, facit quod ſingulariter uoluit Inno.in capit.niſi cum pridem.de renuncia. ꝙ propter ſcandalum imminens licite priuari poteſt prælatus beneficio, quod dictũ communiter approbatur. Abbas ſequitur in cap.quæſitum.de renuntia. Federi. de Senis in tracta. de permuta.beneficiorum.q. 25. etſi debeat ei prouideri de alio æquo beneficio, ut ſcribitur per Ioan.de Imo.poſt Inno.in d.c.cum pridẽ. & do. Iaſo.late tradit in l.quotiens.colum.3.C.de rei uendi.& in l.Barbarius.colum.8.ff.de offi.præto.Bal.in cap.j.§.ſed ad hæc. de pace iura. fir. colũ.
8 4.traditur in cap.fin.de poſtula.prælato. Et † prædicta procedunt, etiam ſi Papa aliquid mandaret ſub pœna excommunicationis quam ipſo facto incurrerent non obedientes, quia in hoc caſu ſuperſedẽtes, & reſcribentes Papæ, & ſecundam iusſionem expectantes, cauſamque rationabilem reddentes quare apoſtolica mandata non exequuti ſunt, non puto incurrere in illam ſententiam e communicationis, quia iure permittente fit, ut in d.c.ſi quando.cum alijs ſupra allegatis, & ideo nullam pœnam incurrunt.l.Gracchus.C.de adulter.facit.l.ſancimus.C.de admin.tuto.ut concludit Abbas in d.cap.ſi quando.uerſi.ſed circa prædicta. & moderni
9 ibi ſequuntur. Et † licet dicat diſtricte præcipiendo mandamus, poteſt tamen ſuperſederi, ut dicit Bald.in capitulo.cum teneamur.de præbendis, ut referunt moderni in d.c.ſi quando. ex quo ergo omnia principum mãdata intelliguntur cum iuſtitia, ut dicit Bal.in d.l.j.ff.de conſtit.princip. de mente eius, ſaltem interpretatiua, eſt, ut mandatis eius iniuſtis, ſcandaloſis,

dalosis,præiudicialibus,ſeu alias indebitis,non obediatur, ſed reſcriba-
tur,& ſecunda expectetur iusſio,per prædicta, pro ut ad hæc aliqua ſcri-
10 bit Rainaldus in l.cauſas.C.de tranſactio.Nec†eſt uerosimilis mens prin
cipis ꝙ talibus mandatis eius obediatur, quia ſic faciens contra ius dicen
dus eſſet unum pecus,ut dicit Bal.in c.j.§.ſi facta.ſi de feudo fue.contro.
inter do.& agna. quia per plenitudinem poteſtatis non eſt liberatus a di
ctamine rationis,quia eſt animal rationale mortale,nulla enim authori-
tas neque principis neque ſenatus potuit facere ꝙ princeps non ſit ani-
mal rationale mortale,nec eum abſoluere a lege naturæ,uel a dictamine
rationis rectæ uel legis æternæ, ut dicit Bal.in l.2.colum. 6. C. de ſerui.
& aqua,nec poteſt libere peccare,ut dicit Abbas in d.c.ſi quando.in fin.
11 Et†alibi dicit Ioan.Andre.in cap.j.de reſcr.colum. 2. quòd ſi reſcriptũ
eſt contra publicam utilitatem debet illud auferri de manibus exhibẽtis,
uel ſaltem cogitur impetrans redire ad principem,ut dicit Cardi.in cõſi.
142.punctus q̃ſtionis,& cum anno Domini.M.D.xviij. Calendis Augu.
fuiſſet præſentatum capitulo. Maioricen. breue Apoſtolicum, in quo a
Leone Papa decimo mandabatur ſub pœna excommunicationis ipſo fa
cto incurrendæ pœna mille ducatorum & priuationis beneficiorum etiã
ipſo iure, niſi a dicto capitulo traderetur actualis poſſesſio canonicatus
& præbendæ uacantium cuidam ſuo familiari, & quia dictum breue non
faciebat mentionem litis pendentiæ quæ erat ſuper dicto canonicatu.
12 Ego†conſulebam non eſſe dicto breui obediendum,ſed reſcribendum,
& ſecundam iusſionem expectandam,per prædicta,& ſic factum eſt, q̃a
dictum breue erat iniuſtum,& nullum, uel ſaltem annullandum & addu
cebã pro hoc.Bal. in terminis hunc caſum decidentem in conſi.40. Do-
minus Bailardus.lib.j. ubi dicit ꝙ ſi in reſcripto non fiat mentio de litis
pendentia reſcriptum non tenet in effectu, quia præſumitur ſurreptitiũ.
l.2.C.ut lite pendente.c.cæterum,de reſcriptis, & ideo non exequendũ
eſſe ſed ſuperſedendum,& reſcribendum,per d.cap.ſi quando,unde ſum
mus Pontifex Leo Decimus reſpondendo noſtræ conſultationi appro-
bauit a nobis factum,decernens nos non incurriſſe aliquam ex pœnis ful
minatis in dicto breui, & plura alia adducebam quibus hæc mea ſenten-
13 tia confirmabatur,quæ ommitto. Vlterius† quando princeps mandaret
aliquem puniri pœna duriori quam delictum uideatur poſtulare,non eſt
illi obediendum, ſed debet iudex mandatarius. 30. diebus ſuperſedere,
Ita decidit Angel.de Peruſio per illum tex.in l.ſi uindicari. C. de pœnis.
quam legem promulgauit Imperator Theodoſius ad inſtantiã Diui Am
broſij in pœnitentiam hoc illi iniungentis.ca.cum apud Theſſalonicam.
xj.q.3.ut ſcribunt Decius,& alij in d.ca.ſi quando.Iaſo.in l.1.in 2. lectu.
colum.

colum. 3. C. de Summa Trini. & l. puniri. in fi. C. si contra ius uel utili. publi. Idem & Alexand. in l. debitoribus. ff. de re iudi. ubi enumerantur septem casus in quibus supersedetur ab exequtione sententiæ. Bartho. Cepol. in cautela. 2. uersi. si uis differre mortem, Paris de Puteo in tracta. sindicatus. capitulo de excessibus consiliariorum. carta. 7. uersic. excedunt etiam, & in carta. 92. capitulo resistentia. ratio horum forsan est, quia princeps talem pœnam infligi mandans ira motus uidetur, & ideo ratum haberi non debet. l. quod calore. ff. de regu. iuris. hinc est, quod si dominus iratus expellat famulum qui debebat seruire per annum non intelligitur per hoc famulus liberatus, & ideo dominus potest illum compellere, ut annum finiat, si tamen alium dominum non assumpsisset, ut dicit
14 Bene. de plumbi. in l. statu liberos. §. fin. ff. de statu liberis. Vnum † tamen non ommitto, quod est notandum, quòd præcepto ducis belli omnino parendum est, alias imponitur pœna capitis etiam si rem bene gesserit ut est tex. not. in l. 3. §. in bello. ff. de re mili. quod in facto seruauit Papirius contra Fabium, ut refert Valerius Maximus libr. 2. capitulo. 7. de militari disciplina, ut refert Flor. in d. §. sed & siquis. nam prout narrant Hystoriographi, Quintus Fabius, quamuis magna uictoria superasset Samnites, tamen ad mortem damnatus fuit a Papirio dictatore, quia contra mandatum bellum gesserat eo absente, qui tamen impetu populi liberatus fuit, ut per Titum Liuium. ix. lib. idem dicit Ioan. de Lignano in tracta. de bello. cap. 29. in cap. cum dilecta. colum. 13. de rescriptis & scribitur. j. Regum. 14. quod cum Saul pugnaturus contra Philisteos iurasset se interfecturum quicunque ante occasum Solis comederet, Ionathas autem filius eius non audito Regis iuramento, cum pugnando magnam hostium stragem dedisset, & salutem fecisset in Israel, fame laborans, uidit fauum mellis. quem Regia uirga, quam gestabat, in manibus accepit, & comedit, statimque oculi quos fere fame clauserat aperti sunt, & facies eius exhillarata est, quo comperto Saul uoluit eum dare neci, sed præcibus & pia populi supplicatione mortis reuocauit sententiam, ne interficeretur ille per quem salus data erat in Israel, & quo pugnante de manibus hostium populus ille liberatus fuerat, ut scribit August. in quæstio
15 nibus super Gene. & habetur in cap. fina. 22. quæst. 2. Putarem † tamen hæc habere locum in præcepto iusto non autem in præcepto iniusto, quia potius Deo quàm duci belli est obediendum, ut in cap. Iulianus, & in cap. qui resistit. xj. quæst. 3. cum alijs, ut dixi in quæst. præcedenti, nam si esset iniustum, ut quia adimeret uitam alteri sine causa, etiam iuramento ducis firmatum, sicut non obligaret ipsum iurantem. cap. si publicis. cap. in malis promissis rescinde fidem, & in turpi uoto

muta decretum. 22.quæſt. 3. Ita nec mandatarium, arguendo ab antecedenti deſtructo.l.lex uectiga.ff.de pigno. glo. in l. cum qui.ff.de publiciana. nam iuramentum quod præſtitit puellæ ſaltatrici Herodes de dando illi quod peteret ipſum non obligauit. cap. cum iuramento, de homicidio, & Mathe. 14. vbi Hiero. inquit, Ego autem non excuſo Herodem quòd inuitus & uolens propter iuramentum homicidium fecerit, qui ad hoc forte iurauit ut futuræ occiſionis machinas præpararet, alioquin ſi ob iuramentum feciſſe ſe dicit, ſi patris, ſi matris poſtulaſſet interitum, facturus fuerat an non? quod ergo in ſe repudiaturus fuit contemnere debuit in propheta, ut tradit Abulen. ſuper Matheum. cap. 14. quæſt. 16. parique iudicio non eſt laudandum factum Iepthæ qui ex uoto nimis effuſo ſacrificauit filiam ſuam Deo, ut poteſt extrahi ex text. iudicum. xj. unde Hieronymus dicit, quòd Iepthæ iuſtus fuit in promiſſo, quia ex deuotione proceſsit, ſed impius in ſoluendo. In-
16 de † eſt, quòd mandatum ſuperioris factum iudici delegato, ut ferat ſententiam, ſic & non aliter, non ualet, quia in ſententiam pronunciando requiritur liberum arbitrium. l. qualem. ff.de arbitris, etiam ſi tale mandatum emanaret de conſenſu partium, ut not. in l. prima. C. de iuriſdi. omn.iudi.licet partes poſſent in ferenda ſententia concordare paciſcendo, ut ſcribitur in l. ſi conuenerit.ff. de iudi.ita dicit Bald. tenere Innoc. in Rubri. de officio. delega. colum. 6. uerſicu. dicit Innocentius, & hoc
17 dicit Innoc.in capitulo ſignificantibus. de offi. delega. Et † alibi Bal. in cap primo. ſi de inueſti.inter domi.& uaſal. lis oriatur, colu. 2. quod in ſententia Imperatoris obſeruanda non requiritur exactus ordo iudiciorum, & ipſe ſolus habet poteſtatem mandandi ſic facias, alij uero ſuperiores non habent mandare, facies ſic, ſed facias iuſticiam, & allegat Innocen. in dict. cap. ſignificantibus. ſequitur Andre. Siculus in dict. Rubri. & in cap. Raynutius. in vltimo notabili. & in hoc caſu ex cauſa poteſt ſuperſederi & ſecunda iuſsio expectari, per dict. cap. ſi quando. qua expectata & reſponſione accepta tunc ſine peccato poteſt iudex exequi mandatum Papæ ſeu ſuperioris, quia ipſi poſſunt mandare, facias ſic, ut proxime dixi, ut ſentit Cæpol. in dict. cautela. tenens quòd poſt expectationem.xxx. dierum, ſi iudex exequatur mandatum
18 principis non peccat, ut ibi per eum. Caueant † ergo ſuperiores ne aliquando mandent inferioribus ſuis in his quæ cauſæ cognitionem requirunt, facias ſic & ſic, quia id non poſſunt, ſed quòd faciant iuſtitiam, cum huiuſmodi forma mandati ſpectet ad Papam, uel imperatorem, & ideo ipſi ſuper omnes debent cogitare quid agant, quia poſtquam volunt & ex certa ſcientia uolunt, nemo poteſt eis dicere, cur

re, cur

re, cur ita facis, ut dicit Bald. in præludijs fœudorum. colum. octaua. quorum corda licet inscrutabilia sint. prouerb. xxv. sunt tamen in manu Dei, & vbi voluerit Deus inclinabit illa, ut in Epistola inter
19 claras. C. de Summa Trinita. Hæc † prælibaui, quia aliquando superiores ægre ferunt si ab inferioribus consulantur, & nonnunquam in his quæ ministerium iusticiæ concernunt, forsan mandant quod ipsi sentiunt, ipsis inferioribus inuitis, quæ an facienda sint, ex præmissis apparet, & ad præstringendam aliqualem occasionem consultationis, siue ad superiores relationis, aliqua dubia in hac quæstione Deo duce declarabuntur, ideo hæc quæstio subijcitur nonnullas quæstiuncu-
20 las sine argumentis continens. Est † igitur hæc quæstio de censura aliquorum verborum quæ sæpe uel ex consuetudine praua, aut inconsulte, seu ex infidelitate ab ore improborum hominum prodeunt, quorum verborum sensus aliquando est notorie hæreticus, seu hæresim sapiens, aliquando æquiuocus, ut in singulis quæstiunculis patebit, ideo quatenus ab alto mihi conceditur pro viribus explicabo, quod a me censendum foret sub protestatione de qua sup. in principio operis.

Primo quæro, An sit catholicum vel hæreticum dicere quòd non est dandus nisi duplex Paradisus, scilicet cœlum Empireum vbi est sedes beatorum, & spiritualis, scilicet beatifica visio, & quòd non est dandus Paradisus terrestris, hæc quæstio fuit in inquisitione Regni Maioricen. me existente consultore, nam quidam rusticus negabat Paradisum terrestrem, Angelos bonos & malos, dicendum est igitur negare Paradisum corporalem & terrenum esse hæreticum. De primo paradiso patet Ezechiel. xxviij. ibi, delitijs paradisi Dei fuisti, & scribunt catholici doctores Genesi. primo in verbo cœlum. De secundo Lucæ. xxiij. hodie mecum eris in Paradiso, idest in gaudio fruitionis, & Apocal. 2. qui uicerit dabo illi ædere de ligno vitæ quod est in Paradiso. De tertio habemus text. sacri canonis Genes. 2. plantauerat autem dominus paradisum uoluptatis a principio, & in
21 quo posuit hominem quem formauerat. Et † dicit ibi Strabus, quidam codices habent, ædem ad hortum, ex quo possumus conijcere paradisum in oriente situm, scimus eum terrenum esse, & interiecto occeano & montibus oppositis remotissimum a nostro orbe in alto situm pertingentem usque ad lunarem circulum. Et dicit Augustinus. viij. Genesi. ad literam, quòd tres sunt de paradiso generales sententiæ, vna eorum qui tantummodo corporaliter Paradisum intelligi volunt, Alia eorum qui spiritualiter tantum. Tertia eorum qui vtroque mo-

do Paradiſum accipiunt, quam mihi fateor inquit placere ſententiam, ut homo factus ex limo, quod corpus humanum eſt, in paradiſo corporali locatus intelligatur, quomodo Adam, & ſi aliud ſignificat, quia eſt forma futuri, in natura propria accipitur, quod patet, quia Geneſi. ſecundo dicitur quòd Deus ibi produxit omne lignum perpulcrum viſu. Item quòd fluuius ægreditur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum diuiſus in quatuor capita, Item animalia bruta ad Adam ibi exiſtentem adducta ſunt, vt vocaret ea, quæ omnia non poſſunt intelligi literaliter de paradiſo cœleſti, ut patet intuenti, & in probando inſiſtere eſſet ſuperfluum, & Auguſtin. libr. xiij. de ciuitate Dei, capitulo. xxj. in fin. (quem citat S. Thomas in prima parte. quęſtione 102. articu. primo) Poſt intelligentiam ſpiritualem ab ipſo datam de paradiſo terreſtri de arboribus & fluminibus. Inquit hęc, & ſi qua alia commodius dici poſſunt de intelligendo ſpiritualiter paradiſo nemine prohibente dicantur, dum tamen illius hyſtoriæ veritas fideliſsima rerum geſtarum narratione commendata credatur, & ſic ibi Auguſt. ponit differentiam inter hyſtoriam & ſpiritualem intellectum, & in omnibus quæ ſic ſcriptura tradit, eſt pro fundamento tenenda veritas hyſtoriæ & deſuper
22 ſpirituales expoſitiones fabricandæ. Et † pro hoc facit, quia ſenſus cuiuslibet propoſitionis, ſecundum quem propoſitio eſt iudicanda vera vel falſa, poſsibilis aut impoſsibilis, neceſſaria uel contingens, catholica uel hæretica, attenditur pœnes primarium vel adæquatum eius ſignificatum, quod ex grammaticali & literali ſignificatione conſurgit, vnde omnis alius ſenſus ſiue ſit myſticus ſiue ſpiritualis impertinens cenſetur quo ad veritatem, vel falſitatem propoſitionis, quod probatur ex dicto Auguſtini ad Vincentium donatiſtam, dicentis, quòd ex ſolo literali ſenſu debet ſumi efficax argumentum ad conuincendum aduerſarium, & ſic in propoſito, ex ſenſu literali ſacræ ſcripturæ de Paradiſo loquentis conuincitur negans Paradiſum terreſtrem, & Iſidorus in. 14. libro. Ethimo. ca.3. dicit. Paradiſus eſt locus in orientis partibus conſtitutus, cuius vocabulum a Græco in Latinum vertitur, hortus, conuenienter autem dicit. S. Tho. ſupra, in parte orientali dicitur ſitus, quia credendum eſt, quòd in nobiliſsimo loco totius terræ ſit conſtitutus, cum autem oriens ſit dextera cœli, ut per Philo. in 2. de cœlo. dextera autem eſt nobilior quàm ſiniſtra, conueniens fuit, ut in orientali parte Paradiſus terrenus inſtitueretur, a Deo, de quo plura ſcribit. S. Tho. in d. arti. j. &

in 2.

in 2.2.q.82. arti.4. Gabric. in 2.distin.xv.q.2.& ibi.S. Bona. in literalibus. & Sco. in d. distin. 17. Iacobus de Valencia de eo plura tradit in Psalm.71. in fin. cum ergo dicta assertio contrarietur canoni sacræ scripturæ, sequitur, quod est hæretica, & in primo gradu catholicarum ueritatum, unde si idiota pertinaciter de hoc dubitaret, esset hæreticus censendus. Idem si negaret quòd Tobias non habuit carnem, uel quòd Aaron non habuit barbam, uel quòd archa testamenti non fuit cooperta pilis caprarum, & sic de similibus, ut scribit Gerson in prima parte. in titu. de declaratio. ueritatum. Alpha. xiij. Secundo † quæro,
23 An sit hæreticum dicere quòd excommunicatus decedēs in excommunicatione non damnatur æternaliter, Hæc quæstio fuit in inquisitione Regni Maioricen. me existente apostolico Inquisitore, & dicebam quòd hæc assertio est ambigua habens duplicem sensum, scilicet catholicum & hæreticum, catholicus sensus est, quòd iniuste excommunicatus, hoc est qui non est in culpa, ob quam est excommunicatus non damnatur, quia dicit Augustinus de uera religione, quòd sæpe diuina prouidentia sinit etiam bonos uiros per nonnullas turbulentas carnalium hominum seditiones expelli de congregatione christianorum, quam contumeliam uel iniuriam suam cum patientissime pro Ecclesiæ pace tulerunt, neque ullas nouitates uel scismatis uel hæresis moliti fuerint, & fidem quam in Ecclesia catholica prædicari sciunt usque ad mortem iuuant, & testimonio defendunt, hos coronat pater in occulto uidens, & dicit Origenes super leuiticum, & ponitur in c. cum aliquis. 24. quæst. iij. cum aliquis non recto iudicio foras mittitur, si aūt non exierit, idest si non egerit, ut mereretur exire, nihil læditur, Interdum enim qui foris mittitur intus est, & qui foris est, Intus uidetur retineri, ubi Cardin. de Turre Crema. notat, quòd frequenter accidit quòd excommunicatus in facie Ecclesiæ, & extra Ecclesiam missus siue eiectus est in conspectu Dei innocens, & uitæ merito intus, ut confitentes Christum in iudicio Iudæorum erant extra Sinagogam Iudæorum, Ioan. 11. qui in ueritate erant intus per gratiam Christi, idem tenet Augustinus de Ancho. in tracta. de potestate Papæ. quæstio. xxvij. arti. 4. & probatur in cap. Senti de Augustino. 11. quæst. tertia. & quamuis iudicium Dei ueritati (qui non fallit, nec fallitur) semper innitatur, iudicium tamen Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contingit & falli, propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus, & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia innodatus, ut dicit textus in capit. a nobis. 2. de sentent. excommunica. pro quo fa-

24 cit cap.lator.& cap.consanguinei.de re iudic. Vnde † dicit Abba.in d.c. a nobis, quòd ratio est, quia Ecclesia non iudicat de occultis, sicut ipse Deus.cap. ut nostrum, ut Ecclesi. benefi. facit.ca.literas,de resti.spolia. tradit late dictus Cardin.in d.tracta. de potestate Papæ. libr. primo capitulo. In responsione ad sextum argumentum, & Ioan. Calderi. in repetitione cap. ab excommunicato. de rescriptis, & ibi late Andre. Siculus discutit, & si delatus hanc assertionem hoc modo intellexit, hoc est quòd excommunicatus iniuste idest sine culpa non damnatur, assertio est uera, tamen ex quo est simpliciter asserta, & posset trahi ad hunc sensum catholicum & ad alterum hæreticum, est scandalosa & retractan
25 da, per ea quæ late tradidi supra in.q.6. uersicu.vij. Alter † uero sensus dictæ assertionis est hæreticus, uidelicet ꝙ excommunicatus iuste decedens in excommunicatione non damnatur æternaliter, ratio est, quia cum excommunicatio iusta non proferatur nisi præcedente peccato mortali.c.nemo.xj.quæst. 3. sequitur quòd excommunicatus traditur sathanæ per excommunicationem.c.omnis Christianus.ea. quæst.& cau. ubi dicit dominus Cardi. quòd ille excommunicatus iam erat per mortale peccatum membrum diaboli quo ad Deum, sed non quo ad Eccle-
26 siam nisi per dictam excommunicationem. Sed † decedens in peccato mortali damnatur ęternaliter, sicuti prædicat fides nostra Math. 25. Ite maledicti in ignem ęternum,& infra; ibunt hij in ignem æternum,& Apoca. 2.cruciabuntur in secula seculorum, & Augustin. tradit in libr. de ciuit. Dei. xxj. cap. 11.& habetur in extrauaganti Benedicti. 12.incipiente. Diffinimus, quod secundum communem Dei ordinationem &c. ibi, dicimus insuper quod secundum communem Dei ordinationem animæ decedentium in actuali mortali peccato, mox post suam mortem ad inferna descendunt, ubi pœnis infernalibus cruciantur, & quòd nihilominus in die Iudicij omnes homines ante tribunal Christi, cum suis corporibus comparebunt reddituri de factis proprijs rationem, & infra, quicũq; autẽ deinceps ꝯ aliquã nostram diffinitionum prædictarum, seu determinationum, aut singularum ipsarum contrarium scienter, & pertinaciter, temere, asserere, prædicare, docere, aut defendere, uerbo uel scripto præsumpserit,contra eum sicut contra hæreticum modo debito procedatur,quam extrauagantem refert Gabri. in suo supplemento.in 4. sententiarum. distin. 49. q. 2. arti. 3. & nullus Christianus potest prætendere ignorantiam huius assertionis, quòd decedens in peccato mortali damnatur, & quòd decedens in excommunicatione iuste prolata damnatur,tum quia excommunicatus palam a diuinis officijs, si se ingerit, expellitur, & cui Ecclesia non communicat, nec alij debent

commu-

communicare. cap.ſi quem, & c. cum deſideres.de ſenten. excommuni-
27 catio. Et † eorum quæ palam fiunt & prædicantur ignorantia allegari non poteſt, cum ſcientia præſumatur, ut notatur in l. ſi tutor petitus. C. de peri.tuto.facit gloſſ.in l.neque natales.C.de proba.ca. j.de poſtu.prælatorum.cap. ſi.qui matri.Rota in deciſione.444.incipient.extra rotam petebatur, præſertim in his quæ fidei ſunt, ut dicit glo. notabilis in cap.
28 ſciſma. 24.quæſt.j. Quomodo † autem cognoſcatur in quo ſenſu intellexerit delatus, hoc ſciri non poteſt niſi per confeſsionem, quia conſiſtentia in animo aliter non probantur, ut dicit gloſſ. in l. Fulcinius. §. quid ſit latitare. ff. ex qui. cauſ. in poſſe. cat. præſertim crimen hæreſis quod ſola mente contrahitur, ut dicit Bald. in l. ſiquis non dicam rapere.col.j.C. de Epiſ.& cleri.cap.cogitationis,de pœni. diſtin.j. & ſi interogatus dicat quòd credit morientem in excommunicatione damnari, & per teſtes conuincatur, quòd illa uerba dixerit, & neget dixiſſe, aperte conuincitur dixiſſe in ſenſu hæretico, ut eſt de mente Ocham in ſuo dialogo, libr. 4. cap. 19. & nolens confiteri ſe dixiſſe illa hæreticalia uerba, ut hæreticus negatiuus damnari poteſt.c. ad abolendam.§.j.uerſi.niſi continuo, de hære. Hoſtien.in ſumma.titu. de hæreticis. §.qualiter depræhendantur.uerſi.ſi uero negauerit. faciunt illa iura quæ ſcribuntur in deciſi. Rotæ in antiquis. Dccclxxv. Incipien. accuſatus de hæreſi.

29 Tertio † quæro, ſi quis ab aliquo repræhendatur de male factis, puta rapinis, uſuris, homicidijs, fornicatione, ſeu alijs criminibus, & ille repræhenſus reſpondeat, in hoc mundo non me uideas male uel per mala tranſire, quia in altero non uidebis me mala pati, uel ſimilia uerba, An hæc uerba ſint hæreticalia, ſemel uidi quatuor doctores theologos de his uerbis altercantes, & nullus ipſorum aliquid boni dixit, breuiter ſaluo iudicio melius dicentis, dicendum eſt dicta uerba multipliciter poſſe intelligi. Et præmitto quod dicit.S.Tho.j.ad Corin.6 lectio. ſecunda, quòd circa impunitatem peccatorum aliqui multipliciter errarunt, ſecundum illud Sapien.2.& cogitauerunt,& errauerunt.quidam enim philoſophi errauerunt credentes Deum non habere curam rerum humanarum, ſecundum illud Sopho. j. non faciet dominus bene, non faciet dominus male, Quidam uero credentes ſolam fidem ſufficientem eſſe ad ſalutem ſecundum illud.Ioan. 2. qui credit in me non morietur in ęternum. Quidam uero credentes per ſola Chriſti ſacramenta ſaluari propter id quod dicitur Matthæi vltimo, qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit, & Ioan. vj. qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum habet uitam æternam. Quidam uero propter ſola opera miſericordiæ ſe impune peccare arbitrantur, propter illud quod dicitur Lucæ.2. date elee-

moſinam, & ecce omnia munda ſunt uobis, nec intelligunt ꝙ hæc omnia ſine charitate non proſunt, ſecundum illud quod dicitur. j. ad Corin. 13. ſi habuero omnem fidem, & diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil prodeſt, & ideo ſubdit Paulus, ꝙ peccata contraria charitati a Regno Dei excludunt, In quod ſola charitas introducit, dicens, neque fornicarij, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, de quibus dicitur hæbreorum ultimo, fornicatores & adulteros iudicabit Deus, neque molles, ideſt mares muliebria facientes, neque maſculorum concubitores, quantum ad agentes in illo uicio, de quibus dicitur Gene. 13. homines ſodomitæ peſſimi erant, & peccatores coram domino nimis, neque auari, neque fures, de quibus dicitur Iacobi. v. omnis fur ſicut ſcriptum eſt iudicabitur, neque æbrioſi, neque maledici, neque rapaces Regnum Dei poſsidebunt. dicitur enim Eſa. 35. uia ſancta uocabitur non tranſibit per eam pollutus, & Apo. xxj. non intrabit in illam aliquid coinquinatum faciens abhomina-

30 tionem. His † præmiſsis, ſenſus illorum uerborum poteſt eſſe multiplex, primo, ꝙ ideo non uidebit ille collocutor eum patientem mala ideſt pœnam, quaſi beati exiſtentes in gloria non uideant pœnas damnatorum, uel damnati etiam non uideant pœnas illorum qui erunt in ea-

31 dem damnatione, quod utrumque eſt falſum. Quia † beatis nihil ſubtrahetur quod ad perfectionem beatitudinis pertineat, unumquodque autem ex operatione contrarij magis cognoſcitur, quia contraria iuxta ſepoſita magis eluceſcunt, ideo ut beatitudo ſanctorum eis magis complaceat, & de eo uberiores gratias Deo agant, datur eis, vt pœnam impiorum perfecte intueantur, ut dicit S. Thom. in 4. diſtinct. l. q. 2. arti. 4. & ibidem dicit arti. 3. ꝙ damnati uidebunt ſequaces quos ſecum traxe-

32 runt de mundo flamma illuſtrante. Secundo † poſſunt intelligi illa uerba, quòd licet ipſe mala faciat in hoc mundo, in altero tamen non uidebit ille collocutor eum pœnas patientem, quia ipſe aget pœnitentiam de malefactis ſuis, & iſte ſenſus eſt uerus, quia homo quantumcunque grauia peccata in hoc mundo committat, ſi illorum pœniteat, peccata illius expiantur. ca. nemo. de pœni. diſtin. 7. & Ezechi. 18. quacunque hora ingemuerit peccator iniquitatum eius non recordabor, & ſic quandiu quis eſt in hac uita, quamuis grauiſsima eius ſint peccata, non eſt tamen de eius ſalute ſpirituali deſperandum. c. nullus. §. quod quis, de pœni. diſtin. vij. & licet de peccantibus peccato contra naturam dicatur, ꝙ ſunt filij diffidentiæ, & ſic ꝙ de eorum fide eſt diffidendum. ut in c. clerici. de exceſsi. prælato. illud tamen ideo dicitur, quia cum difficultate conuertuntur, non ꝙ omnino ſit diffidendum, ut declarant illam gloſſ. Hoſtien. &

Ioan.

Ioan.Andre.in d.c.clerici, & dixi in consi.meo.43.incipien.cogor ex iniuncto mei officij debito. Tertio possunt intelligi illa uerba, q non patietur pœnam in alio mundo, credens solam fidem catholicam & sacramenta Ecclesiæ ad liberationem pœnæ & saluationem spiritualem sibi sufficere, per illud Mathe. vltimo, qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Ioan. 6. qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem habet uitam æternam, & intelligo solam fidem sine operibus, q est erro
33 neum. Heu † hodie quot sunt mundani homines qui prolabuntur in profundum peccatorum credentes solam fidem, & receptionem sacramentorum sibi sufficere, & iactant se dicentes ego christianus sum, & in his quæ fidei sunt nullus me fidelior, sed ipsi caligine peccatorum cæcati parum aduertunt, quod Christus dixit ad Iudæos iactantes se, q de genere Abrahæ erant, si filij Abrahę estis opera Abrahæ facite. Ioan. 8. & quod inquit Iaco. 2. fides si non habet opera mortua est, tu credis quoniam vnus est Deus, bene facis, & dæmones credunt, & contremiscunt, uidentes quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum, & sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est, immo bonam conscientiam repellentes circa finem naufragauerunt. Pau. j. ad Thi. 1. facit id quod dicit Paul. 1. ad Corin. 13. si habuero omnem fidem &c. & parum curantes de eo, quod dicit Ambrosius contra indigne sumentes sanctissimum sacramentum corporis Christi, Inquit enim, qui non deuota mente accedit ad Eucharistiam, uel in uoluntate peccandi, reus est corporis domini, quia beneficium eius in uentum ducit, ac si Christum occiderit, morietur & de bono male sumpto maculam sumã trahit, & dicit Isidorus in c. qui scelerate. de consecra. distin. 2. qui scelerate uiuunt in Ecclesia, & communicare non desinunt, putantes se tali cõmunione mundari, discant ad emundationem nihil proficere, dicẽte propheta, quid est q dilectus meus fecit in domo mea scelera multa, nunquid carnes sanctæ auferent a te malicias tuas, & Apostolus, probet autem se ipsum homo ut de pane illo ædat, & de calice bibat, hoc est per ueram pœnitentiam peccatum recognoscat, & cum propheta dicat, amplius laua me ab iniquitate mea & a peccato meo munda me, & dicit Chrisostomus in c. perfecta, de pœni. distin. 1. q perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre, in corde enim contritio, In ore satisfactio, in opere tota humilitas, & hæc fructifera est pœnitentia, & qui plangit peccatum, & iterum admittit peccatum est quasi quis lauerit laterem crudum, quem quãto magis abluit, tanto magis lutum facit.
34 c. ille qui, de pœni. dist. iij. Quarto † sensus dictorum uerborum esse põt, quòd ideo non uidebit collocutor ipsum in alio mundo mala pati, quia

Deus

Deus non punit peccata æternaliter,& sic quòd negare uideatur pœnam pro peccatis statutam,quod est hæresis, quia contrariatur ueritati Euangelicæ,Matthe.25.Ite maledicti in ignem ęternum,& multis alijs authoritatibus sacri canonis,& talis sensus tollit ordinem iustitiæ,quia ad ordinem iustitiæ pertinet,ut pœna peccatoribus inferatur, ergo negare pœnam pro peccatis nõ esse a Deo,est negare ordinem iustitiæ in Deo. Vnde mala pœnæ a Deo iustissimo sunt,sicut patet de plagis Egypti, & de punitionibus factis in ueteri testamento, & quæ fiunt omni die, & fuit hæresis collicianorum,ut habetur in ca.Quidam autem. §.colliciani, & ibi Card.de Turre Cremа.24.q. 3. quærendus est ergo per iudicem sensus dictorum uerborum ab accusato,& secundum sensum ab illo datum iudicandus erit ipse aut scandalosus,aut errans,uel hæreticus, iuxta ea q̃ proxime dixi in antecedenti quæstiuncula,& alibi sæpe in alijs quæstionibus præcedentibus.

35 Quarto†quæro,quia sunt nonnulli qui ex animo,uel leuitate, aut calore iracundiæ dicunt,ꝙ Deus non est Deus,qui non solum sunt dicendi hæretici,sed principes hæreticorum,quia ut inquit Psal.dixit insipiens in corde suo non est Deus,ut inquit Bal.in consi.85 regula iuris est.lib.j.de quo & his similibus dixi supra in 7.q.uersi.nono.

Quinto alij negãt Paradisum & Infernum,& sic gloriam bonis & pœnam malis abnegantes sunt.quæ uerba hæreticalia sunt, & repugnant sacro Euangelio Matthæi.25.& multis authoritatibus sacri canonis.

Sexto asserunt aliqui,ꝙ anima simul cum corpore moritur,quæ assertio est hæresis manifeste damnata.c.pe.uersi.Arabi. 24. q. 3. Item assertio, ꝙ homines uiuant & gubernentur prr naturam & constellationes superiores,damnatur,& excludit gratiam Dei per quam quisque meretur immo sine ea mereri non potest.in c.Nabuchdonosor iunc.ca.seq.uasis. uersi.prædestinationem Dei.c.nemo tollit.de consecra.dist.4.Insuper assertio est hæretica quæ habet ꝙ incestus non sit peccatum,quæ est contra legem diuinam & humanam,ut plene habetur in tex.& glo. 35.q.j.in c.adulterij malum.22.q.7.& credendum est eum qui talia pluries & pertinaciter dixerit corde dixisse,& credere, quia nemo extimandus est dicere,quod mente non cogitauit.c.humanæ.22.q.5.l.Labeo.ff.de supellecti.legata.qui ergo talia asserit,hæreticus est censendus, & eius bona a die commissi criminis sunt ipso iure confiscata.c.cum secundum.de hære.lib.6.hæc traduntur per Federi.de Senis in consi.252.incipien.Reuerendo in Christo patri.

Septimo,assertio est hæretica,si quis dicat,quod quis non põt pœnitere de peccato quod carnaliter commisit cum matre, cum sit contra

illud

illud Eccle.18.Item ꝙ Romæ uel alibi peccata grauia non possunt dimit
36 ti,ut scribit Oldra.in consi.271.questio talis est.Item† si quis dixerit,ꝙ illi qui uoto uel iuramento sunt obligati ad intrandum religionem nō tenentur intrare,est hæreticus manifeste, nā quicunque dicit non esse peccatum id quod est contra præceptum Dei hæreticus iudicatur, sicut & hæreticus iudicaretur quicūque diceret,ꝙ fornicatio simplex nō sit peccatum mortale,est enim contra præceptum Dei,non mœcaberis, ut sancti exponunt.& idem est de illo qui dicit iuramentum non esse adimplendum,item est hæreticum dicere illicitum esse intrare religionem,est em̄ expresse contra Christi consilia,unde quicunque dicit,ꝙ ille qui est obligatus uoto uel iuramento ad intrandum religionem potest absque peccato in seculo remanere,est manifeste hæreticus,si tamen in hoc pertinaciter perseueret,ut dicit S.Tho.in quolibe.3. arti. 12. iuratio enim non est contra Dei præceptum.c.non 22.q.j. glo. in c. excommunicamus.§. fi.de hære. & siquis diceret nullo casu esse iurandum, & semper esse peccatum iurare,saperet hæresim,ut dicit Ioan.de Imo.in c. literas. col. pen. de præsumptio.quod est notandum contra aliquos fraticellos abstinentes se a iuramentis licitis tanquàm a peccatis,qui redarguendi sunt, quia puritati conscientiæ non debet deesse iudicium rationis, unde ex tenui conscientia non est quis condemnandus,Sed potius reprehendendus, debet enim conscientiam suam ex iudicio rationis informare.facit.c. nō solum.de regulari.lib.6.& in Psal.13.crepitauerunt timore,ubi non erat ti
37 mor, ut scribit Abbas in c.& si quæstiones,de simonia.Propterea† alibi dicitur,ꝙ electores debent eligere Episcopum secundum Deum & conscientiam,quia non sufficit sequi puram conscientiam, nisi illa sit informata secundum Deum,ut dicit Abbas in c. constitutus. 2. de appella.& conscientia iudicis debet esse coniuncta cum scientia & doctrina, ut dicit Bal.in l.2.uersi.scias tamen.C.de senten.ex peri. recita. & conscientia secundū iura debet conformari.c.qualiter.il primo de accusa. & ista est una species conscientiæ, quæ ligata est rationibus iuris, sunt & aliæ duæ species,ut Bal.distinguit in l.fi.uersi.nota tamen.C.de pœna. iudi.q. male iudi.plura circa hæc tradit Bal.in l.nec quicq̄.§.ubi decretum. col. x.ff.de offi.pro.& lega.Bal.in l.nemo.C.de sententijs.& in l.& si inutiliter.C.de fideicommi.

38 Octauo† si professus aliquam religionem,accepit publice uxorem,& uult defendere suum errorem, allegando ꝙ ei licuerit, potest puniri ut hæreticus,ut inquit Bal.in l.nemo.C.de summa Trin.facit glo.in c. dicit Apostolus.24.q.3.in uerbo pertinaci.

39 Nono† si quis idiota publice diceret,si non habeo uxorem in hoc mū-
do,in

do,in altero habebo,& in hoc pertinaciter perſtiterit,poterit puniri tanquàm hæreticus,quia contradicit Euangelio.Matthæi.22.in reſurrectione enim neque nubēt neque nubentur,Sed erunt ſicut Angeli Dei in cœlo,ut dicit Lau.quem refert Andre.Siculus in clemen.j.col.3.de ſumma Trin.& ibi Card.Floren.& fuit error Agarenorum dicentium,ꝙ in alio mundo habebunt uxores mundiſsimas,ut late dixi in rubr.de hæreti.lib.6.lvj.col.uerſi.ſecunda uero ſecta eſt ſaracenorum.

40 Decima†aſſertio eſt hæretica,quòd quilibet posſit ſaluari in ſua lege uel ſecta,ut Iudæus,& Agarenus,ſeu alij infideles,& fuit errror Agarenorum,ut habetur in ſuo Alchorano.in cora primi,ut dixi in d.rub.in d.uerſi.ſecunda uero, Sed hoc q̃ ſit inſanum fatuum atque falſum nemo ſanę mentis eſt qui non uideat,quomodo enim fieri poteſt, quod tam diuerſæ nationes, quarum una, ſcilicet chriſtiana,credit quod Chriſtus Ieſus fuit Deus & homo, alij, ut iudæi.credunt contrarium, ſaraceni credunt quod fuit purus homo non Deus,& quod omnes iſtæ nationes quantumcunque bene & moraliter & deuo te uixerint in hoc ſeculo pariter habeant gloriam, hoc dicere eſt inſania & contra tex.ſacri canonis actuū.4.ubi dicit Petrus loquens de Chriſto,nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datū hominibus in quo oporteat nos ſaluos fieri.q.d.non in lege Moyſi,non in alia doctrina quantumcunque aparenter bona,& morali,abſq; uera fide Chriſti,poſſet eſſe ſalus æterna,aliæ uero authoritates adducūtur a me in d.rubr.quas non duxi repetendas.

41 Vndecimo,†aſſerere pertinaciter, ꝙ exercere uſuras non eſt peccatum,hæreticum eſt.cle.j.§.ſane.de uſuris.

Duodecimo,temerarium &contra tex.ſacri Euāgelij eſt,dicere quòd Chriſtus non eſt ingreſſus ad diſcipulos ianuis clauſis ſed aliunde, quia Ioā.20.habetur,cū ſero eſſet die illa,una ſabbatorū,& fores eſſent clauſæ ubi erant diſcipuli congregati propter metū Iudæorum, uenit Ieſus & ſtetit in medio &c.quod Vgo Card.exponēs dicit,Intrauit ianuis clauſis, in quo oſtendit ꝙ corpus habebat glorificatū, quod tranſire potuit per corpus glorificatū, & hoc expreſſe firmat Gregorius in ſua homelia ſuper Io.& Dura.probat in 4.diſt.44.q.6. in corpore quæſtionis. & alij quos ommitto.

42 Decimo tertio,†quid de illa aſſertione, quòd omnes Indulgētiæ ſunt falſæ in quibus per modū applicationis ieiunia & orationes apponūtur, quia exiſtēs in gratia, uelit nolit Papa. efficitur particeps bonorum quæ fiūt in Eccleſia.Reſpōdeo quòd ſi hæc aſſertio loqueretur ſolū de Indulgentiis cōceſſis a Papa inquātum ſunt remiſſiones quædam pœnarū debitarum in purgatorio,eſſet una de propoſitionibus hæreſiarchæ luteri,

qui

qui tenet ꝙ Papa non uult nec poteſt ullas pœnas remittere, præter eas quas arbitrio ſuo, uel in canonibus appoſuit, & tūc hæc aſſertio eſſet hæretica, ut dicit. S. Tho. in 4. diſt. 20. q. 1. art. 3. quia eſt priuilegium datū Petro, ut quod in terra remitteret, etiam in cœlo remitteretur, quem ad hoc allegat magiſter Silueſter de Prierio in ſuo libello contra luteranas propoſitiones, idem dicit Oldra. in cōſi 271. incip. quæſtio talis eſt. Anto. Arch. Flo. in 2. parte ſummæ. tit. x. art. ult. Fely. in ſermone de Indulgen. Hodie mecū eris in paradiſo, & cōprobatur hoc authoritate uniuerſaliū conciliorū. nā in concilio Vienenſi approbatæ fuerunt indulgentiæ ab Vrbano Papa quarto conceſſæ ꝓ venerabilis Euchariſtie ſolēnitate, ut in cle. ſi dñm in ſanctis. in ſi. de reliq. & uene. ſancto. & in generali cōcilio celebrato ꝑ Inn. 3. fuit limitata ptās aliquorū ꝑlatorū in conceſſione Indulgentiarum. ut in c. cum ex eo. de pœ. & remiſ. facit. c. quod autē. & c. noſtro. eo. tit. & omnis Eccleſia ex Germanis, Gallis, Hiſpanis, Italis, Anglis, Hungaris, Polonis, Dacis, Scotis, & demum omnes Chriſtiani reuerenter ſuſcipiunt Iubileos in Roma a Romanis Pontificibus cū plenarijs indulgentijs celebratos. quorum promulgatio patet in extrauagātibus incipientibus, ſcilicet, Antiquorum habet fida relatio. &c. Vnigenitus Dei Filius Et ſi Dominici gregis &c. Quemadmodum operoſi &c. & Sixtus. 4. in ſua extrauagan. & ſi Dominici gregis ſaluti. in tit. de pœnit. & remiſſio. & a Gregorio Magno ante. Dcccc. annos conceſſæ fuerunt, & ita poſtea obſeruatum per omnem Eccleſiam, vt dicunt Hyſtoriographi, tangit Archie. Flo. in d. loco.
43 Si vero † dicta aſſertio loquitur de participatione bonorum ſpiritualium quæ ſunt in Eccleſia, quorum Papa facit eos participes qui aliquod ſuffragium temporale exhibent Eccleſiis aut pijs locis, tunc eſt dicendum, ꝙ licet fuerint opiniones aliquorū doctorum, an hæc ſpiritualia bona poſſint communicari a Papa; uel ab alijs prælatis Eccleſiæ, vt Epiſcopis in ſuis diœceſibus, ſeu ab abbatibus, & prioribus in ſuis conuentibus. ut dicit Ange. de Claua. in ſumma ſua. in uerbo Indulgentia. §. quinto. Sanctus Thom. in quarto. diſtin. vigeſima. articulo quarto. in corpore. & Dura. in dicta. diſtinctione vigeſima. quæſtione quinta. non vult hoc concedere, niſi de voluntate perſonarum ſingularium, quia illa bona ſingularium ſunt, & eſto quòd hoc ſit poſſibile ſecundum eum, talis applicatio non habet rationem Indulgentiæ proprie loquendo, quia nec in vna perſona, nec in congregatione aliqua, nec in tota Eccleſia eſt tanta copia meritorum (excepto merito Chriſti) vt ſufficiant ad ſatisfactionem pro pœnis debitis omnibus, quibus applicari poſſunt, propter quod nunquàm eſt certum, quantum ualeant. ſicut indul-

gentiæ

gentiæ. Quia tamen Papa consueuit concedere hanc participatio nem bonorum, ut generalis dispensator bonorum quæ fiunt in Ecclesia militanti, ut thesauri Ecclesiæ, ut in d.c. quod autem. & in d. extra. Vnigenitus Dei Filius, non est disputandum de eius potestate, ut dicit Bal. in l. j. colu. 2. ff. de consti. princ. l. disputari. C. de crimi. sacrilegij, & ideo talis assertio iniuriosa est & in depressionem officij summi Aposto latus asserta. c. j. de maledicis, & de his disputantibus uel derogãtibus po testati summi pontificis dici potest, ꝙ lingua eorum transcũte super ter ram, os ponunt in cœlum. c. in tantum. 21. dist. de cuius quadruplici potestate scribit Domi. de sancto Gemi. in consil. 54. incipien. Gregorius nonus. col. j. & quomodo dicatur Papa ut hierarcha Ecclesiæ facere hãc bonorum spiritualium participationem scribitur late in supplemẽto Ga brielis. in 4. dist. 45. q. 2. articu. 3. uersi. quartum dubium est.

44 Decima quarta † assertio. ꝙ uirgo Maria non perdiderat filium suum in templo in triduo, contradicit Euangelio Lucæ. 2. Et requirentes eum Maria scilicet & Ioseph inter agnatos & notos. & non inuenientes reuer si sunt in Hierusalem requirentes eum, & infra, & dixerunt ad Christum inuentum in templo, ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te. Vnde qui docet aliud q̃ quod Euangelium dicit anathema sit. Pau. ad Gala. j. & hæresis est docere alium sensum scripturarum, q̃ Spiritus Sanctus flagitet a quo scripta est, nam sensus scripturarum, non ingenij nostri uir tute, sed ex ipsis scripturis sensum capere ueritatis oportet. c. relatũ. 37. dist. ad quid ergo requirebant eum inter agnatos & notos si eum nõ perdiderant? ad quid etiam dolebant? perdidisse eum pro illo triduo non inconuenit dicere eos, q̃uis haberent spem ipsum recuperandi, sicut scribitur Lucæ. 15. congratulamini mihi quia inueni dragmam quam perdidi, ut in c. pœnitentem. 26. q. 7. si Nabuchdonosor regnũ accepit, quod perdiderat, Dani. 4. Et sic Virgo Maria spem recuperandi filium suũ habuit quia sicut ipsa sciuerat uerbi incarnationem per lecturam prophetarum. & signanter per illud Esa. 7. Ecce Virgo concipiet & pariet filium &c. sic etiam sciebat alias prophetias, ut declarat Vgo Card. super Lucam. 2. in uerbo conferens in corde suo. & consequenter, ꝙ Christus non erat passurus in ætate duodecim annorum, nec teneriori, ut erat prophetatũ Exodi. 23. non coques hædum cum lactæ matris, sed completis. 33. annis, eo dem scilicet die quo conceptus fuit passurus erat feria sexta octauo Calendas Aprilis, ut ibi exponit Vgo Card. & ultra eum Augustinus libr. 18. de ciuitate Dei. cap. 54. Sciebant enim Maria & Ioseph ꝙ Christus Deus erat, ut ibi dicit Vgo super Lucam in uerbo & uidentes admirati sunt, & sic licet pro tunc perdidissent eum, non tamen amiserunt spem recuperã

di eum, quia ipſum requirebāt inter cognatos & notos. & nihilominus de eius abſentia dolebant, nam ſicut Abraham, qui iuſſus fuit filium ſuū Iſaac ſacrificare Gene. 22. q̃uis crederet illum ſuſcitandū a mortuis non poterat tamen non dolere de filij ſui pauca abſentia. Sic beata uirgo quæ certisſime ſciebat filium ſuū Ieſum reſurrecturum a mortuis tertia die, tamen doluit uehementer de illius morte, ut dicit S. Bernardus, refert Vgo. ſ. per Gene. 22. in uerbo reuertemur ad uos, ſtant ergo hæc ſimul, uirgo Maria perdiderat pro tunc filium ſuum cum ſpe recuperandi, & quòd interim dolebat, ut patet in inſtantia data. facit cap. ſicut uigeri. j. q. j. & l. ſi creditori. ff. de operis no. nuncia. & hoc uerbo perdere utitur Landulphus de Saxonia in lib. de uita Chriſti, prima parte. c. 15. dicēs, quid enim erat perdere Ieſum, & infra, ne ſciebat uirgo quid ageret, quia theſaurū ſibi p̃ie a Deo cōmiſſum perdiderat, & idem Vbertinus de Caſalis de uita Chriſti, & licet in Euangelio non apponatur expreſſe hoc uerbum, nihilominus ſatis colligitur, ꝙ Maria & Ioſeph perdiderant Chriſtum in
45 illo triduo, & ideo dolentes requirebant eum, ut in tex. Et † q̃uis in ſacra ſcriptura hoc uerbum perdere accipiatur pro occidere, ut Matth. 22. ibi, perdidit homicidas illos, & Matth 27. Ieſum uero perderēt, ut declarat. S. Thom. ſuper Ioan. x. lectione. quinto comento, & Pſal. 108. Me expectauerunt peccatores ut perderent me. & alibi ſæpe, & creditor dicitur perdidiſſe qui poteſt exceptione repelli. l. ſi filius. in prin. ff. ad macedo. & illud dicitur perditum, ſi facta diligenti Inquiſitione res non reperitur, ut
46 dicit Bar. in l. ſi quis ex argentarijs, §. an uero. ff. de edēdo Et † ꝙ in dubio a proprietate uerborum non eſſet recedendū pro ſaluanda mente loquētis. l. non aliter. ff. de leg. 3. l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de ſupellecti. lega. etiam a uerbis loquentis non receditur niſi quando conſtat de mente, & illud quod quis non loquitur uelle non præſumitur. Bal. in l. cum uirum. C. de fideicommi. Bal. in l. j. §. ſinautem ad deficientis. C. de cadu. tolle. & quando agitur in materia ſtricta, ut eſt hæc, uerbum enim habens duplicem intellectum, ſtricte & proprie debet intelligi. c. Rodulphus. de reſcriptis. & in potiori & digniori ſignificatu. l. j. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager. uectig. uel emphi. pe. l. j. §. biduum. ff. quando appella. ſit. c. pe. de ſenten. excommunica. c. cum olim. de teſtibus. §. ſed quotiens. inſti. de iure natu. gen. & ciui. tamen, perditur, capitur pro eo quod non habetur, ut dicit gl. in l. omnis. ff. uſufructu. quemadmo. caueat. & perdere, multiplex habet ſignificatū, capitur enim pro amittere, ſicut pro delere, uel deſtruere, vnde uerſus, Amitto, perdo, deſtruo, perdo, notat. nec inconuenit dicere aliquem inuenire quod perdiderat, ut Lucæ. 15. ibi quis ex uobis homo qui hēt centū oues, & ſi perdiderit unā ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem

uem in deserto, & uadit ad illam quæ perierat donec inueniet illam, & infra, congratulamini mihi, quia inueni ouem quæ perierat, & ibi, aut quæ mulier habens dragmas decem si perdiderit dragmã unam nonneac cẽdit lucernã, & euertit domũ, & quærit diligenter donec inueniatur? & cum inuenerit conuocat amicos & uicinas dicens congratulamini mihi, quia inueni dragmã quã perdideram. Et Leui. 6. siue rẽ ꝑditã inuenert & Esa. 27. & erit in die illa clangetur in tuba magna, & uenient qui perditi fuerant de terra assiriorum. & alibi in multis authoritatibus sacræ scripturæ inueniri facile esset, ut quod perditum est inueniri potest, & sic Virgo Maria taliter in illo triduo dicitur filium perdidisse, quem post triduũ cum gaudio inuenit in templo sedentẽ in medio doctorũ audientem illos, & interrogantẽ, omnibus qui audiebant stupentibus super prudentiã & responsis eius, nullus enim sanæ & catholicæ mentis dicet ꝙ Christus in illo triduo fuit perditus, idest occisus, & ꝙ Virgo Maria & Ioseph Iesum perdiderunt, idest occiderunt, absit quidẽ talis a nobis sensus absurditas, unde Diuus Bernardus in homilia, quærens a Christo, domine, inquit, quis te in triduo sustentauit, & respondet sibi met dicens, ut te domine Iesu Christe nostrę paupertati per omnia conformares, quasi unus in turba pauperũ stipendia per ostia mendicans quæsisti. Quis dabit mihi bucellarũ illarũ mendicatarum participem fieri, & illius sacri ædulij reliquijs saginari, hæc sunt Bern. uerba. ergo quæ sequuntur in Euangelio, ꝙ Maria & Ioseph inuenerunt Christũ in templo declarant mentẽ dicentium Christum fuisse perditũ in illo triduo cum spe recuperandi, uerba enim sequentiã declarant intellectum præcedentiũ & mentẽ loquentiũ. l. qui filiabus. in prin. & l. si seruus pluriũ. in fi. ff. de lega. j. & uerba sunt intelligenda secundum subiectam materiam. l. si uno. in princ. ff. locati. l. si stipulatus. ff. de usuris. unde negare Christũ non fuisse perditum a Maria & Ioseph, est contradicere Euangelio, ut est dictũ, nec excusat proprietas uerbi, quia illa non est præcisa sed æquiuoca, ut dixi, & ideo non prodest, traditur in c. in præsentia. de probatio. maxime quia usus loquendi communis id habet, qui attenditur. l. nummis. ff. de lega. 3. l. si seruus plurium. §. fi. ff. de lega. 3. cum alijs, ut scribit Soc. libr. cons. 2. consi. 247. incipien. circa primum. col. 4.

47 Decima quinta † assertio, quę habet ꝙ si per possibile resurrectio nõ esset, Deus esse non posset. & annichillaretur, est hæretica & scandalosa, cum Deus sit æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, & ineffabilis. ut habetur in c. firmiter. de summa Trin. & fide cath. & Malachię. 3. dicit propheta in persona Dei. Ego enim dominus & non mutor, & Exod. 3. inquit Deus ad Moysem. Ego sum qui sum

Et

Et qui eſt miſit me ad vos. Pau.primo ad Thimo. j. Regi autem ſeculorum immortali, inuiſibili, ſoli honor & gloria in ſeculorum ſecula. præſupponit enim iſta aſſertio alium eſſe ſuperiorem Deo qui illum annichilare poſſet, & ſic negatur eius omnipotentia, contra totam ſacram ſcripturam,& fidei articulos,ut ſuperius dictum eſt. Et quamuis quis diceret illam poſſe non eſſe,& annichilari, quia poſito impoſſibili, ſequitur impoſsibile, ut hac propoſitione, ſi Deus vult poteſt peccare, antecedens eſt impoſsibile, unde nihil prohibet conditionalem eſſe ueram conſequenti exiſtente impoſſibili, ut dicit. S. Tho. quolibet. quinto. arti.xj.& hoc modo loquendi uiſus eſt uti Paulus ad Gala.j. inquiens. Et licet nos,aut Angelus de cœlo Euangelizet uobis, præterquam Euangelizauimus vobis,anathema ſit, vbi dicit Lyra, ꝙ aliqua propoſitio conditionalis poteſt eſſe vera cuius tamen utraque pars eſt falſa aut impoſſibilis, ſicut iſta,ſi homo uolat,ergo habet alas,quæ eſt uera,& tamen hominem uolare & habere alias,eſt falſum,ſic in propoſito de verbo Apoſtoli,nam Apoſtoli ueri erant & in gratia confirmati, & adhuc magis Angeli ſancti, propter quod de utriſque falſum eſt & impoſſibile, quòd prædicarent contra ueritatem Euangelij,& conſequenter quòd eſſent anathematizati, & ſic quòd uideatur dicendum in dicta aſſertione, quòd ſicut impoſſibile eſt non eſſe reſurrectionem, quia articulus fidei eſt,ſcilicet carnis reſurrectionem & uitam æternam, conſequenter impoſsibile eſt Deum annichilari. Tamen hæc non conferunt, qnia idiotis & parum intelligentibus datur ſcandalum incidendi in hæreſim, nam omnem uim inuentorum ſuorum in dialectica diſputantes ponunt hæretici, quæ philoſophorum ſententia diffinitur, non aſtruendi vim habere ſed ſtudium
48 deſtruendi. Regnum † enim Dei in ſimplicitate fidei eſt non in contentione ſermonis, ut dicit tex.in c.omnem.diſtinct.xxxvij. faciunt. ca.nonne.& c.ſiquis autem.ead.diſtinct.& propter iſtos dicit Pau.2.ad Thimo. 3. ſtultas contentiones & pugnas deuita.& j. ad Corinthios. nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi. & 2. ad Thimo. 2.inquit, noli uerbis contendere, ad nihil enim utile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium.gloſſ. quia contentio nihil prodeſt niſi ſubuertere audientes, dum uerboſus par, uel ſuperior videtur catholico, & ſophiſticam allegationem damnat iuris conſultus,ut dicit Bal.in l.debitor. §.fi. ff.de lega. 2.& in ambagibus logicalibus non eſt inſiſtendum ex quibus nihil concluditur, ut inquit Bald. in l. prima. colum. 2. C. de ſenten.quæ pro eo quod intereſt, & dicebat Beatus Hierony. ſuper Eſai. uino inebriantur qui ſcripturas ſacras male intelligunt atque peruertunt, Sicera inebriantur qui abutuntur ſeculari ſapientia, & dialecticorum tendicu-

lis, quæ non tam tendicula sunt appellanda, quàm fantasmata idest vmbræ quædam, quæ cito perunt & resoluuntur, & habetur. in cap. uino. 37. dist. nec ex eo reprehendendus est legista si aliquando utatur sermone aliqualiter dialectico, quia generalia principia oportet hominem scire, alias est sine intellectu, ut inquit Bal. in l. 1. §. in initio. col. 2. ff. de offi. præfecti urbis, & cum legistæ considerent realitatem apud eos, dialectica est ambages, ut dicit Bald. in l. j. col. 4. uersic. quia modo uenio. C. si plures una sente.

49 Decimo sexto † temerarium & blasfemum est asserere, ꝙ liber sapientiæ Salomonis, hoc est. ca. 24. Ecclesiastici secundum sensum literalem non potest intelligi de sapientia æterna, sed de uirgine Maria, nam prout inquit Vgo Cardi. ibi, illius cantici sunt septem solemnes expositiones, quæ sunt septem columnæ domus sapientiæ, de quibus dicitur prouerbiorum. x. sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Prima est de sacra scriptura & infusa uniuersaliter, hoc de theologia & ancillis eius. Secunda, de sapientia genita & humana, idest de Christo, quæ est Dei uirtus Dei Sapien. j. Corin. j. Tertia est de beata Virgine. Quarta de Ecclesia. Quinta de fideli anima. Sexta de Angelica natura. Septima de Salomone. Sunt qui dixerunt ꝙ dictum capitulum est exponendum de lege ueteri & noua quæ dicitur sapientia diuina, quia non est humanitus inuenta, Sed diuinitus reuelata, ad hoc autem allegant quod dicitur in eodem. c. hæc omnia liber uitæ & testamentum altissimi & agnitio ueritatis. Sed prout Lyra ibi dicit, hoc non videtur rationabiliter dictum, nam in persona sapientiæ de qua fit hic sermo dicitur. in d. c. Ego feci in cœlis ut oriretur lumen indeficiens, quod factum fuit a principio creationis mundi, lex autem Moysi postea fuit data Exodi. xx. quasi per duo millia annorum, & postea noua per tantum tempus & amplius, præterea de eadem sapientia de qua fit ibi mentio dicitur, ab initio & ante secula creata sum, quod non potest dici de lege ueteri, uel noua. Item hæc expositio fauere uidetur errori Iudæorum, qui fingunt legem ueterem creatam fuisse ante mundum, pro ut late ergo scripsi in Rubric. de hæreti. lib. 6. eolum. cccxcj. uersic. septimus error Iudæorum est. propter quod dicendum est secundum Lyr. quòd in d. c. agitur de sapientia diuina personaliter dicta, quæ est sapientia genita, unde in eius persona dicitur, Ego ex ore altissimi prodij primo genita ante omnem creaturam, prodire autem ex ore altissimi, & per modum geniti uel nati est proprium filij, qui est sapientia genita, propter quod communius dicitur secundum Lyram Ecclesi. ca. j. quòd author in d. c. 24. loquitur de sapientia genita. Non obstat si dicatur ꝙ in d. c. dicitur ab initio & ante

secula

ſecula creata ſum,quod non conuenit filio Dei, quia in ſymbolo fidei dicitur,increatus pater,increatus filius &c.& creare eſt de nihilo facere, ut Zacha.12.Dominus extendens cœlum & fundans terram, & fingens hominis ſpiritum in eo, & Amos. 4. ego formans montes & creans Spiritum.& Gene.j.in prin.creauit Deus cœlum & terram,& Sco.in 2.diſtin. j.q.2.dicit, quòd proprie creare eſt de nihilo.j. de non materia aliquid facere.Et.S.Tho.in 3. ſententiarum,diſtin.6.arti. j.ad primam. declarans illud,ab initio & ante ſecula creata ſum,dicit quod Intelligitur de ſapientia creata, ſcilicet natura Angelica, quæ eſt ante temporalia ſecula, & ſi non duratione,tamen ordine naturæ. Vel intelligitur de Filio Dei quantum ad naturam aſſumptam, quæ & ſi ante ſecula creata non fuerit, fuit tamen ab æterno præuiſa creari,ut exponit ibi Vgo.Cardi.Ad hæc dicendum eſt, ꝙ propterea catholici doctores exponentes illud canticum, dicunt, creata, ideſt genita, & ſic large loquendo dicitur creatio, ut dicit Lyra Eccleſi.c.j.& ſuper.c.24.exponit, creata ſum, ideſt ab eo accipiens eſſe per generationem,quæ large loquendo dicitur creatio.&.S. Tho. in j.parte.q.41.arti.3.ad 4. uarie exponendo illũ tex. intelligit de ſapientia æterna.& in lib.contra gentiles. 4.c.8. Inde etiam eſt, quòd uerba poſita in d.c.j.prior omnium eſt creata ſapientia, exponit Ly.prior.j. per æternam generationem producta,& quòd iſte ſit intellectus authoris uidetur ex hoc probari quod habetur in d. c. 24. antequam in perſona huius ſapientiæ loquens diceret,ab initio & ante ſecula creata ſum, præmiſsit dicens in perſona huius ſapientiæ, Ego ex ore altiſsimi prodij primogenita ante omnem creaturam, per hoc inſinuans ꝙ huius ſapientiæ creatio non eſt aliud quàm eius æterna proceſsio.Locutiones iſtæ & conſimiles, non ſunt extendendæ ſed magis cauendæ a fidelibus, quia fauere uidentur errori Arrij,qui dixit Dei filium eſſe puram creaturam, ſi tamen inueniantur iſtæ loqutiones in dictis ſanctorum, uel in libris ſacræ ſcripturæ canonicis uel non canonicis receptis tamen ab Eccleſia ad legendũ, qualis eſt ille liber Eccleſiaſtici,ut dicit Hieronymus in prologo galeato,pie ſunt exponendæ, & de hoc dixi ſupra in. 14.q. de multiplici autem expoſitione dicti.ca.j.& 24.ca.tradit.S.Tho.in 1.par.q.41.arti.3. ad quartũ.

50 Accedit †ad prædicta, ꝙ qñcunq; propoſitiones ſacrorũ doctorũ inueniũtur,ſi in ſenſu ꝓprio nõ uideant̃ ueræ nõ ſunt extendẽdæ,nec intelligẽdæ tanq̃ ꝓpriæ,ſed pie ſunt exponẽdæ,vt hæc ꝓpoſitio,Filius Dei aſſumpſit hominem, quam ſcripſit diuus Auguſt. in libro de agone chriſtiano, & in cantico, Te Deum laudamus,ibi,ſuſcepturus hominem,exponitur ſecundum Magiſtrum ſententiarum in 3.diſt. j. cap. x. hoc eſt naturam humanam aſſumpſit, ſcribit. S. Tho.3. parte ſummæ.quæſt.4. arti. 3.in

ſolutione ad pri.argu. Non obſtat ſi dicatur, quòd liber eccleſiaſtici eſt apochryphus & inter apochrypha computatur, ut dicit Vgo Cardi. ſuper libro ſapien. in prologo, ſecundum Hieronymum in prologo galeato ſuper libris Regum, Quia dico, ꝙ apochryphorum, duo ſunt genera, quædam ſunt quorum author & ueritas ignoratur, ut eſt liber de Infantia Saluatoris, quæ a patribus Eccleſiæ non ſunt approbata, nec ea recipit Eccleſia, & ſunt multa opuſcula talia, quæ enumerantur in c. Sancta Romana

51 Eccleſia. xv. diſtin. Quædam † etiam apochrypha ſunt quorum author ignoratur, ſed de ueritate non dubitatur, ut eſt liber Iudith, & Machabeorum, liber ſapientiæ, & Eccleſiaſticus, liber Thobiæ. & hos libros recipit Eccleſia, non ad fidei dogmatum aſſertionem, ſed ad morum inſtructionem, ut dicit Vgo in prologo ſuper Eccleſiaſticum, & Card. in d. ca. Sancta, & ſic de ueritate dicti libri Eccleſiaſtici non dubitatur, qui quando legitur in Eccleſia, non Eccleſiaſticus, ſed liber ſapientiæ nominatur omnes enim libri de quorum authoribus non eſt certum, aut de quorum ſanctitate non conſtat cum leguntur in Eccleſia nomine ſapientiæ intitulantur, quia omnis ueritas a ſapientia eſt. ut habetur in d. prologo, Et quia aliquando in hoc opuſculo memini de canonicis ſcripturis. Scien-

52 dum † eſt, quòd ille ſcripturæ dicuntur canonicæ, quæ continentur in canone noui uel veteris teſtamenti, quas Auguſtinus commemorat in libr. 2. de doctrina chriſtiana. cap. 8. totus autem inquit canon ſcripturarum in quo hanc conſiderationem uerſandam dicimus his literis continetur. Quinque Moyſeos, ideſt Geneſi, Exodo, Leuitico, Numeri, Deuteronomio, & uno libro Ieſu naue, uno iudicum, uno libello qui appellatur Ruth qui magis ad regnorum principia uidetur continere, Deinde quatuor regnorum, & duobus paralipomenon, non conſequentibus, ſed quaſi a latere adiunctis, ſimulque pergentibus, hæc eſt hyſtoria quæ ſibi met annexa tempora continet, atque ordinem rerum. Sunt aliæ tanquam ex diuerſo ordine, quæ neque huic ordini, neque inter ſe connectuntur, & Iob, & Thobias, & Heſter, & Iudith, & Machabeorum libri duo, & Eſdræ duo, qui magis ſubſequi uidentur ordinatam illam hyſtoriam vſque ad Regnorum, uel paralipomenon terminum. Deinde prophetæ, In quibus Dauid vnus Pſalmorum, & Salomonis tres, prouerbiorum, canticam canticorum, & Eccleſiaſtes, nam illi duo libri, vnus qui ſapientia, & alius qui Eccleſiaſticus ſcribitur de quadam ſimilitudine Salomonis eſſe dicuntur, Nam Ieſus Filius Sidrach eos ſcripſiſſe conſtantiſsime perhibetur. Qui tamen quoniam in authoritatem recipi

53 meruerunt, Inter propheticos numerandi ſunt. Reliqui † ſunt eorum

rum libri qui proprie prophetæ appellati sunt. Duodecim prophetarum libris singulis, qui conexi sibimet, quoniam nunquam seiuncti sunt, pro uno habentur, Quorum nomina prophetarum sunt hæc, Oseæ, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Naum, Abacuh, Sephonias, Aggeus, Zacharias, Malachias, Deinde quatuor prophetæ sunt maiorum voluminum, Esaias, Hieremyas, Daniel, Ezechiel. His quadraginta quatuor libris veteris testamenti terminatur Authoritas, Noui autem quatuor libris Euangelij secũdum Mathæum, secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Ioannem, quatuordecim Epistolis Pauli Apostoli, ad Romanos, ad Corinthios duabus, ad Galatas, ad Philipenses, ad Thessaloni. duabus, ad Colossenses, ad Thimotheum duabus, ad Titũ, ad Philemonem, ad Hæbreos, Petri duabus, tribus Ioannis, vna Iudę, una Iacobi, actibus Apostolorũ libro uno, & Apocalipsis Ioannis libro uno, hæc Augustinus. Verum est tamen ꝙ idem Augusti. li. 2. retractationum. c. 4. Incipien. libros de doctrina christiana, retractat quod dixerat scilicet ꝙ Iesus filius Sidrach scripserit sapientiã Salomonis & Ecclesiasticum. Sed dicit se probabilius comperiisse nõ fuisse hunc libri illius authorem, Item quod dixerat his quadraginta quatuor libris ueteris testamenti terminatur authoritas, etiam retractat, inquiens se appellasse uetus testamentum ex consuetudine, qua iam loquitur Ecclesia, cum Apostolus non uideatur uetus testamentum appellare, nisi qđ datum est in monte Syna. Sed hę retractationes nihil nocent, quo minus ex doctrina diui Augustini cognoscantur quæ sint canonicæ scripturæ,
54 quarum cognitio nostro congruit proposito. Decimoseptimo, † aliqui diffitentur Purgatorium esse post hanc uitam, quod est erroneum & hæreticum, & fuit unus de erroribus græcorum, ut dicit Archi. Floren. in. 3. parte suæ cronicæ, tit. 22. c. xj. §. j. ubi refert decretum generalis concilij celebrati in ciuitate Florentiæ anno Incarnationis Dominicæ. M. ccccxxxix. In quo tres errores græcorum fuerunt damnati, quorum primus erat, ꝙ Spiritus Sanctus procederet a Patre, sed non a Filio, Secundus ꝙ non erat Purgatorium post hanc uitam. Tertius quòd Ecclesia Orientalis & Constantinopolitana non est sub Ecclesia Romana, nec Patriarcha Constantinopolitanus est inferior Romano Pontifici, horum quodlibet erat hæreticum, præterea hæc assertio quæ negat purgatorium contradicit canonicæ scripturæ in pluribus locis, quorum paucos referam. habetur enim primo. Corinth. 3. siquis superædificauerit supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides præciosos, ligna, fœnum, stipulam, uniuscuiusque opus manifestum erit, dies enim domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus

quale ſit ignis probabit,ſi cuius opus arſerit, detrimentum patietur,ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Ex qua authoritate patet facientem etiam opera cremabilia ſaluum fieri per ignem, non inferni, quia ibi nulla eſt redemptio, ergo per ignem purgatiuum, ubi beatus Ambroſius dicit,Apoſtolum locutum eſſe de purgatorio,idem teſtatur glo.interlinearis in uerbo,quia in igne reuelabitur, & ibi etiam gloſa ordinaria, & Nico. de Lyra. & idem dicit diuus Hierony.libr. 2.contra Iouinia. & diuus Gregorius de Purgatorio intelligit, & idē inquit ibi. S. Tho.lectione.2. in uerbis finalibus. Et ſi quis mihi obijciat. Auguſt.in Enchiridion.cap.67. qui & de igne præſentis ſeculi uerba illa poſſe intelligi ait, legat completius eundē Aug. q.2.de octo Dulcitij quæſtionibus. Et reperies Auguſtinum illa uerba Apoſtoli,ſicut ſunt manifeſtiſsima, accipere quoque de purgatorio. Et idem diuus Auguſtinus in ſermonibus de tempore, in die commemorationis animarum.ſermone.4. intelligit dictam authoritatem de igne purgatorij, & regiſtratur in cap. v-
55 num orarium.§. alias. eadem. xxv. diſtinct. Quam † authoritatem ad noſtrum propoſitum ſic declaro, ſiquis ſuperædificauerit ſupra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides præcioſos, fundamentum eſt Chriſtus, ut ibi dicit Paulus, aurum eſt fides quæ facit in nobis ſubſiſtere res ſperandas, eo ꝙ ipſa eſt prima accedentibus ad Deum, argentum eſt ſpes, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & ut inquit Paulus ad Hæbreos. 6. per lapides præcioſos intelligimus opera a charitate informata, cuius effectum late ſcribit Pau. i. ad Corinthio. 13. inquiens, ſi linguis hominum loquar & Angelorum charitatem autem non habeam factus ſum uelut æs ſonans aut cymbalum tiniens, & infra, charitas patiens eſt, benigna eſt, charitas non emulatur, non agit perperam &c. & ſubdit,nunc autem manent fides ſpes charitas, hæc tria, maior autem horum eſt charitas,& de his tribus dicunt, Albertus magnus. S. Bonauen. & S. Thom.in 4.diſtin.xxj. quòd hæc proprie dicuntur directo ſitu firmari ſupra fundamentum ſcilicet Chriſtum, & ſic ſolum bona opera ſupra fidem formatam, quæ fundamentum dicitur ſuperædificantur. per ligna, fœnum, & ſtipulam, ſecundum methaphoram intelligitur diuerſitas pœnarum purgatorij, nam in una fit ignis de lignis, in alia de fœno, in alia de ſtipula ſiue palea, & ignis de lignis plus durat quàm de fœno, & ignis de fœno pluſquam de palea. Ita in Purgatorio aliqui ſtant diu, aliqui non tantum, aliqui modicum, primi comparantur lignis, ſecundi fœno, tertij paleis,& in ſumma per hanc diuerſitatem pœnarum ſignificatur diuerſitas peccatorum, quia quædam ſunt grauisſima peccata in genere venialium, & ſic de difficili purgabilia, &

hæc

hæc per lignum, quædam media quæ per fœnum, quædam vero minima, quæ per stipulam significantur,& secundum dictos doctores. Albertum Magnum,& S. Bonau. in expositione literali in 4. distin. xxj. cremabile quod præstat pabulum & consumitur ab igne est in triplici differentia, quoddam est quod durat diutius, quoddam quod citissime consumitur, quoddam medio modo, Primo modo dicitur lignum, Secundo modo dicitur stipula, Tertio fœnum quod tenet medium inter utrumque, Et hæc venialia proprie non dicuntur ædificari supra fundamentum, idest Cristum seu fidem, sed dicuntur ædificari iuxta, & sic supra capitur pro iuxta, ut patet in Psal. cxxxvj. super flumina Babilonis illhic sedimus & flæuimus, idest iuxta, & dicitur vulgo sic, Roma est s̃ Tyberim, idest iuxta. Maiorica est supra mare, idest iuxta mare.& hoc modo uenialia ędificantur supra, idest iuxta, quia fundamentum non deserunt, sed simul cum fundamento sunt, & non solum venialia peccata in Purgatorio purgantur, ut est dictum, ut in cap. qualis. xxv. distin. sed si quis non peracta pœnitentia pro mortali peccato quod contritus confessus est moriatur, pro eo purgandus est igne purgationis, ex quo in aliud seculum distulit fructus purgationis, hic etiam ignis,& si æternus non sit, miro tamen modo grauis est, excellit enim omnem pœnam, quam unquam aliquis passus sit in hac uita, nunquam in carne tanta inuenta est pœna, licet mirabilia martires passi sunt tormenta,& multi nequiter, quanta sæpe sustinuerint supplicia, ut inquit August. in lib. de pœnit.& scribitur in c. nullus expectet, de pœni. distin. 7.& in c. qui in aliud. 25. distinct. Secus uero est dicendum de illo qui criminalia peccata commisserit, & nō se ipsum digne emendauerit,& si habuerit spaciū longo tempore pœnitentiam non egerit, & largas elemosinas non erogauerit, a peccatis ipsis non abstinuerit, illo transitorio igne de quo Apostolus ait in hac authoritate purgari non poterit, sed æterna illum flamma sine ullo remedio cruciabit, ut est tex. in d. cap. unum. §. alias. xxv. distin. auditurus illam horribilem sententiam. Ite maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & Angelis eius, Mathe. xxv. quia ut inquit Damasce. lib. 2. c. 4. scire autem oportet, ꝙ hoc est in hominibus mors, quod in Angelis casus, subijcitur in dicta authoritate, vniuscuiusque opus manifestum erit, hoc est, quia Deus illuminabit abscondita tenebrarum. c. multi. 2. q. j. & Naum. 3. reuelabo pudenda tua, dies enim domini in quo secreta patent declarabit scilicet illud opus, quia in igne reuelabitur, scilicet qui abscondit nunc peccata sua & vniuscuiusque opus quale sit ignis probabit, nam secundum Gregorium sicut in eodem igne aurum rutilat, & palea fumat, & sic idem ignis purgat electos, & damnat reprobos, sed

electis est temporalis, reprobis autem æternus, ut in d.c. nullus, si cuius opus manserit, scilicet aurum, & argentum, & lapides præciosi, hoc fides spes, & charitas, sic bona opera quæ per peccatum non fuerint mortifica ta, sed manserint mercedem accipiet, quasi dicat, ꝙ non transibit per ignem nec detrimentum patietur, cum nihil sit cremabile, quia ut dicit
56 glo. nihil perdit, quia quod amauit inueniet. Fides † enim nostra habet ꝙ animę defunctorum sacro baptismo suscepto si nihil purgabile habuerint ante resurectionem suorum corporum & iudicium generale, mox post mortem in cœlorum Regno & paradiso cœlesti cum Christo in sanctorum Angelorũ consortio congregantur, & contrarium asserere est hęreticum, ut est decisum in extrauaganti Benedicti. 12. & refertur in supplemento Gabrielis in 4. distin. 49. q. 2. uersi. quantum ad articulum tertium, quod a Christo in suo sacro Euangelio Lucæ. 16. nobis manifestatur dum inquit, factum est autem, ut moreretur mendicus & portaretur ab Angelis in sinũ Abrahæ. Et dũ subdit Paulus in dicta authoritate, si cuius opus arserit. i. si aliquod cremabile erit quod purgandum est, detrimẽtum patietur. s. pœnam damni in dilatione fruitionis diuinæ, & pœnam sensus, quia per ignem purgabitur, ipse autem saluus erit, quia post peractam purgationem secũdum ordinationem diuinæ iusticiæ saluabitur, hoc est in paradisum cœlestem portabitur, ut in d. extrauaganti est etiam decisum. Absit enim ꝙ hæc ultima uerba Apostoli, si cuius opus arserit &c. Intelligantur de pœnis infernalibus, quia ibi nulla est redemptio, cũ etiam fides catholica habeat, ꝙ secundum cõem Dei ordinationem animæ decedentium in actuali mortali peccato mox post suam mortem ad inferna descendunt, ubi pœnis infernalibus cruciantur, ut in d. extrauag. est etiam decisum, & per damnationem diuitis æpulonis patet. Lucæ. 16. intelliguntur ergo de igne purgatorij, vt scribit Augusti. in allegato sermone de igne purgatorij, & habetur. in d.c. unum orarium. §. alias. 25. distin. & catholici doctores in id assentiunt, & de illius authoritatis expositione plura singularia scribit Beatus Vincentius valentinus in sermone. 2. dominicæ. xv. post Trinitatem. Item ꝙ purgatorium sit post hanc vitã comprobatur Mathei. v. ubi dominus inquit, esto consentiens aduersario tuo cito dũ es in via cum eo, ne forte tradat te aduersarius iudici & iudex tradat te ministro, & in carcerẽ mitaris, amen dico tibi non exies inde donec redas vltimũ quadrantẽ, ubi per carcerem intelligitur locus purgatorij, ex quo homo non liberatur nisi plene satisfecerit, sicut interpretatur
57 Beatus Ambr. in loco respondente super Lucam. Itẽ † scribitur Mathei. 12. qui dixerit uerbum contra Spiritum Sanctum non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro, q̃ uerba diuus Gregorius ponderans inquit

in c.

in c.qualis hinc quiſque.25.diſt.de quibuſdam culpis ante iudicium purgandis ignis credendus eſt, pro eo quod ueritas dicit qui dixerit uerbum contra Spiritum Sanctum &c. in qua ſententia efficaciter probari conſtat quaſdam culpas in hoc ſeculo, quaſdam uero in futuro poſſe relaxari.Quod confirmatur ex his quæ.S.Bernardus ſuper cantica. ſermo. 66. incipiente.capite nobis uulpes.ſub his uerbis inquit,qui non credūt ignē purgatorium reſtare poſt mortem,ſed ſtatim animam ſolutam a corpore uel ad requiem tranſire uel ad damnationem, quærant ab eo qui dixit quoddam peccatum eſſe,quod neque in hoc ſeculo, neque in futuro remitteretur, cur hoc dixerit ſi nulla manet in futuro remiſsio purgatione peccati.Item habetur.2.Machabeorum.12.Iudas Machabeus facta collatione duodecim milia dragmas argenti miſit Hyeroſolimam offerri ꝓ peccatis mortuorum ſacrificium,bene,& religioſe de reſurrectione cogi tans, niſi enim eos qui ceciderant reſurrecturos ſperaret ſuperfluum vide retur,& uanum orare pro mortuis,& quia conſiderabat,ꝙ hij qui cū pietate dormitionem acceperant optimam haberent repoſitam gratiā. Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare ut a peccatis ſoluantur, quæ authoritas probat purgationem peccatorum eſſe poſt hanc uitam̃,& pro his purgandis eſſe orandum, ut a peccatis ſoluantur, quod non competit exiſtentibus in inferno,quia ibi nulla eſt redemptio, nam in inferno quis confitebitur tibi.Pſal.v.& pro his non eſt orandum ſicut nec pro diabolo,ut inquit Auguſt.& idem alibi dicit, ut habetur in cap. tempus.13.q.2.non eſt negandum defunctorum animas pietate ſuorū uiuentium releuari,cum pro illis ſacrificium mediatoris offertur, uel elemoſinæ fiunt in Eccleſia, ſed eis proſunt, qui cum uiuerent, hæc ſibi, ut poſtea poſſent prodeſſe, meruerunt, & poſt pauca ſubdit, cum ſacrificia altaris ſiue quarumcunque elemoſinarum, pro baptizatis omnibus offeruntur, pro ualde bonis gratiarum actiones ſunt, pro non ualde malis propitiationes ſunt, pro ualde malis, & ſi nulla ſunt adiutamenta mortuorum, tamen uiuorum conſolationes ſunt. Quibus autem proſunt, aut ad hoc proſunt, ut plœna ſit remiſsio, aut certe ut
58 tollerabilior ſit ipſa damnatio, ideſt purgatorij cruciatio.Et † per hæc ultima uerba Auguſtini de menſe Aprili Anno Domini M. D. xxij. In Ciuitate Cæſar Auguſtæ coram Adriano Papa ſexto. arguebam contra Ioannem Doria tenentem animas exiſtentes in purgatorio non eſſe certas de ſua ſalute propter acerbitatem & horribilitatem pœnæ, quam ibi ſentiebant, dicebam enim, quòd ſecundum Eccleſiæ uniuerſalis ſententiam ſuffragia quæ fiunt in Eccleſia a fidelibus proſunt animabus exiſtentibus in Purgatorio, vel quo ad

totalem

totalem liberationem a pœnis quas ibi patiuntur, vt 2. Machabeorum. 12. ibi, vt a peccatis ſoluantur, & in capitulo. animæ defunctorum. 13.q.2.vel quo ad abbreuiationem pœnæ ſenſus extenſiue & intenſiue, quod eſt probabilius, vt ſcribit Guilielmus de Robione in 4. diſt. 45.q.3.& rationale videtur & pium credere, q in Purgatorio exiſtentes ſtatim ſentiãt aliquod beneficium, & remedium propter orationum ſuffragia, & alia bona pro eis facta a uiatoribus in hoc mundo, quod probatur per dictum Auguſtini ſupra allegatum, ibi, ut tollerabilior ſit earum damnatio, nam tollerabilius dicitur onus quando aliquid de eo diminuitur, vt patet ad ſenſum, quia ergo ſentiunt iuuamen, bene ſequitur quòd ſunt certæ de ſua ſalute, quia in inferno nulla talis eſt danda alleuiatio ẽt pro veniali peccato adiuncto peccato mortali, pro vt tenent.S. Tho. Petrus de Palu. Durandus in 4.di.21. quos ſequitur Card.de Turre Crema. in c.qualis.art.5.25.diſt.quia in inferno nulla eſt redemptio. Scotus tamen aduerſatur, vt refert Gabriel in 4.di.16.q. 5. Addebam ad prædicta conceſsionem indulgentiarum temporalium quã Eccleſia facit, quę pro ſunt ad remisſionẽ partis pœnarum, vel.40.dierum, vel anni, prout conceſsio ſonat, vt in c.cum ex eo.& in c.noſtro.de pœni. & remisſio. & dicit Dyoni.c.7.de cœleſti.Hiera.in diuinis ſacerdos orans pro mortuis p illis orat qui ſancte uixerunt & tamen aliquas maculas habuerunt ex infirmitate humana contractas, & tales in purgatorio detinentur, & plura ſcribit de his Grego. in 4. dialogorum & plura ſcribuntur per Abbatẽ in cap.cum Martæ.colum. pe. de celebra. miſſa.& alij ante eum, & ſic concludebam per multa, animas exiſtentes in purgatorio certas eſſe de ſua ſalute, cum quotidie fiant in Eccleſia ſuffragia pro eis, per quæ aliquam alleuiationem pœnarum quotidie ſentiunt. Præſertim hæc vera ſunt, qa multi Doctores ſentiunt q Angeli boni deducunt animas ipſas ad locũ pœnarum, ſcilicet purgatorij, ut in d.c.qualis.art.4. Sed quia hunc articulum de certitudine ſalutis animarum in purgatorio exiſtentiũ late diſcutit D.Card.de Vio in quæſtionibus ſuis.q.15.incipien. utrũ animæ om
59 nes.ideo cum eo trãſeo. Et † illi libri Machabeorum licet apud hæbreos non habeantur in canone, vt dicit Hiero.in prologo galeato, tamen ab Eccleſia inter diuinorum uoluminum annotantur hyſtorias, ut idem teſtatur in ſecundo prologo ſuper libris Machabeorum.& Raba.ibi in ſuo primo prologo.& in c.ſancta Romana Eccleſia.15.diſt.permittitur legi in Eccleſia liber Machabeorũ. firmat Auguſtinus in 18. de ciuitate Dei. capit.36.inquiens, ſed & in alijs inuenitur in quibus ſunt & Machabeorum libri, quos nõ Iudæi, ſed Eccleſia pro canonicis habet, propter quorundam martirum paſſiones uehementes atque mirabiles qui antequàm

Chriſtus

Chriſtus ueniſſet in carnem, uſque ad mortem pro Dei lege certauerunt,
& mala grauisſima atque horribilia pertulerunt. & Augu. in lib. de cura
pro mortuis agenda. citat ad hoc illum locum, inquiens, poterat inquiſi
tioni meæ ſufficere mea breuis iſta reſponſio, ſed quia alia mouent qui-
bus reſpondendum exiſtimo, parumper attende, in Machabeorum libris
legimus oblatum pro mortuis ſacrificium. Rurſus quoque in ſermo. 14.
ad hæremitas. defunctis (inquit) cum omni Indulgẽtia miſereri & ſubue
nire ſtudeamus, attendentes & quid Iudas Machabeus fecerit, dixit enim
quòd ſancta & ſalubris cogitatio eſt pro defunctis exorare ut a peccatis
60 ſoluantur. Ex † quibus certum eſt purgatorium eſſe poſt hanc uitã, quod
fuit comprobatum authoritate ſacræ ſcripturæ, ſanctorum doctorum,
& determinatione Eccleſiæ, & eſt hæreſis damnata ſentire contrariũ, quã
græci in dicto Florentino concilio abiurauerunt, & eam luterani iam ſo
pitam excitant, ut inde ſacrificium ſanctisſimi ſacramenti Euchariſtiæ,
& opera charitatis tollantur ab Eccleſia, memoriaque animarũ pereat,
& ſuffragia, & præces uniuerſalis Eccleſiæ ſopiantur. Et horum hæreti-
corum Agareni crucis Chriſtianæ hoſtes ſunt iudices, nam & hij purga
torium ponũt, dicit enim Machometus in alchorano ſuo in ſuo decimo
articulo, crede ꝙ homines tranſibunt per purgatorium, & dicunt quòd
animæ defunctorum ſolum in duobus iuuantur, oratione & elemoſina,
Sed Beatus Gregorius dicit quatuor modis ſolui animas defunctorũ, ſci
licet, oblationibus ſacerdotum, orationibus ſanctorum, carorum elemo
ſinis, aut ieiunio cognatorum, ut in c. animę defunctorum. 13. q. 2. & plu
ra circa hũc articulum de purgatorio ſcribuntur in lib. de cathalogo hæ
61 reticorum. Et † in loco purgatorij (ut Thomas de Argenti. lib. 4. diſt. 45.
ſcribit) eſt ſimul ſenſus pœna & damni, utraque tamen temporalis & ad
hunc locum deſcendunt animæ illorum qui in peccato ueniali ab hac ui
ta decedunt, uel qui de ſuis peccatis mortalibus uere contriti fuerint, non
tamen ſatisfecerunt. Et dicit Ricardus de Media uilla in 4. diſt. 21. art. 1.
q. 3. ꝙ animæ defunctorum de lege communi purgãtur in loco ad hoc
deputato, licet ex aliquibus cauſis ſpecialibus aliquæ alibi purgentur, ut
uiuentibus aliquid nuncient, uel ut ſuffragia pro ſe impetrent, & ut patiẽ
do ubi peccauerunt Dei iuſtitiã aliquibus ſenſibilibus manifeſtent, Vgo
tamen de ſancto uictore libr. 2 de ſacramentis parte. xv. capitulo. 7. huic
opinioni refragatur negans aliquem locum eſſe determinatum purgatio
ni animarum, ſed eſſe probabilius affirmans, ut in his potisſimum locis
ſingulæ pœnas ſuſtinere credantur in quibus culpam commiſerint, ſicut
multis ſæpe documentis dicit eſſe probatum. Sed ſententia contraria cõ-
munior uidetur, & de Paſchaſio Card. ſcribit Gregor. in 4. dialogorum.

qui

qui in termis.i.balneis Romæ pœnas purgatorij patiebatur,& plura alia traduntur de Purgatorio per Petrum de Palude.in 4.dist.21.q.1.art.1.& S.Bona.in eo.lib.dist.20.art.j.q.2.& in confutatorio assertionis luthera
62 næ,ubi poterũt uideri.Et † q̃uis superius dixerim latinos asseruisse purgatorium esse post hanc uitam,in quo animæ decedentes in gratia pro peccatis tum uenialibus, cum mortalibus, quorum pœnitentiam sufficientẽ non egerint in hac uita mortali, torquentur, græcos uero negantes esse purgatorij locum, sed solum duos animarum status ponentes infernum scilicet & Paradisum,nihilominus tamen hanc materiã lõge perspicatius examinans,inuenio græcos non negasse purgatorium simpliciter, quinimmo ipsum esse confitentur,data solum in hoc differentia inter ipsos & latinos, quia latini asserunt in purgatorio esse ignem quo animæ torquẽtur,græci uero negant ignem purgatorij, sed locum tantum opacum obscurum,& tenebrosum sine igne esse contendunt, prout latius scriptũ reperio in lib.2.conciliorum generalium fo.756.c. incipiente.nos ignem patres amplissimi &c. in quo ponitur disputatio habita inter latinos ex una & græcos ex altera parte ubi poteris uidere,quia super hoc errore & aliis generale concilium fuit congregatum,& per illud decisum & determinatum,& hæc de hac quæstione sufficere uidentur,& hoc ultimum esse uidetur contra ea quæ scribit Archiepiscopus Floren.in loco supra al
63 legato. Verum † quia supra tractatum fuit de blasfemantibus Deum & gloriosam uirginem Mariam Deique genitricem, & posset dubitari an ad Inquisitores hęreticæ prauitatis spectet punitio huius criminis,ad tollendum hanc hæsitationem ultra prædicta,dico ꝙ ad inquisitores spectat procedere contra illos blasfemos de quibus dictum est, & hoc tenuit Mathæus de afflictis in constitutione Regni Siciliæ. incipien. inconsutilem. de hæreti.col.12.licet non consideret ea quæ dixi distinguẽdo inter blasfemiam hæreticalem & non hæreticalem, posset tamen ex eius mente argui dum allegat.c.qui in Ecclesia.24.q.3.quod loquitur in eis qui hæresim sentiebant. Et quàmuis ibi subijciat dicens se prædicta intelligere si sint moniti,ꝙ tunc ut hæretici iudicantur, per d.c. quoniam in Ecclesia. non tamen ex hoc negat ad inquisitores spectare illorum punitionẽ, sed dicit illos non censendos hæreticos nisi prius sint moniti, quia si moniti contumaciter perseuerant, ut hæretici sunt censendi, & ideo dicit Card. de Turre Crema.per illum tex.ꝙ duo requirunt̃,ut quis sit hæreticus censendus.Primum ut sapiat errorem contra fidem.Secundum, ꝙ obstinate defendat errorem emendare nolens, quo casu ut hæretici pertinaces iudici seculari traduntur puniendi.iuxta tex.in c.ad abolendam.§.præsertim.de hæreti.si uero uellent se emendare non sunt per hoc tales liberan

di uti

di uti immunes a culpa & pœna, sed puniendi, si contraxerunt hæresim reducuntur ad græmium. S. Ecclesiæ cum abiuratione & absolutione a sententia excommunicationis, ut in c. ut officium. §. j. de hæreti. lib. 6. & damnantur ad carceres perpetuos. iuxta not. in c. penulti. §. fi. de hæret. si uero non hæretici fuerint sed suspecti, tunc arbitrio iudicantis puniuntur, c. Accusatus. de hær. lib. 6. iuncto. c. literas. de præsumptio. sufficit ergo ꝙ blasfemia habeat in se hæresim explicitam uel implicitam, ut de illa inquisitores cognoscant, ut probatur in d. c. Accusatus. §. sane. Lapus, & Card. in cle. j. §. sane. de usuris, & Gundissaluus de Villa Diego in tracta. de hæret. q. j. ubi tractat quando ex ioco uel cū ira aut seriose proferūtur heæ blasfemiæ, And. de Isernia in § gazaros, in titu. de statu contra liber. Eccle. & Episcopus Squilacen. in tract. de fide catho. c. 16. cōcludit ad inquisitores spectare huius criminis punitionem quando blasfemia continet in se hæresim, antiquitus vero in lege veteri lapidabantur blasfemi, ut Leui. 24. procedere enim possunt inquisitores non solū contra hæreticos, sed ēt contra suspectos, vt in d. c. vt officiū. in prin. de hære. lib. 6. Ad hanc rursus materiā blasfemorū plura scribit Matthæ. de afflict. in constitutione dicti Regni, incip. Blasfemantibus, de blasfema. Deum, circa q̄ aliqua occurrunt mihi dicenda quæ reseruo in d. c. Accusatus. in princip. blasfemo blasfemas, pen. producta græcū verbū est & significat execro, maledico. & uerbis calumnior. ac dignitati, honoriq; alterius derogo. in de blasfemia maledicentia est, ut dicit Calepinus in suo dictionario in uerbo blasfemo, & dicitur apud catholiconē, ꝙ proprie & stricte loquēdo blasfemare est Deo iniuriam irrogare, & ad prædicta faciunt quæ dicam infra. q. 36.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores an procedant contra habentes plures uxores eodem tempore, primo arguit quòd non.*
2 *Negotium fidei quod est multum priuilegiatum per accusationes alias impediri non debet.*
3 *Lex extenditur ob rationem generalem.*
4 *Non omnes articuli sunt comprehensi in iure, ideo procedendum est de similibus ad similia.*
5 *Fauores debent extendi & odia restringi.*
6 *Rustici & idiotæ excusantur ab hæresi.*
7 *Laycis sufficit implicite credere quæ sunt fidei.*
8 *Binas nuptias contrahentem Episcopus potest punire dehonestando illā.*

Contrahentes

9 *Contrahentes binas nuptias eodem tempore uidetur quòd iudex laycus puniat.*

10 *Binas nuptias contrahendo non consideratur an ualeat secundum matrimonium.*

11 *Matrimonio non ualente ob impedimentum canonicum secundo contrahens non incurrit pœnam binarum nuptiarum.*

12 *Iudicem secularem posse punire binas nuptias contrahentes argumentatur.*

13 *Inquisitores non uidentur posse cognoscere de contrahentibus binas nuptias eodem tempore, & ibi quis deliquit plus, qui contraxit clam, aut palam.*

14 *Inquisitores possunt punire contrahentes binas nuptias.*

15 *Vxores habere plures eodem tempore est contra legem naturalem, secus si successiue.*

16 Lex *naturalis quæ sit quæ impedit unum habere plures uxores.*

17 *Matrimonij fines quales sint.*

18 *Pax non potest esse facile ubi uni uiro plures uxores iunguntur.*

19 *Pluralitas uxorum an sit contra perfectionem matrimonij, prout est in remedium.*

20 *Pacis perturbatio inter plures uxores prouenit ex lege naturali, non per accidens, contra Durandum.*

21 *Authoritas Genesis. 2. c. faciamus adiutorium simile sibi, quomodo intelligatur.*

22 *Philosophi antiqui in multis errauerunt contra legem naturalem.*

23 *Sodomiæ peccatum quam graue sit pluribus authoritatibus & rationibus ostenditur.*

24 *Iure naturali primæuo bigamia est prohibita, contra omnes.*

25 *Bigamia fuit dispensata a Deo tam in lege naturæ quàm in l. scripturæ.*

26 *Reuelatio de qua in c. gaudemus. de diuortiis, quòd antiqui possent bigamiam contrahere, quomodo intelligatur.*

27 *Consensus primæ uxoris requirebatur, ad hoc ut posset habere plures uxores.*

28 *Causæ dispensationis quæ sint ut antiqui patres possent plures uxores ducere.*

29 *Bigamia ex causa posset concedi secundum Scotum.*

30 *Bigamia usque ad quod tempus fuit permissa.*

31 *Augustini authoritas contradicit. c. gaudemus, nec inuenitur solutio.*

32 *Papa non potest dispensare, ut quis habeat duas uxores.*

33 *Consensus primæ uxoris non requirebatur quando aliquis uolebat ducere alias uxores, secundum aliquos, & respondet contrariis.*

Bigamia

34 *Bigamia prohibita est utroque iure.*
35 *Papa non potest dispensare, ut quis habeat duas uxores ex quacunque causa.*
36 *Papa non potest dissoluere matrimonium consumatum.*
37 *Papa dispensare potest circa matrimonium non consumatum.*
38 *Sicut Papa ex eo quòd Papa non potest miracula facere quod est supra naturam, sic non potest pluralitatem uxorum permittere, & in ea dispensare.*
39 *Papa potest dispensare circa uotum continentiæ solemne, & quòd matrimonium duret ad tempus.*
40 *Papa quare dispensat circa uotum solemne non autem circa matrimoniũ.*
41 *Papa ex causa potest dispensare quòd existens in sacris poßit matrimonium contrahere.*
42 *Papa potest dispensare cum religioso ut contrahat matrimonium.*
43 *Intellectus ad.c.ad monasterium.de sta regu.*
44 *Verbum,potest,non semper præcedente negatiua priuat potentiam.*
45 *Voti solemnitas est de iure positiuo.*
46 *Voti solemnis dispensatio potest fieri propter maius bonum.*
47 *Papa quòd poßit ex causa contra ius diuinum dispensare quomodo intelligitur.*
48 *Concubinatus nunquam fuit licitus etiam antiquis patribus, & ille mulieres quas concubinas uocabant,erant uxores legitimæ.*
49 *Vxores plures habentes eodem tempore poßunt ab inquisitore puniri.*
50 *Sentire male de sacramentis Ecclesiæ quis dicatur.*
51 *Tacitum & expreßum habent in se differentiam.*
52 *Sentiens male de sacramentis Ecclesiæ,ut incurrat hæresim,quid debeat dicere.*
53 *Verbum hæreticale non facit quem hæreticum si non adsit pertinacia.*
54 *Vxores plures ducens eodem tempore non est hæreticus, nisi defendat, idem in religioso.*
55 *Vxores plures ducere eodem tempore an sit factum hæreticale.*
56 *Vxores plures habere eodem tempore est ritus agarenorum.*
57 *Secta iudæorum an sit peior quàm secta agarenorum.*
58 *Hæreticum non minus est transitus seu redditus ad sectam agarenorum quàm transitus ad sectam iudæorum.*
59 *Capi.contra Christianos.de hære.lib.6. habet locum in transeuntes uel redeuntes ad ritus paganorum,sicut iudæorum.*
60 *Vxores plures habens, si non constat de eius mente, suspectus est de hæresi.*

Suspectus

61 Suspectus est de hæresi qui recedit a communi uita fidelium,& abiurat, & inquisitor procedit contra hos suspectos.
62 Inquisitor & Episcopus debent seruare cle.multorum.
63 Episcopi non habentes carceres ordinarios prout disponit.§.sane.cle.multorum.an poßint procedere contra hæreticos.
64 Inquisitores poßunt procedere contra habentes plures uxores.
65 Contrahere binas nuptias non solũ sapit hæresim, sed est factũ hæreticale.
66 Matrimonij contractus cum pluribus adminus sapit hæresim manifestam.
67 Quæ dicantur sapere hæresim manifestam.
68 Angelus de Clauasio reprehenditur super intellectu.§.sane c.Accusatus. de hære.lib.6.
69 Intentio accusati ualde inquirenda est qua de causa contraxerit secundas nuptias.
70 Inno.dictum excusantis idiotas ab hæresi quomodo intelligatur.
71 Ignorare non licet etiam minoribus iura naturalia,nec sacramenta.
72 Ignorantia iuris dubij æquiparatur ignorantiæ facti alieni.
73 Crimen hæresis cum sit Ecclesiasticum ad inquisitores pertinet punitio.
74 Crimina aliqua mixti fori essent nisi qualitas aliqua impediret.
75 Papa & Iudices Ecclesiastici procedere possunt contra peccantes contra naturam,etiam si sint infideles.
76 Crimen contrahentis binas nuptias est mixti fori.s.secularis & ecclesiastici,si tamen non est suspectus de hæresi.
77 Palam uel clam quando dicatur aliquid fieri.
78 Clam quando dicatur aliquid fieri.
79 Palam uel clam peccare quid sit egrauius.
80 Dolus & error quomodo diffiniantur & differunt inter se, & quid de fraude.
81 Nuptias contrahens cum pluribus uiuentibus palam an uideatur errare.
82 Iacobi Butriga.consequentia sustentari potest ex duplici præsumptione.
83 Delinquere in dubio quis non præsumitur.
84 Error in eo qui contrahit binas nuptias simul potest dupliciter considerari, facti.s.& iuris.
85 Error facti alicuius uel proprij an totaliter excuset.
86 Comparatiuum & superlatiuum aliquando retinent propriam naturam, aliquando non.
87 Errans etiam in facto non excusatur a pœna omnino.
88 Conditio personæ cum qua contrahimus est inuestiganda.
89 Scientia distinguitur inter gradus iure naturali prohibitos & positiuo ad ostensionem erroris.

90 *Vxores plures tenens eodem tempore punitur ab Inquisitore ut suspectus de fide.*
91 *Palam delinquens grauius punitur quam clam.*

VIGESIMA TERTIA QVAESTIO.

1 VIgesimo Tertio † Quæro, An Inquisitores hæreticæ prauitatis authoritate apostolica deputati possint procedere contra illos qui binas vel plures nuptias cum mulieribus simul viuentibus contraxerunt. & idem de mulieribus quæ duos vel plures uiros superstites habent, & prima facie uidetur dicendum q Inquisitores id non possint, nam cum huiusmodi contractus plurimum nuptiarum non sapiat hæresim manifeste, quod patet quia exempla quæ ponunt Doctores de actibus sapientibus hæresim manifeste non conueniunt huic contractui, puta quia in eo non emittuntur nephariæ præces circa aras idolorum, nec dæmones consuluntur eorum responsa suscipiendo, nec associantur hæretici ad sortes exercendas, nec aliquod nepharium committitur cum corpore uel sanguine Christi, nec pueri rebaptizantur, nec similia perpetrantur, vt dicit glo. in ca. Accusatus. §. sane, de hæreti. lib. 6. & ibi Docto. sequntur, & Domi. de sancto Geminiano pulchre hæc exponit in consi. 54. quidam sacerdos, merito videtur dicēdum, q de his inquisitores non se debant intromittere, nec punire hos contrahentes, sed eos debent relinquere suis iudicibus puniendos, Ne
2 † negotium fidei quod est multum priuilegiatum per occupationes alias impediatur, neque per eas offendiculum negocio fidei præparetur, ut est tex. in dictis. §. sane, & §. de quæstionibus, eo. cap. Accusatus. Et licet dicti. §§. loquantur de sortilegijs, diuinationibus, & quæstionibus usurarum, & non de contrahentibus plures nuptias simul uiuentium uxorum, tamen ratio illa siue causa quæ ibi ponitur, ne per alias occupationes negocium fidei impediatur, videtur militare in proposito, quia dum Inquisitores occupantur inquirendo contra huiusmodi contrahentes distrahuntur a prosequtione negocij contra hæreticos, inde dicitur, pluribus intentus minor est ad singula sensus, ut dicit gloss. in d. §. de quæstionibus, Bald. in l. j. C. de senten. ex peri. recita. glo. in cap. di-
3 uersis fallacijs, de cleri. coniug. Facit † quia ubicunque ratio scripta in l. militat in alio casu quàm in scripto, dispositio legis ad casum nō scripptum extenditur. tex. cū glo. in l. illud. ff. ad leg. aquil. & tacite cautū habetur pro expresso ubi eadem est rō, vt dicit Bald. in l. his solis. per illū tex. C. de reuo. do. & ubi est eadē utilitas, idē. ius est. l. j. §. hoc edictū, ubi Bar.

O not. ff.

not.ff.quod met.cau.& dicebat Oldra.in d.l.illud, ut ibi referunt Bal. & Flo. ꝙ casus quos continet paritas æquitatis, & idemptitas rationis non sunt quo ad iuris dispositionem separandi, inde dicebat Barto. in l. metum.§.animaduertendum. ff. quod met. cau. quòdquando ratio ponitur indeterminate comprehendit omnem determinationem, quæ ad eam potest adaptari, nam uerba legis sunt corpus & superficies legis, ratio uero seu mens est ipsa anima legis, sicut ergo anima potius debet attendi, quia præstantior & præciosior corpore.l.fina. C.de sacrosan. Eccle. cap.Mathæus, de simo. cap.cum infirmitas,de pœniten. & remissio. sic potius ratio & mens sunt attendendæ & seruandæ. l.scire leges. ff.de legi. cap. fina.de reg. iuris libr. 6. cap.Marcion.j. quæst.7. ut late scribit. Socyn.in consi. xxxj. circa prædictam consultationem. colum.2.libr. 1. unde illa ratione impedimenti attenta quæ in dictis.§§. scribitur,dicendum uidetur, quòd inquisitores non possunt se intromittere de dicto
4 contractu plurium nuptiarum. Et † sic quamuis in dictis.§§.non fiat mẽtio nisi de diuinationibus, sortilegijs, & quæstionibus usurarum, & ex quo non conueniunt uerba non debeat conuenire iuris dispositio. ut. l. 4. §.totiens.ff.de damno infecto. cap.indemnitatibus, de electio. libr. 6.cum alijs,ut scribit Decius in cap. nullus, de electio. Tamen ex dicta indemptitate rationis videtur facienda illa extensio, ut est dictum, cum non omnes articuli sint comprehensi in iure. Sed procedendum sit de similibus ad similia. l. non possunt. ff. de legibus.late traditur a Moderni oribus in l.inter stipulantem. §.sacram. ff. de verbor. obliga. Ab-
5 bas in cap. quemadmodum de iureiuran. Accedit † quia cum dict. §. sanè, faueat iurisdictioni ordinariæ, uidetur extendendus ad alios casus non sapientes hæresim manifeste. facit cap. P. & G. de offici. delega. & plura quæ traduntur in l. quidam. ff.de lib.& posthu.quia fauores debent extendi, & odia restringi, ut ibi.cap.odia. de regu.iur. libr.
6 vj. Secundo † facit, quia plerumque. Immo à communiter accidentibus huiusmodi contractus solent fieri a rusticis, & ab hominibus idiotis, & fere bestialibus, qui credunt hoc ipsis licitnm esse, & Ecclesiam sic tenere, & hij propter eorum rusticitatem excusantur ab hæresi, ut dicit Innocen. in cap.firmiter, de sum. Trini. quoniam ut referunt Bald. & Moderni. in Rubric. C. eod. titu. tales non sunt dicendi, nec censendi hæretici, ex quo animo pertinaci suum errorem non defenderent, sed Ecclesiæ se summitterent. cap. dicit. Apostolus. in verbo, pertinaci. 24. quæst. 4. gloss.in cap.hæc est fides. in uerbo emendari. 24. quæst. prima. l. 2. in uerbo leui argumento. C. de hæreti. & inquit Bal. in d. rubri. quòd hoc maxime facit ad defendendum rusticos

& idiotas

& idiotas personas, quæ sæpe impetuntur de hæresi ab inquisitoribus, & refert Alberi. de Rosate in 4. parte statutorum. quæst. xxxij. incip. Item quærit ipse Gandinus. se ita obseruasse in curia Romana dum defenderet quosdam Mediolanenses de hæresi, sequitur Bartho. Cepolla in cautela. clv. incipien. bonum & utile, & illud dictum Innocen. sequuntur Bald. Anto. de Butrio, Cardi. Abbas & alij in rubri. de summa Trinita. Felyn. in cap. j. de hæreti. Ioan. de Ana. in cap. firmissime. eod. titu. Cardin. in clemen. 1. §. fin. quæst. 2. in fi. de usuris. idem in clement. 1. §. porro. de summa Trinita. & idem in effectu dicit sanctus Thom. in 4. quem refert Palatius rube. in allegatione sua in cau-
7 sa hæresis. colum. v. Pro † quibus facit, quia sufficit laicis implicite credere quod credit. S. mater Ecclesia. glossa. in ca. cum Christus. de hæreti. Abbas in cap. 1. eod. titu. vnde quamuis iste contrahens has nuptias dicat sibi fuisse licitum sic contrahere, ex quo non ad iungit pertinatiã, sed credit quod Ecclesia credit, non est reputandus hæreticus, & sic uidetur, quod ad Inquisitores non spectat cognitio huius criminis, quinimmo dicebat Saly. in l. cum qui duas. C. de adulter. quòd mulier sciens factum, & ignorans ius credens sibi licere cum habente uxorem contrahere, excusatur, ut ibi dicit glos. & in l. Auunculo. ff. de conditio.
8 sine causa. Tertio † accedat, quod dicit Abbas in cap. cum haberet, de eo qui duxit eam quam poll. per adulter. quòd Ecclesiasticus iudex potest punire contrahentem binas nuptias, si est uir abscisis pannis ante & retro, & si est mulier crinibus incisis ad maiorem infamiam. iuxta gloss. in cap. Benedicta. xxxij. quæst. 1. & hoc modo possunt dehonestari, unde in quibusdam locis mittantur, uel scalantur, aut alia ignominia eis irrogatur, sicut Ecclesia consueuit diuinatoribus ignominiá irrogare publicam. in ca. Episcopi. xxvj. quæst. j. ut scribit Ludo. Roma. in suo singulari. Dxxxj. tu scis quæ pœna. pœnam autem diuinatorum tradit Ludo. Roma. in singu. Dclx. Tu scis quòd isti diuinatores. Vnde cum Abbas loquatur de iudice Ecclesiastico intelligendus est iudex ordinarius, non delegatus. cap. si iudex laicus, de senten. excom. & sic inquisitores non comprehendit, cum ipsi delegati sint. cap. ne aliqui, de hæreti. libr. 6. & uerba debent intelligi in potiori significatu. l. 1. qui in perpetuum. ff. si ager. uecti. uel emphi. pet. & dicens de uno de alio negat. l. prætor. ff. de iudi. cap. nonne. de præsump. Quar-
9 to † facit, quòd punitio dictorum contrahentium ad iudicem secularem spectare uidetur non ad iudices Ecclesiasticos, per textum. in l. cum qui duas. C. de adulter. ubi dicitur tales contrahentes teneri pœna infamiæ & stupri, quæ est in uiris honestæ uitæ pœna dimidiæ partis bono-

rum, humiliores cohertione corporis & relegatione. §. item lex Iulia.
10 institutio. de public. iudi. Nec † ad hoc uenit in consideratione an ualeat secundum matrimonium uel non ualeat, quia certum est non ualere stante primo, ut in d. cap. cum haberet, & ita non consideratur iuris effectus, sed animi destinatio cum facto extrinsecus sequto, ut dicitur in d. l. eum qui. ut non obstet. l. cogitationis. ff. de pœnis, non enim punitur pœna mortis sic contrahens, nam uxoratus accedens ad solutam non committit adulterium, ut dicit glo. in d. l. eum qui duas, sed stuprum, cuius pœna non est capitis, ut ibi dicit dicta gloss. & ibi Saly. quem sequitur Ange. de Areti. in tract. maleficiorum in uerbo che me hai adulterato. colum. 7. uers. & aduertas, idem dicit Saly. in l. 2. C. de incest. nupt. quamuis Ludo. Roma. in dicto singu. Dxxxj. dicat pœnam capitis statutam. per. d. l. eum qui, quod ibi nullatenus probatur. De iure uero canonico non reperitur pœna sancita in muliere patiente stuprum, secus in uiro si uirginem cognouerit, ut in cap. j. de adulter. scribit Saly. in d. l. eum qui duas, quę habet locum siue essent sponsæ, ut. l. j. ff. de infami. siue una esset uxor altera uero sponsa, ut in d. l. eum qui, dummodo
11 secuta fuerit copula carnalis cum utraque. Si † uero primum matrimonium fuerit illicitum, quia consanguinea uel affinis in gradibus prohibitis, secundum uero licitum, non punitur ut contrahens binas nuptias, ut super utroque concludit Bal. in consi. 118. uerba matrimonij. li. j.
12 Et † adeo uidetur pertinere ad iudicem secularem huius punitio criminis, quòd si incideret quæstio de matrimonio, & alias, ut quæstio spiritualis spectaret ad iudicem Ecclesiasticum. cap. tuam, de ordi. cogni. ca. lator. qui filij sint legiti. nihilominus iudex secularis posset recipere & inducere probationes super matrimonio, ut tenet. Bal. in l. quotiens. C. de indicijs. Petrus de Ancha. in clem. dispendiosam. de iudicijs. quia illa capitula loquntur quando ageretur ciuiliter, secus si criminaliter, quia sicut in criminali punitio spectat ad secularem, ita & cognitio. cap. 3. de rapto. ut refert Ange. de Areti. in d. tracta. in dicto uerbo. uersicu. quid in casu, inde dicebat. Pau. de Castro. in l. Titia. ff. solut. matrim. quòd ubi pœna sanguinis ingeritur, causa matrimonialis uentilatur corā layco, & sic concludēdum uidetur punitiones binas nuptias contra-
13 hentis ad iudicem secularem spectare. Habes, † vltimo, quod non uidetur iste casus aliquo modo spectare ad Inquisitores, cum contrahens non uideatur de fide male sentire, aut enim iste contrahit clam, aut palam, si clam, præsumitur in dolo, non autem in errore, & sic nō præsumitur hæreticus, quia hæreticus non est sine errore, quia hæresis est dogma falsum, vt in cap. hæresis. 24. quæst. 3. vt concludit Iacob. Butr.

& alii

& alij post eũ in l.nemo.C.de summa Trin. si palã. tunc excluditur delictum non aũt includitur, vt dicit Bal.in d.l.nemo.vbi subdit hunc non esse hæreticũ, si aliud non est in causa, hoc est nisi velit errorẽ suũ defendere pertinaciter, allegãdo, ꝙ sibi fuit licitũ quod fecit, omnis aũt paratus corrigi non est hæreticus.c.dãnamus.in fi.de summa Trin. Arch.in c.quicunq;.de hære.lib.6.c.hæc est fides. 24.q.j.facit, quia qui palã facit actũ sibi prohibitũ non videtur esse in dolo, sed in bona fide.l. cum ipse. C.de contrah. empt.& est tex.notabilis in l.fi. ff. de ritu nupt. vbi contrahens palã cum consanguinea mitiori pœna punitur quã qui clam, si ergo qui clam contrahit non videtur male sentire de fide, vt est dictũ, & qui magis punitur, ut in proxima.l.fi.multo minus qui palã, qui minus deliquit, & ualet argumentũ a maiori ad minus negatiue.l.relegatorũ.§.potest.ff.de interdictis & relega.l.qui indignus.ff.de sena. Decius scribit in l.non debet cum.ff.de regu.iur. Alberi.de Rosate in l.j.C.de nego.gestis. Bal. in l.conuenticulam.C.de Epis.& cleri.

14 HIS † TAMEN NON obstantibus, suffragio diuino repetito, contrariũ est uerius, ꝙ punitio ꝯhentis binas nuptias uel plures uxorũ simul uiuentiũ ad inquisitores spectat, sicut cæteræ causæ hęreticales. Et in primis præmittendũ est, ꝙ nunq̃ etiã in lege naturæ uni uiro licuit simul habere plures uxores, nec de consensu uxoris, nec ꝑꝑ sterilitatem, nisi ex dispensatione diuina, & hæc est cõis opinio, vt dicit Petrus de Palude in 4. dist.33.q.j.conclusione.2, & huius dicti prima particula probatur in c. gaudemus.§.quia uero.de diuortiis, ubi dicit tex. nec ulli unq̃ licuit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit diuina reuelatione concessum, q̃ mos quandoque interdum ẽt fas censetur, per quẽ. s. morem sicut Iacob a mendatio, Israelitæ a furto, & Sanson ab homicidio. sic & Patriarchæ, & alij iusti uiri (qui plures leguntur simul habuisse uxores) ab adulterio excusantur, & hoc probatur ibi triplici authoritate sacræ scripturæ, nã legitur Gene.2.quod cũ Deus immisisset soporẽ in Adã, & obdormisset, tulit unã de costis eius.& repleuit carnem pro ea, & ex illa formauit Euã primã mulierẽ, tulit enim unã de costis non plures, ad designãdum ꝙ debet esse unus unius, & fuit costa, non caput, nec pes, ut uideretur nõ domina, nõ serua, sed collateralis.i.socia.c.nec illud.33.q.5.& ideo lex ciuilis appellat eã sociã diuinæ & humanæ domus.l.aduersus. C. de crimin.expilatæ hæredi. Itẽ in eadẽ scriptura Gene.2.dicitur, quamobrẽ relinquet homo patrẽ & matrẽ & adhærebit uxori suæ, non dixit in plurali, uxoribus, sed in singulari, uxori, ad designandũ ꝙ unus debet adhærere uni uxori, & non pluribus, & una uxor uni uiro, & non pluribus, ut in d.c. gaudemus. Itẽ & erũt duo in carne una, sunt enim uir & uxor, una caro

ideſt ad unam carnem procreandam coniuncti. cap.debitum. de biga. in princip.Cardi.Alex.in c.j.de coniugio leproſorum.ca.Martinus, de cogna.ſpirituali,ſed quia utrunque iſtorum habent fornicatores,dicendum eſt ſecundum Vgo. Cardi.in carne vna, ideſt uterque habebit poteſtatẽ corporis alterius.i.Corin.7. mulier non habet poteſtatem corporis ſui, ſed uir,ſimiliter & uir non habet poteſtatem corporis ſui, ſed mulier, & copulatione coniugij uiri atque mulieris unum corpus efficitur, & ſic non poteſt pro parte eſſe unius,& pro parte alterius uxoris.in c. ex parte. 2.de conuerſione coniugatorum. Et notandum eſt, quòd tex. dicti.cap. gaudemus dicit, ab initio una &c. ubi dicunt Hoſtien. & Ioan. Andre. ab initio.ſ.creationis humanæ,cum qua ius naturale, & naturalis cepit ratio. ca.j.diſtin. 5.& ſic a iure naturali eſt indictum, ut unus uir uni uxori adhæreat,& non pluribus ſimul. Propterea † dicebat Magiſter ſententiarum in 4.diſtin.33.ca.3.ꝙ ueniente plenitudine temporis, quo Chriſti gratia ubique eſt dilatata, reducta eſt lex nuptiarum ad priorem honeſtioremque inſtitutionem, ut unus uni in figura Chriſti coniungatur, & eſt concluſio.S. Bona.in d.diſtin. q.2. quòd contra legem naturalem eſt quòd quis plures ſimul habeat uxores,unde Lamech qui duas habuit contra morem & naturam, adulterium commiſit,ut Geneſi.4.& ibi glo.interlinearis,& Doctores,& Vgo Cardi. ibi inquit,habuit duas uxores Lamech inſimul contra præceptum domini,uel contra ius naturale,quod dictat ꝙ unus unius ſit uir,& una unius ſit uxor,qđ in idem incidit,& idem concludit Ioan. de Baſſolis.in 4.in d.diſtin.q.unica,dicens,ꝙ nec modo nec alias eſt uel fuit bigamia licita,niſi ex diſpenſatione diuina,& in caſu neceſſitatis,quam ibi ponit, & intellige bigamiam quando quis haberet plures vxores inſimul,non autem quando ſucceſſiue, ut ibi declarant omnes doctores in euidentialibus quæſtionis de qua agitur.nam bigamia ſecundo modo capta licita eſt.Pau.j.ad Corin.7.dicens,ſi dormierit uir, cũ vult, nubat mulier in domino,& aſſertio contraria fuit hæreſis Tertuliani.c.iſte.32.q.4.& ad hoc dicit.S.Tho.in 4.diſt.33.q.j. arti. j. ꝙ de iure naturali homini in ſua inſtitutione humanæ naturæ inditum eſt, quòd ſit una unius, ut Gene.2.erunt duo in carne una. & obligatio facta ſecundæ uxori eſſet impoſſibilis, quia quod uni datum eſt alteri dari non poteſt, nam homo contrahens cum una uxore ſui corporis poteſtatem ei tradidit, ut neceſſe ſit reddere debitum cum petierit, & contra legem naturæ eſt, ſi poſtea alteri poteſtatem ſui corporis tradat, quia non poſſet ſimul utrique reddere debitum,ſi ſimul peterent, & pro hoc facit optimus text. in l.3.§.ex contrario.ff.de acquir.poſſe.ubi dicitur ꝙ plures eandem rem in ſolidum poſſidere non poſſunt.contra naturam quippe eſt,ut cum ali-

quid

quid ego teneam, tu quoque idem tenere uidearis, & infra, non enim ma gis eadem possessio apud duos esse potest quàm ut tu stare uidearis in eodem loco in quo ego sto, uel in quo ego sedeo, tu sedere uidearis, ad idem est tex. in l. si ut certo. §. si duobus. uehiculum, ibi, quia non omnia uehiculi loca teneam. ff. commoda. & Matthæi. 6. nemo potest duobus dominis seruire, aut enim unum odio habebit & alterum diliget, aut vnum sustinebit, & alium contemnet. Præterea de lege naturæ est quod tibi non uis alteri ne feceris, omnia quæcunque uultis, ut faciant uobis ho mines, & uos eadem facite illis. ca. ius naturale. j. dist. sed uir nullo modo uellet, ꝙ uxor alium uirum haberet, sequitur quòd ipse vir contra legem naturæ faceret, si aliam superinduceret uxorem, facit, illud, quod quisque iuris quis in alium statuit eodem iure ipse utatur, ut in l. j. ff. qđ quisq; iu ris. Præsertim hæc uera sunt, q̄a, vt inq̄t. S. Tho. q̄cq̄d est ꝯ desideriũ natu rale ẽ ꝯ legẽ uaturæ, sed zelus uiri ad vxorẽ & uxoris ad uirũ naturalis est, quia in omnibus inuenitur. Cum ergo zelus sit amor non patiens consor tium in amato, videtur ꝙ contra legem naturæ fit, ꝙ plures vxores habeant vnum virum. Et idem dicebat Magister hystoriæ scholasticæ, ut
16 dicit Bal. in c. ex transmissa. col. 2. de resti. spoliat. Et † intelligo legem naturæ hic, non eam quæ est communis omnibus animantibus, & sic est generis natura, ut insti. de iure naturali. in princ. & in l. j. §. ius naturale. ff. de iusti. & iure. ca. ius naturale. prima distin. & secundum hanc legem na turalem habere plures uxores non est contra legem naturæ, ut dicit Ricar. in d. distin. 33. q. j. quia filiorum procreatio, & maris, & fœminæ con iunctio est de hac lege naturæ, ut in d. c. ius naturale. & pluralitas uxorũ, neque totaliter tollit, neque totaliter impedit hanc filiorum procreationem, immo extendit, cum vnus vir sufficiat pluribns uxoribus fœcundã dis & educandis filijs ex eis natis, ut dicit. S. Tho. in d. distin. 32. & uidemus ꝙ cætera animantia indiuidua consuetudine non utuntur, quinimo commiscent se cum pluribus fœminis, nec habent unam solam, sed plures. Loquor ergo hic de lege naturæ, quam naturalis ratio in practica obseruandã in agibilibus constituit, & diffinit illam. S. Tho. in d. distinct. dicens, lex naturalis nihil aliud est quàm conceptio hominis naturaliter indicta, quæ dirigitur ad conuenienter agendum in actionibus proprijs, siue competant ex natura generis, ut generare, comedere, & huiusmodi, siue ex natura speciei, ut raciocinari & similia, omne autem illud quod actionem inconuenientem reddit fini quem natura ex opere aliquo inten dit contra legem naturæ esse dicitur, quia in homine est natura generis
17 qua est animal, & natura speciei qua est homo, ut inquit Ricar. Sic † ergo matrimonium habet pro fine principali prolis procreationem, &

educationem, & hoc est secundum legem primam naturæ communem omnibus animantibus, & sic secundum naturam generis, & habetur in 8. ethicorum, & in iuribus proxime allegatis, & de hac non loquimur, ut di xi. Habet etiam matrimonium alium finem in hominibus solum, scilicet communicationem operum, quæ sunt necessaria in uita, & secundum hoc coniuges fidem sibi ad inuicem debent, quæ est unum de bonis matrimonij. Tertium insuper finem habet matrimonium, scilicet significationem Christi, & Ecclesiæ, & sic bonum matrimonij dicitur sacramentum, idest inseparabilitas, quia nullum diuortium patitur, ut in ca. omne itaq;. 27. q. 2. unde primus finis, scilicet proles respondet matrimonio hominis in quantum est animal, secundus, scilicet communicatio operum inquã tum est homo. Tertius, scilicet significatio Christi & Ecclesię inquantum est fidelis, unde pluralitas uxorum non totaliter tollit neque impedit primum finem, cum unus uir sufficiat ad impregnandum plures mulieres, sed finem secundum & si totaliter non tollat, tamen multum impedit.

18 Eo † ꝙ non facile potest esse pax in familia ubi uni uiro plures uxores iũguntur, cum uir vnus non posit sufficere pluribus uxoribus ad uotum, & communicatio plurium in uno officio causat litem, sicut figuli conrixantur ad inuicem, sic plures uxores, nam una suspicaretur alteram a marito plus se diligi, & certarent contra uirum adinuicem, & naturalis ratio dictat æqualem debere esse obligationem quantum ad usum corporum suorum inter uirum & uxorem, ad hoc ut sit societas coniugalis, quia ut dicit Ricar. dictat ipsa naturalis ratio, nullum debere se obligare ad aliquid quod posit esse incompossibile alij rei cui obligatur, impossibile autem est, unum virum ęqualiter esse obligatũ pluribus mulieribus, sicut uni soli, & sic una ex iure etiam matrimoniali tenetur uir uxori petenti debitum reddere, quod obseruare non posset quando plures simul hoc peterent, & sic non esset inter plures mulieres pacifica cohabitatio, & quotidie cum marito lites & iurgia haberent, quod patet in exemplis de mulieribus famosis in bonitate, quid ergo esset in alijs habemus quanta fuerit inuidia inter Saram, & Agar postquam concepit, Gene. 21. & inter Rachel & Lyam, quia filios non habebat Rachel sicut Lya. Genesi. xxx. quanta Anna sterilis in Fœhennam fœcundam, quanta Mariæ ad Moysen propter Aethiopissam. Nume. 12. patet ergo nono ex præmisis quòd contra legem naturæ intellectam ut supra est bigamia idest contractus matrimonialis cum pluribus mulieribus simul uiuentibus, & sic monogamia est de lege naturæ, ipsa uero bigamia contra, prout concludunt Ioann. de Basso. S. Thom. S. Bona. Scotus, & Petrus de Palude in dict. distinction. & hæc est communis opinio, & idem Alexand.

19 xand. de Ales concludit. in 4. parte. quæstio. 2. articulo. 4. Et † pluralitas hæc uxorum est contra perfectionem matrimonij prout est in remedium, ut scribit Gui. de Robio in d. dist. q. j. Durandus tamen in 4. distinct. 32. q. 1. uidetur magis inclinare ꝙ bigamia sumpta modo de quo supra non sit contra legem naturalem, dum inquit rationes quibus vtuntur doctores ad probandum esse contra ius naturale pati calumniam. Et primo quia licet pax impediatur in domo ubi esset pluralitas uxorum, hoc non prouenit nisi per accidens, & nō per se, quia procederet hoc ex malicia mulierum, & sic ꝙ propter hoc non est dicendū ꝙ sit cōtra ius. naturale. Secundo quia illa communicatio operum quæ supra fuit considerata non est necessarius finis ipsius matrimonij sed per accidens, quia excepta ꝓcreatione prolis & educatione, omnia alia opera domus possunt fieri melius per uirum quàm per mulierem, & quod illud Gene. 2 faciamus adiutorium ei simile sibi intelligitur secūdum August. quo ad generationē & educationē prolis, & nō quoad alia, quia alia possunt melius fieri per uirum quàm per mulierem. Tertio arguit ab inconuenienti, quia cum plures fuerint gentiles qui uixerunt in lege naturali, & habuerunt plures uxores, absonum uidetur dicere omnes illos peccasse contra legem naturalem, & quod adeo fuerit absoluta ratio naturalis apud illos gentiles & infideles quòd iudicauerint pluralitatem uxorum licitā, Sed
20 retenta præmissa conclusione. Dico † ad primum secundum Doctorem Parisien. D. Ioannem a Celaiam Valentinum in d. dist. ꝙ pacis perturbatio inter plures uxores non prouenit ex malicia mulierum seu earū proteruia, sed potius ex amore quem naturaliter habet uxor erga uirū, qui non patitur consortem in amato, & sic alteram mulierem iungi cum uiro suo, & si pluries iūgeretur uir uni quàm alteri inardesceret Zelus iste, quod patet Gene. 30. nam Rachel, & Lya sorores erant, tamen inter se rixabantur, ubi dicebat Lya ad Rachel, parum ne tibi uidetur ꝙ præripueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filij mei tuleris, & ait Rachel, dormiat tecū hac nocte pro mandragoris filij tui, & zelus dicitur amor excessiuus, uel dolor de nimio dolore procedens, inde est ꝙ zelotipus dicitur ille qui ita forte diligit aliquem, quòd nollet quod ab aliquo amaretur, & ita dilectionē eius sibi appropriat tam actiuam quàm passiuā, & dolet quando alium amat, uel quando ab alio adamatur, & zelotipia est ægritudo animi ex eo proueniens quòd timeat ne adsit alteri quod cum nemine uelit habere commune, secundum Crisippum. qui igitur ita amat, ut sollicitus sit ne quis amore suo perfruatur, zelotipus est, & zelotipia oritur ex amore non patiente consortem in re amata. secundū Beatum Tho. in 1. 2. q. 28. arti. 4. & inde orta est lex zelotipiæ de qua Num. quinto.

quinto.ubi dicit Vgo Card. ꝙ zelus proprie est amor uiri in uxorẽ, pro quo nõ põt substinere ut aliis colloquatur, uel munuscula ei mittantur, & eadem est ratio e contra uxoris ad maritum. Inde dicitur ꝙ nihil est furore amoris uehementius, ut in auth.quib.mo.mat.efficia.leg.colla.7. §.illud quoque, & notum est quid furens fœmina possit.ut inquit Virgi. in 4.Eneidos, & uarium & mutabile semper fœmina producit.ut in ca. forus de uerb.signi.& Ouidius sexto Methamo.lesaq; quid faciat, quid amens, quid fœmina disces.& in tertio de arte, inquit, non bene cum sociis regna, uenusque manent, & in 2.de remedio.secta bipartito cũ amẽs discurrit utroque alterius uires subtrahit alter amor, & non est ira supra iram mulierum.Bal.in l.si apud.C.de reuocan.dona.maxime quãdo ira tur ex zelotipia, nã a tribus timuit cor meum, & a quarto timuit facies mea, & infra dolor cordis & luctus, & mulier zelotipa.Ecclesi.26.& hæc zelotipia uidetur iustus dolor quem difficile est temperare, ut est forte argu.in l.si adulterium cum incestu.§.Imperatores. ff. de adulteriis facit l.iratus.C.de adulteri, & plura scribit Lucas de Penna in l.j.col.26.uersi. 24 quæro.& uidemus in animalibus brutis ꝙ morsibus, & ungulis defen dunt fœminas suas in concubitu aliorum animaliũ, ut patet in leonibus, simiis, & huiusmodi, ut apud Plinium legitur, & fœmina in omni genere animalium plus concupiscit quàm masculus, & ardentius mouetur ad amorem, ut inquit Isido.lib.7.de animalibus.

21 Ad † secundum dico, ꝙ licet uerum sit, ꝙ mulier fuit data uiro in adiu torium, scilicet pro creatione filiorum & educationis, secundum.S. August.& idem firmat.S.Tho.in j.parte. q.92.artic.j.in corpore.insequens Augustinum, tamen non excluditur ab alijs, nam idem Tho.in eadẽ parte & q. art. 2. quærens an fuerit conueniens in prima rerum institutione ex uiro formari mulierem magis q̃ in alijs animalibus, concludit ꝙ sic. & inter alias rationes adducit, ꝙ mas & fœmina coniunguntur in hominibus, non solum propter necessitatem generationis, ut in aliis animãtibus sed etiam propter domesticam uitam, in qua sunt aliqua opera uiri & fœminæ, & in qua uir est caput mulieris.& pro hoc allegat Aristo.in 8.Ethicorum, & ideo non uidetur dicendum, ꝙ ad omne opus melius uiro per alium uirum adiutorium præstatur quàm per fœminam, excepta generatione & æducatione filiorum, quia ut inquit Aristo. in 3. æconomicorũ, alia sunt opera propria uiri alia uxoris in domo, & constat quòd unumquodque opus melius fit per eum cuius est proprium, q̃ per alium, & sic præter generationem alia sunt quæ per fœminam melius parãtur, quàm uirum.iuxta illud, ubi non est mulier ingemiscit æger, & sic patet ꝙ illa communicatio operum est consideranda pro fine dicti matrimonij, &

quæ

quæ dicit Beatus Auguſt.& Tho.in d.art,j. intelliguntur abſolute loquē tes de uiro & fœmina.Hæc uero quæ dicimus intelliguntur in comparatione ad maritum,ut diſtinguit.d.Tho. de Vio, nam uerum eſt ꝙ multa ſunt in domeſtica uita quæ non ſolum melius fiunt per uxores, ſed ſimpliciter nō decent maritum,quin potius nec debet ſcire talia,multa quo que ſunt opera quæ melius ſperantur a muliere q̃ a uiro reſpectu maioris conſuetudinis & inſtructionis,& propter hoc dicitur,ubi non eſt mulier ingemiſcit æger, & ſecundum hoc mas & fœmina in hominibus iunguntur ad opera uitæ domeſticæ,quia maximum uinculum amicabilis & perpetuæ coniunctionis reddet magis idoneam fœminā uxorem ad hæc opera q̃ uirum cum quo non eſt ratio tanti uinculi,ut ibi per eum.

22 Ad † tertium dico ꝙ non eſt mirum ſi illi infideles inciderunt in hunc errorem contra ius naturale ducentes plures uxores inſimul, cum plura alia commiſerint contra ius naturale. fuerunt enim illi idolatræ adorantes idola credentes in illis eſſe aliquod numen, quod erat contra ius naturale,& ideo non excuſantur,nam ut inquit Occham in ſuo dialogo. parte.j.c.77.in fin.Philoſophi aut alij idolatrantes non fuerunt a crimine excuſati,quia aut ſciuerunt idola non eſſe colenda, quemadmodū plures Philoſophi docuerunt in ſcholis nihil diuinitatis eſſe in idolis, & ꝙ eis non eſſet honor diuinus aliqualiter exhibendus, & tamen cum illis idola coluerunt,& ideo conſtat ꝙ criminoſi fuerunt,quia ſecundum rationem uiuere nullatenus conabantur, aut huiuſmodi idolatrantes ignorauerunt huiuſmodi idola non eſſe colenda,& ꝙ ignorantia inuincibili minime laborabant, quia per rationem naturalem poterant inuenire ꝙ nihil diuinitatis erat in idolis manufactis, & ꝙ eis honor diuinus non debebat exhiberi,& de multiplici ſpecie idolatriæ traditur per Doctores in 3. diſt. 37.S.Tho.in 2.2.q.94.Archie.Flo.in 2.parte ſummæ tit.12. cap.j.§.ij.

23 Item † dicti infideles ſciebāt peccatum illud ſodomiticum indecibile & contra naturam, & tamen illud committebant, & publice committunt, ut eſt uulgatum apud ſarracenos, quia Deus non ſic formauit homines ut ſe illo uterentur modo, uiolatur quippe ipſa ſocietas, quæ cum Deo nobis eſſe debet,cum eadem natura,cuius ipſe author eſt, libidinis peruerſitate polluitur.in c.flagicia.32.q.7.& peius eſt hoc peccatum quàm cum matre concumbere.ut in c.adulterij.ea.q. & uſus iſte contra naturā damnabilior atque turpior eſt.c.uſus naturalis.ea.q. & propter illud inducit Deus peſtilentias,terręmotus, & alias tempeſtates, in authen.ut non luxuri.homines contra natu.colla.6. & ob difficultatem pœnitendi hij peccatores dicuntur filij diffidentię. in quos diſtenditur ira Dei in c. clerici.de exceſsi.præla.& hoc peccatum dicitur peſſimum. de quo accu

ſauit

ſauit Ioſeph fratres ſuos ad patrem.Gene.37.ſecundum Auguſt.in ſermone ad hæremitas.47. licet Ly.ibi asſiſtat quod clamat apud Deū. Gene.18.& dicit Vgo Card.Ezechi. 16. in uerbo.multiplicaſti fornicationes meas,ꝙ dæmones uidentur horrere quoddam genus peccati.ſ. ſodomiam.Vnde cū inueniantur dæmones incubi & ſuccubi nunquàm inueniuntur ut incubant & ſuccubant in forma humana contra naturam, & dicit gl.in c.ſed & continuo.de pœ.di.j.ꝙ locus ille ubi perierunt illę ſex ciuitates ob illud peccatum factum eſt aſpala.i.mare mortuū, ubi ferrū natat,& pluma ſubmergitur,nec aqua illa eſt potabilis, nec natabilis, & ibi fiunt poma pulcherrima exterius interiuſque plæna fauilla,& ibi etiā ſcribit Arch.& legi apud Auguſt,de ciuitate Dei.lib.21.c.x. hæc uerba. poma in terra inquit ſodomorū gigni quidem & ad maturitatis faciem peruenire,ſed morſu præſſuue tentata in fumum & fauillā corio fatiſcente uaneſcere. & in c. 8.in eod.lib.terra ſodomorū non fuit ita utique ut nunc eſt,ſed iacebat ſimili cæteris facie,eademque,uel etiā uberiore fæcunditate pollebat,nā Dei Paradiſo in diuinis eloquijs cōparata eſt,hæc poſtq̃ tacta de cœlo eſt,ſicut illorū quoque teſtatur hyſtoria,& nunc ab eis qui ueniunt ad loca illa,cōſpicitur prodigioſa fuligine horrere, & poma eius interiorē fauillā mendaci ſuperficie maturitatis includunt.Vnde merito iura ciuilia ſanciūt tales peccatores gladio ulteriori feriri, cōtra quos leges armari iubentur,& iura moueri.in l.cū uir.C.de adulte.vbi dicit Cy.illius materiā eſſe fœdisſimā,& ibi dicitur, ꝙ exquiſitis pœnis debent ſubdi rei præſentes & futuri, quas eſſe ignē conſuetudo interpretatur.facit.l.pe.ff.de pœnis.& alibi dicit lex pœna capitis hos puniri. l.j.§.q̃ puero.ff.de uariis &extraor.cogni.c.ſollicitatores.§.q̃ puero. de pœniten.diſt.j.& §.item lex iulia.inſti.de publi.iudi. & infamiam iuris & facti incurrunt,ut in d.l.cum uir.& l.j.§.remouet.ff.de poſtula.Et an peccans hoc peccato efficiatur irregularis adeo ꝙ nō posſit promoueri, nec promotus adminiſtrare etiam poſt peractam pœnitentiam,ſcribit ſubtiliter Fran.de Aretio.c.cum non ab homine.col.xj.uerſic.tertium caſum. de iudicijs,& rei huius criminis inteſtabiles fiunt,ut inquit Bart.poſt Iac. de Bel.in d.auth.ut non luxu.homi.colla.6.prout late conſuluit Anaſtaſius in j.lib.conſi.Andre.Siculi,& eſt conſilium.65.incipien.multos futuros,& in præcedenti conſilio.64.Andre.Siculus conſuluit, an uxor temptata a marito de illo uitio posſit petere ſeparationem thori, & an cum muliere proprie dicatur uitium ſodomiticum an pollutio extra ordinaria, conſuluit Soc. in conſi.incipien.uirum cum muliere, & Decius aliquid ſcribit in l.j.C.de ſecun.nupti.colum.3. Nec ualet ſtatutum quòd rei illius criminis puniantur pœna pecuniaria,prout conſuluit in d. cōſi.

quicquid

quicquid consuluerit Petrus de Ancha.in consi.269.iure diuino, de quo meminit Deci.in consi.90.pro tenui facultate.col.2.prout de hijs,& alijs plura ego scripsi in c.cum secundum leges.de hæret.lib.6.& sic patet q̃ sit detestabile illud peccatum,& contra ius naturale,cuius loquutio ac rem inficit. nihilominus tamen dicti infideles in eo ut stercora computruerunt,& de his dicitur Deutero.32. de uinea sodomorum, uinea eorum,& de suburbanis gomorræ,uua eorum uua fellis, & botrus amarissimus. fel draconum uinum eorum,& uenenum aspidum insanabile. unde sequitur non esse inconueniens etiam dicere quòd pluralitate uxorum utantur quæ est contra ius naturale ut dixi.inde succedit regula, ꝙ semel malus semper præsumitur esse malus.c.semel.de reg.iur.lib.6.de qua scribit Bar.in l.sicuti.§.hijsdem.ff.de accusatio.Dominus Iaso. in l.non solum.§.si quis ipsi prætori.ff.de ope.noui.nunciatio.Fely.in cap.cum iure peritus.colu.j.de offi.delega. & propterea ualde mirandū est ꝙ iura canonica mitiori pœna puniant reos illius criminis q̃ iura ciuilia, ut dicit
24 glo.in d.c.flagicia.Et † licet secundum.S.Tho.Ricardum & alios pluralitas vxorū non sit contra ius naturale primæuum genericum,prout est cōmune omnibus,sed contra ius naturale specificū, prout est proprium homini,prout est modo deductum,mihi tamen uidetur ꝙ hæc pluralitas sit etiam contra dictum ius naturale cōmune omnibus animantibus, quia eo ipso ꝙ natura humana fuit condita tempore innocentiæ,fuit contractum matrimoniū in Paradiso terrestri,vnionē & indissolubilitatem accipiens.c.j.de voto,lib.6.& Gene.2.& in c.debitum.de biga.& c.gaudemus.de diuor.ideo necesse est dicere iuris esse naturæ,duplici causa,prima,quia instinctu naturali Adam ipse omniū primus parens statim cum vidit Euā creatam contraxit matrimoniū,ex his verbis, hoc nunc os de ossibus meis & caro de carne mea, quā obrem relinquet homo patrē & mattem & adhærebit vxori suæ,& erunt duo in carne vna.quæ verba prophetice dixit Adā inspirante Deo,vt dicit tex.in c.fraternitatis.35. q.x. & eadē verba retulit Deus factus homo illud confirmans Matthæi.19.& in paradiso terrestri fuit matrimoniū institutū ad multiplicandū genus humanū.Gene.4.post peccatū vero,ad euitandū fornicationē, & sic in remediū.c.sicut.§.his ita.32.q.2.cū igitur Adā dicta verba instinctu naturæ inspiratus dixerit & matrimoniū contraxerit,necesse est id esse iuris naturæ.c.ius naturale.j.dist. Itē matrimoniū fuit contractū in statu naturæ perfectæ,& non corruptæ,non dū enim peccauerat Adā, vt Gene.4.& idē tenet Bar.in l.j.§.huius studij.ff.de iusti.& iure.Bald. hoc magis exprimit in d.l.j.§.ius naturale.col.j. concludens ꝙ matrimoniū consideratur multipliciter, & ꝙ respectu prolis est de iure naturali, & ex illo

iure naturali ex quo deſcendit liberorum procreatio etiam prodiit matrimonium, ut eſt tex. ad literam in l. j. §. ius naturale. ff. de iuſti. & iure, cuius uerba ſunt, ius naturale eſt quod natura omnia animalia docuit, nã ius illud non ſolum humani generis eſt proprium ſed animalium quæ in terra, quæ in cœlo, quę mari naſcuntur, auiũ quoque commune eſt, hinc deſcendit maris atque fœminæ coniunctio, quam nos matrimonium appellamus, hinc liberorum procreatio, hinc educatio, uidemus enim cætera quoque animalia, feras etiam beſtias iſtius iuris peritas cenſeri. i. moueri. idem dicit tex. inſtit. de iure natu. gen. & ciui. in prin. ex quibus habemus eiuſdem iuris naturalis eſſe matrimonium, & prolis procreationem & educationem, & cum matrimonium ſit inſtitutum unius cum uno, & in carne una non in pluribus ut eſt dictum, ſequitur ꝙ pluralitas uxorũ eſt contra ius naturale, cum contrariorum ſit eadem diſciplina. l. j. ff. de hijs qui ſunt ſui uel alie. iur. Non obſtat ſi diceretur, ergo ſecundum hoc etiam animalia irrationalia ſeruarent indiuiduam coniunctionem, cum uideamus contrarium, nam maſculus pluribus fœminis coniungitur & econtra. ad hoc dico quod licet plura animalia hoc non ſeruent, ſunt tamen aliqua quæ coniunctionem indiuiduam ſeruant, ut ſunt turtures & columbi, quæ teſte Plinio coniugij fidem non uiolant, communemque ſeruant domum, & amor ſobolis mari & fœminæ communis eſt, & ex hac cauſa fœmina tardius intrans ad pullos a maſculo caſtigatur. Nec obſtat ꝙ id quod eſt naturale apud omnes debet obſeruari. ut in §. ſed naturalia. iuſti. de iure. natur. gen. & ciui. ſed matrimonij indiuiduus uſus non obſeruatur apud omnes gentes, ergo non eſt iuris naturalis, nã apud agarenos pluralitas uxorum obſeruatur, & quot poteſt paſcere uir tot habere poteſt ſecundum eorum zunas, dummodo non excedatur numerus quaternarius, & etiam apud Anglicos (teſte Cæſare in ſuis cõmentarijs) communes habebantur, & illius habebantur filij, qui uirginem cognouiſſet, & ut refert Ariſto. 2. lib. politicorum, apud libicos hæc uiguit conſuetudo, ut illius filij haberentur, cuius imaginem, & corporis lineamenta oſtenderent. Ad hoc dico, ꝙ quamuis ius naturale & lumen rectæ rationis ſit commune omnibus, morum tamen deprauatione corrumpitur ratio apud aliquos, ut patet in pluribus. & in illis prouincijs ſic euenit, & adeo hoc contingit ꝙ Plato in hunc errorem cecidit in lib. de re publica, inquiens, matrimonia, ſiue uxores debere eſſe communes, unde patet ꝙ bigamia non eſt de iure naturali, etiam reſpectu generandæ prolis, cum ab eodem iure naturali prodeant procreatio prolis, & educatio, & matrimonium, ut in d. §. ius naturale. & matrimonium ſit unius uiri cum unica
25 uxore, non pluribus eodem tempore ſuperſtitibus, ut eſt dictũ. Sed † prædictum

dictum ius naturale reperitur in pluribus a Deo diſpenſatum, tum in lege naturæ, tum etiam in lege ſcripturæ. legitur enim Gene. 16. ꝙ Abraham habuit duas uxores. Saram & Agar, & Iacob duas uxores habuit Lyã & Rachel. Gene. 29. Immo quatuor. Gene. 30. & Auguſt. in c. obijciuntur. 32. q. 4. & Helcana duas habuit Annam ſterilem & Fœnennam fœcũdam. j. Regum. j. Moyſes etiam duas uxores habuit Mariam ſororẽ Aaron, & Ethiopiſſam. numeri. 12. & dicitur Deutero. 21. ſi habuerit homo uxores duas unam dilectam & alteram odioſam, genueritque ex eis liberos &c. & Deutero. 17. non habebit Rex uxores plurimas quæ alliciant animum eius &c. ergo plures habere poteſt, ut ibi glo. interlinearis, & Dauid plures habuit. 1. reg. 15. & 30. & ideo Salomon peccauit quia non ſolum plures ſed plurimas habuit Reginas ſeptingentas & concubinas trecentas. 3. Regum. 11. q̃uis Ioſephus dicat habuiſſe Salomonem ſeptua-
26 ginta, ut ibi refert Vgo Card. Et † hæc diuina diſpenſatio appellatur ab Inno. 4. in d. c. gaudemus. diuina reuelatio, quę diuerſimode ab aliquibus conſideratur, primo ut intelligatur diuina reuelatio non illa, quæ eſt ſpecialis inſpiratio diuina, ſed pro interiori dictamine rationis, quo ſciuerunt ſancti patres, ꝙ pro multiplicatione generis humani licuit habere plures de conſenſu primæ, ſicut enim lex naturalis non eſt ſcripta in codice, ſed impreſſa a Deo in mente, ſic dictamẽ rationis quo ſcitur in quo caſu lex non ſtringit, cum ſit quædam legis interpretatio, & poteſt dici large diſpenſatio, & quia eſt menti impreſſa a Deo ideo dicitur diſpenſa-
27 tio diuina. Et † ꝙ conſenſus uxoris requirendus eſſet uidetur probari, q̃a duobus contrahentibus matrimonium inter ſe ſimpliciter, quilibet trãſfert poteſtatem totam corporis ſui in alterum, propter quod ſine cõſenſu eius non poteſt alteri obligare corpus ſuum. teſte Paulo. j. Corinth. 7. mulier non habet poteſtatem corporis ſui ſed uir, ſimiliter & uir non habet poteſtatem corporis ſui, ſed mulier, propter quod ſine conſenſu uxoris non uidebatur ꝙ poſſit maritus alteri obligare corpus ſuum, & ſic ꝙ eius cõſenſus requirebatur, quia id quod noſtrum eſt ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt. l. id quod noſtrum eſt. ff. de reg. iur. & facto intelligitur. i. uoluntate. quia uoluntas & animus facti eſſe dicuntur. l. bonæ fidei. §. j. ff. de acqui. rerum dom. Bart. in l. pro hærede. ad finem. ff. de acq. hæred. & ſic uir non poterat obligare corpus ſuum alteri mulieri niſi de illius conſenſu, & ex cauſa, quia uxor erat ſterilis, & ad multiplicandum genus humanum quod tunc paucum erat, ſic Geneſi. 16. dixit Sara ad Abraham, Ecce concluſit me dominus ne parerem, ingredere ad ancillam meam, ſi ſaltem ex illa ſuſcipiam filios, & ſcribitur in cap. dixit Sara ad Abraham, 32. q. 3. & ſic patet ꝙ de uoluntate uxoris propter ſterilitatem,

rilitatem, Abraham accepit ſecundam, & ex his cauſis Iacob plures habuit uxores, quia de uoluntate Rachel credit ꝙ Lya ſuppoſuerit ſe ei. Voluit enim parcere Rachel uerecundiæ ſororis ſuæ antiquioris, cum eſſet conſuetudo apud eos ut antiquiores primo traderentur ad nuptias, & de uoluntate harum duarum ingreſſus eſt ad ancillas earum, ad ancillā quidem Rachel propter ſterilitatem eius, ut habetur Gen. 30. & ad ancillam Liæ poſtq̃ Lia credidit ſe deſiiſſe parere, ut ibi, & c, j. 32. q. 4. Et tenentes hanc opinionem exponunt illud ꝙ habetur in d. ca. gaudemus. de diuina reuelatione, hoc eſt; de dictamine rationis quo ſciuerunt illi patriarchæ, ꝙ pro multiplicatione generis humani licuit ipſis habere plures uxores de uoluntate principalis, & hæc expoſitio eſt extorta ſecundum Petr. de Palu. & alios. Secundo conſideratur dicta diuina reuelatio prout eſt quædam ſpecialis inſpiratio abſque traditione alicuius ſcripturæ, & hoc eſt illud quod dicit Innocentius. d. c. gaudemus. quia nihil tam naturale eſt, q̃ unumquodque diſſolui eo genere quo ligatum eſt. l. nihil tam naturale. ff. de regu. iur. c. j. eod. tit. unde præceptum quod habuit obligationem ex inſpiratione diuina facta Adæ de adhærendo uni uxori & nō pluribus, & ſic de non ducendo plures habet diſpenſationem ex ſola inſpiratione ſiue reuelatione diuina, nam ſi princeps terrenus poteſt diſpenſare circa legem a ſe editam ex cauſa vt in c. propoſuit, & ibi ſcribitur. de conceſſi. præben. & c. 2. de filiis presbyterorum. lib. 6. multo magis Deus, cum ab ipſo ſint omnes poteſtates ſpirituales & terrenæ, nam Pau. ad Romanos. 13. inquit, non eſt poteſtas niſi a Deo. facit. c. non debet. de conſangui. & affi. Et ille mos qui apud antiquos deducendo plures uxores tenebatur, fuit inſpiratus diuinitus, ut dicit glo. in c. obijciuntur Iacob. 32. q. 4. & ita non uult dicere glo. relata ad illum tex. ꝙ ratione conſuetudinis ꝑ ciſe excuſarentur a peccato, ſed quia inſpiratione cum eis diſpenſabatur, & ad hoc allegat dictum cap. gaudemus. & nota, quia non dicit ille text. Ambroſij, quia mos erat, crimen non erat, quia ſi hoc diceret, viderētur pagani excuſari, ſed caute dicit, quando mos erat, in quo inſinuat, ꝙ hoc non faciebat conſuetudo, ſed diuina inſpiratio, ut ibi ponderat Card. de Turre Crema. q̃uis glo. ibi aliter ſentiat, dum exponit, quando p̃o quia, nam non benedicit, ut ibi dicit Arch. facit. c. non ſatis. ad finem. de ſimo.

28 Si † quæras cauſam huius diſpenſationis diuinæ, ea fuit præcipua vt proles propagaretur, non ut cōcupiſcentia carnalis uoluptatibus ſatiaretur, & hæc cauſa colligitur ex Ambroſio in d. c. obijciuntur Iacob. inquiente. ꝙ patriarchæ coniugibus excipientibus ſemen miſcebantur, non concupiſcentia perficiendæ uoluptatis, ſed prouidentia propagandæ ſobolis. Et ante Abraham non fuit cum aliquo diſpenſatum, & ideo non fuit La-

mech

mech excusatus ab adulterio, & etiam quia non habuit duas ob propaga tionem prolis, sed ob concupiscentiam carnis. Gene. 4. & sic illa dispen satio diuina fuit facta in casu paucitatis fidelium procreantium prolem, & sic plures mulieres ab uno fœcundarentur, & ita proles ad cultum diuinum multiplicaretur, quia in solis successoribus talium patrum manebat fides, ut dicit Iaco. de Bassolis in d. distin. 32. & idem concedit Scotus in distin. 33. inquiens, potuit Deus legem suam, uel declarare, uel in aliquo casu reuocare in casu illo quando maius bonum prouenit ex reuocacione quàm ex obligatione seu obseruatione, tunc autem quando erat necessitas multiplicandi genus humanum ad cultum diuinum, puta quia pauci erant cultores Dei, necessitas fuit, ut multiplicarentur cultores Dei quantum possent, quia in sola successione eorum mansit fides, & cultus diuinus, ergo pro tunc rationabile fuit dispensare, ut vnus commutaret corpus suum pro pluribus corporibus mulierum ad maiorem multiplicationem cultorum Dei, quæ sine hoc non fieret, sic autem fuit dispensatum, ut præsumitur, de Abraham, & quibusdam alijs patribus.
29 Et † hæc causa dispensationis adeo vera est, vt dicit Scotus ibi, & in suis reportatis & ante eum Iacobus de Basso. & cæteri sequuntur, quod si casus se offerret quem Deus auuertat quòd per bellum, cladem uel pestem multitudo virorum caderet, & multitudo mulierum remaneret, ad procreandam prolem fidelem ad huc rationabiliter Deo dispensante posset bigamia introduci, ut. s. unus plures uxores haberet eodem tempore.
30 Sic † ergo dispensatiue ab Abraham usque ad Moysem & a Moyse usque ad tempus Iudæ Machabei durauit illa dispensatio. Immo ad Christum, ut dicit Petrus de Palude, unde sequitur quòd nunquam licuit simpliciter plures uxores habere, nisi cum dispensatio diuina interuenit, ex causa. s. propter populum in cultu Dei multiplicandū. modo ergo cessante causa cessare debuit illa dispensatio, & ideo hodie Iudæi tantum habent vnam vxorem, vt dicit. d. Vgo. deutero. xxj. & Vgo de nouo castro dicebat, quòd hæc dispensatio decuit vsque ad tempus gratiæ. Sed
31 † contra prædicta facit dictum Augusti. de bono coniugali. ad finem, & refertur a Magistro in 4. distin. 32. inquit enim, antiquis patribus non fuit peccatum, quòd pluribus fœminis vtebantur, nec contra naturam hoc faciebant, cum non lasciuiendi causa, sed gignendi hoc facerent, nec contra morem, quia in eo tempore ea fiebant, nec contra præceptum, quia nulla lege erat prohibitum, & sic hoc dictum Aug. nedum non facit mentionem de diuina dispensatione, sed dicit etiā quod nulla lege erat prohibitum, nec diuina, nec naturali, cum dicat illos non peccasse contra naturam, nec contra præceptum, quod in propria veborum forma
P contra

contradicit decisioni.d.c.gaudemus,ubi dicitur nunquam hoc licuisset, si nunquam licuit,ergo a lege erat prohibitio, & si contrariū erat facien dum requirebatur diuina dispensatio, quod utrūq; negat Augustinus in quiens nulla lege esse prohibitum. Ad hoc dicendum uidetur pro ut aliqui dicunt,quòd Augustinus loquitur de lege scripta,ut scribit Cardi. in c.vrit Sara.32.q.4.arti.1.sed hoc non satisfacit, quia nulla lege scripta, erat prohibitio, sed de lege non scripta,ergo erat prohibitio, & sic contrahentes facerent contra præceptum.nam,ut dicit Pau.ad Roma.3.per legem cognitio peccati. & idem in c. 7.nam concupiscentiam nesciebā nisi lex diceret non concupisces, nec scriptura est de forma substantiali legis,quia sine scriptura ualet lex, & ligat statim si conditor uelit,ut dicit gloss. in clemen. 2.de hæreti, scribit Decius in rubri. de consti.colu. fin.& prohibitio de pluralitate uxorum fuit reuelata Adæ, & per ipsum promulgata, dum adducta ad eum Eua inquit Gene. 2. hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea, quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem,& adhærebit uxori suæ & erunt duo in carne vna, vxori dixit in singulari,non vxoribus in plurali,& ita exponit tex.in d.ca.gaudemus. Vel aliter dici posset quòd nulla lege esset prohibitum ducere plures uxores causa gignendi, & non lasciuiendi, sed hoc non placet, quia diuina reuelatio debebat concurrere ultra illam causam quæ qualificabat dictam reuelationem seu dispensationem, ut scribit Alex. de Alex in 3. suæ summæ.q.27.membro quarto. §.tertio quæritur, & quia pro nunc non occurit optima solutio, ideo relinquo cogitandum, ut saluentur hæc duo dicta contraria,scilicet dictum Augustini, & dictum. cap. gaudemus, quia nullus Doctorum quem ego uiderim hoc aduer-
32 tit. Nec † Papa posset dispensare ut quis habeat duas uxores, quia esset contra legem diuinam,ut dicit Abbas in q. sua. Episcopus. colum.
33 iij. Nec † consensus primæ vxoris requirendus seu necessarius erat ut sentit Sanctus Bona. quando diuina reuelatio dictabat illis sanctis patribus multiplicare uxores ad gignendum filios qui futuri erant cultores Dei, necessitas debebat concurrerere propter quam iustum erat contrahere, & authoritas diuina approbans & præcipiens. Et dicit Scotus in dict. distinct. quòd si aliqui sine istis causis contraxissent non est inconueniens dicere qnòd mortaliter peccauerunt, & licet maritus & uxor æquales iudicenter in actibus coniugalibus, ut. j. ad corinthios. 7. & ideo sicut biuiria nunquam licuit, ita quòd una mulier duos viros uel plures haberet. Ita bigamia econtra non uidebatur licita, in hoc tamen puto aduertendum de mente Scoti qui in dict. distinct. subtiliter loquitur, quòd in tali dispensatione non est consideranda æqualitas

com-

commutatiuæ iusticiæ quo ad præiudicium, quod forsan ex tali dispensatione posset fieri primis uxoribus quo ad redditionem debiti coniugalis, ut statim dicam, sed authoritas superioris instituentis uel approbantis talem commutationem, quia & si res aliquæ sunt inferiorum dominorum, cõmutatio tamen earũ licita, & iusta, talis determinatur a legislatore, & multo magis in proposito de corporibus in comparatione ad Deũ, cum ipse statuerit matrimonium in statu innocentiæ in officium & sic ad multiplicationem generis humani, & pro statu naturæ lapsæ in remediũ pro fornicatione uitanda, & sic duo sunt fines matrimonij, scilicet procreatio filiorũ, & iste finis est principalior, de quo Gene. 2. alius finis est minus principalis. s. uitatio fornicationis prout est in remediũ, iuxta dictum Apostoli. vnusquisque (inquit) suam habet, propter fornicationem uitandam, supple. Et quantum ad primum non fit præiudiciũ seu iniusticia primis uxoribus, quia corpus uiri ad istum finem qui principalior est plus ualet, quàm corpus mulieris, patet, quia vnus uir potest fœcundare plures mulieres quasi eodem tpe, non sic una mulier a pluribus uiris fœcundari, q̃a licet mulier postq̃ est ĩpregnata posśit ẽt impregnari, & quinque gemelli nasci possent, quia tot sunt receptacula mulieris, vt dicit Aristoteles de quadam muliere Alexandrina quæ quinque filios simul peperit, teste iurisconsulto in l. si pater. ff. de solutio. & l. antiqui. ff. si pars hære. pe. scribunt plura moder. in l. cum quidam. §. si unum. ff. de acqui. hæred. tamen quando a pluribus una mulier cognoscitur frequẽtius causatur aborsus, inde est q̃ meretrices raro pariunt, vt dicit Petrus de Palude in d. dist. & propterea dicebat Scotus quo ad istum finẽ pro tempore naturæ lapsæ de stricta iustitia videtur bigamia licita, ut uir cum tot corporibus mulierum corpus suum commutet, quod posśibile est ipsum fœcundare, quæ non erat in statu innocentiæ licita quando matrimonium fuit præcise institutum in officium, quia tunc non fuisset necesśitas, q̃ vir plures habuisset vxores ad filios vel filias procreãdas, quia per contractum matrimonij cum vna fuisset sufficiens procreatio, & nec vir vel mulier fuisset sterilis prout in statu lapsæ naturæ plerunque contingit. Quo vero ad secundum finem minus principalem puta fornicationis vitationem æqualiter se habent corpus viri & mulieris, vnus enim tantum vir sufficit ad vitandum fornicationem, & licet quo ad hunc finẽ concurrente dispensatione diuina, & attento principaliori fine matrimonij, qui est multiplicatio prolis, videtur fieri iniustitia mulieri, tamen ipsi mulieri in hoc casu non fit iniustitia, quia corpus viri ad istum finem qui est principalior plus ualet, q̃ corpus mulieris, & mulier debuit uelle q̃ uir in tali casu necesśitatis prolis multiplicandæ ab ipsa aliquotiens

 separaretur,

ſepararetur, ut poſsit cum altera cubare pro illo fine principaliori prolis ſcilicet multiplicandæ,& hoc patuit ſupra in Sara,& in alijs mulieribus de quibus ſupra,quæ cum non poſſent habere filios a ſuis maritis voluerunt vt ad alias ingrederentur,& ſic de illis ſuſciperent filios,& eo modo conſenſus primæ uxoris interuenit, nam ſecundum rectam rationẽ utraque pars debet uelle aliquid de ſuo iure dimittere in commutãdo & recipiendo permutationem ad finem minus principalẽ,vt recipiat æquiualens in comparatione ad finem magis principalem, quem plus debet eligere,licet debeat commutari aliquid de illo quod eſſet ſibi debitũ determinatum remittere,quod quandoque eſt neceſſe in aliquo caſu, quando ſcilicet ad talem remiſsionem tenetur & complere licet,& debet,quãdo a ſuperiori eſt ordinatum,vt patet in dictis mulieribus quarum mentio ſupra habita eſt.Et ſic patet lege naturali fuiſſe prohibitam bigamiã, diſpenſante tamen diuina prouidentia, ob cauſam iam dictam licuit Abrahæ & aliquibus patribus plures habere uxores,& non ſolum licuit ſed

34 etiam meritorium fuit,vt dicit Ioan.de Baſſolis in d.di.Prohibetur† ẽt. l.canonica pluribus matrimonijs copulari eodem tempore,vt in d. cap. gaudemus,& lege ciuili, ut in l. eum qui duas.C. de adulte.non obſtante ꝙ Imperator Valentinianus ſenior ſectæ Arrianæ amator legem tulerit ut qui uellet poſſet duas vxores habere,ut legitur apud hyſtoriam tripartitam lib.8.ut ipſe cum Seuera uxore haberet Iuſtinam, quã mox duxit, de qua Valentinianus iunior natus fuit,quia lex illa contra legem naturalem Dei,& canonicam lata nullius erat momenti,inferior enim nõ poteſt tollere legem ſuperioris.c.cum inferior.de maiori.& obedien.c.inferior.21.diſt.ſcribunt late moderni in c.quæ in Eccleſiarum.de conſti. vltimo prohibitio ne quis duas uel plures uxores habeat eodem tempo-

35 re ſancita eſt in lege Euangelica.Et † nulli hoc licet, etiam uxore ſterili conſentiente,& Papa diſpenſante,quod patet ſecundum Petrum de Palude primo Mathæi.9.quicunque dimiſerit uxorem,& aliã duxerit, mœchatur,ſi ergo dimiſſa uxore non licet aliam ducere,multo magis illa retenta,ut dicit tex.in d.c.gaudemus, quia magis licet habere unam uxorẽ poſt aliam q̃ duas ſimul.Pau.j.ad Corint.7. mortuo uiro cui uult nubat tantum in domino,& Hieronymus inquit.c.aperiant.31.q.1.non damno bigamos,nec trigamos,& ſi poſſet dici octogamos,& Aug.in c. Deus maſculum.ea.cau.& quæſtione.dicebat tamen Valerius de inſtitutionibus antiquis quòd eſt quædam ſpecies impudicitiæ plura matrimonia appetere, quem refert Baldus. in l. his ſolis. C. de reuocand. donatio. & mulier quæ unico matrimonio eſt contenta, eſt exemplar honeſtatis & pudicitiæ, ut dicit Baldus. in authen. cui relatum. C. de in-

dicta

dicta vidui. tollenda, colum. j. Secundo, Christus in eodem capitulo reduxit matrimonium ad primæuam institutionem, quando dixit, ab initio autem non fuit sic, sed tunc dictum est, erunt duo in carne una, non dixit tres uel quatuor, & adhærebit uxori suæ, non uxoribus, & ideo contra hoc non posset ualere consensus priuatorum. l. priuatorum. C. de iurisdi. omni. iudi. l. contra & l. pacisci. ff. de pactis, scribitur late per mo-
36 der. in l. pacta quæ contra. C. de pactis. Et † sicut in sacramentis alijs Ecclesiæ ut baptismo, confirmatione & ordine imprimitur caracter indelebilis, ut scribitur in ca. degradatio, de pœnis lib. 6. & S. Tho. in 3. parte. q. 63. arti. v. & vj. sic & hoc uinculum matrimonij durat vsque ad mortem naturalem, & hoc ligamen manens impedit cum alia contractum, & Papa qui hoc ligamen amouere non potest, dispensare non potest, quia quos Deus coniunxit homo non separet. c. de iudæ. 36. distin. cap.
37 ex parte. de conuersi. coniug. Quod † intelligo in matrimonio carnali copula consumato, quia alias Papa circa matrimonium non consumatum dispensare potest ex causa. glo. in c. ex publico. de conuersi. coniugato. & in consumato scribit late Socy. in consi. 28. circa quæsitum. lib. 1. & D. Decius in consi. cxij. in præsenti consultatione, & in c. quæ in Ecclesiarum. col. 4. de consti. D. Cardi. de Vio in quolibeto suo. xiij. inci-
38 piente quæritur utrum matrimonium. Ex † quibus infero quod Papa ex quacunque causa, uel propter quancunque necessitatem etiam ultra marinam, ut Christiani habitatores multiplicentur, uel Rege habente uxorem sterilem, & sic regnum esset futurum sine hærede de sanguine Regio descensuro, uel si Regina sarracenorum uellet cum sua gente conuerti, si quis christianus iam cum altera coniugatus eam duceret, non posset dispensare, nec illud uinculum tollere, hæc est conclusio Petri de palude in 4. distin. 33. quæst. j. uersic. sed dicendum, dicentis, quod sicut Papa ex eo quòd Papa non potest miracula facere, quod est supra naturam, sic non potest pluralitatem uxorum permittere, & in ea dispensare, cum sit contra legem naturalem, & ius diuinum Euangelicum illius legis naturalis confirmatiuum, ut Mathæi. 19. & non posset contrarium fieri, nisi Deo dispensante qui in lege naturæ & ueteri dispensauit, non propter solam multiplicationem sobolis, alias ante diluuium, & statim post fuisset concessum, cum nec filijs Noe hoc licuerit, sed propter augmentum cultus diuini, quod non erat in alijs gentibus incircuncisis, cum essent deditе idololatriæ. sequitur Archie. Floren. in 3. parte summæ, tit. 14. §. 2.
39 Et † dicit Scotus quòd causa dispensationis diuinæ hodie non militat, quia multi uacant generationi fidelium, quia fides multiplicata est, & sic ille finis magis principalis prolis procreandæ non est necessarius,

& ita argui poteſt a ceſſante cauſa diſpenſationis, nam debet ceſſare diſpenſatio.c.quod pro neceſſitate.j.q.j.& c.pro remedio.j.q. 6.nec in lege noua reperitur Deum diſpenſaſſe,ut dicit Archie.Floren.in d.§.2. Et ideo inquit Bal.in c.lator.de re iudicata . ꝙ ſi Regina eſſet ſterilis , Papa non poſſet concedere licentiam Regi ſuper addendi aliam uxorem, quia ſcriptura dicit,erunt duo in carne una.ſequitur Fely.in c.quæ in Eccleſia
39 rum.col.8.uerſi.cęterum limitatur.de conſtitu.Et†non eſt ſimile ſi dicatur,ꝙ ſicut Papa poteſt diſpenſare ex cauſa circa uotum ſolemne continentiæ propter bonum commune, ſicut diſpenſatum fuit cum quodam monacho de genere Regis Aragonum,ut contraheret matrimoniũ propter defectum ſucceſſoris in regno, ſic diſpenſare poſſet ut princeps habens uxorem ſterilem de qua non poſſet ſuſcipere prolem , ea viuente & conſentiente ſuſciperet aliam,pro quibus dicit Bal.in l.ſi tibi filius. ff.de adopti. ꝙ Papa de plenitudine poteſtatis poteſt facere quòd matrimonium duret ad tempus,puta , ꝙ monachus poſſit habere vxorem vſq; ad procreationem ſobolis , ne forte ſtirps nobilis deficiat ſine hærede , & alibi Bal.in l.ſi pater. §. in arrogationibus. ff. eod. tit. inquit magis eſſe ſtudendum generationi,q̃ ingreſſui religionis,& ideo ſi filius Regis unicus ingreditur monaſterium peccat,& non meretur,ſed Papa poteſt diſpenſare ne Regnum pereat, & in hoc caſu omnes doctores fere conueniunt,ꝙ valuit illa diſpenſatio,ut ſcribit. D. Iaſon.in l.fi.C.de tranſa.Fely.in c.Humilis.ad finem.de maio.& obed.Ioan.Andre.in c. Actus legitimi.& iu c.Semel Deo.de reg.iur.lib.6. Abbas & alij in c. cum ad monaſterium.de ſta.mona.Pet.de Ancha.in c.canonum ſtatuta de conſt. Archi.in c.ſunt quidam.25.diſt,Card.in cle.j.in prima oppoſitione.de cõſang.& affi.Abbas in c.rurſus.qui.cleri. uel uou. & in c. Ne Dei Eccleſiam.de ſimo.& in c.quanto.de diuor.q̃uis.S.Tho.in 2.2.q.88.artic. 11. aliter uideatur ſentire,& ibi eum exponit Card. de Vio in apoſtillis , cũ pluribus alijs,quæ ſcribit Deci.in d.c.quæ in Eccleſiarum.col. 5. uerſic.
40 ſucceſſiue.Nã†ad hæc reſpondet Pet.de Palude in d.diſt.33.q.1.dicens ꝙ non eſt ſimile,quia ſi Papa poteſt diſpenſare in ſolemni uoto, ut in caſu præmiſſo diſpenſauit , hoc eſt quia illud quod eſt ſupra uotũ ſimplex non eſt niſi quid poſitiuum,& mors quædam ciuilis,poteſt autem Papa diſpenſare in uoto ſimplici & in omni iure poſitiuo , & in morte ciuili, puta de ſeruo facere liberum , & monachum uel hæremitam cogere ad Epiſcopatum,per quod haberet uacare mundo,cui abrenuntiauerat,unde ſi monachus cum quo diſpenſat , conſumato matrimonio rediret ad religionem uiuente illa,non poſſe, Papa cum altero copulare,obſtante ligamine matrimonij,non autem uoto,ſi autem ſolutus erat,uel carnali

copula

cōpula non ſequuta, profitendo religionē ſolutus fuit, tunc poſſet diſpēſare, ut contrahat, ſed quando cōſumato matrimonio intrauit, illo mortuo ciuiliter, nec naturaliter, q̄uis ſit mortua uulua uxoris, non poſſet Papa diſpenſare ut cum altera contrahat, quia non poteſt ligamen tollere, hæc ſunt de mente & litera dicti Petri de Palude, ad quorum declarationem ponendæ ſunt duæ propoſitiones.

41 Prima †eſt, ꝙ Papa poteſt ex cauſa publice utilitatis, & etiam ſine cauſa tali diſpenſare cum ſacerdote occidentali ut contrahat matrimoniū, ut concludit. d. Card. de Vio in ſuo quolibeto 12. incipiente. quæritur utrum ſummus Pontifex, & Bal. in l. reſcripta. col. 2. C. de præci. impera. offer. ſolus fuit auſus dicere ꝙ Papa diſpenſat ꝙ ſubdiaconus uxoretur, pro quo allegatur. c. de illo. 32. diſt. ubi hoc glo. tenet, quia non eſt contra articulos fidei, & ipſe Papa habeat poteſtatis plenitudinem, ut in cap. decreto. 2. q. 6. & noſtris temporibus uidimus Alexandrum Papam ſextum diſpenſaſſe cum filio ſuo Cęſare diacono Cardinali, ut depoſito Galero Cardineo contraheret matrimonium, prout contraxit in Gallia cū filia Ducis Valentiniani, & ipſe appellitatus eſt Dux Valentinianus, quę autem cauſa fuerit publicæ utilitatis iuſtificandi dictam diſpenſationē, me pœnitus latet. Continentia enim in clericis ſecularibus nō eſt de ſubſtantia ordinis. Inno. in c. placet. de conuerſi. coniuga. nec de iure diuino. ut ſcribit Abbas in c. cum olim. de cleri. coniuga.

42 Secunda † propoſitio eſt, ꝙ Papa poteſt diſpenſare circa uotum ſolēne continentiæ, ut profeſſus religionem aliquam approbatam poſsit matrimonium contrahere, ubi communis utilitas totius Eccleſiæ, aut unius Regni uel Prouinciæ expoſceret, prout fuit in illo monacho de ſanguine Reginæ Aragonum, & ultra prædicta poſt longam diſputationem, ita concludit D. Cardin. de Turre Crema. in d. c. de illo clerico, & ſic poteſt facere de monacho non monachum, & de religioſo non religioſum. Nec obſtat cap. cum ad monaſterium. in fi. de ſta. monacho. ubi dicitur quòd abdicatio proprietatis ſicut & cuſtodia caſtitatis adeo eſt annexa regulæ monachali, ut contra eam, nec etiam ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgere, & ſic ꝙ uerbum poteſt, præcedente negatiua inducat neceſſitatem diſpenſandi, ut per glo. in c. j. de reg. iur. lib. 6. cum alijs, ut ſcribunt moderni in l. Gallus. in prin. ff. de libe. & poſthu. Quia ad hoc reſpōdetur ſecundum Henri. de Gandauo, ꝙ ſecundum communem uſum loquendi cenſetur impoſſibile, ad quod homo nō debet inclinari, ut faciat niſi in ſumma neceſſitate & cum ſumma difficultate, quemadmodum de aſſuetis ad mala dicitur, quòd bene agere non poſſunt, & ideo nō poteſt, exponitur ideſt non conſueuit, unde tales diſpenſationes debent rariſſi-

me fieri & cum difficultate, nec in consuetudinem deduci, & Durandus in 4.dist.37.q.2. ad fi.inquit, ꝙ ideo dicitur ibi ꝙ Papa non potest dispensare cum talibus, aut quia non potest passim & pro libito uolūtatis, sed solū pro magnis causis, & arduis recōpensationibus uotū cōtinentię solennis, aut quia non potest dispensare in istis, supposito quòd religiosus maneat religiosus, quia hoc implicaret contradictionem, sed ipse potest facere de religioso non religiosum, & per consequēs in uotis religionis dispensare quando hoc exigit necessitas, ut si Rex infidelis uellet redire ad fidem cum toto suo regno si posset ducere monialem in uxorē, quæ forte esset filia alicuius Regis, nam credendum est hoc esse Deo carius, q̃ continentia unius mulieris, & pro his facit, quia tex. in d.c. cum ad monasterium, non dicit ꝙ Papa non possit dispensare, sed dicit ꝙ nō po-
44 test licentiam indulgere, ut ibi ponderant Inno. & Abbas. Et † non in omni casu uerbum potest, præcedente negatione importat necessitatē, prout scribunt late moderni in d.l. Gallus. in princ. & in l. stipulatio. §. alteri. ff. de uerbo. obliga. nec semper negat potentiam, & exponitur, non possum, idest non uolo. ut patet Gene. 19. dixit enim Angelus ibi ad Loth. non potero facere quicq̃ donec ingrediaris illhuc, & Ioan. 12. non poterant credere, quia dixit Esaias, excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum ut non uideant, immo bene poterant, sed nolebant, & ideo exponitur. non poterant, idest nolebant, & in illa uoluntate pertinaces erant. ad idem facit. c. literas. de resti. spolia. in uerbo non potest. de quo plura scripsi in dicto consilio Anglicano. ad idem accedit, quia monachus potest fieri Episcopus & rector Ecclesiæ curatæ. capit. quod Dei timorem. de statu monachorum. c. nullus religiosus. de electio. lib. 6.
45 Ex † quibus ergo patet, ꝙ illa quæ faciunt uotum continentiæ simplex esse solemne sunt de iure positiuo secūdum Petrum de Palude, & est tex. in c. unico. de uoto. li. vj. ubi formaliter dicitur. uoti solennitas ex sola institutione Ecclesiæ est inuenta. Et ideo merito est dicendum Papam posse dispensare, cum ipse sit supra ius. c. proposuit. de concessi. præbē. text. in §. fi. inst. de iure natura. cum alijs, ut scribit Dec. in dicto capitulo. quæ
46 in Ecclesiarum. col. 16. uersi. superest. de const. Et † hæc dispensatio potest fieri non solum cum causa rationabili, quando adest scilicet publica utilitas ciuilis aut Ecclesiastica, sed etiam quando aliquod maius bonum posset sequi, quàm sit seruata castitas, & ideo consequens est secundum quod scribit dictus. d. Card. de Vio in dicto quolibeto, ꝙ Papa non solū potest dispensare, sed etiam salua conscientia potest cum sacerdote occidentali, ꝙ contrahat, etiam cessante causa publicæ utilitatis. Secus uero est dicendum in pluralitate uxorum in casu proposito, quia est prohibita

de

de iure naturali,&de iure diuino Euangelico ut ſupra eſt probatum,nec poſt promulgationem Euangelij reperitur aliquando fuiſſe a Deo diſpẽſatum,ut quis duas poſſet habere uxores,etiam propter ſterilitatem primæ,& de eius conſenſu merito dicendum eſt (ſalua ſemper determinatione Eccleſiæ)Papam diſpenſare non poſſe.

47 Et†licet ſummus pontifex ex cã poſsit contra ius diuinum diſpẽſare, ut per glo.in capitulo.a nobis.in uerbo exemptis,de decimis, & Innocẽ. ſcribit in capitulo.poſt tranſlationem. de renunciatio. & Petrus de Ancha.in capitulo.primo.in ſecunda oppoſiti.de conſt. ut late ſcribunt moder.in dicto capitulo.quæ in Eccleſiarum.tamen hæc concluſio Doctorum procedit quando illud ius diuinum reperitur limitatum,ſecus ſi limitatum non reperitur,ut eſt iſte caſus, quia tunc Papa diſpenſare non poteſt, ita concludit Abbas poſt alios in dicto capitu. quæ in Eccleſiarum, & Bald.in l.fin.C.ſi contra ius uel utilita.publi. & ponit exemplum in illo præcepto,non mœchaberis,quod nunquàm cenſetur diſpenſatum , & ideo lex in contrarium lata non teneret,nec diſpenſatio Papæ, quia cum pluralitas uxorum de ſe ſit mala,quia abſonum eſt & inimicum fidei chriſtianæ plures uxores habere eodem tempore,ut in dicto capitulo.gaudemus,Papa non poteſt diſpenſare,ut formaliter dicit glo.in capitulo.literas.de reſtitu.ſpolia.inde eſt quòd licet Rex haberet uxorem ſterilẽ non poſſet aliam ſuperinducere,nec concubinam habere,ut dicit Bald.in di-
48 cto capitulo.lator.de re iudic.Nec†intelligas,ꝙ illis Patriarchis & Prophetis unquàm licitum fuerit habere concubinas,quia illæ mulieres quæ in ſacra ſcriptura concubinæ nuncupantur uxores erant, & ideo dicebantur concubinæ,quia non erant principales uxores,ſicut Agar,licet ſecundum rei ueritatem eſſet uxor Abrahæ, & ei coniuncta uinculo indiſſolubili, quia tamen non habebat authoritatem matris familias in regimine domus & familiæ,nec ꝓles ſuccedere debebat in hæreditate , quo ad hoc erat ancilla,nec licitum fuit Abrahæ eam a ſe eijcere ad inſtantiam Sarę, niſi ſuper hoc diuinum habuiſſet mandatum, uoluit autem Deus eos ſeparari non quantum ad uinculum,ſed quantum ad habitationem & thorum,ad ſignificandum illud myſterium quod explicat Apoſtolus in Epiſtola ad Galatas.4.dum dicit.Abraham duos filios habuit. hæc Ricar. in 4.diſt.33.articu.2.q.2.ſic Bala & zelpha ancillæ Rachel.dictæ ſunt concubinæ Iacob,ꝗuis eſſent legitimæ uxores,& ſic non erat eis licitum cõcubinas habere , quia omnis fornicatio , ſiue uaga , ſiue concubinalis peccatum mortale eſt de ſe, excluſa omni lege ſcripta , & eſt prohibita lege ueteri & noua Deuteronomio. xxiij. non erit meretrix de filiabus Iſrael, nec ſcortator de filijs Iſrael , in nouo etiam teſtamento

stamento patet, cum nihil excludat a regno Dei nisi peccatum mortale, sed fornicatio excludit ut ad The.4. inquit Pau. satisque præcepta dederim vobis per dominum, hæc est enim uoluntas Dei sanctificatio uestra, ut abstineatis a fornicatione. & Ephe.v. omnis fornicator, aut immundus non habebit partem in regno Dei, & habetur in c. vnum. §. alias. 25. dist. & actuum. 15. & sic patet quod illæ mulieres quæ concubinæ ex illa cã sunt nuncupatæ vxores legitimę erant, & in hoc residet Pet. de Palude in d. distin. & omnis fere schola theologorum, & in æquiuocatione huius nominis concubinæ deceptus fuit diuinus Bonauen. in d. dist. q. 3.

49 HIS † IGITVR Prælibatis venio ad punctum propositæ quæstionis, & dico cognitionem huius criminis ad inquisitores spectare sicut cæteræ causæ hæreticales seu fidei spectarę solent, nam per huiusmodi contractum plurium seu binarum nuptiarum videtur contrahens male sentire de sacramento matrimonij, tum quia inimicum fidei Christianæ est quem multas vxores insimul habere, ut dicit tex. in d. c. gaudemus. quod est vnum de septem sacramentis Ecclesię, vt late scribit glo. & Doctores in c. veniens. de trans. tum etiam quia facit directe contra institutionem matrimonij in paradiso terrestri instituti, quæ est coniunctio unius maris cum vnica fœmina, non vnius cum pluribus fœminis, vt habetur Gene. 2. ibi, adhærebit vxori, non vxoribus, & ibi, erunt duo in carne vna, nõ in pluribus, & vna costa fuit in vnam, non in plures mulieres conuersa. prout sic exponit tex. in d. c. gaudemus de diuortijs, & c. debitum. de bi-
50 gamis, iuncto. c. j. de voto. lib. 6. Et † ille dicitur male sentire de aliquo sacramento Ecclesiæ qui de eo aliter sentit aut docet quam sancta Romana Ecclesia prædicat & obseruat, & iste sententiam excommunicationis incurrit, & vt hæreticus censetur. c. ad abolendam. in prin. de hæret. & idẽ probatur in c. accusatus. §. cum uero. ibi, seu in Ecclesiæ sacramento errauerit, de hæret. libr. 6. & idem puto dicendum de eo qui aliler vtitur sacramentis Ecclesiæ quam Ecclesia vtatur, cum plus sit factis demostrare, quam verbis dicere. l. si tamen. §. ei qui. ff. de ædilit. ædi. cap. dilecti. de appellatio. & non tantum aliquid ratum habetur verbis, sed etiam actu. l. Paulus. ff. rẽ
51 ratam haberi. Est † tamen aduertendum, quod illud quod ex facto insurgit tacitum videtur, & ad qualitatem facti limitatur, quod vero verbis fit expressum dicitur & magis extenditur. glo. notabilis in cle. sæpe. in verbo, partibus, circa fi. de verbo. sign. Paulus de Castro in l. si conuenerit. ad finem. ff. de iurisd. omnium iudicum. cum aliis, vt tradit Decius in d. c. dilecti, & licet iste non doceat, tamen male sentit, quia aliter seruat, & aliter facit, quam præcipiant mandata Ecclesiæ, ergo videtur hæreticus, consequentia patet, quia ex facto animus declaratur. l. 2. ff. de hijs qui no. infa. l.

Fulcinius.

52 Fulcinius.§.quid ſit latitare.ff.ex qui.cau.in poſſe.eat.Puto†tamen,ꝙ ad hoc vt ſentiens ſeu docens vel vtens ſacramentis Eccleſiæ aliter q̃ Sancta Romana Eccleſia ſentiat aut doceat ſeu utatur incurrat hæreſim, ſeu ſit hæreticus requiratur ut explicite,& pertinaciter hoc teneat,& dicat ſe non erraſſe,ſed ſic credere,quia ad conſtitutionem hæretici requiritur error in intellectu,& pertinacia in voluntate,ut late dixi ſ̃ in q.2.& 3. ſed ad hoc ut illud ſentire docens,ſeu facere ſit hæreſis uel hæreticum, ſufficit ut ſit dogma falſum fidei orthodoxæ contrarium,ut dixi in diffinitione, & ad hoc ut ſit hæreſis requiritur in male ſentiente pertinacia,ſecus uero ad conſtituẽdum hæreticum,inde ſequitur, ꝙ quis poteſt dicere uerba hæreticalia & non erit hæreticus, ut inquit Auguſt. errare potero ſed
53 hæreticus non ero.Inde† eſt ꝙ negans baptiſmum poſſe exhiberi pueris quia non habent uſum liberi arbitrij, ꝯ dicit miſericordiæ Dei, & hæreticum eſt hoc aſſerere,ut dicit.S.Tho.in 4.diſt.4.q.3.articulo primo.quæſtiuncula.3.& aſſerens hoc pertinaciter eſſet ut hæreticus iudicandus, & ſic poſſet exemplificari in omnibus aſſertionibus hæreticis & damnatis ab Eccleſia,in quibus aliquis poſſet aliter ſentire q̃ Eccleſia Romana ſentiat,& non hæreticus erit niſi adſit pertinacia interior uel exterior,ut late dixi ſupra in q.3.& ſic eſt in ſeptem ſacramentis Eccleſiæ,ut aliter ſentientes q̃ dicta Eccleſia,hæretici cenſeantur,ſi adſit pertinacia & ita intel
54 ligitur.d.c.ad abolendam.Et†hinc etiam dicendum eſſet,ꝙ quamuis aliquis duceret duas uel plures uxores eodem tempore, ex quo tamen non defendit ſibi hoc licuiſſe,& ſic ꝙ nõ habuit errorẽ in mente, nec pertinaciam in uoluntate, non eſt cenſendus hæreticus, & idem eſt de profeſſo aliquam religionem approbatam,qui cum contrahere matrimoniũ non poſſit.c.meminimus.qui cler.uel uo.ma.cont.unde ex quo errorem ſuũ pertinaciter non defendit, non eſt ut hæreticus iudicandus, omnis enim paratus corrigi non eſt hæreticus.c.damnamus.in fi.de ſumma Trin. ſequuntur Ioan.de Ana.& Fely.in c.ad abolendam, & Abbas refert Iaco. Butr.in c.cum quidam.de iureiuran.colum.2.

55 Sed†altius hæc inquirendo,eſt uidendum,an contrahere plura matrimonia cum mulieribus ſimul ſuperſtitibus ſit factũ hæreticale, quod ſuadetur ex tribus,primo,quia directe iſte contractus contrariatur ſacramẽto matrimonij,quod eſt unius cum una legitima coniunctio,ut Mathæi. 19.merito dici poteſt factũ hæreticale,ſicut ſentire,& docere, iſte enim contrahit matrimoniũ aliter q̃ Deus & Eccleſia inſtituerunt, merito factum hæreticale dici poteſt,ut in d.c.ad abolendam.Secundo,cui competit diffinitio,competit diffinitum,ut dixi ſupra in præludijs huius tractatus,ſed diffinitio hæreſis competit huic contractui.Ergo talis cõtractus

eſt

est hæresis, seu factum hæreticale, maior probatur, quia hæresis est dogma falsum, catholicæ ueritati contrarium, in eo qui Christianam fidem est professus, ut dixi in j. q. & contrahere plura matrimonia seu plures habere uxores eodem tempore est inimicum fidei christianæ, ut dicit tex. in d. c. gaudemus, merito dicendum est hoc contrahere esse fa-
56 ctum hæreticale. Tertio, † contractus iste duarum aut plurium uxorum est ritus sarracenorum, ut in d. c. gaudemus. nam ritus dicitur lex in contractibus matrimonij seruandus, vt in c. fi. & ibi Anto. de But. de diuort. qui secundũ eorum zunas quatuor possunt ducere vxores, vnde si trãsiens ad ritus Iudæorũ, uel rediens punitur tãquam hæreticus, ut in c. contra christianos, de hæreti. li. 6. quare transiens ad ritus sarracenorum simili sententiæ non subiacebit. licet non dicat de transiente, uel redeunte ad ritus paganorum, sed solum de ritibux Iudæorum, & consequenter ducens plures uxores non punietur ut hæreticus, uel saltem quare nõ dicetur hoc contrahere factum hæreticale, seu habens hæresim implicitam, sicut obseruantia legalium secundum ritum Iudæorum, ex quo ergo est eadem ratio idem ius statuendum est. l. illud. cum alijs, ut in gloss. ff. ad leg. Aquili. & late Ioan. de Imo. in leg. si uero. §. de uiro. ff. soluto matrimonio. gloss. in leg. a Titio. ff. de verborum obligationib. & l. penu. C. de inoffic. dona. & ex idemptitate rationis fit extensio etiam in pœnalibus fauore fidei, ut in proposito, ne hæreses remaneant impunitæ, ut dicit Abbas post Hostien. in cap. 2. de diuortiis. sequitur D. Iason in l. cum quidam. col. fi. ff. de liberis & posthu. scribit plura
57 de his Decius in l. factum. §. in pœnalibus. ff. de regu. iuris. Et † si dicas. ꝙ ideo in d. cap. contra christianos est statutum ꝙ transiens uel rediens ad ritum iudæorum potest tanquàm hæreticus condemnari, si de hoc fuerit confessus uel conuictus, & non est idem sancitum in redeunte uel transeunte ad ritum paganorum, seu gentilium, quia secta iudæorum est peior q̃ secta sarracenorum, attestante hoc ueritate diuina loquente ad iudæos Matthæi. 11. tollerabilius est Sodomis quàm uobis in die iudicij, & inquit ad eos Ezechi. 16. Vos iustificastis Sodomam, quod exponens Augustinus. i. in comparatione uestra iustificata est, dicitque iudęos peiores esse gentilibus, ut in cap. nonne. j. quæstio. j. hoc etiam demonstrat Ecclesia, quia cum in die parasceuæ oret pro omnibus, pro iudæis non flectit genua, sicut pro paganis, ut scribit Oldra. in consil. 51. incipien. Iudæus transiuit. Quia dico ꝙ licet iudæi sint peiores ipsis gentilibus, hoc est ex eo quia habentes notitium scripturarum de Christo eis non credẽtes Christi prædicatiouem non receperunt, nec hodie recipiunt, nec acceptarunt, nec acceptant Messiam promissum eis per Moysen Deuter. 18.

nec

nec eorum ſaluatorē admiſſerunt,& ſic nimia malicia excecati,nec ſcripturis,nec miraculorum operationibus(quæ eis teſtimoniū perhibeant) crediderūt,in quo eorum culpa nimium aggrauatur. Vnde Chriſtus culpam eorum exagerans Ioan. 15. Inquit, ſi non ueniſſem,& loquutus eis non fuiſſem peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccato. Sarraceni autem illorum notitiam non habuerunt ſicut illi,& ideo peiores ſunt iudæi ipſis ſarracenis,item iudæi peiores ſunt ſodomitis,quia ſodomitæ peccabant fornicatione carnali,iudæi uero ſpirituali per infidelitatem, peius autem peccatum eſt ſpiritualis fornicationis q̃ carnalis,& peccatum infidelitatis grauius eſt omni peccato carnali,ut in d.c.gaudemus.unde Ezechiel propheta inquit,ꝙ ſodoma minor eſt in culpa,quàm iuda qui malicias ſodomę ſuperauit ſceleribus ſuis,& ideo ibi concludit Propheta,Ergo tu confundere, & porta ignominiam tuam quæ iuſtificaſti ſorores tuas ſcilicet ſodomam & ſamariā,grauius
58 peccando q̃ ſodoma. Dico † tamen,ꝙ non propter hoc minus eſt hæreticus religionem chriſtianam profeſſus qui tranſit ad ritus ſarracenorum ſicut tranſiens ad ritus iudæorum,nam uterq; iudæus, & ſarracenus negant Chriſtū eſſe Deum & Filiū Dei, & alios fidei articulos, & demum non credunt in Eccleſiam ſanctam, & ideo Eccleſia in die ueneris ſancti orat pro paganis ut idolis dimiſsis conuertātur ad Deum uiuum,& uerū & vnicū filium eius Ieſum Chriſtum Deū & dominum noſtrum, & ideo Chriſtianus ſectator horū errorum hæreticus cenſetur. Et hoc probatur efficaciſsime per Augu.in c.firmisſime. de hæret. & Chriſtus teſtatus eſt hoc Ioan.x. Amen dico uobis qui non intrat per hoſtium,ſcilicet credendo in Chriſtū,ſed aſcendere nititur aliunde,per alias ſcilicet ſectas quaſcunque,ille fur eſt,& latro,& ideo non ſaluātur,quia Ioan. 3.inquit. Ego ſum hoſtiū,per me ſi quis introierit ſaluabitur,& Pet.atteſtatur actuū.4. non eſt in aliquo alio ſalus,neq; enim aliud nomen eſt ſub cœlo datū hominibus,in quo oporteat nos ſaluos fieri, & Ioan. 8. ſi non credideritis quia Ego ſum,in peccato veſtro moriemini.

Et ideo eſt error pernicioſisſimus eorū qui credūt iudæos,ſarracenos, & paganos poſſe ſaluari in ſuis ſectis,non ſolū eſt error,ſed hæreſis,ut late ſcribit Card.de Turre Crem.in tit.de ptāte Eccleſiæ.lib.j.c.21. Et ex his dicendū eſt,ꝙ ſicut chriſtianus tranſiens ad ritus iudæorū ſeu rediēs, ut hæreticus damnari pōt,ſi eſt confeſſus uel conuictus,ut in d. c. contra chriſtianos. ſic eadē rōne eſt cenſendū de chriſtiano tranſeūte uel redeūte ad ſectā ſarracenorū,ſeu gētiliū,uel alterius ſectæ, q̃a nō poſſum pro nunc conſiderare rōnem dr̄iæ inter unā & alteram. Vterq; enim apoſtata eſt.i.recedens in totū a fide chriſtiana, & ſanctū baptiſmum prophanat.l.

nat.l.2.& l.ij.qui ſanctam. C.de apoſtatis, & quicquid a fide chriſtiana diſcrepat, legi Chriſtianæ eſt contrarium.l.cœlicolarum.C.de iudæis.facit.l.iudæi.2.C.de iudæis & l.2.C.ne ſanctum baptiſma iteretur, & appellatione apoſtatarum continentur, qui chriſtianitatis nomine inſigniti ſacrificia fecerint uel facienda mandauerint, ut iudæi, & pagani, ut dicit tex.iuncta glo.in l.apoſtatarum.§.ſed ne huiuſmodi.C.de apoſta.ſi ergo errantes in læui articulo & pertinaciter aſſerentes, ut hæretici iudicãtur, ut in l.1.C.de hæret.multo magis in apoſtaſiam incidentes, quia ſi id de quo minus uidetur ineſſe & ineſt, & id de quo magis.gloſ. in capitu.cum in cunctis.de electio.cum alijs, & in aut.multo magis, C.de ſacroſ.Eccl.

59 Vnde,† ſaluo meliori iudicio, putarem.d.c.contra chriſtianos.debere intelligi etiam in tranſeunte ſeu redeunte ad ritus paganorum, gentilium ſiue ſarracenorum, ex ueriſimili mente ſtatuentis, nam non uidetur dubium ꝙ ſi conditor illius.c. de hoc caſu cogitaſſet ſeu interrogatus fuiſſet, idem ſtatuiſſet, faciunt tradita per glo. & modernos in l. tale pactũ. §,fi.in glo.fi ff.de pactis.quæ eſt ſingularis ſecundum Ange.Aret.in inſti tu.de legi.patro.tutela.in prin.quam notabilem dicit ibi Bal.ſiue aliquid ſtatuatur per modum conuentionis, ſiue per modum legis municipalis, ſiue per modum reſcripti, Bal.in l.j.C.quæ res pign.obliga.poſſunt.& pro hac glo.uidetur tex.in l.Lutius.§.Titius.ff. de libe. & poſthu. & ibi Dominus Iaſo.colu.j.poſt Pau.de Caſtro, ubi notatur ꝙ ſtatutum extenditur ad caſum in quo ueriſimiliter idem ſtatuiſſent uel prouidiſſent ſtatuẽtes ſi interrogati, aut recordati fuiſſent, talis debet fieri interpretatio ut notat illa glo.Ange.ibi & Ludo.Ro.in conſi.392.circa primum. col. fi. cũ alijs, ut ſcribit Decius in conſi.64.Et diligẽter pro uiribus. colu. fi. cum alijs, ut ſcribit D.Iaſon in d.§.fi.& ſuper præmiſsis dicunt aliqui eſſe extrauagantem Nicolai Papæ.4.quam ego non uidi.

60 Quid† ergo dicendum in propoſito, an contrahẽs binas uel plures nuptias cum mulieribus ſimul uiuentibus ſit ipſo facto cẽſendus hæreticus, aut uero ſuſpectus de hæreſi. dico ꝙ ſi aliter non conſtat de eius mẽte erronea, nec de pertinacia, quæ duo ſunt formalia hæretici.ꝙ taliter contrahens non eſt iudicandus ut hęreticus, nec pœnis hæreticorum puniendus, per proxime allegata, eſt tamen ſuſpectus de hæreſi, & contra eum ut ſuſpectum de hæreſi poteſt procedi, pro quo in ſimili allego Ioan. Calderi.in conſi.quinto.in tit.de hæreti.incipien.diaconus eſt profeſſus.ubi conſuluit in caſu cuiuſdam diaconi religioſi qui depoſito habitu religionis in mero habitu laycali exercuit ſecularia negocia, abſtinẽdo ſe a ſumptione euchariſtiæ.23.annis, & a diuinis officiis, non in contemptũ Eccleſiæ, ſed ut palliaret uicium ſuum, & fuit dubitatum an Inquiſitor hæ-

reticæ

reticæ prauitatis potuerit contra eum ut hæreticum procedere,& de hæ resi condemnare,& concludit ꝙ non,sed tanquàm contra ſuſpectum po terat procedere, quia læui argumento poteſt quis deprehendi in hæreſi. l.2.C.de hæret.& glo.in uerbo uehementer.in c.literas.de præſumptio. quam omnes ſcribentes ſequuntur ibi, & ſi non eſſet ſuſpicio uiolentisſi ma,non poſſet de hæreſi damnari,ut in d.c.literas.& facit ad hoc. c. con tumacia.de hære.lib.6.ſic in propoſito eſt dicendum de contrahēte plures nuptias,ut ſuſpectus de hæreſi ſit cenſendus,ſi non pertinaciter defen dat errorem ſuum,quia obſeruat ritum paganorum, & male uidetur ſen tire de ſacramentis Eccleſiæ , tum etiam quia factum illud eſt inimicum
61 fidei Chriſtianę.& conſequenter hæreticale,ut dixi.Accedit,† quia cum iſte contrahens recedat a communi uita fidelium,uita & moribus ſuſpe ctus eſt de hæreſi.c.excommunicamus.§.adiicimus.de hæreti. ubi dicit il lum tex.procedere in deuiantibus a communi conuerſatione in pertinen tibus ad fidem,& contra quemcunque ducentem uitam ſingularem , niſi conſtet de illius perfectione,inquiri poteſt , & ſecundum qualitatem ſuſpitionis poſſet illi ſic contrahenti indici purgatio canonica,puta ſi ſuſpi cio eſſet uehemens.ut in c.inter.de purgatio.cano. uel probabilis , ut in cap.excommunicamus.in princip.de hæret. & etiam teneretur omnē hæ reſim abiurare, ut in c. Accuſatus.in princip.de hæret.lib.6.& in hoc errauit dictus Calde.in d.conſilio,inquiens,ſuſpectos de hæreſi tantum nō abiurare,ſed hæreticos,ut in c.Ego Berengarius.de conſecra.diſt.2.nam hoc falſum eſt,& contra tex.in d. c. Accuſatus. quia non ſolum hæretici redeuntes ad fidem abiurant,Sed etiam ſuſpecti tantum,ut in d.c.Accuſatus.in princ.& Inquiſitores hæreticæ prauitatis poſſunt procedere non ſolum contra hæreticos ſed etiam contra ſuſpectus de hæreſi, ut eſt text. in c.ut officium inquiſitionis.in prin.ibi,uel ſuſpectos,de hære.libr.6.& in clem.multorum.§.uerum.ibi,contra ſuſpectos de hæreſi, & in clemē. unica.§.ſane.ibi contra diffamatos uel ſuſpectos.de uſuris,facit.ca. cum contumacia.de hæret.lib. 6. ſuſpectus enim in fide ab Eccleſia Dei abo-
62 lendus & auuellendus eſt.in clemen.j.de religio.domi.Dummodo † Inquiſitor ad ſententiam non procedat ſine Epiſcopo , nec Epiſcopus ſine Inquiſitore,ſed ꝙ in omnibus ſeruetur diſpoſitio.cle.multorum.de hæret. & non aliter dico competere Inquiſitoribus cognitionem huius criminis, ꝙ excludant Epiſcopos ſeu eorum uicarios habentes ſpeciale mā datum in cauſis fidei ab Epiſcopis , ſicut a cognitione aliarum cauſarum fidei non excluduntur,quia deputatio Inquiſitorum cōtra apoſtatas,hæ reticos,infamatos de hæreſi,ſeu ſuſpectos,in prouincijs, ciuitatibus uel diœceſibus non uenit priuatiue ad iuriſdictionem ordinariam,ſed accu-

mulatiue,

mulatiue,prout est decisum in c.per hoc.de hæret.lib.6.Et licet ibi text. velit ꝙ tunc demum debent communicari processus quando Ambo.sc i licet Episcopus & Inquisitor processerint separatim, & non quãdo vnus processerit,& non alter,& tunc per vtrosque simul sentẽtia proferatur, vt ibi declarant Ioan.Andre.Domi.& alij,& sic quando vnus solus processerit,non tenebatur alteri communicare processum,& ita solus ad sen tentiam procedere poterat,ut patet in extrauaganti Benedicti.11.incipiente. Ex eo quod quædam nouella constitut. Tamen hodie clarius est decisum,ꝙ siue alter ex eis solus processerit contra hæreticum, siue ambo processerint,ꝙ debent ad inuicem communicari processus & sententia simul ab ambobus proferri,& sentẽtia aliter lata nulla est,vt in d. cle. multorum quærela.in prin.& per d. clem. est derogatum tantum quo ad hoc.d.c.per hoc.

63 Et†circa prædicta aliquando dubitaui, an hodie Episcopi non haben tes carceres sic ordinatos sicut disponit.d.clem.multorum.in §.sane.debeant,& sit conueniens procedere contra hęreticos,deputatis præsertim apostolicis Inquisitoribus in suis Episcopatibus, cum sine debita carcerum custodia periculosum sit contra illos procedere,cum ipsi sub specie ouis lupum gerant,immo se ipsos fallentes,vt habetur in c. vt officium. §.si vero.de hæret. lib. 6. & alibi appellantur vulpeculæ, propter eorum astucias.in c.inter.de purga.cano.hæretici enim uulpes dicuntur, quasi uolupes, propter inuolutionem dolositatis,vulpes quidem nõ rectis sed tortuosis anfractibus & itineribus currunt ,de quibus dicitur canticorũ. 2.capite,nobis uulpeculas deprehendite,& in lucem proferte,idest dolosas hæreticorum uersutias capite paruulas, ne maiores effectæ plus noceant,& capi non possint,& ideo contra hæreticos cum maxima prouidentia est procedendum ne alijs noceant neue iudices decipiant, censuras pœnarum contra eos statutas euadentes, de hac tamen dubitatione alibi Deo duce differemus,

64 Ex†prædictis ergo infertur conclusio,ꝙ Inquisitores possunt procedere contra illos qui binas uel plures nuptias contrahũt cum mulieribus simul superstitibus vti de hæresi suspectos,maxime contra mulieres plures uiros habentes,cum nullibi nec in iure naturæ, scripturæ, vel gratiæ reperiatur dispensatum,ꝙ vna mulier possit plures habere coniuges,sicut aliquando fuit dispensatum in viris,vt dixi, hoc forsam fuit propter incertitudinem prolis,& perturbationem sanguinis, ac impedimentum prolis procreandæ.argumento tex.& eorum quæ ibi scribuntur in l.j.C. de secundis nuptijs, & hæc conclusio modo prædicto declarata tenetur per Lapum. Domi.& Phili.Francum & alios in d.c.Accusatus.§.sane. de

hæreti.

hæreti.libr. 6. per Petrum. Iaco. Butri. Bald. & alios in l. nemo. C. de summa Trini. & fide catho. Abbas.Pano.in ca.cum quidam.de iure iur.
65 & in c.de homine,de celebra.missa.Non † obstat primo quod illud contrahere binas uel plures nuptias cum pluribus uxoribus vel viris non sapit hæresim manifeste, ergo non spectat cognitio ad inquisitores, ut in d. §.sane.nam ad hoc multipliciter respondetur,primo negando assumptú, quinimo illud factum non solum sapit hæresim manifeste, sed etiam est factum hæreticale, patet, quia repugnat institutioni sacramenti matrimonij,;quod est, vt vnus vni vxori iungatur,non pluribus,innuentes hij contrahentes quod matrimonium non contineat indiuiduam unitatem siue consuetudinem,sed quod potest dirimi, & contrahentes possint ad alias uxores conuolare, contra illud, quos Deus coniunxit homo non separet.c.2.de transla.prælato.cum alijs,ut scribit Deci. in cons. in præsenti consultatione.facit insti. de patria potestate. §.j.cum alijs. Item quia factum illud est inimicum fidei Christianæ, insuper quia est unus de ritibus sarracenorum, quo est cautum ut quis quatuor posit habere uxores,vt supra dixi, & hæreticus est qui peccat in uno ex sacramentis Ecclesiæ aliter sentiendo seu contrafaciendo quàm Ecclesia sentiat, seu statuat,ut in d.ca.accusatus. §.cum uero,& in d.cap.ad abolendam.in prin. & iste conrrahens facit contra sacramentum matrimonii, quod de sui substantia habet,ut contrahens retineat vitam indiuiduam cum illa cum qua contraxit.c.fi. de condi. appositis. contrahens ergo cum duabus uel pluribus uiuentibus committit in illud sacramentum, ut dicit Domi. in
66 d.§. sane. Et † si hoc tibi videatur nimis rigorosum, vt illud contrahere sit factum mere hæreticale, ut est supra comprobatum,adminus procedendo mitius, non potest negari quin censendum sit illud factum sapiens hæresim manifeste seu manifestam, quia doctores non videntur facere in hoc differentiam siue dicatur manifeste, uel manifestam, nam Domi.in summario.d.§.sane.dicit,manifestas,& Phi.Fran.ibi,& Abbas in c.1. de sacrile. exponens illum.§.sanè.loquitur de sapientibus hæresim manifestam,& licet Doctores ponant aliqua exempla, quando aliquod factum sapit hæresim manifestam, ut circa aras idolorum nefharias præces emittere,sacrificia offerre,dæmones consulere,eorumque responsa suscipere.c.ij qui.26.q.2. vel si associant sibi pp sordes exercendas hæreticos,uel faciũt pdicta cũ corpore & sãguine Christi,vel in fontibus,vt posint a dęmonibus hře respõsa puerũ baptizãt,vel his similia, ut scribit p gl.& alios ĩ d.§.sane.& Oldr.ĩ cõ.ccx.regularis hẽt traditio. plura scribit,nõ tñ tradit theorica cognoscẽdi p modũ doctrinæ qñ qd
67 dicat sapere hęresim manifeste,vł manifestá.dic † ergo sic ex mẽte docto

Q rum,

rum, ꝙ illa ſapiunt hæreſim manifeſtam, quando ex natura ſua præſefe runt aliquid quod eſt hæreſis manifeſta; uel quando ex illis bene, & neceſſario ſequitur hæreſis manifeſte, puta baptizare imaginem, præſeferet quòd illa eſt capax illius ſacramenti, quod eſt hæreticum, rebaptiza re puerum, Infert quòd baptiſmus poteſt bis conferri, contra legem diuinam & ciuilem. C.ne ſanctum baptiſma iteretur, & intellige manifeſtam hæreſim, nam cum manifeſtum capiatur dupliciter, vno modo di citur manifeſtum, id quod eſt per teſtes probabile, uel alios modos a iure diſpoſitos, & ita ſumitur. xj. q. 3. c. eorum. & glo. in c. manifeſta. 2. q. 1. & tunc manifeſtum differt a notorio uel publico. Secundo modo dicicitur manifeſtum quod non eget probatione teſtium, & quod nulla poteſt tergiuerſatione celari, ut dicit tex. in c. tua, & c. ueſtra, de cohabita. cleric. & mulie. & de accuſa. euidentia, & c. quoniam, de filiis præsbyte. & iſto ſecundo modo ſumitur illud manifeſte poſitum in d. §. ſane. & ita tenet Domi. de ſancto Gemi. in conſi. 54. incipien. quidam ſacerdos. quod patet ex notatis per glo. in d. §. ſane. in uerbo manifeſte, quæ uult ꝙ ubi eſſet dubium an ſaperent manifeſte, uel non, ꝙ niſi manifeſte appareant, non ſe intromittit Inquiſitor. q. d. ꝙ ſi probationes exigerentur, Inquiſitor non cognoſceret. Sumitur ergo manifeſtũ pro notorio, in quo probationes non requirerentur, ſed eſſet tale quod ex ſui apparẽ tia nõ poſſet aliqua tergiuerſatione celari quin manifeſta ſequatur hære ſis ex illo facto, vel uerbo, & dicitur manifeſtum, quod per ſacram ſcrip turam probatur. in clemen. ne Romani. in prin. in verbo, manifeſtant, & ibi Bonifacius notat, de iure iurando, & ſic reſeruatio eſt manifeſta, de qua conſtat per literas Apoſtolicas ſuper hoc confectas. c. ſi beneficia, de præben. lib. 6. & illa qualitas dicitur notoria quæ prima facie de iure communi eſt talis, licet ſubeſſet cauſa propter quam redderetur falſa, ut dicit Areti. in l. illa. col. 7. de uerbo. obliga. & ſufficit ꝙ aliquid ſit notorium ſecundum ragularem curſum, licet aliquo caſu accidentali excuſa ri poſsit, ſecundum Anto. de Butr. in c. fi. de libelli. obla. col. fi. cum alijs,
68 ut ſcribit Fely. in c. i. colum. 4. de re iud. Aduerte † tamen ne erres per ea quæ dicit Ange. de claua. in uerbo. Inquiſitor. §. 3. & 4. dum ibi clare ſen tit, quòd illud, manifeſte, poſitum in d. §. ſane. intelligitur ꝙ illud factum ſit manifeſtum, dum inquit, faciunt manifeſtas inuocationes dæmonum, attribuendo dæmonibus aliquod diuinum, quaſi velit dicere, quòd inquiſitor poteſt ſe intromittere de ſapientibus hæreſim, ſi ſunt notoria, uel dubia de notorietate, non autem ſi ſint occulta, licet ſit manifeſtum ꝙ hæreſim ſapiant, pro quo videtur facere glo. iuncto tex. in c. j. de offi. delega. libr. 6. quia ad hæc dicendum eſt, ꝙ iſte intellectus ad d.

§. ſane.

§.sane.non conuenit,quia tex. non dicit manifestis sapientibus hæresim, sed de manifeste sapientibus hæresim, quod cum aduerbium sit non refertur ad ipsum factum,seu crimen, hoc est si est occultum uel manifestum,sed ad ipsum sapere, non ergo dicit de sortilegijs uel diuinationibus manifestis hæresim sapientibus, sed de diuinationibus & sortilegijs hęresim sapientibus manifeste, secus est autē in d.c. quia ibi tex.dicit ꝙ illi conseruatores defendunt a manifestis iniurijs, & uiolentijs, & ideo oportet ꝙ factum sit notorium, & sic iniuria & uiolentia notoria, ut ibi dicit gl.quam doctores scribentes sequūtur, & si dictum Angeli esset uerum esset contra iura dicentia,ꝙ inquisitores possunt procedere non solum ꝯ hæreticos, sed & suspectos de hæresi. & sic siue illa verba seu facta hæreticalia sint manifesta siue occulta, ut est tex. in clem. prima.de
69 hæreti. Aduerte † etiam si forsam dici posset, quod ex nullo dicto, uel facto hæresim sapiente manifeste potest quis ut hęreticus damnari,cum aliquando hæc possunt procedere,uel ex concupiscentia,& non ex infidelitate, ut est contractus duarum, uel plurium nuptiarum, aliquando ex cupiditate assequendi aliquid a dæmone, puta inuenire thesauros in terra absconditos, pacto tacito, uel expresso inito cum dæmone, vel ex alia simili causa quæ adaptari posset secundum occurrentiam casuum, prout sapientia iudicis poterit considerare. Et ideo valde inquirendum est de causa & intentione Rei accusati, & si ex errore uel fidei peruersitate hoc fecisse,uel dixisse conuincatur ex confessione propria, uel conuictus sit euidentia facti,prout talia sic probantur in c.ad abolendam.in prin.& ibi glo.in verbo depræhensus, de hæreti. tunc talis ut hæreticus est iudicandus,si uero ex alia causa, puta concupiscentia seu cupiditate, ut uilissimus peccator, & ideo talis non inuentus hæreticus, nec de hære si suspectus ab ordinarijs dehonestari solet, puta si ꝯxit binas uel plures nuptias uxorum simul viuentium, uiro scinduntur panni ante & retro, etiam si sit mulier crinibus incisis ad maiorem ignominiam, ut dicit gloss.in cap. De Benedicto.32.q.j. Abbas in cap. cum haberet,de eo qui duxit in matrimoninm quam polluit per adulte. Aliquando potest iste,ut suspectus de hæresi iudicari,si suspitio talis contra eum insurgat, & ut suspecto abiuratio indici posset iuxta qualitatem suspitionis, ut in c.Accusatus.in prin.de hæreti.lib.6.c.literas.de præsumptio. Sic ergo inferendo ex præmissis in proposito, nam ex hoc contractu pluriū nuptiarum hæresim manifeste sapiente, Sequitur malus aut prauus sensus de sacramentis Ecclesiæ, quod male seu praue sentire de dictis sacramentis est hæresis manifesta.c.ad abolendam.in prin.de hæreti. & d. ca. Accusatus.§. cum uero, & sacra scriptura clare decidat matrimonium

eſſe coniunctionem indiuiduam unius cum una, & non plurium, cuius contrarium ſentire eſt hæreſis manifeſta, vt late ſupra fuit comprobatum. Ex quo ſequitur quòd ſumus in terminis.d.§.ſane. quia ſicut inquiſitor ſe intromittit de ſortilegijs, & diuinationibus ſapientibus hæreſim manifeſte,ut in d.§. ſic pari ratione de hoc crimine quod contrahitur cõtrahendo cum pluribus uxoribus ſimul viuentibus, & contra huiuſmodi nuptias contrahentes poteſt procedi,ut contra ſuſpectos de hæreſi, vt

70 proxime dixi. Secundo † non obſtat, quòd hij contrahentes vt plurimum ſunt idiotæ & ruſtici, & excuſantur ab hæreſi, iuxta illud Innocentij in d.c firmiter,cum alijs.quia dico ꝙ dictum Innocentij non ſic ſimpliciter eſt intelligendum,ut uulgus allegat,ſed cum grano ſalis legendũ, & allegandum, primo quidem loquitur in his quæ ſunt de apicibus fidei ſcilicet de tribus perſonis in Trinitate(quæ Deus eſt) atteſtante Auguſt. lib.x.de Trinitate.ca.3.ꝙ in ijs nihil periculoſius alicubi erratur,nec laborioſius aliquid quæritur,nec fructuoſius aliquid inuenitur. Secundo loquitur quando quis errat motus aliqua ratione naturali, puta quòd in Diuinis Pater maior uel prior ſit Filio, uel ꝙ tres perſonæ in Trinitate ſunt tres res a ſe inuicem diſtantes, quod non eſt in propoſito,nam error iſte ꝙ quis poſſit duas vxores ſimul ſuperſtites habere eſt ſupinus,tũ quia notum eſt chriſtianum non poſſe habere plures vxores, ſed vnam tantum,tum etiam, quia hoc peccatum ſiue hic error eſt in his quæ ſunt de iure naturali, vt ſupra eſt probatum, & ideo non cadit ignorantia, quo caſu non habet locum dictum Inno. prout euidenter hoc ſentit Cardi.Zaba.in clem.1.§.porro.col. fi.de ſumma Trini.& fide.catho. Adeo

71 † ꝙ licet minoribus licitum ſit ignorare iura poſitiua, non tamen iura diuina,nec naturalia.l.2.C. de in ius uocando.c.qui in ea.38. diſtinct.& ſic minor ætas non excuſatur in ſacramentis, & articulis fidei, in his enim par uicium eſt decipere,& decipi poſſe, ut ſcribit Ioan. de Ana. in c.ex literarum.de apoſta. hinc dicit Specu.in titu. de ſumma Trini.& fide catho.ꝙ ignorantia iuris naturalis neminem excuſat. Immo ignorãs id ignorabitur etiam ſi ſit paganus,uel homo ſilueſter ſemper in montanis nutritus, ita ꝙ nunquam ad eum prædicatio peruenerit, idem dicit Car. in clem.j.de conſangui.&affini.q.6.

Ex quibus infero, quòd dictum Salyc.in dict.l. eum qui duas.loquitur quo ad repetitionem dotis, & ſic loquitur gloſſ. in dict.l. auunculo, non autem quo ad pœnam criminis, quia quo ad hoc remittit ſe ad gloſſ. & doctores in l.qui contra. C. de inceſtis nuptijs, & ideo quo ad pęnam criminis quæ eſt farrago noſtra dicendum eſt, ignorantia iuris naturalis præſertim non excuſat, ſicut ignorantia iuris non

excuſat

excuſat ab incœſtus pœna. l. ſi adulterium cum incœſtu. in princip. ubi Bar. ff. de adulterijs, nec a pœna nullitatis matrimonij. l. j. C. de interdicto matrimo. ut inquit Bart. quem doctores ſequuntur in l. auunculo. ff. de condictio ſine cauſa, nec præſumitur ignorantia huius iuris quod omnes ſciunt. l. pignus ff. de pigno. actio. & Saly. ſcribit in d. l eum qui
72 duas. col. 2. Secus† eſſet ſi ius in hoc eſſet dubium, quia ignorantia iuris dubij æquiparatur ignorantiæ facti alieni, ut dicit glo. Ioan. Andre. & docto. in capitulo. primo. de poſtula. præla. lib. 6. ut ſcribit Phi. Corneus in conſi. 181. incipien. uiſa copia. col. penu. lib. 3. facit gloſſ. & quæ ibi dicit Abbas in capitulo. caſtellanus. col. pe. de ferijs. D. Iaſon in l. admonendi.
73 in lectu. in 13. col. uerſi. conſidera. de iureiuran. Tertio† non obſtat quod dicit Abbas in d. c. cum haberet, & quòd appellatione iudicis ſimpliciter intelligitur de ordinario, quia dico quòd Abbas non exprimit an ad ordinarium, uel ad Inquiſitorem ſpectet punitio, & ideo argui non poteſt ꝙ ad ſolum ordinarium ſpectet, cum crimen hæreſis ſit Eccleſiaſticũ, & ad inquiſitorē ſpectat de eo cognoſcere, ut in capitu. ut inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. præterea uerba debent intelligi ſecundum materiam de qua habetur ſermo. l. ſi uno. ff. loca. in prin. l. inſulam. ff. de præſcriptis uerbis. capitulo. conſtitutus. de religio. domi. & ſicut appellatione iuriſdictionis ſimpliciter intelligitur etiam de delegata, ut ſcribit Alexan. poſt glo. in rubr. de iuriſd. omnium iud. & Decius ſequitur, ſic & appellatione iudicis ſimpliciter, etiam delegatus comprehenditur, & facit titulus de iuriſd. omnium iudicum, nam in proſecutione tractatur ibi de iudicibus delegatis ſicut de ordinarijs, ꝙ autem materia conueniat ut inquiſitor etiam comprehendatur appellatione iudicis Eccleſiaſtici, hoc ſatis eſt ſupra deductum, & ideo Abbas loquens de iudice Eccleſiaſtico non excludit inquiſitorem hæreticæ prauitatis, ex quo materia eſt conueniens utrique, inquiſitori. ſ. & ordinario. arg. in c. j. de conſt. facit. c. nullus iudicum, & quæ ibi ſcribunt moderni & Marian. Soc. de foro competen-
74 ti. Quarto† non obſtat ꝙ punitio huiuſmodi contrahētium uideatur ſpectare ad ſecularem iudicem, ut in l. eum qui duas. C. de adulterijs. quia reſpondeo ꝙ forſam non eſſet inconueniens dicere hoc crimen eſſe mixti fori, ſi non eſſet annexa illi aliqua qualitas quæ faceret illud eſſe fori Eccleſiaſtici, puta, quia ille contractus ſaperet hæreſim, uel contrahens uideretur male ſentire de ſacramentis, quia talis qualitas faceret illud crimen eſſe mere Eccleſiaſticum, & ſic ſpectaret ad iudices Eccleſiaſticos, ut in d. §. prohibemus. ſecus ergo ſi illa qualitas nō eſſet, ut patet in crimine ſortilegij & diuinationis, quod ſi non ſapit manifeſtā hęreſim, eſt crimen mixti fori, nam licet Eccleſia de hoc crimine cognoſcat, ut eſt tex. iuncta

Q 3 glo.

glo.in c.contra idolorum.21.q. v.& in c. Episcopi.ea. cau.& quæst.ca. j.& c.ex tuarum. de sortilegijs, nihilominus etiam leges ciuiles contra tales grauiores pœnas imponunt, ut toto tit. C.de maleficis,& Mathæ. ut concludit Marian. Soci. in ca.cum sit generale.colum. penul. de foro competen. & propterea tex. in c. Accusatus.§.sane,de hæreti.lib. vj.non dicit, quòd inquisitores remittant sortilegos & diuinatores, quando eorum delicta non saperent hæresim manifestam, Episcopis seu diocesanis, sed suis iudicibus puniendos, satis innuens, ꝙ præter Episcopos iudices seculares sunt iudices horum sortilegorum, & diuinatorum, secularis enim iudex potest imponere suam pœnam ciuilem contra tales, facit.c. Rex.23.q.v.& proprie in proposito dici potest, voluntas & propositum distingunt maleficia. ca.cum uoluntate, de sententia excommunica. l. Diuus.ff.ad legem Corne. de sicca. ut dicit Ioan. Andre. in titu. de sortilegijs.in addi. ad Specul. Oldra.in consi.ccx. Regularis habet tradi-

75 tio. Nec † impedit mixturam fori, quòd peccatum sit contra ius naturale, ut patet in crimine contra naturam de quo cognoscit Papa, ut est tex.in c. clerici.de excessi. prælatorum, per quem tex. dicit ibi Abbas, ꝙ qualitercunque homines peccent contra naturam, uel in actu uenereo, uel adorando idola, uel alio modo contra naturam, semper Ecclesia potest iurisdictionem exercere in laycos, itaque erit crimen mixti fori, ut sentit Inno. in c. quod super his, de uoto, ubi dicit, ꝙ etiam contra infideles hoc peccato peccantes Ecclesia iurisdictionem exercet, nam & Deus illos homines pessimos puniuit. Gene.19. & eodem modo potest eius uicarius, nam ex tali peccato læditur ipse Deus ipsius naturæ author,& ideo Ecclesia punit usurarios, & non fures, seu latrones, quia vsurarij peccant contra naturam facientes germinare pecuniam, quæ naturaliter non germinat, ut dicit Ioan. Monachi.in cap.1. de usuris.lib.6. cognoscit etiam de hoc crimine iudex secularis, ut leges ciuiles grauius hoc crimen puniunt, vt in l.cum uir.C.de adult.& in §. Item lex Iulia. institu.de publi.iudi.& in authen. ut non luxu. homines contra naturam. coll. 6.& non immerito, quia, ut dicit Aristo. in 7. Ethicorum, luxuria contra naturam non est humana sed bestialis.refert. S. Tho.in 4. distin. 41.q.j.arti.4. quæstiuncula. 2. quòd crimen impedit ordinis exequtionem post peractam pœnitentiam, ut dicit Anto.de Butri.in ca.nisi cum pridem.in prin.col.fi. de renuncia. & latius scribit Fransc.de Aretio.in c. cum non ab homine.col.xj. de iudicijs, propter quod uenit ira in filios diffidentiæ.c.clerici, de excessi.prælato.c.ut clericorum. de uita & honesta. cleri. & sicut in speculatiuis error circa ea quorum cognitio est homini naturaliter indita, est grauissimus, & turpissimus. Ita in agendis,

agere contra ea quæ ſunt ſecundum naturam determinata, eſt grauiſſimum, & turpiſſimum, ut dicit. S. Tho. loquens de hoc crimine in 2. 2. q.154. arti. 12. & ſic patet dictum crimen eſſe mixti fori, quia iudex Eccleſiaſticus poteſt contra tales etiam laycos procedere & caſtigare, ut patet in d. c. clerici, & idem poteſt iudex ſecularis, ſicut enim Deus illos peſſimos ſodomitas puniuit Gene. 19. ſic eius uicarius poteſt, ut dixi, per conſequens etiam prælati qui ſunt aſſumpti in partem ſollicitudinis, & ideo erit locus præuentioni, ut dicit Abbas in c. in Archiepiſcopatu. de raptoribus, & licet ibi recepiſſent illi p̄lati delegationē a Rege ſuper hoc crimine, hoc ideo erat, quia de facto contra tales non exercebāt iuriſdictionem, poterat tamen hoc facere iure proprio, ut ibi per cū. facit quod habetur in c. poſtulaſti, de iudæis. ſequitur Ioan. de Ana. in d. c. in Archiepiſcopatu. col. ſi. & ex prædictis ſatis iuſtificatur breue Clementis. 7. Moderni Pontificis, in quo committit inquiſitoribus hæreticæ prauitatis Regnorum Aragoniæ, Valentiæ, & Principatus Cathaloniæ facultatem, & iuriſdictionem procedendi contra infamatos de hoc crimine indicibile, per viam inquiſitionis, denunciationis, uel accuſatio
76 nis, ut in eo latius continetur. Et † per hæc dici poſſet delictum horum contrahentium binas uel plures nuptias vxorum ſimul viuentium eſſe mixti fori. ſ. eccleſiaſtici & ſecularis, & conſequenter eſſe locum præuentioni, & ideo dicta in quarto contrario locum ſibi uendicare, & quia inſtante horum temporum malignitate morbus iſte multum inualeſcit, ſi uera foret opinio Ludo. Roma. quam ſupra retuli, quòd ij contrahentes pœna capitis poſſent puniri. Multum conduceret reipublicæ, ut ij ſub prætextu ſacramenti matrimonij deceptores mulierū, & forſam puellarum & uirginum capite punirentur, cum multis craſſantibus exemplo opus ſit. l. Aut facta. §. nonnunquam. ff. de pœ. ut alij eorum exemplo perterriti a ſimilibus arceantur. c. clericos. de coha. cleric. uel mulie. & uindicta de crimine cederet in aliorum exemplum. l. moueor. C. ſi ſeruus export. uene. l. capitalium. §. famoſos. ff. de pœn. Specu. in titu. de accuſatio. §. 2. uerſ. extraordinarium, & ne huius facti peruerſitas tranſeat præſumptoribus in exemplū. c. tanta, de exceſſib. prælato. pœna enim quæ ab eccleſiaſtico iudice ijs infertur, carceris, puta aut verberum, uel exilij, ſeu dehoneſtationis ſcalæ, uel mitræ, cedit in deriſum, nam nullus metu huius pœnæ abſtinet ſe ab huiuſmodi flagicio, vt docet experientia, nam dum eſſem inquiſitor in Regno Maioricarum & ſucceſſiue in regno Valentiæ, fuerunt recepti plures, qui quatuor & quinque uxores ſuperſtites habebant, & pœna quæ ijs inferebatur ob hoc delictum contemptibilis erat apud eos, & nulli cedebat in exemplum, & cum contra

istos de iure canonico certa pœna non est statuta, deberet infligi pœna quæ magis timetur ad reprimendam hominum audaciam, & ne talia cõmittantur a multis personis ad hoc aptis, deberet pœna exacerbari, ut est tex. ad hoc, & ibi notat Bart. in d. §. nonnunquam, & si fuissem iudex Ecclesiasticus nunquam huiusmodi malefactores repeterem in meum forum a iudice seculari, nisi mihi euidenter cõstaret, illos male de sacramentis Ecclesiæ sensisse, aut clericali priuilegio insignitos esse. committuntur enim hijs, ut plurimum, adulteria, strupa, & raptus, contra quos leges ciuiles, seu statuta terrarum grauiores pœnas imponunt, quàm à iudicibus ecclesiasticis imponi canonice possent, secundum leges vero Castellæ contrahentes binas nuptias uxorum simul viuentium, & econtra signantur in fronte cum ferro ignito cum signo, quod fuit ordinatum a Ioanne primo Rege Castellæ, ut ab omnibus cognoscantur, contra legem quæ prohibet quem in facie bullari, quæ ad similitudinem pulcritudinis cœli est figurata. l. si quis in metallum. C. de pœnis. quia frons non est de facie, vt ibi dicit Ange. & Areti. in tracta. malefi. in verbo, in facie, & Bal. in Rubri. C. de vindicta liber. cõcludendo igitur dico, quòd si in hoc delicto non subest notorie aliqua qualitas quæ tribuat iurisdictionem Ecclesiæ, puta suspitio hæresis, layci a seculari, clerici uero ab ecclesiastico iudice puniri possunt. facit. c. 2. de iure iu. lib. 6. & ca. causam, qui filij sint legi. Abbas. & alij in d. c. cum sit generale. col. fi. de foro compe. & hæc dicta censeantur sub præuia protestatione. Quinto
77 † & vltimo, Nõ obstat ꝙ iste casus non videatur spectare aliquo modo ad inquisitores, cum contrahens non videatur male de fide sentire &c. dico ad solutionem esse præmittendum, quando dicatur contractus palam fieri, & quando clam, contractus palam fieri dicitur qui fit præsentibus consanguineis, vel amicis, vel præsente iudice. ut dicit Bart. in l. frater a fratre. col. 15. uers. quæro. ff. de condictio. indebi. sequitur Alex. in l. transactionem. in fi. C. de transactio. & de consanguineis facit glos. & quod ibi Bal. in l. Polla. C. de his qui. ut indig. quæ uoluit quòd factum a tutore præsentibus coniunctis pupilli uidetur bona fide factum, idem Bal. in c. j. in prin. col. 2. qui. feu. & de authoritate iudicis facit quod not. Bal. in c. sicut. circa finem. uers. Item quæro, de re iudi. dum inquit, quòd interueniente decreto iudicis actus utiliter factus præsumitur. idem Bal. in d. c. j. uersi. quærit Iacobus. cum alijs, ut scribit Alexan. in consi. lxxix. circa primum, col. 6. lib. 1. cum similibus. ut tradit Decius in c. quoniam contra. col. 26. de probatio. Et palam dicitur factum aliquid in testamento, quando ex uerbis appositis in eo uel in codicillis legentes possunt certificari, ut dicit Barto. in l. non intelligitur. §. 1. ff. si certum peta. &

quod

quod fit coram pluribus palam dicitur factum.l.palam.ff.de ritu nup.l. hæredes palã.in prin.ff.de testa.l.sed & si.§.proscribere.ff.de insti.actio. glo.in c.biduum.§.palam.2.q.6.glo.in l.j.C.de in integ.rest.Saly.in l.ea quidem.21.col.uersi.6.quæro.C.de accusa.Bal.in l.de minore.§.tormẽ ta.ff.de quæstio.& quod fit palam præsumitur iuste fieri.l. cum ipse. C. de contrahen.emptio.& alia circa dictionem palam,uide Alberi.de Rosate in suo dictionario,in uerbo,palam,& demum,palam, multis modis dicitur,scribitur per aliquos moderniores in l. palã.ff.de uerbo.signi. & palam dicitur fieri quod fit coram pluribus,uel duobus,publice uero coram populo,ut traditur per Saly.in d.l.ea quidem.car.pen.& in d. §. tor-
78 menta.Clam†vero dicitur quod taliter fit, ꝙ non possit uenire in notitiam eius cuius intersit,ut notat Bart. in l.2.C.de ijs qui. ex publi.ratio. l.3.§.fin.ff quod ui aut clam.fieri dicitur clam, quod fit sine authoritate principis uel iudicis,quæ requiritur,ut dicit Bar.in d.l.ij.& l.j.C.de præ. curia.lib.x.glo.in uerbo clandestina.in c.fi.de clande.despo. & clam dicitur fieri quando iniungitur testibus & notario ꝙ rem teneant secretã, ut no.Bar.in l.in fraudem.in prin.C.de ijs. qui. ut indig. & quando quis facit actum per interpositam personam,clam facere dicitur.Bar.in l.pupilla.§.fi.ff.de aut.tutorum,& clandestinum dicitur delictum,si de nocte committatur,notat Bal.in l.cum fratrem.C.de ijs,quibus ut indi.Ange. in l.j.§.occisorum.ff. ad silla.Fely.in c.consului.de offi. deleg. plura tradit,& in c.cum quidam.de iureiur.& demum clã dicitur multis alijs modis fieri,ut scribit Alex.& post eum moderni in l.clam possidere.ff.de acqui.posse.

79 HIS † PRAEMISSIS,subintrat dubiũ,An peius sit peccare palam, q̃ clam,& quid inferatur ex parte peccantis,an dolus,uel error,ut ad solutionem contrarij pergamus.Iacobus Butri.in l.nemo.C. de summa Trini.distinguit,dicens,aut tractamus de causa delicti,aut de effectu,hoc est dicere,aut de animo delinquentis, aut uero de eo quod efficit delictum, Si de animo,& sumus in his quæ sunt de genere prohibitorum, tunc dicẽdum est, ꝙ si de eo constat quòd doloso animo fecerit idest sciens quòd ipse faciebat contra legem hoc prohibentem, & non obstante hac scientia ipse perpetrauit illud maleficium, & tunc siue commiserit delictum clam siue palam non est differentia, ut patet in homicidio clam commisso, in furto, & in alijs delictis, quæ clam committi possunt, nam tales puniuntur pœna naturali ipsius delicti, sicut si palam commissum fuisset. capitulo. primo. de præsumptio. immo aliquando grauius,quia atrocius est uenenare hominem quàm gladio occidere. l. j. C. de maleficis & mathema. & non est ideo maius delictum quia fit clam,

sed

ſed quia habet in ſe proditionem, ut ibi, & licet rapina magis puniatur, q̃ furtum, non eſt ideo quia palam fit, ſed quia habet in ſe uiolentiam. l. j. ff. de ui. bono. rapto. & l. ſi quis in tantam. C. unde ui, & idem ius eſt quã do dubitamus de animo, an fuerit doloſus uel culpoſus, quando ſumus in delictis, tunc in dubio animus doloſus præſumitur, niſi abſentia doli probetur, & ideo non eſt differentia ſiue clam, ſiue palam delictum com mittatur. l. j. C. de ſicca. & l. ſiquis fumo. ff. ad leg. acqui. Si uero ſumus in hijs quæ ſunt de genere permiſſorum, in ſpecie tamen ſunt prohibita, ut matrimonium, & tunc aut fiunt clam, & præſumitur dolus, aut palam, & tunc non præſumitur dolus, ſed error. l. non exiſtimo. ff. de admin. tutorũ & l. qui ſine. ff. de nego. geſtis. l. ſi. ff. de ritu nup. & hinc ſequitur, ꝙ ſi fra ter profeſſus exiuit ordinem, & accepit uxorem palam, ꝙ præſumitur er rare, & ideo Inquiſitor poteſt contra eum procedere, ſi uero clam, præſu mitur in dolo eſſe, & ideo ad Inquiſitores non ſpectat cognitio. Si uero tractamus de effectu delicti, tunc ratione mali exempli quod ex delicto ſequitur peius eſt peccare palam, q̃ clam, & hanc theoricam Iaco. Butri. ſequuntur Cy. Alberi. de Roſate, Saly. & Pau. de Caſt. in d. l. nemo. Abbas in ca. cum quidam. de iureiurando, ubi quis punitur magis ratione mali exempli, & in c. de homine. de cele. miſſa. Et licet Doctores communiter tranſeant cum dicto Iacobo Butriga. tamen quo ad propoſitum noſtrum dicendum eſt non referre quo ad delicti pœnam, vel ſuſpitionem hære ſis, loquendo de cauſa delicti, ideſt de animo delinquentis, an iſte qui plu res ducit vxores ſuperſtites, contraxit nuptias clã, uel palam, & pro elu cidatione huius propoſitionis facio tres concluſiones. Prima eſt, ꝙ palã contrahens binas uel plures nuptias uxorum ſimul uiuentium uidetur eſ ſe in errore, & ſic male ſentire de ſacramento matrimonij. Secunda eſt, ꝙ idem eſt cenſendum de eo qui clam contraxit. Tertia eſt, ꝙ pœna ma gis eſt exaſperanda in palam contrahente, q̃ in clam, ratione maioris con temptus & ſcandali, & maior ſuſpitio hæreſis generabitur ex manifeſto contractu, quàm ex clanculario, & quo ad ſuſpitionem hæreſis reſultan tem ex dicto contractu, non facio differentiam quo ad primas duas con
80 cluſiones inter dolum & errorem. Et † præmittendo quid ſit dolus & qđ ſit error, dico dolum eſſe falſam aſſeuerationem cum intentione fallen di. l. j. §. dolũ. ff. de dolo, & Cy. in l. præſcriptione. C. ſi contra. ius. uel uti li. publi. Soc. in conſi. 159. in præſenti. col. 4. lib. j. Vel ſecundum Labeo nem, dolus malus eſt omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circunue niendum, fallendum & decipiendum alterum adhibita, & approbat Vul pianus hanc diffinitionem in d. §. dolum, & dolus eſt malicia prorumpẽs in damnum alterius. ut dicit Bal. in l. quæ fortuitis caſibus col. 3. C. de pi-

gno.

gno.actio.& dolus committitur clam,& palam,fraus vero palam.l.iuris gentium.§.dolo.ff.de pactis.& l.2.ff.de in litem iura.ut tradit Alberi. de Rosate in suo dictionario.in verbo.dolus.& secūdum.S.Tho.2.2.q. 55. art.4.Dolus est exequutio astutiæ,qua excogitatæ fuerunt vię non bonæ ad exequendum aliquem finem bonum vel malum. Error autem est applicatio animi ad falsum,vt dicit Bal.in l.quidam.colu.v.C.de iure.delibe.& errare est aliquid pro alio putare,uel falsum pro uero putare,secūdum August.& colligitur ex.c.j.lib.j.de Trinit.& c.q̄uis.38.dist.cap. in quibus.22.q.2.&qui errat dolo caret,vt probatur in l.2.§.si publicanus. ff.vi.bono.rapto.ut notat Bal.in l.etiam.C.de furtis.

81 HIS † PRAEMISSIS, Quo ad primam conclusionem dico, ꝙ palam contrahens nuptias cum pluribus simul uiuentibus censetur esse in errore,hoc est quia præsumitur,quòd putat sibi licere, ut est tex.in l.fi. ff.de ritu nup. vbi dicitur quòd siquis duxerit uxorem consanguineā uel collateralem affinem in gradu vetito palam.ut errans punitur. nō autem ut contumax.i.vt dolosus,& quia palam fecit leuius punitur, quàm si clam,nam si clam dolo uideretur fecisse,& ideo grauius puniretur . Et aduerte,quia.d.l.fundatur quando dubitatur, an contraxerit sciens, uel ignorans,nam si sciens contraxerit,non est differentia an clam contraxerit uel palam,quia æqualiter punietur,ut ibi dicit gl.& bene.quam ibi tenet Saly.& sic in his quæ sunt de genere permissorū, si in specie sunt prohibita plus punitur faciens delictum clam, q̄ palam, quia in eo est præsumptio maioris doli,& pro hoc facit tex.in l.non existimo. ff. de admi. tuto.l.pupillus.§.sane siquidem.ff.de authori. tuto. l.uxor. C.de repu.l. non intelligitur.in prin.& §.si quis palam.ff.de iure fisci, & hanc conclusionem tenet Iaco.Bu.in d.l.nemo.quem sequuntur Cy.Alberi. de Rosa.& Saly.& Abbas in d.c.cum quidam,& in d.c.de homine.Aduerte tamen,ꝙ Bal.subtiliter in d.l.nemo.dicit,ꝙ consequentia quam facit Iac. ibi sibi non placet,facit palam conclusionem errare,& ideo dicit ꝙ illud errare est ad exclusionem delicti,non autem ad inclusionem,Bal.nō pro
82 bat qualiter illa consequentia non teneat.Et † ideo dicendum est, ꝙ illa consequentia Iacob. Butrigarij substineri potest ex duplici præsumptione,prima, quia cum existentes in ciuitate præsumantur scire ea quæ palam fiunt in loco ut dixit Abbas in c.cum in tua·qui matri.accusa. poss. l.si tutor petitus.ubi Bar.notat.C.de peri.tuto.cle.unica.§.fi.de concessi. præben.& quilibet de prouincia præsumitur scire illud quod publice factū est in parte prouinciæ,ut scribit Abbas in c.j.col.3.de postu.prælę. & receptans bannitum non excusatur propter ignorantiam quando erat notorium in ciuitate ꝙ erat bannitus. secundum Bart. in l. omnes.C.de

agri.

agri.& censi.lib. 11. præsertim illi qui habent purgare prouinciam malis, in quibus non præsumitur ignorantia, vt dicit Bal. in l. j. C. ad macedo. nisi probetur diligens inquisitio, vt dicit idem Bal. in l. fi. C. de testibus. ideo non præsumitur, ꝙ palam contrahens vellet delinquere & se exponere periculo ut deprehendatur in delicto, & sit immemor propriæ salu
83 tis. l. sancimus. C. ad. l. iuliam repet. Secunda † est, quia in dubijs non præsumitur quis uelle delinquere. l. merito. ff. pro socio. Bar. in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de operi. no. nuncia. Abbas in c. cõstitutus. col. j. de rescrip. Bal. in l. j. col. 2. versi. circa ordinem. ff. solu. matri. cum alijs, ut scribit Decius in c. in præsentia. col. 7. de probatio. Vnde extante hac duplici iuris præsumptione potius præsumendus est error q̃ dolus, quia errantes mitius puniuntur, quàm dolosi, ut in d. l. fi. & sic consequentia Iaco. But. substineri potest. Et in eo quod Bal. dicit ꝙ illud errare est ad exclusionẽ delicti non autem ad inclusionem. Dico ꝙ si dictum Baldi referatur ẽt ad casum dictæ legis fi. uers. si uero. ff. de ritu nup. est dubitabile, quia ibi mitius punitur errãs q̃ dolosus, sed in casu suspitionis hæresis de qua agitur, ex eo ꝙ palam contrahit, illud errare includit omnino delictũ & non excludit, quia in his quæ fidei sunt non multum distant a vicio, vel decipere posse, vel decipi. c. si cupis. iuncta glo. 16. q. j. & hæresis non est sine errore, ut dicit Bal. in d. l. nemo.

84 Et † ideo resolutorie dic, ꝙ error potest capi dupliciter, aut est error facti, aut error iuris, si est error facti, puta quia contrahens ignorabat illam mulierem, cum qua contrahit esse sibi affinem, uel consanguineam. uel illam alium virum habere, & contrahit cum illa palam, iste est in errore facti, & talis error excludit delictum a sic contrahente, & proprie est sine aliquo scrupulo, procedit d. l. fi. in versi. si vero. quia errans non cõsentit. l. si per errorẽ. ff. de iurisd. omnium iud. & error facti dicitur esse iustus, ut probatur in §. si quis agens. inst. de actio. & propterea dicimus uulgo, ꝙ factum prudentissimos fallit, ut in l. 2. ff. de iur. & facti igno. & intelligo hoc de errore facti alieni, prout est consideranda consanguinitas, uel affinitas ab alio causata, licet facta coniunctorum præsumamur scire quando noscimus illos. l. octaui. ff. unde. cogna. & l. de tutela. C. de in integr. resti. ut scribunt omnes in l. Titius. §. Lucius. ff. de libe. & posth. ut dicit Card. in c. & si necesse. de dona. inter uirum & uxorem.

85 Secus † uero esset si allegaretur error facti proprij, quia forsan diceretur, ꝙ ipse ignorabat, uel non recordabatur se alias nuptias contraxisse, quia talis error in facto proprio non esset tollerabilis. l. quamquàm. ff. ad uelle. l. plurimùm. ff. de iur. & fa. igno. iuncta. l. fi. ff. pro socio. & glo. 2. in l. si quis delegauerit. ff. de noua. cõtractus enim matrimonij est notabile

factum

factum & graue,& ignorantia non cadit.c.cum illorũ de sent.excom. no tant Ant.de Bu.& alij in c.ab excõicato,de rescri. & talis error facti alieni ideo forsam aliqualiter punitur in d.l.fi. quia debuit contrahens inuestigare conditionẽ illius cũ qua contraheb. t.l.qui cũ alio.ff. de reg.iuris. Bal.in l.inciuile.C.de fur.Rapha.Cuma.in consi. 26.cũ statutũ.col. j. cũ alijs,ut tradit Decius in d.l.qui cũ alio,& Card.in cle.j.q.v.de cõsang.& affi.& propter hoc contrahens ẽt palã,ut errans punitur leuius,q̃ contra
86 hens clã.Et † hoc inquit illud comparatiuũ,leuius,quod prẽsupponit suũ positiuũ,& participat de utroq;,sed de uno magis q̃ de alio.facit.l.ubi autem non apparet.in prin.ff.de uerb.oblig.Bar.in l.cũ filius.§. pater. ff. de leg.2.Bal.in l.2.C.de proba.& ibi põt ẽt poni pro suo positiuo,ut leuius, i.leuiter,grauius,i.grauiter,ut benignius.i:benigne.in l.benignus.ff.de legib.Alberi.de Rosate scribit in l.j.C.de dolo,& sic comparatiuũ & superlatiuũ aliquando non retinent uim comparatiui,nec superlatiui,sed positiui,ut tradit Alber.in l.cũ pater.§.rogo.ff.de leg.2.& moderni aliq̃d di-
87 cunt in l.iubere cauere.ff.de iurisd.omniũ iud.Et † sic patet, q̃ errans ẽt in facto non excusatur omnino a pœna in casu dictæ legis fi. & dictũ Baldi in d.l.nemo, non est uerũ simpliciter q̃ omnino excludatur delictu m, quia puniendus est dictus ꝯhens,licet leuiter,minuitur.n.delictũ,non autem omnino excluditur,& sic excusatur a tanto non autẽ a toto,ut in simili dicit Bal.in l.seruos.C.ad.l.Iuliam de ui publ.ꝑ metus in atrocioribus non excusat,sed mitigat,unde non excusatur ille, qui metu tyrãni occidit aliquẽ,sed pœna mitigatur, quia non dẽt mori, defensor enim propriæ salutis in nullo peccasse uidetur,ut.l.3.C.ad leg.corne. de sicca. de cuius dicti ueritate plura scripsi in meo consi.22.incipiente quia maximi ponderis est.uersi.quo ad secundum dubium.

88 Et † an delinquens in persona cuius conditionẽ non inuestigauit puniatur,& sic est attendẽdũ factum,uel opinio delinquentis,ultra tradita in d. l.qui cum alio Fely.plura scribit in c.si uero,& capitulo. a nobis. de senten.excommuni.& hæc quæ dixi in habente errorem facti militant etiam in habente errorem iuris positiui,& sic potest intelligi.d.l.fin, uersic.si uero,ut dicit Card.in clemen.j.quæstio.j.cum sequen. de consangui. & affi.Secus uero est in errante in iure diuino seu naturali,ut quia contraheret cum muliere quæ duci prohibetur iure diuino,seu naturali, nam talis siue contrahat palam siue clam,non est differentia,quo ad pœnam,ut est text.in dicta.l.fin.in princip.& huiusmodi ignorantia non excusat, ut di-
89 cit Cardina. in dicta. clementi. 1. quæstione. 6. In † qua.l. fin. in eius principio,si aduertas, fit differentia inter gradus prohibitos iure naturali, & inter prohibitos iure positiuo, ut in primo præsumatur scientia.l.

tia l.octaui.ff.unde cogna.& l.de tutela.C.de in integrum restitu.mino. cum allegatis in glo. in alijs uero ignorantia siue error,qui eo ipso præsu mitur,ꝙ palā fecit,& statim cū fuit sibi dictū,dimisit,uel erat minor, & ex his præsumitur iuris error,q̃ allegari debet,& articulari,ut in l.si adulterium cum incestu.§.fratres.& §.incestum,ubi notat Bar.ff.de adulte.& in l.non fatetur,col.4.uersi.quæro qualiter.ff.de confe.Bal.in l.uendi. C. pro empto.& in l.2. C.si quis rē mino. & in primo non fit differentia u-
90 trum palā uel clā fuerit factus contractus sicut in secundo.Ex†quo infero ad secundæ conclusionis decisionem, quoniam cum cōtractus pluriū uxorū sit iure diuino & naturali prohibitus,ut supra dixi, sequitur ꝙ nō est constituenda differentia siue clā siue palā quis binas uel plures nuptias contrahat ad incurrendā hæresis suspitionē,quia hæreses non solum palā committuntur ut probatur in c.hæreticus.ibi,principatus.c.dicit Aposto lus.ibi,pertinaci animositate defendunt.c.qui in Ecclesia.& c.qui aliorū. 24.q.3.c.si.in uerbo manifeste,de hæret.sed etiam occulte, inde dantur aliqui,qui sunt hæretici occulti.glo.in cle.j.de hæret.& in his quæ occulte fiunt,minores probationes requiruntur, ut dicit Petrus de Ancha. in c. in fidei fauorem.in fi.de hæret.lib.6.Abbas in c.præterea.colum.2.uersi.adde prædictis.de testib.Alex.in consi.53.ui so themate.lib.2. maxime nostris temporibus hæreses occulte committuntur in his partibus Hyspaniæ,cum uideant hæretici emendationē eorum in foribus esse,& merito, quia scintilla ignis dum parua est extingui debet, ne crescens totum orbē incendat.c.resecandæ.24.q.3.& ideo cognitio huius criminis ad inquisi tores spectat,siue contractus iste factus fuerit clandestine,siue manifeste quia in utroque casu contrahens suspitionem hæresis incurrit ut uideatur male sentire de sacram.Ecclesiæ,iuxta d.ca.ad abolendā.in princ.de hæret.ut supra in discursu huius quæstionis latissime fuit dictū,& hanc deci sionē intellige iuxta ea quæ supra dixi in responsione ad contraria, & error de quo in d.l.fi.uersi. si uero.erat excusabilis, & si non in toto tamen in tanto,Sed error illorum qui contrahunt plures nuptias non est excusabilis,quia est eorū,quæ ab omnibus sciuntur,prout est in prin.d.l.fi. & li cet error excusabilis excuset a dolo,ut dicit Bal.in d.l.etiam. C.de fur. ut in d.l.fi.uersi.si uero.facit.l.j.& ibi glo.ff.de condi.indeb.tamē error inex cusabilis ut est in ijs quæ sunt prohibita de iure naturali non excusat a do lo uero.Dy.in c.ignorantia.de regu.iuris.in 6.Anto.de But.in c.2. de cō sti.Alex.de Imo.scribit in l.si quis id quod.ff.de iurisd. omnium iud. Vnde clā contrahens plures nuptias, & si dolo faciat decipiēdo illam cū qua contrahit ab errore non excusatur.gl.nota.in l.j.C.de inter. mat.quā sequuntur ibi Bal.& alij,& moderni in d.l.siquis id quod,& Bal. in l. quicū

que.col.

que.col.pe.C.de ser.fugi.cũ alijs,ut scribit Fely.in c.cũ quidam.de iure-
91 iur.col.7.Quo†ad tertiã uero conclusionẽ dico grauius esse puniendos q
contrahunt palam,eo quia magis offendunt rempublicã, tribuentes alijs scandalũ,contemnentesque iudicialem authoritatem , & correctionem paruipendentes,exhibentesque alijs exemplum,ut dicit glo. in d.l.nemo. in uerbo publicæ,ut ibi ponderat Iaco.But. C.de summa Trin. Sequuntur Alberi.de Rosate,& Pau.de Castro ibi.Fely.in d.c.cum quidã. Et generaliter de hoc brocardo , an grauius puniatur qui delinquit palã quàm clam. scribunt Dy.& Bar.in l.j.§. generaliter. ff. ui bonorum rapto.cum alijs,& Dominus Iaso.in §.ex maleficiis.col 4.institut. de actionibus.ad quos me refero.

SVMMARIVM.

1 *An mulieres striges uocatæ uadant per uaria loca corporaliter an uero spiritualiter.*

2 *Striges unde dicantur.*

3 *Professio quam faciunt bruxiæ dæmoni est duplex.*

4 *Mulieres faciliores sunt ad maleficia perpetranda quàm homines.*

5 *Hæreticum an sit credere quòd mulieres portentur de nocte per uaria terrarum loca.*

6 *Quod mulieres striges moueantur a dæmone de loco ad locum consistit in facto.*

7 *Opinio quæ fauet animæ in dubio tenenda est.*

8 *Harum mulierum translatio de loco ad locum uidetur longe a uerisimili, si modus transferendi aduertatur.*

9 *Argumentnm a simili quando habeat locum.*

10 *Fœminæ quare potius inuoluuntur hoc crimine maleficiorum quàm homines.*

11 *Fœminis facilius iura subueniunt propter eorum fragilitatem.*

12 *Iura loquentia in aliquibus expreßis habent etiam locum in non expreßis in quibus militat eadem ratio.*

13 *Hæreticum non est credere quòd mulieres portentur de nocte a dæmone per uaria terrarum spatia.*

14 *Mulieri uetulæ dicenti se fascinasse aliquos pueros est credendum.*

15 *Mulieri bruxiæ dicenti se occidisse infantes de nocte credendum est.*

16 *Dæmones Deo permittente possunt mouere grandines & tempestates in aere.*

17 *Mulier malefica in multis potest lædere homines etiam sanctos.*

Maleficiari

18 *Maleficiari possunt homines ut non possint facere aliquos actus carnales quos alias possent facere.*
19 *Maleficiorum pacta cum dæmonibus appositis signis.*
20 *Occasionem damni dans punitur.*
21 *Malefica punitur licet dæmon operetur.*
22 *Incubi & succubi quomodo inducunt homines ad peccandum.*
23 *Incubi & succubi quare exercent illos actus circa homines & mulieres.*
24 *Maleficas portari a dæmone corporaliter uel illudi mentaliter, utrumque possibile est, & est conclusio quæstionis.*
25 *Verba cui non conueniunt, nec eius dispositio conuenit.*
26 *Ars magica continet opera fallacia.*
27 *Confessioni accusati si testibus comprobatur standum est.*
28 *Præsumptio iuris & de iure tollitur per confessionem partis dicentis factum aliter se habere.*
29 *Confessio est probatio probata, sicut instrumentum.*
30 *Præsumptio non facti tollitur cum apparet de ueritate facti in contrarium.*
31 *Opinio quæ fauet animæ in dubio tenenda uidetur.*
32 *Opinio fauens animæ, & si dura sit, illa est tenenda in pœnis imponendis, secus est in decidendis, quia a ueritate non est discedendum.*
33 *Verisimilitudinis præsumptio tollitur si in contrarium ueritas apparet.*
34 *Verbum similitudinem significans non semper similitudinem inducit quando sequitur absurditas intellectus.*
35 *Mulieres faciles sunt ad recipiendum illusiones diabolicas.*
36 *Qualitates non entium nullæ sunt.*

VIGESIMA QVARTA QVAESTIO.

1 VIgesimo Quarto † Quæro, An sit hæreticum dicere, homines uel mulieres strigios, strigias siue, lamios seu lamias, bruxios aut bruxias nũcupatos rapi a dæmone corporaliter & trahi per uaria terrarum spacia ad locum ludi. & introduci in domos alienas, ut ibi aliquod malum operentur, an uero hæc spiritualiter seu mentaliter in eis contingant, & quia scio apud excellentes iuris peritos de hac quæstione aliquando dubitatum, ideo eam late pertractabo, præmitto tamen quare sic nominentur, & quæ sit eorum earumue professio, prout experientia didici, quia de eis in iure nullam reperio factam esse mentionē.
2 Dicuntur † ergo striges siue strigones denominationē capiētes ab animali quod dicitur strix, strigis, est enim nocturna auis de sono uocis dicta,

nam

nam quando clamat ſtridet, ſic eæ mulieres ambulantes de nocte uerſantur & clamant in maleficijs ſuis. Dicuntur etiam lamiæ ab animali ſic dicto, lamia eſt beſtia monſtruoſa habens pedes æquinos, & cætera membra vt fœmina, ut dicit glo. Eſai. 34. & Grego. ſuper Iob. 34. Inquit lamiam habere humanam ſpeciem, corpus uero beſtiale, & dicitur lamia quaſi lania a laniando pueros, quia fabulantur vetulæ, lamias clauſis ianuis domos intrare, infantes corrumpere, & laniare, poſtea viuos reſtituere, & ſuper illud trenorum. 4. ſed & lamiæ nudauerunt mammas, lactauerunt catulos ſuos, dicit gloſſ. lamia crudelior contra ſuos fœtus q̃ cæteræ beſtiæ dicitur, & ideo lamia quaſi lania dicitur, quia catulos ſuos laniare fertur, de hoc genere animalium plura ſcribit Aluarus pelagius in tracta. de planctu Eccleſiæ. lib. 2. arti. 7. col. x. Vnde quia eæ mulieres de quibus in hac quæſtione eſt agendum, ambulant de nocte, & dicuntur intrare domos & pueros occidere, ideo lamiæ dicuntur. Et vulgo nuncupantur broxæ in regione vaſconia ad ſeptentrionalem partem montium pireneorum, ubi plurimum uigent. Earum † profeſsio ſecun-
3 dum malleum maleficarum in 2. parte. cap. 2. eſt duplex, quædam ſolennis, quædam priuata, quæ ſeorſum dæmoni, quacunque hora fieri poteſt, Solennis fit, hoc modo, maleficæ in certam contionem ſtatuto die ueniunt, & dæmonem in aſſumpta hominis effigie vident, qui dum ſuper ſeruanda ſibi fidelitate eas cum temporalium proſperitate, & longitudine uitæ hortatur, alię mulieres maleficæ quæ adſunt illam nouiciam ſibi commendant. Et ſi dæmon viderit illam nouiciam eſſe cõtentam abnegare fidem Chriſtianam, & cultum diuinum, & beatiſsimã Virginem Mariam, & ſacramenta Eccleſiæ, tunc ipſe dæmon manum extendit, & uice uerſa illa nouicia ſtipulata manu, illa ſeruare promittit, & inde homagium petit, quod continet, vt in anima & corpore ſibi æternaliter adhæreat, & pro poſſe alios quoſcunque vtriuſque ſexus ſibi aſſociare uelit, hortatur, adiungit etiam ut certa unguenta ex oſſibus, & membris puerorum præcipue non renatorum fonte baptiſmatis ſibi conficiat, per quæ cunctas ſuas uoluntates explere cum ſua aſsiſtentia poterit. Et hic modus proferendi communis eſt utrique ſexui. Sed
4 † ideo poſui in mulieribus modum profeſsionis, quia ipſæ ſunt faciliores ad hæc maleficia perpretanda quàm homines, cũ propter fragilitatẽ ſexus, tũ etiã ob carnalẽ concupiſcentiã, & inſatiabilẽ quæ in eis fortius regnat, q̃ in uiris, ut patet prouerb. pen. ideo dicitur hæreſis maleficarum non maleficorũ, ut a frequentiori fiat denominatio. l. nã ad ea. ff. de legi. l. neque natales. ubi Bal. & alij. C. de proba. c. coram, ubi Abbas, in 2. no. de offic. deleg. Vetulæ præſertim hoc crimine inuoluuntur, & deformes,

nam cum non reperiant amatores, Sed ab eis contemnantur tanto illius carnalis concupiſcentie ardore feruent, ꝙ faciunt ſe ſtrigas, & hinc plura nephanda committere audent, quæ potius ſunt prætermittenda ſilentio, quàm dicenda.

5 HIS † IGITVR præmiſsis, Videtur prima facie dicendum ꝙ hæreticum ſit aſſerere has mulieres corporaliter duci a dæmone per diuerſa terrarum loca. Primo per tex. in c. Epiſcopi. 26. q. 5. cuius uerba formalia hanc materiam tangentia ſunt hæc. illud non eſt ommittendũ, ꝙ quædam ſceleratæ mulieres retro poſt Sathanam conuerſæ, dæmonũ illuſionibus, & fantaſmatibus ſeductæ credunt ſe, & profitentur cum Diana nocturnis horis Dea paganorum, uel cum Herodiade, uel cum innumera multitudine mulierum æquitare ſuper quaſdam beſtias, & multarum terrarum ſpacia intempeſtę noctis ſilentio pertranſire, eiuſque iuſſionibus obedire uelut dominæ, & certis noctibus ad eius ſeruicium euocari, Sed utinam eæ ſolæ in perfidia ſua periiſſent, & non multos ſecum ad infidelitatis interitum pertraxiſſent, nam & innumera multitudo hac falſa opinione decepta, hæc uera eſſe credunt, & credendo a recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis, aut numinis extra unum Deum arbitrantur, quapropter ſacerdotes per Eccleſias ſibi commiſſas populo Dei omni inſtantia prædicare debent, ut nouerint, hæc omnia falſa eſſe, & non a diuino, ſed a maligno ſpiritu talia fantaſmata mentibus fidelium irrogari arbitrentur, ſiquidem ipſe ſathanas qui transfigurat ſe in Angelum lucis, cum mentem cuiuſquam mulieris ceperit, & hanc per infidelitatem ſibi ſubiugauerit, illico trãsformat ſe in diuerſarum ſpecies perſonarum, atque ſimilitudines, & mentem quam captiuam tenet, in ſomnijs deludens modo læta, modo triſtia, modo cognitas, modo incognitas perſonas oſtendens, per quæcunque deuia deducit, & cum ſolus ſpiritus hoc patitur, infidelis hoc nõ in animo ſed in corpore euenire arbitratur. Quis enim in ſomnijs & nocturnis uiſionibus non extra ipſum educitur, & multa uidet dormiendo quæ nunquam uigilando uiderat. Quis uero tam ſtultus & hæbes ſit, qui hæc omnia quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur, cum Ezechiel Propheta, uiſiones domini in ſpiritu, non in corpore uidit, & audiuit, ſicut ipſe ſtatim inquit, fui in ſpiritu, & Paulus non audet dicere ſe raptum in corpore. omnibus itaque publice annunciandum eſt, quòd qui talia credit & ijs ſimilia fidem perdit, & qui rectam fidem non habet hic non eſt eius, ſed illius in quem credit, ideſt diaboli, nam de domino noſtro ſcriptũ eſt, oĩa per ipſum facta ſunt. quiſquis ergo credit poſſe fieri aliquã creaturã, aut in melius, aut in deterius immutari,

tari, aut trãsformari in aliam speciẽ, uel in aliam similitudinem, nisi ab ipso creatore qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, proculdubio infidelis est, & pagano deterior. hæc ibi. Et pondera uerba dicti. ca. per quæ uidentur hæc falsa, & hæreticum esse ijs fidem dari. primo ibi dum dicitur, mulieres seduci illusionibus dæmonum, & sic non est verũ, ꝙ per noctẽ dicende sint ambulare. Secundo, ibi, nam & innumera multitudo hac falsa opinione decepta hæc vera esse credunt. Tertio, ibi, & credendo a recta fide deuiant. Quarto, ibi, vt nouerint hæc omnia falsa esse. Quinto ibi, cum solus spiritus hoc patitur, infidelis hoc non in animo, sed in corpore euenire arbitratur, & ibi, qui hæc omnia quæ in solo spiritu fiunt etiam in corpore accidere arbitrantur. Sexto ibi, qui talia credit & ijs similia fidem perdit &c. Septimo ibi, proculdubio infidelis est, & pagano deterior. Secundo principaliter, pro hoc facit quoddam vulgare exemplum quod refertur de vetula, quam cum conuertere non posset quidam religiosus, ipsa dixit se transituram ad dominam Hærodiadem, uel Venerẽ, & tunc ipsa uetula posuit se in cubella, & cum somniaret uersus Hærodiadem uehi, & manus læta proijceret, uas illud in quo iacebat ex motu sui corporis uersum est, & uetula cum confusione in terram cecidit, nec moueri quis debet, ꝙ pedes harum uetularum pro tunc adusti non sentiant ignem, quia dæmon fantasmata in imaginatione illarum mulierum tantum intendere potest, ut anima extra nihil sentiat, ut patet in habentibus morbum caducum, quia ẽt adustionem non sentiũt in infirmitate sua, quia anima in interioribus passionibus uel doloribus præssa non sentit ignem, & naturaliter quidem (specialiter mulieres quædam) faciliter ex imaginatione possunt rapi ad intra, adeo ut non sentiant exteriora, ut ponit exemplum. d. August. lib. 4. de ciuitate Dei ca. 24. de quodam præsbytero nomine Restituto in parrochia calamen. Ecclesiæ. quando ei placebat (rogabatur autem, ut hoc faceret ab eis qui rem mirabilem coram scire cupiebant ad imitandans quasi lamẽtantis cuiuslibet hominis uoces) ita se aufferebat a sensibus, & iacebat simillimus mortuo, ut non solum uellicantes, atq; pungentes minime sentiret, sed aliquando & si igne ureretur admoto sine ullo doloris sensu, nisi postmodum ex uulnere, non autẽ obnitendo, sed non sentiendo nõ mouebatur corpus, eo ꝙ tanquam in defuncto nullus inueniebatur anhelitus, hominum tamen uoces si clarius loquerẽtur, tanq̃ de longinquo se audisse postea referebat, & ego cognoui quandam mulierem cui hæc cõtingebant, quod siue miraculo, siue adiutorio dęmonis hæc accidere posse asserebam, ex dicto Augus. proxime adducto. Tertio principaliter pro hac parte adducitur tex. in c. quicunq; sacerdotum. in fi. 26. q. 5. ubi dicitur,

citur, in Aquilegiensi.ca.contineri, ꝙ ea quæ fiunt per incantatores non in corpore sed in spiritu fieri dicũtur, & probatur authoritate Augustini in c.nec mirum.ea.caus. & q. ubi in uersi.iis ergo portentis. Inquit, ijs ergo portentis, per diaboli fallaciam illuditur curiositas hominum, quando appetunt scire quod nulla ratione conuenit eis inuestigare, & subiungitur in uersic.semper, ergo diabolus sub uelamine latens prodit se, dum ea confingit quæ inherent personis, per quas fallere nititur, & ibidem ẽt dicitur, ꝙ hæc omnia magicis præstigijs potius fingebantur q̃ rei ueritate complerentur, unde in d.c. concluditur, ꝙ ea quæ fiunt arte dæmonis siue fiant arte magica, siue nigromantica, siue hydromantica, uel alia simili arte dicuntur falsa & fantastica ac imaginaria. Quarto † princi-
6 paliter uidetur, quia cum hæc consistant in facto, hoc est, ꝙ moueantur a dæmone de loco ad locum, & ducantur per multa terrarum spacia non præsumuntur nisi probentur, nam facta non præsumuntur. c. licet Romanus, de consti.lib.6.& uulgo allegatur.l.in bello.§.factæ.ff.de capti.q̃ lex hoc nullatenus probat, sed melius probatur in l.quæcunque.§.si a pupillo.ff.de publicia.& ad hoc allegat Bal.in consi.198. statutũ ciuitatis. lib.2.Inno.c.super litteris, de rescriptis, & est tex.in l.consilio. §.fi. ff. de cura.furi.quem Areti.ad hoc allegat in consi.88.in præsenti consultatione.post medium.facit.l.j.C.de proba.& l.asseueratio.C.de non nu. pec. quas ad hoc adducit Soc.in consi. 27. pro decisione.col.3.lib. j. ubi etiã
7 allegat.d.§.factæ.qui hoc mihi nunquam probauit.libr.3.Quinto † hæc res uidetur magis pia & fauorabilis animabus christianis, nam remouet animas ab ijs prauis desiderijs, quia multi credentes hæc falsa imaginaria & fantastica abstinebunt se a consortio harum mulierum huiusmodi sectæ sequacium, & ex aduerso arbitrantes hæc uera, faciliter prolabentur in hæc praua desideria, desiderabunt enim fieri consortes harum uetularum, & in dubio tenenda est illa opinio per quam euitatur peccatum, & sic illa quæ fauet animę cap.ad audientiam.de homicidio.c.Iuuenis.de sponsa. clemen.exiui.de uerb.si.l.semper.ff.de reg.iu.facit cap.ulti. 19.dist.& alibi dicitur, ꝙ fauore animarum fit extensio iuris etiã pœnalis, ut no.gl.in c.sciant cuncti, & c. fi.de electio.lib. 6.scribit Abbas in consi. 114.in quæstione mouenda inter Antonium.in fi.lib.2. Moderni. in Auth.quas actiones colum.6.C.de sacro. Ecclesi.Ioan.de Ana.in capitu. in ciuitate. colum. 3. de usuris, summa enim res est quæ pro religione facit. leg. sunt personę.ff. de religio. & sumpti. func. Sexto
8 † principaliter uidetur harum mulierum translatio de loco ad locum esse longe à uerisimili, si modus transferendi aduertatur, nam prout dictum est, parant sibi unguentum ex membris puerorum,

præsertim

præſertim interemptorum ab eis ante baptiſmum, & conficiunt ad dæmonis inſtructionem ſedile, aut lignum, & ſe & illud inungunt, quo facto ſtatim (ut inquiunt) in aera feruntur, & hoc fit ſiue de die ſiue de nocte uiſibiliter, ſed etiam ſi id uolunt inuiſibiliter, ſecundum quod dæmõ facere poteſt, ac ſubito pertranſeunt per multa terrarum ſpacia, & talia faciũt in ludo ſeu coreis a dæmone paratis in eundo, & redeundo, ut a ueriſimili remota, vnde quod remotum eſt a ueriſimili imaginem habet falſitatis. l. milites. §. oportet. C. de quæſtio. l. ſi ita quis. in fin. ff. de euictio. cap. quia ueriſimile. de præſumptio. l. non eſt veriſimile. ff. quod metus cauſa, hinc dicebat Bald. in l. 1. col. 3. C. de ſeruis fugi. fuiſſe caſſatam quandam inquiſitionem, in qua continebatur ꝙ familiaris mandauit domino, & idem ſi diceretur ꝙ filius mandauit patri, ſequitur Fely. in d. ca. quia ueriſimile, & ſi dicta teſtium repugnant ueriſimili non probant, ut dicit Abbas in d. c. quia ueriſimile, & teſtis dictum non veriſimile eſſe ſuſpectum de falſo, vt late ſcribit Hyppo. de Marſil. in l. j. in principio. colum. 15. ff. de quæſti. & in conſil. 31. incip. bonorum omnium. lib. j. hinc eſt, ꝙ ſi iudex videt inſtrumentum non continere veriſimile, licet contineat poſſibile, non debet ei fidem dare. Soc. in conſil. 28. viſis teſtamento. colu. 4. libr. 3. Fely. plura ſcribit in cap. Auditis. colum. x. de præſcriptio. Et ea ſequenda ſunt quæ vero ſunt proximiora, ſicut ſunt ea quæ ſine veritate non conſueuerunt eſſe, vt dormire in lecto cũ iuuencula ſine pollutione, unde obſtetricibus dicentibus cognitam magis credendum eſt, quàm dicentibus uirginem, quia experimentum uerorum ſermonum eſt, ut concordet cum rebus ſenſatis, ſecundum Auerroim, ut dicit Bal. in l. teſtium. col. fi. C. de teſtibus, & l. j. C. de ſeruis fugi. Septimo principaliter pro his facit tex. iam allegatus in d. cap. Epiſcopi. ibi in uerſi. omnibus itaque annunciandum eſt, ꝙ qui talia credit, & his ſimilia fidem perdit &c. quia licet omnia quæ dicuntur in illo textu, quæ illæ mulieres faciebant non conueniant profeſsioni, & geſtis harum mulierum de quibus agitur, ſimilia tamen hæc illis ſunt, & ſignanter, quia illæ dicebant ſe portari de nocte per multa terrarum ſpacia, hoc idem heæ mulieres fatentur, illæ credebant illud contingere eis corporaliter, & non ſpiritualiter, ſic etiam iſtæ hoc credunt, unde ſicut illi qui illa ſic euenire credunt ſunt hæretici, ſic pari ratione dicendum eſt in propoſito, & ſufficit nobis ſimile eſſe in propoſito, licet non in oĩbus. Nam

9 † ad hoc ut argm̃ ualeat a ſimili, ſufficit ꝙ detur ſimilitudo eo reſpectu quo inducit argumẽtũ, licet i alijs ſit diſsimile, ut dicit Io. And. ĩ c. nõ p̃t. §. j. & ibi Domi. col. pe. de p̃bẽ. li. 6. Iaſ. ſcribit in l. inter ſtipulantẽ. §. ſacram. col. 4. ff. de uerb. obli. l. ſi creditori. ff. de ope. no. nun. l. clam poſſidere.

dere.in prin.col.j.& l.naturaliter.§.nihil commune. colu.j. ff. de acqui. poſſeſ.cap.conſtitutus.ubi Abbas notat.de appella. idem Abbas in cap. quemadmodum.de iureiura. Decius, & alij moderni in c. translato.de conſti.a ſimilibus ergo ad ſimilia tenet argumentum.l.nō poſſunt. ff.de legib. ubi Claudius nota.Alberi.in l.ideo.ff.eo. Decius in cap.cum uene rabilis.colum. 4. ſuper gloſſ. 1.de exceptio.Corneus in conſi 54.uidetur.libr.ſecundo. Iaſo. in l.pen. colum. j. C. de collatio. & ualet argumentum a ſimili etiam in exceptis a regula . Decius in conſi.clj. colum. 4. & etiam in exorbitantibus quando agitur de fauore . Iaſon. in l. ſi ex toto. ff. de legat. j. & maxime tunc hoc efficax argumentum procedit quando in lege eſt ſcriptum ꝙ ſua diſpoſitio habeat locum in ſimilibus, ut in dict. cap. Epiſcopi , dicitur, qui credit contenta in dicto capitulo & his ſimilia , fidem perdit , unde ſicut credens eſſe uera , quæ ille mulieres faciebant , quod in eorum corporibus contingebant , cum fierent res uere fantaſticæ, & in ſpiritu fidem perdit, ſic pariter uidetur dicendum de ijs mulieribus de quibus agitur , ut fidem perdat qui credit ea quæ eis contingunt geri in corpore, cum ſit credendum geri in ſpiritu & imaginarie,& fantaſtice, ex quo ergo in iſtis duobus caſibus eſt eadem ratio, per eandem rationem deciditur uterque caſus , non per extenſionem , immo ſicut genus compræhendit ſpecies , ſic generalis ratio diuerſas ſpecies caſuum emergentium complectitur , & eſto quod eſſent rationes ſpecie differentes,ſimiles tamen,tunc eſſet proprie extenſio , quæ eſt quædam progreſsio de termino ad terminum per adæquationem ſeu paritatem,hæc fuerunt verba Petri,& Cyn. in l. iura non per ſingulas.ff. de legi.ſequitur Paul. de Caſtro.in conſi.83.incipient. præſens caſus modicam dubitationem habere uidetur. libr. 2 . Alexand. ſcribit in conſilio. 85. uidetur in præſenti conſultatione. columna pri-
10 ma . Octauo † & ultimo principaliter , facit , quia ut plurimum,qui hoc crimine inuoluūtur ſunt fœminæ, & eſt ratio,quia iuxta Alexan. de Ales in 2.ſententiarum (prout refert Cardin. de Turre Crema.in d.cap. Epiſcopi. ad quintam quæſtionem) doctrinæ Dei talis fuit ordo, ut a, Deo in Chriſtum hominem deſcenderet , & a Chriſto in uirum,& a uiro in mulierem,caput enim mulieris eſt vir,caput uero uiri Chriſtus,caput vero Chriſti Deus. 1.ad Corin. 11. e contra fuit de doctrina diabolica , quia ipſe diabolus primo transfudit eam in mulierem, quæ minorem diſcretionem habebat.& per mulierem in virum , vt Gene. 3. ſicut ergo primo tranſtulit doctrinam peccati,ita fallacem doctrina ſortilegij transfundit frequentius in mulieribus,quàm in viris.Vnde contra huiuſmodi genera errorum eſt, quòd nunquam audiuimus ſapientem virum,

uel

uel fœminam, qui se vidisse supradictas dicat stulticias, plerumque enim sunt quædam vetulæ stultæ, & homines infirmi, vt melancholici, phrenetici, maniaci, timidi, pueri, & huiusmodi rustici, & crassi ingenij, & pauperes. quia sub spe diuitiarum de facili, & a dæmonibus hominibusque decipiuntur, idem dicit Alex. de Ales in 2. parte suæ summæ. q. 185. membro sexto. Et de his potest intelligi psalmista, Psalm. 85. dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarum in manibus suis, mulieres ergo faciles sunt ad huiusmodi crimina, quia in eis vt plurimum regnat infidelitas, ambitio, & luxuria, & ille mulieres præ cæteris his maleficijs intendunt quæ illis uicijs maxime deditæ sunt, prout late traditur in malleo mallefricarum. parte. j. q. 6. cum sequenti. Alias
11 † uero causas ponit Ioan. maior. in 4. sententiarum. distin. 33. q. 2. & Ioan. Vider. in suo præ. cap. xj. q. 21. & ideo facillime decipi possunt credentes hæc contingere in corpore & non in sola mente, mulieres enim propter fragillitatem sexus faciliter decipiuntur, & ideo iura illis magis subueniunt, quàm uiris. l. cum multæ. C. de dona. ante nuptias, & ex illa causa a multis prohibentur prout late scribitur in l. fœminæ. ff. de reg. iuris. ca. forus. de uerbo. signi. inde est quod non possunt se pro alio obligare. l. 1. ff. ad sena. cons. velle. & plures casus traduntur in quibus fœminæ iuuantur propter earum fragillitatem ultra mares. in l. fin. C. de iuris & facti igno. cum igitur in d. cap. Episcopi. illæ de quibus ibi agitur sunt mulieres, & in eis deciditur illa illis contingere mentaliter non autem corporaliter, licet illæ contrarium arbitrentur, non uidetur absurdum dicere
12 dispositionem illius decreti extendi ad propositum. Iura † enim loquentia in aliquibus expressis habent etiam locum in non expressis, in quibus militat eadem ratio, ut est glo. in clem. auditor. in uerbo beneficio. de rescript. quam ad hoc allegat Alexan. de Imo. in l. Marcellus. in prima. in 4. colum. ff. ad Trebelli. gloss. in clemen. 2. in uerbo, eisdem. de ætate & qualita. & ubi est similis ratio idem est statuendum. l. his solis. ibi, satis etiam tacite cautum putamus. C. de reuo. dona. l. illud. ff. ad l. aequi. Bald. in rubr. C. de nauti. fœno. & l. per diuersas col. j. C. mandati. & Bal. notabiliter in l. j. C. de interdictis.

13 PRAEDICTIS † TAMEN non obstantibus, contrarium de iure uerius est, quòd non est hæreticum asserere mulieres de quibus agimus portari per diuersa terrarum spacia de die, uel de nocte ex pacto inter eas, & dæmonem inito, & intrare domos de nocte, & ibi suffocare infantes, & hanc partem tenent scriptores, malleus mallefricarum in 2. parte, cap. 3. & Episcopus Abulen. super Mathæum cap. 4. uersi. iterum assumpsit. Magister Siluester in sua summa, in uerbo hæreticus. 3. conclu-

dens has strigas aliquando portari corporaliter a dæmone per diuersa loca,& hoc non est impossibile, nec est hæreticum sic asserere, aliquando hæc eis contingere mentaliter,& imaginarie. Primum patet, quia,vt inquit Abulen.in dicto loco,non est dubium quin diabolus sit tantæ potestatis,quòd non solum unum hominem,sed etiam multospossit simul par aerem portare, & quasi in momento ad diuersa loca deducere, quia dæmones naturalia non perdiderunt, & tamen ipsi in naturalibus sunt æquales Angelis bonis, immo plures de dæmonibus sunt excellentiores in naturalibus multis Angelis bonis,cum de quolibet ordine Angelorum dicantur aliqui cecidisse, Angeli tamen boni sunt tantæ potestatis,quod possunt mouere cœlos,quia tam philosophi, quam sacra scriptura profitentur cœlos moueri per intelligentiás,quas nos uocamus Angelos,& ista est potestas admiranda,ideo qui potest mouere cœlos poterit moue re simul multos homines sub quanta celeritate voluerit.Item patet,quia hoc sæpe factum tam per dæmones, quàm per Angelos bonos, de dæmonibus patet,quia diabolus portauit semel Christum de deserto in pin naculũ templi,& iterum de pinnaculo in montẽ excelsum, vt patet Mathæi 4.& Lucæ.4.cum ergo potuerit dæmon portare Christum,& quæn cunque alium poterit, nam Christus non erat læuioris corporis, quàm cæteri homines,sed habebat grauitatem naturalẽ commensuratam secũ dum quantitatem sui corporis, maxime quia si dæmon ante hoc nullum hominem portasset de loco ad locum,non niteretur Christum portare, sed ipse portauerat alios ante hoc, uel nouerat vires proprias, & sciebat ꝙ portare poterat. De Angelis bonis patet,quia Angelus domini quasi in momento transtulit Abacuch de iudæa in caldeam per capillum capi tis,Dan. 14.ipsa quoque quotidiana experientia ostendit, quæ vtinam non tam cognita esset, multos enim scimus qui quasi in momento de locis distantibus ad alia loca se transtulerunt deseruientibus sibi dæmonibus ad hoc, qui principes maleficiorum sunt, & istud ita manifestum est ꝙ imprudentia sit negare, cum mille nobis testes occurrant qui sibi horum conscij sunt. Dicendũ est ergo,ꝙ homo sponte potest a dæmoni bus portari ꝑ diuersa loca, vt sic coirent cũ eis in operibus maleficiorũ, aliqñ ẽt aliqui homines inuiti rapiunẽ ad alia loca remota, siue ꝓꝑ eorũ peccata,siue ex Dei dispositione ꝓꝑ aliquod mysteriũ,& de his ẽt testes nõ desunt. s. ꝙ aliqui per artem maleficiorũ coegerint aliquos de locis remotissimis Deo ꝑmittẽte quasi in momento tꝑis ad se uenire, & nisi Deus ꝓhibeat,hmõdi sępe fierẽt.Sic patet ĩ vita beati Cypriani, & Iustinæ,sic ẽt patet in uita beati Iacobi, nã Hermogenes mittebat dęmones ad domũ beati Iacobi, vt ipsũ & Philerũ discipulũ suũ ad se vinctos ꝑdu

cerent,

cerēt, sed a Christo arcebanť. sic ēt patet ī uita beati Petri de Simone mago, q̃ subleuautibus eū dæmonibus ꝑ aerē uolabat, ista aūt uulgata sunt, nec quisq̃ nisi impudenter ea negare poterit. Vñ qđ dr̃ de mulieribus q̃ per noctem discurrunt per diuersa loca, uerum est, nam sæpe hoc inuentum est, & iudicialiter punitum, & aliqui uolentes imitari eorum nephādas cerimonias magna incommoda incurrunt, nec potest dici illud per somnium accidere, cum non solum ipsi qui passi sunt, sed etiam plures alij huiusmodi rei testes erant, nec est de eis aliqua causa dubitandi. Verum est tamen ꝙ apud simplices aliquibus ueris multa falsa circa hæc admixta sunt, quia dæmones non solum in moribus, sed etiam in fide nocere cupiunt, & ita credi uetat sacra doctrina, quia plura eorum contra fidem sunt, & dicit Magister Siluester de prierio in d. loco. §. quinto, ꝙ strigæ possunt naturaliter deferri a dæmone corporaliter ad locum, ubi cū dæmone noctu iocantur, & in hoc dicit omnes consentire, nec habet dubium, quia materia corporalis inferiorum corporum Angelicis spiritibus, siue bonis, siue malis obedit ad nutum quantum ad motum localem, secundum August. & omnes theologos eo modo quo humanū corpus mouetur ab anima, nec mirum, quia etiam cœli ab eis localiter mouentur, ut & magis frequenter in hoc opere dæmonem utuntur, sicut patet per ea quæ dixi de Hermogene. Et facit quod inquit Ioan. Vider in suo præceptorio. præcepto. j. c. 11. q. 4. ꝙ in quodam monte circa Bernense oppidum, referuntur intra antrum uiri & fœminæ deuotissimæ uiuentes, nullam communionem habentes cum aliis fidelibus, nisi ꝙ in festiuitatibus pro sacramentis recipiendis transferuntur per aera ad quosdam sibi notos præsbyteros in parrochiis, & talia opera dæmonis esse, prout funditus dicit se inuestigasse. & subdit in q. 7. ꝙ licet ut plurimum credendum sit hæc fieri in spiritu, hoc est in imaginatiua hominis, non realiter, ut refert Guiler. parisien. in lib. de uniuerso, de his quæ ferūtur de monte ueneris, ubi cum pulcherrimis fœminis dicuntur quidam frui luxuria & uoluptate ad placitum, & in ueritate eis hæc fieri uidētur, quæ tantum in apparentia fiunt, ut refert ꝙ quidam miles se sic putabat frui quadam fœmina luxuriose, qui euigilans reperit se in luto quodam realiter amplecti quoddam cadauer bestię mortuę. Tamen aliquando corporaliter fiunt, ut patet de puero quinquennij cuiusdam nobilissimi uiri, qui puer monachus pro tunc factus, cum nocte quieuisset in cella monasterij, mane in pistrino clausis ianuis inuentus est, qui requisitus dixit se a quibusdam hominibus in magnum conuiuium deductum ubi omnes æpularum diuitiæ uidebantur. ubique eum manducare fecerunt, ut refert Petrus Damiani. Et habetur in Specu. hystori. libr. 26. capitulo. 43.

Sic

Sic hæc nonnunquàm corporaliter realiterque contingunt, alioquin, put dicit dictus magister Siluester in d.loco.§. sexto. oportet pœne infinitos inquisitorum processus falsos esse, & sensum negare, quia multa experti sunt circa hoc, & signanter his proxime elapsis diebus hæc acciderunt in inquisitione Nauarræ, nam uisæ sunt aliquæ mulieres his maleficijs infectæ exire de nocte a domibus earum per fenestras altas. nullo q. uideretur iuuante, & illæ postea captæ confessæ sunt, seipsas duci a dæmone per uaria terrarum spacia, prout ego a probis, & fide dignis personis didici, & extant processus & confessiones illarum mulierum in dictæ inquisitionis officio, & hæc non possunt rationabiliter plus negari esse realiter, & corporaliter peracta, quàm nunc me scribere, quod utiq; quis negare posset dicens me illudi, ut uideam mihi aut alijs scribere.

Deferuntur ergo heæ mulieres aliquando realiter, & aliquando etiã de die inuisibiliter, quod utique diabolus potest, ut in dict.§. sexto, nec est mirum si opere dæmonis hæc fieri possunt, nam ut scribitur in malleo maleficarum. 2. parte. c. 3. tãta inest diabolo uirtus naturalis omnia corporalia excedens, quod nulla uirtus extranea ei comparari possit, iuxta illud Iob. nulla est potestas super terram, quæ ei comparari possit. immo ipsi lucifero tanta naturalis inest potestas, seu uirtus, qua maior etiã inter angelos bonos in cœlo non existit, sicut enim omnes angelos in naturalibus excessit, ut naturalia per casum non sunt immutata, sed tãtum modo gratuita, ideo adhuc in eo remanent, licet obfuscata, & ligata, unde glo. super illud Iob. dicit, & si omnia superat, meritis tamen sanctorũ subiacet. sufficiunt ergo hæc aduersus illos qui huiusmodi corporales transuectiones aut omnino negant, aut q solũmodo imaginarie, & fantastice fiant affirmare conantur, qui utique in suo errore si relinquerentur parum esset, immo nec multum aduertendum, Dũmodo in fidei contumeliam harum error non uergeret, dum asserunt quod omnia maleficia quę eis iuste tanquam instrumentis dæmonum uere & realiter imputantur, eis tantummodo imaginarie, & illusorie tanquam innoxiis esse imputanda, & consequenter quod illa translatio est fantastica, unde & plures impunitæ in magnam creatoris contumeliam, & grauissimum ipsarum augmentum, detrimentunque animarum illarum & cæterorum scandalum remanserunt.

Et hæc mihi uidentur uera, saluo meliori iudicio, quamuis anno. M.d.xxj. dum Cæsaraugustæ essem uocatus ad cõcilium generalis inquisitionis de mandato Papæ Adriani super examine duorum processuum qui formati fueruntcontra duas mulieres bruxias, tenuerim contrariã sententiam, quæ tunc mihi uisa fuit uera, nunc uero latius inquirẽs prædictam

dictam facio conclusionem, uidelicet q hæc possunt contingere aliquã do corporaliter & realiter, aliquando imaginarie, mentaliter seu fantasti ce, & in hoc standum est testibus & confessionibus dictarum mulierum & complicum, ac sociarum.

14 Ex†qua conclusione uera existente infero plura. Primũ est, q si huius modi mulieres præsertim uetulæ dicant se fascinasse aliquos pueros, eis est credendũ, cum huiusmodi fascinatio sit possibilis, quæ dupliciter fit, primo quando aliquis ex aspectu maliuolo læditur, & maxime in uetulis, quæ uisu urenti, & aspectu inuido fascinant pueros, qui ex hoc infirmantur, & uomunt cibum, & secundũ Sanctum Tho. in q. 117. articu. 3. ex forti imaginatione animæ immutantur spiritus corporis coniuncti, quæ quidem immutatio spirituũ maxime fit in oculis, ad quos subtiliores spiritus perueniunt, oculi autẽ inficiunt aerem continuũ usque ad determinatũ spacium, per quẽ modũ specula, si fuerint noua & pura, contrahunt quandã impuritatẽ ex aspectu mulieris menstruatæ, ut Arist. dicit de somno & uigilia, sic igitur cum aliqua anima fuerit uehementer commota ad maliciã, sicut maxime in uetulis contingit, efficitur secundum modũ prædictũ aspectus eius uenenosus, & noxius, maxime pueris, qui habent corpus tenerũ, & de facili receptiuũ impressionis. Possibile est etiã, quod ex Dei permissione uel ex aliquo facto cooperetur ad hoc malignitas dæmonũ cũ quibus uetulæ sortilegæ aliquod fœdus habent. Secundo modo capitur fascinatio pro ludificatione sensus, quæ per artes magicas fieri consueuit, puta cum hominẽ facit aspectibus aliorum apparere leonẽ, uel cornutũ, & huiusmodi, & hoc etiã potest per dæmones fieri, qui habent potestatẽ mouendi fantasmata & reducendi ad principia sensuũ, ipsos sensus immutãdo, & sic intelligitur quod inquit Pau. ad Gala. 3. quis uos o insensati galatæ fascinauit non obedire ueritati, quasi dicat uos estis sicut homo ludificatus qui res manifestas aliter accipit, quàm sint in rei ueritate, prout ibi scribit S. Tho. post glo. & de hac fascinatione non loquimur, sed de prima, de qua aliquid scribit S. Tho. lib. 3. contra gentiles. c. 3.

15 Secundum est†quia si dicant de nocte intrasse domos aliorum ibique suffocasse infantes, eisdem est etiã credendũ, quia hæc talia fieri possibile est dæmone has maleficas mulieres manuducente, & ideo dicũtur maleficæ secundũ Isido. 8. Ethim. c. 9. ob facinorũ magnitudinem, unde cũ facere malũ ad omnes peccatores pertineat istis nomen malefactorum appropriatur, nã peccatum earum detestabile est, quia aperte repugnat fraternæ charitati, heæ elementa concutiunt scilicet opere dæmonũ, turbant mentes hominũ, ac sine ullo ueneni haustu, uiolentia tantum carmi

nis

nis interimunt,ut Lucanus dicit,hæc Isido.& August.in ca. nec mirum.
16 26.q.5.Sicque † dæmones & sui discipuli talia maleficia in fulminibus, grandinibus,& tēpestatibus concitare possunt,accepta potestate a Deo quo ad dæmones,seu eius permissione quo ad ipsius discipulos, ut sacra testatur scriptura,Iob.j.& 2. ubi accepta potestate a Deo dæmō statim procurauit,ut Sabei quingenta iuga boū,& quingentas asinas auferrent, & deinde ignis de cœlo descendens septē milia camelorū consumeret, & tandē septē filiæ & tres filij per uehementē uentum, & per lapsum domus occubuerunt,& famuli multi,uno qui nunciauit dēpto,interierūt, utiq; vt ulcere pessimo sancti uiri corpus percuteretur,& uxor & tres amici eius, ut ipsum uexarent grauiter procurauit. Vbi S.Tho.in apostilla sua super Iob.inquit,necesse est confiteri, ꝙ Deo permittente dæmones possunt perturbationē aeris inducere,uentos concitare,& facere,ut ignis de cœlo cadat.quāuis enim natura corporalis non obediat ad nutū Angelis,neque bonis,neque malis ad susceptionē formarū,sed soli Deo creatori, tamen ad motū localē natura corporalis nata est spirituali naturæ obedire,cuius indiciū in homine apparet, nā ad solū imperium uoluntatis,quę subiectiue est in anima,mouentur mēbra,ut opus dispositū a uoluntate prosequantur,quæcunque igitur solo motu locali fieri possunt,hæc per naturalē uirtutē non solū boni, sed etiam mali facere possunt nisi diuinitus prohibeantur,uenti autē & pluuiæ,& aliæ huiusmodi aeris perturbationes solo motu uaporū resolutorū ex terra & aqua fieri possunt, unde ad huiusmodi procreanda naturalis uirtus sufficit. hæc Tho.mala enim, quæ nostris exigentibus peccatis in mundo fiunt Deus uelut per suos tortores iuste per dæmones solet infligere. Vnde glo.super Psal. 104.uocauit famē super terrā,& omne firmamentū panis contriuit.inquit, hæc mala permittit Deus per angelos malos, qui talibus præpositi sunt,uocat ergo famem idest angelum fami prępositum.

17 Maleficę † enim possunt ueraciter suis maleficijs homines lędere sicut dæmones id pn̄t Deo ꝑmittēte,ut in præceptorio.præcepto.j.c.11.q.7. possunt enim lædere quintupliciter.in rebus,fama,corpore, usu rationis,& uita,de rebus patet in Iob.j.& ij.capitulis.ut dixi cui pecora, domū & liberos abstulit,de fama patet in legenda Beati Hieronymi testāte Ioan.Andrea in Hieronymiana, ꝙ diabolus fœminā nobilē in lecto prouocare cepit ad luxuriā uerbis, dehinc factis sollicitauit ad malum, quæ cū clamaret, dæmon in specie sancti Siluani Episcopi sub lecto fœminæ se abscondit,ubi requisitus & inuentus per luxuriosa uerba mentitus est se esse Episcopū Siluanū,in crastinum igitur sanctus uir disparente diabolo,diffamatus est grauissime,qua infamia tandē,circa sepulchrū

sancti

ſancti Hieronymi ſtante diabolo in obſeſſo corpore, purgatus fuit. De corpore patet in beato Iob qui percuſſus eſt a dæmone ulcere peſſimo,& refert Sigisbertus,& Vincen.in ſpeculo Hyſto.lib.25.c.37.quod tempore Ludouici ſecundi Imperatoris in parrochia magantina dæmõ ſæpe lapides iecit,& quaſi malleo domos percuſſit, & deinde publice loquendo,furta prodendo,& diſcordias ſeminando plures inquietauit,deinde omnes contra unũ irritauit,cuius hoſpitiũ ubicunque manebat, incendit,&ob illius peccata omnes pati affirmauit,unde tandẽ tantũ agros pro hoſpitio habuit.De nocumento uſus rationis, & uexatione inferiorum ſenſuũ,patet in poſſeſsis,& arrepticijs, ut in Euangelicis hyſtorijs. Quod uita aliquos priuet, patet Thobiæ.6.capitul.de ſeptẽ uiris Saræ uirginis occiſis,qui ptopter luxurioſum affectũ, & effeminatũ appetitũ in uirginẽ Sarã matrimonio eius non erant digni,unde cõcluditur quod ſicut dæmones per ſe poſſunt prædicta facere Deo permittente,ſic ad pe
18 titionẽ harũ maleficarũ mulierũ ex pacto inito cũ dæmone. Hinc†eſt, quod ab eis maleficiantur homines, & ſic ſunt impotentes ad actus carnales,& hoc fit per malignos ſpiritus qui habentes pactiones cũ hominibus ſeruant promiſſa,non quia ueraces.ſed ut alij eis adhæreant, quia ſi nulli pacta ſeruarent nulli eis ſeruirent.ut inquit Auguſt.& ut illi quibus ſeruant promiſſa eos colant, nã ex ſuperbia ſua præcipue appetunt honores diuinos,Deus etiã permittit eos exercere poteſtatẽ ſuã ad impediendũ aliquos ab aliquibus,quos poſſent ſi non eſſent impediti,uel propter peccata eorũ,uel propter aliquã aliã cauſam occultã,& hoc modo magus homo habens pactũ cũ dæmone procurat ab eo,ut iſtũ impediat a tali actu cũ tali muliere,quandiu tale maleficiũ perſeuerat, puta acus curuata,uel huiuſmodi,& ideo curandũ eſt,ut tale maleficiũ, ſeu ſignũ pro maleficio deſtruatur,quo deſtructo liberabitur maleficiatus,ut ſcri-
19 bit Scotus in 4 diſtin.34.q.1.Et†dicit Gabriel in 2.diſtin.8.q. 1.quòd dæmones habent pacta cum ijs maleficis, ut dum aliqua uerba proferunt tali modo,puta ante ſolis ortum,uel in tali loco,uel tali geſtu, aut curuant acũ, & ſimilia,ſequitur ille effectus, quẽ non uerba uel acus incuruata,ſed ipſe diſcurrens operatur,ut dicit glo.ordinaria exod.7. uerſi.quæ uerſa eſt in colubrum,& huiuſmodi maleficia & incantationes poſſunt fieri per adhibitionẽ rerũ naturaliũ maleficiantis,ut uenenatarũ hærbarũ,radicũ,lapidum,& cæterorum ſimiliũ, quorum occultas proprietates nouerunt dæmones, & non eſt dubiũ ſecundũ Gabrielẽ, quin talia applicata ſuis paſſiuis poſſint habere,non ex dæmonũ uirtute, ſed naturali proprietate,operationẽ efficacem, & quamuis hæc contingant operibus dæmonis, nihilominus ipſis mulieribus maleficis imputanda

ſunt,

sunt;& propter hæc grauissime puniēdæ, ut patet in regulis generalibus
20 iuris. Nā† qui occasionem damni dat damnū dedisse videtur.l. nihil interest.ff.ad.l.corne.de sicca.c.j.& fi.de iniuriis & damno dato.l.qui occiderit.§.in hac.ff.ad.l.acq.l.antepen.§.fi.ff.vi.bo. rapto. hinc dicimus, ꝙ portans scienter literas homicidij,licet alter faciat homicidiū,tamen lator dictarum literarum puniendus est pœna homicidi, quia portauit dictas literas, & dedit causam homicidio, ut dicit singulariter Cy. in l. non ideo minus.C.de accusatio.quē Bal.allegat in l.j.§.ne autē.col.quinta.C.de cadu.tollen. hinc etiā est ꝙ proxeneta contractus usurarij tenetur ad restitutionem usurarū.l.si sciente.ff.ad.l.Pompeiā de parri. Bar. in l.aut qui aliter.§.fi.ff.quod vi aut clā,accedit, quia mandans & mandatarius pari pœna puniuntur.l.non solum. §. si mandato meo,vbi late Bar.ff.mandati. Angel. de Aret. latius scribit in suo tractatu maleficiorum.in verbo.Semproniū mandatorem,Bal.in l.non ideo minus. C. de accusa.scribitur in c.j.de offi.delega.facit cap.qui per aliū. de reg. iuris
21 lib.6.cap.mulieres.de sent.excommunic. Et† ideo hæc maleficia imputantur merito dictis maleficis q̄uis diabolus sit author principalis, vnde scopa quā mulier intingeret aqua vt pluat,& sursum in aerē aquā spargendo,licet in se non causet pluuiā, nec posset mulier inde reprehendi, quia tamen ex pacto cū dæmone inito talia maleficia facit, licet tamen sit qui pluuiā causet,ipsa tamen merito culpanda est per prædicta, & ēt ex eo,quia mala fide,& opere diabolico seruit, eius obsequijs se tradendo.facit.l.fi.C.de maleficis, sic ergo in ijs maleficijs tria habent concurrere,dæmon,malefica,& diuina permissio.c.si per sortiarias.33.q.j. cap.
22 nec mirum.in fi.26.q.5. Et † si dicant hæ mulieres se supponi ad actus carnales a dæmonibus,nō est repellendū, quia hæc fieri possunt a dæmone,quia vt testatur August.lib.15.de ciuitate Dei.c.23.creberrima fama est,multique se expertos uel ab expertis audisse (de quorū fide dubitandum non est) siluanos & faunos quos uulgo incubos uocant, improbos sæpe extitisse mulieribus, & earū appetiisse ac peregisse concubitū, & quosdā dæmones quos dusios galli nuncupant,hanc assidue immunditiā & tentare,& efficere,plures talesque asseuerant,ut hoc negare impudentiæ uideatur,& dicit S.Tho.in prima parte quęst.51. articu. 3. ad sextā,ꝙ si ex coitu dæmonū aliqui interdū nascantur hoc non est per semen alicuius hominis acceptū,ut pote ꝙ idē dæmon qui est succubus ad uirū, fiat incubus ad mulierū,sicut & aliarū rerum semina assumunt, ad aliquarū rerū generationē,ut inquit August.lib.3.de Trinita.cap. 8. ut sic ille qui nascitur non sit filius dæmonis,sed illius hominis cuius est se-
23 men acceptū,hæc S.Tho.Si † tamen quæratur causa quare dæmones se

incubos

incubos faciunt,uel ſuccubos,dicas nõ eſſe cauſa delectationis, cum ſpiritus carnem & oſſa non habeant. Lucæ. 24. ſed illa eſt potiſſima cauſa, ut per luxuriæ uitium hominis corpus & animã lædant,ut ſic ad omnia uitia homines proniores exiſtant,& ideo ut tales euitemus,dicitur Leuitic. 18.nec polluamini in omnibus ijs,quibus contaminatę ſunt gentes quas ego eijciam ante conſpectum ueſtrum a quibus polluta eſt terra , cuius ſcelera ego uiſitabo,ubi dicit gloſ.ordi.ſuper uerbo.contaminatę gẽtes, dæmones ſunt qui propter multitudinem dicuntur gentes uniuerſæ, qui cum de omni peccato gaudeant,præcipue tamen fornicatione, & idolatria,quia in his corpus & anima,totus homo, qui terra dicitur maculantur,ſed uiſitauit Deus terram,ideſt hominum genus,& ſi libet intueri tractatum de incubis,& ſuccubis,tradit Beda.in hyſtoriis anglorũ.Guiliel-
24 mus,& Thomas barbatius in li.ſuo de apibus.Ex quo†ergo hęc duo quæ intuli poſſibilia ſunt, ſtandum eſt earum confeſſionibus dicẽtium ſe portari a dæmone,& faſcinari ab eis infantes,occidi,ſeu ſuffocari,nam quod eſt poſſibile eſt factibile,& contingibile capit.j.de forma. fide. in uſibus feudorum,& hoc poſſibile poſſet dici de potentia facti , ut dicit Bal.in l. prima.ff.de iniuſto.rupto.teſta.nam ſi dæmõ portauit Chriſtum,poſuit eum ſuper pinnaculum templi,ut Matthæi.4.& ſupra eſt dictum, multo magis has mulieres portare poſſet.l.non debet.ff.de regu.iuris , Alexan. in l.in actionibus.§.j.ff.de in litem iura.& ideo ſiquis poteſt aliquem occidere a fortiori poterit illum uerberare,& contumelijs afficere.l. nec in ea,ubi Bar.notat.ff.de adulterijs.facit tex.in l.in ſuis.in fi.ff.de liberis, & poſthu.cum alijs,ut ſcribit Decius in d.l.non debet,& Dy.in c.cui licet. de reg.iur.lib. 6. hæc duo tamen illata recipiunt modificationem prout late dicam in ſequenti quæſtione.

NON OBSTANT concluſioni ſuperius factę quæ in contrarium fuerunt allegata.& primo non obſtat.d.c.Epiſcopi , & quia in eius intellectu conſiſtit difficultas huius quæſtionis,ideo diſcurrendo ſingula dicta dicti capituli inueſtigabo differentias, ſeu conuenientias quæ aſſignari poſſunt inter ſectam harum mulierum de quibus agitur,& inter ſectam illarum mulierum de quibus loquitur.d.c.Epiſcopi.Dicitur igitur primo in d.c.Epiſcopi,ꝙ ille mulieres dicebant ſe cum Diana dea paganorũ.æquitare,quod eſt falſum,quia in re nulla eſt talis dea paganorũ in mundo iſto,nec in alio,ergo falſum præſupponunt. Secundo dicebant ꝙ cum hærodiade etiam æquitabant,hoc etiam eſt falſum,non enim credendum,quòd illa mala mulier adultera damnatiſſima,quæ fecit amputari caput Ioan.Baptiſtæ exire permittatur de inferno ad ęquitandũ cum eis.Tertio dicebãt ꝙ æquitabant ſuper quaſdam beſtias,hoc etiã falſum

est,nec potest realiter,& corporaliter sic esse,ut bestiæ corporales,& uiuæ sicut æqua,aut mule,aut cameli, aut asini possint subito tam lõga terrarum spacia transcurrere tam silenter,ꝙ non perciperentur transire,cuius signum manifestum est,ꝙ cum illustrat dies,bestiæ prædictæ non apparent,nec locus vbi reponantur, aut quiescant apparet, donec iterum mulierculæ illæ euocentur ad æquitãdum.Vnde magis esse apparẽt somnia esse quæ dicũt.Quarto dicebant,ꝙ obediũt iussionibus Dianæ suæ, dominæ,& certis noctibus ad eius seruitium dicuntur euagari, quod ẽt est falsum,nec realiter,nec corporaliter potest contingere, quia sicut dictum est, talis Diana paganorum dea nõ est,& ideo prædicandũ est omnibus ista falsa esse,& non a diuino, sed maligno talia fantasmata mentibus fideliũ erogari siue inferri, siquidẽ ipse Sathanas qui transfigurat se in angelum lucis, cum mentẽ cuiuscunque mulieris per falsam credulitatem subiugauerit, illico transformare se in diuersas species personarũ, & similitudines,& mentẽ quã captiuam tenet multipliciter in somnis deludi, modo læta,modo tristia,modo incognitas, modo cognitas personas ostendens, per quæcunque deuia deducit, & cum solus spiritus hoc patitur,infidelis,hoc non in animo,sed in corpore arbitratur. Quinto ꝙ vna creatura ab alio quàm a vero Deo mutaretur in aliam creaturam vel speciem eius,puta homo in speciem canis. Sexto credebant illę mulierculæ,ꝙ Diana uel Hærodiades cõuersa in deam esset spiritus bonus, ex quibus patet ꝙ in nullo prædictorum,paucis tamen infra exceptis, secta hæc strigarum conuenit cum dictis mulierculis, quinimmo credunt spiritum eis apparentem esse diabolum inimicum Dei,licet ex voluptate vel desperatione illi se subijciant, & consequenter illum nõ esse hominem conuersum,& deã bonam,nec se credunt vocari ad seruitium alicuius deæ,non ꝙ illa sit spiritus bonus.Præterea illæ mulierculæ non dicuntur abnegare Deum, & crucẽ,gloriosissimamq; virginem Mariã & sanctos & sacramenta Ecclesiæ,nec in dicto c.hoc cõtinetur,sicut hæc secta
25 strigarum,vt est dictũ supra in earũ professione.Et† sic patet, ꝙ cui non conueniunt verba non habet locum dispositio.c.indemnitatibus. §.pen. de electio.lib.6.l.4.§.prætor.vbi Bar.in fi.cum alijs.vt scribit ibi Alexã. ff.de damno infecto,& Alexan.in consi.17.requisitus.lib.primo,& in cõsi.57.perspectis.lib.2.Andre Siculus in cap.significante.de rescriptis, & ideo verba dispositionis sunt maxime attendenda, vt scribit Siculus in consi.10.sapienter scribitur.colum.1.libr.2. cum aliis vt tradit Decius in capitu.nullus.colum.fin. de electio.Et si dicatur,quòd secta conuenit cum illis mulierculis, in hoc quòd omnes credunt illa fieri in corpore quod fit in imagine, vel solo sensu & spiritu. item quia omnes uaga-

ri credunt

ri credunt per uaria terrarum ſpacia. Item quia in d.c. dicitur, ꝙ qui talia credit & ijs ſimilia fidem perdit, & cum hæc quæ fiunt ab ijs ſtrigis ſunt in ijs ſimilia prohibitis in d. c. ſequitur ꝙ locum debet habere diſpoſitio d.c. & pro hoc facit quod inquit Bar. in l. qui ſeparatis. C. unde libe. col. fi. ꝙ licet uerba nõ coueniant, ſatis eſt ꝙ mẽs concurrat, quinimmo idẽ Bar. dicebat in l. curatoris. col. 2. C. de neg. geſt. qđ licet uerba in totũ nõ coueniant, quatenus tamẽ adaptari poſſunt, illa diſpoſitio debet ſeruari, per ea, quæ ſcribit Ludo. Ro. in conſi. 434. incipien. in quo quæritur, vbi inter alia alleg. gl. in c. j. de decimis. Ad hæc reſpondeo conſiderata mente dicti capituli, quæ maxime eſt attendenda, & colligitur ex rationibus adiectis. in d.c. faciunt pro hoc ea quæ traduntur per Cy. Bal. & alios in l. nõ dubium, de legibus, & l. ſcire leges. ff. de legibus. ſcribitur in c. fi. de re ſcri. ibi enim non negatur nec negari poteſt per ea quæ ſupra deduxi qn mulieres poſſint portari a dæmonibus per noctem, & per diuerſa ſpacia terræ pertranſire, ſed uetatur credi totum illud, quod ille aſſerũt, ſcilicet ꝙ ambulabãt cum Hærodiade, uel Diana dea paganorum, & credunt illam eſſe deam, ſicut apud paganos pluralitas deorum tenebatur, dicere ergo Dianam illam eſſe deam, nõ eſt uerum, ſed infidelitas, & ꝙ hæc ſit intentio literæ patet, quia quando accuſatur iſte error, ꝙ innumeræ multitudines hac falſa opinione deceptæ hæc uera eſſe credunt & credendo a recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis, aut numinis extra unũ Deũ arbitrantur, ſunt autẽ dæmones, hæc Diana & Hærodias, qui ſe in forma dearum uenerari faciũt, & licet cũ eis vere per noctem ambulent iſtæ mulieres, tamen in hoc ſeducũtur, qa putant illas eſſe deas, cum dæmones ſint. Inſuper dicebant iſtæ mulieres, ꝙ ſuꝑ quaſdã beſtias ambulabant, vel ęquitabãt, iſtud tñ non eſt verũ, quia nullæ beſtiæ poterant per aerẽ uolare, vt quaſi in momẽto tẽporis magna terrarũ ſpacia tranſirent, ſed erant dæmones qui aliqñ in formas beſtiarum, aliqñ in cæteras formas ſe transfigurabant ſicut eis placuerit, ut ex pluribus hyſtorijs apparet. Itẽ errabant iſtæ mulieres, quia dicebãt ſe uocari ſingulis noctibus ad obſequium iſtius Dianæ deæ gentium, & obedire ei. tanquam dominæ, nam non eſt in poteſtate dæmonum homines ad iſta trahere niſi ſponte ipſi uelint, & pacta cum dæmonibus ineant, quòd autem homines inuiti trahantur per dæmones rarum eſt, & propter ſpeciales cauſas, & ideo quòd iſtæ mulieres ſingulis noctibus uocarentur cum Diana, & cogerentur obedire ei ſicut domine falſum eſt. Et ad id quod dicitur quòd eſt vitium infidelitatis hoc credere, & receditur a recta fide, dico, quòd hoc non eſt in eo quòd credatur homines poſſe portari a dæmonibus per diuerſa loca, &

quòd aliquando realiter portentur, ſed in hoc ꝙ credantur iſta quæ ſupra dicta ſunt, & maxime ꝙ illa diana eſſet Dea, quia iſtum errorem ſpecialiter litera condemnat ibi, cum dicat, errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis, aut numinis extra vnum Deum arbitrantur. Et non dicitur ibi ꝙ ſit error paganorum credere, ꝙ homines a dæmonibus portentur ſeu portari poſsint, & ſic ille error non conſiſtit in credulitate realis portationis, ſed in credulitate diuinitatis extra Deum. Præterea lex debet continere rationabilitatem. c. erit autem lex. 4. diſtin. ſed reprobatio credulitatis realis delationis ſtrigarum quantum ad motum localem reprobari non poſſet rationabiliter, cum multis exemplis fuit comprobatum hanc delationem realem eſſe poſsibilem, merito nõ eſt dicendum hãc credulitatem realis delationis in d. c. eſſe prohibitam. Ad illud uero quod dicitur ꝙ hæc accidunt per ſomnium, cum diabolus fantaſiam illudit, modo triſtia, modo læta oſtendendo. Dico uerum eſſe talia poſſe ſæpe, & ut in pluribus per ſomnium accidere, & putabit aliquis, ꝙ uere exterius accidant, quia etiam prophetica reuelatio ſæpe ſic fit per imaginariam uiſionem, non tamen ibi negatur quin iſta poſsint fieri realiter exterius, ſicut ponitur ibi exemplum de ſomnijs, in quibus homo nihil reale patitur eorum quæ ſe putat pati, & tamen per hoc non tollitur quin realiter talia fieri poſsint extra ſomnium. Ergo negandum non eſt mulieres maleficas & etiam viros factis quibuſdam unctionibus a dæmonibus aſſumi, & per diuerſa loca portari, & multos huius generis in unum locum conuenire, & dæmonibus honorem quendam exhibere, ac libidini, & omni turpitudini uacare. Nec obſtat ꝙ in d. cap. dicitur hæc fieri in ſomnijs & in ſolo ſpiritu, dico enim, ꝙ non dicit, hæc ſemꝑ in ſomnijs & ſpiritu fieri, ſed ideo ſic dicit, quia ſic fit in pluribus, nec faciat in ſolo ſpiritu, & conſequenter ſemper in ſpiritu fiunt, quia ad hoc dicit magiſter in d. loco. §. 7. circa fi. ꝙ hæc omnia fiunt in ſolo ſpiritu, ſed non ſemper in ſolo ſpiritu, nec hoc intendit tex. alioquin ridiculoſa eſſet ſua probatio, quia ex particulari uellet probare uniuerſalem ſic arguendo. Ezechiel, & Paulus uiderunt in ſpiritu, ergo omnes uidentes uiderunt in ſpiritu, unde dictus tex. nõ intendit aſſerere, ꝙ omnia iſta fiãt in ſpiritu uel in ſomnijs, quia inſufficienter probaret, ſed intendit, ꝙ nõ eſt uera dea quam iſtæ uident, & aſsignat quomodo poſsibile eſt eos decipi, quia decipiuntur uidendo in ſomnijs & ſpiritu, quod probat poſsibile eſſe ex ſomnijs noſtris, & ex uiſionibus Ezechielis & Pauli, & eſt mens uera dicti capituli, cuius magna pars ſumpta eſt ab Auguſtino in libr. de ſpiritu & anima. ca. 28. & ſic patet reſponſio ad. d. c. Epiſcopi. & ad ſingula eius. c. reſpondebitur infrà in uerſi. ſeptimo non obſtat. omnino

nino hic uide summam Tabienam in uerbo sors. §.xj. Secundo non obstat illud vulgare exemplum de uetula, quia dico utrunque uerum esse, & ꝙ hæc quæ faciunt heæ strigæ contingere possunt imaginarie, aut corporaliter in illo exemplo, illæ uisiones mentaliter ex pacto inito cum dæ
26 mone euenerunt, ut est supra dictum. Tertio † non obstat. d. c. quicunque. quia hic non agitur de arte magica nec de mulieribus incantatricibus, quia certum est, ꝙ illa continet opera fallacia, nã illa potius præstrigijs nititur, quàm ueritate aliquid compleatur, prout in transformationibus, quia incantatores uolunt persuadere ipsos posse transformare homines in bestias, sicut in lupos, serpentes, & huiusmodi, quæ omnino sũt falsa, & credere eos id posse est infidelitas, ut in c. Epi. circa si. ubi dicitur. quisquis credit posse aliquam creaturam, aut in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, uel in aliam similitudinẽ, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, proculdubio infidelis, & infideli deterior. idem late ostendit. S. August. li. 18 de ciuitate Dei. c. 17. & 18. dicens, ꝙ dæmones faciunt tales transformationes non realiter, sed uisum humanũ decipiendo, & ibi meminit de famosissima maga Circe, quæ mutauit socios Vlixis in bestias, & q̃dã stabulariæ mulieres conuertebant hospites suos in iumenta onera portantia, refert etiam socios Diomedis in aues conuersos, & postea longo tẽpore circa tẽplum Diomedis uolabant, & sententia Augustini est, ꝙ sola apparẽtia fuit & oculorũ deceptio, & uera onera fuerunt, q̃ dæmones inuisibiliter portarunt, socij uero Diomedis per dæmones fuerunt subito de medio sublati, aues uero loco eorum immediate positæ, q̃ ibi uolauerunt, in nullo autem prædictorum de homine uere factum est animal irrationale, sed solum apparenter, & ibi late scribit August. confutans hunc errorem, & habetur aliq̃d in c. nec mirũ. in prin. 26. q. 5. Accedit ad hoc quod inquit. S. Tho. in. j. par. q. 114. art. 4. ad secũdũ. ꝙ materia corporalis nõ obedit Angelis bonis, seu malis ad nutũ, ut dæmones sua uirtute possint trãsmutare naturã de forma in formã, sed possunt adhibere quædam semina, quæ in elemẽtis mundi inueniuntur ad huiusmodi effectus complẽdos, ut dicit Aug. de Trin. li. 3. & ideo dicendũ est, ꝙ oẽs trãsmutationes corporalium rerũ, quæ possunt fieri per aliquas uirtutes naturales ad quas pertinent prædicta semina, possunt fieri per operationẽ dæmonum, hmõi seminibus adhibitis, sicut cum aliquæ res transmutant̃ in serpentes, uel ranas, quæ per putrefactionem generari possunt, illæ uero transmutationes corporalium rerũ, quæ nõ possunt uirtute fieri, nullo modo operatione dæmonũ ꝟm rei ueritatem perfici possunt, sicut q̃d corpus humanũ mutetur in corpus bestiale, aut q̃d corpus mortuũ reui

uiſcat,& ſi aliqñ aliquid tale operatione dæmonũ fieri uideatᷓ hoc nõ eſt ſm rei ueritatẽ,ſed ſecũdum apparentiam tantũ. Quod quidem põt dupliciter contingere. Vno modo ab interiori, ſecundũ quod dæmon põt im mutare fantaſiam hominis, & etiam ſenſus corporeos, ut aliquid uideatur aliter q̃ ſit, & hoc interdum fieri dr̃ uirtute aliquarum rerum corporalium, alio modo ab exteriori, cum enim ipſe poſsit formare corpus ex aere cuiuſcunq; formæ & figuræ, vt illud aſſumens in eo uiſibiliter appareat, poteſt eadem rõne circumponere cuicunque rei corporeæ, quancunque formam corporeã, ut in eius ſpecie uideatur, & hoc eſt quod inquit Aug. li. 18. de ciuitate Dei. ca. 18. quod fantaſticum hominis quod ẽt in cogitando, ſiue ſomniando per rerum innumerabilium genera uariatur uelut incorporatum in alicuius animalis effigie ſenſibus apparet alienis, qđ non eſt ſic intelligendũ, quod uis fantaſtica hominis, aut ſpecies eius eadẽ immo incorporata alterius ſenſibus oſtẽdatur, ſed quia dę mon qui in fantaſia unius hominis format aliquam ſpeciem, ipſe etiã poteſt ſimilem ſpeciem alterius ſenſibus offerre, hæc ex. S. Tho. ſecundũ mẽtem Aug. in d. c. 18. Vbi dicit firmisſime credendum eſſe, omnipotentem Deum oĩa poſſe quæ voluerit, ſiue indicando, ſiue præſtando, nec dæmones aliquid operari ſm naturæ ſuæ potentiam, quia & ipſe angelica creatura eſt, licet ſit proprio uitio maligna, niſi quod ille permiſerit cuius iudicia occulta ſunt multa, iniuſta nulla, vnde in propoſito non facit ad caſum. d. c. quicunque. quia non agimus hic de magicis mulieribus, & de talibus operibus dæmonum, ut ex prædictis ſatis eſt oſtenſum. Quarto nõ obſtat quod hæc in facto conſiſtunt, & ideo probari debent, ad hoc facilis eſt reſponſio, nã operibus fuit cõprobatũ atteſtãtibus pluribus ꝓceſſibus inquiſitorum, ubi & teſtibus eſt probatum & confesſionibus ipſarum muliercularum ratificatum, quæ confitentur ſe ipſas transferri corporaliter ad locum a dæmone deſtinatum, ubi tum ludis tum opere car-
27 nali delectantur, harum † confesſioni eſt ſtandum, quia legitima cenſetur, ita habetur in l. j. in princ. ff. de quæſtio. alias autem ſi non eſſet talis confesſio teſtibus uerificata non noceret confitentibus, ut dicit ſingulariter Bal. in addi. Spe. in ti. de ſenten. col. fi. uer. Titius fuit confeſſus. idẽ Bal. in l. cum proba. in ſuis additionibus. ff. de proba. Bal. & Paul. de Caſ. in auth. ſed nouo iure. C. de furtis. Ang. de Aret. in tract. maleficiorũ. in verbo fama publica. uer. xx. & in uerbo. & veſtẽ cęleſtẽ. col. v. uerſ. q̃ro ſi qs cõfitetur. Ang. in l. certum. ff. de cõfeſsis, & in l. j. C. eo. & Paris de Puteo in ſuo tract. de ſyndicatu. fol. 41. in uerbo. confesſio. Petr. de Ancha. in conſil. 24. incipient. uiſa inquiſitione. colum. 2. Paul. de Caſtr. in l. quotiens. §. ſi quis nomen. ff. de hæredi. inſtit. ſcribit late Felyn. in cap.
auditis

auditis. de præscriptio. Harum quidem confessio uerisimilitudinem & possibilitatem continet ut supra dixi,& ideo non est respuenda.Bal.in l. siquis in hoc genus.C.de Epis.& cleri.Bartho.Cepolla.in consi. 33. mul
28 ta possent in medium adduci.col.4.Et † sic præsumptio illa pro non facto tollitur per confessionem partis, etiam si esset præsumptio iuris & de iure,ut in authen.sed iam necesse. C.de dona.ante nuptias, & gl.in authen.de æqualitate dotis. §.illud,colla.7.gl.in l.in contractibus. §.nullo modo.C.de non nu.pe. Azo.in summa in tit.de do.ante nup.& scribitur
29 in c.is qui fidē.de sponsa. Cum † confessio sit probatio probata sicut instrumentum, nam confessio æquipollet instrumento.Bar.in l.j.in 3. nota.C.de confessis.& Bal.in l.fi.col.3. C.de edicto diui Adria. tollen.pro quo facit. l. cum te. C. de probatio.& l.fi. C. de fide instrumentorum.& instrumentum dicitur probatio probata,& ueritas euidens non probanda, ut inquit Bal.in l.quotiens.in fin.C.de iudi.& l.2. C.cum fis.uel priua. Bald. in l.pupillus.C.de usu.pupilla.cum alijs,ut scribit Socc. in consi.12. quoniam in præsentiarum.colum. ulti. & Phi. Corneus in consi. 118.uiso.col.j.& in consi.183.in controuersia.in prin.& in consi.xxxvj. col. 1. confessio enim non solum dicitur probatio, sed etiam legitima probatio. gloss.in c.ad abolendam.de hæreti.in prin.& confessio superat omnem speciem probationis. Bald. in rubri. C. de probatio. Sic
30 † ergo præsumptio non facti tollitur quando apparet de ueritate facti in contrarium,cum in claris non sit opus coniecturis.l. continuus. §. cū ita,ff.de uerb.oblig.l. illie aut ille. §.cum in uerbis.ff.de lega. 3. inde est ꝙ a præsumptione receditur propter probationem quæ in contrariū apparet.l.fin.in prin.quod metus causa.l.nuptura.in fin.ff.de iure dotium, ut tradit Decius.in consi.cccc.uiso eleganti consi.colu.3. & tandiu statur præsumptioni quandiu ueritas aliter probari non potest, ut dicit
31 Lau. calca.in consi. 8. in causa pendente.col.6. Quinto † non obstat ꝙ in dubijs debemus tenere opinionem quę fauet animabus, quia dico uerum esse.in pœnis imponendis,nam regula uulgata est,ꝙ semper in dubijs iudex debet inclinare animum suum in partem mitiorem. l. semper in obscuris.& l.factum cuique.§.fi.ff.de reg.iur.c.in pœnis.co.ti.li.6.c. nos uero.l.distin.l.merito.ff. pro socio.l. Arrianus.ff.de act. & obli. & in foro conscientiæ illa est minor quæ est durior fauore animæ.ca. iuuenis desponsa.tradit in c.ad audientiā.de homici.& inde dicimus ꝙ si agatur de fauore constitutio pœnalis extenditur,no.Abbas.in c.2.de diuortijs. idem si agatur de fauore animarum,not.Io.And.in c.ex tenore,& ibi Abbas.in uer.no.singulariter.qui fil.sunt legi.Bar.in authen. sacramenta puberū.col.pe.uer.quæro utrū.C.si aduersus uendi.ut late tradit Fely. in c.

S 3 translato,

translato.de consti.col.fi.Roma.in consi.85.omnia.in fi. Ioan. de Imo. in consi.123.in causa.col.fi.Alexan. in consi. 42. super præmisso.libr.j. idem si agatur de fauore Ecclesiæ, quia constitutio pœnalis extenditur, vt not. gloss.in cap.sciant cuncti.de electio.libr.6. & not.ibi Domi.circa fin.Abbas in c.nihil,de electio.versi. secundo principaliter potest re-
32 sponderi. Tamen † in quæstionibus decidendis ut faueamus animabus non est recedendum a ueritate,quia potius esset perdere animas quàm illas Deo lucri facere,& non esset fauor, sed damnatio, veritas enim in omnibus principatum tenet, & pro quocunque præferenda est,etiã pro filio contra patrem,in cap.quæritur.2.q.7.& ueritas magna est, & fortior Rege,muliere, & vino, & super omnia uincit veritas,ut Esdræ lib. 3. ca. 3. & Isidorus de summo bono sic exclamat pro ueritate. O quàm magna est vis veritatis quæ omnia ingenia, astucias, calliditates superat,quæ contra ficta, simulataque figmenta se ipsam defendit, quæ denique post Deum colenda est. Immo Deus est veritas,& uita. Ioan.14. & utilius nasci scandalum permittitur, quàm ꝙ ueritas relinquatur. ca. qui scandalizauerit.de reg. iuris, & iram Dei supra se prouocat qui ueritatem opprimi prospiciens, eam pro uiribus non defendit. Immo qui ueritatem occultat, & qui mendacium dicit uterque reus est. cap. quisquis.& ca.nolite. xj.q. 3.& ideo ueritas super omnia est amanda. l.cum ita legatum.ff.de condi.& demonst.& est mater iusticiæ,ut dicit Bald.in l.libertini.de statu homi. & in consi. scismatis, & est uera ueritas, ut inquit Bald. in l. scire leges.ff.de legibus, & iudex debet toto posse conari defendere & iuuare ueritatem quando ipsam comprehendit. l.fin. in fin.ff.de probatio. resistere calumnijs, punire mendaces, vt dicit Paul. de Castro in consi. cccij. Ego Paulus.libr. 2.cum ergo ueritas sit,ut est plene comprobatum,quòd uere & realiter posſint dictæ mulieres transferri,& traduci per uaria loca, dicendum est ꝙ stari debet huic ueritati, quæ præfertur consuetudini, quia Christus non dixit, ego sum consuetudo,sed ego sum ueritas, ueritate enim manifestata cedat consuetudo ueritati.c.ueritate.& c.si consuetudinem.8.distin. & plura de veritate tenenda scribit Hyppo. de Marsil. in sua practica.§.secunda quæst.col.7. & sic extante hac ueritate, sequitur quòd non sumus in dubijs in quibus locus est coniecturis, non autem in claris. l.continuus. §.cum ita.ff.
33 de uerbo. obliga.ut supra dixi. Sexto † non obstat quod adductum est de non verisimili,quia id tollitur per id quod fit.l. si sine.§. quæsitum. in uerbo quotidie.ff.de mino.25.annis.& l.certi condictio. §. si nũmos. ff. si cer.pet.& argumentũ a non verisimili fundatur in præsumptione quæ tollitur vbi in ɔ̃riũ apparet veritas.l.non est verisimile.ff. quod met.cau.
& l.

& l.nuptura.ff.de iure dotium.& magis verisimile tollit minus uerisimile secundú Bal.in l.fi.col.2.C.de hær.inst. & vna maior uerisimilitudo tollit minoré,vt inquit Bal.in l.siue posidetis.in fi.C.de proba. & maior p̄sumptio tollit minoré.l.Diuus.ff.de in integ.resti.scribit D.Ias.in l.si extraneus.ubi plura de hoc.ff.de condi.cá.data. & hoc magis uerisimile, & hæc maior p̄sumptio insurgunt ex confesione dictarum mulierum hæc vera esse attestátium,uerificata & comprobata ex attestationibus testiú, ut est dictum, qui non præsumuntur deierando esse immemores suæ salutis,ut est tex.in l.fi. in fin. C.ad l. Iuliam repetundarum . Septimo non obstat tex.in d.ca.Episcopi. in uersi. omnibus itaque annunciandum est ꝙ qui talia credit, & his similia fidem perdit &c. quia dico hoc uerbú, & ijs similia,non potest referri ad illam realem portationem de qua agimus,quia dicta dispositio non contineret rationabilitatem immo absurdum intellectum,ut late dixi supra uersi.j.non obstat, solum enim refertur ad eos qui credunt aliquid numinis extra Deum , uti credebant illæ mulieres, & tales hæretici sunt, quia vnus est Deus, unum baptisma, & una fides, Pau. ad Ephe. 4. & una est uniuersalis Ecclesia extra quam nemo saluatur.c.firmiter credimus.§.una uero,de summa Trini.& circa hoc uersabantur illusiones dictarum mulierum in intellectu suo errantes,credentes falsa de fide, unde non solú ipse sic credentes,sed etiam alij qui talia uel similia uera esse credunt,fidem perdunt, & consequenter
34 hæretici sunt.c.quicunque.ibi,credentes,de hæreti.lib. 6.Ad † prædicta facit,nam uerbum denotans similitudinem non refertur ad ea , quæ irrationabilem & absurdum intellectú inferrent, ut patet de dictione,alius, q̄ ex proprio significatu includit similia, ut dicit gl.trita.in l.si fugitiui.C. de seruis fugitiuis.tamen hoc non semper procedit,& signanter quando adduceretur absurdus intellectus , ut patet in illa authoritate Ioan. 19. ubi crucifixerunt eum,scilicet Iesum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem Iesum, ut dicit glo.in c.sedes.de rescriptis, ubi idem dicunt Abbas & Fely.& glo.in l.non solum. §.quæritur.ff. de procura. ubi inquit Bal.per illam gloss. ꝙ dictiones implicatiuæ non implicant quando resultat absonus intellectus,& idem dicitur de dictione, cætera,ut in d.§.quæritur,& gl.in d.c. sedes idem sentit, inq̄tum allegat.c.cenomanensem.56.dist.& plures de hoc concordantes scribit Fely.in d.c. sedes, col.pe.ité dictio,aliud,dicit similitudiné nisi subiecta materia aliud inducat,ut est tex.in authen.ut defunctorú fune. ibi,milites cógregare,& alios seruos,& tñ serui non sunt milites,sequitur Decius in d.c.sedes,facit gl.in d.authen.§.oportet,& in c.deinde.26.dist. in prin. facit insuper illa multiplicitas differentiarum quas posui in.d.uersi.j. non obstat. inter

mulierculas illas de quibus in d.c.Episcopi,& inter eas de quibus agitur, & tunc succedit, ꝙ similes non dicunt̄ q̄ in pluribus differunt seu discor dant.l.quæritur.ff.de statu homi.Bal.in l.humanitatis.col.j.uer. 2.oppo no.C.de impube.& alijs substi.& non dicitur similitudo nisi illa quæ est plena similitudo,& ubi plures inueniuntur differentiæ, q̄ consonantiæ,illa non sunt consimilia,ut inquit Bal.in l.j.col.j.C. de iure emph.inde est ꝙ argumentum a simili tollitur assignando dissimile. l.inter stipulantē. §.sacrā.uers.sed hæc dissimilia sunt,& ibi Moderni scribunt. ff. de uerb. oblig.& sic patet, ꝙ ille uers. & ijs similia, non comprehendit hanc de-
35 lationem realem. Octauo † & ultimo non obstat,ꝙ huiusmodi illusio siones plerunque contingunt in mulieribus,quia fateor mulieres esse ma gis deditas superstitionibus,& ijs diabolicis maleficijs q̄ homines, causis enumeratis in hoc contrario,& diabolus maiorē aditū habet ad illas, ut ignorantes,insidiatur enim incautis,capit nescientes, saturarique cupit deuoratis, nec ideo minus est dicendum,ꝙ hæc ueraciter non consistant,immo q̄a fragiles sunt,diabolus illis se ingerit plusquā hominibus, & phytonissa mulier fuit quæ consulta a Saule fecit suscitari Samuelem, uel dæmonē apparere loco Samuelis ẜm diuersas catholicorū doctorū sniās.i.Regum.28.& ideo ꝑꝑ hanc iniquitatē,quia phytonissam consuluit mortuus est Rex.ut.i.parali.x.nam Deus præceperat ꝙ uir siue mulier in quibus phitonicus spiritus uel diuinationis fuit morte morerētur, lapidibus obruerēt eos, sanguis eorum esset supra illos.leui.xx.& ꝑꝑ fragilitatē sexus facilime in ijs decipiuntur, ut est dictum in ꝯrio,nec illa cre dulitas prohibita in d.c.Episcopi.extenditur ad realē portationē,ꝑꝑ plura inconueniētia quæ dixi, merito non habet locum extensio,de illis mu
36 lierculis ad has de quibus agimus. Quia † id quod non est extendi non potest,non entium nullæ sunt qualitates.l.eius qui in prouincia. ff.si cer. pet.l.seruū mihi.§.j.ff.de acti.emp.c.j.ut Ecclesia.bene. nec est qualitas sine subiecto,nec est motus sine termino, nec accessoriū sine principali. l.naturaliter.§.accessiones.ff.de acq.pos.Lancelo.Decius in l. siq̄s in fundi uocabulo.ff.de leg.j.& de non ente non est dare partem. Soc.in cons. cl.Dn̄s.col 3.li. 2.& ex ijs cessant allegata in ꝯriū,& per hæc ad laudem Dei eiusq; sanctissimæ genitricis & uirginis, imponit̄ finis huic q̄stioni, cū correctiōe.S.R.E.cui ut fidelis seruus me oīaq; dicta mea suppono.

SVMMARIVM.

1 *Confeßio sola mulieris maleficæ,dicentis se maleficam, an sit sufficiens ad condemnationem.*

Cogita-

2 *Cogitatio de aliquo crimine committendo non est punibilis.*
3 *Hæresis crimen sola cogitatione committitur.*
4 *Confeßio sola hæretici sufficit ad condemnationem.*
5 *Hæreticus mentalis punitur ab inquisitore si constet ei de mente hæretici.*
6 *Confeßio hæretici non nocet nisi sit iudicialis.*
7 *Confeßio facta in pœnitentia non nocet in iudicio, nec absoluit a iudiciali.*
8 *Confeßio sacramentalis nullatenus potest reuelari, nec in causa matrimoniali, nec hæreticali, contra Lu. Ro. & sequaces.*
9 *Confeßio sacramentalis respectu facti reuelari potest & respectu personæ de consensu illius.*
10 *Confeßio extra iudicialis hæretici an noceat hæretico.*
11 *Hæresis habet causam continuam sicut furtum.*
12 *Hæreticus ubicunque inuenitur ibi potest puniri.*
13 *Testis deponens de confeßione hæretici dicitur deponere directe uel de crimine.*
14 *Confeßio extraiudicialis asserentis se transisse ad ritus iudæorum nocet.*
15 *Intentio & animus quomodo poßunt probari.*
16 *Conscientia alicuius quomodo potest probari.*
17 *Lex Merito. ff. pro so. quando habeat locum.*
18 *Confeßio extraiudicialis de alijs delictis quàm hæresis facit inditium.*
19 *Confeßio extraiudicialis debet probari per duos testes in criminalibus.*
20 *Confeßiones plures extraiudiciales probatæ per testes singulares faciunt indicium.*
21 *Probationes imperfectæ in sua specie quo modo & quando coniunguntur ad faciendum inditium non autem ad plenam probationem, & declaratur Bal. in l. siquis ex argentarijs. super. §. cogentur. ff. de eden.*
22 *Confeßio extraiudicialis de delicto, ut reus non cogatur perseuerare, debet ab eodem reuocari.*
23 *Confeßio extraiudicialis de delicto concurrentibus aliis, reuocari non potest.*
24 *Homicidium se commisisse dicenti non creditur nisi probetur.*
25 *Relapso in hæresim confitenti parcendum est si de illo relapsu non constat per testes, & filij eius non fiunt inhabiles.*
26 *Relapsi in hæresim quando sunt tradendi curiæ seculari.*
27 *Nemo est dominus suorum membrorum.*
28 *Reo seipsum offerenti ad iudicem & confitenti delictum non probatum parcendum est.*
29 *Homicida qua pœna est puniendus.*
30 *Capitis pœna seu mortis quid comprehendatur de iure canonico.*

Infantis

31 *Infantis occiſio horribilior eſt quàm maioris.*

32 *Homicidarum pœna tam laycorum quàm clericorum quæ ſit.*

33 *Clericus an debeat pro homicidio detrudi in monaſterium uel ad perpetuos carceres.*

34 *Clericus pro homicidio an debeat detrudi in monaſterio, uel ad perpetuos carceres, concordia notabilis datur, ſed fallit.*

35 *Iudex Eccleſiaſticus tradens aliquem iudici ſeculari morti damnandum eſt irregularis niſi in caſibus a iure permiſſis.*

36 *Epiſcopus habens merum & mixtum imperium poteſt cauſas criminales delegare.*

37 *Homicidium committitur ſiue per ſe ſiue per alium.*

38 *Iudex delegatus repreſentat perſonam delegantis.*

39 *Papa poteſt ſtatuere & prouidere ut ſine metu irregularitatis clericus habens iuriſdictionem temporalem poſſet per ſe iuſtitiam ſanguinis exercere.*

40 *Cauſæ meri imperij cur ſint delegabiles de iure canonico & non de iure ciuili.*

41 *Clerici intereſſentes iudicio ſanguinis ſunt irregulares.*

42 *Irregularitas non tollitur per generalem Indulgentiam, requiritur enim ſpecialis commiſſio.*

43 *Iudex ſecularis non tenetur ſtare proceſſui iudicis Eccleſiaſtici quando aliquem ſibi tradit puniendum regulariter.*

44 *Iudex ſecularis tenetur ſtare proceſſui Epiſcopi uel inquiſitoris quando aliquem ei tradit puniendum in cauſa hæreſis.*

45 *Iudex ſecularis tenetur ſtare proceſſui iudicis Eccleſiaſtici in cauſa mere Eccleſiaſtica, ſicut in cauſa hæreſis.*

46 *Iudex ſecularis non tenetur ſtare abſolutioni a iuramento datæ ab Eccleſiaſtico, ſi uiderit illam iniuſtam ſeu nullam.*

47 *Iudex ſecularis an teneatur impendere brachium ſuum abſque oſtensione proceſſus.*

48 *Andreas Siculus reprobatur circa intellectum. §. prohibemus.*

49 *Iudex ſecularis an debeat interrogare traditum sibi in cauſa hæresis an ipſe ſit ille de quo ſententia relaxationis loquitur.*

50 *Quæſtio incidens & emergens quæ dicatur.*

51 *Quæſtio incidens uel emergens consiſtens in facto uel in iure in causis ſpiritualibus an sit decidenda coram ſeculari uel remittenda ad Eccleſiaſticum.*

52 *Quæſtio uſuraria incidens coram iudice ſeculari a quo decidetur.*

53 *Quæſtio iuris & quæſtio facti quando dicatur in materia uſuraria.*

Intelle-

54 *Intellectus siue declaratio.c.si iudex laycus.de sen.excom.lib.6.*
55 *Quæstio facti quando a iudice seculari potest decidi in causa spirituali.*
56 *Confeßio facta coram iudice incapace est nulla.*
57 *Vsurarium contractum esse si partes confitentur in iudicio quomodo sententiabitur.*
58 *Laycus punitus a iudice Ecclesiastico minus quàm debuit an poßit puniri a iudice seculari.*
59 *Crimen mixti fori potest puniri ab utroque iudice.*
60 *Sententia Ecclesiastici iudicis non parit exceptionem rei iudicatæ coram seculari.*
61 *Punitus a iudice Ecclesiastico potest puniri a seculari quando non fuit sufficienter punitus.*
62 *Episcopus quòd debet defendere suos pœnitentes qualiter intelligatur.*
63 *Homicidium si quis fecerit in loco & punitur pœna pecuniaria, non potest alibi puniri.*
64 *Monachus punitus a suo Abbate propter adulterium potest puniri ab Episcopo si non fuit sufficienter punitus.*
65 *Criminosus mixti fori potest puniri ab utroque iudice.*
66 *Confeßio facta incidenter non nocet, ut quis puniatur ordinarie.*
67 *Confeßio facta coram iudice competente uel cuius iurisdictio potest prorogari in alio iudicio ualet.*
68 *Iudicium inquisitionis prorogari non potest.*
69 *Iudex Ecclesiasticus caueat ut non det acta iudici seculari facta coram ipso, nec copiam sententiæ, si ex iis iudex secularis posset summere occasionem puniendi malefactorem.*
70 *Iurisdictio extenditur ad connexa in inquisitore, & potest qui hæretico iniungit pœnitentiam iniungere etiam ut usuram restituat.*
71 *Iurisdictionem suam quis non debet extendere contra iustitiam, licet delicta alias remaneant impunita.*
72 *Loth illicite fecit cum uolebat tradere filias suas sodomitis, ut hospites liberaret.*
73 *Iudex, ut consulatur rei publicæ, non debet extendere metas suæ iurisdictionis.*
74 *Inquisitores possunt hæretico iniungere pœnitentiam de usuris restituendis absque aliqua cognitione super usuris.*
75 *Intellectus.§.de quæstionibus.c.accusatus.de hære.in 6.*

VIGE-

VIGESIMA QVINTA QVAESTIO.

Igesimo Quinto quæro de duobus oportune circa prædicta. Primũ est, an ex sola confessione maleficæ mulieris possit statim dici cõuicta ad effectum damnationis, nullo alio extrinseco requisito. Secundum, An si malefica fuerit confessa, ꝙ ex pacto inito cum dæmone uel alias occasione sui maleficij aliquos infantes suffocauerit, seu tale malum intulerit illis, ut ex eo decesserint, si illa uult redire ad gremium Ecclesiæ ob hæresim a se commissam, debeat admitti, seu possit ab Episcopo seu ab inquisitore tradi curiæ seculari comburẽda ob interitum illorum infantiũ sine nota irregularitatis, quæ alias
1 non extante illo interitu ad reconciliationem admitteretur. Breuiter † ad primum dubium respondendo dico distinguendum, nam aut mulier confitetur hæresim, puta quia abnegauit Christum & fecit homagiũ dæmoni seu credit saluari in alia lege quàm Christi, & huiusmodi, tunc eius soli confessioni est standum, licet testibus non sit uerificata dicta confes-
2 sio, Nam † quamuis regulariter cogitatio alicuius criminis, puta desiderium occidendi hominem uel committendi adulterium, & huiusmodi, quo ad forum exterius non sit punibilis, stans in finibus huius cogitationis ulterius non progrediens. l. cogitationis. ff. de pœnis. l. fugitiuus est. ff. de uerbo. signi. notat Alberi. de Rosate in 2. parte statutorum. q. 168. incipien. quærit Cy. Saly. in l. is qui cum telo. C. ad. l. Corne. de sicca. & Card. Floten, in clemen. j. in 3. q. de pœnis. inquit, ꝙ siquis uenit animo frangendi portas Ecclesiæ, & non fregit, quia iam inuenit fractas, non incurrit excommunicationem, quia oportet ꝙ per se frangat. c. conquesti. de senten. excommunica. & dicit Bal. in l. non ideo minus. col. 4. uersi. 6. quæritur. C. de accusa. ꝙ solus tractatus & sola ordinatio non punitur de iure, nisi sit processum ad actum ordinatum de per se ad ipsum factũ. per l. siquis non dicam rapere. C. de Episco. & cle. & d. c. cogitationis. plura de hoc tradit Fely. in suo tracta. quando conatus puniatur, & pro hoc dicitur, non punitur affectus nisi sequatur effectus, ut habetur in l. qui falsam. ff. de falsis & l. qui ea mente. ff. de furtis. l. j. in fi. ff. quod quisq; iuris.
3 Domi. in c. gratia col. fi. j q. j. Tamẽ † hoc fallit in crimine hæresis, quod per errorem causatum in intellectu, cum adhæsione seu pertinacia in uoluntate contrahitur, licet ad extra non exiuerit per opus, per loquelam, uel per scripturam, seu alias, & sic sola credulitate fit quis hæreticus, ut probatur in c. quicunque. in uerbo, credentes, de hære. lib. 6. c. excommunicamus. primo. §. credentes. de hæret. ita dicit glo. in ca. cogitationis. de
4 pœniten. distin. prima. Inde † est ꝙ licet alias quis non debeat ex sua sola

confessione

confesſione damnari niſi aliter conſtet de delicto,ut l.j.§.illud,& ibi notat Bar.ff.ad ſillania. Ange.de Aret.in ſuo tracta.maleficiorum,in uerbo & ueſtem cœleſtem abſtulit,ut ſtatim latius dicam, tamen in hoc crimine hæreſis, ſeu apoſtaſiæ eſt ſecus,ut ſola hæretici confesſio ab extra nõ uerificata ſufficiat ad eius damnationem , quia deliberatio mẽtis ſufficit ad perpetrationem delicti,eo ꝙ non requiritur aliud ab extra ſed figitur
5 in ſola mentis cogitatione. Vnde † inquiſitor hæreticæ prauitatis puniet hæreticum mentalem,ſi eidem liquet hæc hæreſis per confesſionem hæretici, nam aliter non poſſet probari cogitatio mentis,quam ſolus Deus ſcrutatur,uerba ſunt Bal.in l.ſiquis non dicam rapere.col.j.& col.fi.C.de Epiſco.& cleri.idem ſcribit Card.in cle.j.§.ſane.q. 3. de uſuris.ſequitur Ioan.de Ana.in c.ſiquis Epiſcopus.col.fi.de hære.& in cap. conſuluit.de uſu.Fely.in c.j.de præſumptio.& Phi.Fran.in c,j.circa fi.de ſumma.Trini.lib.6.ubi ſingulariter dicit, ꝙ non debet imponi tanta pœna pro delicto cogitato,& deliberato,aut non conſequuto,quanta pro delicto conſequuto.argu.in c.ſicut dignum.§.eos. de homici. & ꝙ non ſolum cogitatione animi deliberata committitur hæreſis,ſed etiam ſi dubia,quia dubius in fide hæreticus eſt,intelligendo cum animi inclinatione ad partem falſam,ut ſcribitur in c.j.de hære.col.2.& Card.Zaba.in c.j.colum.2.de
6 eo qui mittitur in poſſe.Et † quod dixi ex ſola hæreſis confesſione confitentes damnari,intelligo, ꝙ illa confesſio ſit iudicialis coram Epiſcopo,uel inquiſitore,aut alio huius criminis iudice,nam talis cõfesſio præiudicat cõfitenti.c.at ſi clerici.in prin.de iudicijs.c.fi.& c. ueſtra. ubi gl. de cohabita.cleri.uel mulie.c.olim.in fi.de uerbo.ſigni.c.fi.de reſti.ſpolia.& eſto ꝙ proceſſus eſſet nullus,ex tali confesſione poſſet tamen confitens puniri,Inno.in c.qualiter & quando.ff.de accuſatio.col.pen. uerſic. non negamus tamen.ſequitur Bar.in l.ſi confeſſus.ff.de cuſto.reorũ, Abbas in d.c.at ſi clerici.& in c.fi.in ultimo notabili.per illum tex. de reſti. ſpolia. Abbas in conſi.25.attingam.lib.j.col.fi. & de hoc dico eſſe text. in c.j.de accuſa.lib.vj.Bartho.Cepo.in conſi.67. incipien. teneo idẽ. ad quod dictum Inno.Phi.Decius ponit plures limitationes in d.c. at ſi cle
7 rici. Nam † ſi talis confesſio fuiſſet facta Epiſcopo uel inquiſitori ſacramentaliter non poſſet ex illa puniri confitens, ut notant Bald.& Paul. de Caſt.in l.Archigerontes.C.de Epiſco.audi.dicentes,ꝙ confesſio facta in pœnitentia non probat in iudicio , quia eſt facta tanq̃ Deo , non autem tanquàm homini.c.ſi ſacerdos.de offi.ord.Iaſo.in l.patre furioſo.col.2. ff.de his qui ſui iuris ſunt.col.2.non tamẽ hæc confesſio aufert facultatẽ iudici puniendi illum confitentem in foro exteriori,ſi de illo accuſetur, & delictum alias probetur,abſolutio enim fori pœnitentialis non exclu-

dit

dit processum iudicialem.c.admonere.33.q.2.Franci.de Aret.in cap.de
8 ijs de accusatio. dixi in tract.meo de secreto.col.fi.Nec † placet mihi, ꝙ
sicut in causa matrimoniali confessio facta in foro pœnitentiali nocet,
uel prodest confitenti,& sic reuelatio tenet, & probaret, ut dicit Ludo.
Ro.qui de hoc gloriatur in l.si non speciali.C.de testa.quem sequitur do
minus Iaso.in l.j.§.huius studij.ff. de iusti. & iure, & in l. patre furioso.
col.2.ff.de ijs qui sui iuris sunt,sic multo magis esset dicendum in causa
hæresis,cum hoc crimen sit omnium grauissimum,opponitur enim ma-
iori bono.ut dicit Card.de Turre Crema.in c. non afferamus. 24. q.1.&
Latius in c. quid aũt.ea caus.& q.quia dico esse falsum illud quod impie
dicit Ludo. Ro. & sequaces eius in hoc,nam glo.in d.c.in uerbo,consti-
terit,non dicit id ad quod allegatur.non enim dicit ut suadent sibi prædi
cti doctores,ꝙ confessio facta sacramentaliter uel in confessione sacra-
menti possit reuelari,& reuelata noceat,uel prosit confitenti in foro iudi
ciali, solum enim loquitur in foro pœnitentiali in quo cuilibet est credẽ
dum,& principalis responsio.d.c.quæ est in uersi.nos autem,uersatur ad
decisionem casus propositi in foro conscientiæ, dum dicit animum iuue
nis contrahentis uel proferentis illa uerba considerandum,ut non iudice
tur fuisse matrimonium contractum inter partes,nam in foro contentio
so ille animus non consideratur,sed uerba deceptoria attendũtur ad pro
nunciandum pro matrimonio,ut in prin.illius.c. nam uerba sunt intelli-
genda secundum illum sensum quem solent recte intelligentibus genera
re.cap.ex literis.de sponsa. in foro tamen conscientiæ sola ueritas atten-
ditur,qua attenta non erat matrimonium,ut dicit Abba.in tit.de sponsa
9 li.c.tua nos.Præterea † esto ꝙ ille consulens Papam sciret animum iuue
nis in confessione,potuit licite factum scitum in confessione proponere
& reuelare Papæ petendo consilium,non tamen reuelando personam,vt
est tex.in ca. omnis utriusque sexus.in uerbo sed si prudentiori consilio.
de pœni.& remissi.nec per hoc dicitur reus reuelatæ confessionis. In su-
per dictus consulens potuit reuelare etiam confitentem de ipsius consen
su,& tunc etiam non dicetur reuelasse confessionem. cap. significasti. de
adulte.ubi notat Pano.& in c.Matthæus.de simonia, ubi dicit ꝙ Cardi-
nalis ille habuit illud peccatum in confessione,quod postea reuelauit Pa-
pæ,quod certe debet intelligi fuisse de uoluntate ipsius confitentis, alias
non potuisset,ut in d.c.omnis utriusque sexus,& hæc est communis opi-
nio,ut scribit Fely. in c.testimoniũ.col.pe.de testibus,& sic est dicendũ
ꝙ fuit in casu.d.c.tua nos, ꝙ consulens ille reuelauit illud factum scitum
in confessione etiam habita relatione ad personam,de consensu dicti cõ
fitentis.idem dicit Abbas in c.dilectis.col.j.de excessi.prælato. quamuis
Ange.

Ange.de claua.in uerbo.confeſsio.ultimo.§.quinto.teneat contrarium. Vnde ſequitur ꝙ dicta glo.non fuit bene ponderata, ꝙ confeſsio ſacramentalis poſſet reuelari in cauſa matrimoniali, & idem dicendum eſt in cauſa hæreſis,ut confitẽs hæreſim nullatenus reuelari poſsit,nec debeat, ut ſcribit Scotus in 4.diſt.21.q.2.& ibi Ricardus in 2.quæſtione. dicentes ꝙ nullo caſu licet ſacerdoti reuelare confeſsionem, ſiue pœnitẽtem pœniteat,ſiue non, ſiue confiteatur peccatum iam opere perpetratum, ſiue perpetrandum,ſiue ſit peccatum in moribus,ſiue in fide,unde reprobatur ille uerſus,eſt hæreſis crimen,ꝙ nec confeſsio celat, quem omnes doctores ſequuntur,ut ſcripſi in dicto meo tractatu.col.75.

10 Et† id qđ dixi ut dicta confeſsio ſit iudicialis ad hoc ut noceat, ut ex illa poſsit damnari.Idem intelligo in confeſsione extraiudiciali, puta quia confitens dixerit ſe credere legi Moyſi,uel non credere legi Euangelicæ, uel credere,ꝙ uerbum diuinum non fuit incarnatũ,& huiuſmodi, & hoc teſtibus probetur ipſo negante, talis confeſsio extraiudicialis eorũ quæ conſiſtunt in animo facit plenam probationem,animus enim probatur, quia dixit aliquibus,ut eſt glo.in l.Fulcinius.§.quid ſit latitare, in uerbo animus.ff.ex quib.cauſ.in poſſe.eatur,ut dicit Ange.in l.j.ff.de confeſsis. refert Franc. Brun.in tracta.indiciorum.folio.3.col.j.glo.in c. tua nos, de ſponſa. & confeſsio quæ dependet a uoluntate contrahentis non requirit præſentiam partis,ut dicit glo.no.l.Pomponius.pri.ff.de nego. geſtis,Bar.in l.certum.§.ſiquis.ff.de confeſſ.ut dixi in conſi.meo.28.incip. duo teſtes recenſiti.uerſi.ſecundus teſtis.animus enim per uocem exprimitur,& per indicia declaratur,ut inquit Bal. in l. fœlicisſima. C. de ijs qui a non domi.manu.idem dicit Bal.in rubric.C.de fide inſtru. colu. 4. uerſi.quæro de aliquibus.per tex.in l. ſi alij.ff.de uſu. lega.& l. Labeo.§. idem Tubero.ff.de ſupe.lega.& alibi dicitur,ꝙ unanimitas cordis uocũ unitate comprobatur.c.pe.de re iudi.lib.6.uoces enim ſunt notæ earum quæ ſunt in anima paſsionum, & lingua eſt nuncius & organum intellectus tuba & præco.ut dicit Bal.in conſilio ſuo ſciſmatis.col.x.& in l.iuris gentium.§.pactorum.ff.de pactis.Et illam glo.d.§.quid ſit latitare, tenet & ſequitur Bal.in l.cum proponas.col.j.uerſi.modo quæro.C.de bonis. auth.iud.poſſ.facit glo.in l.ſi Margaritã.in uerbo.ſi animo.ff. pro ſocio, Sig.de homodeis,in conſi.96.quæſtio diſputanda.col.2.interiora enim animi per exteriora demoſtrantur.l.quidam in ſuo.ff.de cõdi.inſti.§.ceruos inſti.de rerum diuiſio.tunc enim quando confitens dicebat ſe credere alicui propoſitioni contra fidem, contrahebat hæreſim, ſeu in hæreſi perſeuerabat contracta continuando delictum ſemel perpetratum.

11 Quia† cum hæreſis ſit crimen habens cauſam continuam.in quo ani-

mus

mus plurimum operatur,ut in furto, & in retentione possessionis, pro toto tempore unum delictũ est,ut declarat Bar.in l.inficiando. §. infans col. ;.ff.de furtis,idem dicit Bar.in quæstione statuti.in l. cũ qui.§.in popularibus.col.fi. ff.de iure iur.quem ibi sequuntur Fulgo. Pau. de Castr. Ludo.Rom.& moderni,& inquit notabiliter Ange.in d.§.infans, ꝙ illud arbitratur ipse esse uerum quo ad impositionem unitatis pœnæ, non tamen ꝙ intelligatur ex toto unum maleficium,eo quod propter animũ
12 quotidie peccatur.Inde † est ꝙ hæreticus ubicunque inuenitur ibi potest puniri,ut dicit glo.in c.ut commissi.in uerbo,procedendi.de hære.lib.6. nam ubique uidetur contractum ubicunque peccat,ut not.in c.nec quisquàm.24.q.2.intelligo a iudice Ecclesiastico,alias posset per eum repeti a seculari.cle.pastoralis. §. denique. q. 9. de iudicijs. & dicit quod dicit Gui.de Cano.in l.nullus.C.de summa Trin. & tanto grauiora sunt peccata, quanto diutius infelicem animam tenent alligatam. cap.fi.de consue.cap.imitare.6.q.j.diuturnitas enim temporis peccatum non minuit
13 sed auget.c.cum haberet.de eo qui duxit eam quam polluit.Ex † quibus infero duo,primum est,ꝙ testes deponentes de hac confessione extra iudiciali qua confitens confitetur hæresim,dicuntur deponere de crimine immediate,siue de ueritate criminis,sicut de uisu,& ideo unus testis omni exceptione maior attestans de hac extraiudiciali confessione faceret indicium ad torturam,sicut testis de uisu,ut dicit Bar.in l.fi. col. fi. & in l.maritus.col.j.ff.de quæstio.& glo.in l.si quis alicui.C.ad.l.iuliã maiest. Bar.in l.admonendi.ff.de iureiura.

14 Secundum † est,quod non firmo, ꝙ si quis dixerit alteri extraiudicialiter se transisse ad ritum iudæorum, puta ieiunando,uel sabbatizando,ꝙ eo ipso hæresim se commisisse & hęreticum cõfitetur,cum transitus iste includat intentionem seruandi legem Moysi, & sic uidetur esse in primo casu, ut testis dicatur attestari immediate de crimine, nã qui semel fuit hærericus semper præsumitur hæreticus, nisi signa emendationis appareant,ut dicit Bal.in l.non ignorabit.C.ad exhiben.& pro hoc est tex. in cap. contra christianos. de hæreticis lib. 6. ubi est casus, ꝙ transeuntes uel redeuntes ad ritum iudæorũ,si de hoc sunt conuicti uel confessi contra illos sicut tanquàm contra hæreticos est procedendum, præsumitur enim in eis infidelitas erga legem Christi,& ad hoc allegat illum tex. Ioãnes Lupus in allegatione iuris,incipien.casus super quo,colu.8.inquiẽs, ꝙ ex hoc solo ꝙ quis fecit ritum iudæorum condemnatur ut hæreticus, cum uideatur intentione iudaizandi fecisse,iudaizare autem est facere id quod soli iudæi facere solent,secundum Abulen.exodi. 28. ex tali ergo facto quod non nisi per iudæos fieri solet,arguitur iudaizandi intentio & uoluntas,

uoluntas, iudaizare enim est facere, quod in lege obseruabatur, ea intentione ut legalia obseruentur secundum Anselmum, ut scribit Bea. Tho.in 4. distin. xj.arti. 2.in responsione ad primum, & dixi in consilio meo.28. incipient.duo testes recensiti. Siue ergo quis faciat actum, siue ommittat facere ea intentione, ut legalia obseruet, dicitur iudaizare, quod si de intentione non apparet, in dubio præsumitur ea intentione iudaizandi fecisse uel ommisisse, constito ergo de actu uel ommissione per eius confessionem uel per testes, præsertim si persona est suspecta, uidetur hoc sufficere ad illius damnationem, quinimmo si quis confiteretur factum hæreticale, & negaret intentionem, quæ est qualitas afficiens illud factum vt sit punibile uel impunibile, ut hæreticus negatiuus forsan posset damnari, per ea quæ scribit Bart.in q. 8.incip. per italiam, Bar.& Moder.in l.eum qui.in prin. ff. de iure iuran. Flo.in l.si ex plagis. §.tabernarius.ff.ad.l.acqui. Bal.in statutis in uerbo confitens & confessus, Bal.in l.contra negantem.uersi.quæro nunquid. C.ad l.acquil.idem dicit Bald.in §.porro.in titu.quæ sit prima cau.bene.ami.ex quo ergo de obseruantia Sabbati seu ieiunij iudaici constat per eiusdem confitentis confessionem, de illa infidelitate inclusa in illa obsernatione uidetur etiam constare, & sic de confitentis intentione, quæ uersabatur circa legem Moysi de qua testis attestatur, quia sibi dixit, per superius allegata.

15 Licet†enim animus & intentio alicuius non possit per testes probari, secundum Innoc.in cap. super hoc. de renun.quem sequitur Bar. in l. si quis filio, §. eius qui.ff.de iniu.rupt. irritoque.testamen. nam animus est quid latens in corde, & quid inuisibile, & est res, quæ non percipitur aliquo corporis sensu, vt de se patet, & a solo Deo cognoscitur, ut inquit glo.in l. 2. ff.de interroga. actio. Tamen de hoc animo seu intentione uel conscientia potest constare dupliciter, primo per eius confessionem, ut dicit glo.in §.aliæ insti.de actio. quam sequuntur ibi moderniores, & Petrus de Anch.in consi.158.rationes.in fi.& Ang.in consi.313. uiso dicto testamento.col.2.tex.cum glo.in cap.si uero, el.ij.de senten.excommunica.c.significasti.de homicidio.tex.in cap.lectum.34.quæst. fi.& in cap.potuit, de electio. Secundo etiam probatur animus iuris præsumptione in ijs quæ sunt de genere prohibitorum, ut est gloss. in l. si non conuicij. C. de iniuriis. l.prima.§. cum arietes. ff. si quadru paupe. fecis. dicatur. omne enim malefactum, in dubio praue & iniuste præsumitur actum, ex quo est de genere prohibitorum, ut habetur in capitulo primo.de præsumptio. & in l. is qui cum telo. C. de sicca. & scribit Bald. in cap. sicut nobis. in fin. de re iudica. & faciunt quæ dicit Bartol. in l. Aurelius. §. idem quæsiit. ff. de libera. lega. & moderni,

in l.ut uim.ff.de iust.& iure.traditur in clement. 1. de homicidio.

16 Et † quamuis Inno.dicat in d.c.super hoc. ꝙ conscientia alicuius nõ posit probari per testes, illud intelligitur directe, indirecte tamen põt, nam si unum de tribus interueniat, ꝙ quis fuerit crimen confessus. vel in crimine deprehensus, seu postulatus, vel accusatus, præsumitur conscientia delicti, vt no.in l.2.& 3.in prin. de iis qui mortem sibi consc.

17 Sed † hoc ultimum intelligo quando causa esset decisa, & non esset spes defensionis, vt egregie dicit Bal.in d.l.si quis filio. §. eius qui.ff.de in iu.rupt.irritoque.testa.in alijs vero quæ non sunt de genere prohibitorum præcise, sed sunt indifferentia, quæ possunt esse bona uel mala, animum in bonam partem nõ autem in malam interpretamur, & in hoc casu habet locum.l.Merito.ff.pro socio, ut not.Bal. in l.1.col.2.C.de seruis fugi.Bar.in l.non solum.§.sed vt probari.ff.de ope.no.nunc.& eodẽ modo actus qui de se est malus, & potest intelligi in maiori & minori delicto, in minori interpretari debemus, vt arguit Fran.de Are.in cons.80. sicut.col.3.cum alijs, ut scribit Deci.in consi. 234. in effectu quæritur. col.2. absentiam autem animi & prauæ intentionis in delictis probare difficilimum puto.c.tua nos, in uerbo.non uidemus.de sponsa.per quem text. apparet ꝙ actus interior non põt probari contra actum exteriorẽ, ut dicit Bal.in consi.scismatis, col.12.uer.præterea actus, ubi plus dicit, quòd cum in opere consensus mentalis appareat, dissensus suppositus etiam pro constanti non uiciaret actum consumatum. argum. l. si repetendi. C. de conditio. ob caus. & facit text. in l. qui ea mente. ff. de furtis.

18 Si uero † sumus in alijs criminibus excepto hæresis crimine, quæ sola cogitatione non committuntur, sed requiritur ad perfectum delictum actus exterior, ut in homicidio, furto, & huiusmodi, ex sola confessione extraiudiciali probata plene non posset confitens puniri, quia ei ad hoc non præiudicat, sed faceret indicium ad torturam, ut no. Abbas. in c.de hoc, de simo.col.j.glo.Bar. & alij in l.capite quinto.in uerbo, accusatori.ff.de adulte.idem dicit Bal.in l.unica. col.5. uersi. nunquid confesio. C.de confe.per l.quæro.in fi.ff.de edili. edicto, traditur in l.ictus fustiũ. ff.de infami.Ant.de But.in c.per inquisitionem.in fi.de elect. & in c. tua nos.col.pe.de testi.post Inn.Abbas.in c.fi.de confe.cum alijs, ut per moder.in practica criminali.§.diligenter num. 76.Ludo. Ro. in consi.7.uisis necessarijs, & in consi.373.incip. in casu proposito, & in tali confessione tortus cogeretur perseuerare, ut dicit Bal.in consi. 337.incip.quædam mulier.lib.3. & hæc confesio extraiudicialis operaretur ualiditatẽ confessionis, quæ postea fieret in tormentis sine noua ratificatione, licet

alias

alias esset nulla.l.Diuus.ff.de custo.reorum, ut tenet Fely. in d. cap.per hoc.in quinta limitatione.quia confessio facta in tormentis non praecedente confessione extraiudiciali non ualet, nisi in ea perseueret reus extra tormenta,ut dicunt gl. Bal. & alij in d.l. 2.C.de custo.reo.l.j.§.siquis ultro.ff.de quaestio.Iason. in l. magistratibus.ff.de iurisdi. omn. iudi.

19 Et † haec confessio extraiudicialis ad hoc ut faciat indicium debet probari per duos testes,Ludo.Roma.in consi.7.uisis necessarijs. sicut dicimus de alio indicio,ut dicit gl.singularis in l.fin. C.fami. hercis. quam Bart.ibi multum ponderat,idem dicit Bar.in l.fi.col.fi.ff.de quaestio.& in l.admonendi.colum.xj. ff.de iureiuran. cum alijs, ut scribit Hyppo. de Marsi. in l.prima.§.idem Cornelio.colum.1.ff. de quaestio. si enim vnus testis attestaretur de confessione extraiudiciali non faceret nisi quartam partem plenae probationis,& sic saemiplenam saemiplenae,ut dicit Alex.in consi.clij.uiso processu.col.fi.lib.5.

20 Si uero † darentur plures extraiudiciales confessiones rei,& unus testis deponeret de una confessione & alter de altera, & sic quod testes essent singulares,licet unusquisque per se non faceret indicium, tamen eae attestationes simul iunctae indicium facerent ad torturam, per theoricam Bar.in l.fi.ff. de quaesti. & Ioan. Andr.in addi.Specu.in titu.de praesumptio.§.species,uersic. uiolenta, ubi tractant, an ad torturam requirantur plura indicia, an sufficiat unum, & dicunt quod etiam quando sunt duo indicia a remotis unum iuuat aliud.sequitur Alexand.in consi.77.in causa accusationis.col. fin.lib. 1.& propterea dicebat Rapha.Fulgo.in l.fin.C. fami.erciscu.quòd licet per glos.ibi scriptam indicium ad torturam debeat per duos testes probari,tamen negari nequit,quin unus testis faciat aliquam praesumptionem, & ideo si plures sint testes singulariter de singulis indicijs deponentes dicentur plures facere praesumptiones quae faciunt unum indicium ad torturam.argu. l.instrumenta domestica. C. de probatio.glo.in l.2.§.aetas ff.de excusa. tuto. sequitur Francis.Brun. in tracta.de indiciis.col. 2.& uerius est hoc quàm illud quod ipse dixit consulendo in consi. 136.in causa criminali.col.fi.

21 Nec † facit in contrarium quod inquit Ant.de But.in c.licet causam. de proba.colum. 2. quod testes singulares deponentes.s. unus de una confessione, alter de altera non coniunguntur, & idem in effectu dicit Fely. in cap. cum causam. colum. pen. uersic. primo casu.de proba. ad hoc allegant Cyn. in l.2. C. quae sit longa. consue. insuper dicit Bald. in l. siquis ex argentarijs.§.cogetur.uer.sed si poneremus.de ede. quod si probationes sunt imperfectae in sua specie non coniunguntur, si unus testis de fama, unus de iudicio, quia duo testes requirerentur super iudicio, &

duo ſuper fama, ut in dict. l. fina. C. fami. erciſcun. & per Innocen. in cap. ſicut. de ſimo. & glo. in foro regali eam ſequitur in titu. de teſtibus & proba. & Alex. in conſil. cxliij. quoniam abunde. colum. 2. libr. 2. & concordantes plures ſcribit Hyppo. in ſua practica. cartha. 44. uerſicu. quæro ulterius. Ad hæc dicendum eſt, & primo ad dictum Ant. de But. ꝙ loquitur ad faciendam plenam probationem, quia uerum eſt dicere illos ſingulares teſtes non eſſe coniungendos, prout ſic firmat Alexã. in d. conſi. lxxvij. colum. fina. ad faciendam plenam probationem, ſecus uero ad faciendum indicium, quia una præſumptio iuuat aliam, per notata per Barto. in d. l. fina. & idem dicit Alexand. in conſi. 62. uiſo proceſſu cauſæ. lib. 6. parique reſponſione ſatisfieri poteſt ad dictum Bald. in d. l. ſi quis ex argentarijs. §. cogentur, quia procedit quo ad plenam probationem, non autem ad faciendum indicium, quia tales probationes imperfectæ in ſua ſpecie indicium inducunt, prout euidenter hoc ſentit Deci. in conſi. 143. incipien. in cauſa matrimoniali, col. fi. quod firmat Soc. in conſ. 54. uiſis teſtibus. col. j. libr. 3. ubi allegat illud dictum Raph. Fulgo. in d. l. fi. ꝙ ſingulares teſtes de ſingulis indicijs deponentes probant plures præſumptiones quæ faciunt indicium ad torturam, per. d. l. inſtrumenta, & l. 2. §. ętas. ff. de excu tuto. nam quæ non ſingula proſunt, multa collecta iuuant, & hinc dicebat Ioan. Cacialupus in l. admonendi, col. 78. uerſi. præterea. ꝙ licet plures ſint ſæmiplenæ probationes unius ſæmiplenæ non coniunguntur ad faciendam unam ſæmiplenam probationem, coniunguntur tñ ad faciendum indicium. allegat notata in l. fi. C. de proba. & Gandin. in tracta. de tortura, & idem tenet Bal. in c. j. §. cum autem, de contro. inueſti. & dicit Ludo. Roma. in conſi. 7. uiſis neceſſarijs. col. 1. quòd præſumptiones, licet ſint diuerſi generis, attamen iunguntur ad hoc probandum ſcilicet indicium de quo paulo ante dixerat, in ijs maxime quæ difficulter probantur, ut factum de nocte. l. cum exceptiones. §. in hoc. in gloſ. ff. quod met. cau. & ſic eſt dicendum in crimine hæreſis, quod cum occulte committatur, minores probationes requiruntur, ut dicit Pet. de Anch. in c. in fidei fauorem. de hæreticis. lib. 6.

22 Aduerte † tamen in eo quod dixi, quòd reus in tormentis cogitur perſeuerare in confesſione extraiudiciali, & quòd illa facit indicium ad torturam, quia uerum eſt niſi illa confesſio reuocetur ab illo confitente, nam tunc non poſſet ob eam torqueri confitens, ſecundum Bal. in l. prima. colum. penul. uerſicu. extra quæro. C. de confeſsis, Inde ſumitur cautela pro reo, ut dicat expreſſe ſe illam confesſionem reuocare, nec habet probare errorem, quia non tenuit quo ad aliquod præiudicium indicij, ſed ſolum quo ad præiudicium facti,

quem ſequitur Fely.in d.cap.de hoc,de ſimo.& Hyppo.in l. De minore. in prin.col.pe.ff.de quæſt.d.Iaſ.in l.magiſtratibus.ff. de iuriſ. omn.iudi. & in ſua practica.in §.diligenter.& in §.examinata,& conſequenter, nec cogi poſſet in ea perſeuerare.

23 Attendendum † eſt etiam,ꝙ ſi cum illa confeſsione extraiudiciali de crimine concurrant aliæ coniecturæ & ueriſimilia, ꝙ contra confitentē facit plenam probationē dicta confeſsio, ideo ꝙ præciſe cogi poteſt cō feſſus in ea perſeuerare in tortura, vt inde condemnetur,& talis confeſſio facta in tormentis quam præceſsit confeſsio extraiudicialis non requirit ratificationem,prout alias fit,vt in l.j.§. Diuus. & §. ſi quis ultro. ff.de quæſtio,ut ſcribit ſingulariter Tindarus in ſuo dialogo de teſtium concordia,c.7.incip.dic Balde quæſo,quem ſequitur Fely.in c.olim.uer ſi.fallit octauo,de reſcri.ubi plura de confeſsione extraiudiciali glomerauit,& in c.de hoc.de ſimo.& hęc de primo membro huius quæſtionis.

24 AVT † VERO DICTA mulier malefica confitetur ſe infantē vnum uel plures ſuis maleficijs uel alias cum ſuis maledictis uerbis occidiſſe.& tūc non eſt ei ſimpliciter credendum niſi aliter uere & realiter cōſtet illos fuiſſe occiſos,& pro hoc adducitur quod inquit Bal. in addi. ad Spe.ſub tit.de re iud.in ultima additione.circa finē.uer.Titius fuit cō feſſus.Ang.de Aret.in ſuo tract.maleficiorum.in verbo. Et veſtem cœleſtem.uer.quid ſi confiteatur.Pau.de Caſt.in authen. ſed nouo iure.C. de furtis.Pet.de Anch.in conſi.24.uiſa inquiſitione.Bal.in l.cū probatio.in ſuis additionibus.ff.de proba.& in authen.ſed nouo iure.C. de furtis, & facit quod inquit Ange. in l.prima. C. de confeſsis.de illis malandrinis, qui confeſsi ſunt ſe occidiſſe plures mercatores peregrinos & proieciſſe eorum corpora in mare an ſit ſtandum eorum confeſsioni, & dicit quòd inquirendum eſt, an mare, uel flumen ſit prope, quia ſi eſt prope,eis nocebit,ſecus autem ſi non ſit prope, ut refert Hyppo. de Marſi.in l.j.in prin. ff.de quæſtio.quod ego non inuenio apud Angelum in meo libro,idem Ang.in l.certū.ff.de confeſsis. Hyppo.in conſi.14.inci.clementisſimi.col.7.li.j.& in conſ.cix.Spiritus Sanctus.col.6.li.2.idē dicit Bal.in addi.ad Spe.in tit.de confeſsis.col.2.idem ſcribit Bal. in ca. Atſi clerici.col. 3.de iudi.cum alijs,ut tradit.d.Iaſ. in l.error. C.de iuris & facti igno.

25 Et † per hæc forſan poſſet attentari, quod licet aliquis abiuraſſet hæreſim tanquam uehementer ſuſpectus ſeu tanquam deprehenſus, & poſtea ſponte accederet ad epiſcopum uel inquiſitorem dicens, ſe ipſum relapſum eſſe in hæreſim ſiue iam abiuratam,ſiue aliam,& hic relapſus non poſsit uerificari per teſtem,uel aliam probationem,quia ipſe ſo-

lus sine socijs relapsus fuerat, & peteret ueniam de hoc secundo relapsu, quod iste non esset relaxandus brachio seculari, sicut supra dictum est de illo qui est confessus homicidium de quo non constat, quod competenter fundatur in iuribus proxime allegatis per Doctores ibi scribentes, & hoc satis sentit glosator legum Hyspaniæ in septima parte. titulo de hæreticis. 26. in quarta colum. uer. est tamen conclusio. Dicens vnum saluo meliori iudicio, ꝙ si relapsus non fuit in suo relapsu deprehensus, sed ipse sponte uenit ad inquisitores, & confitetur errorem suum & se relapsum esse, & ob hoc lacrimatur, Et peteret reincorporari Ecclesiæ, & uellet iterum abiurare omnem hæresim, & esset paratus subire quamcunque pœnitentiam, & grauissimam, quæ sibi iniungeretur, & cessaret scandalum apud alios, cum nescirent illum relapsum, ꝙ tali deberet iniungi aliqua grauissima pœna, & liberari a pœna mortis, & dictus glosator dicit ita tenuisse Ioannem lupi decanum segouien. Inde etiam secundum eosdem sequeretur, ꝙ filij & nepotes huius relapsi sponte uenientis ad gremium ecclesiæ nō incurrerent inhabilitatem, de qua in. l. quicunque. C. de hæreti. & in c. statutum, de hæreticis li. 6. ita dicitur in d. tit. 25. in l. 2. in fi. Et idem arbitror esse dicendum si post abiurationem confitetur se præstitisse fauorem, qui excusari non posset, scienter aliquibus hæreticis, & hoc non probaretur, nisi per suam confessionem, ꝙ deberet excusari a pœna. §. ille quoque. c. Accusatus. de hæreti. lib. 6.

26 Nec obstaret prædictis. c. super eo, eo. ti. & c. ad abolēdam. §. illos quoque. de hæreti. in quibus deciditur ꝙ relapsi debent relaxari curiæ seculari, quia verum est qñ de hoc essent conuicti per testes, vel essent confessi, & eorum confessio uerificata esset per alias probationes, quàm per solam confessionem, quia tunc tradendi sunt curiæ seculari, secus tamē esset in proposito, cum de eorum relapsu non constaret nisi per solam ipsius rei confessionem. Parique modo esset respondendum ad illud dictū Bal. in d. l. siquis non dicam rapere. quia forsan ibi constare non poterat de hæresi, quam accusatus habebat in mēte, nisi ex sola eius confessione, licet haberet testes de illa non concludentes, uel dictum Bal. potest intelligi quando agebatur solum de reconciliando illum confessum græmio Ecclesiæ, & de condemnando illum carceri perpetuo, quæ est pœna redeuntis ad ecclesiam, ut in ca. pe. de hæreti. in proposito tamen loquitur de condemnando illum sponte confessum morti, & ideo longa est differentia, merito non deberet tradi curiæ seculari, ex quo eius confessio nō esset alias uerificata, sed alia pœna graui puniri, morre excepta.

27 Ratio † prædictorum esse posset, quia nemo est dominus membrorum suorum, adeo ꝙ absque delicto posset facere quis se ad mortem dā-

nari.

nari.contra.l.liber homo.ff.ad.l. Aquiliam, & l. non tantum.&.l. & si non defendantur.ff.de pœnis, & ideo dicunt doctores, soli confessioni standum non esse.l.j.§.Diuus.ff.de quæstio. & l. inde Neratius. §.fi.ff.ad l.aquiliam,ut scribit Alex.in consi.xix.circa primum.col.j.lib.7.ubi optime declarat in discursu illius cõsilij,quomodo sit intelligẽda illa theorica doctorum asserentium,ꝙ nisi constet de homicidio,ꝙ illud confessus damnari non potest, & ad hãc rationem proxime positam vide Pau. de Cast.in d.aut.sed nouo iure,dicentẽ ideo nõ stari soli confessioni confitentis,cum agitur de pœna mortis uel corporali, cum confitens non sit dominus membrorum suorum, nã posset quis uolens mori sic confiteri & contra ueritatem,ideo tollerari non debet,ut in d.l. non tantum,cum
28 alijs per eundẽ Alex.allegatis in d.consi. Et vide † si posset alia ratio assignari, ne videatur iudex tanta uti immanitate contra illum non indiciatum,non conuictum,sed sua sponte confitentem,quinimo seipsum deferentem,& prodentem maleficium soli Deo manifestum, & hominibus occultum,releuando curiam ab onere probandi, quod ipse sua confessione detegit,pro hoc facit.l.1.C.de ijs qui se deferunt. li.x.ubi siquis accõmodauit tacitam fidem de restituendo incapaci, & seipsum prodit lucratur tertiam partem de bonis defuncti, ubi notat Lucas de Penna colum.j.quod parcitur sponte confitenti.l.quisquis. C.ad l. Iuliam maiesta.cum alijs ab ipso allegatis,quod intelligit nulla examinatione præcedente,allegando Psal. 84. misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, pro quo facit, quia si filius commisit delictum, seu crimen læsæ Maiestatis, & pater capiat illum & offerat iudici,filius non debet pati illam pœnam, quàm alias pateretur si fuisset accusatus & ab alio captus, & iudici exhibitus,sed aliam pęnam mitiorem.tex.est in l.milites agrum. §.desertorẽ. iuncta.l.non omnes. §.desertorem.ff.eo.tit.scribunt Saly.& Pau.de Castro.in l.propter insidias.C.qui accusare non possunt,tradit Bartho. Cepo.in sua tracta.cautelarum,cautela prima,dominus Ias.in l.1.col. 2.C. de ijs qui,ut indignis.& Fely.in cap.1.de offi.deleg.colũ.1. & ratio dicti. §.desertorem.d.l.milites agrum est, ne uideatur inquit pater ad supplicium filiũ tradere, quę ratio multo magis militat in seipso,qui spõte nullis probationibus seu indicijs præcedentibus se ipsum iudici exhibet, & prodit,nam si per oblationem patris de filio, filius non punitur pœna naturali delicti,multo minus puniendus est quis per oblationem propriam de se ipso factam, nam charitas ordinata a se ipso incipit.l.præses. C. de serui.& aqua.& dicit Saly.in d.l.propter,ꝙ mater admittitur ad accusandum filium in criminibus exceptis, quia non uidetur facere contra officiũ pietatis,quæ propriam pœnam curat euadere, quia charitas ordina

nata à se ipsa incipit, ut in d.l.præses, & est argum. in l.licet. in fi. ff. de arbi. immo in crimine hæresis ad id tenetur pater & mater. s. ad prodendũ filium, & econtra. c. si Episcopus, ubi notatur, & in c. excommunicamus. §. credentes, de hæreticis, & sic minuenda est pœna naturalis delicti prodenti seipsum sicut minuitur filio, quem pater exhibet iudici, & hoc formaliter probat tex. in d. §. desertorem. uersi. item Diui Seuerus & Antoninus. ubi eum qui post quinquẽnium desertionis se obtulit deportari iusserunt, quod in similibus casibus probatur posse extendi, & tamen si se non obtulisset ille desertor miles, non fuisset ei parcendum, ut in l. omnes. §. a barbaris. ff. de re milita. quæ omnia nota quia sic non inuenies enucleata.

QVO AD SECVNDVM DVBIVM principale huius quęstionis, An inquisitores possint sine incursu irregularitatis dictas mulieres bruxias tradere curiæ seculari ob interitum infantium ab eis caũsatum suis execrandis maleficijs, alias ad reconciliationem admittẽdas, si illos infantes nõ necassent. Et hæc quæstio sæpe accidit in facto in mõtanis Nauarrę, & ego habui in facto de quodam accusato de criminibus hæresis & apostasiæ qui inter confitendum illa crimina, dixit se commisisse crimen sodomiticum cum quadam muliercula, fuit dubitatum an ex eo posset tradi curiæ seculari eo modo quo traduntur hæretici, pro horum decisione aliquas conclusiones præmittam, deinde ueniam ad decisionem huius dubij.

29 PRIMA † ERGO Conclusio est, ꝙ pro homicidio doloso a layco commisso naturalis pœna statuta est regulariter, ut homicida moriatur, ut est tex. in l. qui cedem. ff. ad l. Iuliam de sicca. quam pœnam ultimi supplicij intelligimus, licet quandoque secundum conditionem personarũ loco pœnæ mortis surrogetur deportatio. l. 3. §. pe. & §. fin. ff. ad l. Corneliam de sicca. §. item lex Cornelia. insti. de publi. iudi. facit. l. qui ultimo. ff. de pœnis. l. respiciendum. §. fi. ff. de pęnis, & dicit tex. in l. 3. C. de epis. audien. homicida qđ fecit expectet, & do. Matth. 26. inquit oẽs qui acceperint gladiũ, gladio peribũt, & Ioã. Apocalipsis. 6. uidi subtus altare animas interfectorũ ꝑꝑ uerbum Dei, & propter testimoniũ qđ habebãt, & clamabant uoce magna dicẽtes vsq; quo domine Sanctus & verus non iudicas, & uindicas sanguinẽ nostrũ de ijs qui habitant in terra, & Gen. 4. dicit dñs ad Caym, vox sanguinis fratris tui. s. Abel clamat de terra, Abel eñ vt dicunt doctores catholici, martir, pastor, & uirgo fuit, inde ẽt inq̃t Gen. 18. quatuor esse peccata q̃ corã Deo clamitãt. s. peccata sodomorum, clamor sodomorum multiplicatus est, & peccatũ eorũ aggrauatum est nimis, Gen. 18. homicidarum, vox sanguinis fratris tui.

Gene.

Gene.4.oppressorum.Exodi.2.ascendit clamor eorum ad dominum De tentorum mercedis mercenariorum, Eccle.34.qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt, scribit late Hyppo.in con si.90.illumina.col.j.lib.2.cum sequenti, & in alijs sequentibus consiliis, & in l.j.in prin.ff.ad.l.corne.de sicca.idem dicit Bal.in l.data opera.col. 3.C.qui accusa.non pos.ubi ponit fere omnes casus in quibus de iure im ponitur pœna mortis.idem Bal.aliquos casus addit in c.j.§. iniuria. col. 2.de pace iura.firmā.col.2.& alibi Bal.in tit.de pace tenē.& eius uiola.in c.j.col.j.dicit ꝙ iudex non debet admittere friuolas probationes homici dæ.nec morari super ambagibus, quod intelligo quando constat de homicidio.l.cum reis.C.de pœnis.ubi Saly.glo.in l.graui. C. de adulte. faciunt.c.miles.& c.cum homo,& c.si homicidium.23.q.5. & q̄uis Ioan. de Imo.in c.fi. de consue.secundum aliquos dubitet de iure digestorum quæ pœna imponebatur homicidio,tamen Ange.in consi.14.incipi. nos Carolus. concludit de iure digestorum fuisse statutum pœnam capitis contra homicidam.& ad hoc plura allegat.

30 Et †pro prædictis aliqui allegant tex.in c.omnis.3.dist.ibi,qui cedem fecerit capite plectatur,sed hoc est dubitabile per ea quæ dicit Abbas in c.at si clerici.col.11.uers.& pro hoc optime facit de iud.ꝙ si pro aliquo delicto imponitur pœna capitalis non intelligitur de pœna mortis, sed de mitiori,cum de iure triplex reperiatur pœna capitalis.scilicet prima est mors corporis,secunda est morti proxima, ut damnatio in metallū. tertia est deportatio,ut scribit Inno.in c.qualiter & quando.ij. col.fi.de accusa. nec mortis appellatione simpliciter prolatæ per modum impositionis pęnæ intelligitur de morte corporali in iure canonico,sed de morte spirituali.tex.est de hoc singularis in c.per uenerabilem.col.pen.circa finem,qui filij sunt legiti.ibi mori præcipitur.i.per excommunicationē. per quem tex.notat ibi Abbas quod ubicunque in iure canonico reperitur pœna mortis debet exponi pro sententia excommunicationis,dicens menti tenendū, quia alibi non ita bene probatur, quia duplex est mors, quædā tēporalis quæ est separatio animæ a corpore.Altera ciuilis,ut excōicatio,per quā separatur anima a gratia Dei, nā Deus est uita aīarū. idē scribit Abbas in c.j.de homi.circa fi.& hoc de facili procedit de iure canonico,in quo nunq̄ pro aliquo crimine imponit̄ pœna sanguinis, ut allegat̄,ut est gl.in c.ꝑuaricator.2.q.3.q̄ ego nō inuenio,nec in toto decreto est tale.c.ꝑuaricator.sed.c.calūniā,ubi hoc non h̄r,quāuis eā allegat Iaso.in l.trāsigere.C.de trās.col.2.uide tñ si hoc ꝓbet gl.in c.delatori.5.q.6.expsse tñ Pau.de Cas.ī cōs.348.notādū.col.2.li.j.inqt ius canonicū nō īponere ꝓ crīe pęnā sāguinis,sed ciuilē.s.priuationē a bñficio,vł

criminalem

criminalem ideſt depoſitionem ab ordine, quæ pœnæ ſunt eccleſiaſticæ, & cum hoc concordat S.Tho.in 2.2.q.99.arti.ulti.inquiens, ſtatuta eccleſiæ non infligere pœnam mortis, ex quibus ſatis oſtēditur.d.c. omnis. 3.diſt.non debere intelligi de pœna mortis corporalis, ſed de alia pœna quæ de iure canonico infligi poteſt pro homicidio.

31 Ad† idem accedit quod inquit Abbas in c.j.de furtis.& cap.2.in fi.de maio.& obed.& quæ ſcribunt.D.Iaſo.in d.l.tranſigere,& Fely.in c. qua liter.& quando.2.§.fi.col.fi.uerſi. ultimo tangit. de accuſ.& pro prædictis eſt addendum, ꝙ infantis occiſio eſt delictum piaculare,& ſic magis execrabile & horribile, q̃ occiſio maioris, ut probatur in l.pe.C.de ſiccarijs, & ibi notat Saly. & atrocius eſt hominem ueneno occidere quàm gladio.l.j.C.de mathema.

32 Et † de pœna homicidarum ſecundum iura ciuilia, late tradidit Albertus de Gandi.in ſuo tracta.maleficiorum.rubri.de homicidiariis, & eorum pœnis.col.j.uerſ.ſed quæro aliquis.& plura circa hanc materiam ſcribunt Bartho.Cepol.in ſuo ultimo conſi.91.uiſa inquiſitione.Pau.de Caſtr.in conſi.277.in cauſa incarceratorum.col.j.lib.2.Cepol. in conſi. 34.ſi unquàm magnifice domine.

33 De † iure uero canonico clericus qui homicidium ſimplex dolo commiſerit deponitur,& detruditur in arctum monaſterium, ut in cap.cum non ab homine. de iudi.iuncto cap.tuæ.de pœnis, ut dicit Abbas in ca.j. de ijs qui filios occiderunt,& in cap.cum non ab homine de iudic.Sed in hoc Abbas uidetur ſibi contrarius, nam in d.c.tuæ, tenet ꝙ ubi de iure ciuili pro aliquo delicto imponitur pœna mortis, ꝙ pro illo debet clericus homicida deponi,& damnari ad perpetuum carcerem, ut in cap.pen. de hæreti.cap.nouimus.de uerborum ſign.ſecundum eum.quia prout dicit Inno.in cap.qualiter & quando.ij.de accuſatio.deputatio ad perpetuum carcerem poſt depoſitionem æquiparatur pœnæ mortis,& ideo rariſſime debet infligi niſi pro grauiſſimis delictis, cum ergo pro homicidio de iure ciuili ſit pœna mortis, ut dixi, ſequitur ꝙ clericus debet deponi,& detrudi in carcerem perpetuum.Hæc tamen nō ſunt uera, quod patet, quia pro nephando crimine ſodomitico de iure ciuili eſt pœna ultimi ſupplicij, ut patet in l.cum uir.C. de adulterijs. & in authenti. ut non luxuri.homines contra naturam.colla.6.& tamen de iure canonico clericus pro hoc crimine detruditur in monaſterium.cap.clerici.de exceſſi. præla.præterea famoſi latrones furca ſuſpenduntur.l.capitalium.§.famoſos.ff.de pœnis,& tamen de iure canonico ſi clericus eſſet famoſus latro debet deponi & detrudi in arctum mōnaſterium ad agendum pœnitentiam.c.tuæ.de pœnis, quod poteſt intelligi in famoſo latrone, quia dicit

in

in latrocinijs,& in alijs magnis sceleribus deprehensi.

34 Sic† ergo detrusio in monasterium debet fieri in pœnitente, idest in eo qui uult suscipere pœnitentiam, sed ubi depositus esset impœnitēs, debet deputari ad carcerem perpetuum. ita probatur in c. a nobis. de apostatis,& c. ut famæ. in prin. de senten. excommunica. per quem tex. patet secundum Aret. in c. at si clerici. in prin. col. 6. ꝙ pœna inclusionis in monasterium est minor pœna & diuersa ab inclusione in carcerē perpetuū. licet glo. aliter sentiat & male in cap. inter sollicitudines, de purga. cano. sit ergo conclusio, ꝙ licet de iure ciuili sit pœna mortis contra homicidam simplicem, de iure uero canonico clericus homicida simplex detrudendus est in monasterium arctum ad agendam pœnitētiam, ut dicit Abbas in d. c. j. de ijs qui filios occiderunt. Sed hoc fallit ubicumque esset suspitio fugæ, quia tunc in carcerem perpetuum damnari clericus homicida posset, quia tunc nollet agere pœnitentiam, ut probatur optime in c. ut famæ. in prin. de sententia excommunica. & in c. a nobis. de apostatis, & ille carcer etiam datus censebitur ad agendum pœnitentiam, ut patet in hæretico in cap. pen. de hære. & in c. nouimus. de uerbo. significatio. Secundo etiam fallit quando homicidium esset qualificatum, puta presbytericidium, uel cum proditione, seu parricidium, qnia tunc secundum aliquos deberet tradi curiæ seculari, prout late scribitur per Pet. de Ancha. in sua disputatione quam refert Abbas in ca. at si clerici. §. j. de iudiciis. & in repetitione cap. ea quæ. q. 20. de reg. iuris lib. 6. scribit late Frā. de Aret. in d. c. cū non ab homine, de iudicijs. col. 7. uersi. reperitur sextus casus. d. Decius in d. cap. at si clerici. col. antepe. uersi. postremo Abbas. Ego late scripsi in c. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 11. Fely. in c. inquisitionis. col. 2. de sent. excommu.

SECVNDA Conclusio est, ꝙ pro crimine nephando sodomitico de iure ciuili est statutum ultimum supplicium, ut in d. l. cum uir. cum aliis supra allegatis. de iure uero canonico est depositionis pœna & detrusio in carcerem ad agendam pœnitentiam. in capitulo. clerici. de excessi. prælator.

35 TERTIA† Conclusio est, ꝙ iudex ecclesiasticus tradens aliquē curiæ seculari puniendum ob crimen cuius cognitio ad eum non spectat, efficitur irregularis si exinde sequatur mors, uel membri abscisio, puta si tradendus est laicus, & commisit homicidium, & sic non est de foro Ecclesiæ, nec respectu personæ, nec respectn criminis, quod probatur, quia non est de casibus in quibus iudex ecclesiasticus id potest, puta si tradendus esset clericus, uel si laicus commisit crimen mere ecclesiasticum. De primo sunt casus in quibus sine nota irregularitatis hoc potest, quos

ponit

ponit glo.in c.ad abolendam.in uerbo,relinquatur,de hæreticis, & Abbas in c.At si clerici.col.x.uei si.ad tertium.de iudicijs,& ibi Fely. in fin. col.Petrus de Ancha.in consi.158.ex narratis.col.2.dixi latissime in d.q. 11.Secũdum uero est quod ẽt numeratur inter illos,quãdo hereticus traditur curiæ seculari, nam inquisitor seu episcopus id faciens non incurrit crimen irregularitatis,licet habeat pro certo ꝙ iudex secularis illum suæ curiæ traditum illico ad mortem damnabit,ita dicit Arch.in c.j.23. q.8.pro quo faciunt.c.legi.& c.si audieris,eadem cau.& q.& Spec.in tit. de iudi.delega.§.iuxta,uersi.porro,sequitur Fely.in c.sicut dignum.de homi.col.3.& in c.j.col.quinta.uersi.limita omnia prædicta.de offi. deleg. Ratio horum secundum præfatos doctores nulla redditur, posset tamen dici,ꝙ hæc fiunt authoritate canonis,ut patet in c.ad abolẽdam. in prin. de hæret.& in c.super eo,eo.tit.lib.6.facit.c.pro humani,de homicidio. lib.6.& ideo nullam pœnam merentur ij iudices Ecclesiastici. l. Gracchus.C.de adulte.

36 Sic † uidemus,ꝙ licet faciens per alium per seipsum facere uideatur, siue uere faciat,siue ficte, uel causam præbeat, secundum uarios modos intelligendi, prout late scribit dominus Iaso. in l. si is qui pro emptore, col.68.uersi.circa principalem articulum.ff.de usucap.& in l.j.§.per procuratorem.col.2.ff.de acqui. posse. cum ad incurrendam irregularitatẽ inter hos modos nulla uel saltem parua constituatur differentia, ut late in discursu materiæ irregularitatis scribit Mari.Soc.in c. ad audientiam. de homicidio,nihilominus tamen Episcopus seu alius prælatus cui iurisdictio temporalis competit,potest cessante metu irregularitatis,causam sanguinis specialiter delegare,& sic per alium facit prælatus quod ipse ꝑ se facere non posset,ut est tex. in c.Episcopus.ne cleri.uel monachi. libr. 6.& glo.in c.potest quis de reg.iuris.lib .6.facit.c. perlatis de homicidio lib.6.quod non est ex alio, q̃ ꝙ authoritate canonis hoc facit, quia alias qui per alium facit per se facere uidetur, quod licet in rei ueritate hoc forsan nõ sit,est tamen per fictionem quo ad effectum iuris,ut tradit plura exempla Dy.in c.qui per alium.de regu.iuris.lib. 6. dominus Decius in l.is damnum.ff.de regu.iuris.d.Iaso.in l. si quis id quod. & Alexan. in l.si familia.ff.de iurisd.omni.iud.Bal.& alij in l.Gallus.§.Et quid si tantum.ff.de liber.& posthu.Fely. & alij ante eum in c. mulieres. de senten. excommu.

37 Inde† est,quòd sicut tenetur.l. cornelia de siccarijs qui aliquem per se occidit,sic & qui per alium.l.non ideo.C.de accusa. l. & si certus sit percussor.ff.ad silla.arg.in l.j.§.pen.ff.ad Trebel.c. is qui mandat. de homi. lib.6.Ange.aret.in tracta.maleficiorum.in uerbo,Sempronium manda-

torem.

torem.Bald.in capitulo.j.§.opizoni,uersi.etiam in statutis. de pace constantiæ,Ange.aret.in prohemio institutionum.§.igitur.col.2.Bart. in l. hæc uerba.ff.de adulte.Andre.Sicul.in rubr.de fide instrumentorum.col. x.Alexan.in consi.65.incipi. uisa quadam. lib.4. Cepo.in consi.xxxiiij.si unquàm.

38 Præterea † iudex delegatus uices gerit iudicis delegantis.c.sane.de offi.iud.delega & quando iudicat non iudicat tanquàm ipse. sed tanquàm alius.l.si prætor.ff.de offi.eius cui manda.est iurisd.ut ibi per glo.facit.l. si pater.§.qui duos.ff.de adoptio.inde est q̃ iudex delegatus est maior ordinario,ut in d.c.sane,& maior legato de latere.c.studuisti.de offi.delega.& fortius est dicendum q̃ delegatus a Papa non dicitur maior ordinario solum respectu causæ sibi commissæ,quia hoc indubitatum est, ut in d.c.sane & c.studuisti,sed dicitur maior absolute ꝓpter repræsentationẽ pontificis,quæ in ordinario non reperitur,non autem secundum aliquid ut dicit Decius in rub.de offi.deleg.col.2.

39 SIC † ERGO non obstantibus ijs,Canon statuit, ut demamdātes alijs has causas criminales non incurrant notam irregularitatis, ut in d. c.Episcopus,ne clerici uel monachi.lib.6.cū alijs allegatis, potest enim Pæpa circa hæc statuere,cum posset & prouidere quòd sine metu irregularitatis clericus habens iurisdictionem temporalem posset per se sententiam sanguinis & iustitiam in pœnis sanguinis exercere,ut euidenter tenet glo.in d.c.episcopus.in uerbo,maleficio.idem tenet Ioan.Andre.in c.clericis,& Abbas,ibi dicit Ioannem Calderinum tenuisse Papam posse licentiam dare clericis interessendi iusto bello sine pœna irregularitatis. quia irregularitas quæ contrahitur ex actu in se licito est de iure positiuo,contra quod Papa dispensat.c.proposuit. de concessi. præben. refert Phi.Francus in d.c.episcopus.col.j. inde est q̃ Papa potest statuendo imponere pœnam mortis,sed non exequendo,secundum Inno.nam si propriis manibus Papa occideret aliquem,fieret statim irregularis, ut dicit Bal.in capitulo.secundo.in fin.de maio.& obedien. quem refert Fely. in cap. si quando. colum.2. de rescriptis. ueritas tamen huius dicti pendet ab illa dubitatione,An irregularitas propter homicidium sit de iure diuino,uel positiuo,de qua habes remissiones multas per Fely.in cap.fin.in fi.& c.2.de maiori.& obedi.& Maria.Soc.late tradit in d.c.ad audientiā.

40 Et † hæc est una differentia,quæ est inter ius canonicum & ciuile super huiusmodi delegatione causarum meri imperij,quia de iure ciuili potestas gladij committi non potest. l.nemo potest. ff. de regu. iuris. l. solent. in princip. ff. de offi. pro. & lega. l. ij. C. de peda. iudi. uersicul. quod ita. scribunt late doctores maxime moderni in lege. prima. in

prin.

prin.ff.de offi. eius cui manda.est iurisd. secus est autem de iure canonico,ut in d.cap.Episcopus.glo.pen.in c.quod sedem.de offi.ordina. in c. in Archiepiscopatu.de rapto.Ange.de Peru.in l. imperium. ff. de iurisd. omn.iud.cum alijs,ut tradit dominus Iaso.& alij in d.l.j. in prin.ubi rationem differentiæ conantur perscrutari,ultra quos aliam ponit Bald.in d.l.solent. in prin. dicens, ꝙ ratio differentiæ est quia clerici per se non possunt actualiter gladium exercere, nec sanguinem effundere humanũ, sed tamen ex permissu canonum alteri committunt hoc,scilicet ꝙ faciat iustitiam,quia tunc lex occidit non ipse,alias si non posset committere, gladij potestas esset frustra in clericis,prædictam differentiam tenent cõ muniter doctores,licet Ioan.de Imo.attentauerit illam tollere,ut per eũ in d.c.quod sedem.col.fi.& in clemen.j.col.3. uersi. sed aliter consueui. de offi.delega.quam ponit Bar. in suo tractatu de differentijs iuris canoni.& ciui.colu.3.& moderni in d.c.quod sedem.

41 Extra†ergo hos casus in quibus iura canonica permittunt clericis delegare causas criminales alijs,uel tradere aliquem iudici seculari damnãdum, iudices ecclesiastici seu alij clerici interessentes iudicio sanguinis irregularitatem incurrunt,ut est tex.in cap.sententiam sanguinis. ne cleri.uel monachi.ibi,de hoc sanguinis uindictam exerceat, aut ubi exerceatur intersit,nec sententiam dicat aut proferat,iuncto.ca.ex literis, de excessi.prælatorum.& c.clerici,ne cleri.uel mona.& si ex consilio clerici sequatur homicidium,seu membri mutilatio, est ipse clericus irregularis,ut in c.sicut dignum.de homici.c.siquis uiduam.l.dist.c.fi.quar. q.8. c.2.de cleri.pugna in duello, & late prosequitur hanc materiam Maria. Soc.in c.ad audientiam,de homi.& Bellamera in cõsi. 14.factum est tale,& irregularitas non incurritur nisi in casibus expressis in iure. c. is qui. de senten.excommunica.li. 6.& cum incursus irregularitatis maxime ex homicidio inducat plures effectus,& ut ita dixerim pœnalitates,quas posuit Soc.in d.c.ad audientiam,in uersi. octauo principaliter quæro, ideo ab ea maxime cauendum est,cum circa hanc solus Papa possit dispensare,ut ibi late traditur.

42 Et per†quãcunque indulgentiam concessam a summo pontifice absoluendi ab omnibus peccatis & offensis etiam comprehensis in bulla in cæna domini non censetur data facultas tollendi irregularitatem, quam cõfitens incurrit ex homicidio,cum in tali dispensatione requiratur specialis cõmissio,siue irregularitas esset manifesta siue occulta. ita dicit Soc. in d.c.adaudientiam,col.fi.nam dicit Arch.in c.miror.post Hugo.l.dist. ꝙ licet pœnitentia absorbeat peccatum,in pristinum tamen statum non reformat.c.qui uult.de pœni.dist.3.& c.si quis.j.q.7.& ca. præsbyter.in

primo.

primo.15.q.v. pœnitentia enim non est modus tollendæ irregularitatis quantacunque esset, etiam si tanta esset quanta fuit latronis qui statim transcendit ad gloriam,& dicebat Domi.in d.c.miror.ꝙ illa quæ sunt ordinaria ad tollendum delictum in foro pœnitentiali non possunt operari ut super delicto inducatur dispensatio quo ad potestatem tollendi irregularitatem ex delicto contractam.& hoc inquit notandum,ut pœnitentiarij in foro pœnitentiali deputati non possint dispensare super irregularitate delictorum,ut irregularis habilitetur ad celebrandum, uel ad beneficium habendum,nisi super hoc haberetur speciale mandatum,facit optime glo.in c.at si clerici.in uerbo,minora.§.de adulterijs,de iudicijs,& hoc sequuntur Card.de Turre Crema.& Alex.in d.c.miror.& faciunt quæ dixi in meo tractatu de secreto.col.fi. per tradita in cap.de ijs, de accusatio. & per hæc semel respondi, ꝙ indulgentia triduani ieiunij nostris diebus bis a domino nostro Papa Clemēte septimo tunc feliciter regnante concessa,quantumcunque largissima sit, non comprehendebat casus irregularitatis ex delicto contractæ,taliter ꝙ in uim illius irregulares habilitari possent,ex quo de huiusmodi dispensatione in dicta indulgentia non habebatur mentio specialis.

43 QVARTA†Cōclusio est, ꝙ si iudex ecclesiasticus degradauerit clericum & tradiderit curiæ seculari puniendum, Iudex secularis non tenetur stare processui,nec sententiæ dicti iudicis ecclesiastici,ut hūc sibi traditum morti condemnet,sed examinabit nouiter causam,si forsam inuenerit illum traditum dignum morte,uel alia pœna,ut est casus in §.si uero crimen.in prin.in auth.de sanctissimis Episcopis.colla.9.& iste. §.de plano procedit quando crimen non est mere ecclesiasticum,sed esset tale ꝙ uterque tam ecclesiasticus q̃ secularis posset de eo cognoscere,ut quando clericus degradaretur,uel propter homicidium qualificatum,uel propter seditionem,uel alias ob aliud simile delictum mixti fori, iuxta.c.cū sit generale. de foro compete. iudex secularis non debet illum clericum degradatum,& sibi traditum punire nisi sibi fiat fides de processu, quia ille efficitur de foro suo,& habet illum iudicare,ut subditum, non autem ut purus exequtor, & ita proprie loquitur text.in d.§.si uero crimen, ut dicit Abbas in c. j. de offi.ord. & ibi Anto.de But.ante eum,& Bart.in l. Diuus,& in l.non dubium.ff.de custo.re.& idem dicebat Iaco.de Beluisio in §. siquis contra aliquem, & ideo iudex laycus examinat causam de nouo,quia pœnam irrogare debet,& Episcopus solummodo præstat occasionem ad pœnam,& allegat notata in cap.At si clerici.de iudiciis,idē tenet Lucas de Penna in l.j.col.4.uersi.secundo quærit. C. de priuilegiis scolarium.lib.12.& dictum.§.si uero crimen.ita intelligunt Alex.& mo

derniores

derniores in l.magistratibus.in fi.ff.de iurisd. omni. iudi. ut procedat in quocunque alio crimine prærerq̃ in crimine hæresis, quia in hoc crimine hæresis speciale est, ꝙ iudex secularis non potest cognoscere de illo crimine ut mere Ecclesiastico, nec discutere an bene, uel male fuerit iudicatus reus illius criminis, sed sententiam inquisitoris exequatur, seu illum relictum statim indilate animaduersione debita puniat', ut est tex.in c.ut inquisitionis.in prin.circa finem,& in §.prohibemus.de hære. lib.6.

44 Et†quamuis Bar.sequutus Guilel.de Cuneo in l.magistratibus. ff.de iurisd.omnium iudi.dicat,quod iudex secularis non tenetur stare proces sui Episcopi,seu inquisitoris,quando traditur sibi hæreticus ab eo puniẽdus,& sequantur illum plures famosissimi doctores in d.l.magistratibus scilicet Alberi.de Rosate,Bal.Rapha.Fulgo.Pau.de Castro, & idem Bar. in l. Diuus,& l.non dubium.ff.de custo.re.& in l.unica.in prin. ad fi. ff. si quis ius dicenti non obtempera.& communiter legistæ sequuntur,tamẽ canonistæ per dictum c.ut inquisitionis,in prin.& §.prohibemus. tenent contrarium,& hoc iure utimur,& hoc tenuit Anto.de Butrio in d.c.j.de offi.ordi.col.pen.uersi.nunquid autem. Dum inquit,iudicem secularem non teneri ad exquendum sententiam iudicis Ecclesiastici antequàm cognoscat de uiribus sententiæ,quia non arctatur stare processui iudicis Ecclesiastici. per.d. §. si uero ad crimen.dum tamen tale sit crimen de quo iudex secularis posit cognoscere, & hoc repetit inferius in columna sequenti,prout est crimen hæresis,ut in d.§.prohibemus,idem tenet Bal.sibi contrarius in authen.clericus.C.de episco.& cler.col.fi.inquiẽs, quòd quando unus iudex remittit ad alium, aut remissio fit ad instructionem & tenetur stare actis remittentis,ut nota.in cle. pastoralis de re iudi.aut ad punitionem,& non tenetur stare,sed debet acta recensere,unde si trãs mitteretur sola sententia sine probationibus non faceret fidem de crimine quo ad iudicem diuersi fori,& hoc dicit tenere Guilel.de Cuneo in d. l.magistratibus.quando tamen Episcopus remittit hæreticum ad iudicẽ secularem,iudex secularis tenetur stare actis Episcopi,quia hæc remissio fit tanquàm de superiori ad inferiorem .unde inferior solum habet exequi & non cognoscere de crĩe,& licet Bal.ibi se remittat ad Bart. in d. l. Diuus,ubi tenet contrariũ,non arbitror ꝙ se remittat ad hoc ultimum dictũ,quod tã assertiue affirmat,sed a dmateriã remissionis generaliter, quia alias se ipsum ipse Baldus corrigeret statim quod non est credẽdũ. l.non ad ea.in glo.ff.de cond.& demon.idẽ tenet Ang.in d.l.Diuus,&in l.j.C.de exhiben.reis.Petrus de Anch.in d.c.j.& in d.c.At si clerici, Saly. in.l.ea quidem.C.de accusa.col.7.ubi rñdet,ꝙ §.si uero crimen. supra al

legatus

ſegatus loquitur qñ reus mittebatur cõdemnandus, in caſu uero noſtro iam erat condemnatus. ſequuntur. d. Iaſ. Lancelotus, Decius, & alij mo derniores in d. l. magiſtratibus. Ioan. de Imo. & Abbas. in d. ca. 1. & idem in c. fin. de ſtatu monach. ſi enim iudex ſecularis poſſet cognoſcere de cã hæreſis ſemel deciſa, illuſoria eſſet Epiſcopi ſeu inquiſitoris ſententia. l. ſi prætor, in prin. ff. de iudicijs. & ſæpe de delicto unius quærere non licet. §. fi. ff. nau. caup. ſtabula. traditur in c. de ijs. de accuſatio.

45 Et † quia tex. in d. §. prohibemus fundatur in illa ratione, cum ſit illud crimen mere Eccleſiaſticum, dicendum eſt ꝙ illud quod in eo diſpo nitur circa crimen hæreſis contra illius reos & de eo condemnatos, vt iudices ſeculares indilate illos animaduerſione debita puniant, & exequu tionem prompte exequantur, habet etiam locum in alijs criminibus me re Eccleſiaſticis, prout concludit Abbas in d. c. & ibi Ant. de But. manife ſte hoc ſentit, quæ autem ſint hæc crimina eccleſiaſtica mera, uel mixta ſcribitur late per Moder. & Soc. in c. cum ſit generale, de foro compet. & ſic iudices ſeculares quorum curiæ remitteretur ab Epiſcopo degradatus ob crimen mere eccleſiaſticum, ſine aliqua cauſæ cognitione debent exequtionem facere, ſicut in cauſa hæreſis, per rationem illius text. ſed in alijs criminibus mixti fori indubitanter procedit, ut de nouo cognoſcere poſsit iudex ſecularis de crimine propter quòd fuit degradatus clericus & ſibi remiſſus, nec tenetur proceſſui Epiſcopi ſtare, per d. §. ſi uero crimen, cum alijs ſupra adductis, & in ijs procedit opinio legiſtarum ſine difficultate, tradit Ant. de But. & Abbas in c. 1. de obliga. ad ratio. maxime ſi iudex ſecularis ſuſpicaretur de iniuſticia præcepti iudicis eccleſiaſtici, ut notat Ioan. Andr. in c. cum in iure, de offi. deleg. & c. 1. de offi. ordi.

46 Hinc † eſt, ꝙ iudex ſecularis poſſet cognoſcere de nullitate abſolutio nis a iuramento factæ per eccleſiaſticum, nec tenetur eam ſequi iniuſtã, ut ſcribit Petr. de Ancha. in conſi. ccclxxxij. incipien. retento ordine dubiorum, nec obſtat. c. fi. de excepti. li. 6. quia loquitur ubi ſententia nõ eſt euidenter nulla, uel inualida, nec. c. paſtoralis. §. quia uero. de offi. ordi. qa procedit in exequtione cõmiſſa inferiori, ſecus ſi pari. ut in ꝓpoſi to, qa par parẽ reqrit, hoc ẽ ordinarius ordinariũ, c. j. vbi tradit, de of. or.

47 Quid † aũt ſit circa ĩuocationẽ brachij ſecularis, an teneat̃ iudex ſecu laris illud ĩpẽdere abſq; oſtẽſione proceſſus, ſcribit Abbas in d. c. j. col. 3. uer. 2. no. & Pet. de Anch. in d. cõſ. 382. & an ſit ꝑmittẽda ſummaria cognitio. Lãfr. ponit in cle. diſpendioſam. col. 3. de iudi. Card. in cle. j. extra. de ſeque. bonorũ & fructuũ, iudex enim ſecularis debet auxiliari Ec cleſiaſtico, & e cõtra, ut d. c. j. & in c. ꝑsbyterorũ. 17. q. 4. Vnũ tamen non

V ommitto

ommitto circa hoc, ꝙ si iudex ecclesiasticus inuocet auxilium brachij secularis iudex secularis non debet illud impendere, si ille contra quem petitur appellauit ad Papam, vel ad alium suum superiorem, scribit Oldra. in cons. lxxxix. Episcopus inuocat, & Abbas idem sentit in d. cap. j. col. 3 pro quo facit, ꝙ promittens aliquem defendere non tenetur. ff. de verb. obli. cum concordantijs ab eo adductis.

48 Et † quo ad ea quæ diximus circa. d. §. prohibemus, ut iudex secularis debeat omnino stare processui iudicis ecclesiastici in dicto crimine hæresis, non sunt attendendę friuolæ oppositiones quas facit Andre. Siculus in d. cap. j. de offic. ordin. ubi calumnia eius euidenter dignoscitur, quia uiolat dictum text. in pluribus, quòd quilibet sapiens poterit perpendere.

49 Vnum † tamen non ommitto, ꝙ postquàm hæreticus fuerit traditus foro seculari potest ipse iudex secularis interrogare illum traditum ut confiteatur, an sit ipse de quo sententia loquitur, sicut de bannito capto instruit iudices Bart. in l. demonstratio. in prin. col. pe. ff. de condi. & demonstra. l. inter stipulantem. §. si Sticum. ff. de uerb. oblig. Bald. in ca. j. de feudo sine culpa non amitte. Ange. & Imo. in l. nominatim. ff. de hære. insti. tradit Fely. in cap. ad abolendam. col. fi. de hæreti. Sed hoc mihi non placet, ponit enim se iudex secularis in periculo, & peribit in eo, quid enim si ille traditus foro seculari neget se illum esse, de quo sententia inquisitoris loquitur, nunquid per illius negationem res efficietur dubia, certe sic. l. fin. C. quibus ad liber. procla. non licet, ergo adhibendi erunt testes qui illum cognoscant, ut de corpore constet, & quid si ante uocabatur, Petrus, modo uero Ioannes, ut faciunt multi, qui cum doctorantur, uel aliam miliciam assumunt seu professionem regularem faciũt mutant sibi nomen, tunc maior insurget probandi difficultas, prout Bar. scribit in d. l. demonstratio. uersi. 7. quæro, & uersi. ult. quæro. & consequenter causæ cognitio erit adhibenda, quia testes non recipiuntur nisi parte citata. l. si quando. C. de testi. quæ omnia non fierent sine incursu excommunicationis ob dilatam exequtionem, contra dictum. §. prohibemus. ideo iudex secularis curet caute negociari. l. 2. C. de furtis. ne iuxta illud, incidat in scyllam cupiens uitare charibdim, non enim succurritur ei qui in necessitate uoluntarie se posuit. l. 2. §. quod diximus. ff. siquis cautio. cum alijs, ut ibi scribunt moderni.

50 QVINTA † CONCLVSIO est. ꝙ iudex non potest cognoscere de quæstione incidenti, seu emergenti ex lite coram ipso mota, qñ est incapax illius quæstionis incidentis de qua principaliter ipse iudicare non posset, & licet in alia materia fiat differentia inter incidentẽ & emer

gentem

gentem quæstionem, puta ꝙ incidens dicatur quæstio illa, quæ respicit merita causæ, & sic habuit originem ante litem motam, ut est exceptio compensationis, uel pacti de non petendo, uel transactionis, aut alia similis, Emergens uero quæ emergit in causa & non habet causam uetustiorem ante iudicium, ut si dicatur, dilationem esse, uel non esse dandã, uel testem esse, uel non esse repellendum, & sic respicit processum, ut declarat glo. & melius Ange. Ioan. de Imo. & Alex. in l. quod iussit. ff. de re iudi. glo. Bar. & alij in l. 1. C. de ordi. cogni. & in c. j. eo. tit. & Bar. copiosius omnibus in extrauaganti ad reprimendum in uerbo summarie. col. pe. & fi. Tamen in proposito capio generaliter incidentem, uel emergentem quæstionem, quando mota causa ciuili, uel criminali coram iudice alia insurgit, puta ciuilis, uel criminalis, uel ex confessione partis, uel ex attestationibus testium, puta conuenitur debitor ad centum, insurgit q̃stio usuraria, uel si petitione hæreditatis agatur, emergat quæstio illegitimi matrimonij, in ijs casibus, an iudex secularis corã quo uertitur hæc quæstio incidens emergens, uel dependens aut insurgens, siue consistat in iure uel in facto teneatur remittere causam, & partes ad iudicem Ecclesiasticum, & interim supersedeat in causa principali, donec causa incidens sit decisa, super hoc dubio uaria scripserunt doctores.

51 ET † BREVITER recolligendo eorum dicta, dicendum est ꝙ Bar. in l. Ticia. ff. solu. matr. inquit, ꝙ si dubium quæstionis spiritualis emergentis consistat in iure, tunc cognitio spiritualis est ipsius iudicis Ecclesiastici. per l. omni nouatione. C. de sacro. eccle. c. tuam. de ordine cogni. & c. causam, qui filij sint legi. dummodo hæc causa spiritualis tractetur inter coniuges, an sit inter eos matrimonium uel non, quia hęc cã spiritualis est, & respicit essentiam matrimonij, si uero tractaretur inter alios, puta inter filium, & extraneum, uel inter alterum coniugem, & filium, uel alios, ut est in casu. d. l. Ticia, tũc licet dubitetur an inter talẽ, & talẽ fuerit matrimonium, uel ꝙ nõ potuerit ꝓhi, quia tamẽ hæc quæstio matrimonij non tractaretur ad illum finem, ut inter tales personas quicquid iudicetur decideret causam matrimonij, uel aliquid faceret ad esse uel non esse matrimonij, cum essentia matrimonij per hoc non lædatur, non potest dici causa spiritualis, & ideo dicendum est hanc cognitionẽ spectare ad illum iudicem penes quem tractatur causa principalis, vt videtur casus in d. l. Ticia. alias sequeretur secundum eum ꝙ iudex secularis non posset cognoscere de exceptione excommunicationis, item ꝙ non posset punire sacrilegum uel hæreticum, qnando incidenter quæreretur de re spirituali, ac etiam cum non dubitatur de matrimonio, sed an ille fuerit procreatus ex tali matrimonio uel non, cum hoc dubium nõ

ſit ſpirituale, corã eodem iudice ſeculari coram quo uertitur cauſa principalis, examinari poterit, ut d.l. Ticia. & l. quotiens. C. de iudicijs.

52 Et † ſubdit ſic tenere canoniſtas in d.c. cauſam quæ. inferens idẽ eſſe ſi eſt quæſtio ſuper contractu qui prætenditur eſſe uſurarius, poteſt hoc enim eſſe duobus modis, uno modo quia partes confitentur factum, tamen dubitatur an contractus deſcendens ex tali facto confeſſato ſit uſurarius, an non, tunc quia illud eſt ſpirituale examinabitur coram epiſcopo, quia tunc eſt quæſtio inter prohibitum & conceſſum, ſed ſi de facto dubitatur, quia unus dicit factum proceſsiſſe per unum modum, & alter per alterum, puta quia creditor dicit ſe numeraſſe totam ſummam in inſtrumento comprehenſam, Debitor dicit ſe non recepiſſe niſi dimidiam & aliam dimidiam eſſe adiectam in fraudem uſurarum, Item dicit uenditor ꝙ contractus fuit excogitatus in fraudem uſurarum, quod emptor negat, tunc iſtis caſibus eſt contentio de facto non de uſura ſine aliquo ſpirituali negocio, quia quilibet confitetur, ꝙ uſura eſſet, ſi ſic eſſet, & tunc debet examinari coram iudice layco. ita uidetur mihi inqt Bar. ꝙ ponat dominus Paulus de liazarijs in cle. fi. de uſuris. Et pro hac opinione Bar. facit quod inquit Archi. in c. quid dicam. 14. q. 4. ſi enim indiſtincte uerum eſſet ꝙ quando incidit quæſtio ſpiritualis, ſiue conſiſtat in iure, ſiue in facto, ꝙ ad iudicem ecclesiaſticum deciſio ſpectaret, ſequeretur maximum inconueniens, ꝙ iudices eccleſiaſtici omnes cauſas traherent ad ſe, & ideo id quod dicit Bar. in d.l. Ticia tenet idem in l. omni nouatione. C. de ſacro. eccle. & in l. quotiens. C. de iudicijs, quem ſequitur Bald. in d.l. Ticia. Hoc tamen adiecto ut inſpicienda ſit forma ꝓpoſitionis, nam ſi proponitur quæſtio incidens per modum nudi facti ab omni ſpiritualitate abſtracti, tunc iudex ſecularis cognoſcit. l. ſi non ſortem. in prin. ff. de condi. indebiti. ſi uero illa propoſitio includit ſpiritualitatẽ neceſſario, tunc non cognoſcit iudex ſecularis, ſed eccleſiaſticus, quia qñ cauſæ iſtæ ſunt inſeparabiles cauſa ſpiritualis trahit ad ſe aliã. c. tuam. de ordi. cogni. Hãc opi. Bar. ſequitur Anto. de Butr. in c. cum ſit generale. col. 2. de for. comp. idem dicit Fed. de Sen. in conſ. 96. incip. apparet quædam lex, vbi ſequitur Pau. de Liazarij. in cle. j. de uſuris. Ioan. Andr. in c. tuam. col. fi. de ordi. cogni. & ibi Ioan. de Imo. Gaſpar de Calderinis in ſuo conſilio. incipiẽ. inhęrendo argumento quæſtionis. Quod ponitur inter conſi. Petri. de Ancha. 236. Domi. in cap j. de uſu. libr. vj. & Ludo. in dict. l. Ticia tenet cum Bar. ſolum in cauſa uſuraria, per. ca. poſt miſerabilem. de uſur. ubi iudices ſeculares cogere poſſunt uſurarios ad reſtituendum uſuras, & ſic quatenus non uertitur quæſtio iuris, ſed facti, prout eſt quando agitur de reſtitutione, conſtito quòd

ſint

ſint uſuræ, laycus etiam poteſt ſe intromittere, & ſic ille tex. facit pro opinione Archi. in d.c. quid dicã. Et huic opinioni Bar. in hærere uidetur Bal. in l. filium diffinimus. ff. de ijs qui ſui iuris ſunt uel alien. idem aſſerit Bal. in c. j. §. ſimiliter. de contro. inueſti. dicens diabolicum eſſe dicere iudicem ſecularem non poſſe cognoſcere de cauſa uſurarij incidenti actioni pignoraticiæ, & hanc opinionem dicit eſſe communem & ſibi multum placere Abbas Pano. in d.c. cum ſit generale. de foro competen. colum. 4. uerſic. nunc diſcutiamus, & ibi Cardi. & Iacob. Butr. in l. cum allegas. C. de uſu. Alexan. in conſi. ix. incipien. præſtantisſime doctor. libro 4.

53 Et † quando dicatur quæſtio facti uel quæſtio iuris optime & magiſtraliter declarat Pau. de Caſt. in conſi. cix. uiſa petitione. libr. 2. & in cõſi. 2. in puncto præſenti. eo. lib. Et cum Bar. tenet idem Abbas in c. lator. qui filij ſint legiti. & in c. poſt miſerabilem. de vſu. Cardi. in cle. j. de uſu. in prin. in. 18. q. & in cle. diſpendioſam. de iudicij. q. 33. & ibi Ioan. de Imol. concordare uidetur, quam etiam firmat Pet. de Anch. in c. ea quæ. 4. q. de reg. iuris. libr. 6. Phil. Corneus in conſi. 127. uiſo proceſſu. libr. 3. & quando quæſtio incidens debeat determinari ſecũdum qualitatem principalis, ſcribit Decius in conſi. 44. diligenter pro tenui facultate. lib. 1. Et ad prædicta plura dicit Maria. Socc. in d.c. cum ſit generale. licet confuſe. Et pro hac opinione Barto. faciunt tex. in c. tuam. de ordine cognitio. & cap. cauſam. & ca. lator. qui filij ſint legi. ubi erat quæſtio ſuper iuribus matrimonij parentum, utrobique enim dicebatur matrimonium non legitimum, & ſic non ſuper facto, conſtabat enim q̄ cõtractum erat matrimonium, ſed dicebatur minus legitimum. & eodem modo debet intelligi. c. tuam, licet hoc non declaret tex. ſed dicit ſimpliciter cauſam natalium ad examen eccleſiaſticum pertinere, credendum eſt enim quòd ibi, quia erat Regina, conſtabat de figura matrimonij parentum, ſed dicebatur nullum ratione parentelæ, & iſte intellectus amicatur magis literæ, quàm intelligere, quòd ibi negaretur contractus matrimonij, qui inter parentes ſcilicet Regem & Reginam non poterat eſſe notorius, ſed impedimentum, quod eſt multiplex in iure, poterat inter parentes eſſe occultum, & dicit Inno. in d.c. tuam, q̄ cauſa natalium eſt non ſolum ſi principaliter agatur, ſed etiã ſi incidenter, uel ẽt ſi excipiendo corã eccleſiaſtico iudice tantũ tractanda eſt, vt in d.c. lator, ẽt ſi poſt mortẽ, pp quæſtionem hæreditatis quæ agitur corã ſeculari iudice, quæratur de legitimatione natalium, ſemper corã iudice eccleſiaſtico eſt agendũ. ut in d.c. cauſam. rationem ibi ponit quã non refero, ut idẽ dicit in d.c. lator. Vnde quando conſtat de contractu matrimonij,

ſed allegatur illud non tenere, tunc cauſa matrimonij ſpectat ad forum Eccleſiæ, ſed ſi de contractu non apparet, tunc non poteſt prætendi aliqua ſpiritualitas, & ſic ad forum ſecularem ſpectat, ſi enim teneremus quòd etiam ſi in facto eſſet quæſtio circa matrimonium ꝙ tale examen ſpectaret ad iudicem eccleſiaſticum, ſequeretur correctio multarum legum, quæ tractant de patria poteſtate, & eius effectu, de exiſtentia ſui hęredis, de liberis exhibendis & educandis, & ſimilibus, & ſic per modum indirectum infinitæ cauſæ laycorum deducerentur ad eccleſiaſticum forum, & per conſequens abſorberetur tota iuriſdictio ſecularis, contra mentem omnium legum, quibus non reperitur expreſſe derogatum, ut dicit Petr. de Anch. in d. c. ea quæ. q. 4. Abbas in d. c. lator in 2. notabili. Et illa opi. Bart. ſeruatur de conſuetudine, ut ſcribit Card. Alexan. poſt alios in d. c. lator.

54 HVIC † TAMEN OPINIONI Bar. uidetur obſtare tex. in c. ſi iudex laycus. de ſenten. excommunica. libr. 6. ubi erat ſolum quæſtio in facto, an ſcilicet detentus ille, & captus in facinore eſſet clericus, nec ne, & ſic an eſſet ordinatus ſeu tonſuratus, & tex. ibi dicit, ꝙ iudex laycus non cognoſcit, ſed iudex eccleſiaſticus, eo uel cuius intereſt uocato, & ſic eſt ibi caſus, ꝙ dato ꝙ incidat quæſtio facti ſuper re ſpirituali, quòd iudex ſecularis non cognoſcit, ad hoc poſſet dici ꝙ ille tex. loquitur in cauſa mere ſpirituali, & eccleſiaſtica, & nullo modo ſpectantę ad laycos, prout eſt punire clericos, contra quos nullam penitus habet iuriſdictionem laycus, etiam ipſis uolentibus. c. ſignificaſti. de foro competen. & pari ratione ſi eſſet quæſtio facti ſuper excommunicatione, an quis eſt excommunicatus uel non, uel an quis ſit hæreticus uel non, uel ſit ſimoniacus uel non, quia in ijs quæ ſunt mere ſpiritualia, ſi quæſtio incidat, etiam quòd ſit facti, non cognoſcit Iudex ſecularis, ut dicit Ioan. Andre. poſt Hoſtien. in dict. cap. tuam, & ideo doctrina Barto. communis, quæ ſupra fuit relata, non habet locum in re mere ſpirituali & eccleſiaſtica.

55 Et † ſi opponas de matrimoniali cauſa quæ etiã ſpiritualis eſt, in qua ſit differentia inter quæſtionem iuris & quæſtionem facti, ad hoc reſpondet ſubtiliter. Pet. de Ancha. in d. c. ea quæ. q. 4. dicens quo ad hoc eſſe diſtinguendum, nam quædam ſunt ſpiritualia, quæ nullo modo cadunt in laycum actiue, ut eligere ad dignitates ſeu beneficia eccleſiaſtica, ordinem conferre, eccleſias poſſidere, uel de ipſis ordinare, & de iſtis ſimilibus etiam ſi ſit quæſtio ſuper facto, ut in prædictis exemplis, non cognoſcit iudex laycus, quia nec in ſuis ſubiectis illa cadunt quo ad omnem effectum actiue, quædam uero ſunt ſpiritualia quæ cadunt in laycis, ut ma-

trimo-

trimonia contrahere, liberos procreare, & ſimilia, & in iſtis videtur, ꝙ ſi eſt quæſtio ſuper facto, ꝙ laycus ſit iudex competens, poſtquam huius rei ſui ſubditi ſunt capaces, & in uſuris quæ ſunt in vſu laycorū idem dicendum. Concluditur ergo in præmisſis, ꝙ ſpiritualia uel ſpiritualibus annexa, quæ per uiros eccleſiaſticos conferuntur & miniſtrantur, & quorum ipſi ſolum ſunt capaces actiue & paſsiue ſunt de foro eccleſiæ præciſe etiam incidenter mota, illa uero ſpiritualia quorum paſsiue layci ſunt participes, ut in matrimonijs, iuramentis, ad iudicis lacyi cognitionem ſpectant, ſi eſt quæſtio ſuper facto, niſi eſſet crimen hæreſis, ut in ca. inquiſitionis. §. prohibemus. de hæreti. lib. 6. & hæc diſtinctio fuit Petr. de Anch. in d. c. ea quæ. col. v. Poteſt ēt aliter reſponderi ad d. c. ſi iudex laycus, ꝙ illa quæſtio ſuper facto includebat in ſe ſpiritualitatē, quę erat in eo, an ille clericus malefactor ſit clericus, qui huiuſmodi priuilegio gaudere debeat, & ſic an deberet gaudere, uel non, erat quæſtio iuris, & dato ꝙ cum eadem quæſtione iuris concurreret quæſtio facti, hęc quæſtio facti erat cognoſcenda cum quæſtione iuris, hoc eſt, an ille eſſet clericus, & an deberet gaudere priuilegio fori, hoc dicit ibi tex. in uerſi. & ſi notorium fuerit, ꝙ idem malefactor ſit clericus, iuncta theorica quā ſingulariter tradit Bal. in d. l. Ticia. & ſupra retuli, & conſequenter dicendum eſt. d. c. ſi iudex laycus, facere pro opi. Bar. & ideo pro eo illud allegat Pau. de Caſt. in d. conſi. 2. ne ergo continentia cauſæ diuidatur, ad iudicem Eccleſiaſticum pertinet. l. nulli. C. de iudicijs. Et licet plures doctores teneant contra doctrinam Bar. dicentes non eſſe faciendam differentiam inter quæſtionem iuris & quæſtionem ſuper facto, ſed in omni caſu ſpectare has quæſtiones incidentes ſeu emergentes ad iudicem eccleſiaſticum, & ad illū eſſe remittendas, prout opinionis huius fuit Pau. de Caſt. in cauſa criminali, ſecus in uſuraria, in l. Ticia. col. 2. ff. ſolu. matri. & ibi Ioan. de Imo. Lappus in allegatione. 56. incip. Reuerende domine, & Ioan. de Imo. in c. cum ſit generale. de foro compe. cum alijs, ut ſcribunt Moderniores in d. l. Ticia. & plura de hac quæſtione tradit Fely. in d. c. cum ſit generale. col. 2. Omnes tamen in hoc conueniunt, quòd licet quæſtio ſit incidens uel emergens, ſi datur incapacitas iudicis ſecularis, puta quia cauſa eſt ſpiritualis, non poteſt iudex de cauſa cognoſcere, ſed remittere debet ad iudicem eccleſiaſticum.

56 Inde † ſequitur, quòd confeſsio partis facta coram iudice incapace eſt nulla, puta qn̄ de quæſtione iuris uellet cognoſcere ſuper cauſa ſpirituali, ita dicit Petr. de Ancha. in d. c. ea quæ. in 4. q. uerſi. poſtremo dixi. quia cum ſit incapax non poteſt quęrere iuriſdictionem in ſpiritualibus. c. ſacroſanct. cap. Meſſana. de electione. nam ſicut confeſsio clerici corā

V 4 iudice

iudice seculari non tenet, ut in c. At si clerici. in prin. de iudicijs, ita nec in causa spirituali, arguendo de rebus ad personas, quod utrobique est eodem iure prohibitum, nec etiam in vim prorogatæ iurisdictionis possiet dicta confessio sustineri, quia prorogatio in causis spiritualibus uidetur penitus prohibita. c. significasti. de electio. & sic siue agatur per uiam cõtentionis, ut quia pars negat, quòd non est uxor, uel ꝙ non est usura, uel quando partes petunt se remitti, opponendo incompetentiam iurisdictionis, siue per partis confessionem, quia utrobique datur incapacitas iudicis, nec partis confessio potest facere capacem iudicem, ut patet in d. c. At si clerici. & d. c. significasti, & est arg. in l. priuatorum. C. de iuris di. om. iud. De consensu enim partis iudex secularis non potest cognoscere de causa usurarum, ut dicit Bal. in rubri. de iudicijs. col. 2. uersicu. sed quæro.

57 Et † per hoc redditur dubitabile dictũ Spe. in ti. de reconuentio. §. nũc dicamus. uer. sed nunq̃ d. el. j. ubi sentit, ꝙ si pars cõfitet̃ esse uxorẽ, & ipsa nõ negat, uel cõfitet̃ esse usurã, & alter idẽ, ꝙ iudex secularis p̃t iudicare, secus tñ si contendat̃, an sit uxor, uel an sit usura, & partes uolũt probare, q̃a tũc debet remittere ad iudicem Ecclesiasticum, quod sequitur Bal. in d. l. Ticia, & in l. quotiens. C. de iudi. & in rubri. de iudicijs. colum. 3. uersi. alia distinctio. & l. non ignorat. in fin. C. de sacrosan. ecclesijs. Vel dici potest, quòd dictum Speculatoris non allegatur fideliter a Baldo & cæteris sequacibus, non enim dicit ꝙ confessio super causa matrimoniali seu usuraria ad hoc teneat, ꝙ iudex secularis possit de quæstione iuris super dictis spiritualibus cognoscere, sed solum dicit, ꝙ constitit ipsi iudici per confessionem partium, ꝙ illa mulier quæ impetebatur de seruo corrupto. erat uxor, ꝙ poterit declarare illam non teneri ad duplum, sed ad simplum, iuxta. l. fi. ff. de seruo corrupto. sic pariter si quis confiteretur in iudicio pecuniam, quam debet agenti esse usuram, poterit illum confitentem compellere ad restitutionem illius pecuniæ usurariæ, nec dicet iudex, pronunciamus super matrimonio, sed dicet per modum causæ sic declaramus dictam mulierẽ non teneri ad duplum, sed ad simplũ, quia est uxor, ut constat per partium confessionem. Item declaramus teneri ad restitutionem pecuniæ usurariæ, q̃a per confessionem constitit esse usuram, & hoc potest exẽplificari in multis alijs casibus, ut per Bal. simpliciter in auth. ad hæc. C. de lati. liber. tollen. & hæc nota, quia aliter declarantur per Francis. Aret. in d. c. cum sit generale. & hæc declaratio magis uidetur congruere menti Speculatoris, ut patet intuenti, & ex ijs patet ueritas huius conclusionis.

58 SEXTA † Conclusio est, ꝙ si quis laycus est punitus de aliquo delicto

licto a iudice ecclesiastico minori pœna, quã debeat, pōt idē laycus a iudice seculari puniri in maiori pœna, quæ de iure est statuta, si tamē illud delictū est mixti fori, & hoc probatur in c. fœlicis. §. per hoc quoque. de pœnis lib. 6. ubi capiens Cardinalē punitur tā in foro ecclesiastico, quàm in seculari, per quē tex. dicit Abbas in c. tuæ. de procura. ꝙ punitus criminaliter per iudicē ecclesiasticū pōt puniri etiam criminaliter per iudicem ciuilē, ex quo crimen est mixti fori, & ad hoc dicit illū tex. esse notabilē, & se nescire aliū in hac materia. idē Abbas in c. j. de offi. ord. col. 3. & ibi dicebat Ioã. Andre. in sua nouella fuisse disputatū Bononiæ, & cōclusum, ꝙ aut per diuersas leges imponuntur diuersæ pœnæ pro eodem delicto omnino separatæ, & impositio unius non tollit aliã, ut est tex. in l. qui sepulchra. C. de sepul. uio. & l. 3. ff. de libe. homi. exhi. & in l. quotiens. ff. de actio. & obliga. & probatur in d. c. per hoc quoq;. Aut pœnæ nō sunt omnino diuersæ, puta quia una lex imponit pœnam centū florenorum, alia mille, tunc procedit distinctio legistarum dicentiū, ꝙ sic possit intentari condictio alterius legis in eo quod excedit priorem legem, aut pœnæ sunt omnino similes. quia quælibet imponit pœnã centum florenorum, tunc nō refert quæ pœna imponatur, cū sit eadem, ut notatur in l. j. ff. de ui bono. rapto. & in l. senatus. per Bar. ff. de accusat.

59 Præterea † dicebat Bal. in l. cunctos populos. col. 5. uersi. mō circa hoc. C. de summa Tri. & in hanc partē uidetur se inclinare, ꝙ si iudex ecclesiasticus puniuerit aliquē pœna incestus, quo ad ecclesiasticã pœnam, ut in auth. clericus quoq;. C. de episco. & cleri. iñ quia talis incestuosus est maiori pœna puniēdus, iudex secularis pōt illū tali pœna punire, & de hoc dicit esse casum in sui ratione in l. 2. C, de sportulis, facit. l. quid erit. ff. de offi. pro. & lega. & l. fi. ff. de offi. præfe. uigi. & licet Bal. in d. l. cunctos populos. non determinet, quia casus pendebat de facto, tamē in l. placet. uersi. quærit hic Guielmus. concludit, ꝙ ab utroque iudice ecclesiastico & seculari puniri potest accusatus de dicto crimine mixti fori.

60 Vnde † siue sententia lata ab ecclesiastico esset condemnatoria siue absolutoria non parit exceptionem rei iudicatæ coram seculari, ut dicebat Cy. in l. extra territorium. uersiculo. septimo probatur. col. penul. ff. de iurisdictione omnium iudicum, & idem per multa argumenta concludit Pet. de Anchara. in dicto. capitulo. ea quæ. quæstio. 9. de regu. iur. & pro iis insuper dicebat Ange. de Perusio in repetitione sua. l. si uacantia. C. de bonis uacantibus. libr. 10. se obtenuisse in facto, nam Eugubij imponebatur pœna pecuniaria pro homicidio, sed Perusij imponebatur pœna mortis occidenti Perusinum, modo quidam Eugubinus occidit Perusinum, & fuit Eugubij condemnatus pœna pecuniaria, deinde

de captus fuit Perusij, fuit dubitatum, quia ex quo semel fuit accusatus & punitus pro illo homicidio, utrum Perusij possit accusari & puniri, & concludit ꝙ sic.per.l.nullum.C.de testibus.& ita fuit decapitatus. Accedit ꝙ inquit Ioan.monach.in c.j.de usuris.lib.6. ꝙ licet iudex ecclesiasticus puniat usurarium secundum leges suas, nihilominus iudex laycus poterit illũ punire in foro suo.in eo in quo minori pœna fuit punitus, quē refert Domi.ibi.col.2.uersi.quæro an punitus, & ibi Phi.Fra.post Ioan. Andre.Facit insuper quod inquit Abbas in c.j.de crimi. falsi. ꝙ si iudex puniuit falsum testem extraordinarie, puta quia non erat finita cā principalis, hæc tamen punitio non tollit punitionem ordinariam, quæ poterat fieri per.l.corneliam de falsis, ut notat Cy.in l.nullum.C. de testibus. cum alijs, ut per Abba.in d.c.j.

61 IN CONTRARIVM † uero faciunt aliqua in quibus uidetur probari, ꝙ facta punitione a iudice ecclesiastico non potest iudex laycus de illo crimine se intromittere, nam dicit Hostien.in c.j.de offi. ordi. ꝙ postquàm iudex ecclesiasticus puniuit delinquentem pœna spirituali, uel pœna ad correctionem criminis, ut in c.nouit.de iudicijs, nō potest iudex secularis corporaliter uel temporaliter punire, quia non iudicat Deus bis in idipsum, ne de delicto unius hominis sæpius quæratur.c. licet.de offi.leg.& c.de iis.de accusa.ecclesia enim debet defendere suos pœnitentes.c.aliud.11.q.1.quem sequitur Ioan.Andre.in d.cap.j. in fi. Hostien.in c.tuæ.de procura.Ad hæc & similia dici potest, ꝙ aut pœna data a iudice ecclesiastico pro crimine mixti fori est integra, aut non est integra, si est integra & consequenter talis ꝙ ille reus sit sufficienter punitus, tunc iudex secularis non potest de illius crimine amplius quærere, & ita loquitur Hostien.si uero pœna non est integra, tunc iudex secularis in eo qnod restat punire potest. Et pro hoc adduco quod dicit Bal.in l.nullum.C.de testibus.ubi quærit an punitio facta a iudice perusino excludat iudicem Florentinum, nam iudex perusinus coram quo mota erat quæstio commisit examinationem unius testis Florentini iudici Florentino, qui testis deposuit falsum, & fuit punitus a iudice perusino, concludit ꝙ iudex Florentinus non poterit dictum testem iam punitum iterum punire, dummodo pœna illa fuerit integra, & allegat disputationem Iacobi de Bel.quam ponit in l.j.C.ubi de crimi.agi.oportet. & sic illa pœna data a iudice ecclesiastico, licet sit ut terminus pœnæ quo ad suam iurisdictionem, non autem est terminus pœnæ quo ad iurisdictionem secularem, cum maiori pœna ille reus puniend..s sit.ideo iudex secularis potest uti iure suo in puniendo, cui nō potuit præiudicare iudex ecclesiasticus, ut efficaciter probatur in d.l.ij.C.de sportulis, quam Cy.in l. fi.ff.de

iurif.

iuris.omnium iud.allegat,& Bald.in d.l.cunctos populos.distincte enim sunt eæ duæ potestates.c.quoniam.x.dist.

62 Nec†obstat ꝙ Episcopus debet defendere pœnitentes suos,quia forte uerum esset,si male de facto ab aliquibus tractarentur,quia tunc sortirētur forum actiue coram Episcopo,nam illud solum probat,ut pœnitentes possint alios conuenire in iudicio ecclesiastico,non enim dicit ꝙ necessario sint cōueniendi in foro Ecclesiæ,& hoc expresse uidetur uelle In no.in c.significātibus.de offi.delega.dum dicit,ꝙ pœnitētes,& aliæ miserabiles personæ sunt sub protectione ecclesiæ.& super iuribus suis possunt adire Ecclesiasticum,ne ab alijs inquietētur, ut per totam dist. 86. sed si aliquis uellet hos pœnitētes conuenire coram seculari iudice, non possunt ipsi excipere, ꝙ debeāt coram ecclesiastico iudice cōueniri , sed si grauētur coram seculari, tūc bene possunt habere refugium ad ecclesiasticum, nō enim interuenit aliquis actus qui habuit hos eximere a iurisdictione imperatoris,alias de facili eluderetur iurisdictio secularis.faciūt tradita per Inno.in c.2.de maio.& obed.& tradit Abbas in c.nullus. col.2.de foro compete.sic ergo.d.c. illud. non loquitur præceptiue sed cōsultiue,cōsilium est enim,ut pœnitēs conueniat laycum coram iudice ecclesiastico,quia nō ita ammouebit̄ a sua pœnitētia,sicut ammoueretur cōueniēdo coram iudice layco,coram quo est inultus, & si laycus declinat forum ecclesiæ,ipse etiam pœnitēs poterit declinare , & illa ratio fortius militat,si ipse pœnitēt cōueniretur coram layco, quia tūc magis in sua pœnitētia turbaretur, & sic pro criminibus post pœnitētiam perpetratis nō sunt aliquatenus defendēdi,ut dicit Maria.Soc. in c.j.de foro compe.colu. 4. nec pro illo crimine pro quo est sibi imposita pœnitentia,si etiam lex ciuilis imponit tali aliam pœnam,quia tūc ex quo illa pęna spiritualis non est integra, potest a iudice seculari alia maior imponi, quæ a lege statuitur,ut patet ex prædictis.

63 Ad hoc†accedit quod inquit Iaco.Butr.in l.Et si seuerior.col.4. C.de infam.quem ibi col.2. sequitur Bal. ꝙ si scolaris commisit homicidium Valentiæ,& fuit punitus ibi secundum statutum pęna pecuniaria,nō poterit postea accusari in propria patria,& puniri pœna legali.ratio,secundum Bal.est,quia prima pœna fuit terminus pœnæ,& sic postq̄ est satisfactum,nō est ulterius de crimine quærendum, ex quo enim soluit habetur pro absoluto,ut not.in l.si quis cum totum.§.plane,ff.de except. rei iudicatæ. & sic ex quo pœna fuit integra,saltem secundum formam statuti,nō est amplius de dicto crimine puniēdus.c.de ijs.de accusa.l.licet. §.ultimo.ff. nau.caupo. stabula. & pro ijs facit text.mirabilis secundum Alex.ibi.in l.sed si unius.§. prætor. ff. de iniurijs. ubi si pro iniuria alteri

illata

illata aliquis fuit uerberatus, non potest contra eum agi actione iniuriarum tanquàm iam satis fecerit.

64 Et † pro ijs optime facit consilium Ludo. Roma. registratum in consil. 375. in proposita quæstione breuiter dicendũ, ubi cõcludit de quodã monacho qui tenuerat quandam mulierem coniugatam, qui fuit punitus a suo abbate, ꝙ potest etiam puniri ab episcopo loci, si nõ fuit sufficiẽter punitus secundum iura canonica, licet punitus fuerit secundum regulam claustralem, nam pœna quæ imponitur secundum hanc regulam per abbatem quàmuis sit illius fori, & illi foro appropriata, non tollit pœnam alterius fori & illi appropriatam, ut est pœna ad exercendam uindictam appropriata foro episcopali, ut est casus in c. fœlicis. in fi. de pœnis. libr. 6. nec iuuabit hunc monachum priuilegium exemptionis, quia illud locum habet cum delinquit in loco exempto. c. j. in ij. respon. de priuilegiis lib. 6. & cum ijs potest responderi ad alia contraria quæ contra hanc cõclusionem formari possint.

65 Aduertendum † est tamen, quia non sine mysterio loquitur conclusio in criminibus mixti fori. quia si crimina essent mere ecclesiastica, uel personæ essent ecclesiasticæ, semel punitus a iudice ecclesiastico sufficiẽter siue insufficienter non posset iterum puniri de eisdem criminibus a iudice seculari, quia tunc fatendum est ꝙ sententia & processus iudicis ecclesiastici solum consideratur, & facit ius. ratio est, quia iudex secularis non potest cognoscere. & ponitur exemplum in crimine hæresis, ut in c. ut inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. ut dicit Pet. de Anch. in d. c. ea quæ. in 9. q. in fi. de regu. iur. lib. 6. & quod est in crimine hæresis habet ẽt locum in alijs criminibus ecclesiasticis, ut late dixi, in hac quæstione, cõclusione. 4. uersi. & quia, quæ autem sint crimina ecclesiastica seu canonica, dic ut notatur in c. cum sit generale. de foro compe. & scribit Bal. post glo. in authen. clericus. C. de epis. & cleri.

66 SEPTIMA † ET VLTIMA Conclusio responsalis ad propositam quæstionem est. ꝙ Episcopus seu inquisitor Apostolicus cognoscens de crimine hæresis seu artis maleficæ contra reum illius criminis, si reus ipse confiteatur crimen homicidij ab eo commissi, seu aliud crimẽ grauissimum, pro quibus secundum leges ciuiles deberet ultimo supplicio damnari, non debet ob hoc crimen talem reum punire, nec potest de iure tradere illum iudici seculari taliter ut iudex secularis illum morte condemnet, sicut condemnat iudex sibi traditos ob crimen hæresis. sed debet illum reum uolẽtem puro corde, & non ficto redire ad græmium Ecclesiæ, admittere ad reconciliationem, beneficio absolutionis ab excommunicatione sibi impenso abiurata primitus hæresi. iuxta tex. in ca.

ut

ut officium inquiſitionis.§.ſi uero.de hæret.lib.6.

67 Quod† ſuadetur, nam cum hic reus principaliter accuſetur de hæreſi, ſi confesſio homicidij facta eſt incidenter,& non principaliter,talis con feſſus non poteſt puniri ſaltem pœna ordinaria,ut dicit Bart.in l.ſi confeſſus.ff.de cuſto.reorum.per glo.in l.ſi filium.C.de libera.cau.quem ſequitur Ioan.de Imo.in c.fi.colu.pen.uerſicu.fateor.de confesſis. & Ang. in conſi.178.uiſis actis prædictis.Abba.in c. At ſi clerici. in prin. col. 2. de iudi.& in c.fi.in ultimo notabili.de reſti.ſpolia.& c.j.col.fi.de exceptio.Saly.in l.2.C.de cuſtodia reorum,ſequitur Andre. Siculus in conſi. 2.præſuppoſito.col.quinta.lib.2.& pro hoc allegat glo.nota.in c.ex pœ nitentibus.l.diſt. ubi dicitur conſitentem non puniri ex tali confesſione, quia ad hoc non agebatur,ut in c.hæc quippe.3.q.6. & dicebat ad propo ſitum Bal.in d.l.ſi filium.ꝙ teſtes qui non ſunt ad hoc inducti non nocēt, allegat tradita in c.mediatores.de teſtibus.lib.6. quæ enim non ueniunt in conſequentiam non ſunt trahenda in conſequentiam.l.interdum.§.ꝗ furem.ff.de furtis.l.ſolemus.§.latrunculator.ff.de iudi.ſcribit Andre.Sicu lus in conſi.2.præclare ſcribit.lib.2.Abbas in c.qualiter & quando. §.licet,& ibi Fely.uerſi.6.limita.de accuſatio.Abbas in conſi.25.incipi. canonicus.lib.2.cum aliis.ut ſcribit Hyppo.de Marſi.in l.j.§.Diuus. uerſicu.poſſet tamen.ff.de quæſtio.cum igitur in propoſita quæſtione principaliter accuſentur eæ mulieres de hæreſi, licet incidenter ipſæ confitean tur homicidia,non debent de ijs homicidijs puniri niſi de nouo accuſentur coram ſuo iudice competenti,ut dicit Inno.in c. per inquiſitionem, & ibi hoc notat Abbas.in uerſic.ex quo ſingulariter.de electio.idem notat Bal.in l.mercalem.C.de condi.ob tur. cau.& in l.præsbyteri. q. 3.C. de Epiſcopis,& cleri.Abba.in c.2.in ſecunda lectura.de confeſ.facit. ca. cum dilectus.in fi.de ordi.cogni.

68 Et licet† illa confesſio,ſi facta fuiſſet coram iudice competenti, uel ſal tem coram iudice cuius iuriſdictio poſſet prorogari,probaret in alio,vt notat Anto.de But.in c.cum dilectus.per illum text. in 6. nota. de cape. mona.& Bal.in l.2.col.fi.C.de edendo,& ibi late tradunt Alexā.de Imo. & moderni,& Ange.ſcribit in l.j.in prin.ff.de confe.cum per confesſionem prorogatio facta uideatur,per ea quæ ſcribuntur in l.j.ff. de confe. & in ſimili caſu ſcribit Ange.Aret.in ſuo tracta.malefi.in uerbo.compa rent inquiſiti & confitentur totum.in uerſi.An confeſſus , tamen in propoſito confesſio homicidij facta coram Epiſcopo , uel inquiſitore non poſſet eis nocere, niſi de nouo confiterentur,quia eſt facta coram iudice incompetenti.in capitulo.At ſi clerici.in princip.de iudi. & cap.olim de reſcript.cum dictus Epiſcopus uel inquiſitor non ſint iudices laycæ per-

ſonæ

ſonæ in criminibus prophanis, ſecus in eccleſiaſticis.c.cum ad uerũ. 96. diſt.c.ſententiam.ne cleri.uel mona.c.ex tenore.de foro cõpe.& ad prædicta accedit quod inquit Bal.in l.magiſteriæ.C.de iuriſd.omni. iudi. ꝙ licet delictum alicuius ſit notorium etiam per confesſionem, iudex tamẽ incompetens non poteſt illud punire.& iudex incompetens, qualitercunque procedat, ſemper diceretur grauare, facit.l.militaribus. C. de decuri.lib.x.& d.c.at ſi clerici. Ange.in l.j.col.fi.uerſi.quid ſi confesſio. C.de confe.Bar.in l.magiſtratibus.ff.de iuriſdi.omni.iudi.ut ibi late traditur per moder.itaque non poſſent dictæ mulieres maleficæ, ratione confesſionis homicidij ſiue incidenter ſiue principaliter factæ, coram dictis iudicibus Eccleſiaſticis damnari pœna ordinaria, ſiue arbitraria, cũ ſint iudices incompetentes, nec illa confesſio poſſet eiſdem mulieribus præiudicare in alio iudicio iudicis competentis, per prædicta.

69 Nec † etiam ſi eſſet facta ad prorogandum iuriſdictionem, cum ſimus in iudicio inquiſitionis, in quo prorogatio fieri non poteſt, quia non eſt ibi perſona quæ poſſet illam iuriſdictionem prorogare, ut inquit Bal.in l.j.q.fi.C.ubi de crimi.agi.opo.& in l. j. C. de ſicca. ubi dicit, ꝙ hoc eſt nouum & notandum, ſequitur Nellus de ſancto Gemi.in ſuo tracta.bannitorum.2.parte primi temporis.q.2.pro quo allegat Inno.in c.ad petitionem, de accuſa.& dicit hoc probari recte intuenti in l. 2.in princ.ff.de iudi.præſertim quia inquiſitores ſunt iudices delegati.c.ne aliqui.de hæreti.lib.6.& limitatam habent iuriſdictionem.in c.Accuſatus.§ ſane.eo. tit.merito eorum iuriſdictio prorogari non poteſt, ut late ſcribitur per Fely.in c.P.& G.de offi.deleg.ubi in uerſi.in cauſa autem criminali, uidetur tenere cum Fran.Aret. ꝙ in cauſa criminali etiam per inquiſitionẽ intentata poſſet fieri prorogatio, ſed uerior uidetur deciſio Bal. quam tenet Ioan.de Ana.in d. c. ad petitionem, ut malicijs & fraudibus hominũ obuietur.l.in fundo.ff.de.rei uend.multi enim prorogarent iuriſdictionẽ iudicis in criminalibus, ſperantes immunitatem criminis, uel ut mitius puniantur, & ſic crimina remanerent impunita, cum interſit rei publicæ crimina puniri.l.ita uulneratus.ff.ad.l.acqui.c.ut famæ, de ſentẽ.excommunica.& pro hac concluſione reſponſiua ad propoſitam quæſtionẽ faciunt ſingulæ concluſiones ſupra exaratæ, quarum inductio ad propoſitũ facilis eſt cuilibet ſtudioſo, ideo non induco.Præſertim prædicta procedunt, quia iudex eccleſiaſticus non punit homicidas morte ſed alia, ut dixi ſupra in concluſione prima.

70 Aduertat † tamen iudex eccleſiaſticus, ꝙ ſi unquàm reus criminis eccleſiaſtici confiteatur coram ſe crimen prophanum, pro quo iudex ſecularis poſſet illum reum pœna mortis ſeu mutilationis, ſeu debilitationis mem-

membrorum punire,ut non tradat copiam huius confesſionis,nec communicet proceſſum a ſe factum dicto ſeculari iudici, ne ex hoc incurrat irregularitatem.c.ſentētiam, ne cleri.uel mona.& hoc expreſſe ſentit Petrus de Anch.in dicta repetitione c.ea quæ.q.4.uerſi. item cū ad pœnam legalem,de reg.iur.lib.6.& conſequenter.nec in ſententia quæ publice legitur memoret crimina homicidij perpetrati ab ijs maleficis,tum ne uideatur pro illis publicam pœnitentiam indicere,ſed tantum illam indicat pro crimine hæreſis,tum etiam ne det occaſionem iudici ſeculari inquirendi de illis homicidijs ſeu alijs criminibus prophanis,quia etiam ex hoc ſolo ultimo irregularitatem incurreret,prout in optimo ſimili ſcribit Ioan.Andre.in c.ſentētiam.ne cleri.uel mona.de clerico qui legit epiſtolam cuidam iudici,ex qua ſequutum fuit homicidium, & ſic fuit reſpōſum per Clementem Papam quartum.facit.c.ſicut dignum. de homi. & c.clericis.dicto tit.ne cleri.uel mona.ſequitur Maria.Soc.in dicto.capitulo.ad audientiam.de homi.in 7.q.principali.uerſi.6.quæro.

71 Sed†contra hanc concluſionem uidetur obſtare quod dicit Bal. in c. ad hoc,de alodiis.col.j.uerſi.quando.ubi inquit ꝙ quando quis eſt hæreticus & uſurarius,propter hæreſim poteſt indici reſtitutio uſurarum quaſi connexa,ſecundum Ioā.monachum in c.accuſatus.§.de quæſtionibus, de hære.lib,6.in gloſa ſua,incipiente,ſed quomodo,nam ex hæreſi præſumitur lapſus in crimen uſurarum,& ideo iuriſdictio inquiſitorum hæreticæ prauitatis extenditur ad crimē uſurarum,quod inquiſitoribus ualde eſt gratum.ſequitur Fran.de Aret.in conſi.83.quia multa fuerunt heri. col.2. ubi etiā inquit ꝙ ſicut dominus feudi habet iuriſdictionem a lege ſuper re feudali,ita etiam habet ſuper actione perſonali, propter quā peteretur aliquid,dummodo illa obligatio eſſet orta occaſione feudi,puta petitio ſeruicij,vel exactio pœnæ propter iniuriam, & ad hoc allegat Hoſtien,Anto.de Bu.& alios in c.cęterum.de iudi. & dicebat Bal.in l.fi. C.ſi aduer.fiſcum, ꝙ cui competit exactio principalis competit exactio pœnæ,unde dicebat Bar.ſingulariter in l. ſolent. in ultima quęſtione. ff. de alim.&ciba.lega.ꝙ etiam in materia ſtatuti,ſi ſtatutum dicat ꝙ in cauſa damni dati procedatur certo modo,comprehenditur quidquid acceſſorie uel conſequenter pertinet ad cauſam.per l.cum ij.ff.de tranſactio. & pro ijsetiam facit. c.de prudentia.de dona.inrer vi.& vxo.vbi videtur caſus,ꝙ ſi iudex delegatus cognoſcit de cauſa matrimonij ferendo ſententiam diuortij,poteſt pronunciare dotem reſtitui,& ſic cognoſcēs de principali poteſt de incidenti acceſſorie cognoſcere,&idem iudicium eſt de dependenti quod de principali,ut eſt glo.in c.fi.in uerbo dependentibus.de iudi.lib.6.ubi ad hoc allegat.d.c.de prudentia. Ad hæc reſpōdeo

& pri-

& primo ad dictum Bal. in d.c.ad hæc.si inteligatur ꝙ inquisitores possunt cognoscere de usuris principaliter uel incidenter seu accessorie, est cõtra tex.in c.accusatus.§.de quæstionibus.de hæreticis.lib.6.ubi expresse prohibentur inquisitores cognoscere de quæstionibus usurarum, non solum contra alios motis, sed etiam contra illos quibus restitutionẽ usurarum in pœnitentia pro hæresis crimine iniunxerunt, ac illi se & sua ad hoc faciendum iudicio Ecclesiæ obligarunt, intromittere non possunt, ne per causas huiusmodi offendiculum negocio fidei præparetur,& pondera, quia hæc quæstio usurarum mota contra illos qui de hæresi fuerũt accusati & ad restitutionem usurarum condemnati ueniebat accessorie seu incidenter, patet, quia dum cogebãtur restituere mouebãtur quæstiones super usuris contra illos de hæresi pœnitẽtiatos,& tamen ibi tex.prohibet inquisitores hãc cognitionem super usuris subire.Immo in d. §. de quæstionibus,est casus pro hac cõclusione,nam si de usuris inquisitores, nec incidẽter,nec accessorie possunt cognoscere,cuius cognitionis alias possent esse capaces a iure,quia clerici,cum sit crimen ecclesiasticum, ut dixi supra in quinta conclusione,multo minus debent seu possent cognoscere de crimine homicidij perpetrati ab ipsis maleficis mulieribus laycis, cum sint incapaces talis cognitionis ob timorem irregularitatis, ut dixi per d.c.sententiam,Immo sententia si ferretur esset nulla,quod probatur in d.§.de quæstionibus.ubi ponitur uerbum,potest,præcedente negatiua,ut est gl.in c.j.de reg.iuris lib.6.l.de ijs.ff.de transa. prout in quæstione statuti adducit Nellus de sancto Gem.in d.q.2.moderniores scribunt in l.nepos proculo.ff.de uerbo.sign.& in l.Gallus. in pri. ff. de libe. & posthu.

72 Et† si dicas,si inquisitor non potest punire dictum homicidium, nec subministrare informationem de eo susceptam, nec confesionem mulieris reæ,nec demum decet ipsum communicare processum,nec illum trãsmittere ad secularem iudicem metu irregularitatis ut dixi, Ergo homicidium remanebit impunitum,contra.l.ita uulneratus.ff.ad.l.acqui.& c.ut famæ.de senten.excommunica.& l.congruit.ff.de offi. præsi. Ad hoc dico secundum illud,non sunt facienda mala,ut ueniant bona. & dicit August.in lib.de mẽdacio.faciat homo pro temporali salute hominũ quod potest,cum autem ad hoc uentum fuerit ut tali saluti nisi peccando consulere non posset,iam se extimet non habere quid faciat,quoniam id reliquum esse prospexit quod recte faciet,& habetur in c. faciat homo. 22. q.2.& nullus debet peccare peccato quocunque minimo,ut aliud euitet maius,nam quilibet tenetur diligere Deum super omnia,& omnia habẽda sunt odio propter Deum,Lucæ. 14.& secundum ordinem charitatis,

tenetur

tenetur quilibet diligere salutem animæ suæ magis quàm salutem proximi, ut aperte colligitur ex illo Matthæ. 22. dilige proximum tuum sicut teipsum, & sic nullus debet detrimentum animæ suæ pati, quod fit per peccatum, propter salutem proximi sui.

73 Et ideo † Loth indiscrete egit, & illicite dum uolebat rradere filias suas uirgines sodomitis, ut illis abuterentur dummodo hospites sui salui fierent, ut dicit August. in cap. quod ait Sodomitis Loth. dist. 14. quis enim sano consilio usus uellet peccare tam turpiter filias suas prostituendo, ut alios a maiori flagitio reuocaret, absit hæc charitas, ut quis nequã sibimet sit, ut alteri bonus efficiatur, & ideo Ambrosius appellat illam oblationem Loth flagitiosam impuritatem, quæ erat minus peccatum, quàm peccatum sodomorum, & ibi non approbat factum Loth, sed con siderauit pietatem quam habuit ad hospites. & habetur in ca. offerebat. 32. q. 7. & idem dicit glo. in d. c. quod ait.

74 Vnde † iudex Ecclesiasticus ut consulatur reipublicæ non debet se intromittere rei ad se non pertinenti. l. culpa est. ff. de reg. iur. c. non est sine culpa. eod. tit. lib. 6. immo debet unicuique sua iurisdictio seruari, ne sequatur confusio. in c. peruenit ad nos. 11. q. j. facit. c. quo iure. 8. disti. cap. duo sunt. 96. dist. c. ex tenore. de foro. compe. & id dicitur non posse fieri quod de iure fieri non potest, nec cum honestate. l. filius. ff. de condi. insti. nec salua dignitate. l. Nepos Proculo. ff. de uerb. signi. immo si ageret id iudex Ecclesiasticus, nullum esset. l. magisteriæ. C. de iurisdi. omni. iud. l. si. ff. de iurisdi. omni. iudi. cum alijs, ut scribitur in cap. fin. de consti. & probatur in d. §. de quæstionibus, ut dixi, & excedendo terminos suæ iurisdictionis dicitur illud facere nõ tanquam persona publica, sed priuata. ff. de offi. præsi. facit. l. cum unus. §. fin. ff. de bono. autho. iudi. possi. Inde sequitur ꝙ iudici excedenti iurisdictionem suam, re, loco, persona, uel tempore, non paretur impune, ut dicit Alberi. de Rosate in d. l. fin. & consequenter esset dicendum iudicem condemnantem aliquem etiam reum mortis ad mortem excedendo limites suæ potestatis committere homicidium, quia facit ut priuatus, non autem ut persona publica, de hoc est tex. in c. reos. uersi. prohibetur ergo. 23. q. v.

75 Præterea † declarando dictum Bal. in d. c. ad hæc. potest ad illud respõderi. ꝙ intelligitur respectu fori pęnitentialis, non autem iudicialiter, ut dicit Federi. de Senis in consi. clvij. incip. Alexander Episcopus. in fin. & Calderi. in consi. 2. de hæreti. quod sequitur Fely. in c. cum sit generale. col. 4. uersic. sexta declaràtio, & Ioan. de Ana. in ca. excommunicamus. §. adijcimus. colum. j. de hæreti. & esto quòd posit pœnitentem cogere ad restitutionem usurarum, de quibus non suscipitur iudicialis

X cognitio

cognitio & contradictio inter partes, sed quia constabat per confessionem pœnitentiati de extortis usuris, ut sentiunt aliqui docto. relati in dicto consilio Federici, uel quia per sententiam ordinarij, uel per libros de quibus nulla quæstio refricatur, ad hoc etiam dico, ꝙ non esset hoc inconueniens in dicto casu, cum illud faceret tanquam exequtor suæ iniunctionis factæ hæretico de restituendis usuris, ut dicit Domi. in d. c. accusatus. in fi. quem sequitur Phili. Francus in d. §. de quæstionibus, & cum nulla incapacitas detur ex parte iudicis, quia ut dixi causa usurarum sui natura spectat ad forum Ecclesiæ, non habita distinctione personarũ inter quas uentilatur, quod non est dicendum de causa homicidij perpetrati a laycis personis, cum illa spectet ad suos iudices laycos, ut toto titulo. C. & ff. ad l. Cor. de sicca. fundamẽtis super enarratis. Et per hæc ẽt respondetũ ad illud Ant. de But. in d. c. cæterorũ. & ad Bal. in d. l. fi. & Bar. in d. l. solent, quia in dictis legibus non dabatur impedimentum incapacitatis, ut in proposito, merito de accessorijs iudicatur sicut de principali, ut scribitur ꝑ Moder. in l. nihil dolo. §. j. de re. iur. & non obstat. d. c. de prudẽtia. quia solutiones præcedentes p̃nt adaptari, nam ibi nulla dabatur incapacitas ex parte iudicis delegati, nec erat aliquis metus irregularitatis, ut in proposito, sicut dixi, immo secundum Inno. ecclesia principaliter potest cognoscere de dote, vt in c. nuper. de dona. inter vir. & vxor. quem sequuntur Card. Flo. Abbas, & alij in d. c. de prudentia, unde nõ est mirum si accessorie cognoscit, sed de causa sanguinis nullatenus hæc cognitio ipsi iudici ecclesiastico competit. in d. c. sententiam sanguinis. Ex quibus concludo Episcopum siue inquisitorem non posse de iure tradere maleficam iudici seculari ob homicidia perpetrata puniendam sine incursu irregularitatis. Et per hæc ad laudem Dei eiusque sanctissimæ genitricis & Virginis fuit absoluta hæc quæstio, semper protestatione repetita, consulerem quidem, ut super hoc dubio, a summo pontifice declaratio habeatur, ne delicta impunita remaneant, neue illaquæentur animæ iudicum ecclesiasticorum.

76 Sed † circa præmissa mihi occurrit dubium, quomodo condemnato de hæresi posſit imponi pœnitentia de restituendis usuris, ut uidetur innuere tex. in d. §. de quæstionibus. & hoc ibi decidit Ioan. Mona. quem allegat Bal. in d. §. ad hæc. ratio dubitandi clara est, quia si quis est de hæresi condemnatus bona eius sibi aufferuntur. in ca. uergentis. de hæreti. in ca. secundum leges. eod. titu. lib. 6. & bona eius transeunt ad fiscum cum onere suo, ut in §. si uero. in d. c. accusatus. itaque penes hæreticum nullæ actiones passiuæ, siue actiuæ remanent, quinimmo efficitur quasi nouus homo, si est ei uita salua. l. si ut proponis. C. de bonis proscrip. & l. si

debi-

debitor.C.de senten.passis, quomodo ergo huic hæretico potest iniungi pœnitentia de restituendis usuris,cum nihil habeat,quia dicit tex.pro crimine hæresis restitutio usurarum fuit iniuncta. Et ideo dico,salua authoritate Ioan.Monachi,ꝙ dictus.§.de quæstionibus. in uersi. pro crimine hæresis,non potest intelligi in hæretico condemnato seu reducto ad gremium Ecclesiæ,quia, ut dixi,bona eius sunt confiscata, nisi intelligamus in hæretico,cui ex indulgentia principis uel ex alio quocunque priuilegio bona eius uel pars bonorum esset reseruata,ut in d.l.si debitor.facit.c.uergentis.de hæreti.quia tunc pro illis bonis uel parte bonorum ad es alienum tenetur,ut in d.l.si debitor, & cum hoc procedat ex quodam iure speciali,non uidetur quod.d.§.sic intelligatur.Vnde melius uidetur dicendum, ꝙ d.§.intelligatur in hærede illius qui fuit condemnatus pro crimine hæresis,non tamen ꝙ fuerit hæreticus,puta tanquam fautor,receptator,seu defensor hæreticorum,& huic dum uiueret fuerit iniuncta pœnitentia de usuris restituendis,& ad hoc se obligauerit, hæredes eius mortuo ipso tenentur ad restitutionem usurarum, ut probatur in c.accusatus.§.si uero.de hæreti.lib. 6. & bene uerificatur ꝙ pro causa hæresis fuerit iniuncta pœnitentia.Insuper. d.§. potest intelligi in eo qui fuit suspectus de hæresi declaratus,qui potest puniri ut suspectus,ut habetur in c.literas,de præsumpt.ac etiam ut abiuret,ut in d.c.accusatus. in prin. & isti forsan fuit iniuncta pœnitentia de restituendis usuris,& dicitur facta iniunctio pro causa hæresis, ut dicit tex. cuius suspecti de hæresi non confiscantur bona, sed ueri hæretici,ut in d.c.uergentis. præterea Areti. & alij multum decipiuntur in dicto Bal. quia Bald.& d. §. de quæstionibus.nullam dant inquisitoribus iurisdictionem circa cognitionem usurarum, sed solam & meram iniunctionem pœnitentiæ circa usuras restituendas,& quo ad alia priuantur inquisitores se intromittere de quęstionibus usurarum,ut dixi supra,cogita,quia nullus tangit.

SVMMARIVM.

1 *An inquisitores teneantur sequi consilium peritorum quos uocant ad decisionem causarum fidei.*
2 *Cum consilio alicuius est aliquid agendum, an sit necessario illud sequendum.*
3 *Consilio alicuius si est quid agendum,an teneatur illud sequi.*
4 *Consilium illius qui non potest esse particeps officij an sit sequendum.*
5 *Quid cum dicitur quòd agat cum consilio alicuius qui potest esse particeps officij & habet potestatem a lege consulendi.*

6 *Quid si cum consilio alicuius qui potest esse particeps officij, & consulens habet potestatem ab homine.*
7 *Quid si cum consilio illius qui est particeps officij.*
8 *Quando aliquid dicitur agendum per consilium alicuius, tale consilium est requirendum & sequendum.*
9 *Quid si dicatur aliquid agi secundum consilium talis.*
10 *Quid si dicatur nihil fieri sine consilio talis.*
11 *Quando a lege uel statuto dicitur ut aliquid fiat de consilio uel ex consilio talis, huiusmodi consilium est requirendum & sequendum, & actus in contrarium factus est nullus.*
12 *Mens statuentis consideranda est, an sit sequendum & requirendum consilium.*
13 *Quando quis debet proferre sententiam de consilio aliquorum, intelligitur de maiori parte.*
14 *Consilium iniustum an teneatur sequi consulens.*
15 *Quid importent ista uerba, de & cum consilio.*

VIGESIMA SEXTA QVAESTIO.

1 VIGESIMO SEXTO † QVAERO, An inquisitor teneatur de iure causas hæreticales contra accusatos de hæresi motas terminare seu decidere de peritorum consilio, adeo quod omnino illorum consilio sit ab eodem Inquisitore standum, an uero sufficiat peritorum consilium requirere, sed quia in hac quæstione uariari potest modus dicendi. ideo generaliter omnes modi exprimendi sunt ut facilior sit huius quæstionis cognitio & decisio. Aliquando enim in aliqua dispositione de qua agitur disponitur agenda aliqua esse cum consilio alicuius, aliquãdo cum consilio simpliciter, aut per consilium, aut secundum consilium, aut ex consilio, aut dicitur ut nihil fiat sine consilio talis, aut demum dicitur de consilio, & conclusiue procedendo.

2 EST † PRIMA CONCLVSIO, aliquando dicitur, quòd aliquid fiat cum consilio talis, & ille cui dandum est consilium non habet sanum uel plenum intellectum, puta ratione ætatis uel prodigalitatis, vt puta quia est pupillus, uel prodigus, tunc consilio illius consulentis omnino est standum, adeo quòd illud consilium capitur pro consensu. lege impuberibus. ff. de suspe. tutorib. vnde stante statuto quòd pupillus certum quid faciat cum consilio duorum agnatorum, capitur ibi consilium pro consensu, quia pupillus non habet discre-

discretum iudicium. facit cap. uenerabili. iuncta gloss. de offic. delegati. ita dicit Bar. Alberic. & Saly. in l. 1. §. si plures. ff. de exercito. Abbas in c. in Genesi. col. 4. de electio. Sed aduerte quia hæc conclusio non uidetur iure probari. nam tex. in d. l. impuberibus, non loquitur de præpositione, cum, ut dicit conclusio. Sed de præpositione, ex, quæ denotat causam proximam, & materialem, ut in l. non dubium. C. de legibus, & l. 1. C. si ser. extero. l. eo tempore. in fin. ff. de peculio, & l. 1. §. an uideamus, uersi. aut si unum. ff. de coniunge. cum eman. libe. l. 2. §. pupillus. ff. de accus. & in §. impuberes. insti. de susp. tuto. §. sane. insti. de ui. bono. rapto. nec etiã facit. d. c. uenerabili. quia ibi non est præpositio, cum, sed dictio, sine cuius consilio, unde ueritas huius conclusionis non procedit ex præpositione, cum, & sic de rigore uerborum, sed solum ex mente disponentis, ex eo quia ille, cui iniungitur consilium, non habet plenum iudicium, ideo ut qui perfectæ ætatis non sit alterius cura regatur, ut in §. impuberes, insti. de Attilia. tuto. & idem forsan est in d. c. uenerabili, & idcirco in materia huius conclusionis non facio differentiam, si dicatur, ex consilio, uel, cum consilio, uel alia simili præpositione, uel sine, quia semper debet requiri consilium, & illud sequi, ut est de mente Saly. in d. §. si plures, quia disponens tendit ad imperfectum perficiendum, & est etiam de mente Bar. ibi. & pro hoc facit dictum Hostien. quod infra in fine harum cõclusionum allegabo, & forte dici posset, ꝙ mens legislatoris declaratur per præpositionem illam, ex, quæ, ut dixi, denotat causam proximam & materialem, ut dicam infra in octaua conclusione.

3 SECVNDA † CONCLVSIO est, ꝙ qñ in dispositione dicitur, ut aliquid fiat consilio talis, & sic simpliciter, sine adiectione alicuius præpositionis, tunc consilium talis requirendum est, non tamen illi necessario standum, & in hoc omnes fere doctores uidentur concordare, quod probatur in l. quidam decedens. §. Papinianus. ff. de admini. tutorum. ubi glo. & Dyn. dicunt requirendum esse consilium de honestate, non tamen de necessitate, licet ibi contrarium sentiat Alberi. de Rosate. per l. Ticium & Mæuium. ff. de admini. tuto. qui tex. nihil facit, eo quia testator expresse dixerat, ꝙ irritum esset quod sine consilio fratris sui fieret, ideo non est mirum si non solum sit requirendum illius consilium, sed etiam illi standum, alias gestum sine illius consilio nullum esset, ut dicit Cy. in l. id quod pauperibus. C. de epis. & cleri. quod non est in casu dict. §. Papinianus, per quem text. dicit Barto. in d. §. si plures, & eum sequitur Alberi. & Saly. ibi, & Abbas in d. c. in Genesi, quòd in d. §. ideo non est standum consilio matris, cum secundum ius digestorũ, non poterat esse tutrix, & sic particeps officii tutoris, uel per aliã uiam eidẽ

permitteretur quod vna uia denegatur.c.cum quid una.de reg.iur.lib.6. l.oratio.ff.de sponsa.Inde infert, ꝙ si testator disponeret in testamento, ut exequtor suus nihil faceret sine consensu alicuius fratris minoris, ꝙ non tenetur exequtor sequi consensum illius, quia directe frater minor non potest esse exequtor testamenti.cle.exiui,de uerb.signi.ca. fi. de testa.lib.6.secus si dixisset,cum consilio,quia consilium non arctaret quādo ipse non posit esse partices officij,de quo,vt inquit Bar. in d.§.si plures,ipse dolet,& plura ad hoc tradit Bar.in suo tracta.minori.lib. 3.per totum,& cum ijs tenet Bal.in l.iure nostro.ff.de testa.tutela. Vnum tamen est aduertendum, ꝙ prædicta procedunt quando testator simpliciter diceret,ꝙ cum fratris minoris cōsilio aliqua pertractentur, quia tūc consilium est requirendum,non autem illi standum.Secus tamen si testator ultra processit annullando,quia tunc non ualebit contra factū, quia in officijs quæ non sumunt formam a lege,sed ab homine debet seruari dispositio hominis.l.j.§.si plures.ff.de exerci. secundum Bal.in auth.ingresi.colu.1.C.de sacro.ecclesijs,& de hoc uidetur esse text. in d. l. Ticium & Mæuium.

4 TERTIA † CONCLVSIO est, ꝙ si dicitur,agatur aliquid cum consilio alicuius, tunc si ille cuius consilium postulatur non potest esse particeps officij,non est illi consilio omnino standum,etiam licet sit requirendum, si sit dictum.s.ut debeat sequi,ne quod una uia prohibetur altera permittatur. per d.l.oratio, cum alijs allegatis supra in proxima conclusione,ut dicit Bart.in d.§.si plures. & hoc probatur in d.l. Ticium,& Mæuium.§.j.in uerbo,arbitrio mulierum,sed an contra factum nullum sit,Bal.tenet ꝙ nullum est,ut in d.auth.ingresi.co.j.ut modo dixi. Quod uidetur contra mentem Bal.in d.§. si plures, dum dicit,etiam si dictum sit.s.ut teneatur exequtor sequi consilium illius personæ prohibitæ,& aliter factum sit irritum,non tenetur sequi, ut declarat Saly.in d. §.si plures,tex.in l.quidam decedens.§. Papinianus,ubi hæc opinio.Bart. fundari uidetur, & plus mihi placet,quam opinio.Bal.quia testator non potest facere, ut leges non habeant locum in testamento. c.requisisti.& c.tua nos,de testa.l.nemo.ff.de leg.j.Bal.in l.testandi.C.de testa.lex autem prohibet matrem a tutela filij. l. iure nostro. ff.de testa. tute. quicquid hodie de iure authenticorum sit decisum,ut in auth.matri.& auiæ. C. quando mulier tutelæ. offi.funga. & ēt lex prohibet mendicantes ab exequtione testamentorum.d.cle.exiui.& in c.religiosus.de testa.libr.6. unde testator ijs legibus uel similibus tanq̃ inferior derogare nō potest, quia hoc est de reseruatis principi.cap.cum inferior.de maiori.& obedi. l.3.in prin.ff.de alie.iudi.mu.cau.facta.l.formam.C. de offi.præfe. præto. Bal.

to.Bal.in l.rescripta.C.de præci.impera.offe.cum alijs,ut scribunt Aug. Imo.& Alex.in d.l.nemo. Et non obstat dictum Bal. quia dicit cōtra eui dentem iuris dispositionem, nam hæc officia tutoriæ non recipiunt for mam ab homine sed a lege,ut patet in d.l.iure nostro, & d. cle.exiui.me rito debet seruari dispositio legis,quia sic scriptum est, & hoc sufficit.l. prospexit.ff.qui & a quibus,propter authoritatem & potestatem legislatoris,ut dicit Bal.in l.j.colum. 1.C. quæ sit lon. consuetu.de cuius intellectu aliqua scribit.d.Ias.in l.non dubium.col.7.uer.pro clara intelligen tia.C.de legi. Et sic dictum Bal. non procedit in ijs officiis tutorum seu executorum in quibus ius speciale aliquid disponit circa personas illorum, secus uero in alijs officiis qui ab homine recipiunt formam, ut est in exercitore nauis, ut in d.l.1.§.si plures. ff. de exerci. & ideo Bald. sibi contrarius in rubr.C. de exerci.colum. 2.uersi.sed quid si testator. tenet cum Bar.in d.§.si plures.nec etiam obstat.d.l.Ticium & Mæuiū.in prin. in uerbo irritum,quia frater meus cum consilio cuius erat administranda tutela,potuit esse particeps officij sicut Mæuius alter frater, & ideo li cet illa uerba, cum consilio, non efficerent nulla gesta sine consilio, tamen propter uerba testatoris irritantis contra factum nullus effectus est, quod non est in proposito, quia mater & religiosus nō poterant esse par ticipes illius officij,ut considerat Bar.in d.§.si plures.

5 TERTIA † CONCLVSIO est, quod si ab homine dicatur ei qui habet potestatem a lege, ut aliquid agat cum consilio alterius qui potest esse partices officij, tunc non est necessario standum illius consilio,licet requirendum sit, quia homo ille sic disponens non potuit auferre potestatem liberam datam a lege,ut est tex. in l. Ticium & Mæuiū. in prin.ff.de administra.ubi factum sine consilio Meuij est nullum, ex eo quia testator hoc dixerat ibi,& quod sine eo fit irritum sit,si ergo non di xisset, non fuisset irritum quod sine consilio Mæuij factum fuisset, & est argumentum in c.tua nos,& ibi notat glo.de testa.ita dicunt Bart. & alij in d.§.si plures.& in c.cum in ueteri,de electio.& probatur in l. 1. §. 1.& l.2.in fi.ff.ubi pupill.educa.debet.

6 QVARTA † CONCLVSIO est, q̄ si dicatur ei qui habet potestatem ab homine,ut aliquid faciat cum consilio alterius,qui potest esse particeps officii, tunc consilium eius debet requiri, & ei stari, quia talis conditio apposita omnino seruanda est.l.sed & si pupillus. §.condi tio.ff.de instito.cap.cum in ueteri.de electio.ut tenent Bar. in d.§.si plu res,& Abbas in d.c.cum in ueteri.sequitur Anto.de But.in ca.cum olim. col.2.de arbitris, unde si esset factum compromissum,quòd arbiter determinaret quæstionem cum consilio sapientis, tale consilium est re-

quirendum & ei ſtandum per prædicta,quia hæc dictio,cum, inter perſonas copulat principaliter,ſed inter res acceſſorie,ut dicit Bartol.in l.ſi ita.§.quæſtio.ff.de manu.teſtamento,ſequitur Anto.de Butr.d.cap.cum olim. quod non bene refert Ludouic. Roman. in rubric. de arbitris. columna decima. faciunt notata per Abba.in ca.cum Marthæ. de celebra. miſſarum.

7 QVINTA † CONCLVSIO eſt,ꝙ ſi dicatur aliquid agi cũ conſilio illius qui eſt particeps officii,conſilium eſt requirendum illius.l. conſilio.in fi.ff.de curatore furio,ſequitur Abbas in ca. ſi pro debilitate. colum.fi.de arbitris.

8 SEXTA † CONCLVSIO eſt, ꝙ ſi dicatur aliquid agi per conſilium talis,ꝙ tale conſilium eſt requirendum & ei ſtandum, quia ꝑpoſitio,per,denotat perfectionem.l.urbana.§.pernoctare.ff.de uerbo. ſignifi.tradit Alberi.in d.§. Papinianus.colum. 2. & faciunt plura quæ de hac præpoſitione ſcribit Bald. in rubric. C. de exerci. colum. 1. ſic & peregiſſe reum dicitur non qui detulit, ſed qui condemnauit. l. 2. ff. de adulter.

9 SEPTIMA † CONCLVSIO eſt,ꝙ ſi dicatur aliquid agi ſecundum conſilium talis, ꝙ non ſolum eſt requirendum,ſed etiam ſtandum, quia conſilium tunc eſt tam cauſa materialis quàm formalis ſine qua nulla res conſiſtit.l.Iulianus.ff.ad exhibendum,ita inquit Bal. in l. 1. col.fi.C.ne liceat in una cau.ter.pro.

10 OCTAVA † CONCLVSIO eſt,ꝙ ſi dicatur, nihil fieri ſine conſilio talis,& ſit præpoſita negatiua,tunc huius conſilium eſt requirendum,& ſequendum,de quo eſt tex.in c.uenerabili.de off.deleg. & ſic poſſunt intelligi.l. 1.§.ſi plures. ff. de exerci. l. ſed & ſi pupillus. §.conditio. ff.de inſtito.ut tradit Alberi.de Roſate in d.§.Papinianus,adeo ꝙ in tali caſu capitur conſilium pro conſenſu,ut dicit Abbas in d. c. uenerabili.in gloſſ.cuius conſilio. & idem tenet Henri. Boyc. in cap. ex parte. de conſtitutio.

11 NONA † CONCLVSIO eſt reſponſalis ad præpoſitam queſtionem,quod ſi a lege canone uel ſtatuto dicatur,ut aliquid fiat de conſio uel ex conſilio talis, ꝙ huiuſmodi conſilium eſt requirendum, & ſequendum, & ei ſtandum, & actus in contrarium factus eſt nullus, ut dicunt Vincen.Compoſte.& Ioan. Andre.in cap.ex parte.de reſcrip. & ſic eſt in cauſa hæreſis, ut de conſultorum conſilio ad ſententiam uel condemnationem procedatur,ut in c.fi.§.iubemus.de hæreti.lib.6. & eſt ratio, quia plus importat iſta dictio,de, quàm illa præpoſitio,cum,ca.ſi ex bono.de pœnit.diſtinct. 3. & inſtitu. bono. rapto. §. ſanè, & quando ſic manda-

mandatur uidetur electa industria personæ de cuius consilio geri debet, & ideo a persona non est recedendum, argu. in capitulo. fin. de offi. delega. pro ut tradit Henri. boyc. in d. c. ex parte. & de hoc est text. in capitulo. secundo. in fi. ibi, de consilio fratrum, de sta. mona. præpositio enim, de, auget. l. j in prin. ff. deposi. & idem de præpositione, ex, ut in d. §. sanc. ut dicit Alber. de Rosate in d. §. Papinianus, & in dictionario suo. in uerbo, ex, eæ enim præpositiones denotant causam proximam & immediatam. l. j. §. ex incendio. ff. de incend. ruin. & naufrag. ut scribit. d. Iaso. in l. nō dubiū. C. de legib. col. 5. in l. 3. C. de actio. empt. & uen. idem dicit Archi. in capitulo. primo. ne sede uaca. lib. 6. ꝙ quando mandaretur aliquid fieri de consilio. uidetur electa industria personæ, quia dictio, de, plus importat quam dictio, cum, arg. ca. fi. de offi. delega. ad idem facit quod inquit Arch. in c. ut commissi. de hæret. lib. vj. quòd dictio, de, apposita cōsilio importat necessitatem sequendi consilium, quinimmo actus in contrarium esset nullus, ut dixi, idem habetur in c. ut commissi. §. priuādi, de hæret. lib. vj. ubi habetur ꝙ inquisitores debent de consilio ordinariorū priuare hæreticos & alias personas ibi descriptas dignitatibus & beneficiis ecclesiasticis, ubi dicit Phi. Francus, quòd necessariò est sequendum dictum consilium, quia hoc importat dictio, de consilio, ut ibi per eum. Accedit quod dicit Bar. in l. impuberibus. ff. de suspect. tuto. quòd quando aliquis debet illud requirere, & sequi debet, ut ibi, & in §. impuberes, insti. de suspe. tuto. quem sequitur Ange. de Aret. in §. consequens, eod. tit. & ex mente ipsius, & Bar. in d. §. si plures, & alibi. euidenter apparet ꝙ octo conclusiones præmissæ non habēt locum in dispositione legali, seu statutaria, cum semper in ea sit sequendum consilium, ut proxime dixi, sed in dispositione hominis tantum, & in quibus dixi consilium requirē dum & non sequendum, non est sine ratione, nec frustratorium, nec derisorium est, quia consiliarius posset mouere animum, & trahere in eius cōsilium & sententiam eum, cui habet consulere. l. item si unus. §. fi. ff. de arbi. & notat Hostien. in sum. §. in quibus. uersi. si opponas. de ijs quæ ab Epis. fiunt sine consen. capi. sequitur Alberi. de Rosate in d. §. Papinianus. col. 2. & tunc non capitur consilium nisi pro deliberatione habita cum illo cuius consilium est requirendum. lege. prima. in princip. ff. de exercito.

12 ET † PRAEDICTAS CONCLVSIONES intellige, nisi ex uerbis uel mente proferentis uel qualitate negocij & personarum aliud apparuerit, tunc enim sequeremur primo mentem, si de ea apparet, si non apparet, tunc uerba, quæ si forent ambigua arguemus ex coniecturis, & hoc est quod sapienter Hostien. in d. §. in quibus. uersi.

sed

sed quæ est differentia, Inquit sub ijs uerbis, hæc semper intelligas nisi ius, uel ratio naturalis, uel intentio, de qua apparet, aliud inducat, tunc enim non curo de uerbis, sequitur Arch. in c. obeuntibus. 63. dist. tradit Alberi. in d. §. Papinianus.

13 Et aduerte† ꝙ si aliquis tenetur de iure proferre sententiam in aliqua causa de consilio aliquorum, ut est in proposita quæstione, intelligatur de consilio maioris partis dictorum consultorum, ut si sint tres, proferat de consilio duorum, & ipse iudex computabitur in numero consultorũ, ut colligitur ex iis quæ dicit Ioan. Andre. in suis mercurialibus in c. nullus. de regu. iur. lib. 6. sequitur ibi Phi. Fran. colum. fi. & in eo quod dicit canon de consilio esse procedendum ad sententiam, est præsupponendũ de consilio consonante sententiæ, ut uerba habeant suum effectum. l. j. in fi. ff. quod quisquis iur. & sic intelligitur lex consilium. l. humanum. C. de legib. & cum dicitur factum esse furtum consilio alterius, scilicet con sonante. l. furti. §. consilium. ff. de fur. l. sæpe. ff. de uerb. sign. §. ope. insti. de obliga. quæ ex deli.

14 Sed† quid si consilium illorum uidetur iniustum iudici de quorum cõ silio debet iudicare an tunc sit sequendum huiusmodi consilium, & an sequendo excusetur iudex in sindicatu, ut non censeatur fecisse litem suã, in hoc posset distingui, aut loquimur in iudicibus imperitis & idiotis, ut sunt communiter præsides prouinciarũ, quibus dantur assessores ab uniuersitate, uel Regibus, seu principibus constituẽtibus dictos præsides, qui præsides communiter sunt imperiti, ut dicit Bar. in l. statutis. C. de senté. ex pericu. recita. gl. & ibi Doctores in l. 2. ff. quod quisq; iur. in alte. Bar. in l. expertes. C. de decurio. lib. x. tunc isti dato sibi assessore ab illo a quo iurisdictionem habent huius assessoris consilium etiam iniustum sequen do non peccarent, nec in sindicatu tenerentur, ut dicit Bal. in l. obseruare. §. proficisci. 31. q. ff. de offi. pro. & lega. sentit Bal. in auth. habita. uers. quæro cum ad doctores pertineat. C. ne fili. pro pat. si uero iudices sunt periti, & consilium esset iniustum seu iniquum, tunc sequi non tenentur, ut scribit Abbas in c. si pro debilitate. de offi. delega. prout latissime ego scripsi in c. j. de hæret. lib. 6. in q. x. uersi. prædicta tamen locum habent, & ideo non repeto, & tali casu esset iuri conueniens consulere superiorẽ uel inquisitorem generalem uel summum pontificem, quid in eo casu sit agendum. arg. tex. in c. per hoc. de hære. lib. 6. & dicti superioris sententiæ standum, ut est forte argumentum in c. fi. de re iudi. & ibi scribunt Abbas, & alij.

15 Et adde† ad prædicta ꝙ si apparet ex coniecturis consilium esse sequẽdum, illud sequendum est, prout in casu notabili consuluit Rapha. Cuma.

ma.in consi.55.incip.duo habentes,ubi facit uim quando dicitur, de, & cum consilio alicuius aliquid fiat, quia utriusque præpositionis cumulatio aliquid plus debet operari.q̄ si unaquæque de per se fuisset adiecta.facit.l.si stipulatus.in prin.ff.de usuris, & quando aliquid est faciendum de consensu alterius,semper est de substantia ille consensus, ut dicit Archi. in c.archiepiscoporum.18.dist.sequitur Bal.in l.j.§.necessitatem.col.4. uersi.nota ꝙ consensus, Inde est ꝙ si consensus alicuius est adhibendus in matrimonio ex ui statuti,tale statutum non ualet,secus in consilio, ut dicit Bal.in c.statutum.i.de hære.lib.vj.quem ibi sequitur Phi.Fran,tradit Decius in c.si pro debilitate.col.6.de offi.deleg. faciunt quæ scribuntur per Abbatem & alios in c.cum uos,de ijs quæ fiunt sine conse.capituli.concludo ergo,ꝙ cum in c.fi.§.iubemus. de hære.lib.6.dicatur. quòd de consilio peritorum causa hæresis terminetur ad sententiam uel condemnationem, ꝙ inquisitor debet requirere consilium peritorum & illud sequi.per præmissa dicta in nona conclusione, & omnino ad hæc uide quæ dixi in comento.c.quoniam.de hæret.li.6.in .x.q.quia hic plura ommissi quæ ibi dicta fuere per me ne de prolixitate arguar. quæ nota contra quendam licentiatum qui semper dicebat contrarium,ꝙ inquisitores non tenebantur stare consilio peritorum, nullam tamen rationem allegabat.

SVMMARIVM.

1 *Blasfemia quid sit.*
2 *Blasfemia potest esse ex surreptione uel ex deliberatione.*
3 *Prorumpens in blasfemiam ex paßione secundum.S.Thom. peccat uenialiter & non mortaliter.*
4 *Iracundiæ calor in delictis non excusat delinquentem.*
5 *Blasfemia grauius peccatum est quam delictum.*
6 *Blasfemare consuetum non excusat iracundia.*
7 *Iracundiæ calor non excusat a toto sed a tanto, etiam in perpetrato homicidio.*
8 *Iracundiæ calor probandus est ad hoc ut excuset a delicto.*
9 *Blasfemans Deum si statim ostendit signa contritionis non punitur pœna ordinaria.*
10 *Iniuriarum actio an tollatur si iniurians infra.30.dies retrocesserit ab iniuria.*
11 *Iniuriarum actio an tollatur per pœnitentiam ante reuocationem ad animum iniuriati.& ibi de clausula,rebus sic stantibus.*

Intel-

12 *Intellectus.l.quicquid.ff.de reg.iur.l.diuortio.ff.de repu.*
13 *Blasfemans si emissa blasfemia coram audientibus statim se humilians petijt ueniam excusatur a pœna ordinaria.*
14 *Mitius agitur cum Deo quàm cum hominibus.*
15 *Ebrius blasfemans an puniatur.*
16 *Blasfemia quotuplex sit.*
17 *Blasfemans Deum quando uideatur suspectus de hæresi.*
18 *Blasfemans iratus quomodo sit puniendus.*
19 *Blasfemantis intentio est inquirenda ad hoc ut suspectus de hæresi reputetur.*
20 *Blasfemans Deum punitur pœna pecuniaria uel uerberum secundum conditionem personæ.*
21 *Blasfemantibus pœnam non poßunt iudices remittere sicut possunt alias pœnas.*
22 *Blasfemiæ causa quæ ueniunt in mundo.*
23 *Blasfemans si est pauper & nobilis quomodo debet puniri.*
24 *Iurans per membra Dei honesta uel inhonesta an dicatur blasfemus.*
25 *Iurans per membra inhonesta peccat mortaliter.*
26 *Iurans per membra honesta uel inhonesta est blasfemus.*
27 *Intellectus.c.siquis per capillum.22.q.1.*
28 *Deus non habet membra,contra aliquos hæreticos.*
29 *Deus ad naturam diuinam refertur.*
30 *Iurans per membra Dei dicitur blasfemare.*
31 *Iurare per membra Christi an sit blasfemare.*
32 *Iurare per membra Christi est irreuerentia.*
33 *Iurare per pudenda Christi est species hæresis.*
34 *Deo non sunt attribuenda membra humana,est enim hæresis damnata.*
35 *Iurare per membra Dei sapit hæresim manifestam.*
36 *Iurare per membra Dei est hæreticum,uel saltim suspitio hæresis nascitur.*
37 *Iurans per membra Dei an sit suspectus de hæresi,iudex debet considerare multas circunstantias.*
38 *Declaratio.c.siquis per capillum.22.q.1.*
39 *Iurare an liceat per sanctos.*
40 *Iurare an liceat per creaturas.*
41 *Iurant christiani per creaturas referentes se ad Deum.*
42 *Blasfemus an sit qui lapidem proiecit in crucem domini.*

VIGE-

VIGESIMA SEPTIMA QVAESTIO.

Igesimo septimo Quæro, An iurans per membra Dei censendus sit blasphemare, puta per caput Dei, per iecur Dei, ꝑ cor Dei & huiusmodi, & quid de iurantibus per membra Christi, scilicet quid etiam de iurantibus per uirginem Mariam Dei que genitricem, & per sanctos Dei seu eorum membra, & de singulis ui deamus.

1 PRIMO †Ergo præmittendum est, quid sit blasphemia, licet supra in q.6. aliquid de ea actum sit, blasphemia ergo proprie & stricte loquendo est irrogatio iniurię Deo factæ cum illi attribuitur quod ei non conuenit, quod est contra misericordiam, aut cum ab eo remouetur, quod ei conuenit, quod est contra iustitiam, aut cum creaturæ attribuitur quod est proprium Dei, quod est contra maiestatem, & in ijs conuenit Ambrosius, & declarat singula. ut dixi in dicta quæstione sexta. uersicu. decimo est propositio, & ultra ibi dicta dic secundum Alex. de Ales in 2. parte. q. 148. ꝙ blasphemare est contumeliam uel aliquod conuitium inferre in iniuriam creatoris, uel aliter, blasphemia est per quam de Deo falsa dicuntur. Item potest dici, ꝙ blasphemia consistit in dicendo aliqd quod Deo non conuenit, puta Deum esse iniustum, uel in negando aliquod quod Deo conuenit, puta curare de nostris, uel attribuendo quod Deo soli conuenit, creaturæ, puta ꝙ diabolus est omnipotens, aut quod fatum regit omnia, & huiusmodi. Sic ergo nomen blasphemiæ, uidetur importare quandam derogationem alicuius excellentis bonitatis, & præcipuæ diuinæ, Deus autem (ut dicit Dyonisius de diuinis nominibus) est ipsa essentia bonitatis, unde quicquid Deo conuenit pertinet ad bonitatem eius, & quicquid ad ipsum non pertinet longe est a ratione perfectę bonitatis, quæ est essentia eius. Quicunque igitur uel neget aliquid de Deo, quod sibi conuenit, uel asserit aliquid de eo, quod ei non conuenit, diuinæ derogat bonitati, & blasphemia potest esse in intellectu, uidelicet quia intelligit Deum esse mortalem, uel non esse omnipotẽtem, & in affectu, quia uellet esse mortalem, uel non omnipotentem, & si sit tantũ in corde est blasphemia cordis, si uero in ore est blasfemia oris, quæ opponitur confessioni fidei, secundum Asten. & Ange. de Claua. in suis summis, & in summa confesso. lib. 3. tit. 34. de indicijs peccatorum. q. 207. incipien. sequitur uidere, & ex genere suo est semper peccatum mortale, nisi quis aliquando ex surreptione in uerba blasphemiæ prorumperet, ita qđ hoc qđ diceret non aduerteret, quia tũc solũ uenialiter peccaret, nec haberet proprie rationem blasphemiæ, hæc per Alexã. de Ales in d. loco.

Et

2 Et † San.Thom.in 2.2.q.13.arti. 2. ad 3.inquit, ꝙ blasfemia potest absque deliberatione ex surreptione procedere dupliciter,uno modo ꝙ aliquis non aduertat hoc quod dicit esse blasfemiam, quod potest contingere, cum aliquis subito ex aliqua passione in uerba non imaginata prorumpit,quorum significationem non considerat, & tunc est peccatum ueniale,& non habet proprie rationem blasphemiæ. Alio modo quando aduertit hoc esse blasphemiam,considerans significata uerborum,& tunc non excusatur a peccato mortali,sicut nec ille qui ex subito motu iræ aliquem occidit iuxta se sedentem, sequitur Alberi.de Rosate in suo dictionario in uerbo.blasphemia.

3 Sed † Primum dictum S.Thom.de eo qui subito ex passione in uerba blasphemiæ prorumpit,ut peccet solum uenialiter & nõ mortaliter, posset hoc confirmari per multa iura,in quibus disponitur, ꝙ quicquid calore iracundiæ,uel fit,uel dicitur non priũs ratum est quàm si perseuerantia apparuerit iudicium animi adfuisse,ut in l.quicquid.ff. de reg. iur. ut patet in multis exemplis traditis in iure, sic habemus ꝙ uotum emissum calore iracundiæ non tenet.ut uoluit glo.no.in c.dudum.in uerb. calore iracundiæ.de conuersi.coniugatorum.intelligendo quando talis iracundia alienationem mentis induceret,ut scribunt Ant.de Bu. Ioan.de Imo. & Abba.ibi,Deus enim uoluntarium militem uult.c.non est. 15.q.j. c.sicut.de regula,præsertim in uoto hoc procedit,ꝙ deliberationem requirit.S.Tho.in 2.2.q.88.arti.j.quem refert Ioan.And.in c.literaturam. de uoto.Abbas in c.sicut ex literis.de iure iur.& idem est dicendum in iuramento, ut præstitum calore iracundiæ non obliget.l.2.C.ad.l.iuliam maiesta.& in d.c.sicut ex literis.idem est & in contractibus, ut gesti per irã non ualeant.c.siquis iratus 2.q.3.& est tex.in l.licitatio.in prin.ff.de public. prout hæc & alia ad propositum scribit Ludo. Roma. in sing.suo. 508. incipien. uolo comentare, sequitur Fely. in cap. Matthæus de simonia.

4 Hæc † tamen proxime dicta procedunt in ijs quæ non sunt delicta, quia in delictis quis non excusatur calore iracundiæ.l.si non conuicij.C. de iniuriis. ubi ommissa distinctione Petri de Bella pertica, quam facit in repetitione.d.l.inquit Bal.ꝙ quædam sortiuntur iuris effectum, ut repudium & uotum,& hæc nulla sunt si fiant calore iracundiæ,quia nõ procedunt ex animo,sed potius secundum quandam alterationem,ut patet in d.l.quicquid.cum alijs proxime allegatis,& dicuntur sortiri iuris effectum,quia suum esse habent a iure,ut dicit Oldra. quem refert Alberic. de Rosate in dicta.l.quicquid,quædam sunt, quæ non sortiuntur iuris effectum.& est hoc quando lex non approbat, sed improbat, ut sunt maleficia,

leficia,& in illis non distinguitur, an emanauerint calore iracundiæ uel non,quia semper maleficia non debent remanere impunita.facit.l. quo niam multa.C.ad.l.iuliam de ui publi.& hæc probantur in d.l.si non cõuicij.a contrario sensu.Et sic calor iracundiæ non excusat in ijs,alias raro propter homicidium esset quis puniendus, quia plerumque cum iracundia committitur,ut dicit Decius in d.l.quicquid.

5 Cumque†blasphemia sit grauissimum delictum, quia ut dicit glo.Esai. 18. super illud ad populum terribilem &c. omne peccatum blasphemiæ comparatum leuius est,Immo quo ad obiectum, quia directe in Deum committitur, præponderat homicidio, quod in proximum committitur,si uero quo ad effectum nocendi,homicidium præponderat.

6 Sequitur†ergo concludenter,ꝙ calor iracundię non excusat blasfemãtem a blasphemia,saltem ut in foro contentioso puniatur,ex quo in maleficijs calor iracundiæ non excusat,præsertim quando ex consuetudine blasphemat, & licet ex animo dicat non blasfemare, ex quo non aduertit,lata culpa æquiparatˉ dolo.l.Quod Nerua.ff.deposi.crassa enim ignorantia uel supina non excusat.c.ut animarũ.de consti.lib.6. quæ est ignorare quod omnes sciunt.c.A,nobis.de senten. excommunica. l. latæ culpæ.ff.de uerbo.signifi.facit.l.nec supina.ff. de iuris & facti igno. & in ijs par culpa est decipere & decipi.c.si cupis.16.q. 1.& stultus in culpa fit sapiens in pœna.c.qui ea.38.dist.

7 Non†tamen est prætermittendum,ꝙ quàmuis ex toto non excusetur a delicto,qui deliquit, pœna tamen mitigari debet in delicto commisso cum iracundia,ut concludit Roma.in dicto singulari.facit text.in l.j.C. si quis impera.maledi. lubricum enim linguæ facile ad delictum non est trahendum.l. famosi. ff. ad.l.iuliam maiesta.& gl.in c.dubius in fide.de hæret.& d.c.Dudum.& idem Abbas concludit in c.j.de iniu.col.j. uersi. puto tamen,dicens ꝙ ille qui prouocatus offendit,mitius punitur, quia difficillimum est iustum dolorem temperare,ut in simili uult tex.singularis in l.si adulterium cum incestu.§.imperatores.ff.de adulte. idem tenet Abbas in c.dilecti.de excep.adeo ꝙ dicebat Ludo.Rom in l.cũ mulier.32.col.uersi.aduerte tamen.ff.solu.matri. ꝙ licet homicida debeat occidi.l.3.cum alijs,ut supra dixi.C.de episco.audie.tamen in potestate iudicis est deportare homicidam quem impulit iracundia etiam orta aliter quàm ex facto offensi.per tex.in l.lex iulia.in fi.ff.ad.l.iuliam repetund. & est dictum mirabile ad excusandos homicidas a pœna mortis, refert Alexan.de Imo.in apostillis ad Bar.in d.l.& plura circa hanc materiam cumulat Fely.in d.c.dilecti.col.pe.

8 Et † ad hoc ut fieret mitigatio pœnæ ratione iracundiæ necessarium

esset

esset probare qualitatem iracundiæ ꝙ talis erat quæ ipsum delinquentē a mente alienauerit, quia alias nullam haberet excusationem, sed ordinaria pœna esset puniendus, ut in d.l.si non conuicij, notat Abbas in ca.j.in 2.notabili, de ijs qui filios occid.& difficile esset probare talem iracundiam, ut dicit Abbas in d.c.dudum. & prædicta procederent quando esset maximus calor iracundiæ ex iusta causa procedens, ut in d.§.imperatores. secus si ex iniusta causa, puta ex amissione facta in ludo, quia dabat operam rei illicitæ. facit capit.inebriauerunt. xv. q.j. & cap.quod ait Loth.xiiij.distin.calor enim iracundiæ excusat qui dementiæ æquiparatur, ut dicit Hostien.in summa de maledi.§.qualiter.columm.2. uersicul. hoc autem.

9 Secundo † est etiam considerandum, ꝙ si blasfemans Deum antequā recedat de loco ubi blasfemauit, & coram illis qui audierunt retractet illam blasfemiam, & ductus pœnitentia signa contritionis ostendat, ꝙ iste blasfemans non est puniendus ordinaria pœna, sed solum reprehendendus leuissima pœnitentia dignus, prout in conuiciante alteri dicit Ange.in d.l.si non conuicii.ubi ait, ꝙ uerbum iniuriosum potest reuocari, & cessat actio iniuriarum, quem sequitur Fely.in d.ca.dilecti. colu. fi. dicens, hoc modo habes, remedium euitandi actionem iniuriarum, ut reuoces uerbum iniuriosum, dicens, quod dixi, dico non fuisse bene dictū, de quo exclamat Lanfran.de oria.in c.quoniam contra falsam.in uerbo, confessiones, colum.j.de probatio.& ad prædicta plura tradit Fel.in ca. cum te.columm.3.uersicu.dum dicit gl.de re iud. Domi.& alij in c.siquis iratus.2.q.3.

10 Et circa † allegatum dictum Bal.in d.l. si non conuicii. omnino uide Fely.in d.c.cum te.quia illud refert alio modo quam scriptum sit, ut ēt ipse illud ponit in d.cap.dilecti.de excep.& no.Luc.de pœn.in l. omnino curiales.C.de decur.lib.x.col.2.uers.Sed pone Titius dixit, ubi recitatis aliquorum opinionibus inquit posse aliquem usq; ad mensem dicere ꝙ per iracundiā dixit aut fecit, & sic ꝙ habet spacium.xxx.dierum.argu.in c.cum apud.xj.q.iij.l.si uindicari.C.de pœnis.c.constat.iij.q.j. quem sequitur Decius in d.l.quicquid calore.in fi.sed hęc iura parum uidentur facere, qa & si iracūdia præsumatur cessasse spacio.xxx.dierū, & factum uel dictum per iracundiam reuocari possit; ut in d.l.si uindicari, & in d. c.cum apud.non tamen propter hoc aufertur iniuriato, quominus statim illata iniuria, possit ad animum reuocare illam, ex qua reuocatione oritur actio iniuriarum, ut in §.fi.insti.de iniur.quæ actio semel acquisita iniuriato non potest tolli, nec aboleri nisi facto iniuriati uel eius uolū tate.l.id quod nostrum ff.de reg.iur, præterea actio iniuriæ illatæ etiam

calore

calore iracundiæ ex eo die nascitur,& anno durat, ut in d.l.si non conuicij,& talis iniuria etiã per iram irrogata punitur,ut l.aut facta. §. causa. ff.de pœnis.quo modo ergo iniurians dicendo per iram se fecisse erit liberandus, cum regulariter pœnitentia in delictis locum non habeat. l. qui ea mente.ff.de furtis.scribit Hostien. in cap. pro humani.de homic. lib.6.col.iii.traditur in l.si quis non dicam rapere.C.de episcop. & cleri. & dicebat cyn.in d.si non conuicij, & in illis quæ sine præiudicio iniuriam passi nequeunt reuocari, ut uituperium factum alicui uel dictum, non prodest pœnitentia,unde ea non satisfacit famæ ipsius iniuriati, ut in d.§.causa, secundũ eum,& pœnitentia non tollit ius quæsitum alteri. l.cum quidam.C.de condi.inser.quem ad hoc allegat Bal. in sua Margarita,in uerbo pœnitentia, & ideo non sequitur, ira præsumitur spacio. xxx. dierum cessare ergo potest retrocedere ab illata iniuria prætextu iracundiæ tollendo ius alteri quæsitum, quia.d.c.cum apud.& d.l.si uendicari.intelliguntur re existente integra,ut reuocari possit factum per iracundiam,secus re integra non existente.facit.c. Gratum. & c.Relatum. de offi.delega.

11 Accedit † quia in dispositione legum, & in contractibus semper inest clausula,rebus sic existentibus,ut scribitur in l.quod seruiens.ff.de condi.ob caus.& ibi late scribit d.Iason. & est tex. in l.fi.ff. qui satisda. coga. unde non puto actionem iniuriarum tolli si spacio. xxx. dierum uel ulteriori tempore citra annum dixerit iniurans se per iracundiam uerbũ uituperosum dixisse,qa talis allegatio non satisfacit famæ meæ,per prædicta, prodest forsan si ante reuocationem iniuriæ ad animum factam ab iniuriato,iniuriãs reuocaret dictum suum, dicens se falsum dixisse, p dictum Ange.in d.l.si non conuicii.allegatum per Fely.ut dixi,licet apud Angelum illud dictum non reperiam, & idem putarem si illam iniuriã iniurians reuocaret antequam in iudicio conueniretur actione iniuriarum,& in hoc puto legem longobardorum bene considerasse, ut in l. 2. de iniuriis mul.apud longobardos,ibi pulsatus pœnitens, & sponte dicitur pœnitere ex quo non fuit præuentus,ut in l.2.§.mater.uers.quid ergo.ff.ad sena.consul.tertu.

12 Nec † obstat pdictis.d.l.qcquid calore,& l. diuortio.ff. de repudiis. qa illa procedũt qñ dãnũ datũ per pœnitẽtiã in pristinũ reuocat̃,secus si irreuocabile sit,ut patet i uerbo cõuitioso & ĩiurioso,ut dicũt Pet.de bella pti.Bal.Ang.& oẽs in d.l.si nõ conuicii,unde illud, euolat semel emissum irreuocabile uerbũ.

13 Putarẽ † tñ q̃ si blasfemans statim emissa blasfemia,corã audiẽtibus blasfemiã,se humiliaret pcutiẽs pectus suum, uel osculãs terrã,uel alia ostẽderet signa cõtritionis, uel a dicta blasfemia re

procederet, ei esset parcendum, & ex hoc excusaretur, prout fuit in casu excusatus quidam Angelus iudæus qui negauerat omnipotentiam Dei, ut consuluit Maria. Socc.in consi.cij.incip.in præsenti consultatione.lib. j. & Alex. in consi. xv.uiso processu.lib.3.

14 Et † dixi latius supra in q.xx.in qua transi ui simpliciter cum dicto, Luca de penna, hic tamen contrarium censeo, & cum blasfemia sit in Deū, ut est dictum mitius agitur cum Deo quàm cum hominibus, ut dicit glo. in l.siquis rem.§.uoto.ff.de pollici.ut scribit Iaso. in l. generaliter. ff. de uerb.obli.col.j. Deus enim misericors est, de quo scriptum est, quoties cunque ingemuerit peccatór iniquitatum eius amplius non recordabor. c.sceleratior.c.pium.de pœni.distin.3.homo uero quærit uindictam, ut toto tit.ff.ad sillania.& C.& ff.de ijs quibus ut indig.l. miles. §. socer. ff. de adulte.Angel.in consil.244. in splendissima,& alibi dicitur, ꝙ mitius agitur cum lege q̃ cum ministro legis. l. Celsus. ff.de arbi. ut late scribit Andre. Siculus in cap. Raynaldus.col. j.de testa.ubi hanc regulam confirmat multis fundamentis, & in repetitione rubricæ de testamen. in fin. colum.

15 Quid † autem siquis ebrius dixerit blasfemiam an excusandus sit, Dicit Abbas antiquus in cap. statuimus, in uerbo præsumpserit, quod sonat calorem & iracundiam animi, sed accensus calore iracundiæ uel uino nescit quodammodo quid agat, unde confessio facta nō præiudicat, ut dicit glo.in ca.ex literis.de diuortijs, & hoc dictum faciliter procedit in ebrio secundum Abbatem, per l.omne delictum.§.per uinum.ff.de re. mili.sed Angel.de Peru.in d.l.si non conuicij, col. j.inquit, ꝙ si ebrietas posuit iniuriantem extra sensum, ut uidemus cōmuniter in multis ebriosis non tenetur actione iniuriarum, idem est dicendum in dormiente delinquente, sunt enim protinus alienati a mente, nec habent affectionem faciendi iniuriam, unde non possunt teneri actione iniuriarum,& est argu.in cle.si furiosus.de homi.uerum, ut in futurum caueant ab ebrietate,& tali dormitione, quæ eos trahit ad has blasfemias uel iniurias, ut periculis obuietur, pœna arbitraria puniri possunt ex causa. l. hodie. ff. de pœnis, facit.l.respiciendum.§.delinquunt.ff.de pœnis. l. si seruus seruū. §.fornicarius.ff. ad l.aquiliam;& hæc pœna imponi potest ad cautelam, ne contemnatur Ecclesiastica disciplina.c.præsbyteros.l. dist.& pro hoc facit optimus tex.in c.excommunicatorum.23.q.v. & ibi Card. de Turre Crema.sic Loth culpandus fuit, qui postquam inebriatus fuit proprijs filijs se immiscuit.d.c.inebriauerunt.

16 SECVNDO † EST VIDENDVM quotuplex sit blasfemia, Dic ꝙ est multiplex, supposito, ut dictum est, ꝙ blasfemia est ali-

quid

quid dictum uel factum in contemptum Dei, etiam sine maledictione. c. cum caput. 33. q. v. quod contingit multis modis. Primò, cum attribuitur Deo, quod ei non conuenit. Secundo, cũ ab eo remouetur, quod ei conuenit. & hoc est exufflare Deum. cap. quando vult Deus. 23. q. 4. Tertio, cum attribuitur creaturæ, quod Deo appropriatur, ut inquit S. Tho. in 2. 2. q. 13. arti. 1. Quarto, quando eius lata sententia contemnitur. Quinto, quotiens eius Euangelium infamatur, hæc duo probantur in d. c. cum caput. Sexto, generalius, quotiens legi obsistitur, aut Euangelio non creditur. c. j. & ca. cum sit. in prin. de iudæis. Septimo largius, quotiens per eum iuratur aliter q̃ debeatur, ut si iuratur per capillum uel caput Dei. in c. si quis per capillũ. 22. q. 1. & in auth. ut non luxuri. homines contra naturam. colla. 5. Octauo, blasfemans est omnis simoniacus qui gratiam Sancti Spiritus per pecuniam nititur comparare. ca. Petrus. j. q. j. Nono omnis magicam artem exercens est blasfemus. ibidẽ, nam æqualiter peccat cum illis, qui blasfemantes dixerunt Christum in Belzebu eijcere dæmonia. c. eos qui. j. q. j. Decimo, est blasfemus, omnis hæreticus. c. si quis inquit. j. q. j.

17 IIS † IGITVR PRAELIBATIS, Quæri potest quando blasfemans Deum uideatur suspectus de hæresi, Dici potest, ꝙ blasfemus potest dicere falsum de eo, ut sunt Iudæi negantes & non credentes Christum esse filium Dei, & isti infideles & blasfemi dicuntur a iure, ut in c. j. & c. cum sit. de iudæis, & idem est dicendum de hæretico, qui credit & dicit falsum de Deo, ut in c. si quis inquit. circa medium. j. q. j. Insuper potest dici ꝙ blasfemus dicit falsum de Deo, sed non sentit malum de Deo, & tunc si hæc blasfemia contrariatur alicui ueritati catholicæ, uel contentæ in symbolo fidei, uel in sacra scriptura, uel in concilijs generalibus determinatæ, uel alteri ueritati catholicæ, de quibus dictum est supra, tunc non est dubium ꝙ ex huiusmodi blasfemia oritur suspicio hæresis, blasfemans tamen iste non erit hæreticus, puta, quia dicit blasfemans iratus, Deus non potest facere, uel Deus non est omnipotẽs, uel ꝙ Genetrix Dei non fuit semper uirgo, prout continetur in symbolo fidei in quo confitemur Deum omnipotentem, & Christum natum de Maria Virgine, & huiusmodi. Et sic blasfemia potest esse cum fide, & sine fide, contingit enim utroque modo quem dicere ꝙ Deus non potest facere hoc, uel illud, & hoc non solum uerbo exteriori, ut patet, sed etiã interiori, & ut dicit D. Tho. de uio in apostillis ad. S. Tho. in 2 2. q. xiii. arti. j. Potest quis credens Deum esse omnipotentem uelle dicere secum, ut iniuriam Deo faciat, quòd Deus non potest, & delectari in hoc mendacio, & ipse credat contrarium, is enim qui ira ex iusta causa orta

motus in hanc blasfemiam ſemel aut bis prolapſus fuerit mitisſime eſt puniendus.arg.in d.§.Imperatores.

18 Ideo † dixi iratus,quia ſi ſerio diceret uerba hæreticalia, præſumitur ſentire prout dixit,& quamuis diceret ſe catholicum,& credere quod Ecclesia credit & prædicat,ut hæreticus eſſet puniendus, ut late ſcribitur in deciſione Rotæ incipiente Accuſatus de hæreſi.in antiquis. Item dixi de ira ex iuſta cauſa orta, quia ſi eſſet iratus ob iniuſtam cauſam, puta ob perditionem factam in ludo, tunc grauius puniendus,argu.c.inebriauerũt.xv.q.j.ut inquit Abbas in c.ſtatuimus.de maledi.Item dixi, ſemel aut bis,quia ſi pluries deduceretur in conſuetudinem, grauius eſſet puniendus,ut dicunt cy.& Saly. in l.2.C.de reb.credi.& Ioan.de Ana.in d.c.ſtatuimus.col.7.nec lubricum linguæ ſtatim ad delictum eſt trahendum,& perſonæ qualitas conſideranda eſt,an ſanæ mentis fuerit,uel extra mentem in l.famoſi.§.j.ff.ad l.Iuliam maieſta.& in l.j.C. ſi quis impera.maledi.& quia illa uerba prolata a blasfemante hæreticalia ſunt, ex eorum prolatione inordinata ſuſpicio hæreſis prodit, hoc eſt,an proferens illa habeat errorem in mente circa illum articulum fidei, cui uerba blasfema aduerſantur,quam ſuſpitionem temperat ira, & impedit cauſari præſumptionem hæreſis, quæ hæreſis præſumitur in ſerio loquente, ut dixi per illam deciſionem Rotæ.

19 Niſi † probaretur abſentia intentionis hæreticæ, quod probatur difficile,ut in l.j.C. de ſiccarijs.& hæc ſatis probantur ex ijs quæ ſupra dixi circa temperandam pœnam delicti per iram commiſſi, nam ſicut delictum per iram commiſſum procedentem ex iuſta cauſa non punitur pęna ordinaria, Sic blasfemia etiam hæreticalis non iudicatur ut hæreſis, ſed ut ſuſpicio hęreſis,niſi conſtaret de errore blasfemantis per eius confesſionem,quia aliis dixit,ut ſupra eſt dictum.

20 Et ſic † punitur pęna extraordinaria,ſcilicet pecuniaria uel alia,quia, ut inquit Ioan.de Imo.in cle.nolentes.col.3.de hæreticis, qui proferunt uerba hæreticalia quæ nullam habent excuſationem,& proferunt ludendo,uel ex iracundia, uel ex fatua ſimplicitate, poſſunt puniri pecuniaria pœna,quam imponit Eccleſia.c.quanquam.xxiij.diſtin.c. in archiepiſcopatu, de rapto.& hoc confirmatur,quia ſi fautores hæreticorum poſſunt puniri pœna pecuniaria.c.Accuſatus.§.ſi uero,de hær.li. 6. ergo & offendentes fidẽ catholicam blasfemijs ſuis,& ſic pecuniaria pœna ꝑ uiã licitæ condẽnationis non impeditur per diſpoſitionẽ dictæ cle.nolentes.In qua ſolũ prohibetur extorqutio pecuniæ,quæ ſonat in uiciũ, ut ibi dicit Ioã.de Imo.Et ſi forſan blasfemãs eſſet pauper,& nõ hr̃et in ære, an poſſit imponi corporalis, ut puta ueruerorũ uel fuſtigationis pęna,puto ꝙ ſic,per

sic,per regulam quæ traditur in l.si quis id quod.ff.de iuris.om.iu. si blas
femans est persona uilis, Bart.sentit in l.j.in fi.ff.de pœnis, & Saly. in l.
sed & si seuerior.col.iij.C.de ijs qui nota.infa.& probatur in l. quicunque. §. quòd si fecerint.C.de hæreti.

21 Nec † hanc pœnam potest iudex remittere, prout potest remittere mulctam ratione paupertatis,ut in l.illicitas.§.præses.ff.de offi.præsidis & Bal.in l.fi.C.de modo mulcta.dicit Bar.in l.j.in fi.ff.de pœnis, & Bal. in l.certa ratione. C.quando prouo.non est ne.quia ueniȩ locus non est, ubi maiestas diuina tam detestabiliter offenditur, & uilipenditur,ut inqt Bal.in d.l.accusationem.col.iij. C.qui accusa.non possunt.si enim offendatur potestas temporalis,inultum hoc crimen non dimittitur, ut in c.j. de maledi.ne ulterius in talia uerba prorumpatur,& in l.j.in uerbo, iniuria.C.si quis princip.male.& l.quisquis.C.ad l.Iuliam maiest. quomodo dissimulanda sunt quæ in æternæ potestatis iniuriam cõmittuntur, cum longe grauius sit æternam quàm temporalem lædere maiestatem.c.uergentis.de hære.& c.cum secundum leges.eo.tit.li.6.& in auth.Gazaros. C.de hære.ita arguit tex.in auth.ut non luxu.col. 6.& gl.in c. statuimus. de male.ea nanque quæ in nos committuntur facile possumus dimittere, ea uero quæ in Deum commissa sunt non possumus relaxare sine cordis contritione,ut in c.si is qui prælatus.& c.inter querelas. 23.q.4. Ea propter dicebat Aug.in c.si.ea.cau.& q.si ea de quibus uehementer Deus offenditur,insequi uel ulcisci differimus, ad irascendum utique diuinitatis patientiam prouocamus, non ne Achor filius zare præterijt mandatum domini,& super omnem populum Israel ira eius incubuit, & ille erat vnus homo,atque utinam solus perijsset in scelere suo.

22 Et † non immerito Iustinianus Imperator pœnam statuit vltimi supplicij contra blasfemantes Deum, cũ propter has blasfemias fames, terremotus,& pestilentiæ super loca blasfemantium ueniant,ut dicit tex.in d.auth.ut non luxu. homi. & ideo dicitur Ecclesi. 23. uir multum iurans implebitur iniquitate,& non discedet a domo illius plaga,ut in cap. & si Christus.de iur. iur. & forsan ideo ab italia non recedunt bella mortifera, pestilenciæ,& terremotus, quia contra Reuerendissimam Sanctissimãque humanitatem christi redemptoris nostri & integerrimam eius genitricem semperque Virginem & aduocatam nostram blasfemiæ nephandæ quotidie impune committuntur, nec non peccatum illud propter quod uenit ira in filios diffidentiæ,quasi oculis conniuentibus inultum prætermittitur, propter quæ duo peccata indicibilia, quæ os polluunt, aures offendunt, & aerem inficiunt, præfatus Imperator illud authenticum ius condidit,quod utinam ad unguem seruaretur, quia

facilitas ueniæ incentiuum delinquendi tribuit. in c. ut clericorum, de uita & hone. cleri. & Ecclesi. 8. dicitur, quia non proferuntur cito contra malos sententię, absque ullo timore filij hominum perpetrant mala. facit. c. non inuenitur. 23. q. 4.

23 Accedit † ad prædicta. d. c. statuimus, ibi, nullam misericordiam habiturus. & sic non admittitur dispensatio, & si forsan esset persona nobilis & pauper quæ non posset pecuniariam condemnationem soluere, debet imponi publica pœnitentia, ex quo non esset fustigandus propter eius nobilitatem, alias si posset soluere pecuniariam condemnationem, & illam publicam pœnitentiam eleemosinis redimere, ęquum est, ut ad hoc admittatur. c. j. de uoto, cum alijs, ut dicit Abbas post Hostien. in d. c. statuimus, & consentire uidetur erranti qui ad resecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. c. consentire. 83. dist.

24 ET PROPRIVS † ACCEDENDO ad propositam quæstionem, dicendũ est, ꝙ duplici modo potest quis iurare per caput Dei, per iecur Dei, uel cor Dei, & huiusmodi. Primo, detestando aut uituperando. Secundo, affirmando uel iurando, uidetur utroque modo talẽ detestationem seu iuramentum non esse blasfemiam Theologice sumptã, nam dicit. S. Anto. in 2. parte summę. tit. x. c. 4. in prin. ꝙ cum quis iurat per membra Dei, uel sanctorum.

25 Aut iurat † per membra in honesta, ut per culum Dei, uel per membra pudenda Virginis, aut sanctorum, & est mortale peccatum, quia sonat blasfemiam, & notabilem irreuerentiam, sic intelligitur secundum eum. c. si quis per capillum, Aut iurat per membra honesta, ut per corpus uel sanguinem, per caput Dei & huiusmodi, tunc de se ex modo iurandi non est peccatum, sed esse potest si ex contemptu, uel irreuerentia hoc ageret, & in effectu hoc sequitur magister Siluester de prierio. in sua summa. in uerbo blasfemia. §. ij. & Ange. de Claua. in uerbo iuramentũ. §. xij. idem dicit Rayne. in sua summa. libr. j. par. j. tit. de iuramento. uersi. sciendum, & idem habetur in summa confessorum. lib. j. titu. 8. q. 7. incipien. quid de ijs qui iurant per membra Dei, ubi dicitur, ꝙ si quis aliquando iurat per caput aut per oculos domini, aut per alia membra eius, quæ in cæteris hominibus non censentur turpia uel inhonesta, uel per quæ consueuerunt homines iurare, non credo inquam ꝙ peccet mortaliter. Ribaldos autem & illos qui assidue iurant per membra domini, nõ audeo inquit a mortali excusare, & credo blasfemiam esse, quando quis iurat per membra domini, quæ in alijs hominibus reputantur inhonesta, & quòd dict. cap. siquis per capillum. intelligitur quando habetur in consuetudine, secundum glo. Villen. & ultimo loco dominus Cardin.

din.de uio in sua summa in uerbo blasfemia, inquit, scito quoque dicere ad sanguinem Dei, uel ad corpus Dei, siue inuocando per modum iurantis, siue resonando in rixa, aut turbatione contra aliquem, non est blasfemia, quoniam postquam uerbum caro factum est, Deus habet & corpus & sanguinem, & non dicitur per modum iniuriantis, quamuis irreuerenter. Quando secundo modo dicitur, & propterea peccatum est graue, non tamen mortale, quia non contra sed præter Deum est, & tanto grauius, quanto frequentius, & Ange. de Claua. in dic. §. xij. intelligit. d. cap. siquis per capillum, quando iuratur per pudenda membra, seu inhonesta.

26 Et quamuis † prædicti doctores sint fulti magna authoritate, nihilominus causa ueritatis indagandæ, posset dici ꝙ iurantes per caput Dei uel per alia membra humana, Deo ea sic attribuendo, sit blasfemia theologice sumpta, quod expresse probatur per. d. c. siquis per capillum. 22. q. j. ubi dicitur, ꝙ siquis per capillum Dei, uel caput iurauit, uel alio modo blasfemia contra Deum usus fuerit, si in Ecclesiastico ordine est, deponatur, si laycus, anathematizetur, & ibi dicit Archi. ꝙ ideo prohibemur iurare per capillum, caput, & huiusmodi, ne diuinam naturam huiusmodi membra habere credamus, sicut quidam hæretici id falso crediderunt, qui dicebantur Antropomorphitæ, ut in. c. quidam autem hæretici. uersi. Antropomorphitæ, uel scientes non habere peierare non metuamus, & intelligit nomine Dei diuinam naturam, non diuinā personā scilicet Dei filius habet talia, secundum quod est homo, per quę iurare prohibemur, sicut per creaturas, & dicit Cardi. de Turre Crema. in d. c. siquis per capillum, ꝙ. d. c. loquitur contra illos qui credunt Deum secūdum diuinitatem habere caput, & capillos, sicut fuerunt quidam hæretici dicentes Deum habere membra corporalia, sicut fuerunt Antropomorphitæ, ut in d. c. quidam autem, aut certe contra illos qui irreuerenter nominant membra Christi, & quodam exquisito modo iurandi diuidunt ipsum, quasi membratim, qui ualde rationabiliter sunt redarguendi, maxime qui per membra Christi iurant, quæ in alijs non censentur honesta.

27 Vnde † mihi uidetur ꝙ duo principalia decidantur in d. c. siquis per capillum, primum est, ꝙ iurare per capillos uel caput Dei, uel alia membra est blasfemia. Secundū est, ꝙ iurātes huiusmodi iuramētis blasfemis peccant mortaliter, primum patet ibi, uel alio modo, intelligitur simili, prout dictio hæc, alius alia aliud, de se significat similitudinē ꝑcedentiū uerborū quibus coniūgitur, & facit positionē eiusdē qualitatis cū ꝑcedētibus, ut not. Panor. in c. accedēs. de præbēdis. & gl. in l. si fugitiuū. & ibi

Bal.Saly.& Pau.de Cast.C.de seruis fugi. cum alijs quæ ego late scripsi in c.quoniam,in 7.notabili.nu.30.de hær.lib. 6. unde uel alio modo intellige.i.per alia membra humana, discurrendo per illa,puta iurando p cor,manus,oculos, & huiusmodi blasfema contra Deum, uidetur ergo ibi casus,q iurare per membra Dei est blasfemia,quæ de eius propria significatione est execrari,maledicere uerbis,calumnias inferre, & dignitati honorique alterius derogare.

28 Est enim † præcum,ut dicit Calepi.& sic comprehendit theologicam & iuridicam blasfemiam,Deo maledicendo,& illi attribuendo membra humana,quæ non habet,prout illi hæretici dicti Antropomorphitæ,quasi formantes hominem asserebant, pro eo, q ignorantia rustica Deum habere humana mēbra,quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrabantur, Antropos enim græce,latine homo interpretatur,ignorās uocem domini qui ait,Spiritus est Deus incorporeus est enim,nec enim membris distinguitur,nec corporis mole censetur,ut in d.c. quidam autem.uer. Antropomorphitæ.sic igitur prædictum iuramentnm blasfemia est,quia attribuit Deo quod non est in eo, prout dictum est in diffinitione blasfemiæ supra.

29 Cum † illud Dei ad diuinam naturam referatur,non autem ad Christum, qui habet humana membra, sciebat enim conditor illius canonis Christum Deum esse,& humana mēbra habere, & ideo si fuisset eius intentio, in illo nomine Dei intelligi de Christo, non utique dixisset blasfemiam esse attribuere Chtisto membra,cum illa habeat,intelligit ergo illud nomen Dei,idest diuinam naturam,& quod huiusmodi iuramentū sit blasfemia,probatur in tex.illius authenticæ vt non luxu.homines cōtra natu.colla.6.ibi, & ab alijs blasfemis uerbis & iurare per capillos & caput scilicet Dei,ut ibi dicit glo.& ijs proxima.

30 Si enim † inquit contra homines factæ blasfemiæ impunitæ non relinquntur, multo magis qui ipsum Deum blasfemant, digni sunt supplicia sustinere,ubi dicit Bar.in 2.nota.q talis iurans per membra Dei dicitur Deum blasfemare,vt probatur ibi,& ab alijs blasfemijs,& si ex forma statuti imponitur certa pœna blasfemāti Deū, iurās p mēbra Dei tā q̄ Deū blasfemans debet puniri pœna statuti,& pro hoc etiam ponderat tex.in d.c.siq̄s p capillū,ibi,siq̄s p capillū Dei uel caput iurauerit,uel alio modo blasfemia ɔ̄ Deū usus fuerit &c.& sic iurans per mēbra Dei dr̄ blasfemare. Et pro harū confirmatione adduco qđ inquit Eps Abulen. Matthæ.v.q.83.quærens. An liceat iurare per mēbra Dei, & respondet q nullo modo licet, immo reputatur blasfemia magna,& grauior pœna infligitur.c.si quis.22.q.j.& hoc intelligitur de quocunque membro,

quia

quia eadẽ est ratio de oĩbus,& idẽ est siquis per corpus Dei iurauerit,q̃a licet corpus non sit membrum,continet tamen omnia membra,& sic est blasfemia iurare per corpus,quia iuratur per multa membra, & sic iurare per aliqua membra Dei non solum est malum,sed etiã est blasfemia, quia taliter iurans attribuit Deo quandã imperfectionẽ.s. habere mẽbra humana,quæ non habet,& sic est hæresis,ut in d.c. quidã autem hæretici.

31 Nec obstat † si dicatur ꝙ non sit blasphemia iurare per membra humana in Deo, quia Christus Deus & homo est, & membra humana habet,sicut nos,& ideo nihil sibi attribuimus quod non habet, ad hoc dicimus,ꝙ siquis dicat ꝑ caput Christi,uel per oculos, non est blasphemia, quia habet,licet sit inhonestum iurare per creaturam in Deo,nam caput Christi creatura est,& omnes partes corporis sui, honestius est ergo iurare per Christũ absolute, qui Deus est,quàm per partes sui corporis,quę sunt aliquid creatum,& hoc quia uidetur quædam irreuerentia sic diuidere Christum iurando per quasdam partes eius,& nõ per alias, quasi exhibẽdo honorem quibusdam & non alijs,cum in Christo nulla sit diuisio, etiam irreuerentia est, cum rem aliquam nominauerimus, omittere id quod in ea est optimum,& nominare id,quod est minus perfectum,& ita est cum quis per aliquod membrum corporis Christi iurauerit.nam ommittit deitatem eius quæ est infinitũ bonum, & ueneratur aliquod membrũ eius, quod respectu diuinitatis nullius uenerationis est,qñ tamẽ per caput Dei,uel per aliud membrum in uanum iuratur, non nominando Christũ,blasphemia est, quia licet Christus sit Deus, tamen nominando Deũ absolute intelligimus solũ naturã diuinã uel personas diuinas solũ quantũ ad diuinã naturã & nõ quantũ ad humanitatẽ assumptã a uerbo; natura tñ diuina & personæ ꝯm istã naturã non habent mẽbra aliqua nec corpus,ideo est blasphemia ascribere eis membra,uel corpus,sicut homini ascribimus, & ita intelligimus quòd sit blasphemia iurare per capillum Dei,uel per alia membra Dei,cum nulla habeat.

32 Et sic † patet ex ꝑdictis indistincte ꝓhibitũ esse iurare ꝑ mẽbra Dei,quia est blasphemia,& ꝑ mẽbra Christi,q̃a est irreuerentia,prout est dictũ, & idẽ tenet Arch,in d.c.siq̃s ꝑ capillũ,& Io.de Ana.in d.c.statuimus.col.x. Host.uero in sũma de malefi.§.fi.uers.q̃d siq̃s iurat,inq̃t, ꝙ si q̃s iurat ꝑ uẽtrẽ,uel ꝑ corpus,uel ꝑ capillum,si hoc facit affirmando.sicut Burgundiones,dicentes per animum Dei,non habet locũ.d.c.statuimus,quasi dicat ꝙ non est blasphemia,secus si hoc faceret detestando,uel uituperando,q̃uis iratus,sicut idem Burgundiones,& Frãcigenæ,& Hyspani,apud nos dicunt,per uentrẽ uel per caput qñ irati sunt, & hoc dicit probari in d.ca. siquis per capillum,& in d. authen.ut non luxu.homines contra naturam.

tutam. Sed hoc dictum Hostien. in prima parte est cõtra dictum. c. siquis per capillum, ubi omnino prohibetur iurari per membra Dei, quę prohibitio loquitur indistincte, nec facit differentiam si hoc iuramentum fiat affirmando uel detestando, quia semper est blasfemia, nam attribuuntut Deo membra humana quæ non sunt in eo, licet quo ad impositionẽ pœnæ ipsi iuranti possit haberi aliqua differentia secundum grauitatem peccati diminuendo uel augendo pœnam, ut supra late fuit dictum.

33 Et dicebat † Bal. in l. accusationem. colu. 2. C. qui accu. non poss. quòd Episcopus non potest facere pacem Dei, & iurare per pudenda Christi est species hæresis, & inquit Ioan. de Fantu. post Vgoli. ꝙ iurans falsum per membra Dei incurrit duplex delictum, periurij, & blasphemiæ. sequitur Ioan. de Ana. in d. c. statuimus. & uerbum blasphemiæ, & omne uerbũ importans contumeliam dicitur maledictum, ut dicit Bald. in l. j. C. si-quis imperato. male. plura alia dixi circa hanc materiam supra. q. 6.

34 Nec † obstat ꝙ sacra scriptura loquens de Deo attribuere uideatur illi membra humana, ad hoc dicendum est, ꝙ oportet ea membra corporea, sicut manus, oculos, brachium, aures, quæ in scriptura attribuuntur Deo, spiritualiter intelligere, ratione suorum actuum, non corporaliter ut per os loquutionem, qua in prophetis & sanctis uiris loquutus est, per oculos immensitatem intelligentiæ qua uniuersa perlustrat & prospicit, per manus prouidentiam, & operationem, qua ipse omnia condidit, & gubernat, per brachia uirtutem, qua cuncta sustentat & moderatur, & sic de aliis, ut late scribit Diuus Hieronymus in suo tractatu de essentia Trinitatis & membris domini. incipien. Omnipotens Deus. dicens ꝙ siquis Deo humana membra seu motus animæ more humano inesse credit. ꝓculdubio in corde suo idola fabricat, & applica quæ dixi supra. q. 14. & scribit Card. de Turre Cre. late in d. c. quidam autem hæretici. uersi. Antropomorfitæ, ubi confutat errorem illorum hæreticorum, dicens illos qui membra humana attribuunt Deo esse inter hæreticos computãdos, & eos talia asserentes Epiphanius clarissimus Doctor pro suis erroribus a communione fidelium separauit, cum Spiritus sit Deus, Ioan. 4. & Spiritus carnem & ossa non habent. & sic patet blasphemiam esse iurare per caput Dei, seu alia membra humana Dei.

35 Hinc † succedit, ꝙ hæc blasphemia sapit hæresim manifeste ex doctrina doctorum, quia illa est propositio sapiens hæresim ex qua cum notorio uero, quod negari non potest, sequitur hæresis proprie dicta, cum ergo uerum sit, & negari non potest, Deum non habere membra humana, & aliquis sit iurãs per membra Dei humana, ex hoc sequitur hæresis proprie dicta, ꝙ Deus habet humana membra, prout late dixi supra in 6. q.

manifeste

manifeste de se patet, & nulla tergiuersatione negari potest hæresim nõ sapere, ut late exposui supra in q.23. uersi. non obstat primo.

36 Quinimmo † si ulterius speculemur, magis uidetur dicta blasphemia esse hæreticalis quàm hæresim sapiens, & contraria sacro Euangelio attestanti Deum Spiritum esse, & consequenter non habere membra humana, contrariatur etiam hæresi damnatæ, ut proxime dixi, & consequenter blasphemantes per membra Dei incurrere hæresim, uel saltem suspitionem hæresis, & inquisitores contra hos blasphemantes posse procedere, ut in c. Accusatus. §. sane. de hæret. libr. 6. & non solum contra hæreticos id possunt, sed etiam contra suspectos de hæresi, ut est tex. in ca. ut officium inquisitionis. in prin. ibi, uel suspectos, de hære. lib. vj. cle. j. §. sane. ibi, contra diffamatos uel suspectos, de usuris.

37 Hanc † autem hæresim seu suspitionem hæresis contra illum blasphemantem poterit iudex inuestigare ex conditione personæ, passione, iracũdia, ex frequentia, seu consuetudine blasphemantis, si ioco, si serio, si iniuria, si lubrico linguæ, si petulantia, & demum ex uariis generibus causarum poterit animi sui motum informare, quorum regula certa tradi nõ potest, sed relinquitur arbitrio iudicantis. arg. l. de minore. §. plurimum, ff. de quæstioni. l. 3. §. ideoque. ff. de testi. quẽ. §. declarat singulariter Bal. in l. testium. col. 2. C. de testi. habeat tamen inquisitor semper ante oculos, ne quem non hæreticum iudicet hæreticum, nec eum qui hæreticus est liberet, ut in cle. j. §. uerum. de hæret. & in c. cum æterni tribunal. de re iudi. lib. vj.

38 Secundum † principale quod noto. in d. c. siquis per capillum, & id satis in præmissis præsupponitur, ꝙ blasphemans per caput Dei uel per alia membra etiam inhonesta peccat mortaliter, quod snadetur, quia taliter iurans si est clericus debet deponi, si laycus anathematizari, & tamẽ depositio ab ordine Ecclesiastico non fit nisi pro criminibus grauibus grauioribus seu grauissimis, ut late per Anto. de Butrio in c. At si clerici. de iudi. in c. cum non ab homine. eod. tit. in c. tuæ. de pœnis. excommunicatio non fertur nisi pro peccato mortali, ut dicit tex. in c. nemo Episcoporum. 11. q. 3. glo. in c. ex parte. de uerbo. sign. & dicit S. Tho. in 4. dist. 18. ꝙ iudex Ecclesiasticus excludit per excommunicationẽ a regno quodammodo, & cum non debeat excludere nisi indignos, ut ex distinctione clauis patet, & nullus redditur indignus nisi per peccatum mortale charitatem ammiserit, quæ est uia ducens ad regnum, & sic manifeste patet, ꝙ ex quo non debet quis excommunicari, nisi pro mortali, & pro hac blasphemia quis debet excommunicari, ergo sequitur ꝙ talis blasphemans mortaliter peccat, & ideo non est tenenda theorica doctorum contrariũ

asseren-

asserentium, quos supra allegaui. Nec ut sibi persuadent præfati Doctores tex. d. c. siquis p capillū, facit differentiam inter membra honesta uel inhonesta, nec inter solitum sic blasphemare, uel non solitum, ut patet cuilibet intuenti, uerum est tamen quòd grauius peccat blasphemās per membra inhonesta quàm per honesta, & grauius etiam peccat qui consueuit blasphemare, quàm qui non consueuit, ut de hoc latius dixi supra in quæstio. 6.

39 Et pro† absolutione huius totius quæstionis, Quæro an liceat iurare per sanctos. s. Virginem Mariam, Petrum, Paulū, & alios. ad hoc dici potest secundum doctores, ꝙ per creaturas nullatenus licet iurare, si habetur respectus duntaxat ad ipsam creaturam intendens illam inuocare in testimonium, seu ad confirmatiouem actus, tunc enim, honorem Deo debitum, impenderet creaturæ, & sic committeret idolatriam. c. perlatum, & c. uenerabiles. de consecra. dist. 3. ut dicit Abbas in c. & si Christus. col. 3. de iureiuran. & huiusmodi iuramentum per creaturas reducitur secundum Card. de Vio ad blasphemiam, quia cum aliquis intendit uere iurare, intēdit testimonium infallibile adducere, & dum per creaturam iurat, profitetur creaturam illam esse infallibilem testem, quod est proprium Dei ueri, & per hoc attribuit, quod est proprium Dei, alteri. s. creaturæ, quod est blasphemare, & sic iurare per creaturas est peccatum blasphemiæ, & dicebat Ray. ꝙ qui iurat per creaturam non concessam debet acerrime castigari, & si perstiterit in uicio, debet excommunicari.

40 Verum est† tamen, ꝙ per aliquas creaturas licitum est iurare aliquando iure hoc permittente, nam iurare possumus per crucem sanctam, & in manu Episcopi. c. qui periurat. 22. q. v. item per Euangelium. c. si aliqua. 22. q. 1. item per ordinem. in c. quotiens. j. q. 7. item per salutē principis. l. 3. ff. de iureiuran. sed hoc non uidetur licere in ca. monet te. §. fin. 22. q. 1. item per altare & reliquias. c. habemus. 22. q. 2. item per fidei interpositionem. c. ad aures, de eo quod metus cau. prout scribit Hostien. in d. c. Et si Christus, & alij moderniores, item consuetudo interpretatur, ut iuramentum factum super quolibet libro ualeat, ut dicit glo. in auth. ius iuran. quod præsta. ab ijs. col. 2. in uerbo. quatuor, & glo. in cle. j. §. porro. in uerbo. tracta. de hæreticis, & siquis iuraret dicens in ueritate dico uobis, ualet hoc dictum tanquàm iuramentum. Alex. in consi. 212. nu. xiij. in vj.

41 Et aduerte† ꝙ quando christiani iurant per creaturas, ut per sancta Euangelia, aut per sanctos &c. hoc iusiurandum pie interpretandum est, hoc est secundum christianum morem, & sanctum, ut intentio iurantis sit, Deum in creatura afferre in testem, & non ipsam secundum se creaturam,

turam, Et iuxta hanc distinctionem discerne diuersa scripta prohibētia, & concedentia iurare per creaturas, nam prohibentia intelliguntur de creaturis secundum se, concedentia intelliguntur de creaturis ut in eis est Deus. Dicebat etiam Episcopus Abulen. super Mathe. c. 5. q. 82. quod in iuramenro facto per creaturam ipsa creatura potest dupliciter considerari, uel in se & absolute, & sic non licet per eam iurare, uel in comparatione ad creatorem, & sic licet ex iusta causa, & est notandum, quod siquis iurauerit per creaturam, uel per falsos Deos. seu idola, quod tale iuramentum obligat secundum August. ad Publiolam, & S. Tho. in 2. 2. q. 1. & sic iurãs si non adimplet quod iurauit, uel falsum iurauerit, bis peccat, in sic iurando, & in peierando, ut in d. c. monet te, vt ibi late scribit Cardi. de Turre Crema. in j. arti.

42 Sed † nunc oportune quæreretur de eo qui in crucem domini nostri Iesu Christi, seu in imaginem Virginis Mariæ uel sanctorum, lapidem proiecerit, an sit ut blasphemus puniendus, hanc quæstionem mouet Ioan. de Ana. in d. c. statuimus. col. 6. uersi. quæro iuxta prædicta. uide ibi per eũ.

SVMMARIVM.

1 *Libri hæreticales reperti penes aliquem an arguant illum hæreticum.*
2 *Instrumenta sunt probationes probatæ & non probationes simplices.*
3 *Doctoris dictum debet lege probari, alias est somnium.*
4 *Libri hæreticorum absolute non prohibentur legi.*
5 *Intellectus. l. quicunque. §. fi. C. de hære.*
6 *Libros hæreticorum debent Episcopi legere, & illos impugnare.*
7 *Libros reprobatos licet legere homini literato ad impugnandum illos.*
8 *Extrauagans Leonis. x. prohibētis scripta lutheri legi, non comprehendit Episcopos, Inquisitores, & doctos ad impugnandum.*
9 *Decretum concilij Constantiensis circa libros reprobatos.*
10 *Libros hæreticorum hodie non curant Episcopi legere.*
11 *Libri hæreticales in certis casibus legi non debent.*
12 *Libri hæreticales reperti penes aliquem non faciunt illum hæreticum, contra Archi. & sequaces.*
13 *Hæresim perfectam tria faciunt.*
14 *Librorum hæreticorum inuentio penes aliquem facit suspectum de hæresi, attenta conditione personæ.*
15 *Hæreticus non iudicatur ex præsumptione hominis.*
16 *Hæreticus non iudicatur per signa æquiuoca.*
17 *Libri hæreticales inuenti penes illorum authorem mortuum probant*

illum

illum hæreticum.

18 *Intellectus.c.sane.uersi.& si forte.24.q.2.*

19 *Origenis hæretici homeliæ quare leguntur in Ecclesia.*

20 *Hæreticus moriens sine reuocatione hæresis damnatur.*

21 *Libris reprobatis inuentis penes aliquem, iste talis debet interrogari de fide.*

22 *Librorum hæreticorum inuentio facit suspectum de hæresi illum penes quem reperiuntur.*

23 *Falsarius præsumitur qui habet penes se instrumenta falsa.*

24 *Procuratorium mandatum repertum penes aliquem facit præsumere illum esse procuratorem.*

25 *Libris reprobatis penes aliquem inuentis ad hoc ut præsumatur hæreticus consideranda est conditio personæ.*

26 *Limitatio ad dictum Bar.in l.dominus horreorum.ff.locati.*

27 *Biblia an debeat permitti conuerti in linguam uulgarem.*

28 *Episcopi & alij prælati debent scire scripturam sacram ad instruendum alios.*

29 *Sacerdotes simplices debent habere notitiam canonum pœnitentialium.*

30 *Layci quid debent credere de ijs quæ fidei sunt.*

31 *Credere articulis fidei implicite quid sit.*

32 *Layco sufficit scire præcepta Dei, & Ecclesiæ, sacerdotibus uero curam animarum habentibus aliquid plus.*

33 *Prædicatores arguit, quales esse debeant ostendit.*

34 *Biblia traducta in linguam uulgarem, multi errores sequuntur.*

35 *Sacræ scripturæ profunditatem nullus scire potest nisi ex reuelatione diuina.*

VIGESIMA OCTAVA QVAESTIO.

1 VIgesimo octauo † Quæro. An ex eo solo, quod penes aliquem repe riuntur libri hæreticales, seu reprobatæ lectionis, sit iste vt hæ reticus censendus, & videtur dicendum quod sit, per id quod not. Roma. in singulari suo. 326. incipiente. eo ipso. vbi dicit quòd eo ipso quod libri hæresis reperiuntur penes aliquem potest ille de hæresi cō demnari. secundum Archi. in c. sane, el 2. uersi. & si forte. 24. q. 2. & dicit de hoc esse casum in d. uersi. & si forte, ubi inquit Arch. quod in crimine hæ reseos pro enormitate, & odio delicti sufficit hoc ad plenam probationem, vt libri reprobatæ lectionis apud aliquem inueniantur, ut ibi habetur, hoc tamen dictum Arch. & Ludo. Roma. puto falsum, tum quia non

probatur

probatur in d.c.ſane.in verſi.& ſi forte,tum etiam quia non concluderet neceſſario hæreſim in habente dictos libros. Primum patet, quia dictus verſi.loquitur in eo,qui illos compoſuit,ordinauit, ſeu tradidit, & ideo oportebat ꝙ probaretur nominatim, & expreſſe legeretur Cecilianum fuiſſe authorem illorum librorũ,vel alios fuiſſe authores. ad hoc vt poſt mortem poſſent anathematizari, & conſequenter tanquã hæretici damnari,itaque ille tex.non loquitur de ſimplici poſſeſſore librorum, vt poſ ſit de hæreſi damnari,ſed de authore penes quem dicti libri reperiuntur, ſeu ordinatore illorum,& pro hoc facit optime glo. ibi in verbo eorundem librorum,inquiens,ꝙ ſi in ſcrinio alicuius inueniẽtur rationes, vel inſtrumenta per quæ patet eum vſurarium fuiſſe, ꝙ poteſt excommunicari,niſi de vſuris ſatisfecerit,& ſic ſentit ꝙ ille vſurarius erat, ex quo rationes illæ erant ab eo editæ, & inſtrumenta de eo tanquàm authore illarum vſurarum loquebantur,& hoc expreſſe per inſtrumẽta probabatur.

Quia † inſtrumenta ſunt probationes probatæ, vt dicit Bal.in l.2.C. quando fiſcus vel priua.& inquit Bal.in l.imperator.col.2.ff. de ſtatu homi.ꝙ inſtrumentum eſt veritas apparens & probatio probata, & nõ probatio ſimplex & ideo non indiget diſceptatione fori.cum alijs,vt ſcribit. d.Iaſon.in l.j.col.v.verſi.circa primam.ff.de operis no.nuncia.

3 Et † ideo cum.l.ſuper qua fundatur dictum Archid.illud non probet, ſequitur ꝙ tali dicto non eſt ſtandum,quia dictum doctoris debet intelligi ſecũdum l.quam.allegat,vt dicit Bar.in l.non ſolum.§.ſi liberationis. col.2.ff.de libera.lega.& ideo cum pro dicto ſuo Arch.non allegat.l.vel decreti deciſionem,non facit obſtaculum,vt dicit Bal. & glo. in l.res publica.C.ex quib.cau.maio.& qnod non probatur lege,eſt ſomnium,vt dicit Bal.in l.diuortio.in prin.col.pe.ff.ſolu.matri.

4 Secundo † licet libri reprobati reperiantur penes aliquem, non ſequitur concludenter,ergo ille eſt hæreticus, ſi tamen ille non fuit author illorum librorum, quia lectio librorum reprobatorum non interdicitur abſolute, immo pro tempore & neceſſitate licitum eſt hæreticorum libros legere.c.Epiſcopus.37.diſt. vt illis lectis ſciamus ab illis cauere, & illos reprobare,& impugnare,vnde ait pro neceſſitate, cum.ſ. hæreſis aliqua venit impugnanda,quod nequaquàm fieri poteſt,niſi ipſi libri hæreticorum legãtur,& examinentur vbi errant, & ibi impugnandi ſunt, vicium enim vitari non poteſt niſi præcognitum,niſi enim Auguſtinus.Iſidorus, Hieronymus, & alij hæreticorum impugnatores legiſſent hæreticorũ dicta,non excitaſſent nos eorum errores cauere,nec ipſi & alij ſancti ſcripſiſſent contra hæreticos, niſi eorum dicta perlegiſſent, pro tempore vero dicit,ſi hæreſi vrgente, cum viderit hæreticos multos pullulare contra

tra Ecclesiam & eam molestare, secundum Vgo. & Archi.

5 Vnde.†l.quicunque.§.fin.C. de hæreticis. iubens hæreticorum libros conburi, intelligitur secundum Hugu. de libris hæreticorum qui manifestam continent falsitatem, & nullam vtilitatem, sed.d.c.Episcopus loquitur de hæreticorum libris, qui aliquam veritatem vel vtilitatem continent, vel continere dicuntur. vel qui saltem sunt necessarij ad eorum reprobationem.

6 Vel clarius†dici potest secundum Card. Alex.in d.c.Episcopus.ꝙ si liber hæreticorum communiter inter bonas & catholicas sententias continet errores & sententias per Ecclesias condemnatas, & tunc Episcopi & alij prælati, qui Ecclesiam repræsentant, non solum possunt, sed debent ꝑlegere dictos libros, vt granum excutiant a paleis, & zizaniam separent a frumento.i.errores damnent.damnatosque prædicent, & bonas sententias sibi retineant, vt ibi, & sic procedit dictum Ioannis de Fantucis. Sed alijs forsan, præsertim in sacris literis non expertis hoc non licet, ne labãtur ex ignorantia in errores. sicut & illis regulariter prohibitum est de ijs disputare, vel prædicare.c.cum ex iniuncto.de hæret.& c.quicunque. de hæret.& hoc probatur in d.c.Episcopus, a contrario sensu, quia hoc permittendo Episcopo, cæteri prohiberi videntur ab huiusmodi librorum lectione.c.nonne.de præsumptio.

7 Putarem†tamen ex mente dicti. c. Episcopus, ꝙ sicut Episcopo licet tales libros legere, ex præsumptione iuris, quæ præsumit quod doctus sit & literatus, quia secundum regulam apostolicam, oportet Episcopum esse doctorem i. ad Thimo. 3. idest doctum, secundum Chrisostomum, dicebat enim Hiero. super Malachiã. 2. in verbo. lex veritatis in ore eius, sacerdos si de lege interrogetur, doceat, resistentes conuincat, alioquin sibi frustra iactat dignitatem cuius non exhibet operationem, ita pariter cuilibet docto & catholico scienti confutare cauillationes uulpinas hæreticorum, licitum foret legere hos hæreticorum libros, ad effectum conuincendi hæreticos de eorum impietate, quia tales ad id eliguntur, a Deo Paul. ad Ephe. 4. inquit, ipse.s.Christus dedit Ecclesiæ quosdã Apostolos, alios Euangelistas, alios autem pastores & Doctores ad consumationẽ sanctornm in opus ministerij in ædificationẽ corporis Christi, & ad hæc facit.l.non dubium.C.de legibus, & quæ ibi scribũt Bal.& moderniores.

8 Vnde†in extrauaganti Leonis.x.incipien.exurgat Deus.in qua excommunicantur omnes qui tenent, seu legunt opera lutheri hæresiarchæ, cuius dogma hæreticum fere totum inficit orbem, non arbitror comprehẽdi Episcopos, doctos, & inquisitores hæreticæ prauitatis, seu alios doctores, qui errata lutheri legunt ad eius hęreses, verbo, uel scripto cõfutãdas,

hæc

hæc enim interpretatio æqua est, & iuri conformis, alias nullus scripsisset contra illius hæresiarchæ errores, cum multi lectis & perlectis erroribus contra illos scripserint, uidelicet Reuerendissimus Thomas de Vio Gaietanus Sanct. Romanæ Ecclesi. Cardinalis titu. sancti Sixti, magister Siluester de Prierio sacri palatij Apostolici magister, Thomas Radinus Placentinus, Ambrosius Catharinus, Iacobus Hochstraten. Doctor & inquisitor. Dominus Ioannes Cocleus Doctor & Decanus Francforden. Dominus Ioannes Echius Doctor iuris. Iacobus Latomus Louaniensis, Ioannes Faber Episcopi Constantiensis in spiritualibus Vicarius, Dominus Ioannes Roffensis Episcopus, academiæ Cantabrigensis Cancellarius, Iodocus Elic, Toueus neo portuensis Doctor Theologus, & demum frater Bernardus Intzemburgus Theologus ordinis prædicatorum.

9 Et hoc † confirmatur ex decreto concilij constantien. habito sessione octaua, ubi post condemnationem articulorum Ioannis Witcleff, inhibetur, ne quis legat libros, tractatus, seu opuscula dicti Ioannis, sub ijs uerbis, districtius inhibendo, ne quis Christi nomine insignitus audeat aliquem ex libris legere, exponere, uel tenere, aut illis quomodolibet uti, uel illos, nisi in ipsorum reprobationem allegare, publice uel occulte &c. & In eodem decreto reprobat & condemnat, aliorum libros, & illorum lectionem, doctrinam, expositionem, & allegationem, nisi ad eorum reprobationem, ut habetur in 2. parte conciliorum generalium folio. cxv. cum sequenti, & sic ad reprobationem licitum est habere, & legere libros hæreticales Episcopis seu doctoribus catholicis.

10 Hodie † tamen pauci apparent Episcopi, & in eis verificatur illud Virgilianum, apparent rari nantes in gurgite uasto, qui hanc curam legendi libros hæreticorum ad eorum confutationem subeant, tum, ne dicam, ob defectum scientiæ, tum ob multiplices occupationes, cap. inter cætera. de officio ordina. quibus ut plurimum uoluntarij occupantur in curijs summi Pontificis, Imperatoris, & Regum, gregibus proprijs relictis, & forsan derelictis, mercenario suo contenti, ad quem nihil pertinet de ouibus, ut dicit pastorum pastor in Euangelio. Ioan. x.

11 Si uero † nullas catholicas sententias continerent libri hæreticales, tunc, si non subesset causa necessaria propter quam legi debeant libri hæreticales, deberent comburi, ut in dict. §. fina. l. quicunque. C. de hæreticis, & l. matematicos. C. de Episcop. audi. & propterea Papa Gregorius, & Innocen. IIII. mandauerunt comburi librum quem Iudæi uo-

eant talmut, in quo multæ hæreſes continentur, & puniri illos, qui docerent illas hæreſes & ſaluarent, ut inquit Ioan. And. in c. quod ſuper ijs, colum. 3. de uoto. Idem poſſet dici ſi liber hæreticalis recenter prodiiſſet in lucem, antequam ueniret in noticiam multorum, quia tunc ne multis innoteſceret eſſet illico comburendus. argument. in cap. reſecandæ. 24. q. 3. ſi tamen cauſa neceſſaria ſubeſſet quare legi deberent libri hæreticales nullas catholicas ſcientias continentes ſiue eſſet ſpecialis, puta ut certus hæreticus qui illos errores dogmatizauit confutaretur, ſiue generalis, ut quia multi pullularent hæretici illis erroribus inuoluti, ut defectus illorum librorum per oſtenſiones & contrarietates illorum, ac fundamentorum, & motiuorum in eis expreſſorum clarius & planius detegantur, ut patet in Alcorano agarenorum, tunc liceret Epiſcopis & doctoribus catholicis legere, non autem alijs in ſacris literis non eruditis nec expertis.

12 Præterea † dictum Archidiaconi, dato ꝙ diceretur eſſe uerum, eſſet tamen dubitabile, quia ad conſtituendum aliquem hæreticum non reperitur iure cautum, quòd ſola librorum reprobatorum inuentio apud aliquem faciat ipſum hæreticum, etiam ſi fuerit author illorum librorum, quia poſſibile eſt quòd author libri errauerit, & non propterea eſſet hæreticus, quia ut inquit Auguſt. in libro contra academicos, errare potero, ſed hæreticus non ero.

13 Nam † ultra dicta per me ſupra. q. 2. ſecundum Alexandrum de Ales, tria faciunt perfectam hæreſim, ſcilicet falſa credulitas, peruerſa uoluntas, & pertinax defenſio, & ſecundum Petrum de Tarantaſia in quarto. hæreſis habet initium in ratione, & complementum in uoluntate, & ſic hæreſis principaliter conſiſtit in corde, id eſt in conſenſu mentis, uel uoluntatis, ſecundum Hylarium. Secundario in ore, unde ſi interrogetur de fide iſte penes quem huiuſmodi libri reperiuntur, & catholice reſpondeat, non eſt hæreticus reputandus, quia non conuincitur concludenti probatione, nam non probat hoc eſſe quod ab hoc contingit abeſſe. l. neque natales. C. de probatio. cap. in præſentia. de probatio. hæc enim ſtant ſimul, quod libri hæreticales ſint apud eum, & quòd ipſe non credat hæreſibus in eis contentis, uel quod ipſe errans compoſuit, & tamen non ſit hæreticus, cum non ſit pertinax, ſed paratus corrigi, præſertim ſi eſt error circa apices fidei, & ideo non eſt hæreticus iudicandus. capit. hæc eſt fides. xxiiij. quæſt. prima.

14 Poſſet † tamen ex hac inuentione librorum oriri ſuſpitio hæreſis, attenta qualitate perſonæ, & propterea idem Archi. prudentius in ca.

2. col.

2. colum. 2. de hæretic. libro ſexto, inquit, illos eſſe ſuſpectos qui libros hæreticorum ſuſcipiũt, & eis purgationem indicendam, niſi eos ſtatim deſtruxerint incendio, uel alio modo, quia tunc credit Innoxios iudicandos. cap. ſi quis. quinta quæſt. prima. ſicut dicimus de illis qui ſermones hæreticorum audierint, nam ſi ſemel tantum audierint, & nunquam poſtea redire uoluerint, non debent iudicari credentes, non enim uidentur approbare, quod poſtea uitauerunt, ut eſt efficax argumen. cap. conſtat. j. quæſt. j. ſi uero pluries audierint, non carent ſuſpitione maxima, & poſſet illis indici purgatio, iuxta illud, qui uero inuenti fuerint ſola ſuſpitione notabiles. cap. excommunicamus. §. qui autem. de hæretic.

15 Inſuper † non ex alia ratione poſſet dici hæreticus ille ſecundum prædictos doctores penes quem reperiuntur libri hæreticales, niſi quia credere præſumitur erroribus hæreticorum, qui illos libros conſcripſerunt, & ſic præſumptione hominis iudicaretur hæreticus, quod non eſt dicendum, quia in hoc crimine etiam ex uehementi præſumptione nullus condemnatur, ut in c. literas. de præſumptio.

16 Non † enim de facili debet quis credens hæreticus iudicari, quia ſigna huius credulitatis, uel uerba non debent eſſe æquiuoca, ſed certa, quæ ad bonum retorqueri non poſſunt, nec ad aliud niſi ad id quod expreſſe indicant, & tunc pro probationibus ſunt habenda, & hæc indicia ſiue ſigna dicuntur perſpicua. l. dolum. C. de dolo, ut dicit Archid. in dict. cap. ſecundo. colum. ij. Fely. in cap. excommunicamus. j. colum. penult. de hæretic. & dicebat Ocham in ſuo dialogo. prima parte. libro. 7. cap. 3. quod ille dicitur credens hæreticorum errori, qui nullum poteſt habere ſenſum catholicum, & ille eſt hæreticus etiam reputandus, qui pertinaciter defendit hæreticorum errorem, qui nullum poteſt habere ſenſum catholicum. c. qui aliorum. 24. q. 3.

17 Sed in eo † quod ſupra dixi, quod licet penes authorem librorum hæreticorum reperiantur dicti libri, ex eo non debet iſte hęreticus reputari, hoc uidetur formaliter contra text. in dict. cap. ſane. in uerſicu. & ſi forte. prout etiam ſupra in prin. huius. q. dixi, ſic intelligendum. non autem in eo, qui non fuit dictorum librorum author, & ſic ibi tenui, quod huiuſmodi author poteſt ut hæreticus damnari, ſicut fuit damnatus Cecilianus, & alij dictorum librorum authores, & merito, quia non præſumuntur ſcripſiſſe niſi ea quæ crediderunt. l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de ſupellecti. legat. cum uerba ſint notæ paſsionum animæ ſecundum Ariſtotelem, ut ibi notatur, & ſcribit Bald. in conſil. ſciſmatis. colum. 7. cap. ijs autem. xxij. quæſt. ij. & in capitulo ſecun-

do requiris. de appellat. & animus iudicis per uerba inserta demonstratur vt notat gloss. in l. prætor. ff. de iudi. & mens testatoris ex ipsius uerbis colligitur. l. non aliter. in principio. ff. de legat. 3. & etiam mens legislatoris uerbis colligitur. l. nominis, & rei. §. uerbum. ff. de verborum significa. Quinimmo, vt inquit Cassiodorus, nullum est magis uerum testimonium quam qualitas inspecta uerborum, ut refert Bald. in l. agnoscendos. C. de inge. manumi. facit cap. humanæ aures. 2. q. v. cum alijs. simil.

18 Ad † dictum cap. Sane. respondeo, quòd loquitur in authore librorum mortuo, qui eo ipso quod probatur libros hæreticales edidisse, & non fuisse protestatum, illos supponendo correctioni Ecclesiæ, ut hæreticus damnari potest. cap. damnamus. in fin. de Summa. Trini. sic etiam damnatus fuit Origenes, ut in d. c. Sane. uersi. item si ad tempora, vt dicit glo. in cap. fraternitatis. de hæret.

19 Et quamuis † aliquæ homeliæ Origenis legantur in Ecclesia, hoc ex eo est quia ab Ecclesia fuerunt approbata opuscula eius, quæ beatus Hieronymus non repudiauit legenda, cætera autem omnia cum authore suo sunt renuenda, vt habetur in cap. sancta Romana Ecclesia. xv. distinct. quia damnato authore damnantur & eius opera, ut in dict. cap. fraternitatis, & propterea rationi & iuri conforme esset quòd quando legitur lectio, seu homelia Origenis in Ecclesia, deberet sic legi cum adiectione, lectio seu homelia Origenis secundum Beatum Hieronymum.

20 Vnde † ex quo non constat de errorum reuocatione illius authoris, ipsum in peccato hoc, scilicet hæresis decessisse constat, & pro tali non est orandum, nec oblatio facienda, nec sepultura inter christianos concedenda, capit. Sicut ait Beatus Leo. de hæretici, ut ibi dicit gloss. quia constat eum decessisse in peccato mortali, cap. placuit. xxiij. quæst. quinta. & dicitur constare ex quo non constat de contritione illius, quia si contritus fuisset secus esset. cap. fures & latrones. 13. quæst. 2. & sic tanquam deprehensus in hæresi, quia scripsit contra determinata per sacram scripturam & fidem catholicam, iste damnatur, quorum quodlibet tenebatur credere, & hæc deprehensio est per facti euidentiam. capitulo. ad abolendam. in gloss. in uerbo, deprehensi. de hæretic. cap. super quibusdam, de uerborum significat. Hostien. in summa de hæretic. §. qualiter deprehendantur, & sic fuit damnatus Origenes tanquam hæreticus, vt habetur in dict. capit. Sane, & in dict. capitulo. Sancta Romana Ecclesia, prout de eius condemnatione late scribit Dominus Petrus Garcia Episcopus

Vsse-

Vſſelen.in libello ſuo contra comitem mirandulanum in.13. concluſione apologetica.

21 Si uero † author librorum hæreticalium uiueret, & penes ipſum ii libri non probatæ lectionis reperirentur, non ſtatim ut hæreticus eſſet damnandus, ſed eſſet prius de fide interrogandus. argument. capitu. cum contumacia. de hæretic. libro ſexto, vt posſit agnoſci an ſit hæreticus uel errans, aut de hæreſi ſuſpectus, & an uelit ad arbitrium Epiſcopi, uel inquiſitoris ſuſpitionem purgare. capi. ad abolendam. §. qui uero, de hæretic. & demum cum eo diſcutienda erunt quæ cum accuſato, uel inquiſito de hæreſi diſcuti debent.

22 Ex quibus † patet concluſio, ꝙ ſola inuentio librorum hæreticalium penes aliquem uiuum non facit ipſum hæreticum, ſed ſuſpectum de hæreſi, ut dicit Archi. in d.c.2. de hære. lib.6. pro quo facit quod inquit Barto. in l.fi.ff. de quæſtio, ꝙ ſi res furtiua reperitur penes aliquem, talis inuentio facit indicium ad torturam contra illũ. l. inciuilem, & l. in ciuile. C. de fur. idem dicit Ange. in l. 2. & l. milites, & l. fina. C. de quæſtionibus, & l. ancillæ. C. de furt. ſequitur Angel. de Aretin. in tracta. maleficior. in verbo, fama publica. in 2. carta. uerſicu. quæro an unum indicium.

23 Et ille † qui habet penes ſe inſtrumenta falſa præſumitur falſarius niſi oſtenderit a quo illa habuerit. l. maiorem. C. de falſis, & ibi Bald. notat. quem ſequitur Alex. in conſi. 77. in cauſa accuſationis. col. 2. libr. 1. cap. ad falſariorum. in princip. de crimi. falſi. & ideo dicit glo. ſingularis in l. cum ita. §. ſpecies. ff. de lega. 2. quòd ſi reperitur carceratus mortuus, ꝙ cuſtos carceris debet probare ipſum non eſſe mortuum dolo uel culpa ſua, alias præſumitur contra eum, quam ſequitur Ioan. de Ana. in dict. cap. ad falſariorum. colum. 1. & Alexand. in conſi. 158. incipient. in lite & cauſa uertente. colum. j. libr. 2. & Angel. in dict. uerbo. fama publica. facit. l. fin. ff. de cuſto. reorum. Hinc etiam dicitur, ꝙ ille præſumitur procurator penes quem reperiuntur acta cauſæ. glo. in ca. coram dilectis. de offic. delegat. quam ad hoc allegat Bartol. in l. carbonianum. §. cauſæ. ff. de carbo. edicto. & ſi inſtrumentum nominum debitorum uxoris reperitur penes maritum præſumitur eſſe procurator conſtitutus ab uxore, ut dicit glo. in l. fi. C. de pactis con.

24 Accedit † quòd inquit Bald. in l. ſi qua per calumniam. columm. final. C. de Epiſcop. & cleric. in fin. quòd portans procuratorium inſtrumentum & dicens ſe eſſe illum de quo inſtrumentum loquitur, licet ignoratus ſit, ille eſſe præſumitur, & plura circa hæc

ſcribunt Moderni.in l.j.C.de procura.ſequitur Barth.Cepolla. in conſi. xj.incip.Aluyſius de Mapheis.col.2.

25 Sed aduertendum † puto, ꝙ prædicta concluſio deberet limitari,& reſtringi in homine forſan alias infamato de hæreſi, uel malæ uitæ & conditionis, ſicut in ſimili dicimus in re furtiua reperta penes aliquem, ut ſi ſit malæ conditionis & famæ, præſumetur quod ipſe furto ſubtraxerit, ſecus tamen eſt in homine bonæ conditionis uitæ & famæ,qui non eſt ſolitus ſimilia facere,quia licet tales res furtiuæ reperiantur penes eum,nō erit talis inuentio ſufficiens ad præſumendum ipſum talia bona furto ſubſtraxiſſe,ita notabiliter dicit Bal.& Ioan.de Imo. in l.fin. ff.de hæredi.inſti.facit.l.non omnes.§.a barbaris.ff.de re mili.Saly.in l.fi.C.de quęſti.& Ange. de Areti.in ſuo tracta.maleficiorum.in verbo.veſtem cœleſtem abſtulit,& plura ibi traduntur in apoſtilis,& Alex.in conſi.v.in cauſa inquiſitionis.lib.j.

26 Accedit † ꝙ licet Bart. in l. dominus horreorum.ff. locati, dicat,ꝙ ſi furtum factum eſt in aliqua domo,& illa frangatur, quod uicini habentes notitiam ſunt ſuſpecti,& tales de facili poſſunt torqueri ad inueſtigationem ueritatis,idem dicit Bar.in l.j.col.j.ff.de offi. præfecti.uigi.& in l.j.in fi.ff.fur.aduer.nau.caupo.& ſtabu.Tamen hæc dicta Bart.limitantur habere locum in uicinis malæ conditionis uitæ & famæ qui ſunt conſueti ſimilia facere,ſecus eſt autem in hominibus ſeu uicinis bonæ opinionis uitæ & famæ,quia tales non poſſunt torqueri,ita ſcribit Bal.in lectura antiqua in d.l.dominus horreorum,ſequitur do. Iaſo. in l.in actionibus.col.fi.ff.de in litem iurando,idem dicit Bal.in l.j.col.j. C.de loca. cum alijs ut tradit Hyppo.de Marſi. in conſi.lij. incip. miſericordia domini.Sic in propoſita quæſt.data inuentione librorum hæreticalium penes aliquem, inquirendum eſt de uita illius, conditione, qualitate uitæ, & conuerſatione,an ſit cum catholicis uel hæreticis, ut exinde poſsit iudex conſiderare,quanta ſuſpicio oriatur contra illum,& quæ in fide adhibenda teſtibus conſiderantur hic applicari poſſunt, ut in l.3. ff.de teſtibus, & quæ egregie dicit Bald.in l.teſtium.C.de teſti. facit cap.literas.de præſumptio. cap. inter. de purgatio.cano.l.de minore.§. plurimum. ff. de quæſtio. & Bartol. in dicta.l. prima. ff. furti aduerſus nau. caupo. & ſtabu.

27 Et quia † ſupra habita fuit mentiò de libris reprobatæ lectionis, oportunè quæritur, an Bibliæ latinæ ideſt ſacrarum literarum translatio in linguā uernaculā ſit periculoſa rudi populo,& inutilis,& conſequenter interdicenda, ſi quidem modernorum fantaſmata ſequimur in præfatione ſuper Mathæum, in tomis Diui Hieronymi, & in paracleſi ſiue

adhor-

adhortatione ad legendos bonos libros, dicemus sacras literas in omnes linguas vertendas esse, ut idiotæ, & mulierculæ quæ latinum nesciunt, sacram scripturam nosse possint, Sic quod scriptura ipsa plenius diuulgetur, & ab omnibus intelligatur. Dico igitur in propositio dubio pro eius ab solutione tractanda sunt. Primum quod intelligentia Bibliæ omnibus necessaria non est, & consequenter quòd illius translatio in vulgarem linguã est damnosa, periculosa, & scandalosa.

28 Quo † ad primum dicendum est, non omnes Christianos obligatos esse ad scientiam iuris diuini, scilicet legis, & prophetarum, Euangelicæ & Apostolicæ doctrinæ, quæ continentur in Biblia, quia si de prælatis Ecclesiæ loquimur, Episcopis scilicet & prælatis maioribus, istos dicemus ad hanc scientiam obnoxios, cum teneantur omni poscenti reddere rationem de ea quæ est in eis fide & spe, ut habetur. prima. Petri 3. & ideo ab eis requiritur in promotione, scientia noui testamenti, sacrorũ canonum, libri apostolici, & omnis diuinæ scripturæ, & sic fundamentũ summi sacerdotij, est uera diuinarum scripturarum disciplina, ut est tex. in c. omnes psallentes. 38. distin. & dicit ibi tex. quod dictam sacram scripturam debent scire Episcopi in promptu & scrutabiliter, scilicet quo ad sensum, ut intelligant quæ legunt, debet enim Episcopus legem domini prompte debite & firmiter habere in corde ad meditandum, & recte ad regendum subditos, & in ore ad illos instruendum, quia Malachiæ. 2. dicitur, labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt de ore eius, quia Angelus domini est.

29 Sed † proh dolor, in pluribus uerificatur illud Exechi. 3. Perijt lex a sacerdote, quia sacerdotes cotempserunt legem meam, iuris autem canonici ignorantia quo ad sacramentorum communium disputationẽ, & ad canones pœnitentiales, & ad sanctorum legendas non excusat a peccato alios sacerdotes, si faciunt contra statuta patrum, & ponit ad literam Diuus Augu. in c. quæ ipsis. 38. dist. dicens, adeo esse necessaria a sacerdotibus sciri, quod si unum ex ibi positis defuerit, conuenienter non debent habere nomen sacerdotis.

30 Layci † uero solum tenentur ad noticiam decalogi, & eorum quæ pertinent ad fidem, prout continetur in symbolo, ut scribit Alex. de Ales in 2. par. summæ. q. 129. membro. 8. & propterea dicebat Inno. in rubr. de summa Trini. & alij scribentes, post eum, quod secundum diuersitatem hominum datur mensura credendi & sciendi, nam layci adulti debent credere unum esse Deum, & remuneratorem omnium, & credere articulos fidei implicite, hãc mensurã debent excedere clerici habentes curam animarum, debent enim scire articulos explicite. c. j. & 2. 38. dist. Episcopi

uero debent plus ſcire,ut omni poſcenti reddant rationem, ut in d. cap. omnes pſallentes. Sed clericis inferioribus qui non habent expenſas, ut poſsint intendere ſtudio, & habere magiſtros, ſed proprijs manibus ſibi uictum quærunt, uidetur ſufficere, ut inquit Innoc. ſi credant implicite, ſicut & layci, debent tamen aliquid plus ſcire de ſacramento altaris in quo quotidie uerſantur. Dicit inſuper Inno. ꝙ layci habentes talentum ingenij non peccant ſi non ſubſiſtunt cognitioni fidei, quia ad hoc non uerſatur eorum profeſsio, ſatis enim eſt quòd talentum ingenij non abſcondant in terra.

31 EST † AVTEM credere articulis fidei implicite, quando ſimplices credunt omnia quæ tenet Eccleſia, nec ſciunt fidem explicare, nec defendere, ut dicit Sco. in 3. ſententiarum. diſtin. 25. quæſt. j. circa finem, & aliter declarat Ocham. lib. 3. primæ partis ſui dialogi. ca. j. dicens, ꝙ credere implicite eſt alicui uniuerſali, ex quo multa ſequuntur, firmiter aſſentire, & nulli cõtrario pertinaciter adhærere, & ideo qui firmiter tenet omnia tradita in ſcriptura, & non adhæret ptinaciter alicui aſſertioni contrariæ ueritati ortodoxæ, fidem catholicam inuiolatam tenet & integram, & eſt catholicus cenſendus. & s. Bona. in d. lib. 3. diſtin. 25. inquit, ꝙ credere implicite, eſt credere in generali uniuerſaliter omne qđ credit ſacroſancta mater Eccleſia, ita ꝙ in particulari a nullo illorum diſſentiat, nec aliquem articulorum diſcredat.

32 Et licet † oportunum ſit omnibus non ſolum credere omnes articulos implicite, ſed etiam quoſdam explicite poſt aduentum Chriſti, non tamen eſt neceſſarium omnibus, maxime ſimplicibus credere omnes explicite, ſed illis potius conuenit, qui officium docendi & prædicandi aſſumunt, ſicut ſunt habentes curam animarum, & qui ſunt prædicatores uerbi Dei, & Doctores ſacræ ſcripturę, & quorum conuerſatio uerſatur circa fidei ueritatem. Patet igitur, vulgus, cuius contemplatione, ut dicitur traducitur ſacra ſcriptura in linguam vulgarem, non teneri, nec poſſe totam ſacram ſcripturam noſce, ſed ſufficit ſcire dominicam orationem, ſymbolum fidei, mãdata Dei, præcepta Eccleſiæ, quæ palam in Eccleſijs tradũtur, nec totius ſacræ ſcripturæ cognitio omnibus eſt neceſſaria, hoc enim quaſi impoſsibile eſſet, & impoſsibilium nulla eſt obligatio. l. impoſsibilium. ff. de regu. iur. & teſtante Beato Hieronymo. ſi quis diceret Deum nobis præcepiſſe impoſsibile, anathema ſit, & ad prædicta uide omnino. s. Tho. in 2. 2. q. 2. arti. 6. & 7.

33 Et quia † de prædicatoribus uerbi diuini facta eſt mentio, diſcat qlibet qualem oporteat eſſe eum qui populo Ieſum Euãgelizat, ille ergo, q in Eccleſia Dei ad populum declamat operã det ut ꝑceptis reſpõdeant opera.

opera. Qui enim fecerit & docuerit, is magnus uocabitur in regno cœlorum. Vis quidem delicta efficaciter arguere, fac in te non inueniant alij quod redarguant, humilitatem doces, ipse mitis esto, ad patientiam hortaris, ab iracundia recede, stupra detestaris, & adulteria, castitatem serua. iustitiam doces, & in uicia inueheris, nihil improbe tu agas, unde laudis quoque humanæ uitanda tibi captatio est, non iactandum ingenium, nõ uariarũ rerũ ostentãda cognitio ut in suis plectionibus facere consueuerunt poetarum & oratorum interpretes, sed, proh dolor, audio plures esse, qui nihil horum, qui prædicant agunt, superbi sunt, uoraces, ambitiosi, iracundi, inuidi, auari, luxuriosi, & ad bonũ alteriũs pigri, tenta eos, & experimentũ facies, & quando mulierculatũ consortia sine dedecore inire non ualent, colloquia monacharũ, uiduarũque diuitũ sibi prætextu pietatis procurant, & ab eis mutuo pecunias sugellant, quas nunq̃ sine iudice reddunt, sed hos deuita, quia in penetralibus suis grauiora agunt, sunt enim pharyseorum, hypocritarũ sectatores, contra quos Christus inuehitur Matthæi. 23. loquor tñ de talibus, si qui sunt, salua semper reuerentia bonorum, uerbum tamen diuinum semper bonũ est audire qualiscunque sit ipsius prædicator. iuxta præceptum Domini Mat. c. 23.

34 QVOAD † SECVNDVM uero, ꝙ translatio Bibliæ in uulgarem linguam sit damnosa. periculosa, siue scandalosa idiotis, hoc manifeste perpenditur, cum enim idiota legerit passus sacrę scripturæ in uulgarem linguam traductæ, cuius interpres non habetur uulgaris, prolabetur in errores infinitos, falsum pro uero intelligens, & sic daretur ansa facilis cadendi in hæresim, ut patet ex pluribus pauca exempla, dic mihi quomodo populus rudis, seu muliercula intelligens de Christo, de quo scriptum est Psalm. xxj. Deus Deus meus quare me dereliquisti, longe a salute mea uerba delictorum meorum, nunquid intelliget, ꝙ Deus dereliquit eum? absit cum ipse Christus esset uerbum Dei Deus, nunquid etiam intelliget Christum fuisse peccatorem? absit, cum peccatum non fecit, nec inuẽtus est dolus in ore eius. 1. Pe. 2. intelligenda est ergo illa authoritas. Secundum catholicos expositores, ꝙ in ea loquitur Christus secundum August. & magistrum in glos. dicentes quare me dereliquisti, idest pœnæ, & culpæ exposuisti me, cum & Deus esset, non enim dereliquerat cũ Deus cum esset verbum Dei Deus. Sed pro nobis hoc dicit, qui in eo sumus vnum vt membra, & sumus corpus eius, corpus enim Christi est Ecclesia, pro qua etiam verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & Augustinus in eodem loco inquit, Quare dicit dereliquisti me, nisi quia nos ibi eramus, nisi quia corpus Christi est Ecclesia. Sequitur longe a salute mea uerba delictorum meorum, de quo dictum est qui pecca-

tum

tum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius, quomodo dicit delictorum meorum, niſi quia & pro delictis noſtris ipſe præcatur, & delicta noſtra ſua delicta fecit, vt iuſtitiam ſuam noſtram iuſtitiam faceret. Quid inſuper diceret inepta anus, de illo uerſu, Pſalm. 37. Non eſt pax oſſibus meis a facie peccatorum meorum, & in Pſal. 39. Circundederunt me mala quorum non eſt numerus, comprehenderunt me iniquitates meæ & non potui ut uiderem, & illud Pſalm. 40. Domine miſerere mei, ſana animã meã, quia peccaui tibi, quæ authoritates de Chriſto intelligũtur ſecũdum catholicos tractatores, ſine quorum explanatione nullus niſi diuino numine illuſtratus poſſet illas intelligere, ſine diſcrimine erroris uel ſcandali. Si enim hæretici hæbraicas græcas & latinas literas docti, q potuerunt catholicorum expoſitiones legere ob prauam intelligentiam ſacræ ſcripturæ prolapſi ſunt in plures errores, quanto magis prolabetur rudis populus in infinitos errores, qui ſolũ corticem literæ, nõ ſenſum ſeu medullam illius animaduertet, & propterea dicebat Diuus Hieronymus in Epiſtola ad Galatas, & habetur in c, Marcion. j.q.j. non putemus in verbis ſcripturarum Euangeliũ eſſe, Sed in ſenſu, non in ſuperficie, ſed in medulla, non in ſermonum folijs, ſed in radice rationis, Intentio enim uerbis præfertur. c. humanæ aures. 22. q. 2. l. ſcire leges. ff. de legib. In hoc uerificari poteſt, quod inquit Paulus. 2. ad Corinthi. 3. litera enim occidit ſpiritus autem viuificat, & communis intelligentia ad id inducitur, nam per literam uetus teſtamentum, per ſpiritum nouum intelligitur, quia iudæi ſolum ad corticem literæ reſpiciunt, non autem ad id quod per literam importatur. Inde inhærentes cortici literæ, non ſenſui iudayzare dicuntur, & non eſt dubium in legem eum committere qui uerba legis amplexus contra legis nititur uoluntatem. l. non dubium. cum gl. in uerbo. amplexus. C. de legib. & Bal. in l. quicunque. colu. 3. C. de ſer. fugi. merito ergo litera ipſa ſic intellecta abſque ueræ intelligentiæ ſpiritu legẽtes adducet in errores, prout teſtimonio diui Hieronymi cõprobari poteſt, qui ad Galatas inquit. non opera carnis diuinorum uoluminum hyſtoria continet, non ualde eos iuuans, qui ſic eam intelligunt ut ſcripta eſt, nam eodem Hieronymo atteſtante ſuper Marcum cap. tertio. conſuetudo eſt diuinæ ſcripturæ allegorice loqui, & cum aliud dicat, aliud uelit intelligi. Quomodo ergo populus ſenſus myſticos intelliget, qui uix uerba ipſa capere poteſt, ſi enim ſic eſſet, ut occulta ex ſolis uerbis caperentur, ad quid membranas tot occupant interpretationes catholicorum doctorum, & gloſemmata. Et ad quid ultra dicet lector idiota, cum apud Marcum legerit Chriſtum hora tertia crucifixum. & in Luca hora ſexta, nõne dicet Euangeliſtas ad inuicem aduerſos, neſciet enim concordantias ad

id &

id & ad alia plura ſimilia prima fronte contraria,quæ dantur ab Auguſt. & ab aliis authoribus catholicis, iudæi enim crucifixerũt lingua hora tertia,milites uero manibus hora ſexta.cap.periculoſe.de pœn.diſt.j.Quid inſuper,cum in ſacra ſcriptura attribuantur Deo membra humana, non ne cenſebit Deum humana membra habere,uti fuerunt nonnulli hæretici uocati Antropomorphitæ.pro eo,ꝙ ignorantia ruſtica Deum habere humana membra,quæ in diuinis libris ſcripta ſunt,arbitrantur.Antropos enim græce,latine homo interpretatur, ignorantes uocem domini, qui ait ſpiritus eſt Deus,incorporeus eſt enim, nec enim membris diſtinguitur,nec corporis mole cenſetur,ut in cap.quidam autem.§.Antropomorphitæ.24.q.3.Quid demũ dicent Neophiti de iudayſmo ad chiſtianitatẽ conuerſi, cum Bibliam ipſam uernaculo ſermone traductam lectitauerint,ubi de paſchatis iudæorum inſtitutione & celebritate, de feſtorum, Sabbatorum,ieiuniorumque ſolemnitate,ac aliarum cerimoniarum obſeruantia late pertractatur,quæ cum uiderit ea a Deo inſtituta,per Moyſem promulgata, nõne ea dicent durare,cum in ſignum fœderis perpetui putauerint edicta,& cum ipſi dum eſſent in iudayſmo ea imbiberint,nũc tenatius obſeruabunt.Et utinam ij ſoli in hac cecitate permanerent, nec alios ad hæc traherent qui neſciunt quomodo, & quãdo illa ceſſauerint, & quòd omnia patribus illis in figuris contingebant,adeo, ꝙ eorum obſeruatio,quæ tunc Chriſtum uenturum ſignificabat,& erat tunc neceſſario tenenda,nunc eſt peſtifera, & illa obſeruantes in hæreſim damnatam incidunt,& contra eos tanquam contra hæreticos eſt procedendum.cap. contra chriſtianos.de hære.lib.6. Denique concludendum eſt periculoſam damnoſamque eſſe Bibliæ in uulgarem ſermonem trãſlationem per prædicta & alia quæ a pluribus ſcripta ſunt in quendam qui in ſuis operibus contrarium cenſuit.

35 Accedit†ad prædicta,ꝙ tanta eſt dignitas & ſublimitas ſacræ ſcripturæ,ꝙ non niſi per reuelationem diuinam intellectus uerus nonnullorum in ea contentorum haberi poteſt,immo intelligens ſacram ſcripturã aliter quàm Spiritus Sanctus flagitat,a,quo ſcripta eſt, licet ab Eccleſia non receſſerit,hæreticus tamẽ appellari poteſt.c.hæreſis.22.q. .legitur enim actuum.7.cap.quòd dicit Philippus Eunucho legenti Eſaiam prophetã, putas ne intelligis quæ legis,qui ait,quomodo poſſum,ſi non aliquis oſtẽderit mihi,quaſi diceret,nullo modo,ex quibus uerbis habetur, ꝙ ex uerbis ſcripturæ, quæ legerat Eunuchus non poteſt aliquis primum intellectum ipſorum colligere,niſi ab alio doceatur, ergo ratione ſimili aliorũ q̃ ſunt æq;,uel magis obſcura, non poteſt primus intellectus haberi, niſi reuelatis appareat,& ideo Pſalm.117.præcabatur Deum dicẽs. da mihi

intel-

intellectum & ſcrutabor legem tuam, plura enim ſunt in lege ueteri, quorum nulla ratio poteſt per hominem ad literam aſsignari, quare præcepit illa Deus filijs Iſrael, ſicut illud eſt, non arabis in boue & aſino, Item non indues ueſtem lana linoque contextam, Item alibi, non ſeres agrú diuerſo ſemine, ut habetur in gloſ. cap. ſed penſandum. 6. diſtin. & per conſequens primus intellectus talium contentorum in lege abſque reuelatione haberi non poteſt, ſunt enim in ſacra ſcriptura latẽtia myſteria, & ſenſus abſconditi, & ſignanter de libro leuitico ſcribitur, ꝙ ſingula ſacrificia immo ſingulæ penè ſyllabæ, & ueſtes Aaron, & totus ordo leuiticus inſpirant cœleſtia ſacramenta, & de Apocalipſi Ioannis dicitur, ꝙ tot habet ſacramenta, quot uerba. Quis inquàm poſſet enarrare altitudinem & profunditatem prophetarum, ut beatus Hieronymus inquit de propheta Amos in prologo Bibliæ. c. 7. ibi, quis enim digne exprimat tria & quatuor ſcelera Damaſci. Et ideo merito idem Hieronymus in eodem prologo. c. 6. deplorabat calamitatem ſuorum temporum, in quibus licet ſine præuio monſtrante ſemitam in ſcripturis ſanctis quiſquàm ingredi non poſsit, ſicut æque de alijs etiam artibus mechanicis eſt cenſendum, nihilominus tamen ſola ſcripturarum ars eſt, quam ſibi omnes paſsim uendicant, ut dici poſsit, ſcribimus indocti doctique poemata paſsim, hanc garula anus, hanc delirus ſenex, hanc ſophiſta uerboſus, hanc uniuerſi præſumunt, lacerant, docent anteq̃ diſcant, quod confirmatur authoritate Diui Gregorij ſuper Ezechielem homelia. xv. inquientis. ſcriptura ſacra tota quidem propter uos ſcripta eſt, ſed non tota intelligitur a uobis. Quomodo ergo idiota legens Bibliam in uulgarem ſermonem traductam poterit intelligere myſteria & ſacramenta in uerbis occulta, & latentia ſine inſtructore, & utinam ſola ignorantia eſſet contentus, ut non incideret in errores penè infinitos, qui faciliter profluere poſſunt ex cortice uerborum, ut ſupra tactum eſt. Quid inquam dicturus eſt idiota cú cantica canticorum Salomonis perlegerit, ubi ſuperficies uerborum uidetur continere amorem carnalem, laſciuum, & inhoneſtum, nonne erronee dicet cantilenas illas eſſe editas ab amatore uoluptuoſo ad mulierẽ amatam, hoc quidem indubie arbitrabitur, ex quo ſine diuina reuelatione, & abſque catholicis doctoribus temerarie aggreditur illa legenda. Et propterea ad propulſandum hoc ſcandalum dicunt aliqui edicto iudæorum olim cautum fuiſſe ne quis plebeius & popularis præſumeret legere canticum canticorum Salomonis, nec tria prima capitula geneſeos, nec primum capitulum Ezechielis prophetæ, nec totam illam partem a 44. capitulo uſque ad finem eiuſdem libri, eo ꝙ in ijs quatuor partibus continentur myſteria & ſecreta profundiſsima & ineffabilia, ideo ſolis peritiſ-

peritissimis magistris conceditur huius studium & lectio, horum testis est Hieronymus in præfatione quatuor homeliarum, quas edidit super cãtica, & ideo arbitror optima ratione a generalibus inquisitoribus Hyspaniæ sancitum esse, nequis Bibliam uulgaris sermonis habeat legatue, cum experimento compertum sit hinc multa scandala & pericula animarum esse suborta.

SVMMARIVM.

1 *An ad hoc ut aliquis sit censendus hæreticus necessario requiratur pertinacia.*
2 *Pertinacia requiritur ad constituendum quem hæreticum.*
3 *Intellectus.c.dicit Apostolus.24.q.3.*
4 *Plura ad intellectum dicti.c.dicit Apostolus.*
5 *Dictio, maxime, &, præsertim, idem important, & in eis non procedit argumentum a contrario sensu.*
6 *Veritatem quærens & sequens doctrinam patris sui habet aliquam excusationem ab hæresi.*
7 *Pertinacia requiritur ad constituendum aliquem hæreticum.*
8 *Pertinax hæreticus dicitur qui prædicat fidem nostram esse falsam.*
9 *Contumax & pertinax æquiparantur in iure, & de uno ad alterum licita est argumentatio.*
10 *Equiparatis duobus in iure, statutum in uno habet locum in altero.*
11 *Hæreticus pertinax est qui dicit se nolle desistere ab errore.*
12 *Contumax manifestus est qui dicit se nolle uenire.*
13 *Protestans quòd non intendit dicere contra fidem excusatur a fide.*
14 *Protestatio quam faciunt prædicantes quòd non intendunt aliquid dicere contra fidem est multum a iudicibus attendenda.*
15 *Prædicans seu aliquid dicens contra fidem catholicam sine protestatione est hæreticus tenendus.*
16 *Ignorantia asinina est ignorare quæ in Ecclesia quotidie ennunciantur.*
17 *Ignorantia periti in arte non excusat eum si in ea delinquit.*
18 *Prædicans seu dicens aliquam propositionem contra fidem sine protestatione quomodo potest excusari.*
19 *Dubia facta uel uerba in melius sunt interpretanda.*
20 *Profitentes errorem hæreticorum sunt hæretici manifesti.*
21 *Professio multis modis capitur in iure.*
22 *Professio capitur pro secta seu disciplina.*
23 *Intellectus.c.super quibusdam.§.j.de uerb.sig.*

Verba

24 *Verba cui non conueniunt nec legis dispositio conuenit.*
25 *Hæretici sunt manifesti, defensores errorum hæreticorum.*
26 *Hæreticus manifestus est qui coram suo prælato conuictus est de hæresi.*
27 *Notorium & euidens quid sit.*
28 *Confessio iudicialis potest reuocari usque ad sententiam.*
29 *Pertinacia hæretici confessi quomodo probetur.*
30 *Pertinacia an probetur ex uerbis uel factis hæreticalibus.*
31 *Hæretici condemnati a suis prælatis pertinaces censentur.*
32 *Sententia iudicis præsumitur iusta nisi sit interposita appellatio.*
33 *Solutio ad.c.super quibusdam.de uer.signi.*
34 *Intellectus ad.c.Ait Cælestinus.24.q.1.*
35 *Intellectus.c.Hæc est fides.24.q.1.*
36 *Lex licet non distinguat, ex aliqua alia.l.uel canone distinguere possumus,*
37 *Intelligere sacram scripturam aliter quam Spiritus Sanctus docuit quomodo intelligitur.*
38 *Hæreticus etiam occultus ab ecclesia separatus est.*
39 *Intellectus.c.j.de hære.*
40 *Hæreticus est siue sit inuentor hæresis siue sectator.*
41 *Hæreticus iudicandus est qui palam tenet hæresim, licet in occulto sit fidelis.*
42 *Hæretici uolunt habere sequaces, & uolunt haberi singulares.*
43 *Hæretici frequenter fiunt causa assequendi principatum.*

VIGESIMA NONA QVAESTIO.

1 VIgesimo nono † Quæro, An ad hoc ut aliquis sit censendus hæreticus necessario requiratur in illo pertinacia, ut est dictum supra.q.2.& prima facie uidētur multa iura non requirere in hæretico pertinaciam, immo sine ea, censent aliquem esse hæreticum.ut probatur in c.super quibusdam.§.j. de uerbo. sign. ubi dicit illos intelligendos esse manifestos hęreticos, qui contra fidem catholicam publice prædicant.aut profitentur, seu defendunt eorum errorem, uel qui coram prælatis suis conuicti sunt, uel confessi, uel ab eis sententialiter condemnati super hæretica prauitate, in quibus uerbis nulla fit mētio de pertinacia, si singulas partes alternatiue seu disiunctiue orationis prædictæ perspexerit, quinimmo ex illo tex.euidenter colligitur, ꝙ quicunque publice prædicat contra catholicam fidem, licet non pertinaciter erret, est dicendus hæreticus, quod probatur in c. Ait cœlestinus.24.q.1.ubi Nestorius & eius sequaces ex quo contra fidem catholicam prædicare cæperunt

runt excommunicandi & alios deponendi amiserunt potestatem, & sic hæretici iudicantur,& tñ ibi non attenditur nec mentio fit de aliqua pertinacia in prædicantibus contra catholicam fidem. Accedit ad hoc text. in c. Hæc est fides. 24. q. 1. ubi diuus Hieronymus Papam alloquens inquit. Si autem hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me inculpare uoluerit se imperitum aut maliuolum uel etiã non catholicum, sed hæreticum comprobabit, ubi etiam nõ fit mentio de pertinacia ad iudicandum aliquem hæreticum,& pro hoc facit tex. in cap. j. 24. q. 1. ubi dicitur, ꝙ omnis incidens in hæresim damnatam eius damnationis se participem facit,& sic ibi ad constituendum hæreticum sufficit ꝙ in damnatam hæresim incidat, non facta differentia siue pertinaciter siue non pertinaciter inciderit,& idem habetur in c. maiores. xxiiij. q. j. ꝙ quisquis erroris. i. hæresis communicator existeret principali sententia damnationis eius esset obstrictus,& idem deciditur in c. Acatius. ea. cau. & q. quod corroboratur in c. hæresis. 24. q. 3. ubi dicitur, ꝙ quicunque aliter scripturam intelligit, quam sensus Spiritus Sancti flagitat a quo scripta est, licet ab Ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest, ubi de pertinacia nulla habetur mẽtio. Accedit. c. j. de hæret. dicens, quòd dubius in fide infidelis est,& sic dubitans de fide etiam non pertinaciter, hęreticus est, quia in dubitante non requirit pertinaciam. c. aperte. 24. q. 1.& dicit tex. in c. audiuimus. §. sinautem, ea. causa,& q. quòd siquis ex corde suo nouam hæresim cõfinxerit, ex quo talia prædicare cæperit, non potest deijcere quemq̃ iam prostratus. s. per hæresim, ut dicit ibi glo. & sic iste prædicans, licet non pertinax, hæreticus censetur. Pro ijs facit hæc ratiocinatio, fides quæ non est firma, non est uera fides, hinc dicitur in c. firmiter credimus. de Summa Trin. quòd omnis catholicus firmiter credere debet,& etiã in symbolo Athanasij continetur, hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit saluus esse non poterit. fides ergo debet esse firma, sed dubitans in fide, q̃uis non pertinaciter, non habet fidẽ firmã, sed infirmã teste Bernardo, qui libro quinto ad Eugenium Papam ait, fides si habet hæsitationem infirma est, ergo dubitans de fide nõ habet veram fidem, & cõsequẽter non catholicus sed hæreticus est cẽsendus. Item ad esse hæresis nõ requiritur pertinacia, sed tãtum ꝙ sit dogma peruersum. c. inter hæresim. 24. q. 3. ergo nec ad esse hæreticum requiritur pertinacia, sed tãtum assensus erroris seu falsæ doctrinæ. insuper in c. hæreticus. ea. causa.& q. diffinitur hęreticus,& ibi nulla fit mẽtio de pertinacia, ergo uel diffinitio illa est defectuosa, uel pertinacia nõ requiritur ad esse hæreticum. Vltimo hæreticus dicitur multis modis, ut tangitur in gl. in c. inter hæresim. ea. cau.& q. utpote dubius

in

in fide, simoniacus, excommunicatus, ut late dixi in rubri. de hæreti. lib. 6. q. 13. & in ijs non requiritur pertinacia. per quæ singula uidetur dicendum quem posse iudicari hæreticum quàmuis non reperiatur in eo pertinacia.

2 SED † IIS NON obstantibus puto contrarium esse uerius, hoc est necessariam esse pertinaciam ad censendum quem esse hæreticū, prout dixi supra in 2. & 3. q. & hoc magis cōfirmatur per tex. in c. dicit Apostolus. 24. q. 3. ubi dicitur, qui sententiam suam q̄uis falsam, atque peruersam, nulla pertinaci animositate defendunt (præsertim, quam non audacia suæ præsumptionis pepererint, sed a seductis atque in errorē lapsis parentibus acceperint, quęrunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint) nequaq̄ sunt inter hæreticos deputandi, ubi efficaciter probatur, ꝙ quis non est censendus hæreticus si non defendit errorem suum pertinaciter, & sic ad constitutionem hæretici pertinacia requiritur, a contrario sensu, quod est ualidum. l. conuenticulam. C. de Episco. & cle. cum alijs.

3 Nec † mihi placet si diceretur ꝙ ad hoc ut tenens falsam sententiā contra fidem non sit iudicandus hæreticus, quatuor requiruntur iuxta illum tex. Primum, ꝙ nulla pertinaci animositate illam erroneam sententiam defendat. Secundum, ꝙ talem sententiam non audacia suæ præsumptionis inuenerit, sed a seductis parentibus, & in errorem lapsis acceperit. Tertiū, ꝙ quærat cauta sollicitudine ueritatem. Quartum, ꝙ paratus sit corrigi cum inuenerit, quicunque ergo haberet hæc quatuor requisita secundum hoc non esset iudicandus hæreticus, Sin autem unum istorum deficeret, esset hæreticus censendus.

4 Quia † cum ad constitutionem unius, plura requiruntur, uno deficiēte non constituitur, sicut domus conficitur ex tecto & duobus parietibus, uno pariete uel tecto deficiente non est domus. l. solum. ff. de rei. uendi. & l. eum qui edes. ff. de usucapio. facit. l. si hæredi plures. ff. de condi. insti. Ad hoc dico, ꝙ hæc quatuor collecta ex. d. c. dicit Apostolus. non sunt necessaria copulatiue ad excusandum aliquem ab hæresi, quia sicut ad constitutionem hæretici, sufficit ꝙ errans sit pertinax uere uel præsumptiue, uere dico, quia defendit errorem suum, præsumptiue quia a canone præsumitur pertinax, ut late dixi supra in 2. q. ita ad excusationem errantis sufficit cessare in eo pertinaciam, quàmuis alia de quibus in d. cap. dicit apostolus non concurrant, quia contrariorum eadem est disciplina. l. j. §. uideamus. ff. de ijs qui sui iur. sunt uel alie. Secundum patet, quia ad excusationem hæretici non sufficit, siue hæresim ab alio didicerit, siue ex corde suo nouam hæresim confixerit. tex. est in c. j. iūcto. c. audiuimus. §. sin autem.

tem.24.q.j.nam,ut ibi dicit tex.omnis hæreticus aut iam damnatam hæresim sequitur aut nouam confingit, & in ijs quæ fidei sunt non multum distat in uicio, uel decipere posse uel decipi christianum,ut est tex.iuncta glo.in c.si cupis.xvj.q.j.maxime quando erraret in ijs quæ sunt de iure naturali,vt dicit Cardi.in clem.j.§.porro.de Summa. Trinitate.uel in ijs quorum est publica prædicatio in loco,quia quæ publice dicuntur,& ab omnibus sciuntur ignorare non licet.c.in tua.qui matri. accusa.Abbas in c.j.col.3. de postul. præla.Bar. in l.si tutor petitus. C.de peri.tuto.cle.unica.§.si.de concessio.præben.& non excusatur receptans bannitum propter ignorantiam,quando erat notorium in ciuitate ꝙ erat bannitus.secundum Bart. in l omnes.C.de agri.& censi.lib.xj.cum alijs, ut tradunt moderni.in l.Titius.§.Lucius.ff.de liberi.& posthu. late per dominos de rota.in decisi.444.extra rotam petebatur.Tertium etiam patet, quia quando quis est errans in ijs quæ fidei sunt, quamuis non quærat cauta sollicitudine ueritatem,nihilominus cum eidem ueritas ostenditur si ipse non est ptinax in defendendo errorem, sed est paratus corrigi,non est iudicandus hæreticus.c.Hæc est fides,in glo.24. q.j.tex.est in cap.qui in Ecclesia. 24.q 3.& sic patet ꝙ ad excusationem hæretici sufficit,ꝙ non sit pertinax,quamuis errorem habuerit a se uel ab alijs,& non quærat cauta sollicitudine ueritatem, sed sufficit ꝙ sit semper paratus corrigi, si id quod sentit falsum sibi ostenderetur esse contra fidem, aut contra determinationem Ecclesiæ sanctæ, ut ex præmissis clare deducitur.Non obstat.d.c.dicit apostolus. in uerbo.præsertim,quia mens conditoris est dicere nō esse hæreticum eum qui non est pertinax & est paratus corrigi,siue ab alijs doctus fuerit illam hæresim,siue a seipso illā confixerit, & siue cauta sollicitudine ueritatem quæsiuerit, siue non,uerum est tamen ꝙ multo maior ratio militat vt non sit iudicandus hæreticus, qui absque eo quòd non est pertinax & est paratus corrigi fuit doctus illam hæresim a parentibus lapsis, & etiam quia curat cauta sollicitudine ueritatem.

5 Et hoc † probatur per illam dictionem,præsertim,cuius natura est,vt dicat idem in casu contrario,sed maiorem rationem in expresso,vt de dictione,maxime,idem importante dicit glo.in l.illud.ff.ad l.Aqui.Abbas in capitulo.firmiter.§.una.col.fi.de Summa Trin.& fide cath.& in c. ad abolendam.de filiis præsbyte.& tali casu non pōt summi arg.a contrario sensu.ut de dictione, etiam, scribit Iacob.Butri. in l. conuenticulam.C.de episcop.& cleri.ut tradit do. Ias. in l.j. in prin.col.vj.ff.de of. eius cui mandata est iurisdi.&,præsertim,exponitur.i.maxime,ut dicit Archi.in c.cū cōtumacia.de hære.lib.6.& in c.dudum.de præben.lib.6.

ſcribit Alberi.de Roſate in ſuo dictionario,in verbo,præſertim, & Bart. Brixien.in ſuo repertorio.in verbo,præſertim.

6 Et hæc † cauta ſollicitudo inquirendi ueritatem erroris in quo erat ille,& dogmatizatio parentum ad hoc poſſent prodeſſe,vt minor ſuſpicio hæreſis contra illum inſurgat, & ſi in aliquo eſſet culpabilis mitius cum eo agatur,ut eſt de mente.d.c.dicit apoſtolus.ponderando,ut dixi,illam dictionem,præſertim,facit,quia patris veſtigia filius imitatur.ca.dominus noſter.lvj. diſt.nec poteſt filius facere niſi quod viderit patrem faciẽtem c.ſaluator.in fin.de conſe.diſt.ultima.& ſæpe ſolet filius ſimilis eſſe patri.gloſſ.in l.quiſquis.C.ad l.Iuliam maieſta.& diſcipulus magiſtrum ſæpe ſequitur.c.cum beatiſsimus.24.q.j. Spe.tradit in prohemio ſui operis.§.cæterum,& quærens conſilium petitioris excuſatur in ſindicatu. Saly.in l.fi.C.de pœna.iudi. qui male.iudi.& habens conſilium vnius excellentis doctoris excuſatur ab expenſis,ut ſcribit Ioan.And.in c.j.de cõſti.libr.6.Abbas in c.calumniam.de pœnis.cum alijs,ut tradit Dec. in l. iuris ignorantia.C.qui.admi. Et ſic quærens ueritatem ab alijs & ſequẽs doctrinam ſui patris aliquam recipit in geſtis ſuis excuſationem, & ita eſt dicendum in d.ca.dicit apoſtolus.

7 REDEV'NDO † IGITVR ad propoſitum, ꝙ pertinacia requiratur ad conſtituendum quem hæreticum,hoc probatur authoritate diui Auguſtini in c.qui in Eccleſia.24.q.3.vbi inquit. ꝗ in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid prauumque quid ſapiunt,ſi correcti ut ſanum rectũque ſapiant reſiſtunt contumaciter, ſuaque peſtifera & mortifera dogmata emendare nolunt ſed defenſare perſiſtunt,hæretici ſunt.Ex quibus verbis perſpicue colligitur omnes qui in Eccleſia Chriſti morbidum prauumque quid ſapiunt, non eſſe ſtatim hæreticos iudicandos,ſed qui pertinaces ſunt in prauis ſuis dogmatibus, itaque ſiue correcti reſiſtant, ſiue emendare nolint, ſiue etiam defenſare perſiſtunt, illud quod prauum in Eccleſia ſentiunt, hæretici iudicantur. Et hic poſſunt colligi tres modi cognoſcendi pertinaciam alicuius in Eccleſia Dei aliquid male ſentientis. Facit ad prædicta, quia errantes qui quærũt a catholicis ueritatẽ non ſunt repellendi.c.ſciſma.24.q. j. & qui quærunt ueritatem non ſunt pertinaces,ergo a contrario ſenſu apparet,ꝙ pertinacia requiritur ad iudicandum quem hæreticum.paratus enim corrigi non eſt iudicandus hęreticus, ut dicit apoſtolus, quod probatur in cap.damnamus. in fin.de Summa Trini. vbi licet Abbas Ioachin erraſſet in fide, ex quo erat paratus corrigi non fuit damnatus hæreticus. Præterea hæreſis dicitur ab electione, quia unuſquiſque eligit eam diſciplinam quam putat meliorem. cap. hæreſis. xxiiij. quæſt. 3. ſed electio firmam importat adheſionem,

hæsionem, quia quod ex electione fit quasi ex habitu firmato procedit, ergo ad esse hæreticum requiritur ꝙ firmiter adhæreat errori suo, & sic quòd sit pertinax. quotupliciter autem pertinacia capiatur, explica ut dixi supra in q. 3.

AD EA VERO QVAE in contrarium adducta sunt respondendum est. Et primo ad.c.super quibusdam. §. j. distinguendo de illo qui publice prædicat contra fidem, an sit censendus hæreticus pertinax. Deinde discurremus per singula uerba dicti.§.

8 Aut † enim quis prædicat forsan contra fidem catholicam, dicens illam esse falsam, dubiam, uanam, & insanam, talis indubitanter est hæreticus manifestus, nam talis sine manifesta pertinacia inueniri non potest, quia non est paratus corrigi per fidem christianam, si non reputat eam ueram, certam, & sanam, & sic manifestus hæreticus, & pertinax est censendus, vt in d. §. ubi nota ꝙ circa hanc materiam iura æquiparant hæc duo aduerbia, contumaciter & pertinaciter, vt probatur in d. c. qui in Ecclesia. in uerbo, contumaciter, & iuncto.d.c. dicit apostolus. in uerbo, pertinacia, cle. 1.§. sanè. in uerbo, pertinaciter, de usuris, ubi etiam probatur ꝙ pertinacia requiritur ad iudicandum quem hæreticum. in extra uaganti. inter nonnullos. de verb.sig. in princ. facit. ca. cum contumacia. de hæreti.lib.6.

9 Et ideo † de contumace ad pertinacem licita erit argumentatio tanquam a pari. seu a ratione idemptitatis, unde dicitur, ubi eadem ratio idem ius.l.non possunt.ff.de legib.l.si Ticio.§.fi.ff.de acqui.poss. c.multi.in fi.2.q.1.

10 Et quando † duo æquiparantur a lege, statutum in uno ex æquiparatis censetur statutum in altero, ut est glo.in l. si quis seruo persuaserit, & ibi Bart. & alii notant.C.de ser.fugi.gloss.expressior in l.quod uero contra. ff.de legib. scribunt late moderni.in l. 1.ff.de lega.1.D.Iaso.in auth. si quas ruinas.C. de sacros. Eccles.l.fi.C.de inoffi.testa. Alex.de Imol.in l. si postulante. ff. ad Trebelli.& l. centurio.colum. 2.ff.de vulga. & pupillari substitutione. in lege. Gallus. §. quid si tantum. ff. de libe. & posthum. colum. 4.

11 Pro † tanto dico, quod si contingat aliquem prædicare contra fidē aliquem errorem, qui fidei obuiat christianæ, protestando ꝙ nunquam ab assertione sua desiisset, talis quidem pertinax est, & non paratus corrigi, & ideo est censendus hæreticus, & in hoc etiam casu intelligitur. d. §. 1.d.c.super quibusdam.

12 Nam † sicut ille dicitur manifestus contumax patenter, & existenter, qui dixit se nolle uenire, ut in c.uenerabilibus.§.secus autem.de senten.

exco.lib.6. Bar.in l.Diuus.ff.de in integ.resti.& Bal.in l.fi.eod.tit.gl.& ibi Cardi.in 6.q.de dolo.& contu.cum alijs,ut scribit Fely.in ca. quo ad consultationem.col 12.de re iudi.Bal.in consi.338.ad euidentiam. libr. 1.dominus Ias.in l. qui Romæ.in princ.col.2.ff.de verb.oblig.& Barto. per Alexan.in consi.81.incipien.stantibus ijs.lib.4.sic pari ratione est di cendus iste prædicator manifestus pertinax, inquiens ꝙ nunquam ab asfertione sua desistet,præsupposita æquiparantia in hac materia, contumaciæ,scilicet & pertinaciæ, ut supra dixi. Verba enim sunt signa earum quæ sunt in anima passionum, idest desideriorum, uel contrariorum,vnde lingua est nuncius,organum,intellectus,tuba,& præco,ut dicit Bald. in consi.scismatis.col.x.& sunt declaratiua intentionis nostræ. l.Labeo. §.idem Tubero.ff.de supellecti.legata.l.de quibus.ad fin.ff.de legib.l.ne pos Proculo.ff.de uerbo.signifi.

13 AVT † ALIQVIS prædicat publice contra fidem, protestando,ꝙ nihil intendit contra fidem orthodoxam tenere, uel temere defendere, & talis non est censendus pertinax, quia non errat ex malicia seu pertinacia,sed ex simplicitate,uel ignorantia,ideo non est censendus hæreticus, nec ex sola tali publica prædicatione debet hæreticus reputari, & ijs protestationibus hodie utuntur prædicatores, disputatores, & scriptores, ne de hæresi inculpentur, & sic in hoc casu non habet locum dispositio dicti.§.1. quem uero effectum habeant eæ protestationes dixi supra late in q.12.

14 ADVERTENDVM † est tamen circa huiusmodi protestationes, quo animo dicantur,nam ut inquit Hieronymus in Epistola ad Panucium,frequenter hæretici,dum coguntur subscribere, ne de Ecclesia expellantur,suum errorem palliant fictis uerbis, & ea temperant & ordine uertunt,ut catholicam credantur tenere sententiam & quam se tenere uerbis simulant corde negant, & quod sermone coguntur dicere,mente damnant,& si quando aperta blasfemia publice auribus fuerit reuelata,& uiderint contra se audientium turbam circumfremere, tunc simplicitate simulata dicunt audiuisse se primum,&magistrum dicere nesciũt, cumque eorum scripta tuentur,uoce negant,quod literis profitentur.Et ideo cum tenentes doctrinam hæreticam protestantur, ꝙ nõ intendũt, dicere contra fidem,& Ecclesiæ determinationem,non faciliter tali protestationi est standum,sed subtiliter inquirendum, ne hæreticorum decipiat nos disciplina,quoniam frequenter repertum est, ꝙ asserunt fidem esse,quod ipsi credunt,& ipsam suam sectam dicunt Ecclesiam, ut dicit Augusti.contra Donatum, unde cum catholicus audit fidem & Ecclesiam, intelligit fidem catholicam, & Ecclesiam Romanam, hæreticus uero

uero intendit fidem suam hæresim & ecclesiam illam sectam contra quā dicere non intendit, propterea dicit tex. in c. ut officium. §. si uero. de hæreti. lib. 6. prouiso solerter ne simulata conuersione redeant fraudulenter, uos, immo seipsos fallentes, sub agni specie lupum gerant.

15 AVT † ALIQVIS prædicat publice contra fidem simpliciter, & absque omni protestatione, scilicet aliquam assertionem hæreticam affirmando, tunc si illa assertio est notorie damnata ab Ecclesia, & ipse prædicator hoc sciebat, uel scire debebat, uel præsumebatur, uel forsan contradicit articulis fidei, qui omnibus noti sunt, & eos ignorare non licet, tunc talis sine dubio hæreticus manifestus est censendus, & in hoc casu etiam loqui potest. d. §. j. nam si quis diceret, licitam esse fornicationem, vel illam non peccatum esse uel plures esse Deos, uel uerbum diuinum non fuisse incarnatum, uel Spiritum Sanctum non procedere a Patre & Filio, & huiusmodi, quis dubitat, ꝙ talis non sit censendus hæreticus pertinax, quia sciens contradicit articulis fidei, uel tenet damnatam hæresim, quia forsan assereret legem cum Euangelio, circuncisionem cū Baptismo obseruanda, ut in c. maiores, de bap. & hoc probatur in l. 2. in uerbo. læui argumento. C. de hæreti. ubi dicitur hæreticorum uocabulo continentur, & latis aduersus eos sanctionibus debent succumbere, qui uel læui argumento a iudicio catholicæ religionis, & tramite detecti fuerint deuiare. ubi dicit gloss. in uerbo. læui argumento, idest errent in illo articulo, qui manifeste debet sciri, quia pertinaciter illud asserit, & ita ab omnibus intelligitur. d. l. 2. exponendo argumentum pro articulo, ut dicit Alberi. de Rosate, in suo dictionario. in uerbo. argumentum, glo. & Ioan. de Imo. in c. literas, de præsump. cum alijs quæ ego scripsi in rubr. de hære. lib. 6. q. 13. uer. & ideo quando doctores dicunt &c. ubi dedi nouum intellectum ad d. l. 2.

16 Et ideo † dicebat Card. de Turre Cre. in ca. scisma. 24. q. j. ꝙ errantiū in articulis fidei est simplicitas asinina, quia doctrina Euangelica & fides catholica tam crebro in Ecclesia docentur & prædicantur ꝙ nulla ignorantia est prætendenda, tum primo, quia cōtinue adest in Ecclesia Christus, cuius ueritas, & miracula patent, ut nemo de peccato hæresis habeat excusationem ut ipse testatur Ioan. xv. Secundo, quia habent quoq; christianos & notos a quibus ueritatem fidei exquirere possent, & errores uitare, tū tertio, quia habent Ecclesiam, in qua paratus est Petrus & sui successores reddere rationem de ea quæ in eis est fide & charitate. j. Petr. 3. unde prædicans huiusmodi assertionem contrariam articulis fidei uel determinationi sanctæ Ecclesiæ non potest de hæresi & pertinacia excusari, quin dicatur manifestus hæreticus pertinax.

17 Et ſicut † doctor non poteſt petere reſtitutionem in integrum, ſi læſionem prætendat, ſic nec prædicator ignorantiam, & ei obiici poteſt profeſsio & deſiderium cum inuicem diſcrepant. l. profeſsio. C. de muneri. patri. li. x. & ibi per Iacobum Rebuffum. & Bal. in l. j. C. qui & aduerſus quos, cum debeat eſſe peritus & inſtructus in arte prædicandi, quam profitetur, & ideo imperitia culpæ adnumeratur. l. imperitia. ff. de regu. iur. §. præterea. inſti. de lege aquil. medicus quidem de imperitia tenetur. l. illicitas. §. ſicuti. ff. de offic. præſidis. l. qua actione. §. ſi. ff. ad l. aquil. cum alijs quæ tradit Deci. in d. l. imperitia. & Fely. in c. tua nos. de homi. ſic iudex per imperitiam male iudicans de imperitia tenetur. l. ſi quis ſeruũ. §. cenſus. ff. loca. ex quo enim erat imperitus non debuit permittere ſe iudicem fieri, quia ſapientiæ ſeptimo ſcribitur. noli eſſe iudex ſi non potes uirtute ideſt iuſticia iniquitates irrumpere, & ſi errauit in ijs quæ de iure clariſsima ſunt, ut puta circa legem fusſiam caninam, ut inſtit. de lege. fuſsia cani. tollen. durius punitur, ſi autem in l. illa Gallus Aquilius. ff. de liberi. & poſthu. mitius, vt dicit gl. ſingularis. inſti. de obli. quæ ex qua. deli. naſ. ubi Ange. Areti. dicit idem eſſe ſi fuerit ſequtus intellectum multorum doctorum in una lege, quæ habet plures intellectus, licet ille non ſit communis. vt inquit Bart. in l. cum prolatis. in fin. ff. de re iudica. & quando eſſent diuerſæ ſententiæ magiſtrorum ſuper aliqua aſſertione, neutra ſententia eſt iudicanda ſapere hæreſim, ſecundum Inn. in c. ne innitaris, de conſti. quem refert & ſequitur Ang. de Peru. in c. ſanctisſima & illuſtrisſima Regina. col. 6.

18 AVT † VERO aliquis non præuia aliqua proteſtatione prædicat propoſitionem aliquam fidei catholicæ contrariam, & ipſius prædicantis non apparet pertinacia, eſtque illa propoſitio non obuians articulis fidei, uel alicui ueritati catholicæ, ita ꝙ prætendi pōt aliqua ignorantia ex parte prædicantis, uel forſan illa propoſitio ſecundum diuerſos modos intelligendi poteſt trahi ad ſenſum catholicum, uel hæreticum, tunc talis non eſt cenſendus hæreticus manifeſtus, ſed examinandus eſt diligenter, an pertinaciter adhæreat errori quem publice prædicauit, uel ſi intelligat illam propoſitionem in ſenſu catholico, ſeu hæretico. argum. c. cum contumacia, de hæreti. libr. 6. & ſi inuentus fuerit pertinax, debet hæreticus iudicari, uel ſuſpectus de hæreſi, prout iuridice poterit Epiſcopus uel inquiſitor iudicare, ante quidem examinationem catholicus eſt reputandus, & cum de pertinacia eius & errore non conſtet, non eſt iudicandus hæreticus.

19 Sicut enim † facta, quorum dubium eſt quo animo fiant in meliorẽ partem debemus interpretari, ut in c. eſtote. de regu. iur. ita cum neſci-

mus

mus quo animo quis aliquam propositionem cõtra fidem asserat, an animo scilicet pertinaciter adhęrendi suæ assertioni, uel animo corrigendi se (si errauerit) in meliorem partem interpretari debemus, suspicando ꝙ paratus est corrigi cum ueritas fuerit sibi ostensa, & pro hoc est gloss. ordinaria super illud ad Roma. 14. qui non manducat, manducantem non iudicet eius. dicens, quòd dubia in meliorem partem sunt interpretanda, & hoc clare procedit quando fit interpretatio diffiniendo siue determinando, & sic in rerum iudicio debet aliquis niti ad hoc ut interpretetur unumquodque secundum quod est, sed in iudicio personarum debemus in melius interpretari, ut dicit. S. Tho. in 2. 2. q. 60. arti. 4. & ibi Cardi. de uio late scribit. facit. l. benignius. ff. de legib. tradit Roma. in cõsi. 62. Florentina constitutio. col. 2. cum alijs, ut scribit Dec. in l. semper in dubijs. de reg. iur. & hæc benignitas in correctione subditorum attenditur, sed non debet esse nimia, ne subditos resoluat in malum, ut dicitur in c. disciplina. 45. distin. & hoc intelligitur seruata prius uerborum proprietate, quę in re dubia in primis attenditur, ut dicit gl. in l. non possunt. ff. de legib. ut colligitur ex doctrina Abba. quem ibi Deci. sequitur in cap. j. de consti.

20 SECVNDO † CENSENTVR esse hæretici manifesti & consequenter pertinaces illi qui profitentur errorem hæreticorum, ut in d. cap. super quibusdam. §. j. professio enim a uoluntate firmata solet procedere, & ideo qui profitentur errorem contrarium catholicæ ueritati sunt reputati firmati in errore, quare pro pertinacibus sunt habendi, & ex hoc sequitur, ꝙ omnes iurantes se errorem aliquem fidei Christianæ contrarium seruaturos, uel abiurantes quamcunque ueritatem catholicam, inter pertinaces & manifestos hæreticos sunt censendi, sicut enim professio & iuramentum, ita iuratio & abiuratio uoluntatem supponunt firmatam.

21 Et † quamuis in iure multifarie capiatur professio, nam aliquando capitur pro responsione ad interrogata. in l. non nudis. C. de probat. ubi glo. dicit ꝙ asseuerare est sine interrogatione aliquid uerum uel falsum affirmare & profiteri, & ad interrogata respondere, quam sequitur ibi Bald. dicens, profiteor quandoque dispositiue, quandoque enunciatiue capitur, & eandem uim habent. l. tale pactum, in prin. ff. de pact. facit. l. neque profeșsio. C. de testam. alibi capitur professio pro scriptura, qua quis confitetur se censum debere pro aliquo prędio. l. fi. C. sine censu, uel reliqui. fund. comp. non posse. alibi professio pro attestatione testium exponitur. l. cum de ætate. ff. de proba. l. j. §. in causa. ff. de quæstio. alibi professio pro promissione. l. si quis ex argentarijs. §. prætor. ff. de eden.

alibi profesſio pro confesſione.c.j.de Summa Trini. & fid.catho.lib. 6. l.fi. §. quotiens. ff. de iudi.l. omnes.C.de iudi. & tex.in cle. j. in princip. ibi,orthodoxæ fidei profeſſores.de iur. iuran. alibi etiam capitur profeſſio pro illa ſponſione ſeu promisſione, quam faciunt ingredientes aliq̃ religionem approbatam,in qua promittunt ſeruare uotum caſtitatis, obedientiæ,& paupertatis,& alia ſpectantia ad regulam,& tales dicuntur profeſſores illius ordinis uel regulæ.c.j.de regulari.lib.6.

22 Tamen † in propoſito capitur profesſio ſecundum Lucam de penna in.d.l.profesſio.C.de mune. patri.libr.x. pro ſecta uel diſciplina, quam quis confitetur ſe adiſcere,uel docere,aut tenere & credere, ꝓut eſt chriſtiana profesſio,unde dicitur,cuius profesſionis es tu,& reſpondeat chriſtianæ,uel iudaycæ, uel mahometicæ,uel arrianæ,ſeu Lutheranæ,& huiuſmodi.Hinc etiam dicitur referendo ad diſciplinam,cuius es profesſionis,reſpondeat Theologicæ,Logicæ,uel Phiſicæ,& huiuſmodi,inde dicitur ego profiteor ius ciuile,& canonicum, quia fateor me eſſe legiſtam, & canoniſtam,& ita loquitur tex.in d.l.profesſio. & totus titulus.C.de profeſſo,& medi.lib.x.& titulus de profeſſo.qui in urbe conſtanti.C.lib. xij. & dicit Calepinus in ſuo uocabulario in uerbo. profesſio. ꝙ profesſio eſt confesſio palam facta, & profitetur qui publice fatetur, inde qui liberales artes docent, profeſſores dicuntur, quia artes illas ſe ſcire, & poſſe publice tradere fatentur.

23 Vnde † in propoſito in d.ca. ſuper quibuſdam.intelligo manifeſtos hæreticos,qui profitentur errores hæreticorum, qui publice docent,adiſcunt errores hæreticorum, ut eis credant, non ut illos confutent,& dicunt ſe eſſe profesſionis mahometicæ, iudaycæ,arrianæ,ſeu lutheranæ, & huiuſmodi, appellantes ſeu profitentes ſe tales, hos quidem arbitror comprehendi ſub illo uerbo profiteri.

24 Et ideo † cui conueniunt uerba legis conuenit legis diſpoſitio. l.4.§. totiens.ff de dam.infec.c.indemnitatibus,de electio.lib. 6. cum alijs,ut tradunt Moder.in d.§.totiens,vbi Bart.in fin.cum ſimilibus.ut tradit ibi Alex.& idem Alex.in conſi.17.requiſitus.lib.j.& in conſ.lvij.perſpectis. li.2 And.Sicu.in c.ſignificante.de reſcrip.& in conſi.x.in 2.lib.Fely.in c. nonnulli.in pe.col.de reſcrip.& Bar.in l.qui ſeparantis.col.fi.C.vnde lib. inquit ꝙ licet uerba non conueniant ſatis eſt ꝙ mens currat, idem not. Bar.in l.curatoris.col.2.C.de nego.geſt.quinimo uidetur, ꝙ licet uerba in totum non conueniant, quatenus tamen adaptari poſſunt, illa diſpoſitio debet ſeruari, per ea quæ ſcribit Ludo. Roma. in conſilio. ccccxxxiij. incipiente. in quo quæritur. ubi inter alia allegat glo. in cap. j. de deci.

TER-

25 TERTIO † DICVNTVR Hæretici manifesti & consequenter pertinaces qui errores hæreticorum defendunt, ut in d.c. super quibusdam, hoc uidelicet modo, quòd assertione temeraria defendant dictos hæreticorũ errores, puta quòd Arrius, uel Martinus lutherus in ijs in quibus deuiat a fide dicit ueritatem, & ijs similes, tales quidem pertinaces hæretici manifesti sunt, ut in d.c. super quibusdam, facit. capitulũ. qui in Ecclesia. 24. q. 3. & qui defendit errores hæreticorum, damnabilior est illo qui errat, & non solum est hæreticus, sed etiam hæresiarcha. c. qui aliorum. 24. q. 3. & in eodem casu intellige capitulũ. qui consentit. 11. q. 3. & quàmuis uideatur loqui de illo qui defendit errantem, tamen intellige, quòd ibi ille defendebat errorem & errantem per prædictum. capitu. qui aliorum, alias enim non esset acrius puniendus errante, & ita habes casum secundum Arch. in c. quicunque. de hæret. lib. 6. in quo plus punitur consulens, quàm faciens. facit. l. j. & l. utrum. ff. ad. l. Pomp. de parri. Si uero defenderet aliquis hæreticorum errores in scholis causa disputationis, cum talis esset paratus corrigi, non esset ut hæreticus iudicandus, dicit glo. in l. nemo. C. de Summa Trin. Bal. in l. si possessor. §. quanquam. ff. de petitio. hæredi.

26 QVARTO † DICVNTVR Hæretici manifesti & consequenter pertinaces, qui coram prælatis suis conuicti sunt, uel confessi. i. super hæretica prauitate, intellige quando ij conuincuntur, uel confitentur in iudicio habuisse errorem in mente eorum quæ sunt contra fidẽ cũ adhæsione uoluntatis, & sic cum pertinacia, ut in capit. hæresis. 24. q. 3. & ita requiritur, quòd hæc hæretica prauitas non solum sit in uerbis uel in facto, sed etiam quòd sit in conuicto, uel confitente iudicialiter, tũc quidem manifestus hæreticus est, quia manifestum est, quòd per probationem uel confessionem constat in iudicio. capitulo. cum olim. de uerbor. significatione.

27 Et hoc † etiam dicitur notorium, & euidens. c. manifeste. 2. quæst. 1. tradit Domi. de sancto Gemi. in consi. 54. quidam sacerdos. colu. 2. idem dicit Abbas in dicto capitulo. super quibusdam, & intelligo conuictum ante sententiam, ut differat a casu sequenti de hæreticis sententialiter condemnatis, & post conclusum in causa, itaquod nihil possit obijci ad offuscandam notorietatem, nam notorium non potest ex aliqua causa offuscari. capitulo. primo. de offi. delega. lib. 6. & pro hoc facit tex. in d. c. cũ olim, ibi, nulla tergiuersatione celari potest. glo. singularis in c. significauerunt, de testib. concludit Alex. in l. naturaliter. §. nihil commune. colu. 28. & ibi dominus Iason col. 24. ff. de acquiren. possess. & Abbas in d. capitulo. olim.

Idem

28 Idem † etiam est dicendum de confesso hæresim, ꝙ confesſio non ſit reuocata, ad hoc ut dicatur confeſſus hæreſim hæreticus manifeſtus, nam reuocari poteſt uſque ad ſententiam, & excuſari cap. cum dilecti. de accuſatio. c. fi. de confe. ut ſcribit Abbas in d. ca. cum olim, ſequitur Soc. in conſi. 4. uiſis actis. lib. 2. & Fely. in d. c. cum dilecti. in 11. notabili. Franc. de Arct. in conſi. 146. uiſa conſultatione. Bal. in l. de tutela. C. de in integ. reſtitu.

29 Pertinacia † autem cõuicti de hæreſi poteſt probari uere ſi defendebat errorem, uel alijs modis de quibus dicam in ſequenti quæſtione, uel præſumptiue, prout late dixi ſupra in 3. q. ſed pertinacia confesſi poteſt patere per eius confesſionem, nam ſicut de hæreſi liquet iudici per eius confesſionem, alias enim non poſſet ſciri, loquor de illo qui non conuincitur per teſtes, uel alias probationes, ut dicit Bal. in l. ſiquis non dicam rapere. col. j. C. de Epiſco. & cleri. ſic de eius pertinacia poteſt conſtare per eius confesſionem, & hæc probatio per confesſionem accuſati eſt releuatio ab onere probandi, ſicut & iuramentum, ſecundum Bal. & Pau. de Caſt. in rubri. C. de probationibus. idem dicunt Ioan. Andre. Anto. de But. & Panor. in rubr. de probatio. cum aliis, ut tradit. d. Iaſon. in l. cum te tranſegiſſe. C. de tranſactio.

30 Si uero † hæretica prauitas non eſſet in conuicto uel confeſſo, ſed eſſet ſolum in eius uerbis, uel facto, tunc licet illa uerba uel facta eſſent hæreticalia, non eſſet dictator illorum uerborum uel factor hæreticus nec occultus, nec manifeſtus, quia licet errauerit, non eſt pertinax, nam errãtes qui quærunt ueritatem non ſunt a catholicis repellendi, & conſequenter non ſunt hæretici. c. ſciſma. 24. q. j. iſti enim ſunt parati corrigi, & ideo non ſunt hæretici cenſendi. gl. in c. dicit apoſtolus. 24 q. 3. unde licet Hierony. Auguſt. Cypria. & alij doctores errauerint in aliquibus, & ſic errores ipſorum praui fuiſſent, ipſi tñ pertinaces non fuerunt, eo quia ſe ſummiſerunt Eccleſiæ. facit. c. damnamus in fi. de Sũma Trin. & fide catho. & ideo non fuerunt hæretici.

31 Vltimo † ſententialiter ſuper hæretica prauitate a prælatis condemnati dicuntur manifeſti hæretici, & conſequenter pertinaces, quia ſentẽtia iudicis facit notorium. in c. ueſtra. de cohabi. cleri. uel muli. l. emptorem in prin. ff. de actio. emp. & uend. & c. fi. de tempo. ordi. Anto. de But. in repeti. d. c. ueſtra, col. xx. uerſi. quæro ſecundo. & cum nullus ſit damnandus de hæreſi niſi in eo inueniatur error in intellectu, & pertinacia in uoluntate, ut eſt ſæpe dictum.

32 Pro † ſententia iudicis præſumitur ꝙ ſit recte & rite condemnatus. l. Hærennius. §. Gaia. ff. de euictio. c. in præſentia. de renunci. ſi illa trãſiuit

in

in rem iudicatam,& sic non fuit ab illa interposita appellatio, secus si pē deret causa per appellationem,ut scribit Franc.de Curte,in cōsi.23.ego quoque,glo.in c.non solum.de appella.lib.6.cum aliis, quæ tradit Deci. in l.res iudicata.ff.de regu.iur.& Ioan.de Imo.& Ludo. Roma. in l.4. §. condemnatum.ff.de re.iudi. Alexan.de Imo.in l.sciendum.colum.6.uersi.si autem est auctus.ff.de uerbo.obliga.facit, q̄ pro sacro iudicis præsu mitur.l.2.C.de offi.ciui.iudi.Bal.in l.j.C.ne quis in sua cau.officiū enim publicum presumptionem bonæ fidei inducit.Bal.in l.errore.C.de testa. colum.j.facit.c.cum ad sedem.in fi.de rest.spolia.moderni.in l.iuste pos sidet.ff.de acquirend.possessio.Alexan.late in l.qui Romæ.§.duo fratres, colum. 8. ff. de uerbor.obligatio. & sic in ijs sententialiter condemnatis pertinacia fuit deprehensa cum errore intellectus, ut supra dictum est in 2.quæstio.

33 Et sic†habes intellectum.d.c.super quibusdam.§.j. q̄ in illis quatuor generibus personarum,scilicet in prædicantibus contra fidem,in profitē tibus errores hæreticorum, in defendentibus etiam errores hæreticorū, & in condemnatis de hæretica prauitate,necessario est intelligendum, q̄ pertinacia interfuit, alias non fuissent dicendi hæretici, ut ex dictis in 2. q.demostratur,& sic patet solutio ad dictum.c.super quibusdam.

34 Et pari†modo responderi potest.ad d.c.ait Cœlestinus. quia illa uerba,ex quo talia prædicare cæperunt,ibi posita,per quæ præsupponitur illos fuisse hæreticos, & ideo perdidisse potestatem excommunicandi, & alios deponendi,intelligenda sunt de publice prædicātibus errores suos eos temere asserendo,& protestando se nunq̄ eosdem reuocaturos, seu pertinaces se quomodolibet ostendendo,ut dixi in eadem quæstione.uer si aut aliquis prædicat publice.

35 Ad.d.†c.hæc est fides.dicendum est,diuum Hieronymum considerasse animum calumniantis,nam si ex imperitia quis dictis ab ipso authoritate apostolica comprobatis contradixerit,se imperitum ostendet, se ex malitia maliuolum,si ex errore, non catholicum sed hæreticum comprobabit,presupponitur enim q̄ si hereticus est,q̄ pertinax est,quia sine pertinacia non constituitur aliquis hæreticus, unde iste de quo Hieronymus loquitur contradicebat determinatis a sede Apostolica,uel publice prædicando,uel pertinaciter defendēdo suos errores,uel alio modo,quo pertinaciam cum suo errore ostendebat.Ad.d.c.j.24.q.j.dici potest q̄ loquitur de illo qui scienter labitur in hæresim damnatam, talis quidem iudicandus est hæreticus, secus si ignoranter,& licet in dict.cap.non fiat distinctio inter scienter,& ignoranter,uel pertinaciter, uel non pertinaciter labentem in hæresim damnatam, hæc distinctio necessaria est ut su-

pra

pra proxime dixi in eadem.quæstione.

Et† quamuis ubi.l.non distinguit,nec nos distinguere debeamus.l. de
36 præcio.ff.de publicia.l.j.§.generaliter.ff.de lega.præsta.hoc tamen uerũ est quando nec illa lex,nec alia,nec ratio distinguit,ut dicit Bal.in d. l. de præcio,si enim per aliam.l.uel per ipsam legem,uel per rationem distingueretur dispositum in l.illa distinctio admittenda est,ut per glo.in d.l. de præcio.quam ibi Bal.sequitur.quia una lex per aliam declaratur.l. sed & posteriorem.ff.de legib.& in §.capite tertio.insti.de.l.acqui.nam una lex recipit interpretationem ab alia lege.gl.notabilis,in auth. offeratur. C.de litis contesta.& l.sciendum.ff. qui satisdare cogantur.Et eodẽ modo intelligẽdum est.d.c.maiores,& d.c. Acatius. quia in utroque capitulo loquitur conditor ipsorum de illis qui pertinaciter errori damnato cõmunicauerunt,prout dixi ad responsionem.c.j.24.q.j.

Ad.d.†c.hæresis, dicendum est ex mente doctorum, ꝙ intelligere sa-
37 cram scripturam aliter quam Spiritus Sanctus docuit contingit dupliciter.Primo sine pertinacia,& iste intelligens sic non est hæreticus,quia paratus est corrigi,ut in d.c. hæc est fides.Secundo cum pertinaci adhæsione,& talis hæreticus est, & hæreticns appellari potest, & illud aduerbiũ taliter,expone idest contrario modo, scilicet contra fidem & bonos mores.Iuxta illud ad Galatas.j.siquis aliud Euãgelizauerit &c.anathema sit, aliud scilicet contrarium,& quod dicit tex.licet ab Ecclesia non recesserit,intellige corporaliter obseruãdo se ab ea,quia est occultus hæreticus, nam forte sua hæresis cum sua pertinacia non innotescit Ecclesiæ, & sic Ecclesia ignorat, uel si erat nota Ecclesiæ, ipsa Ecclesia non potest eum expellere ob eius potentiam, & ideo tollerat, & hac ratione tollerabat Iulianum apostatam in c.Iulianus.11.q.3.

38 Iste † tamen qui est hæreticus semper recedit spiritualiter ab ecclesia, licet quo ad communionem corporaliter non discedat, ut probatur in c.inter hæresim.24.q.3.in fi.& hæresis dicitur etiam diuisio,ab hęrcisco quod est diuido,ut dicit gl.in rubr.ff.familiæ hærcis.Immo etiam hæresis dicitur fornicatio spiritualis.c.idolatria.28.q.j.scribitur in ca.quæsiuit.de diuor.

39 Ad.c.†j.de hæreti.dum dicitur,dubius in fide infidelis est,ubi nulla fit mentio de pertinacia, potest dici, ꝙ illud intelligitur de dubitante in fide christiana in uniuerso,hoc est, quia dubitat illam esse ueram, uel sanam, quam scit sanctam Ecclesiam tenere & prædicare,talis enim sic dubitantis manifesta est pertinacia,qua ostendit se non paratum corrigi per doctrinam quam dubitat esse ueram, cum nullus nisi per ueritatem corrigi ualeat,& quæ dixi supra ad declarationem c.super quibusdam. de uerb. signi.

ſigni.de prædicante contra fidem catholicam,poſſunt hic applicari, nam primum quod oportet fidelem credere,eſt,ꝙ fides chriſtiana eſt uera, ut in c.firmiter credimus,de Summa Trin.ſi de hoc quis dubitat,nihil remanet,per quod ad aliquid firmiter credendum ualeat reuocari, & ideo taliter dubitans eſt hæreticus qui habet in ſe pertinaciam,& huiuſmodi dubitantem eſſe hæreticum cenſet glo.in cap.aperte.24.q.j.& ſic intelligitur d.c.j. de hæret. de cuius intellectu ego plura alia ſcripſi in rubrica de hære.lib.6.q.13.uerſi.j.dicitur hæreticus. Si uero aliquis dubitaret de aliquo articulo ſpeciali non notorio,extra tamen articulos fidei, neſciens illius deciſionem contineri in ſacra ſcriptura, uel concilijs generalibus, iſte non eſt ſtatim cenſendus hæreticus,ſed eſſet caute interrogandus,oſtenſa ſibi illius articuli ueritate,& tunc ſi eſt paratus corrigi, catholicus eſt cenſendus,ſi uero pertinax, tunc hæreticus iudicabitur, ut dixi ſupra in hac quæſtione,in uerſi.aut uero aliquis. Et eodem modo poteſt reſpõderi ad.c.audiuimus,& c.aperte,pro contrarijs allegata. Parique modo reſpondetur ad illam ratiocinationem, quia loquitur quando quis dubitaret de fide,uniuerſaliter dubitans illam eſſe ueram, uel ſanam determinate, & animo deliberato in dubietate perſiſtit æqualiter ſe habens ad utramque partem contradictionis.nam ut dicebat Bernardus.fides ambiguum non habet,& ſi habet,fides non eſt,& talis eſt hæreticus cẽſendus, ſecus uero eſſet de illo qui de aliquo articulo extra articulos fidei dubitaret,tunc talis prima facie non eſt reputandus hæreticus ante oſtenſionem ueritatis,quia cum credat uniuerſaliter fidem catholicam eſſe ueram,de facili poſſumus coniecturari ꝙ oſtenſa ueritate erit paratus corrigi, & ideo eſt interrogandus ut proxime dixi.Inſuper non obſtat.c.inter hæreſim.24.q.3.quia aliud eſt loqui de hæreſi, cuius tota malitia pendet ex ipſa materia quæ aſſeritur,quæ non eſt aſſerenda,ſicut Ariſtoteles dicit primo perihermenias,ꝙ ab eo ꝙ res eſt,uel nõ eſt, omnino dicitur uera uel falſa, malum autem hæretici pendet principaliter ex uoluntate eligente eam diſciplinam,ut in d.c.hæreſis, quæ eſt contraria diſciplinæ ueritatis, ideo non eſt ſimile,nec eſt bona conſequẽtia dicere,in hæreſi ſufficit dogma falſum,ergo in hæretico, quod etiam patet a diffinitione hæreſis, & a diffinitione hæretici,ut dixi ſupra in q.j.& ij.

40 Præterea † non obſtat dictũ.capitulũ.hæreticus. quia ibi non diffinitur quis ſit hæreticus, ſed Auguſtinus intendit aſſignare unum modum cognoſcendi hæreticum, ut ſcilicet quicunque alicuius temporalis commodi, & maxime uanæ gloriæ, principatuſque ſui gratia falſas & nouas opiniones gignit, uel ſequitur cenſeatur hæreticus, unde licet in hac poſitione quam ponit Auguſtinus primo ponatur

natur hoc nomen hæreticus ante uerbum, & ex hoc posset quis opinari, ꝙ hæreticus sit subiectum, tamen secundum rei ueritatem hæreticus debet esse prędicatum, & id quod sequitur debet esse subiectum, & isto modo sub bono intellectu concedenda est uniuersalis formata ex uerbis Augustini, ita uidelicet, quicunque alicuius temporalis commodi, & maxime uanæ gloriæ, principatusque sui gratia, animo pertinaciter defendendi, nouas opiniones, uel falsas contra fidem gignit uel sequitur, est reputandus hæreticus, præterea ꝙ nō sit diffinitio hæretici, hoc patet, quia dicit illum hæreticum, qui nouas opiniones gignit, cum etiā ille hæreticus est qui ueteres hæreses sequitur, ut puta hodie si quis damnatā Arrij hæresim sequeretur hæreticus esset censendus, unde nō solum qui nouas hæreses gignit, sed etiam qui ueteres imitatur hæreticus est c.j.iuncto.c.audiuimus. 24.q.j. Insuper si quis in sua sola credulitate contraheret hæresim male sentiendo de aliquo fidei articulo, licet nō faceret principatus uel lucri causa, etiam hæreticus esset. gl. in c. cogitationis. de pœni. dist. j. glo. communiter approbata in cle. j. de hæret. Bal. in l. si quis non dicam rapere. col. j. C. de Episc. & cle.

41 Vltimo †licet quis nouas gigneret hæreses uel ueteres sequeretur propter lucrum uel principatum uel aliam similem causam, & animo pertinaci defenderet, ipse tamen in corde suo teneret ueram credulitatem, nō esset in ueritate iste hæreticus coram Deo qui intuetur cor, sed grauissime peccaret. Verum est, ꝙ a fidelibus, qui nō habent de interioribus animæ iudicare, reputandus erit hæreticus, & tanꝗ hæreticus fugiendus, & quamuis postea diceret se illas hæreses minime in corde tenuisse, sed pro assequendo aliquo temporali, uel pro aliquo uitando periculo se finxisse illas hæreses assereret, non esset ei credendum, sed erit ut hæreticus tenendus, sicut in simili habes in decisione Rote. Dccclxxv. incipien. Accusatus de hæresi, & faciunt quæ dicit Bar. in sua disputatione viij. incipiente. per Italiam.

42 Et ad †prædicta addendum est, quod inquit. S. Tho. in 2.2 quòd illi q̄ hæresim contingunt de nouo, aliquod commodum temporale spectant, saltem principatum, uolunt enim habere sequaces, pręterea hoc est commune omnibus hæreticis, quod ex superbia procedit, quæ est amor propriæ excellentiæ, ꝙ a communi uita discedant, aut læuitate, aut peruersitate, ut in c. excommunicamus. §. adiicimus, de hæret. unde Greg. hæretici communem sententiam habere refugiunt, ne æquales cæteris ostendātur, & quædam noua semper exquirunt, quod dum alij nesciunt, de singularitate scientiæ glorientur.

43 Postremo †dicendum est secundum Alex. de Ales, ꝙ Augustinus non

posuit

posuit hoc quasi essentiale sit hæretico, sed ponit id quod frequentius accidit, frequenter enim accidit ꝙ hæretici hoc faciũt istis de causis, ex quo ergo Aug. in d.c. hæreticus. non intendebat hæreticum diffinire, ut supra fuit ostensum multifarie, non est mirum si de pertinacia nullam fecit mẽtionem, quæ in diffinitione hæretici necessario requiritur, ut probatur in c. dicit Apostolus, quod est Augustini. 24.q.3. ut late dixi supra in q.2. & 3. Demum non obstat gl. in d.c. inter hæresim, quia licet excommunicatus, simoniacus, & similes dicantur hæretici, & pertinacia in eis non requiratur, tamẽ huiusmodi dicuntur hæretici largo sumpto uocabulo, nos uero loquimur in hac quæstione de hæretico propriissime sumpto, unde contrariis non obstantibus, habes ꝙ ad constituendum hæreticum requiritur pertinacia uera uel a iure præsumpta, ut in d.q.3.

SVMMARIVM.

1 *Pertinacia hæretici conuincitur multis modis.*
2 *Pertinacia a iure præsumpta in hæretico.*
3 *Hæretici manifesti qui sint.*
4 *Hæreticus non excusatur si odio uel amore aut ambitione hæreticus factus est.*
5 *Ambitionis peccatum tripliciter potest contingere.*
6 *Metus mortis uel cruciatus excusat ab hæresi.*
7 *Vis præcisa excusat quem ab hæresi.*
8 *Metus mortis non excusat a peccato quo ad Deum.*
9 *Dauid comedens panes propositionis, & Sanson se ipsum occidens non peccauerunt.*
10 *Vis conditionalis sicut non impedit caracterem, ita uidetur, ut etiam non impediat hæresim contrahi, argumentatur subtiliter.*
11 *Idolatricis uesci quid sit.*
12 *Pertinax hæreticus est qui dicit nouum, uel uetus testamentum esse falsum.*
13 *Hæretici Manichei uetus & partem noui testamenti respuebant.*
14 *Falsum Christus & apostoli dicere non potuerunt.*
15 *Laycus illiteratus excusatur ab hæresi, secus si sit theologus.*
16 *Pertinax hæreticus est qui dicit Ecclesiam uniuersalem errare uel errasse.*
17 *Ecclesia in ijs quæ sunt fidei errare non potest.*
18 *Concilium generale in ijs quæ sunt fidei errare non potest.*
19 *Papa determinans aliquid tanquàm Papa circa fidem non potest errare.*
20 *Papa determinans aliquid in ijs quæ sunt fidei tanquàm Papa cum assensu*

dominorum

dominorum Cardinalium errare non poteſt.

21 *Papa ſeu concilium generale extra ea quæ fidei ſunt errare poteſt.*

22 *Eccleſia an errare poſſit in ijs quæ ſunt facti.*

23 *Eccleſia an errare poſſit in ijs quæ ſunt iuris.*

24 *Papæ multi hæretici fuerunt non tanquàm Papæ ſed tanquàm homines.*

25 *Familiaritas cum hæreticis non facit quem hæreticum.*

26 *Idiota qui non tenetur credere explicite fidem catholicam dicens Eccleſiam poſſe errare non eſt hæreticus iudicandus.*

27 *Articulus fidei maior omnium eſt Eccleſiam ſanctam non poſſe errare.*

28 *Concilium generale repreſentat Eccleſiam, cui ſtandum eſt.*

29 *Concilij generalis congregatio eſt multum utilis & neceſſaria Eccleſiæ.*

30 *Hæreticus pertinax eſt negans ea quæ publice prædicantur in Eccleſia, puta quòd Chriſtus non fuit crucifixus.*

31 *Scire quis præſumitur quæ publice dicuntur.*

32 *Ignorantia an probetur per iuramentum.*

33 *Aſſerere non licet contrarium illius quod quis tenetur ſcire.*

34 *Ruſticus non excuſatur in ijs quæ publice prædicantur in Eccleſia.*

35 *Peritus errans in articulo fidei etiam non diuulgati pertinax hæreticus eſt.*

36 *Hæreticus non eſt qui paratus eſt corrigi de aſſertione contrarij alicuius articuli contenti in ſymbolo fidei quem ueriſimiliter poterat ignorare.*

37 *Hæreticus pertinax eſt qui negat articulum diuulgatum, etiam ſi ſit paratus corrigi, admittitur tamen ad miſericordiam ſi redierit.*

38 *Hæreticus pertinax eſt qui negat aſſertionem aliquam catholicam quam antea fuerat confeſſus.*

39 *Opinio Bar. in l. eos. de falſ. ff. quomodo intelligatur.*

40 *Ignorantia non poteſt allegari ab eo qui ſemel aſſeruit aliquam aſſertionem catholicam, ſi poſtea illam neget.*

41 *Præſumptio uiolenta de hæreſi eſt contra illum qui primo aſſeruit aſſertionem catholicam, poſtea negauit.*

42 *Hæreticus eſt aſſerens aliquid contra prophetas, Euangeliſtas, ſeu* Epiſto*las* Pauli.

43 *Hæreticus eſt qui ſacræ ſcripturæ aliquid abſtulerit uel addiderit.*

44 *Primum & ſecundum genus catholicæ ueritatis eſt, non diſcedere ab ijs quæ in ſacra ſcriptura dicuntur, uel per relationem ſuccedentium ab apoſtolis peruenerunt, licet in ſacris ſcripturis non inueniantur inſerta.*

45 *Multa ommiſſa ab Euangeliſtis apoſtoli ſuppleuerunt facto uel uerbo, quæ non reperiuntur ſcripta.*

46 *Eccleſiæ authoritas multum ualet, etiam quòd in ſacra ſcriptura non inue-*

niatur

niatur scriptum quòd ipsa statuit.

47 *Doctorum sanctorum dictis non est adeo standum quin liceat illis contradicere.*

48 *Consequentia non tenet, Augustinus & alij doctores etiam sancti hoc dicunt, ergo est uerum.*

49 *Hæreticus non est qui tenet contra doctrinam sancti Augustini & similium doctorum.*

50 *Veritas infallibilis non est in scriptis Augustini, Ambrosii, Hieronymi, & similium.*

51 *Discordant in pluribus doctores sancti ad inuicem, ideo eorum dicta non continent infallibilem ueritatem.*

52 *Veritas infallibilis est in sacra scriptura, cui est omnino standum.*

53 *Hæreticus non est qui contradicit dictis sanctorum doctorum.*

54 *Hæreticus pertinax dicitur qui deprehensus in hæresi non uult reuocare errorem suum.*

55 *Hæreticus deprehensus a iudice, correctus an debeat statim reuocare errorem suum.*

56 *Episcopus uel inquisitor debent ostendere accusato de hæresi quòd sua opinio sit erronea.*

57 *Hæreticus correctus etiam a priuato debet reuocare errorem suum.*

58 *Hæreticus quando monetur ut desistat ab errore debet legitime moneri.*

59 *Episcopos & inquisitores monet quid debeant facere in monendo hæreticos ut desistant ab erroribus.*

60 *Hæreticus pertinax est qui inducit aliquem ad hæresim, uel ut hæresim non relinquat.*

61 *Modum nouum conuincendi aliquem de pertinacia, intellige cum moderamine.*

62 *Consulens punitur plus quàm faciens.*

63 *Hæreticus ut non poßit capi impediens punitur uti fautor.*

64 *Fautor hæreticorum seu auxiliator seu defensor in quibus peccant.*

65 *Pertinax hæreticus est qui aliquem cogit abiurare fidem catholicam.*

66 *Abiurare quid significet.*

67 *Disputantes maxime colerici si dicunt aliquam assertionem hæreticam esse catholicam an sint puniendi tanquam hæretici seu temerarij.*

68 *Disputantes excedunt metas loquendi & multotiens incurrunt hæresim.*

69 *Disputantes tenentes aliquam assertionem hæreticam pro catholica cum malenconia & ira quomodo sunt puniendi.*

70 *Fautor & defensor hæreticorum est qui impugnat inquisitores ne con-*

tra eos procedant.

71 *Defensor catholicæ ueritatis quis est.*

72 *Hæreticus pertinax est qui non uult se subijcere iudicio Ecclesiæ.*

73 *Intellectus & pratica c.cum contumacia.de hæreti.lib.6.*

74 *Hæreticus pertinax non est qui non cedit cuilibet dicenti suam propositionem esse hæreticam.*

75 *Nunciatio facta alicui non stringit si non fiat testibus uel scriptura.*

76 *Hæreticus quis potest esse in foro conscientiæ, sed non in foro Ecclesiæ.*

77 *Hæreticus si corrigatur a peccato, statim desistere debet, alias pertinax est.*

78 *Errantem ab errore debemus reuocare.*

79 *Hæreticus pertinax est qui protestatur se nunquam reuocaturum, si tamen se reuocauerit, Ecclesiæ reconciliatur.*

80 *Legem quis sibi non potest imponere quin liceat ab ea discedere.*

81 *Peccator si conuertatur, Deus ei miseretur.*

82 *Hæreticus est pertinax qui probibet catholicam ueritatem prædicari.*

83 *Pertinax hæreticus est qui nouos errores gignit.*

84 *Hæreticus pertinax est qui iubet assertiones hæreticas prædicari & catholicas prohiberi.*

85 *Ommittere & committere par delictum est in prosequtione hæreticorum.*

86 *Hæreticus est pertinax qui usque ad mortem perseuerat in errore, & non fuit Ecclesiæ reconciliatus.*

TRIGESIMA QVAESTIO.

1 TRigesimo † quæro qui sunt modi quibus potest aliquis de hæresi accusatus de pertinacia conuinci, & ad prosequtionē huius quæstionis præsupponendum est quod dixi supra in q. 2. hoc est, q̄d sit pertinacia, & quotuplex est ꝑtinacia. s. exterior & interior, quo ꝑ̄suppposito, subnecto multos modos cōuincendi de hæresi accusatū de pertinacia, & q̄uis non erat mētis meæ enarrare modos conuincendi aliquem de pertinacia, sed ꝙ sola remissione essem contentus, vt dixi supra. q.3. nihilominus tamen quia plures alij modi occurrunt addendi positi a doctoribus, consentaneum duxi hos modos pertractare, prout breuiter commodiusque uidebitur.

2 PRIMVS † IGITVR modus conuincendi de pertinacia accusatum de hæresi est ex iuris præsumptione, qñ a iure disponitur aliquē vt hæreticū damnandū, ut patet in transeunte, vel redeunte ad ritus Iudæorū, qui tanq̄ hæretici condēnantur in c. contra christianos, de hære. li. 6.

Item

Item si suspectus de fide citatur, ut de fide ueniat responsurus, & non cõparet, & excõicatus stetit in excõicatione per annum, tunc ut hæreticus uenit damnandus. c. cum contumacia, de hære. li. 6. Item si quis deficit in purgatione canonica sibi indicta ob suspitionem hæresis contra eum resultantem ex dictis testium, uel alias, ut hæreticus damnatur. c. inter sollicitudinem. de purga. cano. dixi plura circa hoc in meo consilio. xj. incip. super dubio. Itẽ si quis deprehẽsus fuerit in hæresi, & nolit redire ad gremium Ecclesiæ, ut hæreticus traditur iudici seculari pęna debita castigãdus. c. ad abolendam. in pri. uers. nisi continuo. de hære. Idem est censendum de eo qui est de hæresi suspectus, si ad arbitrium epi iuxta considerationẽ suspitionis, qualitatẽque personæ propriam innocentiã nõ mõstrauerit, ut in d. c. ad abolendam. §. qui uera. iuncta declaratione quæ traditur in c. excõicamus. §. qui autem. eo. tit. de hære. Item ut hæreticus dãnatur, qui relabitur in hæresim abiuratam, uel aliã similem hæresim abiurauit. d. c. ab abolendam. §. illos quoque. c. super eo, & c. Accusatus. §. cũ uero. eo. tit. li. 6. Item ut hæretici damnantur omnes illi qui comprehenduntur in. §. ille quoq; d. c. Accusatus. Idem dicẽdum est de illis qui in articulo mortis petierunt hæreticos cõsolatores. c. filij, uel hæredes, de hæreti. li. 6. ij enim qui ut hæretici damnantur præsumuntur a iure pertinaces, alias non damnarentur ut hæretici, quia de ratione formali hæretici est pertinacia, ut dixi supra. q. 2. & 3.

3 SECVNDVS † MODVS Conuincendi aliquem de pertinacia est, quando a iure appellatur hæreticus manifestus, quia alias non esset hæreticus, nisi esset pertinax. Et sunt manifesti hæretici, qui contra fidem catholicam publice prædicant, aut profitentur, seu defendunt hæreticorum errorem, uel qui coram prælatis suis conuicti sunt de hæresi, uel confessi, uel ab eis sententialiter condemnati de hæretica prauitate, ut est tex. in c. super quibusdam. §. j. de uerb. sig. de cuius intellectu plura dixi supra in proxima. q. unde cum quis facto uel uerbo monstrat se non firmiter credere fidẽ christianam esse ueram, & sanam, sed dubiam, uel ad sectam aliam se conuertit, faciens se circuncidi, uel Mahometum adorat, talis iudicandus est hæreticus manifestus sine ulteriori examine, & tãquam hæreticus pertinax condemnandus, ita dicunt Ochã, in suo dialogo, & Ioan. de Turre Crema. in tracta. de potestat. Papæ. li. 4. c. xvj.

4 Et hæc † locũ habent ẽt si quis fuerit ductus amore, uel odio, cupiditate, uel ambitione ad prædicta committendum, quia pp nihil horum debet quis crimen, maxime hæresis, perpetrare, pro quo facit. c. hæreticus est. 24. q. 3. ijs enim modis peruertitur iudicium humanum. ca. quatuor modis. xj. q. 3. amor nõ excusat a delicto, ut de dante poculũ amatorium

scribitur.l.3.§.adiectio.ff.ad.l.Corne.de Sicca.l.si qs aliquid.§.qui nondū.ff.de pœnis,licet nihil sit furore amoris uehemētius,quem refrenare philosophiæ est.§.illud quoq;.uers.nouimus etenim.in auth. quib.mod. natu.filij effi.legi.coll.6.& in hoc errauerunt multi sapientes, ut Aristoteles,& iuriscōsultus Appius Claudius, q captus fuit amore cuiusdā uirginis.l.2.§.& cum placuisset.ff.de ori.iur. salomon ēt assiduitate & conuersatione mulierū adorauit idola,& eis tēplū ædificauit.c. salomō.32. q.4.unde philosophus.7.eth.inqt. ira enim & cōcupiscentia uenereorū manifeste & corpus transmutāt,& insanire faciunt,ut refert Albe.de Rosa.in l.unica.C.de sena.cons.claudiano.& odio alterius qs non debet ꝑgrauari.l.si quis in suo.C.de inoff.test.c.nō debet.de re.iur.li. 6.& qui occidit fratrem suum,& qui odit,& qui detrahit ei pariter homicida demōstratur.c.homicidarum. de pœ.dist.j.facit.c.homicidiū,ea.dist.& Ioā.j. qui odit fratrem suum homicida est.cupiditatem intellige quæ consistit in præmio uel expectatione præmii.ca.1. de re iud. lib. 6.

5 Ambitio † aūt semper est peccatū,quod tripliciter cōtingit, uno modo,qn̄ quis appetit honorē de excellentia quā non habet, Secūdo, qn̄ honorē cupit non referendo ad Deū.Tertio,qn̄ honorē quem habet nō refert ēt ad utilitatē aliorū,ut scribit.s.Tho.in 2.2.q. 131.art.j.si ergo nō licet amore uel odio,cupiditate uel ambitione alia crimina cōmittere, ut patet per prædicta,multo minus hoc crimē hæresis,quod est maximū peccatorum,ut tradit Card.de Turre Crema.in c.quid autem.24.q.3.

6 Sed in hoc † secundo modo conuincendi aliquem de prauitate hæretica est aduertendū,ꝙ accusatus de hæresi potest excusari ab hæresi,& a pertinacia,quo ad factum hæreticale in duobus casibus,primus est, si qs forsan captus ab infidelibus,uel hæreticis,metu mortis actum hæreticalem commiserit, puta si pro morte euitanda quis adorauerit Mahometū, uel passus fuerit se circuncidi, uel ad ritus iudæorum,uel Mahometi trāsierit,uel redierit,licet peccatum mortale commiserit,excusandus est tn̄ ab hæresi,& pertinacia, hoc enim modo excusabatur Papa Marcellinus, nec fuit iudicatus hæreticus a concilio generali ad hoc congregato, licet ipse uoluntarie seipsum abdicauerit a Papatu.c.nunc autem. 21.di. prout tradit Deci. in consi.clj.maximi ponderis.col.4.peccauit tamē ipse Marcellinus mortaliter, quia fecit contra legem Dei exodi.ca. xx. ubi Deus loquens de sculptilibus,& imaginibus dicit, non adorabis ea, scilicet exterius, neque coles, scilicet interius, ut ibi exponit gloss. unde peccatum est,idolis exteriorem, uel interiorem, cultum exhibere propter quæcunque,prout late ego prosequutus sum hanc materiam. in rub. de hæret.lib.6.q.13.nu.67.incipien.accedit &c.

Secun-

7 Secũdus † casus excusationis est, si quis absoluta siue præcisa coactione coactus fuerit actum hæreticalem committere, puta quia ligatus & renitens circunciditur, uel eius genua per vim ab alijs flectuntur ante idola, uel Mohometum, & sicut dicitur absoluta coactio, cum quis renitens, inuitus, reclamans fertur ad fontem, & cum uerborum prolatione inmergitur, & talis non recipit sacramentum baptismatis, ut argu. in cap. sacris. quod metus. causa. ut est tex. in c. maiores. §. item quæritur. uersic. ille uero. de baptis. & glo. iuncto tex. in cap. contra christianos. de hæreti. libr. 6. sic pariter dicendum est hunc passum uim præcissam, & absolutam, non abnegasse Christum seu baptismum, quia contrariorum eadem est disciplina. l. 1. cum alijs. ff. de ijs, qui sui. iur. sunt, iste enim dicitur potius pati, quàm agere, & ideo non peccat mortaliter, ut probatur in d. c. sacris.

8 Circa † tamen primum casum est aduertendum, in quo dico, quòd ille qui mortis metu abnegat fidem, nõ est censendus hæreticus, licet mortaliter peccet, intellige in propria materia, uidelicet quãdo sumus in ijs, quæ sunt prohibita de lege naturæ, uel de lege diuina, etiam ꝙ esset talis metus qui caderet in constantem uirum, non enim excusat a peccato operationem ab huiusmodi legibus uel altera earum prohibitam, cum sit omnino mala & non excusanda, quod probatur in d. c. sacris. in uerbo attenuet. quod met. caus. ubi metus diminuit culpam sed non excusat, & pro hoc dicit Aristo. in 3. ethicorum, propter quæcunque durissima, non est turpe quid agendum, & propterea machabei propter metum mortis illatum noluerunt comedere carnes suillas. quinimo passi sunt ob hoc mortem. primo Machabeorum. 6. cap. ratio est quia secundum Arist. in 3. ethi. & Grego. Nicenum in libro de homine, huiusmodi quæ per metum aguntur sunt mixta ex uoluntario, & inuoluntario, id enim quod ꝑ metum agitur, in se consideratum non est uoluntarium, sed fit uoluntarium in casu, scilicet ad euitandum malum quod timetur. dicit. S. Tho. in 1. 2. q. 6. art. 6. ꝙ si quis recte cõsideret, magis sunt hmõdi uoluntaria q̃ inuoluntaria, ut ibi per eum, & propterea dicit. l. si mulier. §. si metu. ff. quod met. cau. ꝙ adiens hæreditatem per metum hæres efficitur, quia coactus uoluit, & ibi notat glo. ꝙ uoluntas coacta uoluntas est, quod habet locum in rebus propriis, secus in rebus quarum coactus habet administrationem. l. j. in fin. ff. de auth. tut. ut dicit Bal. in rubri. de contro. inuestituræ. in fi.

9 Ad prædicta † etiam facit quod inquit Ioannes de Gerson. ꝙ nulla necessitas excusat in ijs quæ sunt de lege diuina, nec obstat ꝙ Dauid metu mortis, quæ ex necessitate naturæ, si non comedisset, sibi imminebat, co-

medit sine peccato panes propositionis.1. Regũ.c.21.vbi licet non dicatur,ꝙ de illis comederit Dauid,Christus tamen hoc declarauit Mathæi. 12. quia dicit præfatus Gerson Dauid habuisse ex reuelatione, ut comederet illos panes propositionis, ex quo laycos panes non habebat,sic ẽt Sanson qui seipsum cum hostibus ruina domus oppressit excusatur ob diuinam inspirationem, ut inquit Augustin.de ciuitat. Dei. libro primo.capitulo. 21.

10 Et si † dicatur, ꝙ sicut vis conditionalis non impedit impressionẽ caracteris,ut in c.maiores.§.item quæritur.de baptismo,ita a contrario videtur dicendum,ꝙ abnegatio fidei,& sic hæresis contrahatur ab illo qui metu conditionali, uel causatiuo transit ad ritus paganorum,uel iudæorum,aut cultum idolorum,seu ad negandum fidem Christi, per regulã, cuius consensus in construendo requiritur eiusdem etiam in dissoluendo interuenire debet.in auth.contra si filii.C.de repudi.in l. nihil tam naturale.ff.de regu.iur.c.1. extra eo.tit. Ad hoc dico,ꝙ prædicta non habent locum in spiritualibus,quæ facilius construuntur, quàm destruantur,vt est tex.in c.inter corporalia.iu princip.de translatio.& ideo matrimonium licet consensu contrahatur.c.cum locum. de sponsa.c.sufficit. 27.q.2. tamen contrario consensu dissolui non potest, immo nullo modo,quia quos Deus coniunxit homo non separet.c. 2.de translatio. prælato.capitu.ex parte. de conuersi coniugato.& idem est in baptismo, & ordine,in quibus caracter imprimitur spiritualis,ideo contrarius consensus illum delere non potest,ut scribitur per glo.& docto.in ca.1.de reg. iur. Præterea in casu d.§. item quæritur.idcirco non succurritur metum passo conditionalem,quia caracter ille est indelebilis,& ideo non posset ibi esse retro actio,nec debet,maxime cum sit coactus,& inuitus ad meliora, argu. eorum quæ notantur in c.cum dilectus, quod met.causa,vt scribitur.in d.§.item quæritur, quæ non militant in eo qui metu conditionali abnegat fidem Christi, uel transit ad ritus alterius sectę, quia cũ non habeat errorem in intellectu,nec pertinaciam,non est dicendus hæreticus, nec ex quo non habet liberam operationem potest dici apostata,ut notatur in d.c.contra christianos, & satis probatur in l. 1.& 3. C. de aposta.& sicut inuitatus ad deteriora potest restitui per actionem qđ met.causa.d.c.cum dilectus.ca. super hoc.de renuncia. quia scribit Ray. de penna forti.ꝙ uox prætoris dicentis, quod metus causa gestum est ratum non habebo,de qua.in l.1.ff. quod met.causa,est uox Dei,quam posuit in ore prætoris,refert Bal.in rubr. de contro. inuesti.in fi. & peccatum quod incurrit talis uim conditionalem passus, est forsan ex inconstantia quam habuit circa fidem.

Quia

11 Quia † potius moriendum est q̃ idolaticis uesci. cap. sicut satius. 32.q.4.facit cap.si de area.26.q.2.scribit Card.de Turre Crema.in ca. nunc autem.21.distin.intellige dando honorem idolo, cui est immolatum,quia sic illis uesci est idolatrare, quod est grande peccatum & magis uitandum quàm mors corporalis,quia ut inquit Phi. 3. ethi. ante est moriendum quàm turpe committendum. Propterea laudantur sancti martyres qui pro fide uicerunt regna cœlorum, qui pro Christo passi & mortui noluerunt idolis immolare,hæbreorum.xj. & confessio fidei est necessaria ad salutem,pro loco & tempore,quando scilicet per dimissio nem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo.Paul.ad Roma. x. corde creditur ad iusticiam, ore autem fit confessio ad salutem, scribit San. Thom.in 2.2.quæst.3.arti. 2.& Augusti.de Anco.in tractatu de potestate Papæ.q.v.art.2. Si uero quis extra metum mortis aliquid assereret,uel faceret,quod esset hæreticum,etiam si diceret se credere & tenere quod sancta mater Ecclesia tenet & credit, ut hæreticus esset iudicandus. capitulo. contra Christianos, de hæretic. libro sexto. & late habetur in decisione Rotæ. Dccclxxv. incipiente Accusatus de hæresi.

12 TERTIVS † MODVS Conuincendi aliquem de pertinacia est, quando diceret aliquam partem noui uel ueteris testamenti falsum continere,uel a catholicis non esse recipiendam assereret,hic enim hęre ticus pertinax esset cēsendus,& fuit unus de erroribus hæreticalibus Ma nicheorum, qui respuebant vetus testamentum,quod reprobatur in ca. qui Episcopus. xxiij. distinctio. patet etiam per Paul. ad Romanos 7. dicentem de testamento ueteri, lex sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum, ergo lex uetus non debet respui tanquam mala.

13 Et licet † uetus testamentum non sit obseruandum secundum literam,quo ad legalia,quę umbram futurorum continebant,sicut dicam in fra,uide in pontificali in coronatione Papæ, quando Iudæi ueniunt obuiam ad Papam in monte Iordano,quibus Papa respondet,nihilominus est honorandum quo ad omnia conteta in eo, quantum ad authoritatē ueritatis, unde Christus in Euangelio, & Apostoli in Epistolis usi sunt frequenter testimonijs & authoritatibus legis, & prophetarum ad suam confirmandam ueritatem,ut patet sacram scripturam intuenti,unde isti manichei respuentes authoritatem,& ueritatem ueteris testamenti,Chri sto & apostolis qui uetus testamentū induxerunt in testimoniū ueritatis, quā prædicabāt,plene aduersabātur, & illos calūniari uidentur de falsis testimonijs,qđ impiū est,error eorū ostenditur īpius,quia scripturā,quā

Christus, qui ueritas est acceptat, & inducit in testimonium, illi stulti & hæretici respuũt. nũquid Christus dicit Ioan. 5. si credideritis Moysi, credetis utique & mihi, ille enim de me scripsit, item dicti manichei non recipiebant totum nouum testamentum, tanquam in aliqua sui parte falsum continens, ideo hæretici sunt iudicati, cum tota sacra scriptura uerum contineat, & in nulla sui parte falsum habeat, est enim candor lucis æternæ, speculum sine macula scilicet erroris uel falsitatis, & contra hos hæreticos inuehitur Aug. in lib. de moribus Ecclesiæ, inquiens, dicere in sacra scriptura aliquod falsum contineri, quid hac uoce impudentius? quid scœlestius? nisi simulacrorum cultores Christi nomen odientes ista ausi sunt dicere.

14 Insuper † in nouo testamento, aut loquitur Christus, aut Apostoli, Christus cum sit ueritas & uita Ioan. 4. falsum dicere non potuit, Apostoli etiam non, cum Spiritu Sancto loqui fuerint, secundum illud Mathei. x. nõ estis uos qui loquimini, sed Spiritus patris uestri qui loquitur in uobis, & Ioan. 16. cum uenerit ille Spiritus ueritatis docebit uos omnem ueritatem, hinc beatus August. ad Hierony. scribens ait, Ego solis libris scriptorum, qui canonici appellantur didici hunc timorem, scilicet reuerentialem, honoremque deferre, ut nullus eorum scribendo errare audeam credere, ut habetur in capitulo. Ego solis. nona. distinctione.

15 Postremo si † nouum testamẽtum in aliqua sui parte falsitatem contineret, non maneret aliqua sui parte stabilis authoritas. c. si ad scripturas. distin. 9. sicut si aliquid falsitatis reperiretur in instrumento, totum redditur suspectum, nec ei creditur. l. 2. in fi. ff. de fide. instrum. Ab hoc modo conuincendi aliquem de hæresi & pertinacia excipitur laycus illiteratus uel simplex, qui nesciret quid per nouum, uel uetus testamentum importetur, & seductus ab alijs dicat nouum uel uetus testamentum, uel aliquam partem recipi non debere, firmiter tamen crederet totam fidem Ecclesiæ esse recipiendam. arg. c. dicit Apostolus. 24. q. 3. facit quod inq̃t Inn. in rubr. de Summa Tri. est ergo diligenter examinandus, & de ueritate informandus, & si post informationem debitam, non se corrigeret, esset, ut hæreticus pertinax iudicandus. arg. c. qui in Ecclesia. 24. q. 3. quia sacræ scripturæ non posset subesse falsum ratione emanationis seu originis, quia ex reuelatione est, Spiritu enim Sãcto inspirati loquti sunt Dei homines. 2. Pe. j. & Iob. 13. Spiratio Dei omnipotentis Dei est, & Eccle. primo, foris sapientię uerbũ Dei in excelsis, tenẽtes ergo pertinaciter assertiones contrarias sacræ scripturæ, in propria uerborũ forma, siue contrariũ ex sacra scriptura in necessaria seu formali cõsequẽtia deducatur,

hære-

hæretici ſunt cenſendi,& aſſertiones hæreticæ ſunt, ut pro loquutus ſum ſupra in q. 5. Et ex dictis in hoc tertio modo pōt inferri corrolarium . ꝙ Theologus,& in ſacris literis exercitatus legendo,& conſiderādo eas, eſt obligatus certa,& explicita fide tenere,& nullatenus dubitare de multis, de quibus ſimplex,& idiota requiſitus rationabiliter,ſi non pertinaciter, dubitaret,ut ꝙ Thobias habuerit canem,uel Aaron barbam , uel arca teſtamenti de pilis caprarū coopertūram.Ita inquit Ioan.de Gerſo. in prima parte alphabeto. 14. Facit quod apud Mathe. dicit Chriſtus , donec tranſeat cœlum & terra iota unum , aut apex unus non præteribit a lege donec omnia fiant.& Lucæ.16.facilius eſt cœlum & terram præterire,q̃ de lege unū apicē cadere,Deus em̄ nō pōt eſſe author mēdacij Pſal.144 Fidelis Deus in oībus uerbis ſuis,& Deut.7.ipſe eſt Deus fortis & fidelis.

16 QVARTVS † MODVS Conuincendi aliquē de pertinacia eſt ſi crederet,uel teneret uniuerſalem Eccleſiam errare,uel erraſſe, ex quo cepit Eccleſia chriſtiana congregari , licet credat fidem chriſtianam traditam a Chriſto,& ab Apoſtolis eius , in nulla parte ſui mendacium continere, talis enim,ut dicunt aliqui,non eſt examinandus , an paratus ſit corrigi, ſed eo ipſo ꝙ ta ¦ a uerba dicit eſt ꝑtinax reputādus.ita dicebat Ochā, & Card.de Turre Cre.ſequit̄.Ad hunc modū conuincendi aliquem de pertinacia,ultra doctores,uidetur mihi ꝙ ſint dandæ aliquæ declarationes.

17 PRIMA † EST,ꝙ uniuerſalis Eccleſia,quæ ex congregatione fidelium omnium conſtituitur.c.in Eccleſia.de conſecra.diſt.j.in ijs quę ſunt fidei errare non poteſt,quia Chriſtus orauit pro ipſa Eccleſia,ut non deficeret c.maiores.in prin.de baptiſmo.c.a recta,& c.pudēda.24.q.j. unde impoſſibile eſt,ꝙ uera fides Chriſti remaneret in uno ſolo, ita ꝙ uerū eſt dicere,ꝙ fides non deficit in Eccleſia,ſicut ius uniuerſitatis poteſt reſidere in uno ſolo,ut notatur in c.gratum.de poſtu.prælato. traditur in l. ſicut. ff. quod cuiuſque uniuerſi.quod patuit poſt paſſionem Chriſti, nā fides remanſit duntaxat in Beata uirgine , quia omnes ſcandalizati ſunt , & relicto eo fugerunt.Matthæi.xxvj. prout fuerat prophetatum ab Eſa. lxiij. inquiente . torcular calcaui ſolus , & de gentibus non erat uir mecum , ut ibi exponit gloſſ. interlinearis , ubi dicit Dominus Vgo. Cardinalis , quòd ſola Beata mulier , & uirgo mater eius cum filio ſuo patiente fidelis extitit . & permanſit . quod ſignificatur per candelam quæ in tribus diebus tenebrarum hebdomadæ ſanctæ non extinguitur , ut dicit Guilielmus Durandi , in ſuo rationali diuinorum officiorum , in rubrica de quinta feria , & tamen Chriſtus ante paſſionem orauerat pro Petro,ut non deficeret fides ſua, ergo non dicitur deficere , nec etiam errare,ſi remaneret fides in uno ſolo , & forte hinc dicit gloſſ. in capitulo.

quamuis.

quamuis.xxj.dist.ꝙ ubi sunt boni, ibi est Ecclesia Romana, ita dicit Abbas in cap. significasti.colum.2.de electio. est ergo prima declaratio, ꝙ iste modus intelligitur de uniuersali Ecclesia aliquid dicente uel statuente in iis quæ sunt fidei, ꝙ errare non posſit, Vnde credens uel asserens uniuersalem Ecclesiam errare uel errasse, de pertinacia conuincitur, sine ulteriori progressu, & in hoc uidentur omnes conuenire, quia talis credulitas uel assertio contradicit sacræ scripturæ aperte, & catholicæ ueritati prout late dixi supra in q.v.

18 SECVNDA † DECLARATIO est, ꝙ idē modus cōuincendi aliquem de pertinacia habet locum siquis crederet aut assereret uniuersale concilium in ijs quæ sunt fidei errare posse, intelligendo de uniuersali concilio plenario. in quo cum Ecclesiæ patribus, Romanus pontifex eorum caput & princeps unanimi consensu, & authoritate concurrit, & hoc concilium generale siue uniuersale plenarium errare non potest in ijs quæ fidei sunt, ut multis fundamentis probat Card. de Turre Crema. in sua summa Ecclesiæ. lib.3. capitulo.58. quicquid contra hoc senserit Ocham in suo dialogo. Quod potest ultra dicta per eum confirmari hoc medio, ille non potest errare in fide cuius assertio uel determinatio non potest reuocari in dubium, sed determinatio cōcilij generalis in materia fidei non potest in dubium reuocari. cap. maiores. 24. q. j. ubi dicitur non esse retractandum quod semel concilium generale statuit contra unamquamque hæresim, & melius hoc exprimitur in l. nemo. C. de Summa. Trin. ergo &c. maior de se patet, & hoc sufficit, ut credendum sit, ꝙ errare non posſit. Item Ecclesia regitur Spiritu Sancto, qui est Spiritus ueritatis, hoc enim promisit Christus discipulis suis Ioan. 17. cum uenerit ille Spiritus ueritatis docebit uos omnem ueritatem, & ideo conciliū generale in ijs quæ sunt fidei errare non potest, ut scribit Iacobus Alama. in 3. sententiarum. dist. 28. q. j. circa fi.

19 TERTIA † DECLARATIO est, ꝙ ea quæ prædixi de uniuersali Ecclesia, uidentur etiam habere locum in decisis, & determinatis a summo pontifice tanquàm pontifice circa ea quæ sunt fidei, in quorū decisione errare non potest, si aliquid ad fidem spectans determinaret authoritate iudiciali, non autem personali, & hoc uidetur comprobari ex decreto Hieronymi in cap. Hæc est fides. 24. q. j. inquientis, si hæc nostra confesſio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare uoluerit, se imperitum, uel maliuolum, uel etiam non catholicum, nō me hæreticum comprobabit, manifeste in ijs uerbis Hieronymus censet, ꝙ ex approbata fidei confesſione a Papa, aliquis obsistens non catholicus & sic hæreticus iudicatur, & ibi sic concludit Card. de Turre Crema. &

pro-

probatur in d.c.maiores.in principio,& hanc conclusionem multis fundamentis confirmat d.Card.Thomas de Vio,in ij. parte suæ apologiæ. cap.13.& 14.ubi respondet fundamentis Ocham & aliorum contrariũ sentientium.Sed quia aliqui nimis animose defendunt,ꝙ non est necessario credendum determinatis a summo pontifice,ideo non auderem dicere, aliquem de hæresi & pertinacia conuinci, credentem uel asserentem summum pontificem cum suo collegio cardinalium in ijs quæ fidei sunt errare posse, putarem tamen esse ualde temerarium & castigatione dignum asserere contrarium, cum esset in depresionem tantæ maiestatis. arg.cap.j.de maledicis,cuius apex aut sanctum facit, aut sanctum inuenit.cap.non nos.40.distin.Et dicunt aliqui ,quòd quando quæstio est de fide, huius materia est ad summum pontificem deferenda, non ut ferat sententiam, sed ut concilium congreget, & concilium indefectibiliter sententiabit.

20 EGO † TAMEN salua determinatione S.R.E.tenerem,semper standum esse determinationi summi pontificis circa ea quæ in causis fidei ipse authoritate sui officij, cum Reueren. dominorum Cardinalium senatu decideret,& non posse tantam sanctitatem in ijs errare,quia specialiter Petro eiusque successoribus dictum est a Christo, oraui pro te Petre ut non deficiat fides tua,ut in d.cap. maiores. intelligendo de errore iudiciali,secus de errore personali, quia ipse Papa hæreticus potest esse, & de hæresi damnari potest,prout multi pontifices hæretici fuerunt.ca. si Papa.40. dist.ibi,a nemine iudicandus est nisi deprehendatur a fide deuius,ut late tradit Deci.in consi.151.maximi ponderis.colum.ij.& dixi in repetitione cap.j.de hæreticis.lib.6.q.16.& August.de Anch.in tract. de potestate Papæ.q.quinta.arti.j. scribit aliquid Abbas in c.significasti. colu.ij.de elect.

21 Si uero†essemus extra ea quæ fidem tãgunt & bonos mores, ut inquit Card.in c.Anastasius.xiij.dist,concilium generale siue Ecclesia uniuersalis errare potest, sicut alias errauit super matrimonium contrahendũ inter raptorem & raptam, & dictum Hieronymi melius sentientis fuit prælatum statuto concilij,ut probatur cap.placuit.36.q.ij.ubi a concilio generali apud Aquisgranum, erat prohibitum matrimonium inter raptorem & raptam,sed authoritas Hieronymi contrarium sentientis præualuit dictum matrimonium legitimum esse decernentis in cap.tria.ea.cau. & q.& hodie est approbatum dictum Hieronymi in c.cum causa,& cap. fi.de rapto. & forsam innitebatur diuus Hieronymus authoritate sacræ scripturæ super matrimonio raptoris & raptæ,& ideo fuit prelatum eius dictum determinationi dicti concilij generalis ut traditur in c.j. xx. dist.

Et

Et hoc habet locum, siue in concilio generali, siue in uniuersali Ecclesia; quia eadem est ratio, ut in ijs errare posit, ut dicit Deci. in d.c. significasti, col. ij. uersi. sed ista resolutio.

22 Præterea † dicta uniuersalis Ecclesia siue concilium generale errare potest in ijs quæ consistunt in facto, puta excommunicando aliquem, qui non erat excommunicandus ex causa latenti, ut est tex. in c. a nobis. ij. de senten. excommunica. & ibi scribit Abbas. facit. c. j. de consti. libr. 6. & in hoc errore facti peritissimi falluntur, ut est glo. in l. 2. ff. de iur. & facti. igno. ita concludit Henri. Boich. & Fely. in dicto. capitulo. a nobis. & in cap. uenerabili. de testibus, ubi tradit an posit errare in canonizatione sanctorum.

23 Dicit † tamen Henri. Boich. in d. c. a nobis, ꝙ Ecclesia non potest errare in ijs quæ sunt iuris, & pro hoc allegat illud Lucæ. xij. Ego oraui pro te Petre, ut non deficiat fides tua, ut refertur in §. j. xx. dist. & in d. cap. maiores. in prin. de baptis. quæ authoritas, ut dixi, fuit intellecta in ijs quæ sunt fidei, prout omnes dicunt. Quod autem extendatur ad ea quæ sunt iuris, ad minus positiui, satis ambigendum est, per ea quæ dixi, ꝙ concilium generale errauit super matrimonio raptoris & raptæ.

24 De Papa † autem, considerando eius personam, non autem iudicialem potestatem, ꝙ errare posit etiam in ijs quæ sunt fidei multis authoritatibus, & exemplis comprobari potest, ut proxime dixi allegando. d. ca. si Papa, fuerunt quidē multi, maxime pontifices, hæretici, Primus fuit Marcellinus, qui contra fidem errauit, idola adorando. c. nunc autem. 21. dist. & licet non errauerit in mente prauitati hæreticæ adhærendo, ex quo tamen facto negauit Christum, dum renuit se confiteri christianum, idolatriæ crimen commisit, non ideo tamen fuit hæreticus, nec pro hæretico iudicatus, quia de compulsione apud concilium constabat. Nec obstat si dicatur ꝙ ipse Marcellinus deposuerit se, uel renuntiauerit pontificatui, quia hoc non uidetur authēticum, Immo a die quo sub Diocletiano Imperatore capite truncatus est, eius Episcopatus uacauit, quod non fuisset, si ipse renuntiasset, nam a tempore renuntiationis uacasset. c. j. de renuntia. lib. 6. cle. j. de renuntia. tradit Card. de Turre Cre. in d. c. nunc autem. art. 4. Secundo fuit hæreticus Liberius Papa, qui consensit perfidiæ Arrianæ, ut habetur in cronicis, nam primo fuit catholicus, & feruide cō tra Arrianos procesit, & ob hoc Constantius Arrianus eum in exiliū missit & clerus de consensu eiusdem Liberij Fœlicem præsbyterum in Papā ordinauit, qui amplius Arrianos expugnauit, in tantum ut Arriani Constantium rogarent, ut Liberius restitueretur tanquàm eis magis fauoribilis, & sic Liberius reuocatus fuit, & Fœlix deiectus, & quia Liberius Arria

nis

nis fauebat, ideo Fœlix cum catholicis eúm admonitum & contumacē, tanquàm hæreticum de Ecclesia eiecit,& tunc scisma factum fuit,& persequutio magna fidelium, & sic de hoc Liberio proprie non potest dici ꝙ fuerit hæreticus existens Papa,sed postquàm renunciauit papatui. Tertio, Anastasius secūdus propter hæreticam prauitatem fuit a Romana repudiatus Ecclesia,ut habetur in c. Anastasius.xix. dis.fuit enim primo bonus,sed postea ab Achatio hæretico seductus est, & cum eo communicauit,& ob hoc clerus separauit se ab eo, & quia noluit restituere Achatiū occulte,licet non potuerit,diuino iudicio percussus est,intestina amitendo dum assellaret,ut dicit glo.in d.c.Anastasius.

25 Et licet † quis ob solam familiaritatem seu communicationem cū hæreticis,non posset ut hæreticus damnari,sed ab officio suo suspendi, donec scandalum sopiatur,ut in c.inter sollicitudines.de purga.cano.& etiā ob fauorem præstitum hæreticis, ab eo qui nunꝗ hæresim abiurauit non incurritur hæresis.c.accusatus.§.si uero.de hære.lib.6.sed excommunicatur ipso iure.in c.excōmunicamus.§.credentes.de hæreticis, & sic uideretur ꝙ Anastasius non fuisset hæreticus ob communicationem seu fauorē ab eo præstitum Photino & Achatio, tamen quia dictus Anastasius non solum communicauit & fauit dictis hæreticis,sed etiam in eadem hæresi stetit,& eam prædicauit,ideo hæreticus fuit,ut dicit glo.in d.c. Anastasius,& in d.§.si uero.Et ad hæc faciunt quæ dicunt Hostien.Ioan. Andre. & alij in c.quicunque.in prin.de hære.lib.6. de pluribus aliis summis pōtificibus possent exempla adduci, quòd hæretici fuerunt, quæ pro nunc prætereo.

26 QVARTA † DECLARATIO est, ut iste modus conuincēdi de pertinacia accusatum de hæresi intelligatur in eo qui tenetur explicite credere ea quæ sunt fidei,secus uidetur dicendū de eo,qui solum tenetur credere implicite,qui autem sint isti,late dixi supra in 28.q.uers.quo ad primum,isti enim qui non tenentur explicite credere,sed implicite, si dixerint absque pertinacia,& hæretica prauitate,ex simplicitate,& ignorātia Ecclesiam errare uel errasse,possent excusari, & ideo forte dici posset,ꝙ isti examinandi sunt sollicite,& an parati sint corrigi,uel non, & si quidem parati sint corrigi,non essent pertinaces,ut hæretici iudicādi, sin autem corrigi nolint,sint inter pertinaces & hæreticos numerandi.iuxta cap.qui in ecclesia.24.di.Confirmatur,quia hæc determinatio, ꝙ Ecclesia uniuersalis non potest errare in ijs quæ sunt fidei, & quæ bonos mores concernunt,fundatur in uerbis Christi, Mathei ultimo. ego uobiscū sum usque ad consummationem seculi,& in illis uerbis, quæ Christus dixit apud Lucam.xij.c.ego oraui pro te Petre,ut non deficiat fides tua, ut

regi-

registratur in d.c.maiores.de baptis.in prin.multi sunt illiterati,qui nunquàm hoc audiuerunt,ideo non tenentur explicite credere , & circa hæc dixi plura supra in d.q.28.& tradit plura Innoc.in rubri.de Summa.Trini. & hæc dicta & dicenda sunt sub protestatione de qua in frontispicio huius operis.

27 Dici tamen† potest secundum Petrum Ximenii de Praxano. in suo cõfutatorio.capitulo.142.quòd inter omnes articulos fidei, primus & maior,& maioris necessitatis est, credere uniuersalem Ecclesiam catholicã non posse errare,& ille tangitur in symbolo Apostolorum , cum dicitur, sanctam Ecclesiam catholicam,si enim ecclesia posset errare contra fidẽ iam nõ esset sancta , & sic iste articulus esset falsus,quod est impossibile. est etiam iste articulus maior q̃ cæteri, quia est sicut fundamentum , uel sicut principium respectu conclusionum,nam siquis erraret circa omnes articulos,& non erraret in isto de Ecclesia uniuersali, erit sanabilis , quia cum crederet Ecclesiam non posse errare,cum illa asserat sibi hoc, sequeretur necessario,ꝙ deberet credere omnia esse uera,si tamen quis credat cæteros articulos,& istum negat,tota fides periret,quia si ego credo Ecclesiam uniuersalem potuisse errare,dubitabo an Euangelia sint uera, & dicam ꝙ quando Ecclesia recepit ista quatuor Euangelia, & repulit alia, ꝙ forte errauit,scilicet quia illa erant uera,hæc uero falsa,& sic de omnibus libris scripturæ sanctæ,& tunc tota fides catholica periret, non ergo manet fundamentum aliquod si non credamus Ecclesiam uniuersalẽ nõ posse errare. Dicendum est igitur , ꝙ qui non credit ecclesiam non posse errare,non credit Christum,immo nihil credit de nouo,nec de ueteri testamento,nec intelligit,quid sit fides,nec unde ueniat certitudo eius,cum autem stet Ecclesiam non posse errare,tenebitur sequi eam in omnibus determinationibus suis,& erimus certi , ꝙ sequendo eam , non erramus, unde sicut tenemur credere alios articulos fidei contentos in symbolo,sic pariter istum,scilicet Ecclesiam uniuersalem non posse errare in ijs quæ fidẽ & mores concernunt,quam concilium generale repræsentat,& determinat dubia,quæ circa fidem emergunt.

28 Quia† Ecclesia uniuersalis,prout est uniuersitas omnium christianorum per totum orbem dispersorum , nunq̃ conuenit ad aliquid de fide determinandum,nec de moribus,sed concilium generale cõuenit, quod dictam uniuersalem ecclesiam repræsentat,arg.l.municipes.& l.quod maior.ff.ad munici.glo.& doct.in l.aliud.§.refertur.ff.de regu.iuris.l. ciuitas.ff.si cer.pet.in c.cum omnes.de constitu. & istis conciliis generalibus dubia fidei terminantibus est standum.sicut quatuor Euangeliis , & eodẽ honore uenerenda sunt , quia in ijs uelut in quadrato lapide sanctæ fidei

structura

ſtructura conſurgit,uti de quatuor conciliis generalibus teſtatur Gregorius in c.ſicut.diſt.15. & non uidetur maior ratio de illis quatuor conciliis, quàm de aliis conciliis ſuper cauſa fidei adunatis, ideo idem ius eſt cenſendum.l.illud.ff.ad.l.acqui.

29 Et frequens † conciliorum celebratio agri dominici præcipua cultura eſt,quæ uepres,ſpinas,& tribulos,hæreſim errorum & ſciſmatum extirpat,exceſſus corrigit,deformata reformat, & uineam domini ad frugem uberrimæ fertilitatis adducit,ut habetur in c.frequens.de authoritate generalium conciliorum in pragma.ſanctio.talis reformatio in cōcilio generali maturius conficitur,quia ibi q̃ plures conuocantur,& omnes in unum conueniunt.c.canones.§.concilij uero.xv.diſt. cum alijs, ut ſcribit Deci.in conſi.cli.anteq̃ perſcruteris,col.2.merito igitur attentis prædictis aſſerens dictum concilium generale in ijs quæ fidei,ſeu morum ſunt, errare poſſe,dicēdus eſt pertinax hæreticus, cum quilibet chriſtianus ſcire debeat articulos contentos in ſymbolo fidei implicite, uel explicite, habita differentia perſonarum,ut ſcribit Innoc. in c.firmiter de Summa, Trin.ut dixi ſupra in q.28.

30 QVINTVS † EST MODVS conuincendi aliquem de pertinacia,ſiquis chriſtianus capax rationis,& maxime intelligens, neget quā cunque aſſertionem catholicam, quæ apud omnes catholicos & fideles cum quibus conuerſatur tanq̃ catholica diuulgatur, & a prædicantibus uerba Dei publice prædicatur, ſicut apud omnes catholicos publice diuulgatur,quòd Chriſtus fuit crucifixus,unde in omni Eccleſia oſtenditur crucifixus, & prædicātes uerbum Dei hoc publice nunciant,& affirmāt. & ideo ſiquis chriſtianus inter chriſtianos nutritus negaret Chriſtum eſſe crucifixum,eſſet ſtatim pertinax & hæreticus iudicandus, & quāto magis eſſet inter chriſtianos conuerſatus,& pluries intraſſet eccleſias,& uerbum Dei a pluribus audiuiſſet, & maiorem literaturam in ſacra pagina & iure canonico haberet, tanto fortius eſſet ſtatim pertinax & hæreticus iudicandus, & iſte modus fundatur in hoc, quòd nulli licet ignorare ea quæ publice fiunt.

31 Et ſic†non licet ignorare ea quæ publice diuulgantur, nunciantur & tanq̃ catholica prædicantur, quilibet enim præſumitur ſcire id quod eſt publice notum in ciuitate,uel loco.l.ſi tutor petitus.ubi Bar.notat. C.de peri.tuto.cle.unica.§.fi. de conce.præben.& quilibet de prouincia præſumitur ſcire id quod eſt publice factum in parte prouinciæ. ſcribit Abbas in cap.j.col.3.& ibi glo.de poſtula.præla. & non excuſatur receptās bannitum propter ignorantiam,quando erat notorium in ciuitate,quòd erat bannitus.ſecundum Bar.in l.omnes.C.de agri.&cenſi. lib.xj, Abbas in c.

in c.cum in tua.qui.matri.accusa.possunt.

32 Et adeo† hoc procedit, quod si probetur publice notum, & non probetur absentia a loco, non probatur ignorantia per iuramentum ut notatur in c.præsumitur, & in c.ignorantia. de regu.iur.lib.6.ut dicebat Bal. in quodam suo consilio de quo meminit Rota. ccccxliiij. extra rotam petebatur, col.2.licet alias ignorantia probetur per iuramentum.l.non omnes. §.a barbaris.ff.de re.milita.facit gl.in c.quod dicitis.xvj.dis.& tradita in c.quæ in humani.12.q.2.

33 Si ergo† tenetur aliquis, quia non licet, nec præsumitur ignorare, non licet contrarium asserere, quia asserens contrarium illius quod quis tenetur scire, & præsumitur scire in iis quæ fidei sunt, hæreticus iudicandus est, quia sicut assertio est hæretica quę continet dogma falsum ueritati catholicæ contrarium, sic asserens dogma falsum ueritati catholicæ contrarium est censendus hæreticus, ut dixi supra.q.6.unde iste sic asserens non potest ex simplicitate, nec ignorantia excusari, quia ignorantia iuris diuini apud omnes promulgati non excusat in ijs sine quibus nulla est salus, sicut ignorantia iuris naturalis.c.turbatur.§.notandum.j. q. 4. nam in ijs par culpa est decipere uel decipi.capitulo.si cupis.xv.q.j.l.2.C.de iur.& facti igno.cap.j.& cap.2.de delict.puero.facit glo.in cle.eos.de consangui.& affi.

34 Et pro† hoc dicit August.in enchiridion. longe tollerabilius est in ijs quæ a religione seiuncta sunt, mentiri, quam in ijs sine quorum fide, & noticia Deus cœli non potest colli, & notatur in d.l.2.quòd etiam rustico erranti in iure quasi naturali non parcitur, & in delictis quæ iure naturali prohibentur non excusat rusticitas, ut ibi notat Bal. & ad hunc effectum allegatur dicta.l.2.per Bal.post Mart. sillanianum in l.j.C.de interdi.matri.& ideo quamuis laycum solum oporteat credere articulos fidei implicite, idest credere uerum esse quicquid credit Ecclesia catholica, ut dicit Inno.in c.firmiter, tamen quãdo articulus fidei est ita apud omnes diuulgatus, ut nullus rationis capax possit illum ignorare, ut est in exẽplo posito de Christo crucifixo, uel de simili, tunc asserens contrarium illius articuli est ut pertinax hæreticus iudicandus,

35 Si uero† aliquis qui tenetur credere explicite articulos fidei & distincte qui continentur in symbolo fidei credo in Deum, uel in quicunque uult.ut sunt prælati Ecclesiarum, & curam animarum tenentes, ut.c.2.& pluribus aliis sequentibus.xviij. dist. ut dicunt Inno. & Hostien. in dicta rubri.& iste assereret, uel crederet contrarium alicuius articuli contenti in dicto symbolo, etiam non diuulgati apud omnes, hæreticus pertinax esset iudicandus, ut ex prædictis patet, quia eadem est ratio in istis sicut

in

in illis laycis.dicta.l.illud.ff.ad legem acqui. quia quod operatur diuulgatio apud laycos,hoc debet operari peritia apud prælatos,& curam animarum tenentes,quia sciens non debet amplius certiorari.l.j.§. fin.ff.de actio.empt.& uend.l.nemo.ff.de reg.iur.l.j.§.usque adeo. ff.de iniurijs. c.scienti.de reg.iur.lib.6.

36 Quid autem † dicendum est,si ij credentes,uel asserentes contrarium illorum articulorum tam diuulgatorum , quam contentorum in dicto symbolo sunt parati corrigi , referendo singula singulis, quam primum est eis dictum , uel ostensum hos articulos quos negant in sacra pagina contineri,uel in determinatis a sancta Ecclesia,an sint ut pertinaces hæretici iudicandi,uř ꝙ nō,ut dicit gl.in c.Hęc est fides.24.q.j.& in c.dicit Apostolus.24.q.3.& dicit gl.in c.non licuit.di.17.eo ipso ꝙ quis errat, nō dř hæreticus si paratus est corrigi,ex quo ergo isti sunt parati corrigi nō uř ꝙ sint ut hæretici puniendi, & est ratio,quia nō est hæreticus sine pertinacia,ut dixi supra. q.xix. ad hoc dicendum est,ꝙ aut sumus in illis assertionibus hęreticis,quas aliquis uerisimiliter ignorare potest,an sint hæreticæ uel non, licet in ueritate hæreticæ sint,& ille credat uel asseueret illas ut ueras, & huic ostenditur, & ipse paratus sit corrigi,tunc nulli est dubium,hunc hæreticum non esse censendum , & in hoc casu uidētur loqui glosæ allegatę in d.c. Hæc est fides.in d.c.licuit, & in d.c.dicit Apostolus. secus si non esset paratus corrigi , quia tunc ut hæreticus damnaretur.c.qui in Ecclesia.24.q.3.

37 Si † uero sumus in casu,ꝙ aliquis negaret articulum diuulgatum , uel contentum in symbolo,quem tenetur explicite & distincte credere,tunc ex quo est præsumptio uiolenta contra eum ꝙ ueritatem illius non ignorat per proxime allegata,sed quod illum asserit scienter, & non ignoranter,ideo pertinax hæreticus est iudicandus,quãuis dicat se paratum corrigi,pro hoc est argumentum forte in ca.super quibusdam. §.j.de uerb. signi.c.contra christianos.de hæreti.lib. 6. Non est tamen negandum, si iste de hæresi & pertinacia conuictus redire uellet ad græmiũ sanctæ matris Ecclesiæ,confitendo errorem suum,esset admittendus ad misericordiam,detrudendo eum ad carcerem perpetuum,cap.pe.de hæreti.ut est de mente Anto. de Butri.in rubri.de Summa. Trini.& fide catho.col.3. uersicu. aduerte tamen, & hæc in sequenti modo forsan magis enucleabuntur. Ex ijs considerabis an bene dixerit Ioan. Lupi, in allegatione hæresis. colum. 4. uersicu. quamuis ergo , ubi tenet, negantem assertionem catholicam apud catholicos diuulgatam non esse hæreticum si paratus est corrigi , quia ut sentio non bene loquitur, ut patet per prædicta, quia illa diuulgatio inducit contra illum negantem

illam præſumptionem,quam dixi, ex quo ille accuſatus de hæreſi cũ chri ſtianis communiter conuerſabatur,Eccleſias intrabat, & de ijs pertinentibus ad fidem chriſtianam ſępe audiuit prædicantes, alias autem foret dicendum ſi eſſet ſurdus a pueritia,ſeu infantia,uel nunquam fuiſſet conuerſatus cum chriſtianis, & prætenderet ignorantiam, & eſſet paratus corrigi,per prædicta.

38 SEXTVS † MODVS Cõuincendi aliquem de pertinacia eſt, ſi quis ſciens aliquam aſſertionem catholicam in ſacra ſcriptura, uel in determinatione Eccleſiæ contineri, & hoc probatur, quia illam legerit, uel confeſſus fuerit ſe legiſſe,uel illam publice prædicauerit, uel aſſeruerit publice,uel occulte,ſi poſtea contrarium aſſeruit, cum non ſit ueriſimile horum eſſe illum immemorem, uiolenta præſumptio eſt contra illum,ꝙ ſcienter negat catholicam ueritatem, & ideo pertinax hæreticus eſt cenſendus, quamuis paratus ſit corrigi, & hoc fundatur, quia erranti in ijs quæ fidei ſunt, tunc eſt credendum ꝙ paratus ſit corrigi quando putant ignorantes deuiare a catholica ueritate,ut tunc hæreticus non cẽſeatur.d.c.dicit Apoſtolus,& d.c.Hæc eſt fides,quod non eſt in propoſito,nam ex quo ſemel aſſeruit catholicam ueritatem,non eſt credendum ei,ſi poſtea dicat illam ſe ignoraſſe,cum nimis indignum ſit, ut quod vnuſquiſque ſua uoce dilucide proteſtatus eſt,id uellet infirmare,teſtimonioq; proprio reſiſtere.in authen.generaliter.C.de non nume. pecu.cap. per tuas,de proba.l.ſi quis iuſiurandum.C.de rebus.credi. itaque ſtandũ eſt primæ aſſertioni,& non ſecundæ contra iſtũ, ut non præſumatur ignorantia,præſertim,quia præſumptio eſt pro primo dicto, quoniam fundatur in teſtimonio ſacræ ſcripturæ.

39 Et in hoc † caſu ſaluatur opinio. Bar.quam tenet in l.eos.ff.de falſis. & idem Bar.in conſi.86.incip.non creditur,ut notat Ludo.Roma.in conſi. Dv.incip. cum idem teſtis,per tex.in d.c.per tuas,& in c.literas,de p̃ſump.Andr.Sicu.in conſi.29.col.x.lib.j.Abbas in conſi.lij.incip.uidetur. libr. j. facit quod inquit Abbas in cap. inquiſitionis. §. tertio, & ultimo notabili, de accuſatio. dixi late in conſil. meo.xxviij. incipiente. Duo teſtes recenſiti.

40 Præterea † qui aſſeruit aliquam aſſertionem catholicam,& poſtea aſſerit contrarium non eſt audiendus, ſi ignorantiam allegat,uti contraria allegans.l.j.C.de furtis.c.unico.in uerbo,omnibus,ut Eccleſia.bene.cap. pe.in fi.de offi.delega.lib.6. & ideo cenſendus eſt ſcienter aſſeruiſſe contrarium ueritati catholicę,quam prius agnouerat eſſe catholicam,prout præſupponitur in hoc caſu,& iſte eſt peior infideli.c.quidam,de apoſta. ubi dicitur,minus malum exiſtere,uiã domini non agnoſcere,q̃ poſt illius

lius agnitionem retroire,& hr in 2.Epistola Petri canonica.c.j.inquientis.melius est enim eis non agnoscere uiā iusticiæ,quam post agnitionem retrorsum conuerti,nec uidetur ꝙ allegari posit obliuio primæ assertionis catholicæ ueritatis, quia nullus præsumitur immemor propriæ salutis.l.fi.C.ad.l. Iuliam repetū. quæ consistit in unitate Ecclesiæ,extra quā nullus saluatur.c.firmiter.§.una uero.de Summa. Trini. Et sicut factum memorabile, arduum & notabile non præsumitur a memoria excidere. c.cum illorum.de senten.excom.quem ad hoc notat Abbas ibi col.2.& Anto.de Butr.in c.ab excommunicato.col.pe.in gl.super uerbo. certus, de rescrip. ad cuius inuestigationem ipse tenebatur iuxta eius professionem,& ideo non præsumitur obliuio, etiam si fuisset factum alienum,ut ibi dicit Anto.de Butr.ut no.gl. in uerbo ignorantia.in c. innotuit.de electio.c.ad falsariorum.de crimi.falsi.dixi in consi.meo.36.incip.ut satisfaciam dubijs.

41 Et ideo † alias dicebam,ꝙ erat præsumptio uiolenta contra eum qui astruebat ignorantiam catholicæ ueritatis, contra quam profitetur assertionem hæreticam, quæ præsumptio uiolenta est ex dispositione iuris introducta, ut ex ijs quæ dicta sunt præsumatur hæc assertio contra catholicam ueritatem non ex ignorantia,sed ex certa scientia,& sic censendus sit pertinax hæreticus,& non inconuenit, ꝙ ex tali præsumptione uiolenta condemnetur, quia si bene uideris prædicta modo allegata, hæc præsumptio uiolenta fundata super illa sciētia huius assertoris, introducitur a lege,& ab ea approbatur, & ideo iudex ex illa potest condēnare in omni causa,etiam capitali,ut dicit Abbas in c.accedens,col.2.uersi.nec obstat,de accusat.per tex.in c.de hoc.de simonia, ubi quis condemnatur de crimine grauissimo, & dicitur ille deficiens condemnari ex præsumptione uiolenta,secundum gl.quam Abbas facit singularem in c.insinuatum, de simo.cum alijs,ut tradit Fely.in ca.afferte,col.4.uersi.sed ista limita. de præsump.facit.c.cum contumacia,& c.accusatus.§. ille quoque,cum alijs,de hæreti.lib.6.

42 SEPTIMVS † MODVS Conuincendi aliquem de pertinacia secundum aliquos est, cum quis sciēter negat doctrinam sanctorum, Sed istius modi ueritas dependet ab illa quæstione,an obligemur de necessitate salutis tenere assertiones sanctorum, & licet huius dubij difficultatem ego tetigerim supra.q. 15. nihilominus ad propositum nostrū forsan latius explicabo,& est aduertendum, ꝙ non fiet sermo de scriptura sacri canonis,idest de dictis sanctorum comprehensis in Biblia, scilicet de sacris prophetis,& Euangelistis, & Epistolis diuorum Pauli,Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ, & huiusmodi. De ijs est hæc conclusio,

quòd hæc dicta sanctorum sint catholicæ ueritates & pro talibus tenenda, & credenda, & asserentes scienter contra illa sunt hæretici censendi, & assertiones etiam contrariæ sicut hæreticæ, siue sint contrariæ in propria uerborum forma, siue sint contrariæ deductis & contentis in sacra scriptura formali & necessaria consequentia, ut dixi supra. q. v.

43 Et ultra † ibi dicta, hæc cõclusio uidetur probari authoritate Salomonis prouerbiorum. xxx. inquientis. omnis sermo Dei ignitus clipeus est omnibus sperantibus in se, nec addas quicquam uerbis illius, ne arguaris, inueniarisque mendax, & scribitur Deute. c. 4. non addetis ad uerbũ quod uobis loquor, nec aufferetis ab eo, ex quibus patet, ꝙ sicut de scriptura sacra nihil penitus est aufferendum, ita nihil est penitus addendũ, tanquam necessarium ad salutem, hinc addentibus uel aufferentibus aliq̃d ex scriptura diuina, Spiritus Sanctus per Beatum Ioannem Euangelistam in Apocha. ultimo. terribiliter comminatur dicens, si quis apposuerit ad hoc super hoc, apponet super eum Deus plagas, quæ sunt in libro isto, & si quis diminuerit de uerbis prophetiæ libri huius, aufferet Deus partem eius de libro uitæ, & de ciuitate sancta, quod etiam probatur authoritate Augustini. c. ego solis. 9. distin. inquientis. Ego solis scripturarum libris (qui canonici appellantur) didici hunc timorem, honoremque deferre, ut eorum nullum authorem aliquid errasse firmissime credam, si autem aliquid in eis inuenero, quod uideatur contrarium ueritati, nihil aliud quàm mendosum codicem esse, uel non esse assecutum interpretẽ, quod dictum est, uel minime me intellexisse non ambigam, idem dicit in c. quis nesciat. ead. dist. inquit enim, quis nesciat sanctam scripturam canonicam tam ueteris q̃ noui testamẽti certis terminis suis contineri, eamque posterioribus omnibus Episcoporũ literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari, & disceptari nõ possit, utrum uerum, utrum rectũ sit quicquid in ea scriptum esse constiterit, ex quibus clare patet, quòd canonibus qui in Biblia continentur, necesse est fidem adhibere. & ideo contrarium scienter sentientes hæretici sunt censendi.

44 Et ex † hac conclusione infertur primum genus catholicæ ueritatis eorum, quæ in sacra scriptura dicuntur, uel quæ ex eis necessario argumento possunt inferri, a quibus non licet christiano dissentire. Secunda conclusio siue secundum genus catholicæ ueritatis est, eorum quæ ab Apostolis ad nos per succedentium relationem, uel per scripturas fidelium peruenerunt, licet in sacris scripturis non inueniantur inserta, nec ex solis eis possunt necessario argumento concludi, quibus fidem indubiam explicitam uel implicitam adhibere est necessarium ad salutem.

Hoc

45 Hoc † probatur authoritate Innocentij tertij in c.cum Marthæ.de celebra.missa.ait enim Multa tam de uerbis, quàm de factis domini inuenimus ab Euangelistis ommissa quæ apostoli uel suppleuisse, uel facto expressisse legitur, quæ multis authoritatibus, & exemplis ibi comprobantur, & infra sequitur, credimus igitur, quod formam uerborum sicut in canone reperitur, & a Christo Apostolis, & ab ipsis eorum acceperunt successores, ex quibus uerbis colligitur quod quamuis forma conficiendi sacramentum eucharistiæ nunquam reperiatur secundum se tota in scriptura diuina, tamen quod illam formam Christus tradiderit est credendum, ut in d.c. cum Marthæ. late traditur.

46 Et dicebat † Augusti. palam est quod in re dubia ad fidem, & certitudinē ualeat catholicæ Ecclesiæ authoritas, quæ ab ipsis fundatissimis apostolorum sedibus, usque in hodiernum diem succedentium sibimet Episcoporum serie, & tot apostolorum assertione firmatur, ut dicit Augusti. lib. j. ad inquisitiones Ianuarij, illa quæ generaliter obseruat uniuersalis Ecclesia in libris canonicis non leguntur ab omnibus obseruanda, quia illa suscepit aut ab apostolis tradita, aut a concilijs, quorum in Ecclesia est saluberrima authoritas, ex quibus apparet, quod ad faciendam fidem sufficeret authoritas Ecclesiæ absque scriptura diuina, inde habetur in c. sicut omnes. dist. xix. quod omnes apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt tā quam ipsius diuina uoce Petri firmatæ, ex qua patet quod sanctiones sedis apostolicæ sunt eiusdem authoritatis cum scripturis Beati Petri, quæ inter diuinas scripruras censentur, ergo eis fides æqualiter est præbenda, sed in sanctionibus sedis apostolicæ ueritates plures habētur, quæ in scripturis diuinis minime sunt insertæ, immo negantes hoc tollerent priuilegium Romanæ Ecclesiæ, & hæresim incurrerent. pro quo facit. cap. Ait. 22. distin. ubi dicitur, qui autem Romanæ Ecclesiæ priuilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum aufferre connatur, is proculdubio in hæresim labitur, & istę dicendus est hęreticus, Ecclesia enim uniuersalis in ijs quæ fidei sunt errare non potest, ipsa attestante ueritate, quæ Apostolis Matthæi ultimo inquit, ego uobiscum sum usque ad consumationem seculi, quæ etiam pro fide rogauit ne unquam deficeret.

47 Tertia † Conclusio est, quæ ad hunc septimum modum magis applicatur, quod assertionibus aliorum doctorum quamuis sanctorum nō est necessariū ad salutē firmiter adhærere. Et non est illicitū ꝯrium sentire. hęc cōclusio ꝓbatur authoritate Diui Augustini in d.c. ego solis. inqt em̄, alios aūt ita lego, ut q̄talibet sāctitate, q̄taue doctrina polleāt nō iō uerū putē q̄a ipsi ita sēserint, sed q̄a ꝑ alios authores, uel canonicas, uel ꝓbabiles rōnes, quod a uero nō aberrant, mihi ꝑsuadere potuerunt, idē in d.c. q̄s

 nesciat.

nesciat,ait,Episcoporum autem literas,quæ post confirmatum canonẽ, uel scriptæ sunt,vel scribuntur, & per sermonẽ forte sapientiorem,cuiuslibet in ea re peritioris, & per aliorum Episcoporum grauiorem authoritatem doctorisque prudentiam,& per concilia reprehendi licere,si qd in eis forte a ueritate est deuiatum.idem etiam in d.c.noli.9.dist.loquẽs de scripturis posterioribus noui & ueteris testamenti, dicit,hoc genus literarum ab authoritate canonis distinguendum est, non enim sic leguntur tanquam ex eis ita testimonium proferatur,ut contra sentire non liceat,ubi forte aliter sapuerint, q̃ ueritas postulat, Item idem August.in c.neque quorumlibet.9.dist. inquit, neque quorumlibet disputationes, idest expositiones,secundum glo. quamuis catholicorum & laudatorum hominum uelut scripturas canonicas habere debemus, ut nobis non liceat (salua honorificentia quæ illis debetur hominibus) aliquid in eorũ scriptis improbare, atque respuere, si forte inueniremus,ꝙ aliter senserint, q̃ ueritas habet diuino adiutorio,uel ab alijs intellecta, uel a nobis. insuper idem Augustinus de suis opusculis seu assertionibus in d. c.nolli,inquit.noli meis literis, quasi canonicis scripturis inseruire, sed in illis, quæ non credebas, cum inueneris incunctanter crede, in istis autem quod certum non habeas (nisi certum intellexeris) noli firmum tenere, præterea idem Augusti. confirmat in ca.negare. 9.dist.negare non possum nec debeo,sicut in ipsis maioribus est, ita esse multa, in tam multis Epistolis meis, quæ possunt iusto iudicio,& nulla temeritate culpari,ex quibus patet concludenter ꝙ scriptis sanctorum & etiam Augustini nõ est necesse incunctãter adhærere, ex quo inter scriptores Bibliæ non habentur,nam illud quod eadem facilitate contemnitur,& approbatur,ad fidem minime catholicam spectat,& est ↄ ꝙ esset uerum,nõ debet inter catholicas ueritates numerari,quia secundum Hieronymum loquentem de aliquibus scripturis,non eadem facultate contemnuntur,qua approbantur.

48 Et sic † per prædicta possunt inferri duo correlaria,primum est,quòd non eo ipso, ꝙ aliquis sanctus aliquid opinatur, illud esse credendum,a cunctis fidelibus tanquam ueritati consonum approbandum est. ut probatur,sicuti dixi,in d.c.noli.c.negare.& c.neque,illi enim doctores,quãtuncunque sancti sint,errare potuerunt,patet in sancto Augusti.qui sanctus existens plurima scripsit,& docuit cõtra catholicam ueritatem, quorum aliqua postmodum reuocauit, ut patet in suis libris retractationũ, & quia iste error non habebat pertinaciam annexam, non obuiauit illius sanctitati, quia,ut ipse alibi dicit,errare potero,sed hæreticus non ero. Secundum correlarium est, ꝙ non omnibus sententijs quæ inueniuntur

in

in sanctorum opusculis iam per ecclesiam diuulgatis est firmiter adhærendum tanquam catholicæ ueritati, adeo quod assertor se e contrario conuincatur de pertinacia, & hoc multipliciter probatur a domino Guidone carmelita Episcopo Maioricen. in suo tractatu de hæresibus, a quo plura ex infra dicendis transtulit in sua apologia. quæst. j. comes mirandulanus.

49 Dicunt † enim quod licet sanctornm doctorum scripta, scilicet beati Cypriani martyris, Gregorij, Augustini, Ambrosij, Hylarij, Hieronymi, Isidori, Prosperi, Bernardi, Anselmi, & cæterorum huiusmodi, legantur in Ecclesia, & cum debita reuerentia suscipiantur in Ecclesia, non tamen sunt sic firmę authoritatis, ut eis contradicere nō liceat, aut circa ea dubitare, ubi dicta eorum scriptura sacra non probantur euidenter, aut per Ecclesiam non determinantur, firmam aut indubiam ueritatem continere, unde præcise per dicta eorum non conuinceretur opinio hæretici, nā ubi non est infallibilis ueritas ibi non est fides certa, ex qua firmiter credatur, cum fides certa infallibili ueritati innitatur. immo circa talia nō est sēsus infallibilis, nec indubius, nec adhæsio, sed certa & infallibilis ueritas. Ex quo enim ibi certa ueritas, & indubia fides non est, ei semper assentitur cum dubio, & cum formidine falsi. ut dicit August. in Epistola ad Hieronymum, & xj. contra Faustum. c. 8. & c. 16. libr. contra eundem Faustum. c. 2. si scriptura inquit non continet infallibilem ueritatem, & in aliqua parte sui falsum inuenitur, non remaneret de ea certa fides qua ei firmiter credatur, & propter falsitatem in una sui parte tota suspecta habetur, & sic fides titubaret. Quia ut dicit Augusti. i. de doctrina christiana. cap. 7. titubat fides si sacrarum scripturarum uacillat authoritas.

50 Quod † autem in dictis sanctorum extra canonē Bibliæ nō sit ueritas infallibilis q̄tū ad p̄sens attinet, ex dictis doctorū tres succurrūt ꝓbationes. Prima, quia ipsi de dictis suis dubitant, an in eis errauerūt uel nō, vñ Augu. in primo de Tri. c. 2. dicit, nec pigebit me sicubi hæsito q̄rere, nec pudebit me sicubi erro discere & subdit s̄m aliquos August. in ca. 3. proinde quisquis hæc legit, ubi pariter certus est, pergat mecum, ubi pariter hæsitat quærat mecum, ubi errorem suum cognoscit, redeat ad me, ubi mecum, reuocet me, inquit ergo quisquis ergo cum legit, dicit hoc non bene dictum est, quoniam non intelligo, loqutionem meā reprehendat, non fidem, nonne diuus Augustinus se errantem correxit? multa retractādo, hinc ab Augustino editus est liber retractationum, in quo multa ab eo antea dicta damnat, & retractat, & forsan (ut dicit Guido carmelita.) si plus uixisset, plura retractasset, qui li. j. de Trin. c. j. inquit. magisq; optabo a quolibet reprehendi, quam siue ab errante, siue ab adulante laudari,

laudator enim & errans confirmat errorē, adulator uero allicit ad errorem, emendauit me ergo iustus in misericordia & arguet me oleum autem peccatoris non impinguabit caput meum,& quamuis (ut inquit dictus Guido.) Augustinus loquatur humiliter,loquitur tamen ueraciter, scilicet ꝙ in libris suis aliquando errauerit,errareque potuerit, unde ipse August.secundo libro ad Vincentium inquit, negare non possum, nec debeo, sicuti in ipsis maioribus, & tam multis opusculis multa esse, quæ possunt negari, & nulla temeritate reprehendi,& in lib.de uera Religione.c.3.inquit,quicquid in libris meis erroris inuenitur, mihi, quicquid autem uerum,uni omnium remuneratori, & largitori Deo tribuatur,& ideo dicendum est,dicta Augustini non semper in omnibus continere indubiam, aut infallibilem ueritatem, cum ipse in scribendo sua opuscula dubitet errauerit nec ne, & quod ipse August. de se dicit, de alijs etiam doctoribus dicendum est.

51 Secunda † probatio sumitur a discordia quæ est inter ipsos,discordia enim in scriptoribus testimonium est falsitatis,cum sit necesse,ꝙ saltem unus discordantium falsum dicat,quia necessario altera pars cōtradictionis est falsa,& ideo Augusti.in lib.18.de ciuitate Dei.c.xlj.probat sacræ scripturæ ueritatem ex mutua concordia scriptorum eius,in qua omnes cōcordant,& nullus ab alio discrepat,seu discordat,quod testatur sacræ scripturæ indubiam & infallibilem ueritatem. Vero enim, teste philosopho, omne consonat, in alijs uero est discordia, discordant quippe doctores a doctoribus,discipuli a discipulis,& discipuli a doctoribus,quominus aūt sit in dictis pdictorū doctorū dissensus extra canonicas scripturas,nemo,q eorū libros legit,ambigit. Discordat quidē Augu.ab alijs doctoribus,circa intelligentiā opeꝛū sex dierū,qa alij ponūt,qđ Deus fecit illa sex dierū opera secundū successionem tpis dierū.A quibus discordat August. qui ponit omnia simul facta,iuxta illud,qui uiuit in ęternū creauit omnia simul, unde motus Augustinus numerat illos sex dies, non secundum successionem temporis, sed secundum distinctionem cognitionis Angelicæ in uerbo,& eorum propria natura.Et tamen ex hoc non dicuntur illi,uel isti hæretici,hinc patet, ꝙ una dictarum opinionum sit falsa,& per consequens dicta eorum non innituntur infallibili ueritati. Similiter discordant Hieronymus & Augustinus, quia Augustinus omniū Psalmorum authorem facit Dauid, quod Hieronymus negat. Item discordant super reprehensione, quam fecit Paulus Petro, an fuerit de mortali an ueniali. Item discordant in cessatione legalium, quando fuit facta, & sic unus alteri contradicendo falsum dicit, tamen non sequitur quòd alter eorum sit censendus hæreticus. Item Hieronymus

ronymus in prologo primi Regum, seu in quæstionibus affirmat quòd Samuel fuit uerus sacerdos quod expresse negat Augustinus in libro de quæstionibus noui & ueteris testamenti, dicens Samuelem non fuisse sacerdotem, cum non fuerit de filiis Aaron. Et Hierony. primo contra Iouinianum dicit, simulque cognoscendum est, ꝙ Samuel leuita non sacerdos, nec pontifex fuit, ideoque non nominatur inter sacerdotes, sed inter eos qui inuocant nomen domini. Dicta ergo istorum non innituntur infallibili ueritati, cum sibi contradicant, quorum una pars necessario est falsa, ut patet per philosophum. 4. methaphisices. Quinimmo ipse Augustinus in hac sentantia sibi ipsi uidetur aduersari, nam in libro de quæsti. no. & uete. testa. q. 46. dicit (ut diximus) Samuelem non fuisse sacerdotē, & tamen lib. 12. contra Faustum. ca. 35. sic dicit, commutatum fuisse sacerdotium in Samuelem, reprobato Hely, & commutatum esse Regnum in Dauid, Saule reprobato, ubi clare August. dicit translatum sacerdotiū in samuelem, sic ꝙ samuel uere fuit sacerdos, sicut Dauid uere fuit rex. De eodem etiam samuele an fuerit resuscitatus, uidetur Augustinus a se ipso dissentire, nam in quæstio. no. & ue. testa. q. 27. tenet ꝙ samuel non fuit uere per phitonissam resuscitatus, sed dæmon in similitudine samuelis, apparuit sauli, & in libro de cura agenda pro mortuis ponit, ꝙ anima samuelis a dæmone uere excitata per artem magicam lóquuta fuit sauli. Hieronymus etiam in illa quæstione, an Saul fuerit Hierusalem. uidetur ꝙ in quadam sua Epistola ad Euangelium fuit sibi contrarius, qui etiā de illis interpretibus contrarium sentit ab Augustino. Item Gregorius aliter sentit de hierarchia siue ordinibus Angelorū, q̃ faciat Dionysius de cœlesti hierarchia. Insuper Hieronymus de Bigamo post baptismum promouendo a cæteris discrepat, ponit enim in Epistola ad Occeanum, ꝙ monogamus idest unius uxoris uir debet in Episcopatu promoueri, ita ꝙ si ante baptismum unam uel plures habuit hoc totum per baptismum deleri, qui si post baptismum unam tantum habuit potest ordinari non obstante, ꝙ unam uel plures habuerit ante baptismum. Cuius contrarium tenent omnes scilicet ꝙ bigamus siue ante baptismum, siue post baptismum ordinari nec promoueri in Episcopatum potest ut concludit August. in lib. de bono coniugali, & habetur hæc contrarietas inter dictos sanctos in c. unius, c. Acatius. 26. dist. ubi glo. dicit, ꝙ in hac contrarietate male sentit Hieronymus, unde Augustinus eum correxit. & idem dicit Ambrosius in libro de officiis. Item Hieronymus ad Marcellam de quinque quæstionibus scribens, dicit, sanctos, qui in fine mundi inuenientur non morituros, sed uiuos assumendos, Augustinus autem in libro de ciuitate Dei omnes morituros affirmat, prout ego dixi supra. q. 18. Item

Hiero-

Hieronymus super Matheum dicit, hoc dictum psalmi, in omnem terrã exiuit sonus eorum &c. & illud Christi, prædicabitur Euangelium hoc in uniuerso mundo, esse iam completum per Apostolos, Augustinus autem cui consentit Origenes super Matheum, tenet hoc nondum esse completum. Item Hieronymus super Epistolam ad Titũ, tenet Angelos per multa secula ante mundum uisibilẽ extitisse, & Deo seruisse, quod & Ambrosius tenet in examеron, Augustinus autem super genesim tenet. ꝙ simul in cœlo empireo sunt creati. Item Hieronymus in prologo libri sapientiæ, tenet ꝙ ille liber sit Philonis, & non sit computãdus inter sacras scripturas, Augustinus autem in secundo retractationum. cap. 4. ostendit se quandoque tenuisse, ꝙ fuerit editus a Iesu sirach, quod ibi retractat, & licet non exprimat a quo sit editus, tamen in libro 2. de doctrina christiana. c. 8. enumerat illum inter libros sacros. Item Hieronymus in libro hæbraicarum quæstionum, dicit ꝙ Deus antequàm cœlum & terram faceret paradisum antea condiderat, propter illud quod dicitur, plantauerat Deus paradisum a principio. Augustinus autem super Genesim ad literam exponit, a principio, id est tertia die. Item Augustinus in libro de concordia Euangelistarum asserit totam negationem Petri factam fuisse in atrio & quæ dicta sunt, inde post Christum Iesum ad Caypham recipiendo dicta esse, Hieronymus autem super Matheum, uidetur tenere ꝙ Petrus in atrio Caiphæ negauerit, cui Beda in Lucam consentire uidetur. Item Hieronymus super illud Abacuch, mundi sunt oculi tui, negat singulos Angelos præpositos singulis corporalibus creaturis. & Augustinus in 83 quæstione tenet ꝙ sit, cui consentiunt Origenes, & Damascenus Et Hieronymus super illud Iosue, proijcite & mittite in mare, dicit, ꝙ licet propria manu perire ubi castitas periclitatur, Augustinus uero in lib. j. c. 19. ubi supra de ciuitate Dei contrarium affirmat. Item Beatus Cyprianus de baptismo hæreticorum, asserebat non esse apud hæreticos seu scismaticos baptismum Christi, quem Beatus Augustinus reprehẽdit, ut habetur in c. quomodo exaudit Deus, de consecra. distin. 4. traditur in ca. si qui, a, pseudo. j. q. j. Multa quoque similia reperiũtur in quibus sancti doctores de fide inter se contraria scripserunt, & ideo non obligant ad firmiter credendum, Immo licet eis absque hæresis periculo contradicere, nisi fidei, aut scripturæ, aut determinatione Ecclesiæ approbentur, cum, ut dictum est, reperiantur inter se aduersari, & per consequens includere falsum, & testimonio Augustini, & aliorum doctorum comprobatur, ꝙ eis non est necessario standum in ijs quæ in suis opusculis scripserunt ut late supra adduxi multas eorundem doctorum authoritates. in uersi. tertia cõclusio. Vltra quæ addo quod dicit Anselmus lib. j. cur Deus homo, dicens

dicens de peccato, ꝙ omnia quæ dico sic uolo accipi, ut siquid dixero, quod maior non confirmat authoritas, quamuis illud ratione probare ui dear, non alia certitudine accipiatur, nisi ꝙ interim mihi uidetur, donec Deus mihi melius reuelet, & sic Anselmus nonnulla tanquàm probabilia solummodo dicere intendebat. Addo insuper ꝙ inquit Hieronymus ad Epistolam Augustini. sic dicens, nec mireris si in tuis libris, & maxime in scripturarum expositionibus quæ uel obscurissimæ sunt, quædam a recta linea discrepare uideantur, & hoc dico, non ꝙ in operibus tuis quædam reprehendenda iam censeam, neque enim lectioni horum unq̃ operá de di, neque horum exemplariorum apud nos copia est, præter soliloquiorum tuorum libros, & quosdam commentarios in psalmos, quos si uellē discutere, non dicam a me, qui nihil sum, sed a ueterum græcorum uiden tur interpretationibus discrepare, sicut inter se ergo ipsi sancti doctores, ita & nos ab eis in multis, salua fide, & ueritate scripturarum & S.R.E. de terminatione, dissentire possumus.

52 Tertia † probatio sumitur ex speciali prærogatiua sacræ scripturæ & sanctionum uniuersalis Ecclesiæ, quibus solis concedimus infallibilis ue ritatis excellentiam, ut testatur August. in c. Ego solis. 9. dist. inquientis. Ego solis eis scriptorum, idest scriptoribus, qui iam canonici appellantur, hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum eorum scribendo errasse audeam credere, aut si aliquid in eis offendero quod uideatur cōtra rium ueritati, nihil aliud existimem, q̃ mendosum esse codicem, uel non esse assequutum interpretem, quod dictum est, uel me minime intellexisse non ambigam, & sequitur, nec te frater mi arbitror, sic libros tuos legi uelle, tanquàm prophetarum, & apostolorum, de quorum scriptis, quòd omni errore careant, dubitare nephandum est, & absit hoc a pia humilitate, & ueraci de temetipso cogitatione, & alibi Augustinus lib. 3. de Tri nitate inquit, sane cum in omnibus literis meis non solum pium lectorem uolo nihil esse deditum, ita correctorem nolo sibi, & sicut illis dico nul lis meis literis quasi scripturis canonicis inseruire. sed in illis, & quod nō credebas, cum inueneris incunctanter crede, in istis autem literis, quod certum est non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmiter tenere, ita illi dico, noli meas literas, ex tua opinione, uel correctione, sed ex diuina lectione, uel inconcussa ratione corrigere, & in c. noli. 9. dist. inquit, noli ergo frater contra diuina tam multa, tam præclara, tam indubitata testi monia colligere uelle calumniá ex episcoporum scriptis, siue nostrorū, siue Hylarij, siue Cypriani & Agryppini, nam hoc genus literarum ab au thoritate canonum distinguendum est. Non enim sic leguntur tanquàm ita ex eis testimonium proferatur, ut contra sentire non liceat, & in Epi-

stola

ſtola ad Fortunatum idem ait Auguſtinus neque quorumlibet diſputatio nes quamuis catholicorum laudatorum hominum, uelut ſcripturas cano nicas habere debemus, ut nobis non liceat ſalua honorificentia quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis improbare, atque reſpuere, & alibi Auguſt. in c. quis neſciat. 9. diſt. inquit. quis neſciat canonicam ſanctam ſcripturam ueteris & noui teſtamenti certis ſuis terminis contineri, eamque poſterioribus omnibus Epiſcoporum literis ita præponi, vt de illa omnino dubitari non poſſit, utrum uerum uel rectum ſit, quicquid in ea ſcriptum ſit, uel conſtiterit eſſe. quod ſecus eſt dicendum de ſcripturis ſanctorum poſt canonem Bibliæ, ut ſupra dixi. Quinimmo moderni doctores ſæpe diſcedunt a dictis ſanctorum. Inquit enim Robertus Olchot, quòd ſanctus vir Anſelmus in multis fuit deceptus propter ignorãtiam logices, & Ocham de actibus hierarchicis nõ ſentit cum Dionyſio, & Scotus in tertio ſententiarum quaſi deſtruit totum proceſſum Anſelmi in libro cur Deus homo, & ita ſæpe alibi inuenitur apud doctores noſtros. Ijs ergo tribus probationibus exiſtentibus, & alijs quę induci poſſent, luculenter patet, dicta ſanctorum doctorum non inniti infallibili ueritati, cum in eis poſſit eſſe dubietas & falſitas, unde licet eis non conſentire, & improbare, ac reprehendere, & non credere eis ſine periculo hæreſis.

53 Ex quibus † ſequitur, ꝙ iſte ſeptimus modus conuincendi aliquem de hæreſi & pertinacia non habet locum in eo qui ſciẽter negaret dicta ſanctorum poſt canonem Bibliæ. Contra tamen prædicta facit. c. Sancta Romana Eccleſia. xv. diſt. vbi recipiuntur ſeu approbantur ab Eccleſia multa opuſcula ſanctorum, ad hoc dicendum eſt, ꝙ non omnia opuſcula ſanctorum, quantum ad omnia contenta in eis ſunt per Eccleſiam approbata, conſtat enim ꝙ in libris Beati Auguſtini multa inueniuntur contraria ueritati, quæ ipſe poſtmodum reuocauit, & illa minime approbantur, & ſicut eſt de libris Beati Auguſtini ita eſt de libris multorum aliorum ſanctorum, qui nequaꝗ quo ad omnia approbantur, omnes tamen libri ſanctorum de quibus in d. c. approbantur quo ad omnia quæ nec per authoritatem, nec per alios ſanctos correcta ſunt, Item ſi bene uideris dictum. c. Sancta Romana Eccleſia, non vtitur verbo, approbamus, ſed recipimus, & quamuis recipiantur & legantur in Eccleſia, non tamen ſic vt ſcriptura ſacra, aut vt quatuor concilia, quibus non licet cõtradicere. c. ſicut. xv. diſt. & ideo contradicens eis ſcienter non incurrit hæreſim. Secus tamen eſſet dicendum in ijs quæ per dictos ſanctos ſcripta ſunt de fide catholica, & damnatione hæreticorum, vnde in hoc caſu putarem hunc ſeptimum modum conuincendi aliquem de pertinacia aduerſus eum qui

ſciens

ſciens contradiceret iis ſcriptis ſanctorum doctorum locum habere, ut late dixi ſupra in q. 15. ad quæ me refero, & licet aliqua ibi dicta hic ſunt repetita, non ſine ratione id factum eſt, ut recte intuenti patet.

54 OCTAVVS † MODVS Conuincendi aliquem de pertinacia eſt, ſi quis deprehenſus in hæreſi uel per confesſionem ſuam, aut rei euidentiam, ſeu per teſtes conuictus, & correptus legitime, non uult ſe corrigere, nec ſe emendare, nec errorem ſuum reuocare, nec demum eſt paratus corrigi, talis eſt pertinax hæreticus reputandus, & iſte modus fundatur authoritate Auguſtini in c. qui in Eccleſia. 24. q. 3. inquientis. qui in eccleſia Chriſti morbidum aliquid prauumque quid ſapiunt, ſi correpti, ut ſanctum, rectumque ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuaque peſtifera & mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, hæretici ſunt, & circa hunc modum conuincendi de pertinacia dixi plura ſupra. q. 3. Duo tamen hic ueniunt principaliter pertractanda. Primum eſt, ad quem uidelicet ſpectabit hunc errantem corrigere, ut recte dicant ipſum non paratum corrigi, & conſequenter eſſe pertinacem. Secũdum eſt, qualis debeat eſſe hæc correctio ut ſufficiẽs, & legitima reputetur. Circa primum eſt dicendum, ꝙ quidam corripiunt increpando, & pœna debita puniendo. Quidam uero charitatiue monendo, & errorem tãtum modo reprobando. Primus modus pertinet ad prælatos, & iuriſdictionem habentes, Secundus modus pertinet ad quemlibet chriſtianum.

55 Quo ad primum † modum de iudice corripiente aliquem ſuſpectum uel accuſatum de hæreſi, an ſtatim ꝙ iſte reus corripitur a iudice teneatur ſtare correptioni ipſius iudicis retrocedendo ab aſſertione, quæ hæretica prætenditur, adeo ꝙ ſi non retroceſſerit, ſeu illam non reuocauerit, illico cenſendus ſit hæreticus pertinax, & uidetur ꝙ ſic, nam Bar. in l. tutor. §. tutores qui. ff. de ſuſpe. tuto. inquit, ꝙ qui inquiſitori aliquid aſſerẽti non credit, dum eum forſam corrigit, uel inſtruit de ijs quæ fidei ſunt, uel ut ſe a crimine purget, uel ut aliquam pœnitentiam pro crimine ſuo agat, condemnari poteſt tanq̃ hæreticus pertinax, & pro hoc facit text. in c. ad abolendam. in prin. uerſi. niſi continuo. de hæret. cap. literas, de præſumptio. & per dictũ. §. tutores. dicit Cardin. Floren. in clemen. j. in princip. quæſtione. 2. de ſumma Trinita. quòd ille dicitur pertinaciter inhærere hæreſi qui non eſt paratus corrigi ad mandatum ſuperioris, ut probatur in capitulo. damnamus, de Summa Trinita. ubi a contrario ſenſu non damnatur Abbas Ioachin, licet dixerit hæreticalia, quia paratus fuit corrigi, & ſe ſubiecit determinationi eccleſiæ. facit. capitulũ. hæc eſt fides. 24. quæſtione. 3. unde ſi accuſatus de hæretica aſſertione a iudice corripiatur aſſerente illam aſſertionem eſſe hæreticam, & ideo reuocandam, ſi

non

non credat iudici ſic affirmanti circa dictam aſſertionem, uidetur iſte reus iudicandus hæreticus pertinax per prædicta.

56 Aduertendum† eſt tamen circa prædicta, quia hæc dicta doctornm ui dentur intelligenda. quando Epiſcopus vel inquiſitor patenter oſtenderet illam aſſertionem, ſiue illum errorem eſſe contrarium veritati catholicæ, vel eſſe hæreſim explicite damnatam, quia tunc ad mandatum epiſcopi, vel inquiſitoris deberet ille reus reuocare, alias ꝙ eſſet cenſendus pertinax hæreticus per prædicta, ſi vero Epiſcopus uel inquiſitor hoc patenter non oſtenderet, videtur ꝙ ad iuſſum Epiſcopi, vel inquiſitoris nõ debeat ſuam aſſertionem reuocare, quia cum ad declarationem alicuius aſſertionis, An ſit catholica vel hæretica agatur de expoſitione ſacræ ſcripturæ, vt dixi ſupra in q.x.in dicta expoſitione non præfertur qui maiori dignitate fulget, ſed qui magis conſona rationi dixerit, quo enim quiſque magis ratione nititur, eo maioris authoritatis eius uerba eſſe videntur, plurimi autem tractatorum ſicut pleniori gratia Sancti Spiritus, ita ampliori ſcientia aliis præcellentes rationi magis adhæſiſſe probãtur, vnde nonnullorum pontificum conſtitutionibus, Auguſtini, Hieronymi, atque aliorum tractatorum dicta uidentur eſſe præferenda, uerba ſunt tex. in c.j.xx. diſt. unde a quibuſdam dictis doctorum ſiue expoſitionibus nõ licet etiam ſummis pontificibus diſcedere in ijs quæ de fide ſunt, aut de vniuerſali ſtatu Eccleſiæ, ſed illa vſque ad ſanguinis effuſionem defendere.c.ſunt quidam 25.q.j.Et ideo licet ſit Epiſcopus aut inquiſitor q corripit, cum ratione ſuæ dignitatis ſua opinio non ſit melior altera, non videtur, ꝙ iſte correptus ad opinionẽ Epiſcopi vel inquiſitoris debeat ſuã reuocare, quia aliud eſt cauſis terminum imponere aliud eſt ſcripturas ſacras diligenter exponere, ut dicitur in d.c.j.Quinimmo probatur, ꝙ doctores in ijs quæ fidei ſunt Epiſcopis, & inquiſitoribus ſunt præponẽdi, vnde correptus non videtur ꝙ debeat ſtare correptioni iudicis, niſi rationem ſibi oſtenderit, ꝙ ita ſit, vt probatur authoritate Petri in ſua prima canonica.c. 3. qui ſcribens prælatis inquit, Dominum autem Chriſtum ſentite in cordibus veſtris, parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea fide quæ eſt in vobis. Et ſic iudex quando corripit errantem debet laborare oſtendere illi, quantum deuiet error ille a veritate catholica, uel quia error ille explicite ſit damnatus ab Eccleſia, vel aliis modis aduerſetur veritatibus catholicis, de quibus dixi ſupra in q.4. quo legitime oſtenſo, ſi noluerit errorem ſuum reuocare contrarium ueritatibus catholicis, ſine dubio hæreticus pertinax eſt cenſendus, & in ijs terminis videtur mihi quòd debet intelligi tex.in d.c.qui in Eccleſia.24. quæſtio.3.quid autem iuris ſit dicendum ſi illa aſſertio eſt hæreſis implicita,

cita, an tenens illam pertinaciter debeat vt hæreticus puniri, dixi ſupra in quæſtio. 8.

57 Quo ad ſecũdum † modum correptionis, prout pertinet cuilibet christiano, & ſocio, vel cuicunque alij nullam iuriſdictionem habenti ſuper errantem, dico nullam eſſe differentiam quo ad hoc inter corripientem iudicem, & alium quencunque, & ſi oſtendatur ſibi hæreticam eſſe aſſertionem quam affirmat, tenetur hæreſim ſuam dimittere, hoc probatur in d. c. qui in Eccleſia. in quo non fit differentia aliqua inter iudicem & non iudicem, ſed ſimpliciter dicit, ſi correpti ut ſanctum, rectumque ſapiant &c. ſufficit ergo, ut corripiantur, qui morbidum aliquid prauumque ſapiunt in Eccleſia Christi, & quod emendare nolint, defendereque perſiſtant, ad hoc ut hæretici pertinaces cenſeãtur, pro hoc facit, quod inquit Pau. primo ad Corinthios. 2. quòd fides noſtra non eſt in ſapiẽtia hominum, & ſic non refert a quo homine oſtendatur ſibi per regulam fidei, quòd opinio ſua obuiat fidei catholicæ.

58 Circa † ſecundum principale, qualis debeat eſſe correptio, vt ſufficiens & legitima reputetur, reſpondeo, ꝙ illa correptio cenſenda eſt ſufficiẽs & legitima, qua aperte erranti oſtenditur, ꝙ aſſertio ſua catholicę obuiat veritati; ita ꝙ iudicio intelligentium nulla poſſit tergiuerſatione negare, quin ſibi ſit ſufficienter aperte oſtenſum, ꝙ error ſuus catholicæ ueritati repugnat, verbi gratia, ſi quis ex ignorantia Euangelij textum ignorans diceret ꝙ milites fregerunt crura Christi, & ſibi per text. Euangelij Ioan. 19. oſtenderetur contrarium, vbi dicitur, venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo, ad Ieſum autem cum veniſſent, & viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, ſed vnus militum &c. hæc enim correptio debet ſufficiens reputari, quia iudicio cuiuſlibet intelligentis iſte errans nulla poſſet euadẽdo tergiuerſatione negare, quin eſſet ſibi aperte oſtenſum, ꝙ aſſertio ſua catholicæ obuiet veritati. Idem arbitror dicendum ſi ſibi oſtenderetur ſuum errorem eſſe hæreſim explicite damnatam, vti poteſt exemplificari in multis decretalibus, concilijs generalibus, & extrauagantibus, in quibus ſunt plures hæreſes damnatæ, vt accidit caſus de quodam prædicatore in hac vrbe valentina, qui concionando dixit, ꝙ quando Christus exiſtens in cruce fuit lancea percuſſus, erat adhuc uiuus, quod eſt contrariũ veritati Euangelicæ, vt in authoritate Diui Ioannis proxime allegata, & eſt hæreſis damnata in cle. fidei catholicæ. de Summa. Tri. qui hac authoritate a me inquiſitore ſibi ſecrete oſtenſa, ſtatim retroceſſit ab illa aſſertione hæretica, & non fuit reputatus hæreticus, quia ex ignorantia peccauerat. ſiquis etiam ex ignorantia dogmatizaret duas perſonas ſicut

duas ſubſtantias fuiſſe in Chriſto, & ſibi oſtenderetur per textum ſinodi epheſinæ, ꝙ eſt hæreſis Neſtorij ab eadem ſinodo damnata, nulla poſſet tergiuerſatione negare, quòd non eſſet ſibi aperte probatum, quòd aſſertio ſua eſſet hæreſis condemnata, & conſequenter ꝙ ueritati catholicæ aduerſatur, & ideo talis correptio eſſet ſufficiens & legitima reputanda, & ſufficiunt hæc exempla ad horum declarationem.

59 Sed † quid facient domini Epiſcopi & inquiſitores ſi ex ignorantia ne ſciunt has correptiones legitimas facere, conſulo, ut Deo ſe commitentes, qui ad hanc uocationem eos uocauit, etiam peritiores conſulant, argu. in c. fin. ibi, de ipſorum conſilio, de hæret. lib. 6. & in c. inter cætera. de offi. ordina.

60 NONVS † MODVS conuincendi aliquem de pertinacia, eſt, ſiquis præceptis, comminationibus, pœnis, præmiis, promisſionibus iuratis, uel alio quouis modo molitur aliquem, uel aliquos arctare ad hæreſim contrahendam, uel ad hæreſim contractam pertinaciter defendendam hæreticus pertinax eſt cenſendus, quod probatur in ca. qui aliorum. 24. q. 3. ubi dicitur, ꝙ qui defendit aliorum errores multo magis damnabilior eſt illis qui erant, quia non ſolum errat, ſed etiam aliis offendicula erroris præparat, & confirmat, unde quia magiſter erroris eſt, non tantū hæreticus, ſed etiam hæreſiarcha dicendus eſt, iſte enim quia talia facit, præbet authoritatem, & audaciam, & occaſionem cuicunque peccādi, & ideo merito hæreſiarcha appellatur, quod eſt princeps hæreticorum, ab archos græce, latinæ princeps. c. j. 21. diſt. & glo. in uerbo mechanicis. in §. quod autem. in authen. de non alienan. rebus Eccle. colla. 2. notat. in rubri. C. de comi. & archiatris, lib. xj. ſi ergo qui defendit aliorum errores. i. hæreſes, quia de ijs loquitur dictum. c qui aliorum, dicitur hæreſiarcha, in qua defenſione non dicitur concurrere aliqua uiolētia, quia ille defenſor ſua ſponte eſt in errore, multo magis eſt dicendus hæreſiarcha, qui alios ad errorem per uiolentiam præceptis, minis, aut pœnis, trahit ad hæreſim, contra quem ſiue cogentem uel ſuadentem lex ciuilis ſtatuit pœnā capitis & confiſcationis bonorum. l. eum qui. C. de apoſtatis. ibi. ſine ſuaſione. facit. l. iudæi, C. de iudæis. & l. ij. C. ne ſanctum baptiſ. iteretur.

61 Sed † aduerte quia hunc modum conuincendi de pertinacia intelligerem quando iſte qui talia ageret, eſſet aliter hæreticus, & ſic defenderet non ſolum errantem, ſed etiam errorem, & ſic debet intelligi. d. capi. qui aliorum, ut dixi ſupra. q. 29. & per hoc de pertinacia conuinceretur, & probatur in eodem tex. ibi, quia non ſolum errat, ſed aliis offendicula erroris præparat, & ſic non tantum hæreticus, ſed etiam hæreſiarcha dicendus eſt, alias non uideo quomodo poſſet dici hæreſiarcha, ſi non eſt hæreticus,

reticus,& tunc,quia hæreticus & defenſor , puniendus eſſet magis ipſo errante,quem defendit,ita dicit Arch.in c. quicunque. in uerbo defenſoris,de hære.lib.vj.& ſic intellige.c.qui conſentit.xj.q.iij.

62 Hinc eſt † quòd alibi plus punitur conſulens,quàm ſi idem ipſe faceret,ut patet in medico qui dedit filio poculum uenenatum,ut daret patri,nam in hoc caſu plus punitur medicus,quàm filius.l.j.ff. de parri. facit.l.vtrum.ff.eod.titu.

63 Alias†autem ſi quis defenderet hæreticum,reſiſtens uiribus , uel potentia,ne ad manus iudicis ueniret hæreticus puniendus, uel examinandus,prout in ſimili habetur in c.ſi cuſtos.xxvj.q.ij.& xxj.q.v.per totum, uel alia faceret,ut dixi ſupra in principio huius noni modi,non eſſet hæreticus cenſendus,nec conſequenter hæreſiarcha.oriretur tamen ſuſpicio hæreſis contra iſtum defenſorem,uel perſuaſorem , nam ex iniuſta defenſione opinio agentium male incurrit.c.ij.qui.xiiij.q.vi. & ob talē ſuſpicionem poſſet indici purgatio canonica.c.inter.de purga.cano.& ob hanc iniuſtam defenſionem notam ſuſpitionis incurrunt prælati, ſeu principes qui hæreticos non corrigunt , ſeu puniunt cum poſſint, quia negligere,cū poſſint perturbare peruerſos,nihil eſt aliud q̃ fouere, cap.negligere.2.q.7.cap.error.lxxxiij.diſtin.cap.quante.de ſenten.excōmunica.cap.ſicut dignum.§.illi etiam.de homi.circa hoc tamen uidendi ſunt docto.poſt Archi.in d.c.quicunque.in verbo.fautores.

64 Quod†autem contingere poſſit,ꝙ quis ſit fautor & defenſor hæreticorum & non hæreticus,caſus eſt in cap.Accuſatus.§.ſi uero. de hæreti.lib.vi.ad prædicta etiam facit.c.qui conſentit.11.q.3.vbi dicitur, ꝙ qui conſentit peccātibus magis punitur q̃ agens,ut probatur in uerbo, ſeuerisſima,& qui aliū defendit acrius punitur q̃ ille qui peccauit,intelligendo de cōſenſu cooperationis,& defenſionis cū auxilii præſtatione, ut tenet Cardi.de turre crema.ibi. Quod ēt intellige quando præſtatur hoc auxilium defenſionis in delictis grauibus per modū authoritatis , ut eſt in hoc crimine,nā plus peccat,ut dicit glo.in clemen.i. in uerbo.defenſaris,de pœnis,facit.l.i.C.de iis qui latro.occulta. & pro hoc ēt facit,ꝙ quando aliquis defendit delinquentem in ipſo crimine, dicēdo ꝙ eſſet licitum,& commendaret illud quod eſt delictū,tunc grauius peccat propter malum exemplū.ut notat Ange.in l.i.in fi.C. de nili aggeribus non rumpe. inquiens ꝙ iſte peccat in duobus,primo , quia videtur particeps delicti,Secundo,quia impedit iuſtitiā,& adde tertiū, ꝗa præſtat aliis malū exemplum,& hoc reſpectu maius delictū eſt lenociniū,q̃ adulteriū,ut notat gl. & poſt eā Bar.in l.Athletas.§.ꝗ lenociniū.ff.de iis ꝗ no. infa.& malū maius eſt ī aliū delinq̃re,q̃ in ſeipsū §.eos in auth.ut

iudi.sine quoquo suffra.colla.2.Et pro ijs dicit Petr. de Ancha.in cle. j. §.sane.de usu.in 2.not. ꝙ ille qui asserit non esse peccatum exigere usuras,plus punitur quàm usurarius,quia ille hæreticus est,iste uero peccator. Saly.in l.j.colum.fi.C.de Summa.Trini.& fide catho. idem est dicẽdum,ꝙ si quis dixerit fornicationem non esse peccatum,hæreticus dicitur.ca. ad nostrum.§.septimo.de hæreti.& idem est de alijs præceptis decalogi,ut si dixerit,furari,adulterari,concupiscere rem alienam,& huiusmodi non esse peccatum,hæreticus est,ut scribit.S. Tho. in quolibet.3. arti. 12.& tamen talia agens,puta fur,adulter,fornicator,vel huiusmodi solum peccat mortaliter,& non est hæreticus, ut late dixi in rubr. de hære.lib.6.in pri.q.colum.3.cum sequenti,& sic plus punitur dicens,quàm faciens,ut tradit Ioan.de Ana.in c.qualiter & quando.2.§.ad corrigendos,col.3.uersi.& ad solaciũ sciatis,de accus.cum alijs,vt scribit Dec.in cap. j. de offic.delega. colum. x.insuper arguendo a maiori,nam si id de quo magis dubitatur inest,& id quod minus,ut dicit gloss.in cap.cum in cunctis,in gloss.in uerbo.multo magis,de electio.si ergo qui solum consentit errori alterius facit se cum illo culpabilem.c. qui consentit.xj.q.j. c.qui alios.de hæreti.& error cui non resistitur approbatur. c.error.83. distin.multo magis qui alios compellit ad tenendam hæresim pertinaciter,quia dupliciter peccat,Primo,quia uidetur consentire illi errori.d.c. qui alios, Secundo, quia cogit alium quatenus in se est ad peccandum. cap. de homine,de celebra.missarum. l. eum qui. C.de aposta. cap. 1.de offic. delega.

65 DECIMVS † MODVS conuincendi aliquem de pertinacia & hæretica prauitate est,si quis cogat aliquem fidem catholicam abiurare,aut pœnis, uel præceptis ueritatem catholicam abnegare compellit,& huic modo possunt applicari plura ex ijs quæ diximus in nouo modo proxime præcedenti, nam qui cogit aliquem ueritatem catholicam abiurare,cogit illum hæresi contrariæ irreuocabiliter adhærere.

66 Et hoc † probatur ex ui abiurationis,arguendo a contrarijs, cum contrariorum eadem sit disciplina,traditur in l.j.ff.de iis qui sui iur.sunt uel alie. nam sicut quis abiurando hæresim firmiter tenet ea quæ fidei sunt, & quæ ab Ecclesia determinantur,ut habetur in cap. Ego Berengarius, de pœni.distin. 2.ita econtrario dicendum est, ꝙ qui abiurat catholicã ueritatem firmiter adhęret hæresi ueritati catholicæ contrariæ. facit ad hoc.l.cœlicolarum.in fi. C.de iudæis.l.qui non facit.ff.de regu. iur.& ad hoc plura tradit Phi.Corneus in consi.29.incip. dominus Baldus.libr.j. ex quo ergo ipse alium cogit ad hæresim pertinaciter tenendam, non uidetur dubium,quin ipse cogens sit ut hæreticus pertinax censendus,arg.

in c.mulieres.de senten.excom.c.periculose.de pœni.d.st.1.c.si concubinæ.de senten.excommunica.

67 VNDECIMVS † MODVS est conuincendi de pertinacia quemquam, cum quis abiurasse reperitur catholicam ueritatem. Vel iurat se quamcunque assertionem, quæ est in rei ueritate hæretica tanquã in perpetuum seruaturum, iste modus habet duas partes. Prima est, de eo qui abiurat catholicam ueritatem, & differt a modo præcedenti, quia ille loquitur in cogente aliquem abiurare catholicam ueritatem, iste uero in abiurante.

68 Secunda † uero pars loquitur de tenente aliquam assertionem hæreticam, & dicit illam se tenturum siue seruaturum in perpetuum, sicut catholicam ueritatem, & in hanc secundam partem incidunt quàmplures colerici, qui in disputationibus excedunt metas recti sermonis, & tanquã frenetici prorrumpunt in hanc insaniam, dicentes aliquam assertionem, quam conantur ueram ostendere, cum re uera sit hæretica, ut catholicã se tenturos & defensuros, & talia dicentes conuincuntur manifeste de hęresi, & pertinacia, nisi statim ad se reuerantur, & emendent se, & pœniteant huius sermonis repentini, quia quicquid calore iracundiæ dicitur non prius ratum est quàm si perseuerantia apparuerit iudicium affuisse. l.quicquid.ff.de regu.iur.& quæ ibi scribit Decius. & in casu quo perseuerantia non affuerit, temeritatis non debet deesse pœna, ne deinde ita effuso sermone quis loquatur, ita ꝙ non de hæresi, sed de temeritate punitur.argu.c.quod ait Loth.15.q.1.& in cap.inebriauerunt.15.q.1. ubi magis culpatur æbrietas, quàm incestus, sic in proposito magis puniatur temeritas quàm hæresis, ex quo non dicitur perseuerantia, & est corrigi paratus, ut in cap.Hæc est fides.24.q.1.& ne Ecclesię matris nostræ disciplina deseratur, si forte quid duplicitatis pro humana fragilitate in eodẽ flagicio incurrerit, pœnitentia aliqua est mulctandus.c. excommunicatorum.24.q.v.facit cap. significauit, de pœni.& remissio. & sicut in casu. d. ca.excommunicatorum. illi interfectores illorum excommunicatorum idest hæreticorum bonam habuerunt uoluntatem. s. ad interficiẽdum illos hæreticos zelo Ecclesiæ, potuerunt tamen peccare intentione habendi illorum bona, secundum Hug.ut refert.d. Car. de Turre Crema.& sic ꝙ propter hoc illis iniungitur pœnitentia, ita est in proposito, potuit enim esse ꝙ iste assertor propositionis hæreticæ quẽ pœnitet, tenuerat illam ut hæreticam, licet recedat & dicat ita se inuenium illam protulisse, & quòd credebat illam catholicam, nihilominus pœnitentia congruens iniungenda est, ut in d.c.excommunicatorum.

69 Aduertendum † est circa proxime dicta, quia esset consideranda qua-

litas assertionis, si est expresse damnata ab Ecclesia,& diuulgata,& si sibi tunc ostendatur,& non vult retrocedere,sed persistere in sua temeraria assertione,an uero illa assertio sit hæretica , quia deducitur ex canone sacræ scripturæ,ex interpretatione Doctorum, prout supra ex deductis in hac quæstione potest colligi, quia temperanda esset istius asserentis pœna,uel exageranda consideratis præmissis. Item esset aduertendũ an teneret illam assertionem hæreticam in ratione hæreticæ, an in ratione catholicæ assertionis.Item ad mitigationem pœnæ est respiciendum ad iracundiam , si fuit talis quæ mentem asserentis alienauerit , an non, prout optimus iudex poterit perpendere,ut scribit Fely. in capi. dilecti. de exceptio.cum alijs,ut dicit Deci.in d.l. quicquid , itaque extare hæc duo possunt simul,quòd excusetur ab hæresi,& quòd de temeritate puniatur,sicut in simili dicimus quem excusari de mendacio, qui tamen a temeritate non excusatur,secundum Ocham citantem Augustinum,qui inquit,nemo mentiens iudicandus est qui dicit falsum , quod putat uerum , quia quantum est in ipso non fallit sed fallitur, non ita mendacij sed aliquando temeritatis arguendus est,qui falsa incaute credit,aut pro ueris habet,sic iurans seruaturum propositionem hæreticam tanquam catholicam a mendacio poterit excusari, non autem a temeritate , & pro ea puniri potest , ut dixi. Fatendum est tamen , quòd si quis metu mortis aut duri cruciatus abiuraret catholicam veritatem, uel totam fidem christianam,licet non excusetur a mortali peccato,ab hæresi tamen excusandus esset,ut dicit glo.ij.in cap.potest fieri.de pœni.distin.j. glo. fi.in cap.non solum abnegat.xj.q.iiij. vt late dixi in capit. quoniam de hæreti. lib. vj.q.xv. & scribit Ocham in dialogo parte.j.lib.iiij.cap.5.

70 DVODECIMVS † MODVS conuincendi aliquẽ de pertinacia est,si quis errans contra fidem persequitur , aut molestat, aut impedit catholicam ueritatem defendentes,aut hæreticam prauitatem impugnantes,prout sunt inquisitores uel similes qui fidem defendunt , & hæreticos impugnant,ij sunt pertinaces hæretici reputandi. Et aduerte, quia in hoc modo dicitur , si quis errans contra fidem , nam si non esset errans contra fidem , sed forsan aliàs odio persequeretur prædictos ob amorem hæreticorum non esset iste persequens pertinax hæreticus iudicandus, sed fautor uel defensor hæreticorum , quia potest quis esse fautor hæreticorum absque eo, quòd sit hæreticus.cap. accusatus.§.si uero.de hæreti.lib.vj.& ij fautores ipso iure excommunicati sunt,ut in c.excommunicamus.§.credentes,de hæreti.uel saltem vt perturbator officij inquisitionis posset puniri,ut dicit Bonifacius in cle. multorum.de hære.i.notabili, & ideo signanter dicitur , si quis errans, nam

nam hic errans qui damnationem hęreticæ prauitatis impedit, aut satagit molestare catholicam ueritatem defendentes, & hæreticam prauitatem impugnantes, non est paratus corrigi, nec cauta sollicitudine quærit ueritatem, merito pertinax hæreticus est censendus, ut in d.c. Hæc est fides, iuncto. d.c. dicit Apostolus. 24.q.3.

71 Et dicitur † quis ueritatem catholicam defensare, quando illam ostẽdit, uel per miraculum, uel testimonio sacræ scripturæ, ut probatur in simili de inuisibili missione in c. cum ex iniuncto. de hære. circa mediũ, uel authoritate uniuersalis Ecclesiæ siue generalis concilii, ut dicit Ocham in 1. par. dialogi. li. 2. c. 30. & idem econtra esset dicendum de impugnãte hæreticam prauitatẽ, ut quis dicatur illam impugnare recte, quando miraculum induceret, uel authoritatẽ sacræ scripturæ, aut Ecclesiæ, seu decretum generalis concilii, ne catholica ueritas uel hæretica prauitas uideantur consistere in sapientia hominum, uel uoluntate, quia ut dicebat Apostolus. 1. ad Corinth. 2. prædicatio mea non est in persuasibilibus sapientiæ humanæ uerbis, sed in ostensione spiritus, & uirtutis, ut fides uestra non sit in sapientia hominum, sed in uirtute Dei.

72 DECIMVS TERTIVS † modus conuincendi aliquem de pertinacia est, si quis errans contra fidem catholicam, correctioni & emendationi illius, uel illorum, cuius uel quorum interest subiicere se recusat, iste modus conuenit cum octauo modo supra posito, dicam ergo hic aliqua quæ ibi fuerunt ommissa, quia licet iste modus solum respectu iudicum uideatur militare, & ille respectu priuati reprehendentis illum errantem, nihilominus utrunque ibi fuit late examinatum, ad propositũ ergo modus iste probatur, nam ille non est paratus corrigi nec cauta solicitudine ueritatem quærit qui iudicium iudicis subterfugit, ut qui nõ uult se subiicere correptioni & emendationi sui erroris, ut probatur in c. dicit Apostolus. 24.q.3. iuncto c. nullus, de præsumptio. ubi dicitur, ꝙ confitetur de omnibus quisquis se subterfugere iudicium dilationibus putat, conuincitur enim quis de suo delicto, uel per confessionem propriã, uel per rei euidentiam, uel contumaciam, ut dicit glo. in ca. nullus legitima probatione, & in c. ad abolendam, in prin. in uerbo, deprehensi. de hęreti. & in ca. super quibusdam, de uerb. signi. & dicit glo. per tex. in c. christianus. 11.q.1. ꝙ qui iudicium refugit, apparet eum de iusticia difisum, cum concordantiis ibi per eum allegatis, sic ergo errans contra fidem, qui iudicium subterfugit, pertinax est hęreticus censendus, hic enim correptioni & emendationi cuius interest subiicere se recusat, iudicium subterfugiendo.

73 Quod ego † intelligo obseruata solemnitate de qua in cap. cum

contumacia.de hæreticis li.6.quia iste modus conuincendi errantem de pertinacia proprie habet locum in contumace,qui recusat subire iudiciũ Episcopi,uel inquisitoris, ad quorum quemlibet spectat & interest hæc crimina punire & inquirere.cap.inter sollicitudines. de purgatio.cano. in cap.excommunicamus.§.adijcimus.de hæreti.& toto titu.de hæreti. lib.6.& in clementinis, unde seruato processu.d.c.cum contumacia.nõ comparens tanquam hæreticus condemnatur, Primo ergo requiritur ꝙ sit suspectus de hæresi apud iudicem, Secundo ꝙ citetur ut de fide respõdeat, Tertio si non comparet ꝙ excommunicetur pro eo ꝙ parere subterfugit, aut contumaciter se absentat, Quarto ꝙ excommunicationẽ per annum animo sustineat pertinaci, quibus seruatis ex tunc iste contumax,uelut hæreticus condemnatur,iudicatur enim a iure hæreticus pertinax, & ideo ut hæreticus damnatur,quia contumacia, in causa præsertim fidei, suspitioni præsumptionem adijcit uehementem, & uehemens transit in uiolentiam, quæ inducta a iure est sufficiens ad condemnationem,ut traditur in glo.in d.c.cum contumacia.facit c.excommunicamus.§.qui autem.de hæreti. scribit Bellamera.in decisione sua Dclxxiiij.incip.contumax ut hæreticus,& de intellectu & materia.d.cap.cum contumacia,alibi dicam Deo duce.

74 DECIMVS QVARTVS † modus conuincendi errantem de pertinacia est,quando quis de errore ab aliquibus reprehensus,non uult de ueritate informari, Et in proposito uidentur duo casus considerandi, primus est, aut iste errans reprehenditur ab imperitis,uel peritis, & nulla authoritas ueritatis catholicæ ab illis adducitur contra suum errorem,uel si aducatur illa non concludit contra errantem, tunc si iste errãs non audiat,uel acquiescere renuat,non est pertinax reputandus,quia nõ tenetur credere cuilibet asserẽti aliquam positionem esse hæreticam uel catholicam,nisi illam talem esse ostendat,uel miraculo, uel testimonio sacrę scripturæ,aut authoritate Ecclesiæ, seu concilij generalis,ut proxime dixi.Rubor est enim sine lege loqui.l.illam. C.de collatio.§.consideremus.in auth.de trien.& semi.colla.3.& dicebat Scot.in 4.dist.17.q.j. ꝙ sicut turpe esset theologo dicere aliquid esse in Biblia, & nesciret ubi illud inueniretur,ita inconueniens esset canonistæ dicenti tale esse ex traditione uniuersalis Ecclesiæ,& illud non inueniret in canone, & non debet quis esse nimis credulus.l.j.§.j. ff.de eo per quem factm est.arg.in l. si id inquit.ff.quod falso tuto.

75 Inde † dicit Barto.in d.l.j. quòd si nuncias mihi aliquid quod faciam, uel quod denegem quo ad præiudicium meum, non teneor tibi credere,nisi me reddas certiorem, uel instrumentis, uel testibus.l.si quis inficiatus.

ciatus.ff. de postu.quem ibi Moderni sequuntur,additis pluribus similibus quæ ommitto per Bar.in l.doli mali.col.j.ff.de nouatio. Et dicit Pe. de Anchar. in consil.361.pro declaratione trium quæsitorum,quod si intimatio non est facta alicui sub scriptura authentica, aut ei non est lectus tenor scripturæ,non est inducta noticia,uel scientia,sic in proposito,quo ad conuincendum erranté de pertinacia, si non ostendatur ueritas suo errori contraria,non tenetur credere, adeo quod non credens non dicetur cõuictus de pertinacia ad hoc quòd pertinax hæreticus condemnetur in foro exteriori, licet postea illa assertio illius errantis tanquam hæretica damnaretur,ut sæpe dixi,ponendo exemplum in errore græcorum.

76 Quo † ad Deum uero & sic in foro conscientiæ non dubito hunc hęreticum esse pertinacem, quia in illo foro sola ueritas inspicitur, quia Deus neque fallit, neque fallitur,licet Ecclesia aliquando fallit, & fallitur,ut est tex.in cap.a nobis.de senten.excommunica.in prin.& ideo dicitur quod conscientia est tribunal ueritatis,ut dicit Bald.in l. iusticia. ff.de iusti. & iur. quinimo dicitur sensus animæ cognoscentis bonum, & malum,ut dicit Bald.in auth.ad hæc.C.de usu.colum.3. & consequenter incurrit iste in omnes pœnas quæ contra hæreticos statuuntur, excommunicationis scilicet & bonorum confiscationis,de quibus in c.excommunicamus.j.& 2.de hæreti.cap.cum secundum leges.eod.titu. libr.6.cum similibus.

77 Secundus † uero casus est,quando iste errans reprehenditur a peritis, uel imperitis de errore eius,& ostenditur sibi ueritas catholica uno de tribus modis proxime dictis, uel alijs legitimis in iure statutis, & ipse errãs non acquiescit,nec informari uult,tunc iste errans hæreticus pertinax cẽsendus est, & iste est proprie modus conuincendi errantem de pertinacia, de quo loquimur hic.Ratio quare non facio differentiam in proposito inter imperitum & peritum hæc est, quia fides nostra non est in sapientia hominum sed Dei,ut Paulus inquit.j.Corinthi.2.& sic ad hoc ut errans teneatur deponere errorem non refert a quo homine perito uel imperito per regulam fidei ostendatur,quod opinio sua erronea est,& obuiat fidei orthodoxæ,seu alicui ueritati catholicæ,unde si post talem reprehensionem, & ostensionem ueritatis catholicæ reperiatur iste errans dictum errorem tenere uel uerum reputare uerbo uel scripto, seu in eo quomodolibet persistere, reputandus est hæreticus pertinax, nam quando errans in ijs quæ fidei sunt non est paratus corrigi,ut est iste, nec cauta sollicitudine ueritatem catholicam quærit, pertinax est hæreticus.ca. dicit Apostolus. 24. quæst.j. & cap.Hæc est fides.ea.q.sicut enim si quis per seipsum ueritatem inuenerit statim tenetur errorem dimittere,exẽ-

plo uenerabilis Anſelmi qui in libro. j. cur Deus homo. capi.18.inquit, certus ſum ſi quid dico (quod ſacræ ſcripturæ abſque dubio contradicit) quod falſum ſit, nec illud tenere uolo ſi cognouero, ſic pari ratione ſi per alium quemlibet de ueritate catholica informetur, tenetur errans errorem deponere,& ueritati catholicæ adhærere, nam non uidetur maior ratio in uno, ſicut in altero, ergo idem ius eſt ſtatuendum.l. illud. ff.ad legem acqui.

78 Item † ſi quis alios errantes, cum reuocare poteſt, non reuocat, ſeipſum errare demoſtrat. cap. qui alios, de hæreti.l.ſcientiam.ff. ad l.acqui. & error cui non reſiſtitur approbatur.cap.error.83.diſtinct. cap. feliciter.80.diſtinct.multo magis errare demonſtratur, quando ipſe idem errans ipſum ab errore non reuocat, nolens a ſapientibus informari, dicit enim Leo Papa, quid iniquius eſt, quam iniqua ſapere, & ſapientioribus doctioribuſque non credere, ſed in hanc ſapientiam cadunt quicunque ad cognoſcendam ueritatem aliquo impediuntur obſcuro, non ad propheticas uoces, non apoſtolicas literas, non Euangelicas authoritates, ſed ad ſemetipſos recurrunt, & ideo magiſtri erroris exiſtunt, quia ueritatis diſcipuli non fuerunt, regiſtratur in capitulo. quid autem. 24. q. 3.merito ergo errans de pertinacia conuincitur, quando reprehenſus ab alijs ueritatem ſibi oſtendentibus non uult informari.

79 DECIMVS QVINTVS † modus conuincendi aliquem de pertinacia eſt, quando errans uerbis, uel factis proteſtatur ſe aſſertionem ſuam (quæ hæretica eſt) minime reuocaturum, hæc enim proteſtatio firmam eius uoluntatem oſtendit. l.qui in aliena.§. Celſus.ff.de acqui. hæredi.l.in concubinatu.ff.de concubin.& non eſt paratus corrigi, ideo hæreticus pertinax eſt cenſendus.d.c.dicit Apoſtolus. dict. cap. Hæc eſt fides. cum alijs. Aduerte tamen, quòd & ſi eius uoluntas ſit pertinax, nihilominus tamen poteſt ab illa hæreſi & pertinacia retrocedere, & retrocedens eo modo quo decet petens ueniam ſubmittenſque ſe ipſum correctioni ſanctæ matris Eccleſiæ, ex quo eſt in primo lapſu, admittendus eſſet ad ueniam cum condemnatione ad carcerem perpetuum & bonorum confiſcationem, & cum alijs pœnis quæ huiuſmodi hæreticis redeuntibus infligi ſolent.c. ad abolendam.ca. excommunicamus.2.§.ſi quis autem.de hæret.lib.6.

80 Non † enim ſibi potuit hanc legem irreuocabiliter imponere a qua non liceat ſibi, ſi aliter eſt uiſum, recedere, prout doctores in ſimili concludunt de teſtatore qui uoluit ſibi præcludere uiam non faciendi ſecundum teſtamentum, ut late Bartol. ſcribit in l. ſi quis in principio. colum. quarta. uerſicu. an ſit aliquod remedium. ff. de legat. 3. &

3.& dicebat Bald.in consilio.389.incipien.reperitur, quòd quandam.A. quòd si certum est de mente testatoris, quòd testator uelit stare ultimæ scripturæ, quòd uerba derogatoria non officiunt ultimæ uoluntati. allegans pro hoc Ioan.Andre.& Ioan.de Calderi.in capitulo.primo.de constitutio.libro sexto.nemo enim potest sibi adimere ius testandi, quia publici iuris est,& iuri scripto non potest priuatus derogare.l.nemo. ff. de lega.j.traditur hæc materia late per Bald.in l. sancimus. C. de testamen. Hostien.in summa de sepultu.§.an sit licitum,uersi.sed siquis iurauerit.late Dy.& Ioan.Andre.in c.quod semel.de regu.iur.libr.6. Oldra. in consil.25.& 160.

81 Præsertim † hæc habent locum quo ad Deum,quia in quacunque hora ingemuerit peccator & conuersus fuerit uita uiuet,& nō morietur,ut habetur in capitulo.nullus.de pœniten.distinctio. 7. & impietas impij non nocebit ei,quacūq; die conuersus fuerit ab impietate sua.Ezechi. 33. & alibi inquit,si impius egerit pœnitentiam de omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam,uita uiuet,& non morietur,omnium iniquitatū eius, quas operatus est non recordabor, Ezechi. 18. Ecclesia enim non claudit græmiū redeuntibus lapsis in hæresim, ad eam bene se conuertentibus, non autem relapsis. in capitulo. super eo. de hæreti. libro sexto. & in capitulo. ad abolendam.§. illos quoque. de hæret.l.3.C.de apostatis.capitulo.corrigantur.uigesimaquarta quæstione tertia. facit Epistola inter claras. C. de Summa.Trinita.§.sed quia.scribit Sanctus Thom.2.2.quæstione. 11. articulo.4.

82 DECIMVS SEXTVS † modus conuincendi aliquem errantem de pertinacia est, si in hæreticæ prauitatis fauorem prohiberet legi scripturas sacras idest catholicas, uel prohiberet prædicari aut publicari catholicas ueritates,quia talis defensor est hęreticæ prauitatis,& oppressor ueritatis catholicæ,& non solum potest dici hæreticus sed etiam hæresiarcha. capitulo. qui aliorum. 24. quæstione. 3. non enim est paratus corrigi,nec cauta sollicitudine quærit ueritatem catholicam,& de ea informari.d.c.dicit Apostolus, & quia de hoc modo conuincendi de pertinacia sunt plura superius dicta,quæ possunt hic applicari,non insisto amplius in eo.

83 DECIMVS SEPTIMVS † modus conuincendi aliquem de pertinacia est, si quis in defensionem hæreticæ prauitatis nouos errores fingit,quia iste non quærit ueritatem, nec est paratus corrigi uti proxime dixi,facit capitulum. hæreticus. uigesimaquarta. quæstione tertia.

DE-

84 DECIMVS † OCTAVVS modus conuincendi aliquem errantem de pertinacia est, si ipse esset dominus alicuius ciuitatis, uel loci, uel Episcopus, aut quiuis alius potens, aut iudex, & concederet assertiones hæreticas publicari, seu iuberet illas uti catholicas teneri, & seruari, prohiberet et ueritates catholicas illis hæreticis assertionibus contrarias prædicari, de hæresi & pertinacia manifeste conuinceretur, & hoc satis probatur per proxime dicta fundamenta, cum non sit paratus corrigi, & quia impedit ueritatē manifestari, nec cauta sollicitudine quærit illā, itē si negligere, cū possumus perturbare peruersos, nihil aliud est q̄ fouere, nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare, & error cui non resistitur approbatur, ut in ca. error. 83. dis. multo magis dicitur quis fouere hæreticos, qui authoritatē in præmissis accommodat, cū maius sit peccatū cōmissionis, q̄ negligentiæ, nisi essemus in prælatis ut dicit gl. in c. j. de offi. deleg. quia in prælatis negligentia inducit peccatū mortale, ut dicit Abbas in c. peruenit. de deci. & gl. in ca. ea q̄ de officio archi. ut ego dixi in meo tractatu de secreto. nume. 245. facit. c. consentire. 83. dist. & nouerca eruditionis sit negligentia, ut in c. sequēti. eadē dist. quinimo peccatū commissionis & ommissionis non differūt specie, Auarus enim aliena rapit, quod est peccatum commissionis, & sua non dat quibus dare debet, quod est peccatum ommissionis, ut dicit. s. Tho. in prima. 2. q. 72. art. 6.

85 Præsertim † in persequutione hæreticorū hæc duo delicta æquiparātur commissionis & ommissionis, ut est tex. in cle. multorū quærela. §. uerum quia. de hæret. ubi notat Bonifacius, q̄ qui non facit quod facere debet delinquit, quia facere censetur aduersus ea quæ facienda sunt. l. qui nō facit. ff. de reg. iur. unde dicimus, q̄ simoniam committit qui pecuniā recipit, non faciendo quod facere dēt. c. nemo. de simo. præsertim qnia in proposito dictus errans præbet consensum authoritatis, & ideo magis peccat q̄ faciens. c. qui aliorū. 24. q. 3. ut dicit gl. in d. c. j. de offi. deleg. præterea iste errans contemnit Ecclesiæ dogmata, & ideo excōicationem incurrit, ut in c. si quis. 25. q. 2. ubi habetur. q̄ si quis dogmata, mandata, interdicta, sanctiones, uel decreta pro catholica fide, uel Ecclesiastica disciplina pro correctione imminentiū uel futurorum malorū a sedis Apostolice præsule salubriter promulgata contempserit, anathema sit. facit. c. generali. 25. q. j. & applica hic q̄ dn̄r per Archi. Ioan. Andre. Domi. & alios in c. quicunque. de hæret. lib. 6. in materia fautoriæ hæreticorum.

86 DECIMVS † NONVS & ultimus modus conuincendi aliquem de hæresi est, si quis errans contra apertam, diuulgatam, seu prædicatam ueritatem catholicam in Ecclesia, diu persistit in errore, uel usq;

ad

ad mortem, hic est hæreticus pertinax, quia cum nouerit talem errorem quem ipse habet esse damnatum per Ecclesiam, per ignorantiam excusari non potest, cum magis per obstinatam maliciam persistere in errore uideatur, & non immerito Ecclesia tales quos reperit contra catholicam ueritatem in errore usque ad mortem perseuerasse, tanq̃ hæreticos iudicat, & punit, & ẽt illos qui diu persistunt in dicto errore, nisi reuertantur ad græmiũ Ecclesiæ, quo casu abiurata hæresi ecclesiæ reconciliantur, ut in c. ut officiũ. §. si uero aliquis. de hæret. lib. 6. & per hunc modum ego dicebã apostatas, iudayzantes, uel mahometantes, qui in errore persistũt ꝯ ueritatem Euangelicã, esse pertinaces hæreticos, adeo ꝙ ad illorum condemnationem non requiratur aliud nisi ꝙ transierint, uel redierint ad illos damnatos ritus, quia hic reditus uel transitus includit in se pertinaciã & errorẽ, ut satis probatur in c. contra christianos. de hære. lib. 6. ea enim quæ publice fiunt, præsertim quæ fidei sunt, ignorare non licet, & ideo ignorantia in ijs quæ sunt de iure naturali non excusat, ut dicit Cardi. in cle. j. §. porro. de Summa Trin. & alibi dicitur, ꝙ ignorantia iuris lata culpa est, ut dicit Bar. in l. quod metu. colu. 6. uersi. iuxta prædicta. ff. depositi. l. liberorum. ff. de ijs quæ notantur infa. tradit Alexã. in consi. 76. uisis. colu. 2. lib. 3. Abbas in c. cũ in tua. qui matri. accusa. & ignorãtia eorum quæ publice fiunt non probatur per iuramentum, ut dicit Rota. 444. incipiente extra rotã petebatur. cũ alijs, ut dixi supra in ea. q. in quinto modo, licet alias ignorantia multũ ualeat ad delicti exclusionẽ, ut scribit Fely. in c. 2. de exceptio. in prin. facit. c. apostolicę. de cleri. excommunica. mir i l̃ra. & ad materiã huius quæstionis omnino uide quę scripsi supra in quæstione tertia. Et per hæc ad laudem Dei imponitur finis huic quæstioni, in cuius examine sequutus sum Ocham, Ioannem Gersonem, Anto. Floren. & Cardinalem de Turre Crema. plurimis a me additis, quæ faciliter pio lectori poterunt innotescere.

SVMMARIVM.

1 *An Christus legem Mosaycam seruauerit.*
2 *Præcepta legis Mosaycæ erant in triplici differentia.*
3 *Moralia præcepta obseruauit Christus.*
4 *Iudicialia præcepta obseruauit Christus.*
5 *Cerimonialia obseruauit Christus.*
6 *Christus quòd non seruauerit legem Moysi argumentatur.*
7 *Christus quod obseruauit legalia probatur multis modis,*
8 *Christus curando infirmos in sabbato an illud uiolauerit.*

Christus

9 *Christus an uiolauerit legem tollendo libellum repudij.*
10 *Christus an uiolauerit legem prohibendo usuram.*
11 *Christus an uiolauerit legem præcipiendo inimicos dil gi.*
12 *Cerimonialia christus & Apostoli substulerunt, sed non ideo legem Mosaycam uiolauerunt.*
13 *Christus an substulerit distinctiones ciborum.*
14 *Christus non uenit soluere legem sed adimplere, declaratur.*

TRIGESIMA PRIMA QVAESTIO.

1 TRigesimo primo† Quæro. An Christus legem Mosaycam seruarit, & licet alias in rubr. de hæreticis. lib. 6. col. 290. tractauerim dubium, an Christus seruauerit legalia dictæ legis, nihilominus tamen quia ibi fuerunt plura ommissa ad declarationem huius dubij, hic latius explicabo sine repetitione eorum quę ibi dicta sunt, & proficient hæc ad multa quæ tractantur in officio inquisitionis contra iudayzantes.

2 Sciendum† est ergo, ꝙ in dicta lege Mosayca, erant præcepta in triplici differentia, quædam enim erant præcepta moralia, quædam cerimonialia, quædam iudicialia, ut ex textu sacri canonis colligitur, quo ad moralia uidetur ꝙ illa non obseruauerit, patet, quia cum præceptum de obseruatione sabbati morale sit quantum ad uacationem a corporalibus operibus, ipse sabbato curauit, Ioan. v. & sanato præcepit tollere lectulum suum in sabbato, Item iudicialia non uidetur impleuisse, quia mulierem deprehensam in adulterio, quæ in lege præcipiebatur lapidari impunitã abire permisit, ut habetur Ioan. 8. Item cerimonialia de abstinẽtia ciborũ in lege prohibitorum non uidetur obseruasse, quia dicitur Mathei. 15. qđ intrat per os non coinquinat hominem. Sed in contrarium est ipsa ueritas incarnata, quę inquit, non ueni soluere legem, sed adimplere. Matthei quinto. Et aduerte quia ut inquit Augustinus in libro contra Faustum, lex dupliciter impletur, uno modo, faciendo ea, quæ in ea scripta sunt, alio modo, implendo ea quæ per eam sunt promissa, impletur ergo lex uel cum fiunt quæ in ea præcepta sunt, uel cum exhibentur quæ prophetata sunt, quo ad primum modum implendi legem faciendo ea quæ in lege scripta sunt, sicut cæteri iudei, ut erant moralia iudicialia & cerimonialia.

3 Primo † de moralibus dicendum est, ꝙ hæc moralia perfecte Christus adimpleuit, & alios ad hæc obseruanda incitauit, Matthei nono inquiẽs, si uis ad uitam ingredi serua mandata. Secundo dicta moralia obseruauit

seu

ſeu impleuit ſanum intellectum eorum declarando, & errorem phariſeorũ circa ea excludendo, ut patet Mathei.v.ubi pręceptum morale, nõ occides, eis declarat quomodo ſit intelligendum, idem de præcepto, nõ mechaberis, de libello repudij, de iuramento, & de dilectione proximi, & nota quod dicit ibi glo.interlinearis in uerbo, ego autem dico uobis &c. nõ ſoluo, ſed ſuppleo, & in uerbo, iterum audiſtis, in hoc non ſoluo ſed ſuppleo legem, & ſic Chriſtus non ſoluit illa moralia præcepta, ſed ea declarauit, ut ibi late patet, & idem eſt de obſeruantia ſabbati de cuius uiolatione ipſum arguebãt, ut Lucæ.13.& Mathei.12. ut dixi in dicta rubrica. Tertio adimpleuit dicta præcepta moralia Chriſtus ea conſilia apponẽdo, quæ faciunt ad perfectionem, & mandatorum obſeruantiã, perfectus enim obſeruat mandatum hoc, nõ occides, tam ille qui cauet ab ira inordinata, quàm ille qui cauet tantum ab interfectione, ut patet in eodem.c. quinto.apud Matheum.

4 Præcepta † uero iudicialia impleuit, temperãdo rigorem eorum per uiã miſericordiæ, in aliquibus per ſeipſum, & aliis dimiſit temperamentum, ſcilicet ſuis miniſtris, ideſt Eccleſiæ prælatis & principibus terrenis catholicis, ut de talibus ordinent ſecundum quod uiderint utile communitati fidelium ſecundum uarietatem temporum, locorum, ſiue perſonarũ, & iſtud non fuit legem deſtruere, ſed magis adimplere, quia ſic ordinauit meliorem modum obſeruationis iuſticiæ, ſicut non deſtruitur puer quando fit uir, licet enim tranſeat pueritia, tamen remanet melior ſtatus eiuſdem perſonæ ætate mutata, lex enim uetus habuit quaſi ſtatum pueri reſpectu nouæ legis, propter hoc dicitur ad Galatas.3. lex pedagogus noſter fuit in Chriſto.i.regulatiua ſtatus puerilis, propter hoc erat lex timoris, ſicut pueri ſub diſciplina & timore cuſtodiuntur, lex autem Euangelica eſt lex amoris, & ideo non debet eſſe tantus rigor pœnarum, quia proprium hominum perfectorum eſt magis deduci ad uirtutem amore iuſtitiæ, q̃ timore, unde illud Oratij, oderunt peccare boni uirtutis amore, oderunt peccare mali formidine pœnæ, & in hoc reſidet Nicolaus de Lyra, qꝫ chriſtus non ſoluit præcepta iudicialia ſed illa adimpleuit, ſcilicet ſeruando illa ſicut cæteri, immo meliori modo & ſanctiori.

5 Præcepta † inſuper cerimonialia ẽt obſeruauit chriſtus. Quorũ quædã pertinebant ad ſacramenta, quædã ad ſacrificia, quædã ad ſacra, ſacramẽta erant ut circunciſio quantũ ad omnes homines, unctio quantũ ad Reges & Pontifices, Chriſtus autẽ aſſumpſit ſtatũ ſacerdotis regalis uel terreni Regis, immo dixit corã Pilato, Regnũ meũ non eſt de hoc mundo, Ioan.18. & ideo non aſſumpſit unctionẽ corporalẽ regũ, uel pontificũ, ſed unctionẽ ſpiritualẽ, a, Deo pr̃e habuit ꝑ plenitudinẽ gratię ſ̃m quod

ſcribitur

ſcribitur in Pſal.44.unxit te Deus Deus tuus oleo leticiæ, circuncisionē ipſe adimpleuit primo in ſeipſo incipiendo, ſecundo melius & efficacius & generalius inſtituendo ſacramentum baptiſmi loco ipſius in quo confertur maior gratia,& eſt remedium tam uiris q̃ mulieribus, quædam et cerimonialia pertinebant ad ſacrificia,ſicut immolatio agni paſchalis,ſacrificium,& ſimilia,iſta autem erant figuratiua unius perfecti ſacrificij, ſcilicet Chriſti in cruce offerendi,& ideo iſta impleuit Chriſtus uno modo corporaliter patiēdo,alio modo efficacius ſacrificium, ſcilicet euchariſtiam,inſtituendo.Quædam autem cerimonialia pertinebant ad ſacra & de talibus erāt præcepta prohibitiua,& iſta adimpleuit Chriſtus,quia dixit Petrus actuum.xj. immundum & commune nūquàm introiuit in os meum,& multo fortius Chriſtus hoc ſeruauit,& ſic iſta præcepta adimpleuit ea obſeruando,& obſeruationem meliorem declarādo, per talem enim abſtinentiam a corporalibus cibis ſignificatur abſtinētia a ſpiritualibus immunditiis, hanc autem munditiam inſtituit Chriſtus in lege Euāgelica quæ eſt mundisſima,& per conſequens debuit ceſſare figuralis abſtinentia, propter quod dicitur actuum. x. quod Deus purificauit, tu ne commune dixeris,quia nullus cibus coinquinat homines qui cum gratiarum actione percipitur,dimiſit tamen Deus ordinationi Eccleſiæ de aliquibus abſtinentiis faciendis pro loco & tempore. Ex quibus patet quomodo Chriſtus legem adimpleuit quantum ad obſeruantiam præceptorum legis Moſaycæ.

6 Sed circa † præmiſſa uidetur conſiderandum, ꝙ immo Chriſtus ſoluit legem moſaycā,& non adimpleuit ſiue non obſeruauit omnia illius præcepta,quod uidetur patere,Primo quia ſi Chriſtus non ſoluiſſet legē Moyſi in præceptis cerimonialibus & iudicialibus,neceſſe eſſet dicendum, ꝙ adhuc illa manerent,nam ſi non eſſet ſoluta cur ſtare prohiberetur, ut.l. ſancimus.C.de teſtam.Secundo, Chriſtus ſoluit eam aufferendo aliquid de præceptis,ut patet in libello repudij quem Chriſtus uetuit fieri,ut Mathe.quinto.Tertio licebat etiam ſecundum legem Moyſi dari ad uſuram extraneis,Chriſtus autem uetuit dari nummum ſine ulla ſpe uſuræ, Lucæ 6.mutuum dantes nihil inde ſperantes. Quarto licebat perſequi inimicos ſecundum legem Moyſi deſiderio uindictæ.numeri.35. chriſtus uetuit etiam iraſci.Mathei quinto.Quinto patet,quia Pau.ad Galatas quinto inquit,ꝙ chriſtus nihil prodeſt eis qui circunciduntur, & ꝙ euacuantur a chriſto qui per legem putant ſe iuſtificari,& ſic Chriſtus fecit ceſſare iſtas cerimonias tanq̃ ſibi repugnantes.Sed iſtud etiam patet circa diſtinctionem ciborum, quæ erant cerimonialia legis Moyſi ſecūdū quam iudicabantur aliqua animalia munda ad cibum, & alia immunda, Leui.

xj.&

xj.& Deute.14.Christus uero ostendit Petro nullum cibum esse immundum, mittēs de cœlo in uisione uas magnum diuersis quadrupedibus plenum, quorum quædam secundum legem erant immunda, & audita fuit uox loquentis ad Petrum, surge Petre, occide & manduca, & Petrus dixit absit a me, quia nunquam manducaui commune, & immundum, & uox respondentis iterum ad eum, quod Deus purificauit tu ne commune dixeris. actuum.x.& sic Christus soluebat hic legem Moysi, faciendo nullū cibum esse immundum, sed concedendo generaliter uti omnibus cibis tā quàm mundis, ipse ergo legem soluit, Apostoli etiam & tota Ecclesia in concilio generali soluit legem Moysi, quia cum esset dubium inter aliquos, an legalia adhuc obligarent conuersos ad Christum, diffinitum est eos non esse obligatos, sed per solam Christi fidem posse saluari. actuū. 15. lex ergo Moysi ablata est per Deum diffinientem tempus, & durationem eius, & dantem aliam legem per quam illa tolleretur, ut habetur Hieremiæ.31.& Pau.ad Hæbreos. 8. & non obstat prædictis quod scribitur Mathei quinto, ubi inquit Christus ad iudæos, nolite putare quoniā ueni soluere legem, aut prophetas, non enim ueni soluere legem sed adimplere, quia hæc authoritas secundum aliquos non uidetur intelligenda, quòd Christus per eam intellexerit, ꝙ ipse uenit ad obseruationem præceptorum legis, quia lex Moysi cōsistens in cerimonialibus, & iudicialibus totaliter periit, & sic soluta est quantum ad obseruationem, Christus ergo nihil aliud intellexit, nisi ꝙ ipse non ueniebat ad euacuandum promissa legis, sed uenit ad implendum quæ promissa erant in lege, & prophetis, & hoc consonat litteræ, in quantum dicitur non ueni soluere legem, & prophetas, quia si intellexisset de solutione legis quæ est non obseruare, solum dixisset non ueni soluere legem, quia ibi sunt præcepta, quæ obseruari uel solum possunt, prophetæ autem promissiones continent, non autem mandata, ideo non possunt hoc modo solui, sed soluuntur prophetæ, si dicatur, ꝙ promissa per prophetas nunq̄ euenient, implentur, si exhibeatur quod in eis promissum est, ergo de ista impletione Christus intellexit. Item consonat hoc uerbis subsequentibus, quia quando dixit, nō ueni soluere legem, subiunxit, donec transeat cœlum aut terra Iota unū aut unus apex non præteribit a lege donec omnia fiant, hoc autem necesse est intelligi de impletione promissorum, quia intelligendo impletionem de obseruantia mandatorum, quotidie implebatur lex a iudæis, qui eam obseruabant ad unguem. Item hoc consonat uerbis Christi Lucæ. 24. necesse est impleri omnia quæ dicta sunt in lege Moysi, Prophetis, & Psalmis de me, & sic impletionem posuit pro completione promissorū, & non pro obseruatione legis, & sic uidetur ꝙ illa authoritas Christi, nō

ueni

ueni soluere sed adimplere, secundum intentionem Christi exponenda uidetur quia lex Moysi continebat præcepta, & inter præcepta continebantur promissa, ad quæ lex ordinabatur, propter quæ obseruabatur, & ista poterant impleri, & in iis contradicit Episcopus Abulen. Nicolao de Lyra.

7 Aduertendum † est tamen, quia opinio Lyræ uidetur uerior, ꝙ Christus impleuit legem ueterem obseruaudo illius præcepra, multo melius q̃ cæteri iudæi, ut patet in circuncisione, esu agni paschalis, & cæteris cerimonialibus, & hoc conueniebat, ne iudæi haberent occasionem expellendi Christum tanquàm non seruantem legẽ Moysi a Deo ipsis traditã, prout ego late scripsi in rubrica de hæreticis. lib. 6. in quinto errore iudæorum. Et quo ad hoc potest dici, ꝙ Christus impleuit legem quantum ad promissa, promittens obseruãtibus illam meliora, lex enim mosayca promittebat solum bona temporalia, & transitoria, scilicet abundantiam & excellentiam temporalem, ut patet Deutero. 26. custodias omnia præcepta eius, & faciet te excellentiorem cunctis gentibus, Sed Christus obseruantibus Dei mandata promisit bona spiritualia, & æterna, scilicet gratiã in præsenti, quæ præcellit omnibus bonis temporalibus, & etiam gloriam in futurum, ut Mathei. 19. dicens, omnis qui reliquerit cẽtuplum accipiet, scilicet in præsenti, quia bona spiritualia quæ hic recipiuntur, intantum excellunt bona temporalia, ac si centenarius numerus paruo numero cõparetur, & uitam æternam possidebit, scilicet in futuro, patet ergo quòd Christus adimpleuit legem quantum ad præcepta, & promissa. Tertio ad impleuit Christus prophetias quæ principaliter loquutæ sunt de Christo, & de aduentu eius, & de ijs quæ pertinent ad ipsum, & ideo adimpleuit prophetias nascendo, conuersando in mundo, & moriendo, & resurgẽdo, & alia opera nostræ salutis faciendo, propter quod imminente sua passione dixit Lucæ. 24. oportet impleri ea quæ scripta sũt in lege & prophetis & psalmis de me, patet ergo quòd Christus adimpleuit legem quãtum ad præcepta & promissa.

8 Primo † non obstat ꝙ Christus curando infirmum sabbato uidetur fecisse contra legem, quia si licitum erat facere in die sabbati ea quæ ad gloriam Dei pertinebãt, sicut ornare templum, & sacrificia offerre, & laudes diuinas dicere, & huiusmodi, multo fortius sanare hominem miraculose ad ostensionem diuinæ uirtutis erat licitum, & eadem ratione, ꝙ sanatus subito portaret lectum suum in die sabbati, faciebat ad manifestationẽ miraculi, per hoc enim ostendebatur, ꝙ diuina uirtute erat sic subito perfecte sanatus, & ꝙ erat ad pristina opera plenarie restitutus. Præterea secundum. S. Tho. in prima. 2. q. 107. art. 2. per ea quæ Christus fecit in sabbato,

bato, sabbatũ non soluit ſm rei ueritatem, sicut ipse apud Matthæũ ostẽdit, tũ quia operabatur miracula uirtute diuina, q̃ semper operatur in rebus, tum quia salutis humanæ opera faciebat, cũ Pharisei ẽt saluti animaliũ in die sabbati prouidebãt, tum ẽt quia ratione necessitatis discipulos excusauit in sabbato spicas colligentes, sed uidebatur Phariseis Christũ soluere ſm superstitiosum intellectũ eorũ qui credebant ẽt a salubribus operibus esse in die sabbati abstinendũ, quod erat ꝯ intẽtionem legis. Secundo non obstant, ꝙ si Deus non soluisset legem mosaycam, ad huc illa duraret, & esset obseruãda & qđ dictum est s̃ de libello repudij, & alijs, per quæ vr̃ christus soluisse legem mosaycam tollendo cerimonialia, ut in exemplis positis. quia ad hoc dici potest, ꝙ Christus seruauit legẽ ut diximus obseruando cerimonialia, ut patuit in circuncisione, in esu agni paschalis, & in alijs, & ideo dixit, non ueni soluere legem sed adimplere, & postq̃ illa obseruauit ex causis per me dictis in rubri. de hæret. li. 6. illa cerimonialia euacuauit lex noua, q̃a erant in figura futuri. Vñ ex hoc ipso ꝙ cerimonialia fuerunt impleta perfectius ijs, q̃ figurabantur, non erant, nec sunt ulterius obseruanda, quia si obseruarentur, adhuc significaretur aliquid ut futurum & non impletum, sicut ẽt promissio futuri doni locum iam non habet promissione iam impleta per doni exhibitionẽ, & per hunc modum cerimoniæ legis tolluntur cum adimplentur, ut dicit S. Tho. in 2. 2. q. 107. arti. 2. in responsionibus ad argumenta.

9 Secundũ † eodẽ authore secundũ Aug. ꝯ Faustũ, præcepta illa Cristi nõ sunt ꝯ̃ria præceptis ueteris legis, qđ enim dñs præcepit de uxore dimittenda, non est ꝯtrarium ei qđ lex pꝛæcepit, neque enim ait lex, q̃ uoluerit dimittat uxorẽ, cui esset ꝯ̃rium non dimittere, sed utique nolebat dimitti uxorẽ a uiro, qui hãc interposuit morã, ut discidiũ animus p̃ceps libelli conscriptione refractus abstineret. unde Christus dñs ad hoc cõfirmãdũ, ut non facile uxor dimittatᷣ, solã cãm fornicationis excepit. Matthæi 5. & i c. gaudemus. de diuor. credebãt ergo iudæi ꝙ hoc esset simpliciter licitũ. s. dimittere uxorẽ, male intelligẽdo legẽ scriptã Deu. 24. sed hoc ẽ falsum, q̃a ſm totã uitã indiuisibilitas est de rõne coniunctionis matrimonialis, ideo enim libellus ille repudij permittebatur, non quia licitũ esset dimittere uxorẽ, sed ad euitãdũ maius malũ. s. uxoricidiũ. minus eñ malũ erat, ꝙ uxores dimitterẽt, q̃ ꝙ eas ĩterficerẽt, & iõ nõ erat licitũ vxorẽ dimittere, nisi ꝑꝑ fornicationẽ, tũc eñ licitũ est eã dimittere q̃tum ad cohabitationẽ & debiti redditionẽ, manet tñ uinculũ per totã uitã, & ideo dicit ꝙ si dimissa nubat cõmittit adulterium, & similiter q̃ eã duxerit, & in hoc non soluebatur lex vetus sed supplebatur, vt dicit glosa interlinearis in uerbo, adulterat, & Nico. de ly. ibi. Ipsum tamen repudium

licet esset permissum ad refrenandum uxoricidium,& ob duriciam cordis iudæorum, non autem erat licitum secundum communem opinionem catholicorum doctorum,ut dicit lyra Deutero. xxiiij. quem sequitur ibi Pau.Burge.de quibus scribit.S.Tho.in 4.dist.33.q.2.

10 Tertio † quod dicitur de usura non ualet, quia usura licet fuerit permissa in lege ueteri respectu extranei,non tamen fuit licita,etiam respectu extranei,seu alieni,quia datio ad usuram est contra legem naturæ,ut dicit Aristo.in quinto Ethicorum, & erat illicita cum extraneo siue alieno,prout testatur Propheta Dauid Psal. 14. inquiens , Domine quis habitabit in tabernaculo &c.sequitur,qui pecuniam suam non dedit ad usuram,absolute loquitur,& nullum excipit,quia indefinita iuris æquipollet uniuersali,unde in libro qui apud iudæos est authenticus, exponitur illud,qui pecuniam non dedit ad usuram,per glosam, etiam gentili, ut dicit Nico.de Ly.Deutero.24.& eo.lib.c.23. super illud non feneraberis fratri tuo ad usuram pecuniam,nec fruges,nec quamlibet aliam rē, sed alieno,inquit istud est permissio,non licentia, sed minus mali,ad euitandum maius.s.ne fratres suos grauarent usuris,& ideo Christus Lucę. 2.inquiens,mutuum date nihil inde sperantes,non prohibet illud quod non erat prohibitum, immo illud quod iam illicitum erat declarat esse illicitum,& ab eo præcipit abstinendum,quinimo dicit Vgo Car. in tex. Deuter.c.23.ꝙ illud,alieno,fuit additum a iudæis,& sic quòd non erat in lege diuina, & ad prædicta uidenda sunt quæ scribit.S.Tho. in 2.2.q. 78.arti.j.ad secundum.

11 Quarto † circa odium inimicorum non habendum , dicendum est ꝙ iudæi in præceptis decalogi sola opera exteriora tenebant prohiberi,nō motum animi,unde Iosephus. 12. antiquitatum reprobat Polibium hystoriographum persarum dicentem,ꝙ Antiochus ephiphanes mortuus fuerat in montibus misere propterea ꝙ uoluerat spoliare templum Dianæ in perside,dicens ꝙ uoluntas mala non est peccatum,nisi exeat in effectum,& eodem modo dicebant iudæi de hoc præcepto,non occides,q̱a per hoc prohibetur occidendi factum & non occidendi propositum, & hoc est quod dicit Christus,audistis quia dictum est antiquis &c.hoc est, sic interpretantur præceptum hoc, sed hunc errorem excludit Saluator dicens, ego autem dico uobis,quia omnis qui irascitur fratri suo, & sic Christus non substulit legem in hoc, sed declarauit, simile est in alio qđ habetur etiam apud Matthæum quinto,hoc est, audistis quia dictum est antiquis,diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum, nam iudæi in hoc etiam errabant,ex hoc enim quod præceptum est Leui.29. diliges amicum tuum sicut teipsum, arguebant a contrario sensu, ergo debe-

debemus odisse inimicum nostrũ, sed hoc est est falsum, quia omnis homo ex charitate diligendus est, in quantum ad imaginem Dei creatus est, mali uero homines quamdiu sunt in uia sunt in potentia ueniendi ad beatitudinem, & ideo licet eorum malicia sit odienda, ipsa tamen natura possibilis beatificari est diligẽda, & hoc est quod Saluator dicit, diligite inimicos uestros &c. & sic intellige tex. c. cũ in l. 23. q. 4. ne in eo decipiaris. Et ideo. S. Tho. in d. arti. 2. inquit, ꝙ Christus circa odium inimicorum remouit falsum pharisæorum intellectum, nos monens, ut persona odio non habeatur, sed culpa.

Quinto † quantum ad circuncisionem & alias legis cerimonias, quæ
12 sublatæ sunt per Apostolos, etiam quia finitum fuit tempus legis, & consequenter ꝙ cessat, iam fuit ad hoc responsum supra, ꝙ ideo hæc cerimonialia cessant quia iam adimpletum est quod promittebant, ut dicit. S. Tho. in d. arti. 2. & per hoc non potest dici lex soluta, sed impleta, & sic Christus non soluit legem sed adimpleuit. Quinimo si hodie ille cerimoniæ durarent essent signa falsa. s. quia erant signa futurorum, idest eorum quæ quondam fuerunt futura, nunc autem preterita sunt, sic innuit Pau. ad Colo. 2. nemo ergo uos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, quæ sunt umbra futurorum, ut idem dicit Pau. ad hæbreos. x. umbram enim habet lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum. Et ad hoc propositum dicebat Augusti. in lib. contra Faustũ, si Christus legem & prophetas non soluisset, adhuc promitteretur nasciturus, passurus, & resurrecturus, cum ideo magis hec non soluerit sed adimpleuerit, quia iam nõ promittitur nasciturus, passurus, resurrecturus, quod illa sacramenta personabant, sed annunciatur ꝙ natus sit, passus sit, resurrexit, quod hæc sacramenta, quę nunc a Christianis aguntur, personant.

13 Sexto † ad illud de distinctione ciborum dicendum est secundum. S. Tho. in d. arti. 2. ꝙ Christus non mandauit ꝙ tunc non obseruaretur illa distinctio ciborum, sed ostendit ꝙ nulli cibi secundum suam naturam erant immundi, sed solum secundum figuram. Et sic patet, ꝙ non obstantibus contrarijs supra aductis dicendum est conclusiue, ꝙ Christus benedictus obseruauit legalia, & non soluit. Cætera uero quæ circa hanc quæstionem essent dicenda dixi in d. rubr. de hæret. li. 6. in quinto errore iudæorum. versi. quæro vlterius. in 12. q.

14 Et hoc † testimonio Christi cõfirmatur Matth. 5. dũ inquit ad iudęos, nolite putare qm̃ ueni soluere legẽ, aut prophetas, nõ ueni inqt soluere legẽ, sed adimplere, proponit disiunctiue, & eius responsio ẽt disiunctiua est, quasi dicat non veni soluere legem aut prophetas, sed adimplere, ad-

impleuit legẽ illius præcepta ſeruando, adimpleuit prophetas illorũ promiſſiones exequendo, & effectuando. ſ. naſcendo, patiendo, reſurgendo, & alia faciendo q̃ illi prophetarunt, quia, vt inquit Aug. quod prophetauerunt prophetæ, hoc & prædicarunt Apoſtoli, ſic ergo Chriſtus opera ueteris legis adimpleuit opere, quia circuncidi voluit, & alia legalia obſeruare, & quæ erant tempore illo obſeruanda, ſecundum illud ad Galatas. 4. factum ſub lege, & etiam doctrina tripliciter adimpleuit dicta præcepta. ut ſcribit. S. Tho. in dicto arti. 2. in corpore quæſtionis, & hæc ſufficiant de hac quæſtione, proteſtatione repetita.

SVMMARIVM.

1 *Sabbati obſeruantia erat cerimonialis.*
2 *Sabbatum a qua hora incipiebat ſecundum iudæos.*
3 *Sabbati obſeruantia in quibus conſiſtebat.*
4 *Luminarium accenſio in die Veneris ad ueſperam an ſit ritus iudæorum.*
5 *Ritus quid ſit.*
6 *Iudex aliquando ſe informat de conſuetudine ex officio.*
7 *Luminarium accenſio ad ueſperam Veneris quæ fit a iudæis, & quæ fit a chriſtianis in ueſpere Sabbato, an iure probetur.*
8 *Conſuetudo conſideranda eſt quando aliquid certi non habemus.*
9 *Sabbati ueſperum feſtiuans propter ſabbatum ſubſequens iudayzare dicitur.*
10 *Indiuidui partem faciens nihil facere uidetur.*
11 *Sabbati obſeruantia innuit quòd Chriſtus non uenit, quod eſt hæreticum.*
12 *Sabbati pars non eſt obſeruanda.*
13 *Iudayzantes quare ſeruant partem ſabbati & non totum ſabbatum.*
14 *Peccatum conſenſus facit, licet extra non exeat.*
15 *Hæreſis crimen hoc habet ſpeciale ut ſola cogitatio mentis puniatur.*
16 *Hæreticus credens quis dicatur.*
17 *Iudayzandi intentio ex pluribus colligitur iuris præſumptione.*
18 *Geminatus actus maiorem animi affectum oſtendit.*
19 *Iudayzantes plerumque nutriunt filios ſuos in cerimonijs, & ſæpe filij ſequuntur eorum errores.*
20 *Familiaritas ſeu conuerſatio cum hæreticis inducit ſuſpicionem.*
21 *Familiaritas ſeu conuerſatio cum malis adiuuat dubiam præſumptionem.*

Captu-

22 *Capturam Rei an debeat præcedere informatio.*
23 *Dominicæ diei solemnitas incipit a uespere sabbati non autem ab alia hora,ne uideamur iudayzare.*
24 *Barbitonsores possunt laborare usque ad aliquam partem noctis, si hoc habet consuetudo.*

TRIGESIMA SECVNDA QVAESTIO.

RIGESIMO Secundo Quæro,Si quis descendens de gente iudæorum solemnizauerit uesperam sextæ feriæ incēdens luminaria , domum mundando,& abstinēdo ab opere seruili, non tamen obseruauerit sabbatum,operando in eo ,an iste dicatur cerimonias legis Moysi obseruare,adeo quòd de crimine hæresis,& apostasiæ accusari possit,hæc quæstio frequenter accidit,ideo circa eam aliquatenus insistendū,& omissis argumentis respondendū est.

1 Dico † ergo præsupponendum,quod sępe dixi in rubri.de hæreti.lib.6. in 12.q.in quinto errore iudæorum,quòd sabbati obseruantia,in eo ꝙ sabbatum est cerimoniale,hoc est quòd celebretur in die septimo, hodie in lege noua Euangelica cessat & cessare debet, eo quia obseruātia sabbati futuram quietem significabat in sepulchro die septima , & ideo adueniente ueritate debuit illa figura cessare,& etiam propter exclusionem erroris,ne forte ex hoc aliquis crederet ꝙ adhuc obligatio ad cærimonias ueteris legis maneret,unde Grego.in cap.peruenit.de consecra.distin.iii.inquit.peruenit ad me quosdam peruersi spiritus homines praua inter uos aliqua,& sanctæ fidei aduersa seminasse,ita ut in die sabbati prohiberent aliquid operari,quos quid aliud, nisi antichristi prædicatores dixerimus,qui ueniens diem sabbati atq; dominicum faciet ab omni opere custodiri,quia enim mori se & resurgere simulat, haberi in ueneratione uult diē dominicū,& q̃a populū iudayzare cōpellit,ut exteriorē legis ritū reuocet, & sibi iudæorū ꝑfidiā subdat , coli uult sabbatū.

2 Secundo † est supponendum, ꝙ sabbatum incipiebat a uespera post diem ueneris usque ad mane diei dominicæ, & sic sabbatum habebat duas noctes,unam præcedentem,& alteram subsequentem,& sic intelligitur Leui.23. ubi dicitur,a vespere usque ad uesperam celebrabitis sabbata uestra , & ita obseruant iudæi in partibus orientalibus, ut mihi fuit relatum,alij uero incipiunt sabbatum a die ueneris de sero & seruant illud vsque ad principium noctis diei sabbati , in qua laborare incipiunt, ut inquit Iacobus de Valentia in suo tractatu contra Iudæos. quæst.2. in. xiij. versicu.ijs habitis, quocunque ergo modo computetur sabbatū,

siue cum duabus noctibus, siue cum una, semper nox subsequens sextam feriam siue diem ueneris, est de obseruantia Sabbati, in qua incipiebat Sabbatum subsequens.

3 Tertio † est supponendum, ꝙ obseruantia Sabbati consistebat in pluribus. Primum erat, ꝙ nullum opus seruile facerent, & ꝙ per diem Sabbati non succēderent ignem in habitaculis eorum, ut habetur Exodi. 35. Item non poterant colligere ligna in sabbato, nam talis præcipiebatur obrui lapidibus, numeri. 15. Item nec poterant ambulare ultra mille passus, ut dicit ly. actuum j.

4 Iis suppositis † est dicendum ad quæsitum, ꝙ licet accensio luminariū non reperiatur esse de solemnitate sabbati, imino contraria, quia non licebat succendere ignem in die sabbati, Tamen quia accensio luminariū ultra solitum in dicta uespera, non est de consuetudine christianorum, talis hoc faciens, ut discedens a communi conuersatione fidelium uita, & moribus in suspitionem hæresis incidit. c. excōmunicamus. §. adiicimus. iuncta gloss. in uerbo moribus. de hæreti. & probatur in iuribus allegatis in dicta glo. & ibi Cardi. Florenti. ponit multa exempla de illis qui recedunt a uita & moribus fidelium, ut quia layci non professi portant habitum regularem, uel incedunt nudo corpore uel pedibus, cum ex regula eis non conueniat, uel non uisitant Ecclesias, uel non audiunt uerbum Dei, non colunt diem dominicam, sed sabbatum, uel in meridie comedunt cum lumine, uel abhorrent panis esum, uel de die dormiunt, & in nocte uigilant, sed proprie procedit tex. de deuiantibus a communi conuersatione in iis quæ sunt pertinentia ad fidem, & contra quemcunque ducentem uitam singularem, nisi constet de eius perfectione, pręsumi potest, & inquiri debet, ut in dict. §. adiicimus, & ideo dico ꝙ interrogandi sunt iudæi, an ipsi consueuerint in parasceue sabbati. i. in nocte sequenti diem ueneris accendere luminaria in eorum domibus pro solennitate sabbati sequentis, & tunc constito de iudæorum consuetudine, iste erit ritus illorum, & tunc talem accensionem luminarium faciens ad eorum iudæorum ritus dicetur rediisse, uel transiisse, & ut hęreticus esset puniendus. c. contra christianos. de hæreti. lib. 6.

5 Vbi † Arch. exponit ritus idest mores, uel obseruationes. c. sæpe. 27. q. 1. lege. prophanos ritus. C. de paga. c. fin. de sacra. iterandis. c. prudentiam. §. cæterum. de offi. delega. c. fi. ibi mores & ritus, de baptismo. ritus enim festiuitatem siue solemnitatem significat, ut dicit glo. in rubr. ff. de ritu. nup. & aliquando capitur ritus pro lege, ut dicit Anto. de Butr. in c. fin. de diuor.

6 Et inquisitor † ad instantiam promotoris inquisitionis formatæ contra

tra

tra inquisitū seu de hæresi accusatum potest uel ex officio informare se de huiusmodi consuetudine, ut in simili dicit Bar. in l. lege Iuli. ff. de testi. sic faciunt auditores rotæ quando casus occurrit, quoniam informant se ab aliis, ut in deci. Rotæ incip. Papa mandauit. qui filii sint legit. in antiquioribus.

7 Et hæc † accensio luminarium forsan sumpta est a tex. leui. xxiiii. ubi dominus præcepit filiis Israel ut offerrent oleū purissimum, ac luciuum ad cōcinnandas lucernas &c. subdens, ponetq; Aaron a uespere usq; ad mane coram domino cultu rituq; perpetuo in generationibus, ubi dicit Lyra, ꝙ in mane extinguebantur secundū aliquos, uel aliquæ secundum Iosephum, uel dici posset, ꝙ sicut christiani mundant domū in sabbato, & lampadas, illasq; accendunt cū oleo puro lichinis nouis appositis, pro solēnitate diei dominicę sequentis, sic illi neophiti pro iocunditate sabbati sequentis dicta luminaria accendunt, ꝙ si hoc faciunt ut sabbatum festiuetur, iudayzare censendi sunt, iudayzare enim est, ut dicebat Anselmus, secundū S. Tho. in iiii. distin. xi. arti. ii. aliquid facere hac intentione ut legalia obseruentur, quod factū christianorū consuetudine potius, q̄ textu sacri canonis cōprobatur, & tendit ad celebritatem dominicæ diei sequentis, unde illa accensio luminarium & mundatio domus in vespere diei ueneris, ex quo non est de more christianorum, & est uespere sabbati subsequentis quod celebratur secundū iudæos a uespere usq; ad uesperā, Verisimile est ꝙ dicta accensio & mundatio fit ꝓ celebritate sabbati, & quod uerisimile & fieri plerūq; cōsueuit inspiciendū est. c. inspicimus. de regu. iur. lib. 6. & ibi in glo. l. in obscuris. ff. de reg. iur.

8 Et quando † non constaret quid actū est, ad consuetudinem, uel ad id quod seruatur in regione in qua actum est, recurrendum est. l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. nam quælibet dispositio recipit determinationem a consuetudine, ut dicit Inno. in c. olim. de uerbo. signi. Abbas sequitur in c. certificari. de sepultu. cum aliis, ut tradit Fely. in ca. cum. M. Ferrariensis. col. 3. & 4. de consti. & principium & finis festorum iuxta eorum qualitatem & diuersarum regionum consuetudinem attendi debet. cap. quoniam, de feriis, & hæc de accensione luminarium & mundatione domus.

9 Quo vero † ad cessationem ab opere seruili in uespere sequentis sabbati, & nō in ipsa die sabbati, dicendū est hunc cessantē iudayzare, quia cū dicta vespera sit pars diei sabbati, quo ad solennitatem, iuxta legem Moysi, vt dixi, sequitur, ꝙ abstensio illa ab opere seruili est iudayzare, quod probatur authoritate Pauli ad Colo. 2. inquiētis, nemo uos seducat in cibo, vel potu, aut in parte diei festi, aut sabbatorū q̄ sunt vmbra futu

rorum,vbi dicit gl.interlinearis.i.de hoc ꝙ nullã partẽ obseruetis,propterea dicebat Host.c.licet.de ferijs,ꝙ in sabbato debemus magis laborare,q̃ in alijs diebus,ne uideamur iudayzare,& licet quo ad meritum assequendum non sufficiat partem diei festiuare, sed totam diem debeamus festiuare abstinendo nos ab opere seruili.

10 Cum † attestante Augustino, si q̃spiam unã diẽ quadragesimæ ab abstinendo prætermiserit,totã quadragesimã violauit,& pp modici tẽporis cibũ fructũ laboris ammisit,cũ hunc numerũ integrũ ieiunare debeamus.c.xl.de consec.dis.v.& inde fit ꝙ nihil vr̃ facere qui partẽ indiuidui facit,vt dicit gl.Cy.& Bal.in l.furiosum.C.qui test.face. poss. facit optimus tex.in l.si vnus.C.de test.c.missas.de conse.dist.j.& sic dies dominica debet tota feriari a uespere usq; ad uesperã.c. pronunciandũ.de conse.dist.3.Tñ si quis uesperẽ sabbati subsequentis coluerit abstinens se ab opere seruili,sicuti iudæi faciunt,iudayzare censendus est, quia sabbatũ colere vr̃,cũ illa vespere sit pars sabbati,& partẽ sabbati colẽs totũ sabbatũ colere vr̃.arg.l.vulgaris.ff.de furtis,canonizata.in c.vulgaris,de pœni.dist.j.ubi dr̃,ꝙ qui tangit aurẽ alicuius totũ corpus tetigisse vr̃. facit. l.possideri.in prin.ff.de acqu.poss. vbi gl.inquit sumens inde arg.ꝙ pro parte baptizatus pro toto corpore cẽsetur baptizatus,ut dicũt ẽt doctores in c.debitũ,de baptismo,ut est gl.in c. proprie.ad finẽ de pœ. dist.j. in c.vulgaris.de pœ.di.j.quia baptismus tendit ad emundationẽ animæ, quæ dr̃ tota in toto & in qualibet eius parte, vt dicit Bar.in l. stipulationes non diuidunt.in 3.app.ff.de verb.obl.& in l.si cui.ff.de seruitu.facit. c.nec quemq̃.de cõse.dist.4.unde quia ꝯm legẽ veterẽ,vt est dictũ,vespere illa est de ratione solennitatis Sabbatinæ, sequitur,ꝙ ex hoc sabbatũ dr̃ solẽnizari,quia semper inchoatio alicuius ordinatur ad consumationẽ ipsius,vt dicit.S.Tho.in 1.2.q.1.art.6.in corpore quæstionis, nã ut dicebat Aristoteles.in 2.Phi.nõ solũ intellectus, sed ẽt natura agit pp finẽ.

11 Et ꝙ † hæc solennizatio uespere ut partis diei sabbati sit damnabilis, & fugienda,patet per illud dictum Pauli ad Colo.2.iam allegatum . Inquientis, nemo uos seducat in cibo, uel potu, aut in parte diei festi, aut sabbatorum,quæ sunt vmbra futurorum, eo ipso ꝙ sabbatum obseruatur,uel pars ipsius,ut ibi in parte diei festi,innuitur, quòd Christus non venit sed ꝙ futurus est,quod est hæreticum,nam ut sæpe dixi in hoc tractatu,& in rubr.de hæret.lib.6.non promittitur amplius,secundum Augustinum contra Faustum , Christus nasciturus, passurus,& resurrecturus,quod illa sacramenta veteris legis personabant , sed annunciatur ꝙ natus sit,passus sit, & resurrexit,quod hæc sacramenta quæ nunc a christianis aguntur personant . illa ergo vespere solennizatio forsan dici pos-

ci posset ꝙ est plusq̃ dimidia sabbati, quia ut dicit Philo. j. ethi. & j. de cœlo, & mundo, principium est plusquàm dimidium. & dicebat iuriscō-sultus in l. j. ff. de origi. iuri. uniuscuiusque rei potissima pars principiū est. inde glo. ibi, dimidium facti qui bene cepit habet.

12 Et si † obijciatur, ꝙ licet uespere celebretur, ex quo non continuatur usque ad alteram uesperam sabbati sequentis, ꝙ non uidetur sabbatum seruari, ad hoc iam fuit expresse responsum, quia a solennitate non solū totius festi, sed etiam partis est abstinendum, quia in eo est hæresis, ut dixi, per dictum Pauli ad Coloss. 2. & forsan ideo non continuat delatus totius sabbati cum sequenti uespere solennitatem, ne in delicto deprehendatur, & hoc est operimentum potius sceleris, q̃ defectus uoluntatis, nā opera hominum uolūtas incipit, occasio perficit, ut inquit Seneca in suo quarto libro declamationum. quia si adest uoluntas, & facultas nō adest non minus peccatum incurritur c. sicut de pœni. distin. j. præ maxime hoc habet locum in crimine hæresis, quod sola cogitatione cum adhæsione uoluntatis, & solo errore intellectus & pertinacia uoluntatis contrahitur, licet foras non exeat. glo. in c. cogitationis. de pœni. dist. j. & Bald. in l. si quis non dicam rapere. col. j. C. de Episco. & cleri.

13 Tanta † quidem uersutia in hæreticis præsumitur a iure, ut illos aliquādo uulpeculas iura appellitent, ut in cap. inter sollicitudines. de purga. canonica. aliquando lupos. in c. ut officium. §. si uero. de hæreticis. Tempus enim & necessitas fecit ipsos apostatas prudentes scientia humana, quæ est abscondere scelera, & uitia non extirpare, ut inquit Lactantius lib. 3. diuinarum institutionum, unde forsan isti ne uideantur ab hominibus christianis sabbatum colere, non audent sabbati solennitatem continuare, putantes se legi satisfacere, si hac necessitate oppressi solam partē sabbati obseruent, immemores illius memorandi facti, quod Eleazarius scriba fecit, qui potius elegit mortē crudelissimam, q̃ legem Dei transgredi, carnes porcinas uere uel simulatorie comedendo, idemque fecere septem illi fratres Machabei cum matre sua, ut habetur. 2. Machabeorum. 6. & 7. quorum hodie festum celebrat sancta mater Ecclesia, quamuis ipsi sint sancti ueteris testamenti, ut ego scripsi in rubr. de hæreticis. lib. vj. q. xij. in quinto errore iudæorum. uersi. quæro ulterius.

14 Et hæc † intellige non solum in uespere sabbati, sed etiam si pars sabbati uel pars ieiunij obseruetur cum intentione seruandi legem ueterē, incurritur crimen apostasiæ, quia hæc sola intentio quæ habet in se errorem cum pertinacia uoluntatis facit hunc errantem cum pertinacia hæreticum, ut sæpe dixi in hoc tractatu, sic etiam de aliis peccatis quo ad Deū, nā eo ipso ꝙ quis consentit peccato peccatū perficitur. c. sed pen-

sandum.

ſandum.diſtin.6.& Mathei quinto ſcribitur, ſi quis uiderit mulierem ad concupiſcendam eam, iam mechatus eſt in corde ſuo, ſtatim ergo ꝙ ſequitur conſenſus in animo, contrahitur peccatum mortale, etiam anteq̃ exprimatur facto uel ſigno, ut in d.c.ſi cui. & dicit Iacobus in prima Epiſtola ſua, concupiſcentia cum conceperit parit peccatum, peccatum uero cum cõſumatum fuerit generat mortem, facit capitulũ. ſi propterea. de pœni. diſtinctio.j. ubi dicitur, ſi propterea non facis furtum quia times ne iudiceris, intus in corde feciſti, reus furti teneris, etiam ſi nil tuliſti, quo ad Deum intellige. non quo ad hominem, cum rem non contrectauerit, ut ibi dicit glo. in l. posſideri. §. ſi rem. ff. de acqui. poſſeſ. facit. l. cogitationis. ff. de pœnis.

15 Hoc † tamen habet crimen hęreſis, ultra alia peccata, quia ſi illud innotuerit inquiſitori confesſione hæretici, aut alias, poteſt ab ipſo inquiſitore ipſe hæreticus puniri, ut dicit Bal. in l. ſi quis non dicam rapere. col. j. C. de Epiſco. & cleri. & hoc eſt in hoc crimine ſpeciale, quia cõmittitur intra ipſum in mente, nec eſt opus actu exteriori, quod ſecus eſt in alijs peccatis, nam qui perſeuerant in moroſa cogitatione & etiam in deliberatione mentis, iſti puniuntur in foro pœnitentiali, non autem iudiciali, ut dicit idem Bal. ſecundum Iaco. de Aret. in d. l. ſi quis non dicam rapere. col. fi. quia in delictis puniendis iuris fori inſpicimus paſſum, & cum ex delicto mentali, excepta hæreſi, nullus patitur, & nemo offenditur, merito non punitur, ut in d. l. cogitationis. ff. de pœnis, ſequitur Fely. in c. j. col. 2. de præſumptio. ſcribit ad hoc aliqua ad propoſitum Francus in c. 2. de Summa Trini. in fi.

16 Ex prædictis † igitur breuiter concludendum eſt, ꝙ ſiquis habet intentionem ſeruandi legem Moyſi, ſi ſibi oportunitas adeſſet, eo quia credit illam adhuc durare, & obligare, hæreticus eſt, uel uerius apoſtata quãtumcunque foris nullam cerimoniam dictæ legis ſeruaret, & iſte dicitur hæreticus credens. ut in capitulo. excommunicamus. §. credentes. de hæreti.

17 Item † ſiquis ſeruaret ſabbatum uel alias cerimonias iudæorum, & ſi de intentione formaliter non conſtaret, contra eum tanq̃ contra hæreticum procedi poteſt, quia interpretatione ſiue iuris præſumptione intentio iudayzandi in illa obſeruantia concurrit. c. contra Chriſtianos. de hære. lib. 6. Item ſiquis ſeruauerit partem dieiꝫ ſabbatinæ ſeu ueſpere ſequentis ſabbatum, accendendo luminaria ultra ſolitum præparata cum lichinis nouis, domum mundando, & abſtinendo ſe ab opere ſeruili, ſi pluries reperiatur hoc fieri, & ſi de intentione facientis non conſtet, idẽ cenſendum eſt ſicut de illo qui totum ſabbatum ſeruat, ut apoſtata cenſeatur, per illud dictum Pauli ad Coloſſe. 2. ſæpe allegatum. per quod uidetur

tur probari, ꝙ idem censendum est de parte quod de toto, quo ad significandum rem futuram & non adimpletam, & sic ꝙ lex uetus adhuc duret & non cesset, quod est hæreticum. cum superueniente ueritate debeat figura cessare, quia hæc omnia illis in figura contingebāt. i. ad Corint. x. tempus enim illius legis erat figuratum, ut dicit ibi diuus Tho.

18 Et signanter † dixi, pluries reperiatur hoc fieri, quia ex bino actu inducitur assuetudo facti, ut dicit Bal. in l. 3. C. de Episco. audi. & actus geminatus inducit, seu demonstrat maiorem animi affectum, uel ibi præsumitur maior deliberatio, ut dicit Bal. in consilio scismatis. colu. antepe. faciunt tradita in l. cum scimus. C. de agri. & censi. li. xj. & in casu quo quis plene conuincitur de obseruantia huiusmodi cerimoniarum iudæorum, non facio uim an iste conuictus sit de gente iudæorum uel christianorū, quia iura non distingunt, quinimo hos hæreticos iudicat, quia qui de gēte sunt iudæorū, & hos ritus obseruant, redire dicuntur, qui uero de alia gente, dicuntur transire, & ita & redeuntes & transeuntes pari passu ambulant. c. contra hæreticos. de hæreticis lib. 6.

19 Si uero † non plene quis conuincatur de hac obseruantia cerimoniarum, adessent tamen indicia, & alia ad dicta indicia, adminiculum posset summi ex educatione facta a parentibus, qui solent filios suos docere legis ueteris cerimonias, & sicut eos in carne diligūt, sic eorum animas putant saluas fieri in dictæ legis obseruantia, in qua erronee salutem sperabant, & propterea iura sanciunt filios christianos a iudæorum parentum consortio segregandos. cap. iudæorum. 28. q. 1. c. plerique. de consecratione distin. 4. & hoc ex eo prouenit, ne parentum erroribus inuoluerentur, ut in d. c. iudæorum. sæpe enim filij parentibus assimilari solent. arg. l. quisquis. C. ad legem iuliam maiesta. c. uergentis. de hæret. cuius ratio est, quia filij nascuntur ex sanguine patris infecto, ut dicebat Cy. in l. sancimus. C. de pœnis. facit. l. quod si nolit. §. si mancipia. ff. de edili edicto. c. Michael qui filii sint legiti. inde aliqui præsumuntur boni, quia de bonis parentibus oriuntur. §. fi. in auth. de refere. colla, 2. sic econtra qui de malo genere sunt, mali præsumuntur, ut dicit glo. in l. cū unus. ff. de alimen. lega. & ex conuersatione cum aliquo habita quis talis esse præsumitur ut est tex. in sui ratione in c. Accusatus. §. ille quoque. de hæret. libr. 6. & in §. si uero is quidem. in auth. de monachis. colla. j. & in l. fin. §. ijs quoque. C. de sponsa.

20 Et ex † tali conuersatione & familiaritate oritur suspicio, ut inquit Archi. in. d. c. Accusatus. in prin. & probatur in. c. inter. de purga. cano. quæ quidem conuersatio, & educatio cum testibus denunciantibus auget suspitionem hæresis contra accusatum, nam iudex ex qualitate facti & con-

& conditionis personarum capit coniecturam.l.utrum.ff.de dona. inter ui.& uxo.ut dicit Albertus de Gandino in tractatu de maleficijs.cap. de præsumptio.quia malorum conuersatio est malæ uitæ indicium.l.si plures.§.nec putet.ff.de admi.tuto. nam ex mala conuersatione bonus efficitur uiciosus.l.ædiles.§.Pedius.ibi,aleator forte.ff.de ædili. ædicto. & ad hoc inquit philosophus, qualisquisque est, talium consortio delectatur, hinc dicebat Iaco.de Arenna.in l.ꝙ si nolit.§.si mancipia.ff.de ædili.ædicto.ꝙ quis præsumitur bonus uel malus ob paternam conuersationem, ut dicebat Bal.in consi.95.regula iuris est,lib. j. ꝙ confessio socij in crimine hæresis ex conuersatione simul iuncta facit indicium ad torturam, si conscientia iudicis hoc dictat,multum enim mouetur animus iudicantis ex conuersatione assidua,& cohabitatione cum hæretico, quia conuersantes præsumuntur scire adinuicem conditionẽ & gesta.l.dominus horreorum.ff.locati.l.consensu.§.super.C.de diuor.ca. ueniens. de testibus. Bar.in l.fi.col.2.ff.de quæstio.cum aliis quæ scripsi in consilio meo.28. incipiente duo testes recensiti,uersi.quibus non obstantibus.

21 Vnde†hæc conuersatio seu educatio cum hæreticis adminiculatur dubiæ probationi,ut.l.ij.§.ætas.ff.de excusa. indicijsq;,uel ad torturã, uel suspicionibus læuibus,uel uehementibus ad indicendam canonicam purgationem,ut patet ex prædictis,uel ad inquirendum, seu ad capturam denunciati,siue accusati,uel inquisiti.

22 Quæ†potest fieri etiam antequàm constet plene de crimine, ut dicebat Angel.in §.audient.in auth.de defenso.ciui.colla.3.& sic sufficit summaria cognitio,uel probabilis suspicio ad capiẽdum reum, ut dicit Bal. in l.quod euitandi.C.de condi.ob turpem.caus. immo captura ad finem torquendi non debet fieri nisi præcedentibus indicijs,ut dicit Bal. in l. si quis post.ff. de testa. super quibus iudex debet recipere informationem nõ citato reo,ne forte instruat reum de fuga.ut dicit Saly.in l.2.C. de exhiben.reis.sequitur Fran.de Aret.in d.l.si quis,colu. 3. ubi examinat An reus in causa capitali statim debeat poni in carceribus, uide ibi.alibi latius hoc dubium explicabo,hic sufficit relatio , & ad prædicta plura tradit Pau.de Cast.in consi.472.in causa capturæ.cum sequenti.lib.j.& Ludo.Roma.in consil.320.incipiente hæc istorum,& an liceat incipere iudicium a captura.Bal.scribit in l.consentaneum. C. quomodo & quando iudex.

23 Circa†prædicta distinguendum est,ꝙ dies multis modis capitur,ut late scribit.d.Iason.in l.more Romano.ff.de feriis. Fely.in c. consuluit. de officio delega.& Hostien.in c.2.de feriis , Ad propositum tamen dicendum , ꝙ solennitas diei dominicæ siue diei festi incipit a uespere usque

ad

ad uesperam,ut dicit tex.in c.j.& ij.de feriis. ideo dico a uespere sabbati,non a nona,uel alia hora præcedenti ipsius sabbati, ne a iudaysmo capiamur.i.ne uideamur iudayzare,& hoc est quod uult dicere tex.in c.pronunciandum.de consecra.distin.3.& facit pro eo, quod Paulo ante dixi, ꝙ seruare partem diei sabbati est iudayzare,si enim celebritas diei dominicæ non inciperet a uespere, sed ante uesperem, coleretur pars sabbati, quod nullatenus est faciendum per illud dictum Pauli ad Colosse. 2. & sic iudayzare esset,ut in dict. cap.pronunciandum, & dicit Abbas in c. j.de feriis.col.2.ꝙ in aliquo dies sabbati non est obseruanda,ne Christiani uideantur iudayzare, & seruare etiam in parte ritus iudæorum, quod prælati omnino debent prohibere,ut in c.quidã.de apostatis, immo propter hoc incurreretur crimen apostasiæ a fide,quæ est hæresis. in c.cõtra Christianos.de hæret.lib.6.Et licet dict.cap.quidam.non declaret,an loquatur de ritibus iudæorum,id tamen colligitur ex antiqua decretali, q̃a in quarta compilatione erat in titulo de iudæis, summatur nihilominus generaliter secundum Cardinalem Florc.ibi.ꝙ baptizati ritus priores religioni Christianæ contrarios dimittere compellũtur,ne uideantur apostatare, sequitur Ioan.de Anania ibi, itaque ex sua generalitate intelligi potest,non solum in ritibus iudæorum,sed etiam agarenorum, paganorum,& gentilium.

24 Dicit†etiam Abbas in d.c,j.de feriis,per illum tex.ꝙ in obseruatione festorum obseruanda est consuetudo patriæ.ex prædictis patet quid dicendum sit de barbitonsoribus, qui plerunque laborant in barbis tondendis usque ad secundam,uel tertiam horam noctis,& nonnunq̃ usque ad mediam noctem, quia si hoc habet consuetudo patriæ uidetur posse tollerari,& non peccant mortaliter,quod sentit Archie.Florc. in d. §.7. ne uero fiat in hoc excessus, foret conueniens decerni ab ordinariis locorum,ut sub certa pœna nullus barbitonsor, uel alius artifex operaretur ultra primam,uel secundam,aut tertiam horam noctis sequentis diei festi.Et ita statui ego, & obseruari præcepi in mea patria Maioricen. dum essem Vicarius generalis Episcopi,cætera traduntur per doctores in d.c. pronunciandum. ad quæ habeatur relatio.

SVMMARIVM.

1 *An Hæreticus omnino occultus sit ipso iure seu ipso facto excõmunicatus.*
2 *Occultum quot modis capitur in iure,& de clandestino.*
3 *Hæreticus occultus quomodo capiatur in proposito.*
4 *Resistendo dubijs fidei & confirmando se quis fidei Ecclesiæ meretur.*

Hære-

5 *Hæreticus omnino occultus quis dicatur.*
6 *Hæreticus omnino occultus non uidetur quòd sit dicendus excommunicatus, argumentatur.*
7 *Ecclesia non iudicat de occultis.*
8 *Excommunicandus non est quis pro sola uoluntate.*
9 *Lex non est facienda de actibus interioribus sed exterioribus.*
10 *Hæreticus occultus non est excommunicatus a iure uel ab homine secundum aliquos doctores.*
11 *Hæreticus omnino occultus est excommunicatus a iure, & excommunicari potest ab homine.*
12 *Verbum, quibuscunque, generale est, & neminem excipit.*
13 *Verbum, quibuscunque, non restringitur ad rationabiles, quando agitur de fauore fidei & ne delicta remaneant impunita.*
14 *Quodcunque ligaueris super terram erit ligatum in cœlis, declaratur optime.*
15 *Verbum, aliter sentire, positum in c. ad abolendam. in principio. de hære. quomodo intelligatur,*
16 *Ad uerificationem alternatiuæ sufficit alteram partem esse ueram.*
17 *Constitutio Ecclesiæ militantis aliquando ligat crimen omnino occultum ad pœnas suspensionis excommunicationis.*
18 *Ecclesia ligat excommunicatione omnino occultum licet de eo non iudicet.*
19 *Ecclesia excommunicat peccatorē occultū, licet de peccato sibi non constet.*
20 *Peccator occultus ligatur ab Ecclesia, licet non iudicatur.*
21 *Hæresis est contagiosa, & hæretici sunt expellendi a locis sicut morbidi.*
22 *Hæresis est sicut caput serpentis.*
23 *L. merito ff pro socio. non habet locum ubi agitur de salute.*
24 *Episcopi & inquisitores debent esse solliciti in inquirendis hæreticis.*
25 *Excommunicatio est pœna grauis & medicina.*
26 *Ecclesia excommunicans hæreticum occultum non iudicat de illo, ut aliqui falso sibi persuadent.*
27 *Hæretici occulti bona ipso iure sunt confiscata, etiam in foro conscientiæ.*
28 *Peccatum occultum sciens debet procurare salutem proximi.*
29 *Hæreticus eo ipso quòd est hæreticus consentit in pœnam quæ hæreticis imponitur.*
30 *Hæreticum reconciliare spectat ad Papam uel eius delegatum.*
31 *Hæreticus occultus qui sibi dixit, uel alteri hæresim, excommunicatus est.*
32 *Hæreticus occultus per se est excommunicatus, & reprobatur opinio Gayetani & sequentium.*
33 *Vocabulorum perscrutatio contra fidem infructuosa est.*

Ecclesia

34 *Ecclesia quando excommunicat hæreticum occultum non profert iudiciū.*
35 *Lex non profertur de interioribus ad puniendum.*
36 *Hæreticus qui non sit excommunicatus non est dandus.*
37 *Intellectus glo.in c.cum quis.de senten.exco.lib.6.*
38 *Potentia proxima actui habetur pro actu.*
39 *Hæretici bona non occupantur nisi lata sententia super crimine.*
40 *Lege imponente ipso iure confiscationem statim perditur dominium, quod prodest quo ad fructus.*
41 *Declaratio non requiritur in pœnis, quas delinquens ipso iure incurrit.*

TRIGESIMA TERTIA QVAESTIO.

Rigesimo tertio quæro. Circa præmissa ad tollendū scrupulos aliquorum theologorum, a quibus sæpius super hoc consultus fui oportune hic quæritur.

1 An†hæreticus omnino occultus sit ipso iure, seu ipso facto excommunicatus, ob excommunicationes papales, quæ excommunicāt hæreticos quocunque nomine censeantur, ut in c. excommunicamus. in primo. & c.pe. de hæreti. c. nouerit. de sententia excommunicatio. & Latius habetur in bulla quæ in cœna domini singulis annis publicatur Romę, & dicitur processus generalis. ut dicit gl. relata ad tex. in cle. dudum. de iudiciis, in uerbo generalis.

2 Et licet†occultum uariis modis accipiatur, ut quando scitur solum a duobus, uel tribus ut. l. eos. §. si quis autem. C. de appellatio. uel donec ab Ecclesia tolleratur. c. uestra. §. cæterum, de coha. cleri. uel mulie. & quod debet fieri publice, si fiat coram duobus testibus, dicitur occultum. l. 3. ff. de ritu nup. & etiam occultum est, quod non uenit ad noticiam eius cuius interest, quàmuis uenerit ad noticiam aliquorum. l. clam possidere. in prin. ff. de acqui. posse. Ludo. Ro. in l. non intelligitur. §. tacita. ff. de iure fisci. l. licitatio. ff. de public. & occultum dicitur quod fit sine decreto, quando decretum est necessarium. ut dicit Bar. in l. j. C. de prædi. mino. item occultum reputatur quando fit non seruata tela iudicij. c. inquisitionis. §. tertiæ. de accusa. facit glo. iuncto tex. c. Anastasius. 18. distin. de clandestino uero habetur in c. j. ut Ecclesia. bene. c. si tibi absenti, de præben. lib. 6. & in tit. de clandesti. desponsa. late scribit Deci. in l. singularia. colu. 3. ff. si certum. peta.

3 Tamen†in proposito dubio capio omnino occultum quando quis habet hæresim in mente formatam, hoc est errorem in intellectu, & pertinaciam in uoluntate, prout est de ratione hæresis, & sic cum adhæsione,

prout

prout copiose ego scripsi in rubr. de hæret. lib. 6. q. 1. & idem intelligo de dubitante in fide, qui habeat in se firmitatem animi, & quandam pertinaciam perseuerans in illa dubitatione, de quo proprie dicitur, dubius in fide infidelis est, ut in c. j. de hæreti.

4 Secus † si incidat in dubitationem ex primis motibus, quibus non assistit, sed resistit confirmando se fidei ecclesiæ, quia tunc patitur ex illa cogitatione, & resistēdo meretur, & facit quod inquit Psal. 136. beatus qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram, petra autem est Christus, teste Paulo, nam quandoque quis prauis cogitationibus polluitur, & tunc proprie dicitur primi motus non sunt in hominis potestate, prout colligitur ex mente doctorum in d. c. j. Antoni. in 3. parte summæ. tit. 22. ca. v. §. decimo.

5 Et de † hoc non loquimur, sed de illo qui habet hæresim realiter in mēte, & sit taliter occultus seu mentalis hæreticus, ut non processerit in aliquod uerbum, seu opus exterius, nec etiam sibi soli loquendo aut occultissime scribendo, uel alteri quantumcūque fidelissimo reuelando, & propterea dicitur in themate dubij, omnino occultus, quod idem est, quòd in omni casu occultum sit, ut dicit glo. in uerbo omnino in l. si cum exceptione. §. quatenus. ff. quod metus causa. c. ex parte. j. & ibi Fely. de offic. delega. Alex. scribit in l. præcibus. col. j. C. de impub. & aliis substi. unde in proposito omnino occultum capimus, quod nulla ratione probari potest, & de quo nullus loquitur, quia nescitur secundum Hostien. ut scribit Card. de Turre Crema. in c. manifesta. 2. q. 1.

6 IIS IGITVR † præsuppositis, uidetur prima facie dicendum hæræticum omnino occultum non esse excommunicatum a iure, nec ab homine excommunicari posse. Quia Ecclesia non iudicat de occultis, ut dicit tex. in c. sicut tuis. in si. de simonia, sed de manifestis, secretorum enim cognitor & iudex est Deus. c. erubescant. 32. dist. & ibi glo. c. Christiana. 32. q. 5. nam si omnia in hoc seculo punirentur, locum diuina iudicia nō haberent, quæ soli Deo reseruantur. Idem habetur in c. si quando. xv. q. vj. quando enim ueniet dominus latentia producet in lucem, & illuminabit abscondita tenebrarum, & consilia cordis manifestabit. c. si quis diuinis. §. incerta. 30. q. 5. nec quis est excommunicandus, nisi conuictus. ca. nomen. 2. q. 1.

7 Et † alibi dicit tex. in c. consuluisti. 2. q. 5. ꝙ occulta & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum, præ maxime hoc suadente, quia ex uoluntate, quæ non procedit ad actum non scandalizatur Ecclesia. c. Deus quibus. 24. q. 3. pro quo facit, ꝙ si quis in animo suo ratam habuerit iniectionem manuum in clericum, ita quod de ipsa

ratihabi-

ratihabitione non posſit fieri fides,licet talis quo ad Deum ligatus ſit,ut eſt argumentum in c.tua nos.de ſimonia. non tamē eſt ligatus quo ad mi litantem Eccleſiam,quæ non iudicat de occultis,ut in d.c. ſicut nobis.in fi.ut dicit glo.in c.cum quis.de ſent. excommunica.libr. 6.cum latentia peccata uindictam in hoc mundo non habeant.ut dixi,facit. c. ultimum. 32.q.5.unde ſcriptum eſt,cogitationis pœnam nemo meretur.c.cogitationis,de pœni.diſt.j.l.cogitationis.ff.de pœnis.

8 Inde † eſt quòd pro ſola uoluntate non eſt quis excommunicandus, quia ob illam non ſcandalizatur Eccleſia, ut dixi, & eſt gloſſ. in capitulo. qui ſtudet.i.quæſt.j.in uerbo,a communione.facit,quia occulta ſolum Deum habent ultorem.l.iuris iuran.C.de rebus credi. ca. habuiſſe. 33. diſtinct.

9 Accedit † quòd inquit.S.Tho.j.2.q.81.arti.4.in corpore,ꝙ de ijs poteſt homo legem facere,de quibus poteſt iudicare, iudicium autem hominis eſſe non poteſt de interioribus motibus qui latent, Sed ſolum de exterioribus actibus, qui apparent,& ad perfectionem uirtutis requiritur,ꝙ in utriſq; actibus homo rectus exiſtat,& ideo lex humana non potuit cohibere & ordinare ſufficienter interiores actus, ſed neceſſarium fuit,quòd ad hoc ſuperueniret diuina.

10 Mens † ergo ſancti doctoris eſt aperta, ꝙ de iis quæ exiſtunt in ſola cogitatione Eccleſia iudicare non poteſt,& hanc partem tenet Silueſter in uerbo. excommunicatio. 7. in 2. nota. Ange. de Claua. in ſumma.in uerbo hæreticus. §.2.Archi. in d.c.cū quis,fuit in hoc dubius,& ideo reliquit diſputationi.Hoſtien. hoc firmat in c.mulieres,de ſententia excōmunica.Cardi.de Vio.animoſe hoc tenet in apoſtillis ad. S. Tho.2.2.q. xj.arti.3.& 4.concludens,ꝙ hæreticus omnino occultus, quem ipſe occultum per ſe appellat eum qui non ſubeſt cognitioni ſenſitiue,a,qua incipit humana cognitio,non ſubeſt iudicio Eccleſiæ. Vnde licet occultisſima per accidens,& actus interiores,ut rationes exteriorum commiſſionum uel ommisſionum, ſubiaceant iudicio Eccleſiæ & cenſuris, non tamen occulta per ſe,ut ſunt actus interiores,ij enim ab Eccleſię iudicio & cenſuris alieni ſunt, & ratio eſt,quia homo uidet,quæ patent,Deus autem intuetur cor, ut dicitur primo Regum. 16. & propterea Apoſtolus prohibet horum iudicium.dicens.j.ad Corinth. 4. nolite ante tempus iudicare quouſque ueniat dominus qui manifeſtabit conſilia cordium. Pro quibus facit,ꝙ prælatus nullum præceptum imponere poteſt ſubditis ſuper actibus interioribus. ſecundum Io. de Gerſo. ut retuli in meo tractatu de ſecreto. col.9.nec uaſſalli ſunt abſoluti ab homagio domini propter illius hæreſim,niſi manifeſte de illius lapſu conſtet.c.fi.de hære.

lib.6.ex quibus uidetur ꝙ hæreticus omnino occultus non est a iure excommunicatus,& consequenter nec excommunicari posit, Aduerte tamen ꝙ Papa vel Episcopus potest impedire ne occultus omnino hæreticus absoluatur ab hæresi, quia hæc prohibitio non est pœna sed adeptio iurisdictionis in quantuncunque occultis,ut dicit Cardi. de Vio in dicta apostil. quæ occasionem aliquibus saltem coloratam tribuerunt hæsitandi, sed de ijs dici potest quòd trepidauerunt timore ubi non erat timor.

11 PRAEDICTIS † Tñ non obstantibus, contrarium de iure puto uerius,terminis huius dubij cõsideratis,uidelicet ꝙ hæreticus oĩo occultus est excommunicatus a iure,& ꝙ ab homine consequenter excõicari potest,prout hanc partem tenet gl.in uerbo,ipso iure,in cle.j.de hæreti. quam ibi sequitur Card.Petr.de Ancha.Ioan.de Imo. Abbas,& Bonifacius de Vitallinis,& gl.ordinaria.in c.j.24.q.1.& ibi Car.de Turre Cre. §.post Archi.& pro hac conclusione sunt tex.in ca.excommunicamus,in j.de hæreti.& in ca.nouerint.de sent.excom.& in d.processu generali.in quibus generaliter excommunicantur omnes hæretici, ex quo ergo dicta iura generaliter loquũtur,generaliter debent intelligi,ut no.Bal.in l. in fraudem.§.fi.ff.de test.mili.nec distinguit hæreticos manifestos ab occultis,ergo indistincte de omnibus hæreticis intelligũtur.l. de precio. ff. de publicia.ubi Bal.& l.1.§.generaliter.ff.de leg.præstã. & in casibus nõ exceptis nec specialiter determinatis fundatã habet intentionem ille qui regulam habet pro se,ut no.gl.in l.omnis diffinitio. ff.de reg.iur.& in rubri.eo.tit.li.6.Bar.in l.quotiens.ff.si quis cautio.dicit, ꝙ res certa est quãdo quis habet regulam pro se,cum aliis,ut scribit Deci.in l.1.col.2.ff.de reg.iur. & pondera,ꝙ in d.c. excõicamus,cum aliis dicitur,excõicamus hæreticos quibuscunq; nominibus censeantur,nam hoc tamen distributiuum uniuersale est,nullam patiens exceptionẽ.c.solitæ.de mai. & obe.

12 Vnde † si quis acquisiuit feudum pro se & quibuscunque hæredibus propter illam dictionem uniuersalem, quibuscunque, ueniunt non solum filij & descendentes, sed ẽt penitus extranei, ꝙ sic alteratur natura feudi.c.j.de feud.non haben.propriam naturã,ut inquit Bal.in l.j.48.q. de rerum diuisio. Alex.in l. si patroni. in princ.ff. ad trebelli. ad id facit glo.nota.in l.fi.uersi.per quancunque personam.C.qui legitimam personam non habet,ubi illa dictio,quancunque,nihil excipit,immo comprehendit etiam inhabiles, puta pupillum uel seruum.ad idem.l.promittendo.in prin.ff.de iu.dotium,iuncta glo.j.ad hoc nota. nam text. ibi dicit, omnes cuiuscunque conditionis & sexus,ꝙ non fit aliqua restrictio, nec aliqua exceptio,immo intelligitur siue clerici,siue layci sint, siue in po-

testate

testate sint siue non, ita dicit ibi glo. quæ solemnis est. Vnde cum excommunicentur hæretici quocunque nomine censeātur, & sic uniuersaliter loquendo intelliguntur hæretici, siue occulti, siue manifesti, siue sint arriani, siue lutherani, itaque generaliter omnes hæreticos comprehendit, ex quo per alias leges canonicas uel ciuiles occulti excōicati non repe-riuntur excepti, nec rationabiliter excipiuntur, prout in optimo simili scribit Bal. in l. j. per illum tex. C. de fide instrumentorum.

13 Et esto † ꝙ diceretur, ꝙ illa uniuersalis dictio, quocunque, deberet restringi ad habiles, hoc est ad hæreticos, qui probari possent hæretici, nō autem ad occultos omnino, qui probari nō possunt hæretici, cum de eis non sit uel nō habeatur opus exterius ut. l. ut gradatim. §. & si lege. ff. de mune. & hono. traditur in l. j. §. nuntiatio. ff. de ope. no. nuntiatio. tamen quia ex quo interest reipublicæ christianæ, ut tales hæretici compriman-tur, etiam ꝙ reputentur inhabiles ratione deficientis probationis, dicti hæretici cōprehenduntur. facit ꝙ scribit Bar. in l. si quis in graui. §. utrū. uersi. ij quoque. ff. ad sillani. prout late scribit. d. Ias. in l. j. col. 3. uersic. j. moueor. C. de sacrosan. eccl. Decius in l. fi. de regu. iur. prout est in proposito, quia agitur de puniendis hæreticis, seu uerius de manifestandis occultis hæreticis, quo casu dispositio quantuncunque stricta & pœnalis deberet extendi, sicut si esset lex fauorabilis, ex quo agitur ne delicta remaneant impunita, ut inquit Bar. in l. quemadmodū. C. de agrico. & censi. lib. xj. ut late scribunt moderni. in l. id quod. ff. de iuris om. iud. & d. Ias. in l. qui se patris. C. und. lib. col. 24. cum pluribus concordantibus, ut idē cumulat in repe. l. si is qui pro emptore. col. 85. uers. 6. pro hac parte. ff. de vsucap. pro empto. interest enim peccata & delicta hominum esse manifesta. l. eum qui nocentē. ff. de iniurijs. l. item uulneratus. ff. ad. l. acqui. c. ut famæ. de sent. excom. ideo officialis non debet criminosum celare, hæreticum præsertim, cle. multorum, de hæreti. c. nemo. de simo. in hoc præsertim crimine quod est contagiosum, ut dicit Cardi. in d. cle. multorum. §. uerum.

14 Facit † quia in potestate collata Petro a Christo per uerba, quodcunque ligaueris super terram erit ligatū & in cœlis, non distinguitur inter peccatū manifestum, & occultū. c. quodcunque. 24. q. 1. & Mathei. 16. & quia vniuersaliter loqutus est nihil excipit a iurisdictione Petri. ca. si romanorum. xix. dist. d. c. solitæ. de maio. & obed. & hāc authoritatē exponens Inn. in c. quanto. de consue. inquit, quodcūq; ligaueris s. per uiā cōstitutionis & pcepti, quia Papæ est obediendum in omnibus q̄ ad animā spectant, & finaliter concluditur in c. cū ad monasteriū, de statu mona. ꝙ in iis q̄ sunt iuris positiui, Papa pro uelle dispensat, de quo facit festū

Ant.de But.in c.1.de consti. & sic Papa omnia potest ut Deus, excepto peccato.c.charitas.de pœni.dist.2.ut scribunt And.Sicu.in consi.1.ex sacris excellentiæ tuæ.col.15.lib.j. ille enim hamus quem Christus iussit a Petro mitti in mare ut eum piscem qui prius ascenderet tolleret ut habetur Mathe.17.fuit iurisdictio collata Petro, in qua Petrus præfuit aliis, quia hamo idest ferro resecantur putridæ carnes,ut scribit Ambr. ca.est aliud. xxiiii. quæst. prima. iuncta gloss. carnes enim putridæ sunt hæretici qui resecandi sunt ne gregem domini corrumpant. cap. resecandæ, 24. quæst. 3.

15 Accedit † quia in d.c.ad abolendam.in prin.est de mente & uoluntate summi pontificis excommunicare hæreticū ēt mentalem,seu omnino occultū,ꝙ probatur ibi,in uerbo,aliter sentire aut docere,q.d.siue sit hæreticus mentalis,seu omnino occultus, qđ per sentire, demonstratur, siue sit manifestus ꝙ exprimitur in uerbo,docere,quia cū hæresis ꝯhatur in mēte per errorem intellectus & pertinaciam in volūtate, ut dixi in rubri.de hære.li.6.q.1.per illud sentire solā uoluntatē hæreticalem,sine exteriore opere iudicamus,ut probatur in d.c.ad abolendā.Et ad hunc effectū inducit hunc tex.gl.in c.cogitationis.de pœ. dist.j.nā eo ipso ꝙ q̃s credit hæretico incidit in excommunicationes, ut ibi dicit gl. & pro hoc allegat.c.excōmunicamus.§.credentes.de hære. ubi canon punit cogitationis peccatū,patet quia repellitur ponderosus a promotione,& ponderosus est qui mente peccat,nec processit ad actū,ut est tex.in ca.hinc. §. ponderosus,49.di.ut dicit glo.in d.c.cogitationis.Non concurrit igitur defectus uoluntatis ecclesiæ excommunicantis dictos hæreticos occultos,nec defectus potestatis,cum latissima sit sibi attributa a Christo in d. authtoritate. quodcunque ligaueris super terram,erit ligatum & in cœlis,ut in locis supra citatis.

16 Prædicta † inductio confirmatur dictione illa alternatiua, aut,posita inter sentire,& docere,quæ diuersa significat l.qui absentem.l.exigendi. C.de proc.l.hæc uerba.§.ille aut ille.ff.de leg.1.l.Quintus Mutius.ff.de aur.& argen.leg.Arch.in c.2.de resti.in integ.li.6. ad uerificationē alternatiuæ sufficit alterā partem esse ueram.c.in alternatiuis. de reg.iur.lib. 6.l.si ita quis stipulatus fuerit.ff.de uerb.ob.& ibi Alex.scribit,& Abb.in c.inter cæteras,& ibi late Deci.de rescri. Et sic ad hoc ut quis sit excōmunicatus sufficit sentire de sacramentis Ecclesiæ aliter quàm Ecclesia prædicat,ut in d.c. ad abolendam,nam ex quo illud sceleratissimum consiliū cepit,exinde quodāmō sua mēte punitus est.ut l.fi.C.ad l.iuliā maie.

17 Accedit † quia constitutio Ecclesiæ militantis aliquando ligat crimē omnino occultum ad pœnas suspensionis,& excōicationis,quod probat̄ in cle.

in clementi.multorum quęrela.circa finem.ibi,excommunicationis sen tentias eo ipso incurrant.de hæreti.prout ibi glo. ad hoc ponderat.quia ibi pp non agere contra hæreticos,& sic ex peccato ommissionis incurritur pœna excõicationis,seu suspensionis, quod peccatum occultũ est, quia dicit tex.ꝯtra iusticiam & conscientiam ommiserunt procedere, & sic loquitur de peccato occulto ommissionis, prout hoc aduertit Cardi. Zab.in x.nota.quia ut ibi dicit Pet.de Ancha. delictum in ommitẽdo punitur,sicut delictum in faciendo.gl.in l.mora. ff.solu.mat.sic celare reuelanda in spiritualibus pro emolumento temporali est simonia. c.nemo. de simo.facit.l.in fraudem.cũ.§.seq.ff.de ijs quæ in fraudẽ credi.ad idem est tex.in cle.j.§.quia vero.de statu.monac.in uerbo,ipso facto, vbi propter peccatum occultum excõmunicatio incurritur ab eo, qui exit a monasterio,& ingreditur curias principum cã dãnificandi monasteriũ suũ, uel illius prælatos, immo si exierit solum cum animo dãnum inferendi, licet non intulerit, excommunicatus erit⁹, ut ibi dicit glo.sic ergo ob animum damnum inferẽdi, & sic ob peccatum occultum in animo existens quis excommunicatur,idem probatur in cle.cupientes.§.qui uero scienter.de pœnis, ubi ipso facto incurritur excommunicatio ob peccatũ ommissionis quod erat occultum in conscientia illius.idem in ca. j.§.omnẽ personam.de scisma.lib.6. cum alijs iuribus quæ ad hoc inducit gl. in d. clem. in verbo,eo ipso,de hæreti.

18 Ex qua † habemus singulariter secundũ Card. Zab.ibi,ꝙ constitutio militantis Ecclesiæ ligat omnino occulta, nõ tamen tribunal Ecclesię de illis nominatim iudicat,immo ipsa Ecclesia in quantum per hominem iudicat hominem nominatim, & in quantum est collectio fidelium ligatos sic occultos habet pro solutis,ratio est,quia ignorat peccatum illius hominis,& sic in ijs quæ facti sunt,ex quo fidem non concernunt,potest errare,sic ꝙ excommunicatum pro soluto, & absolutum pro excommunicato habere potest,solus tamen Deus nec fallit,nec falli potest, ut dicit tex.in c.a nobis. de senten.excom. & ibi scribitur per Abbatem & alios. c.uenerabilis.& per Moder.de testibus.

19 Aduerte † quia si illa ratio esset uera, ꝙ ideo hæreticus occultus omnino non est excõicatus quia Ecclesia non iudicat de occultis, ita pariter esset dicendum de illo hæretico occulto,qui exijt in opus exterius sed nõ constat Ecclesiæ,quia etiam de isto non iudicat Ecclesia, ut probatur in d.c.sicut.ibi erat commissa simonia actualis, sed quia non constat Ecclesiæ,Ecclesia non punit,ut ibi, & sic esset crimẽ inconueniens,& sic illa authoritas non loquitur de omnino occultis,sed de ijs quæ non sunt Ecclesiæ manifesta, sic ergo licet Ecclesia nominatim contra singularem per-

ſonam non procedat,ut pote excommu nicatum, niſi ſibi conſtiterit,tamẽ ſecundũ rei ueritatẽ,ſi criminoſus eſt,conſequens eſt ut ligatus ſit,nõ tñ pro ligato habetur, certũ eſt enim ꝙ crimen eſt materia ſufficiens ob ſeu propter quã criminoſus eſt excõicandus,uel ſuſpendendus, iux.c. ut animarum.de conſti.lib.6.cle.ne in agro.§.quia uero, de ſtatu mona.cũ alijs, ubi ergo ſubditus illud crimen dãnationis commiſit q̃tuncunq; occulte,etiam in animo , ſi taliter committatur,ut eſt crimen hæreſis,conſtat ꝙ criminoſus eſt, q̃q̃ Eccleſia militans prout eſt fidelium congregatio,non iudicet eum pro ligato,ut dixi,niſi prius legitime conſtaret eum talem eſſe,pro quo optime facit.l.cũ ad præſens.ff.ſi cer. peta. nam ſi hodie tibi promitto cẽtum,ſi dñs Carolus imperator eſt hodie Bononiæ, & pono ꝙ ſit(prout eſt) certe iudex non condemnabit me ad ſoluendũ, licet iã ſim obligatus, niſi poſtq̃ conſtiterit legitime ꝙ imperator in hac die erat Bononiæ, & tamen ſi in hac die erat Bononiæ prout fuit conuẽtum,ego ſtatim fui obligatus,quia materia erat ſubſiſtens ad obligandũ, & ob hanc rationem Bonifacius de Vitallinis ſtat cum d. gloſ. in d.cle. 13.col.uerſi.quinta concluſio.

20 Idem † in effectu tenet Abba.inquiens,ꝙ conſtitutio militantis Eccleſiæ ligat delinquentem q̃tuncunque occulte delinquat , licet de tali nominatim non iudicet,Sed habeat eum pro ſoluto,donec de uinculo conſtiterit,& tranſit cum d.gl. quam ſequitur Adrianus ſextus in 4. ubi tractat de ſacramento confeſsionis , nam tunc dicitur ꝙ Eccleſia non põt percipere,niſi ea quorũ trãſgreſſorem punire põt. quia hoc uerũ eſt ſi deficeret ſibi iuriſdictio.c.2.de conſti.li.6.& l.fi.de iuriſ.om.iud.ſed de ijs quæ ſunt in animo poteſt cognoſcere,ſi ea ſibi conſtarent,ut in hæreſi cõcludit Bal.in l.ſi quis non dicam rapere.col.j.& pe.C.de epiſ.& cleri.unde ſi non punit non eſt ex defectu iuriſdictionis,ſed ex defectu probationis nõ enim deficit Eccleſiæ in ijs ius,ſed probatio,unde Eccleſia põt p̃cipere & prohibere actum in generali, per quod p̃ceptũ & prohibitionẽ includitur non ſolum actus publicus , qui per teſtes probari poteſt , ſed etiam actus occultus qui poteſt probari per illius confeſsionem, ut dicit Petr.de Palude in 4.diſt.17.q.2.arti.2.

21 Et præmaxime † hæc habent locum in propoſito , quia tractamus de hæreſi extirpanda,eſt enim hæreſis contagioſa,ut in d.cle.j.§.uerum.ubi inquit Cardi.poſt Laure.quia hæreſis in modum lepræ nedum ſuam poſteritatẽ,immo circunſtantes inficit,niſi ſtatim caueatur.ar. c.uergentis. c.excõicamus.§.credentes.de hæret. c.reſecandæ. 24.q.3.& hæreticorũ ſermo ſicut cancer ſerpit.j.ad Thi. 2.ſubito enim erradicanda ſunt huius morbi mala ſemina,& principijs obſtãdũ eſt, alias ſero medicina paratur.

ratur.c.ad hæc.de refcr.c.mala confuetudo.8.dift. nam ut inquit in Methamor.li j. Ouidius, immedicabile uulnus enfe refecandum eft,ne pars fincera trahatur, nam morbida facta pecus totum corrumpit ouile, idē eft ꝙ hæretici funt de ciuit.expellendi, ratio eft quia inficiunt alios, & generaliter dicitur, ꝙ ubicunque eft timor huiufmodi infectionis,uel fi milis,poteft quis expelli de ciuitate.in auth.ut iufiū.quod præfta.ab ijs. in fine colla.2.fcribunt Bal.& Pau.de Caft. in l.2. C. de fumma Trini.fi enim infecti morbo corporali contagiofo debent expelli de ciuitatibus propter publicam utilitatem ne alios inficiant,ut dicunt Ludo. Rom.& Alex.in l.cafus.C.de tefta.Cepo.in tit.de ferui. rufti. prædi. fub rubri.de pafcuis.q.vj.quanto magis infecti morbo fpirituali,cum anima præciofior fit corpore.l.fancimus.C.de facrof.eccle. c. Matthæus.de fimo:nifi enim cito erradicetur amaritudinis radix tota plebs contaminata triftabitur.c.j.xxj.q.iiij.

22 Hærefis † enim mentalis eft ficut caput ferpentis,quod nifi cōteratur, Statim exiens uirus fuum in alios infundet, ut iam a retro actis temporibus non fint exempla quærenda, cum moderniora tempora nos doceant.Si enim dum cepit peftis lutherana partes Alemaniæ nubilare, illico eftincta fuiffet,totum orbem non popularetur, inde dicitur ꝙ in dubio præfumendum eft pro hærefi,faltem ad pœnitentiam falutarem iniungendam.arg.c.literas,de præfump.Card.& Ioan.de Imo. in cle.j.§.uerum.de hæreti.ficut & in aliis tangentibus periculum animæ.c. fignificafti.2.de homi.tali enim cafu delictū in dubio præfumitur, ut tutior uia eligatur pro falute animæ.iux.glo.in c.iuuenis.de fponfa. ca.j.in uerbo extimare.de feruti.facie.Abbas in c.ij.per illum tex.de obferua. ieiunio. glo.fin.in c.confulti.de regularibus.c.conftitutus.de religio.domi.

23 Et facit † ꝙ in pulchra quæftione fcribit Pet.de Ancha.in confi. 179. circa finem.& expreffe ibi dicit,ꝙ regula.l.merito.ff.pro focio. non habet locum ubi agitur de falute animarum,& idem dicere. d.l. abfentem. in prin.ff.de pœnis,& de eo ꝙ dicit Bar.in l.non folum. §. fed ut probari.ff.de operi.nou.nuncia. unde licet extrinfecus uideatur interpretatio fieri in grauiorem partem, tamen ex quo falubrior eft talis interpretatio pro falute animæ, non uidetur procedere regula. d. l. merito,& d.l. abfentem.

24 Siquidem † præfides prouinciarum debent facrilegos,latrones, plagiarios,& fures coinquirere,ut malis hominibus prouincia careat, ut dicit Iurifconfultus in l. congruit. ff. de officio præfidis, fic & multo magis, Epifcopi & inquifitores debent vulpeculas hæreticorum inquirere, ne meffem domini caudis fuis adinuicem colligatis comburant,& hæc follicitudo

licitudo illis incumbit.c.inter sollicitudines.de purga.canonica . iuncto. c.excommunicamus.in princ.de hæret.inde est, ꝙ debent singulis annis bis aut semel suas diœceses circuire, hæreticos inquirentes. ut est text. quem male seruant domini Archiepiscopi & Episcopi in c. excommunicamus.§.adijcimus,de sent.excommunic.quod aliter fieri uix potest, nisi fulminando censuras contra hæreticos,complices, eorumq; fautores,ut ad illorum notitiam deueniri possit, omnia enim licent sine quibus ad illud perueniri non potest.l.ij.ff. de iurisdict. omnium iudi.c.præterea. de offi. delega. sumus enim in ijs quæ tendunt in aliorum corruptionem & perniciem,& ideo illa scientes ad reuelationem compellendi sunt,ut inquit S.Thom.in 2.2.q.70 arti.1.ad 2.

25 Et licet † excommunicatio ex parte excommunicati sit maior pœna, quam quæ in Ecclesia detur,quod patet,quia est animaduersio gladii spiritualis, qui magis timendus est,quàm gladius temporalis, & propterea dicebat Augustinus,ꝙ magis timenda est a quolibet excommunicatio,quàm si feriretur gladio,si à feris deuoraretur, si à flammis exureretur,ꝙ patet,quia sciditur membrum à corpore Christi, & sic efficitur membrum nullius ualoris,quod maxime timendum est, unde August.super Ioan.inquit,nihil debet magis formidare Christianus quàm separari à corpore Christi,traditur enim Sathanæ, sicut hæretici de hæresi conuicti ab Ecclesia traduntur potestati seculari,& dicit tex.in c. audi. xi.q. iii.ꝙ omnis Christianus qui excommunicatur traditur Sathanæ, & sic clare patet magnitudo pœnæ excommunicationis per effectus, qui traduntur ab omnibus canonistis & theologis. Tamen ex parte Ecclesiæ excommunicantis,dicta excommunicatio medicinalis est, & nō est mortifera nisi uolenti,qui enim excommunicat,non ideo excommunicat, ut excommunicatio sit causa mortis,sed medicinæ, ut spiritus excommunicati sit saluus in nomine domini.c.audi.xi.q.iii. c. corripiantur. xxiiii.q. iii.unde si hæc excommunicatio non contemnatur, medicinalis est se corrigenti,sed nō se corrigenti est occasio mortis. Sic ergo occasio medicinæ est.i.pœnitentiæ,& ideo dicit tex.in c.cum medicinalis. de senten.excom.lib.vj.cum medicinalis sit excommunicatio,nō mortalis,disciplinans non erradicans,dum tamen is in quem lata fuit,non contemnat,ubi inquit Archi.ꝙ dicta excommunicatio est medicinalis actiue,& passiue,& sic tam in proferente quàm in eo contra quem profertur,proferens enim debet intendere ad medelam animæ, non in mortem, ut in d.ca.audi. excommunicatus uero si se exponit uento rebellionis, ut in c.tua.de homicidio,non medico sed sibi & duritiæ suæ imputabitur.c. postulasti.de homici.& si resipiscat,medicina animæ est, quia confusus

ex eo

ex eo quòd uitari se uidet facilius reuertetur ad ouile, ut in d.ca. audi.c. pia, de excep.lib.vj.unde si citius moritur excommunicatus propter excommunicationem, ut in c.Episcopi.xi.q.iii. hoc prouenit ex contemptu excõicati, qui excõicationem contemnit, & si illa animam tollit, ut in c.nihil, in fi. 11.q.3.hoc prouenit ex eo ꝙ per satisfactionem excommunicatus non uult reconciliari Ecclesiæ.

26 Hoc enim modo†non iudicat Ecclesia de peccatis interioribus, ut ali qui sibi persuadent, sed uocat Ecclesia animã hæretici per reconciliatio nem, quę fornicata est spiritualiter hæresim cõtrahendo.c. gaudemus.de diuortiis, dicẽs ꝙ Hyere.3.scribitur, tu fornicata es cum amatoribus mul tis, tamen reuertere ad me dicit dominus, & quod Angelus dixit ad Agar pro Ecclesia, reuertere ad dominã tuam, & humiliare sub manu dominæ tuæ. Genes.16. hæreticus enim nedum iure humano, de quo dictum est, excõicatus est, sed etiã iure diuino, ut Paulus ad Gala.j.inquit.si quis uobis Euangelizauerit præter illud, quod accepistis, anathema sit.

27 Quinimo†non solum hæreticus occultus est excõicatus, sed etiã eius bona ipso iure confiscata sunt, quantuncunque hæresis sit occulta.c.2. de præscrip.lib.6.eo quia pœna afficit ipso iure hæreticum.in c.cum secun dum.de hæret.lib.6.glo.in d.cle.j.prout conclusiue tenet Abbas in c.fi.de hæret.quem sequitur ibi Ioan.de Ana.dicens, ꝙ eo ipso ꝙ quis in hæresim incidit, incontinenti perdit omnia bona, & sic sequitur absolutio uassallorum ab obligatione iuramenti fidelitatis, adeo hæc uera sunt, ut ẽt in foro consciẽtię debeat reus grauari ut bona ipso iure confiscata dimit tat fisco, hæc est conclusio Abbatis & communiter doctorum in c. j. de consti.col. 3.uersi.hoc limitarem, idem Abbas in c.dilecti.colu.3. de arbitris, ubi ponit exemplum in eo, qui commisit crimen hæresis, & lesæ maiestatis, eo quia ius est acquisitum fisco.l.commissa.ff.de publi.ca. 2. de præscrip.lib.6.sequitur Card.in c.fraternitas.12.q.2.licet Deci. in d. c.j.vl.col. uersic.prædicta conclusio, aliter sentiat, verum est tamẽ quòd publicatio uel absolutio allegari non potest, nisi sit manifesta hæresis vel probata, de quo est casus in dicto capitulo.cum sciendum.§.confiscationis, & pro hoc facit, quia lex semper est certa, & sic quantum ad legem imponentem pœnam non potest dici occultus hæreticus. l. Arriani. C. de hæreti. & ideo quilibet hæreticus etiam occultus excommunicatus est ipso iure, vt dicit gloss.in dicto capitulo primo.24.quæstione 1. & S. Thom. idem tenet, quòd hæreticus occultus dominium suarum rerum amittit, vt refert Ioan.Maio.in ij.senten distinctio.48.quæstione.vnica. licet idem doctor in j. sententia. distinctione.xlviij. quæstione.vnica, alternis argumentis seipsum, & lectores confundat.

Sicut

Sicut igitur poteſt lex occultum hæreticum pœna priuationis bonorum ipſo iure afficere, cum talis priuatio ſit mera pœna, & inter pœnas hæreticis inflictas computetur, ut in d.c. uergentis, & in d. c. cum ſecundũ, ſic & multo magis poterit ipſum hæreticum occultum ipſo facto ꝙ eſt hæreticus excommunicare, cum hoc tendat ad illius ſalutem ſpiritualẽ, tucius ſpiritus ſaluus fiat, ut in d.c, audi. neue ouis ſcabioſa caulam gregis dominici inficiat, ut in d.c. reſeccandæ.

28 Inde † eſt quòd quando quis ſcit peccatum fratris occultũ debet intendere ut fratris ſalus procuretur, etiã ſi ſibi ipſi peccatũ noceat, uel quã do nociturum eſt aliis, & in ſcandalum multorum oriri poſſet, cum bonum multitudinis ſit præferendum bono unius. in l. unica. §. hæc autẽ om nia. C. de cadu. tolle. & ideo prælatus debet inquirere ueritatem de facto, ut ſcandalum multitudinis ceſſet, uel per pœnam peccantis uel per eius excommunicationem, etiam ſi peccatum ſit occultum ſimpliciter, vt ſcri bit. S. Tho. quolibeto. 4. art. 12.

29 Accedit † ad prædicta, quia hæreticus eo ipſo quòd committit hæreſim conſentit in pœnam, & ſic in ammisſionẽ dominij, & in excommuni cationẽ, ut dicit glo. in l. j. §. beſtias. ff. de poſtulan. & in Epiſtola inter claras. §. licet. C. de Summa. Trinita. facit tex. in c. impares. 11. q. 3. Ex quibus ſequuntur Sex concluſiones.

PRIMA, quòd ſi quis erraret in ijs quæ ſunt fidei cum pertinacia in uoluntate quantuncunque occultisſime, eſt hæreticus, ſecundum omnes, & d. Tho. de Vio. in loco allegato hoc concedit, ſicut eſt quod dicit Chriſtus Matth. v. qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mechatus eſt eam in corde ſuo.

SECVNDA Concluſio eſt, ꝙ hæreticus omnino occultus perdit dominium rerum ſuarum, licet apprehenſio fieri non posſit niſi lata ſententia ſuper crimine hæreſis a iudice eccleſiaſtico.

TERTIA Concluſio eſt, quòd hæreticus omnino occultus eſt ipſo iure excommunicatus.

30 QVARTA † Concluſio eſt, ꝙ abſolutio in foro pœnitentiali eſt reſeruata ſummo pontifici, ut in extrauaganti Pauli ſecundi. incipie. & ſi dominici gregis. in uerbo criminum hæreſis, nec prætextu quaruncunq; facultatum, etiam in fauorẽ fidei & cruciatæ conceſſarum, quis de hæreſi poteſt abſoluere aliquem qui de hoc crimine fuerit condemnatus, delatus, ſeu publice diffamatus, ut patet in extrauaganti Sixti quarti. incipiẽ. & ſi dominici gregis, niſi ſit delegatus Papæ, prout eſt inquiſitor apoſtolicus. ut in c. ne aliqui. de hæreti. lib. 6. qui non obſtantibus dictis extraua gantibus poteſt hæreticum redeuntem ad græmium ſanctæ matris Ec-

clesiæ absoluere, ut dicit Ioan. Andre. in c. ut officium inquisitionis. §. si uero. & ibi Domi. & Franc. ac Petrus de Ancha. sequitur. de hæreti. lib. 6.

QVINTA Conclusio est, quæ ex aliis conclusionibus sequitur, quod nullus potest ad plenum reconciliare hæreticum sine speciali licentia Papæ, secundum Hostien. quem refert Ioan. Andre. in capit. excommunicamus. primo, in uerbis finalibus. de hæreti. & ego de ijs plura scripsi super dubiis nuper exortis super intellectu. c. omnis utriusque sexus, de pœni. & remissio. carta. 27.

31 SEXTA † & ultima Conclusio est, in qua conueniunt omnes, quod hæreticus occultus si sibi hæresim dixerit, uel occultissime hæresim scripserit, uel alteri reuelauerit, siue in aliquod opus exierit, quantuncunq; nullatenus probari possit, nisi per eius confessionem, est ipso iure excommunicatus, quia dicunt ipsi domini Theologi, quod iste est hæreticus occultus per accidens, & iam est de foro ecclesiæ, ex quo hoc crimen subiacet sensitiuæ cognitioni, quàmuis testem uel testes non habeat. Vnde sequitur quod transiens seu rediens ad ritus, & obseruantias iudæorum, quantumuis occultissime, incurrit excommunicationem, quia iura loquentia de hæreticis habent locum in isto. ut in c. contra Christianos. de hæreticis lib. 6. iuncto. capitulo. excommunicamus. in i. eo tit. & in hoc uerum dicunt.

32 Sed in eo † quod dicunt de omnino occulto hæretico, non procedit illorum opinio, ut non sit excommunicatus, quem appellant ipsi hæreticũ occultum per se, quia ex sua ratione sibi uendicat non subesse cognitioni sensitiuæ, a qua incipit humana cognitio, cum talis distinctio super hæretico occulto, non fundetur aliquo iure seu authoritate noui uel ueteris testamenti, cum sic deberet fundari. argu. in cap. qualiter & quando. ij. in prin. de accusatio. quinimo repugnat iuribus supra deductis. nam occultus per se, & occultus per accidens, qui sibi soli dixit hæresim, quo ad effectum æquiparantur, quia de ipsorum amborum hęresi non potest constare Ecclesiæ nisi per eorum confessionem, cum non subsit cognitioni sensitiuæ alicuius, qui possit illam hæresim detegere, & paria sunt non esse, & esse & non apparere, ut. l. in lege & §. Rutilia Polla. ff. de contrahē. emptio. & leges seu iura non debent imponi uerbis sed rebus. l. 2. in fin. C. communia de legatis.

33 Nec horum † uocabulorum prescrutatio fructuosa est maxime contra fauorem negotiorum fidei, arg. l. ij. in fi. C. de consti. pecunia. c. in fidei fauorem. de hæret. lib. 6. & nulla alia ad inquirendum crimina permittuntur quæ ad punitionem illorum non sufficerent, traditur in l. congruit. ff. de offi. præsidis, Bal. in l. iubemus. C. de proba. Saly. in l. ea quidem. C. de accusa. Ange. in repeti. l. si uacantia. C. de bonis uacantibus. lib. x. præsertim

tim quando prælatus procedit ad salutem animarum.nota. in ca.ad nostram.de iure iuran.ut in proposito,ut in c.excommunicamus.§. adijcimus.de senten.excommunica.& ad delicta impedienda, ne sequatur contagio in grege dominico, quo casu sine infamia præcedente potest fieri inquisitio,ut dicit Inno.in c.j.de postula.prælato.sequitur Andre.Siculus in consi.64.scribitur libro Hæster.lib.j.Decius in c.cum non ab homine. colu.4.de iudiciis. quilibet enim in delicto committendo debet aliũ corrigere.glo.in c.2.de hæret.& clericus potest capi a layco sine incursu excommunicationis,ut obuietur delicto committendo,Abbas in d. c. cum non ab homine,& in c.3.de senten.excom.plura scripsi in tracta.de secreto.col.17.unde extante tanto fauore fidei non est mirum,si occultus hæreticus excommunicatus est,& excommunicari possit,tum ad salutẽ omnium,tum etiam ipsius hæretici, quia sicut quis uolentem se præcipitare prohibere debet,ut in capitu.ipsa pietas. 23.q. 4.ita debet obuiare huic peccato,facit tex.in l.si sacerdos.de offici.ordi. hoc enim crimen in diuinam maiestatem commissum in omnium iniuriam redundat.in l. Manicheos.C.de hæret.

34 ET LICET † Quæ in contrarium fuerunt deducta, competẽter soluta uideantur,nihilominus ueniens ad indiuidua, dico ꝙ non obstant iura quæ dicunt Ecclesiam non iudicare de occultis, quæ iudicio diuino reseruantur,ut in c.sicut tuis.de simonia,cum aliis,quia uerum est,ꝙ Ecclesia non iudicat de occultis,sed in proposito non tractamus de iudicio, inquantum in eo agitur de absoluendo,uel condemnando, quod est proprium iudicij,quod constat ex actore,reo,& iudice,ut in c.forus. de uerborum signi.l.inter litigatores.ff.de iudicijs,& redditur in inuitum. ut.l. inter stipulantem.§.Si Stichum.ff.de uerborum obli. & in quo iura partium assertione panduntur. l. fi. C. si per uim & alio modo. & secundum allegata & probata promulgatur sententia.l.illicitas.§.ueritas.ff. de offi. præsidis continens absolutionem uel condemnationem.l.in summa.ff.de re iudi.l.præses.C.de senten.tractamus enim hic,an ligetur hæreticus occultus,& ut spiritus eius saluus fiat.& ut impediatur contagio gregis dominici,hoc enim a iure & ab homine fieri potest ut dictum est, nõ enim posset illum hæreticum iudicare, cum ignoret illius crimen, & cum in hoc fallatur Ecclesia militãs,illum excommunicatum habet pro soluto, & nonnunquam solutum pro excommunicato,quia Deus solus scit corda hominum,& ipse non fallitur,ut dicit tex.in d.c.a nobis enim. de senten.excommuni.& ideo Deus illum puniet,non autem Ecclesia,& sic ad propositum nihil facit quòd Ecclesia non iudicat de occultis, quia de iudicio hic non agimus ut dixi,unde hæreticus in mente sua satis dicitur

conuictus

conuictus ex quo hęreticus est, ut est ad hoc optimus tex. in l. fi. C. ad leg. iuliam maiest. ibi, mente sua punitus est, & sic non obstat. d. ca. nomen, quinimo pro hoc facit, quia dicitur in se conuictus, uel si intelligatur de excommunicatione nominatim facienda, requiritur ꝙ conuictus sit uel testibus, aut confessione, aut rei euidentia. l. 2. C. quorum appella. non recipi. c. nos in quenq̃. ij. q. j. c. super quibusdam. in primo, de uerbo. signi. glo. in c. ad abolendam, in uerbo, deprehensi, de hæret. de qua excommunicatione nominatim facienda hic non agitur, & in proposito, licet quo ad Ecclesiam militantem iudicialiter accusante ipsum conscientia, facit pro hoc. cap. literas. de restitu. spolia. & siquis in mente sua credit usuras exercere non esse peccatum iam hæreticus est licet sit occultus, ut dicit Ioan. de Imo. in cle. j. de usu. col. 7. non ergo Ecclesia militans illum hæreticum iudicat, seu punit pœnis, quæ contra tales statutę sunt, cum nesciat interiora cordis, quæ soli Deo reseruantur, ut in d. c. si omnia, cum alijs supra adductis. sed uocat illum, ut dictum est, excommunicatione medicinali, si obedierit, mortali uero si obicem posuerit, ut in d. ca. cum sent. de senten. excommunic. lib. 6.

35 Vnde † illud quod dicitur per. S. Tho. ꝙ Ecclesia non profert iudicium sine lege, de interioribus, intelligitur quo ad punitionem de facto, ꝙ puniat illum reum, quod est impossibile, sed ꝙ illũ non possit uocare Ecclesia ad græmiũ suũ mediãtibus cẽsuris ecclesiasticis, hoc nõ negat S. Tho.

36 Si enim † concederemus ꝙ Ecclesia non possit ligare occultos hæreticos, sequeretur, ꝙ esset dandus casus ut confitens hæresim non sit excommunicatus, pone enim ꝙ quis contraxerit hæresim mentalem, non credendo ꝙ Deus sit incarnatus, in qua stetit multis, aut paucis diebus, non refert, nec sibi ipsi uel alteri dicendo, post ea illum pœnituit huius hæresis, & accedens ad inquisitorem seu diœcesanum, dixit se habuisse mentalẽ hæresim, certe ſm præfatos dños Theologos, hic fuisset hæreticus, & non fuisset excõicatus, quia non exiuit in opus exterius, nam qñ dixit iã erat extra hæresim, cũ desiisset habuisse illã malã credulitatẽ, qđ nullatenus est cõcedẽdũ, q͂a ipso facto ꝙ cogitauit hæresim adhærẽdo, delictum ꝑfecit, & non hẽt locũ pœnitentia. l. qui ea mente. ff. de furtis, Bal. in l. si quis non dicã rapere. col. fi. C. de Episco. & cle. & ideo censendus est excõmunicatus. cum generaliter omnes hæretici nullo excepto quocunq; nomine censeantur sint excommunicati, ut in d. c. excommunicamus.

37 Nec † facit gl. in c. cũ q̃s. de sent. excom. lib. 6. in qua dr̃, ꝙ ratã habẽs in corde percussionem clerici, non est ligatus quo ad Ecclesiam, quia dicta glo. non negat, ꝙ non sit excommunicatus, immo dicit ꝙ quo ad Deum ligatus est. l. excõicatione. Sed quo ad Ecclesiã nõ habetur pro ligato, eo

quia

quia Ecclesia illum non habet pro excommunicato cum sibi de hoc non constet.& ideo bene dicitur ꝙ non iudicat de occultis, vnde dicta glos. magis facit pro nostra conclusione in qua dicimus hæreticum occultum esse ligatum.

38 Nec † facit ꝙ sola voluntas quæ non processit ad actum non scandalizat Ecclesiam, ut in d.c.Deus.& in d.c.qui studet,& ꝙ cogitationis pœnam nemo meretur, vt in d.c.cogitationis, cum alijs. quia dico ꝙ peccatū hæresis non existit in opere exteriori, sed in mente cōtrahitur, ut sæpius dixi, vt dicit glo.in d.c.cogitationis.& Bal.in d. l. si quis non dicam rapere,& licet si in opus exterius non exierit, non scandalizet Ecclesiam, tamen proximum est vt scandalizet, ex eo quia hæresis. prout dixi, serpit sicut cancer,& est contagiosa,& de facili exit in opus exterius, quia potentia proxima actui habetur pro actu.l.pe.& ibi no.Bal.ff.de testa. mi. vbi etiam dicit Bar.ꝙ illud quod de proximo faciendum est, habetur pro facto.cum alijs, vt scribit. D.Iason.in l.diuortio.§.interdum.col.v. ff.solu. matri.& in l.j.in x.col.ff.de acqui.poss. Decius in c.pastoralis.§. quoniā. ij.nota.de rescript.Do.Iaso.in l.naturaliter.§.nihil commune, col. 15.ff. de acqui.posse.moder.& ibi Decius in c.cum adeo.de rescri. & pro hoc allego optimum tex.in l.quæsitum.§.illud.ff.de lega.3. propterea principiis obstandum est, ne vlterius progrediatur, vt patet in d.c.resecandæ. Præterea hæreticus qui dixit sibi hæresim non scandalizat Ecclesiā, quia nullus hoc scit, nec sciri potest, nisi per suam confessionem, & tamen est excommunicatus, vt prædicti.d.Theologi fatentur, vnde nihil facit scandalum in proposito crimine ad incursum excommunicationis, licet in aliis forsan hoc esset considerandum, prout loquitur glo.in d.c.studet,& d.c.dominus. & d. c. cogitationis.non habent locum in crimine hæresis, nam sola voluntate quis incidit in hæresim,& eo ipso ꝙ quis credit hæreticis incidit in excommunicationem.in c.excommunicamus.§. credentes.de hæret.ita formaliter loquitur glo.in d.c.cogitationis.

39 Demum † non obstat.d.c.fi.de hæret.in verbo manifeste, quia ille text. loquitur quo ad liberationem uassallorum a iuramento fidelitatis, & sic quo ad exequutionem pœnarum statutarum contra hæreticum, vt est in occupatione bonorum, quæ non potest fieri nisi lata sententia per iudicem Ecclesiasticum, vt in c.cum secundum leges.§.confiscationis. de hæreti.lib.6.quia tunc dicitur quo ad hoc manifestum, vt scribitur in c. uestra. de cohabita.cleri. & mulie. seu manifestum hic dicitur quia habet uim sententiæ, ut dicit Bar.& ibi Alex.in l.si constante.col. 12. uersicu.in quantum Bar.ff.solu.matri.Bar.in l.emptor.ff.de actio.empt. uel ideo dicitur manifestum, quia deprehensus est hæreticus in crimine, quia sic manifestum

nifestum est incidisse in hæresim.prout tradit Bart.in l. furem.ff. de furtis. Abbas in c.tertio loco.de proba t. & hæc deprehensio fit propria confessione,testibus,uel euidentia rei,vt dicit glo.in d.c.ad abolendam,& d.c. super quibusdam. necessario tamen hodie sententia debet præcedere hanc facti exequutionem.ut in d.c.cum secundum.

40 Sed † quando lex imponit ipso iure pœnam, & trahit illa pœna secum exequutionem,ita ꝙ in tali exequutione non requiritur actio facti,mediante ministerio iudicis,tunc ibi non requiritur aliqua sententia etiā declaratoria,quo ad talem effectum,vt dicit Bal. in l. quæ sub conditione. §.fi.ff.de condi.insti.& sic quando lex ipso iure indicit confiscationē bonorum, statim commisso crimine perditur dominium sine aliqua declaratoria, quæ tunc requiritur quando ageretur ad translationem bonorū seu occupationem,ut scribit Domi.in c.fœlicis.in prin.col.2. de pœnis. lib.6.sequitur.d.Ias.in l.3.§.quod autem,ff.quod quisque iuris. per d. c. cum secundum.quod est utile scire,quia fructus medio tempore perceptos non facit suos,& debent fisco restitui,ut in §.fi.in auth.de incest.nuptijs.colu.3.immo in eis furtum committit priuatus,ut dicit Bal. in c.j. §.iniuria.col.3.de pace iura.firma.& d.Iaso.in l.si urbana. col.pen. ff. de condi.indebi. & etiam quo ad alienata ab hæretico a die commissi criminis,quæ reuocantur per fiscum.l.Manicheos.C.de hęre.l.donationes. §.perfectæ.ff.de dona.scribitur in l.post contractum.ff.eod.tit.

41 Vnde † ad contrahendam excommunicationem occulte in hæretico occulto non requiritur sententia declaratoria,quia in pœnis quæ ipso iure contrahuntur non est necessaria dicta sententia,secundum Hostien.referente Ioanne Andre.in c.pro humani.in fi.de homicidio libr. 6. & ibi est tex.non uiolando literam,& tenet Ioan.Andre. in c.commissa. de electio.eod.lib.sequitur Domi.de sancto Gemi.in consil.136. Dominicus Burgensis.col.2. excommunicatio enim secum trahit exequutionem, & illius denuntiatio seu declaratio non addit uinculum, ut est text. in cap. pastoralis.§.uerum.de appellatio.Denuntiatio enim est quædam declaratio quæ nihil noui tribuit.l.hæredes palam.§.siquid post.de testam. unde conclusiue dico,ꝙ illa absolutio uassallorum a iuramento fidelitatis, eo ipso ꝙ dominus incidit in hæresim fit,delicto commisso,Sed illa allegari non potest nisi præcedente declaratoria sententia a iudice Ecclesiastico lata,ut in d. c. cum secundum, & sicut dicimus in bonis hæreticorū, quæ ipso iure confiscata sunt,commissa hæresi quantuncunque occulte, ut in c.ij.de præscriptio.lib.6.ꝙ illa occupari non possunt,nisi præcedente dicta declaratoria,ut in d.c.cum secundum.ut declarat Abbas in c.fin. de hære.sic pari modo dicendum est in excommunicatione,quæ ab hæ-

retico

retico contrahitur ipso iure, quæ allegari non potest, quo ad euitationẽ, & alia iuris remedia, nisi ab Ecclesia declaretur, ut habetur in d.c. pastoralis.§.uerum.

Ex quibus patet hæreticum omnino occultum ipso iure excommunicatum esse non obstantibus quæ in contrarium allegata sunt, & per hæc cũ Dei adiutorio eiusque Sanctisimę genitricis, & uirginis Mariæ, absoluta est hæc quæstio, circa quam aliqualiter laboraui, ut satisfacerem Dominis Magistris in Theologia. Quorum correctioni hæc suppono.

SVMMARIVM.

1 *Testes duo sufficiunt in quocunque crimine ad condemnationem.*

2 *Testes duo sufficerent ad condemnationem hæretici si darentur nomina testium.*

3 *Testes tres hodie requiruntur ad condemnandum aliquem de hæresi.*

4 *Testes debent esse omni exceptione maiores ad condemnandum.*

5 *Testes omni exceptione maiores qui sint, de quibus iudex se debet informare, & si est spurius unus ex testibus.*

6 *Testes debent esse contestuales ad hoc ut plene probent aliquem actum indiuiduum.*

7 *Singularitas testium in quo consistit.*

8 *Fama cum unico teste in criminalibus non probat.*

9 *Testes singulares quando probant in crimine hæresis.*

10 *Testes singulariter deponentes de uarijs assertionibus hæreticis non probant aliquem hæreticum.*

11 *Testes non conuenientes in unum finem nihil ualent.*

12 *Testis audiuit unam assertionem ab eodem in uno loco, alter in alio, isti duo testes non sunt singulares.*

13 *Intellectus ad c. excommunicamus.§.cum uero accusatus. de hære.*

14 *Hæreticus in uno articulo fidei an uideatur hæreticus in omnibus alijs.*

15 *Hæresim unam abiurans & in alteram incidens censetur esse relapsus.*

16 *Testes recepti in generali inquisitione, siue in summario iudicio non probãt in particulari nisi repetantur & reproducantur in plenario & particulari.*

17 *Testes recepti in generali inquisitione sunt repetendi in particulari post litem contestatam reo citato.*

18 *Testes recepti in generali inquisitione contra hæreticos sunt repetendi in particulari coram duobus personis religiosis.*

19 *Testes recepti in generali inquisitione non repetuntur in speciali, si*

hoc

hoc habet stilus curiæ.

20 *Testes omnino repetendi sunt in speciali inquisitione, contra Anto. de Bu. secundum Bar. in l. fi. ff. de quæst.*

21 *Testes an sint recipiendi in causa hæresis post litem contestatam citato ipso accusato.*

22 *Iudex potest iudicium suum criminale incipere a captura Rei.*

23 *Inquisitionis seu accusationis capitula debent tradi reo, quibus reus debet respondere.*

24 *Responsio quam facit reus accusationi fundatur in iure naturali.*

25 *Testes in criminalibus recipiuntur lite contestata.*

26 *Intellectus cle. sæpe. de uerb. sig. in uerbo litis contestationem.*

27 *Monitiones quas facit inquisitor accusatis de hæresi non habent uim litis contestationis.*

28 *Lis est contestanda cum procuratore fiscali.*

29 *Monitionibus factis per inquisitorem non possunt testes repeti, sed requiritur exhibitio capitulorum.*

30 *Inquisitores non arctantur procedere summarie & de plano in causis fidei contra hæreticos.*

31 *Clausula, summarie & de plano sine figura & strepitu, quid operetur, nec tollit quòd capitula inquisitionis non tradantur reo.*

32 *Testes recepti in generali inquisitione criminum contra certam personam uel certum genus personarum non repetuntur in speciali.*

33 *Visitatio officialium in syndicatu dicitur potius digestio.*

34 *Testes recepti in inquisitione speciali contra certam personam non sunt amplius repetendi, & ibi declaratur Bartol. in leg. final. de quæstioni.*

35 *Testes recepti in inquisitione generali contra certam personam in crimine hæresis, ad hoc ut non repetantur, requiritur quòd sint examinati in forma iuris coram duabus religiosis personis.*

36 *Inquisitio quæ fit contra hæreticos in prouintia est generalißima contra omnes personas de hæresi suspectas.*

37 *Testes examinati in generali inquisitione & non repetiti in speciali an faciant indicium contra inquisitum, seu semiplenam probationem.*

38 *Intellectus glo. c. cum olim. i. de priui.*

39 *Testis in ciuilibus facit semplenam probationem, in criminalibus uero dubitatur.*

40 *Testis si non debet iurare, ut in declaratione dicti sui, non est pars citanda.*

41 *Testis examinatus inter alios an noceat tertio qui non fuit citatus.*
42 *Testis examinatus in summario iudicio dicens contrarium in plenario statur secundo dicto non primo, secus in confessione.*
43 *Quomodo intelligatur doctrina Barto. in l. admonendi. in antepen. col. ff. de iure iuran.*
44 *Præsumptio læuis uel quale quale præiudicium resultans ex testibus receptis inter alias personas ad quid prodest.*
45 *Præsumptio & suspicio quomodo inter se differunt.*
46 *Suspicio quando dicatur læuis, quando uehemens, quando uiolenta.*
47 *Testis debet deponere de formalitate uerborum quando super uerbis est quæstio.*
48 *Accusatus de uerbis hæreticalibus condemnari non potest si uerba habēt duplicem intellectum, hæreticum scilicet & catholicum.*
49 *Assertio si habet duplicem sensum, interrogandus est accusatus in quo casu intellexit.*
50 *Hæreticus non est iudicandus quis ob propositionem ambiguam, licet illa prohiberi poßit.*
51 *Intellectus decisionis Rotæ. Dccclxxvj. incipientis Accusatus.*
52 *Testes deponentes de uerbis debent deponere de credulitate dicentis.*
53 *Testis deponens de facto hæreticali non debet deponere de credulitate facientis.*
54 *Testis non debet deponere in scriptis nisi factum esset multum implicitum.*
55 *Assertio hæretica debet probari a pluribus testibus quando publice dicitur publicata.*
56 *Iudex arbitrari debet quæ suspicio oriatur contra illum asserentem propositionem hæreticam, si illa non est plenè probata, ut illum inde poßit punire aliquo ex pluribus modis hic expreßis.*
57 *Suspicio etiam uehemens hominis temperat sententiam a pœna naturali ipsius delicti.*
58 *Iudex debet inclinare potius ad mitiorem partem quàm ad rigorem.*
59 *Iudex statuit pœnam contra dicentem uerbum hæreticum ad arbitrium.*
60 *In iudicio ferendo quid sit considerandum.*

TRIGESIMA QVARTA QVAESTIO.

1 TRIGESIMO quarto quæro, † quot testes requirantur de iure ad probandum aliquem dixisse propositiones hæreticas, aut hæresim commisisse, cōclusiue procedendo super dubio prædicto, Dico, ꝙ licet in alijs criminibus puniendis duo te-
stes

stes sufficiant regulariter, ut in homicidio, & alijs, vt dicit Bart. in l. 1. §. j. ff. de bo. poss. secundum tabulas, Ang. in consi. 14. incip. Nos Carolus. Abba. in c. quotiens. in notabilibus. de testi. sicut in alijs causis regulariter. c. licet uniuersis. c. in omni negocio, de testibus. l. ubi numerus. ff. de testibus, etiam si de crimine agatur contra summum pontificem, duo testes sufficiunt. in c. si præsul. 2. q. 5. ut scribit Decius in consi. c. incip. in causa inquisitionis. col. j. tamen in crimine hæresis fuit non modica altercatio inter scribentes, an tres testes requirantur. per. §. adijcimus. in c. excommunicamus, de hæreticis.

2 Verum † quicquid dicatur, communis opinio est, ꝙ duo sufficiunt, ut dicit Ioan. de Ana. in d. §. adijcimus, ut tenent aperte Archi. Ioan. Andr. Petrus de Ancha. Domin. & Philip. Francus. in cap. ut officium. §. uerum. de hæretic. libr. sexto. prout ego late scripsi in ca. 1. de hæret. lib vj. in xvj. q.

3 Quia † tamen specialibus statutis officij inquisitionis contra hæreticos & apostatas, detruncari uidetur defensio ob indistinctam suppressionem nominum testium, non seruata forma, seu distinctione. c. fi. de hæreti. lib. 6. pręsumendo forsan semper imminere periculum ipsis testibus ob maximam multitudinem apostatarum & hæreticorum, qui habentes adinuicem caudas colligatas in ijs partibus nostris morantur, non seruatur illa opinio doctorum ꝙ duo sufficiant, sed tres requiruntur, & hoc iure utimur, ne quis de tanto crimine truncata defensione solis duobus testibus damnetur, ut dicit Hostien. in summa de hæreti. §. qualiter deprehendatur. uersi. & tamen. maxime quia aliquando testes sunt infames, excommunicati, & complices huius criminis. Et propterea dicebat singulariter Fran. de Areti. in c. fin. de testibus. in fi. ꝙ in crimine hæresis si testes sunt criminosi, uel infames, etiam concurrentibus coniecturis uerisimilibus, prout considerat tex. in c. in fidei fauorem. de hæret. libr. 6. Duo testes non sufficerent, & sic seruaretur in hoc casu opinio Hostiē. quam refert Ioan. Andr. in d. §. uerum, & facit pro eo iure quo utimur, sentit ergo ꝙ si testes essent omni exceptione maiores, prout in criminalibus esse debent, ut in c. At si clerici. in prin. de iudi. sicut in casu hæresis posuit Ioannes Lup. in sua allegatione incip. casus super quo, duo testes sufficerent, & sic seruaretur communis opinio, adhuc tamen restaret illa diminutio defensionis respectu suppressionis nominum testium, cum regulariter nomina testium debeant publicari. ca. qualiter & quando. §. debet, de accusa. nisi in casu periculi testibus imminentis. cap. fina. de hæreti. lib. 6.

4 ET DATO † ꝙ in casu duo testes sufficerent, plures tamen quali

tates debent concurrere ut fidem faciant. Prima est ꝙ testes sint omni exceptione maiores, hoc est probatæ uitæ, & bonæ opinionis, de inimicitia non suspecti, prout declarat Bal. in c. j. §. sacramentum. de consu. recti. feu. & tales testes in causis criminalibus requiruntur, ut dicit Bal. in l. fi. col. 2. uer. sed dubitat. C. de prob. Io. de Ana. in cōsi. 67. uisa relatione. refert Dec. in cōs. 429. licet ī causis, & in dic. allegatione. casus sup quo.

5 Et maioritas † exceptionis in hoc consistit, ut nulla macula impingi possit. glo. & ibi Doctores in c. j. de consangui. & affi. adeo ꝙ si unus ex dictis testibus esset spurius, & alter non omni exceptione maior, iuncti ambo non facerent plenam probationem, ut dicit Ludo. Ro. in l. admonendi. ff. de iure iur. quem sequitur Nico. de Vbaldis in tracta. de success. ab intest. col. 3. facit. c. si genus anglorum. lvj. dist. quia est infamis infamia facti, ut dicit Azo. C. de infamibus. in summa. circa principium. quē doctores ubique sequuntur. Et dicit Alex. in consi. xxv. circa primum. li. j. ꝙ licet accusatus non obijceret contra testes crimina, & alias inhabilitates, iudex tamen ex officio pt se informare de conditione testis producti, an sit idoneus uel non ad finem inualidandi fidem illius. Bart. in l. 3. §. hoc iudiciū. ff. de dā. inf. idē Inn. in c. intimauit. c. inquisitionibus. de accus. ut tradit Alex. in d. §. hoc iudiciū. col. 4. uers. item in q̃tum, quod in hoc casu faciendū est, quia sunt plures testes illā qualitatem nō habētes.

6 SECVNDVM † quod requiritur est, ut dicti testes sint contestuales siue contestes, & non singulares, ex quo agitur de probandis actibus particularibus, & indiuiduis, ut est in proposito, nā agitur de probatione aliquarum conclusionum, quæ hæreticæ asseruntur, ut patet in accusatione criminali data contra quendam accusatum. Nam licet dicatur ab aliquibus doctoribus scribentibus, ꝙ testes singulares sufficiant quādo agitur de probanda apostasia, seu aliquem transisse, seu redijsse ad ritus iudæorum, ut puta quia unus testis dicit de obseruantia sabbati, alter de cultu paschatis, & sic ageretur de probando aliquem hæreticū in genere, ut quia unus testis dicit, ꝙ audiuit dici a Titio, ꝙ Deus non est Trinus & unus, Alter ꝙ uerbū diuinū nō est incarnatū, Tertius ꝙ nō est futura uniuersalis resurrectio. &c. ꝓut de hoc fuit originale dictū Iac. But. in l. Arriani. C. de hæret. de cuius dicti ueritate fuit maxima altercatio inter Doctores antiquos & moder. ꝓut late ego examinaui in d. 16. q. Tñ vbicūq; agitur de ꝓbādis actibus particularibus nō sufficiūt testes singulares, ut dicit Saly. ī l. testiū. col. 3. uer. ego teneo. C. de testi. q̃a uerū est dicere nullū actū esse plene probatū, q̃a nulla propositio, saltē q̃ hæretica sit, est plene ꝓbata, & hoc firmat Bal. in c. cū oēs. de consti. col. v. uer. q̃rit collectarius. & Host. in summa de teste. §. diuersitates. dicit, ꝙ si unus

de

de una re, alter de altera dicit, ꝙ non ualet illorum testimonium, quia in suis dictis singulares sunt.

7 Nam † singularitas est ubicunque testes non ad eundem finem concurrunt, ut dicit Bald. in consi. cclxx. ad euidentiam præmittendum. li. j. & facit ad hoc. l. qui sententiam. C. de pœnis, & ideo dicitur singularitas testium, quando in rebus testificatis discrepant, ut quod unus scit de se, nescit de altero, ut dicit Bald. in consi. 39. proponitur. lib. 3. inde etiã dicebat Bal. in l. si quis ex argentarijs. §. j. ff. de edendo, ꝙ si maleficium esset probandum per medium indiciorum & præsumptionum, ꝙ non sufficit, si unus testis deponat de una præsumptione, & alter de alia, sed quælibet præsumptio debet probari per duos testes. de quo meminit Franc. de Aret. in c. licet ex quadam. col. 6. de testi. & Ioan. And. in c. ut officium. de hæret. li. 6. eæ enim probationes sunt imperfectæ, & ideo non coniunguntur ad faciendam unam plenam probationem, ut dicit Bald. in d. §. j. sequitur Alex. in consi. 143. incip. quoniam abunde. col. 2. li. 2.

8 Inde est † ꝙ fama cum unico teste in criminalibus non probaret, ut dicit glo. in uerbo illorum. in ca. ueniens, primo. de testibus, quam facit ibi Ioan. de Imo. singularem, & in l. interesse. §. idem in uno. ff. de acqui. posse. & illud dictum Bal. sequitur glo. in legibus Castelæ, in foro regali. fol. 42. in tit. de proba. & latius traditur per Bart. & moder. in l. j. §. idem Cornelio. ff. de quæstio.

9 Et propterea † Fely. in d. c. licet. col. v. uersi. & pro concordia dici posset. dicit, ꝙ ubicunque tractatur de probando aliquem hæreticum in genere, testes singulares sufficiunt, secus si tractatur de probanda specie hęresis, quia tunc testes singulares non probant, allegat ad hoc Bal. in l. ob carmen. §. fi. ff. de testibus, & alibi dicit Bal. in l. actor. col. 2. uersi. quare negatiua. C. de probatio. ꝙ ad probandam hæresim sufficiunt testes singulares, Sed tamen testes singulares non probant, quod specifice probandum est, & forsan illa est ratio, quia ex pluribus diuersis nunquam resultat unum integrale, ut dicit Bal. in l. j. C. qui mune. tute. & Ioan. de Ana. in c. j. in fin. de hæreticis.

10 Vnde † si quis accusatur dixisse hanc propositionẽ hæreticã, ꝙ uerbũ diuinũ non fuit incarnatũ, de quo sit unus testis, & alter testis dicat, ꝙ accusatus dicat in alio loco, ꝙ Deus nõ est Trinus & unus, & tertius testis dicat audiuisse, ꝙ mater Christi non fuit uirgo post partum, ꝙ p dictos testes non probatur accusatum dixisse propositiones hæreticas, qa quælibet probatio est imperfecta, & non faciunt nec possunt facere unã probationem integralem, nec probabitur illũ prædicatorem hæreticũ, per dictũ Bal. in d. l. si quis. §. j. maxime quia nõ est actũ de hoc, ꝙ ille eẽt

hæreticus,sed ꝙ dixit propositiones hæreticas,quia quilibet testis est so lus in qualibet propositione,& unus testis non probat.c.bonæ. de elect. c.cum di lecti,ad fi.de accusa.c.licet causam.de probat. Bal.in d.l.ob car men.§.fi.& per hoc est optimus tex.in l.eum qui ædes.ff.de usucapio,ubi de singularibus ad totum non procedit argumentum. l. solum. ff.de rei uendica.

11 Et dicit † singulariter Bal.in rub.de controuers.inuestituræ.ꝙ si duo essent testes non conferentes in unum rei finem, qui eos produxit, non dicitur aliquem testem habere, & propter uarietatem testimonij nulla fides adhiberetur.dicto capitulo.licet causam. de testibus,& idem dicit Bal.& egregie in auth.rogati.uersi.quæro pone.C.de testi.

12 Si uero † una propositio ex pdictis q̃ esset hæretica,puta ꝙ cursus celestes necessitant hominum uolũtates, esset audita a duobus testibus ido neis in diuersis locis,uidelicet unus audiuit illam propositionem a quodam Valentiæ, alter Barchinonæ, tunc etiam ꝙ ageretur de una specie hæresis probanda, dicta species hæresis censetur probata per dictos testes singulares in prædicamento loci,eo quia in dicto casu locus non plu rificat delictum.i.hæresim sæpius firmatam,recensitam,& continuatã, ut dicit Saly.in l.testium,col.pe. uersi.secus si ambo. C.de testibus,ratio potest esse ultra eum, quia crimen hæresis habet causam continuam seu successiuam,ut tangit Bar.in l.inficiando.§.infans.ff.de fur. Bal. in l.non ignorabit. C.ad exhiben. & quando agitur de præsumendo ex præterito ad præsens in actu successiuo, & unus testis dicit de primo tempore, qđ iungi potest cum tempore,de quo deponit alius testis, non uidetur quan tum ad iuris intellectum hos testes esse singulares ad rem probandam, licet sint singulares in modo probandi.c.causam, de testibus, ut dicit Bal. in cons.xc.incip.principis cura.lib.3.& in effectu hoc dicit Fely.in c.licet ex quadam.col.4.uersi.secundo licet.de testibus.

13 NEC † OBSTAT si dicatur, ꝙ licet hæreses sint diuersarũ facierum,caudas tamen habent colligatas de uanitate conuenientes,ut ha betur in utroque c. excommunicamus.in prin.de hæreti.& gl. alibi dicit ꝙ hæreses sunt connexæ.in c.accusatus.§.eum uero,de hæret.li.6.quam moderni dicunt singularem in l.si de certa.C.de transactio,& sic uidetur ꝙ committens unam hæresim, uidetur omnes committere, & sic dicens unam propositionem hæreticam in uno loco, & dicens aliam in alio loco dicitur hæresim continuare propter illarum connexitatem. Sed ad hoc facilis est solutio,quia utrunque c.excommunicamus allegatum,nõ dicit ꝙ committens unam hæresim omnes committat, Sed quod respectu excommunicationis, quam hæretici incurrunt, sufficit quòd hære-

hæreticus ſit, quamuis nomē hæreſis non ſit expreſſum in illo canone, in quo excommunicatio fulminatur contra hæreticos, quia omnes ſunt hæretici quibuſcunque nominibus cenſeantur. Inſuper dictum cap. excommunicamus loquitur reſpectu deceptionis, quam hæretici alijs ingerunt, nam omnes hæreſes ad illum finem tendunt, ut dicit glo. in d. c. excommunicamus. in uerbo, conueniunt, nam uanitas & ſuperbia ſunt eorum fundamenta. c. hęreticus. 24. q. 3. ea propter dicebat Aug. omnes hæreſes una mater genuit ſuperbia.

14 Sed † quo ad credulitatem de qua nos loquimur, an dicatur hæreſis continuata, ut ſi in unam hæreſim quis conſenſerit, uideatur in omnes cō ſentire, hoc non procedit, patet, quia quis poſſet credere articulis de incarnatione, paſsione, & alijs, & negare reſurrectionem uniuerſalem mortuorum, & eſſet hæreticus proprie, nam alias ſequeretur quòd apoſtata & hæreticus non diſtinguerentur, quod falſum eſt, nam apoſtata eſt qui in totum diſcedit a fide Chriſti, puta tranſiens, uel rediens ad ritus iudæorum, aut paganornm. in ca. contra chriſtianos, de hæreti. lib. 6. hæreticus uero eſt qui in aliquibus articulis credit, in alijs diſcredit, prout omnes doctores ſic diffiniunt, & probatur in l. 2. ibi, læui articulo. C. de hæret. & in rubr. C. de apoſtatis, & Inn. in c. j. de apoſtatis, late tradit. facit gl. in c. defleat. de reg. iur.

15 Nec † obſtat gl. in d. §. cum uero, quia relata ad tex. loquitur in eo qui certam hæreſim abiurauit, & poſtea relabitur, quia ſiue ſit illa ſpecies hæreſis abiurata, ſiue alia, in quam reincidat, relapſus iudicatur, quia in hęreſim dicitur reincidere ut pœna relapſorum puniatur, ut in d. §. cum uero, & c. ſuper eo. de hæreti. lib. 6. c. ad abolendam. §. illos quoque, de hæreti. Præterea dicta iura loquuntur quando conſtabat de uno uero lapſu in hæreſim, merito incidens in uerum uel in præſumptionē hæreſis a iure inductam relapſus iudicatur, ut in §. ille quoque. d. c. accuſatus, de hær. li. 6. ſed in caſu propoſito de aliquo lapſu non conſtat, merito hæreſis non cenſetur continuata per prædicationē diuerſarum propoſitionum, quia quod non eſt ceptum continuatum dici non poteſt. l. ubi ceptum. ff. de iudi. Ex quibus patet ꝙ teſtes ſingulares in propoſito coniungi non poſſunt ad faciendam unam integram probationem.

16 TERTIVM † Requiſitum eſt, ut teſtes recepti in generali inquiſitione facta contra hęreticos reproducantur ſiue repetantur idest iterum examinentur in ſpeciali inquiſitione contra accuſatum ſeu inquiſitum, poſt ipſius reſponſionem iudicialiter factam ſuæ inquiſitioni, ſeu accuſationi, ut eſt theorica Bartol. in leg. final. in fin. ff. de quæſtio. cum quo concordat Abba. in capitul. ſecundo. de teſtib. pro-

batur in l. si quis adulterium. in princip. ff. de adulteri. idem dicit Bartol. in l. maritus. colum. iij. ff. de quæstio. & Angel. de Perusio in leg. si uacantia. colum. x. uersicu. inuentis autem malefactoribus. C. de bonis uacan. libr. x. inquit, quòd testes examinati in prima inquisitione, examinari debent in secunda quia alias reus non posset ex primis attestationibus condemnari, cum testes deposuerint ipso non citato, & testimonium illorum est nullum in eius præiudicium. lege. si quando. C. de testibus. capitu. secundo. eodem titul. idem concludit Innocen. in capitu. bonæ memoriæ Maguntino. colum. 2. de election. quem sequuntur ibi Anton. de Butr. Abbas, & Ioan. de Imol. & cum Innocen. transit Angel. in l. Diuus Adrianus. ff. de custo. reorum, pro quo facit textus. in cap. cum in tua, de testibus. & ibi Anton. de Butr. ubi probatur quòd testes recepti in summario iudicio non faciunt fidem in plenario, nisi repetantur & reproducantur, de quo text. latius infra loquitur, immo dicit Abba. colum. secunda. uersicul. sed est dubium, quòd uox illorum testium est nulla in plenario iudicio, & ibi respondet ad l. fina. C. de testib. & dicit Bald. in l. iubemus. colum. secunda. C. de probationib. quòd postquam iudex descendit ad inquisitionem specialem, citandus est reus, & iterato sunt producenda testimonia, quia prima non continent formam iudicij, & huius theoricæ practicam ponit Salyc. in leg. final. uersicu. quæro ultimo. C. de quæstio. inquiens, quòd attestationes receptæ super indicijs non nocent reo non citato, ut torqueri possit, per dict. l. si quando. Inde infert, quòd iudices cauti ante inquisitionem recipiunt informationem, quam in scriptis redigunt, ne postea testes dicant contrarium, & informatione habita formant inquisitionem, & si pœna sit corporalis citari faciunt inquisitum re, non uerbo, ne fugiat. l. nullus. C. de exhibe. reis, & postea faciunt ipsum respondere inquisitioni, & si neget, iterato examinant testes, eo citato, & in iudicium ueniente, & potest ipse, aut eius aduocatus interrogatoria facere. leg. si postulauerit. §. quæstionem. ff. de adulterijs, & eæ attestationes, non primæ, præiudicant reo in totum si plene probant, uel quo ad torturam, si sufficientia sint indicia.

17 Et addit † Francis. Brunus in suo tracta. de indi. & tortu. colum. secunda. uersicu. item quæro, quòd testes ad hoc ut faciant indicium contra reum debent examinari post litem contestatam super speciali inquisitione, per d. l. si quis adulterium. & hanc practicam Saly. sequitur ad literam Ang. de Aret. in tract. malefi. in uerbo, fama publica, uersi. qualiter probetur indicium. Et alibi dicit Bal. in l. 3. §. si tibi decem. col. 2. uersicu. sed nunquid. ff. de condict. ob turpem. caus. ꝙ testes recepti ad simplicem

plicem informationem curiæ non probant, quia ſunt recepti lite non conteſtata,& alibi dicit Bal.in capitulo primo.§.iniuria.col.penul.uerſi. pone quòd inuenitur aliquis occiſus. De pace iuran.firman.quòd genera lis inquiſitio non eſt indicium contra reum, cum non ſit fundata contra aliquem, & ideo ex teſtibus receptis ſuper illa non poteſt ſequi condemnatio,ſed requiritur quod ſubſequatur ſpecialis inquiſitio,& allegat Innocen.in dicto cap.bonæ,idem dicit Bal.in repe.l.edita actio. C. de edē. colum. 8.uerſi.nono oppo.& dictam theoricam Bar. ſequitur Bald.in l. congruit.ff.de offi.præſi.in fi. Vnde elicitur concluſio,quod in criminali bus teſtes recepti in generali inquiſitione poſt datos articulos accuſatio nis,ſeu inquiſitionis , ſubſequtamque rei reſponſionem negatiuam, debent iterum examinari ſuper dictis per eos in generali inquiſitione, ut faciant fidem contra reum,uel ad torturam,ſi faciunt ſolum indicium , uel ad condemnationem,ſi plene probant,ut ex ſupra deductis colligitur.

18 Et † hoc iure utimur in negotio inquiſitionis contra hæreticos, hoc adiecto , ut dicti teſtes qui atteſtati ſunt in generali inquiſitione , iterum examinentur lectis eorum atteſtationibus in generali inquiſitione factis, coram duabus religioſis perſonis , nam hoc ſpeciale in crimine hæreſis,& ipſum tangentibus,ut eſt text.in ca.ut officium.§. uerum.qui eſt ad hoc ſingularis,de hæret.lib. ſexto. & ideo minime ſunt mutanda quæ interpretationem certam habuerunt.l.minime.& l.ſed ea.ff.de legibus.

19 Fateor † tamen quòd ſi de ſtilo curiæ eſſet, quòd teſtes recepti in generali inquiſitione facerent fidem in ſpeciali, ſeu particulari cõtra aliquem ſine noua reproductione ſeu examinatione,talis ſtilus eſſet ſeruandus.facit.l.fi.C.de iniuriis,& ſcribit Alexan.in conſi. 65. habita ſuper contentis.colum.fina.libro primo.quod eſt repetitum in conſi.41.libro ſecundo. quia conſuetudo poteſt derogare quo ad hoc ſolennitati citationis. ut dicit Bald.in auth.ſiquis in aliquo.colum.ſi.uerſicul.primo.quæritur. C.de edendo.

20 NON † OBSTAT ſi dicatur dictam theoricam Bar.in d.l.fi.in fi. non habere locum in inquiſitione,ut uidetur in c. qualiter & qnando. §. debet.de accuſatio,& per illum tex.ſic tenet Ant.de But.in c.2.col. 3.de teſti.& inquit Ioan.Andre.in d.§.debet poſt Hoſtien. in cauſa inquiſitio nis non requiri reum citari ad uidēdum iurare teſtes, licet in practica dicat ſeruari ꝯrium.Ad hæc dico,ꝙ illud dictũ Anto.de But.reprobat Abba.in c.2.colu.3.de proba.ſeu de teſti. inquiens non poſſe ſibi perſuadere,quin ēt in cā inquiſitionis requiratur citatio partis,quia iura non cõſtituũt dr̃iam inter cām inquiſitionis,& aliā cām.l.ſi qn̄.C.de teſti.maxime q̃ſi in ciuilibus hoc ē ſtatutũ,multo magis in criminalib.ubi agit̃ de maiori

maiori p̃iudicio.l.in seruorũ.ff.de pœnis.ꝑ quo allegat Bar.in d.l.fi.& Inno.in d.c.bonæ,& ibi respondet ad.d.§.debet.super quo fundatur dictũ Anto.de Butri.Et licet eius responsio sit uera,plus tamen mihi placet solutio Francis.de Aret.quam dat ad.d §. debet.pro excusatione dicti Ant. inquit enim,ꝙ d.§.intelligi debet in bono sensu,de testibus qui recipiuntur super fama, itaque loquitur de testibus qui recipiuntur super fama in quorum receptione non citatur aliquis,quia hæc receptio est super generali inquisitione,& ꝙ textus ille de talibus loquatur patet manifeste,nã loquitur de testibus receptis ante formatam inquisitionem specialem,& sic non de testibus super crimine, quia ibi non præsupponitur præcessisse inquisitio generalis,restat ergo ꝙ fuerunt recepti super fama, ut patet in tex.ibi,dum dicit, ne per suppres sionem nominum infamandi &c. ex quo præsupponitur,super quo dep onebant testes, & hæc solutio uidetur uerior, & sic patet ꝙ etiam in causa specialis inquisitionis debent recipi testes citato reo,& sic post negationem eorum quę continentur in inquisitione,pro hoc facit tex.in l.Diuus.§.cum autem.ff.de offic.præsi. & sic in casu specialis inquisitionis non recipiuntur testes,nisi parte citata, secus in generali,ut puta super fama,ut per Bal.in d.l.congruit.& in d.§. iniuria,idẽ cõcludit Lud. Ro.in singulari suo.cclxiiij. fuit unus ex uobis. & Ioan.de Imo.in consi. cxxxvij. uisa inquisitione, Albertus de Gan.in tracta. maleficiorum. in rubri.quomodo cognoscatur de maleficijs per inquisitionem.uersic. sed nunquid in introductione. Hyppo. de Marsiliis in l.j.in prin.colu.2.ff.de quæstio.& in sua practica criminali.§.nunc autem.col.13.Calde.in consi.4.in tit.de accusatio.incipien.fuit formatainquisitio.

21 VLTERIVS † NON Obstat si dicatur dictam theoricã Bart. in d.l.fi.non habere locum in causa hæresis, quando nomina testium non traduntur inquisito,seu accusato in casu iuxta,c.fi.de hęreti.lib.6.prout hodie in ijs hyspanis partibus generaliter &indistincte obseruatur in prosequutione inquisitionis contra hæreticos, ut nomina testium non tradãtur,forsan ex eo quia semper timetur periculum testibus, seu illud eis imminere creditur,ob multitudinem apostatarum seu hæreticorũ,qui sunt in ijs partibus. Si ergo non reuelantur nomina testium, non est citandus reus ad uidendum illos iurare, quia per hoc haberet reus testium noticiã contra legis intentum,ut in indiuiduo tenet Abbas in d. c. 2. de testibus. col.4.uersicu. excipio ego a dicta regula.& idem dicit gloss.in capitulo. quoniam frequenter,ut lite non contestata, ꝙ in causa hæresis recipiuntur testes lite non contesta. sequitur Speculator tit.de teste.§.nunc tractemus.uersi.xj.unde dicebat Petr.de Ancha.in consi.277.ex prædicta facti

narra-

narratione.col.4.quòd in delicto hæresis, si ex publicatione testium possit periculũ imminere, pñt testes in occulto recipi, adhibitis quibusdã uiris prouidis & honestis, & ualent attestationes, ac si parte citata recepti fuissent, ut est tex.in d.§.uerum, quod ipse extendit ad crimen lesæ maiestatis. pro quo facit glo.in l.Manicheos.C.de hæret.Alex.ad Bar.in l.fi.ff. ad.l.iuliam maiesta.Francis.de Aret.in l. pantonius.§.rei perduellionis. colu.j.ff.de acqui.hære. Ad hæc dico, ꝙ licet citatio uerbalis non sit decernenda contra reum in crimine hæresis, ad effectum uidendi iurare testes contra ipsum reproducendos, seu reexaminandos, cum illorum noti ciam ipse habere non debeat, nec etiam litis contestatio sit necessario exigenda, cum in hoc crimine possit procedi summarie & de plano, & absque aduocatorum ac iudiciorum strepitu & figura.c.fi.in prin.de hæret. lib.6.iuncta cle.sæpe.de uerbo.sign. prout etiam est in crimine læsæ maiestatis, ut in extrauag.ad reprimendum. Tamen citatio personalis necessaria est illius contra quem inquiritur, præhabita aliquali informatione, seu indiciis præcedentibus.ut dicit Bal.in l.& si certus.ff.ad sillania.

22 Potest † enim iudex in criminalibus incipere a captura. Ange.in l.item apud Labeonem.§.quæstionem.ff.de iniuriis. Bal.in l.2. C.de iis qui latro.& melius Saly.in l.nullus.C.de exhiben.reis, secus autem in ciuilibus causis, ut scribit Alex.in consi.17.requisitus in causa. lib.primo.Hyppo. de Marsil. in singulari suo. 193. incipien. iudex sine indiciis, Angel.in §. scientes.in auth.ut iudi.sine quoquo suffra.colla.ij.

23 Et post illam † realem citationem idest capturam debent necessario tradi ipsi reo seu legi capitula accusationis seu inquisitionis, in qua continetur crimen de quo inquiritur seu accusatur, ut in d.ca.qualiter.§.debet.de accusa.& Specu.in tit.de inquisitione.§.uiso igitur, uersicu.debet autem, & quamuis non sit in modum libelli, est tamen qualis qualis petitio, quæ requiritur in huiusmodi causis, quæ possunt summarie tractari, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij, ut in d.cle.sæpe.§.uerum. & Bart.in extrauag.ad reprimendum. dicit hoc esse de iure naturali, quòd agens intentionem suam proponat, nam coram Salomone mulier dixit, filius meus uiuit, & filius huius mulieris mortuus est.capitulo.afferte, de præsump. ut inde iuxta petitionis formã possit sententia formari.l.ut fundus. ff. communi diuidundo. capitulo. licet Hely. de simonia.scribit Soc.in consil.86.uiso processu.colu.j. libr.j. & tenori huius accusationis seu inquisitionis debet inquisitus respondere, negando uel confitendo cum iuramento, secundum aliquos, uel sine iuramento, prout late ad utrãque partem scribit Hyppo.de Marsi. in sua practica criminali. §. postꝙ. in prin.& l.pe.ff.de quæstio.& habetur in capitulo.cum dilecti.de accusa.&

sa.& Specula.in tit.de inquisitione.§.uiso igitur.uersi.inquisitores.
24 Et hæc † responsio quæ exigitur per iudicem ab accusato fundatur in iure naturali,cum Deus dixerit Caim,ubi est frater tuus Abel? Genes.4. & Adam peccantem uocauit Deus,ubi es?Gene.3.unde cum hæc obseruantia sit iuris naturalis, & sic non positiui, non censetur esse sublatum hoc ius per illud uerbum,& sine figura iudicij, quia illa responsio est uelut defensio, quæ tolli non potest. clementin. pastoralis. de re iudica. & Barto.in dicta.extrauagan.in uerbo, & figura, columna secunda. Lanfranc.post Cardina. in clement. sæpe.in uerbo, sine figura.de uerborum significatio.sic igitur hæc responsio, quàmuis non fiat formaliter, ut litem reus contestetur, æquiualet tamen litis contestationi in ijs causis summarijs,quia,ut dicit Barto. in dicta extrauagant. articuli qui dantur in hoc iudicio habent uim litis contestatæ, præmaxime quia quando est datus promotor in inquisitione assumens telam inquisitionis cum eo est lis contestanda.ut dicit Hostien. in capitu. cum clamor. de testibus. & si nullus esset promotor inquisitionis, sed iudex ex officio procederet, fit quædam litis contestatio, quæ esset inter famam & responsionem factam, traditis capitulis inquisitionis. iuxta capitu. qualiter & quando. §. debet.de accusatio.ut late prosequitur Specula.in titu.de inquisitione.§. uiso igitur.uersiculo. si autem inquiritur, quem sequitur Abbas in capitu.quoniam frequenter.§.sunt & alij.ut lite non contestata.columna prima.idem dicit Abbas in capitu.ueritatis.colu.2.de dolo & contuma. pro quibus facit capitulum.cum dilectus. de purgatione canonica. ubi Abbas in quarto notabili,& Anto.de Butrio.in dicto.§.sunt & alij, ita concludit.
25 Accedit † quod inquit gloss. in uerbo,ciuiliter in dicto capitulo. quoniam.in principio,quam omnes doctores sequuntur, quòd nunquàm in criminalibus recipiuntur testes lite non contestata, quia ibi probationes debent esse strictissimæ. capitu. Epiphanium.quinta quæstione sexta. & l.fin.C.de probatio.præsertim in hoc crimine,in quo omnia genera pœnarum concurrunt,ut dicit Oldrad.in consilio.ccx. regularis habet traditio,uel aliquid loco contestationis,ut est per responsionem accusati, seu inquisiti ad capitula inquisitionis.ut in dicto. §. debet, & est ratio, quia testes debent recipi in iudicio, sed ante litem contestatam non est iudicium,ut notatur in §.omnem ergo.in authen.de litigio.collatio. 8.cum litis contestatio sit caput & fundamentũ iudicij,si reciperentur testes lite non contestata,procederetur sine capite & fundamento.capitu.cum Paulus.prima quæstione prima,ut dicit Andre.Siculus.in dicto capitu.quoniam frequenter. in principio. ut lite non contestata. remittens ad scri-
pta

pta per eum in capitulo primo. de litis contesta. vbi dicit Bald. quòd litis contestatio est lapis angularis iudicij, & illius fundamentum. per dictũ. §. omnem. præmaxime prædicta facilius procederent, si teneremus quòd inquisitio est remedium ordinarium de iure canonico, vt dicit Bald. in capitulo primo. colum. 2. versiculo, quæro utrum inquisitio. de offi. ordi. idem Bald. in capitu. super literis. de rescriptis. & in l. ea quidem. C. de accusa. & Abbas in rubric. de iudiciis, vbi Andre. Sicu. & Deci. late hoc examinant.

26 Nec † obstaret dict. clemen. sæpe. in princip. in verbo, litis contestationem non postulet, quia forsan dicta clemen. loquitur in causis ciuilibus, non autem in criminalibus. prout in dict. cap. quoniam frequenter, vel loquitur de litis contestatione proprie sumpta, inquantum est inter actorem & reum, vt describitur in diffinitione litis contestationis in capitulo primo. de litis cõtesta. & signãter per Maria. Soc. nos vero loquimur in contestatione quæ fit per exhibitionem capitulorum inquisitionis, & responsionem inquisiti, vt in dict. §. debet. & ad hoc alludit Barto. in dicta extrauaganti, dicens, quòd articuli qui dantur in iudicio illo lesæ maiestatis, in quo proceditur summarie, & de plano, & sine figura iudicij, habent vim litis contestatæ, vt supra proxime dixi, quinimo ex quo promotor vult suam intentionem probare ex confessione inquisiti, exhibendo illi capitula inquisitionis, necessario inquisitus debet illis respondere, & fiet litis contestatio, etiam quando proceditur de plano & sine figura iudicij, vt dicit Archidiaco. in capitulo. indemnitatibus. columna tertia. in verbo, & figura, de electio. libro sexto. potest etiam iudex si vult partes accusatoris assumere, & illius partes substinere, absente tamen accusatore, & tunc ex interrogatione iudicis & responsione partis videtur facta litis contestatio, non refert interroget iudex vel pars gl. in c. prout. de dolo & contu. tradit Bar. in l. is qui reus. col. v. versi. sed quæro. ff. de publi. iudiciis.

27 Et quàmuis † inquisitor captum vt de hæresi suspectum moneat bina monitione, ut inquisitus redeat ad cor, & græmium sanctæ Ecclesiæ, crimina hæresis quæ commisit confitendo, iuxta dictum Pau. ad Titum tertio. hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuita, sciens quia submersus est, qui huiusmodi est, & deliquit, cum sit proprio iudicio condemnatus, ut habetur in capitulo. quæ dignior. uigesimaquarta quæstione prima. & ad illius pertinaciam conuincendam addi soleat tertia monitio. capitulo. administratores. uigesimaquarta quæstione quinta. eæ tamen monitiones, subsequuta responsione rei negatiua, non inducunt litis contestationem,

ationem, nec uim illius habere possunt, tum quia hæc responsio inquisiti ad monitiones iudicis fit sine iuramento, & tamen responsio inquisiti ad inquisitionem debet esse iurata secundum aliquos, ut supra dixi, & hoc iure utimur, tum etiam quia eæ monitiones sunt generales, non continentes crimina hæresis in indiuiduo, & tamen capitula inquisitionis quæ traduntur inquisito & ad quæ tenetur ipse respondere debent continere in indiuiduo crimina de quibus inquiritur, ut est infamia, debentque esse cõformia attestationibus testium receptorum in generali inquisitione, ne sequatur ineptitudo, cogaturque inquisitus uagari in incerto, maxime, quia dicta testium sunt ei postea tradenda, hæc probantur in d.ca.qualiter & quando.ij.§.debet.de accusatio.& scribit Spec.in tit. de inquisitione.§.uiso igitur.uersi.debet autem.

28 Item† cum in hac inquisitione contra hæreticos & apostatas procedatur mediante promotore ad hoc specialiter deputato, cum ipso promouente inquisitionem lis est contestanda.d.c. cum dilectus. de purgatione canoni.secus si ex officio procederet inquisitor, quia cum ibi non sit, cum quo litem contestetur inquisitus, fiet litis quasi contestatio inter infamiam quæ tenet locum accusatoris, & ipsum inquisitum, ut dixit & scribit Abbas in d.c.qualiter & quando.col.4.

29 Inde † sequitur, ꝙ monitiones iudicis cum responsione inquisiti non inducunt uim litis contestatæ, ut post responsionem rei posśint testes reproduci, siue reexaminari, tanquàm lite iam contestata, iuxta theoricam Barto.in d.l.fi.cum aliis.requiritur igitur exhibitio capitulorum inquisitionis pro parte promotoris, & ex parte inquisiti responsio, & sic fiat litis contestatio, ut inde sequatur dicta reproductio, seu reexaminatio testium in forma iuris in causa hæresis coram religiosis personis. iuxta dictum.§. uerum.nec illæ monitiones sunt de necesśitate in negotio inquisitionis, sed in casu denuntiationis, ut dicit Specul. in titul.de inquisitione.§.j.uersi.sed nunquid.glo.& Fran.de Areti.in d.c.qualiter. & quando. in prin.

30 Nec† prædictus modus procedendi ut de substantialibus causæ alteratur ab illa facultate a iure data inquisitoribus hæreticæ prauitatis procedendi summarie, & de plano, sine strepitu & figura iudicij.ut in cap. fina. de hæreti.libro sexto.iuncta clemen.sæpe.de uerbor.significatio.& in dicta extrauaganti ad reprimendum.tum quia inquisitores ad hoc non astringuntur, sed illa uti possunt si uolunt, ut patet in dict.cap.fina.in uerbo, procedi posśit simpliciter, & ibi hoc notat Domi.dicens, nota quòd inquisitores non arctantur in negocio inquisitionis procedere summarie, sed relinquitur eorum potestati, ut dicit clemen.dispendiosam.de iudiciis.

diciis.iuncta.l.sæpe.& quæ ibi nota.ff.de officio. præsidis & l. non quicquid. ff, de iudiciis, tum etiam quia fundatur in iure naturali, ut dixi.

31 Et † per clausulam, summarie & de plano & sine figura iudicij.censentur solum sublata quæ sunt introducta de iure positiuo, non autẽ quę sunt de iure naturali.ut probatur in dicta clemen.sæpe.& Soc.in consilio. 24. uisis & diligenter.colum.penulti.libro primo. & satis hoc sentit Innocen. in capitu.olim.de accusatio.colum.fina.& in j.colum.dicit, quòd semper in inquisitionibus seruetur forma dicti. §.debet,& quæ sunt de iure positiuo sunt acta iudicij & non acta causæ, prout sunt in proposito, ut singulariter scribit Archidiaco.in dict.capitu.indemnitatibus.in uerbo, & figura, sic ergo licet sit sublatum in causis hæreticalibus ut reo non tradantur nomina testium indistincte non seruata dispositione dicti. §. debet, nec illa quæ scribitur in dict.capitu.fin.§.j.de hæreti.libro sexto. ex causa periculi testibus imminentis, ut dixi, non tamen ex hoc censetur esse sublatum, ut testes non reproducantur seu reexaminentur post exhibita inquisito capitula inquisitionis & responsionem ab ipso datam, iuxta theoricam Barto.in dict.l.fin.in fi.quam ut dixi omnes sequuntur.ut per Saly. in dict.l.fina. C.de quæstio. cum aliis quæ tradit Ange. de Aret. in suo tracta. de maleficiis.in uerbo. fama publica. & Bonifacius idem dicit in tracta.de accusatio.& inquisi.colum. 8.& ita seruandum est, ut minus derogetur iuri communi inquantum fieri potest, & non lædatur ius commune in totum, ut in simili dicit Ant.de Butr.in cap.cum dilectus.colum. 4.de consuetu.& etiam ne multiplicentur ex capite nostro Spetialia circa idem negocium, ut scribit Saly.post gloss.in l.j.C.de dotis promis.& Bald.in l.conuenticulam.colum.4. uersicu. item est argumentum. C. de Episcop.& cleri.Pau.de Castr.post Barto.in l.j.ff.solu.matrimo.Non obstat glo.cum illo.dicto.Specu.in d.cap.quoniam frequenter.quia intelligitur quando proceditur contra hæreticum defunctum, ut in ca.sane.ij. 24.q.2.& ita loquitur.d.glo.& Specu.ita intelligitur.& Mari.Soc. sic cõcludit ubi sup. in xli. falle. & per hoc innuitur secus esse in hæretico uiuo prout nos loquimur.

32 PRAEDICTAM † Conclusionem de iterum examinandis, seu repetendis, aut reproducendis testibus in speciali inquisitione qui recepti fuerunt in generali, arbitror non habere locum, quando inquisitio specialiter esset facta contra certam personam uel collegium, quia hæc inquisitio uim habet accusationis, ut dicit Barto.in l.2.§.si publico.colum. 4.uersiculo.quæro utrum.ff.de adulteriis, ut si inquiratur contra monachos super statu Ecclesiæ, uel contra potestatem super gestis in officio; nam talis inquisitio non est dicenda præparatoria, sed ad finem ultionis,

ut

ut dicit Bald. in dicta.l. iubemus.uersiculo. secunda forma. C. de probatio.& alibi dicit Bald.in dicta. l. congruit,quòd ex generali inquisitione non potest quis condemnari,nisi sit formata contra certam personam.& rationem ponit Bald.in capitulo primo.§.iniuria.colum.penulti.uersicu. pone.de pace iura. firman. colum. x. quòd ideo ex inquisitione generali non potest sequi condemnatio, quia non est fundata contra aliquem, & idcirco debet sequi specialis,vnde quando fit specialis inquisitio,non est aliud iudicium expetendum, postquàm ergo ex aliqua dispositione peruenitur ad finem, de mediis per quæ alias perueniretur ad illum non est curandum.notant Abbas & moderni in capitu.quoniam contra falsam.in vlti.notabili.de probatio.Bald.in l.conuenticulam.colum.3.uersic.item formatur.C.de episcop.& cleri.& pro hac limitatione adduco tex.in ca. ad petitionem.de accusatio.per quæ notant Abbas.Ioan.de Ana. & Francis. de Aret.quòd quando inquisitio est formata contra certum collegiũ, vel certum genus personarum,in effectu videtur formata contra quemlibet,& ideo repertus culpabilis ex priori tela iudicij venit puniendus,pro quo allegatur tex.in c.per inquisitionem.de electio.capitulo secundo.de confessis,vnde concludit Abbas in dict.cap.ad petitionem.quòd in huiusmodi inquisitione potest procedi ad impositionem pœnæ,ex illis probationibus in illa receptis,nec est opus, ut illæ de nouo specialiter repetantur, sed satis est reum nominatim citare vt veniat ad opponẽdum si quid opponere uult,& hæc inquisitio quæ fit contra certum genus personarũ est proprie illa quæ fit in uisitatione audientiæ cancellariarum regnorum Hyspaniæ,& testes recepti in hac generali inquisitione excessuum,speciali uero quo ad personas non sunt reproducendi,seu iterũ examinandi,sed ex eorum attestationibus citato reo & defenso potest procedi ad condemnationem, quia est facta contra certum genus personarum, prout est collegium monachorum & similium,prout expresse tenet Bald.in repetitione Paduana.l.edita actio.colum.8.uersicu.nono oppo. C.de eden.

33 Quæ visitatio †potius dici posset digestio officij, quia tunc officialis digerit,quod antea deglutiuit, vt dicit Bal.in consil. 178. præsupposito statuto.lib.j.

34 Si ergo†quando fit inquisitio generalis contra certum genus personarum non fit reproductio testium, quia contra quemlibet videtur facta, multo minus fieri debet dicta reproductio, quando specialiter est facta contra certam personam,vt in proposito,nam si id de quo minus videtur inesse inest,& id quod magis.l.non debet cui quod plus.ff. de regu. iuris. Alberi.de Rosate in l.j.C.de negociis gestis.auth.multo magis, C.de sacrosan.ecclesi.ita arguit in indiuiduo Francis.de Areti.in dict.c. ad petitionem.

tionem.colum.1.loquitur ergo theorica Barto.in d.l. fi. cum alijs aggregatis, quando inquisitio esset generalis respectu criminum & personarum, uel respectu personarum tantum, licet respectu criminum esset specialis, quo casu recepti testes in generali inquisitione non faciunt fidem, nisi iterum examinentur, ut dixi, & late Areti.in d.c.ad petitionem. col.j.Inno.in cap. per inquisitionem. col. 1.de electio, faciunt quæ scribit Rapha. fulgo.in consilio.7.uisis compromisso.& sic est casus in quo recepti testes lite non contestata faciunt fidem, quando inquiritur contra certam personam, aut certum genus personarum, & iste casus est addendus ad alios plures quos ponunt glo. Abbas & alij, & Marianus Soc. in cap. quoniam frequenter. in principio, & in. §. sunt & alij, ut lite non contesta.

35 Adijcio † tamen, q si sumus in crimine hæresis, testes in hac generali inquisitione criminum contra certam personam debent recipi in forma iuris coram duabus religiosis personis, iuxta dictum. §. uerum, quæ duę personę supplent defectum citationis, quæ alias decernitur contra inquisitum ad uidendum iurare testes, ut in d.ca. 2.de testibus, & l. si quando. C.de testibus.

36 Nec est † dicendum q inquisitio generalis quæ fit contra apostatas & hæreticos est specialis contra certum genus personarum, quia huius contrarium apparet, cum potius sit dicenda specialis quo ad crimina & generalissima quo ad personas cuiuscunque generis, & conditionis sint, dummodo iis criminibus inuolutæ seu suspectæ inueniantur. prout colligitur ex iis quæ scribit Barto. in l.2.§. si publico. colum. 2. ff. de adulteriis, & Phili. Francus in cap. ne aliqui. de hære.lib.6. nam illa est generalissima inquisitio quando prælatus inquirit super statu totius prouinciæ, & generalis quando super statu ciuitatis uel castri, ut Abbas in cap. qualiter & quando. colum. 3. de accusa. Ange. de Areti. in tracta. maleficiorum. in uerbo, hæc est quædam inquisitio. Innocen.in cap. bonæ memoriæ Magunti.de electio. Angel. in repeti. l.si uacantia. C.de bonis uacan. libr. x. Saly. in l. ea quidem. §.quia propter. colum. 1.cum sequenti. C.de accus. Bar. Bal. & alii in l.congruit. ff. de offi. præsidis, idem Bal.in l.iubemus.col.2.C.de probatio.

37 SED CIRCA † Præmissa dubitatur, an testis qni non fuit repetitus in tempore debito scilicet post exhibita capitula inquisitionis & responsionem iuquisiti, & sic in speciali inquisitione, quamuis forsan examinatus coram religiosis personis in generali inquisitione.iux.d.§.uerum.faciat aliquã præsumptionem, uel indicium, & uidetur q faciat indicium, ut est gloss.in uerbo fratrum. in cap. cum olim il. j. de priuilegiis.

giis. pro qua facit, quia informatio poteſt ſumi a teſte non iurato, ut notat gloſſ. in cap. 1. §. ſi duo, de pace tenenda. Alexan. in l. milites. C. de teſtamen. milita. ergo pariter parte non citata, ut notat Bald. in authen. hodie. in princip. C. de iura. calum. & ad hoc facit quod inquit Barto. in l. admonendi, colum. antepe. uerſi. quid ſi dicta teſtium. ff. de iur. iuran. ubi tenet, quòd dicta teſtium contra unum faciunt ſemiplenam probationem contra alium, dummodo examinari non poſſint, alias imputetur parti quare non facit illos examinari, & per hæc ſic concludit Dec. in d. cap. 2. de teſti. Veritas tamen eſt in contrarium, ꝙ teſtis receptus in generali inquiſitione, ſi non reexaminetur in ſpeciali, non facit aliquam probationem nec etiam indicium, etiam ſi eſſent mille teſtes, ex quo recepti ſunt parte non citata, nec intentato crimine contra dictum inquiſitum. l. ſi quando. C. de teſti. cap. certa. 3. quæ. 9. ut ſcribit Franciſ. de Aretio in conſi. clxv. ſicut Ioannes dicit. colum. 2. ut per Barto. in dict. l. ſi in fi. & in l. maritus. colum. 2. ff. de quæſtio. Ange. de Peru. in l. ſi uacantia. colum. 12. C. de bon. uacan. libr. x. & Bald. in dict. l. congruit, pro quo facit tex. in dict. cap. 2. in uerbo nullius momenti, de teſtibus, iuncta. l. is qui ducenta. §. utrum. ff. de rebus dubijs, quem ad hoc ponderat Areti. ibi. colum. 1. dicens, quòd ſi teſtis eſt examinatus parte non citata, dictum illius nullum facit indicium, ut per Bart. in dict. l. maritus, & Alexan. in conſi. 41. habita ſuper contentis. lib. 2. ſimile eſt in cap. ordinarij. in fin. de offic. ordina. libr. 6. ubi exponit Archi. momenti ideſt uigoris. l. cum ij. §. ſi in annos. ff. de tranſactio. l. 1. in fin. C. de communi ſeruo manumiſſo. Socy. in conſi. 253. in cauſa domini Ioannis.

38 Non obſtat † gloſſ. in dict. cap. cum olim, quæ non loquitur in indicio, ſed in præſumptione, in ea enim præſupponitur, ꝙ illi teſtes non fuerunt iurati, nec pars citata, & tamen dicit facere præſumptionem, ad quam dico, quia nos non loquimur an teſtes non iurati faciant præſumptionem, ſed an teſtes parte non citata examinati faciant indicium, cum indicium ſit minus quàm ſemiplena probatio, ut dicit gloſſ. in l. cum probatio. ff. de probatio. & ipſum indicium eſt plus quàm præſumptio hominis, quia præſumptio hominis eſt cognitio ex circunſtantijs reſultans. cap. ex ſtudijs, de præſumptio. & indicium eſt quoddam intellectuale ueritatis eliciendæ ex aliqua ſingulari circunſtantia. l. indicia. C. de rei uendica. ſcribit Ioan. Calde. in repetitione. cap. ueſtra. colum. v. de cohabi. clerico. & mulie. Bald. in rubric. de probatio. præſertim quando illud indicium ſumitur ab uno teſte deponente directe de crimine, ut dicit Bartol. in l. fina. colum. final. ff. de quæſtio. Bald. in l. obſer-

obseruare. column. 2. C. quorum appellat. non recipia, dummodo ipse testis sit probatæ uitæ, non suspectus familiaritate, uel alia de causa. Bal. l. in cap. j. §. sacramentum. colum. 2. de consue. recti feudi, quòd autem sit indicium plusquam præsumptio probatur in l. 2. §. ætas. ff. de excusat. tuto. in glo. de qua plura scripsi in præfato meo consilio in causa Serenissimæ Reginæ Angliæ. carta. 28. uersicu. octauo dispensatio, hæc quidem satis compræhendi possunt ex diffinitione præsumptionis quam describit Specu. in titu. de præsumptio. colum. j. & ex diffinitione indicij quam ponit Bald. in l. non hoc. C. unde cognati. Vnde infero, quòd non placet differentia quam dicit esse Bald. in d. §. ætas, inter indicium & præsumptionem, asserens indicium esse minus quàm præsumptio. adducens notata per gloss. in d. l. cum probatio, in qua nullum uerbum fit de præsumptione, sed de semiplena probatione, quod ipsa sit maior indicio, ut proxime dixi, nisi intelligamus Bald. de præsumptione iuris. Sed pro nunc de differentia inter indicium & præsumptionem remitto me ad ea quæ scribunt Iacob. Butri. & Cy. late in l. siue possidetis. C. de probatio. Flo. in rubri. ff. de probatio. & per Bal. in rubri. C. de probatio. Abba. in cap. quanto. de præsumptio. & in ijs non me determino.

39 Præterea † gloss. in dict. cap. olim, loquitur in ciuilibus, nos uero in criminalibus, in quibus efficacior probatio requiritur, ut l. fina. C. de probatio, Inde dicimus quòd unus testis in ciuilibus facit semiplenam probationem, ut scribitur per glo. & omnes in l. in bonæ fidei. C. de iure iuran. & in cap. ex insinuatione. de procura. cap. fina. de succe. ab intesta. cap. fin. de iure iuran. Dominus Iason in repetitione. l. admonendi. colum. 73. uersicu. uenio ad quartum. ff. de iure iuran. sed in criminalibus facit solum indicium unus testis, non autem semiplenam probationem, nisi alia indicia concurrant, ut dicit Cyn. in l. fina. C. de quæstio, & Alexand. in consi. lxxxix. uiso themate. colum. 1. lib. 3. licet gloss. in l. si quis. C. ad l. Iuliam maiest. sentiat contrarium, de cuius ueritate tradunt ibi Cyn. Bald. & Saly. & Barto. in l. fina. C. fami. hærciscun. & in l. maritus. ff. de quæstio, & scribitur in d. l. in bonæ fidei, & per modernos in d. l. admonendi. & in l. j. §. idem Cornel. ff. de quæstio, Ludo. Rom. in consil. ccccl j. quædam mulier, illa ergo præsumptio adiuuare potest partem habentem pro se alia adminicula, indicia, seu probationes, & ita proprie loquitur. dict. gloss. in dic. cap. cum olim, & gloss. in dict. §. ætas, & sic loquitur Bald. in d. §. si duo, & Alex. in d. l. milites.

40 Nec facit † ad casum quod inquit Bal. in dict. authen. hodie. quia

uerum est quod si testis non debet iurare pars non est citanda ad uidendum illum iurare, puta quando testis debet declarare dictum suum, pro quo facit. l. hæredes palam. §. quid tamen. ff. de testamentis, sed in proposito testis iurare debet, & sine iuramento non est ei credendum. l. iur. iuran. C. de testibus, ex quo pars non remittit illud. c. tuis, de testibus, & Alex. in d. l. milites, insuper dictum Bal. est dubitabile, prout scribit Fely. in d. c. 2. col. v. uersi. x. limito.

41 Nec † obstat dictum Barto. in d. l. admonendi. nam licet approbetur ab Anto. de Butr. & Abba. in cap. fi. de iur. iuran. & ibi Ioan. de Imo. & idem Anto. de Butr. dicat in c. quamuis. de re iudica ubi Abba. relinquit arbitrio iudicis, tamen dictum Barto. non est sine dubio. ut dicit Alex. de Imo. in l. sæpe. colum. 35. ff. de re iudi. eo quia tertius contra quem testis non fuit productus non fuit citatus, ideo non debuit sibi nocere, cum nullius momenti sit. dict. l. si quando, & d. c. 2. unde sequitur, quòd nullum facit indicium, ut dicit Barto. in d. l. maritus. Secundo de hoc uidetur casus clarus in ca. inter dilectos. §. porro, de fide instrumentorum, ubi habetur expresse quòd attestationes receptæ inter alias personas non nocent alijs, & ibi loquitur in facto antiquissimo, in quo non erat uerisimile testes illos examinatos uiuere, qui non possent iterum produci, & ad hoc ponderat illum Abbas ibi, & in ca. causam quæ. colum. 2. de testibus, & quamuis illa sit allegatio partis, est tamen iuridica, & secundum illam iudicat ibi Papa, & eam approbant ibi doctores, & est ratio, quia ad hoc non inducebantur illi testes, nec debet esse prior probatio quàm causæ inchoatio, ut dicit Abbas in capit. ueniens. colum. v. de testibus. Tertio, probatio ordinaria, & iuramentum æquiparantur. l. sed si possessori. §. fina. uersicu. perinde. ff. de iur. iurand. sed iuramentum delatum non nocet alteri non deferenti. l. nam & postea. §. fina. ff. de iur. iuran. ergo nec probatio. Quarto pro hoc uidetur text. notabilis in cap. cum in tua. de testibus, & ibi Anto. de Butr. in 3. notabili, quòd testes recepti in iudicio summario etiam inter easdem personas, si non reproducantur in plenario, quia forsan mortui, non faciunt fidem in iudicio ordinario, secus si uiuerent, & iterum producerentur, ergo minus debent alijs nocere. scribit Ant. de But. in consi. 36. uisis punctis colum. j.

42 Inde † est quòd si attestatur testis in iudicio summario, & postea in plenario dixerit contrarium, standum est huic secundo dicto contra producentem, secus si contra ipsum testem ad sui dicti seu personæ reprobationem, vt dicit gloss. in capitu. ueniens. secundo. in uerbo, pars, de testibus, quam ibi sequuntur Anto. de But.

& Are-

& Areti. ſecus uero eſſet in confeſſione, quia facta in ſummario noceret in plenario, ut dicit Innocent. in capitu. cum dilecti, de ordi. cognitio.

43 Sexto † dicta theorica Bartol. fundatur in l. a ſententia. ff. de appella. quæ.l. non probat id ad quod allegatur, quia ibi non dicitur, quòd ſententia lata inter alios contra illos qui non fuerunt citati nec auditi faciat ſemiplenam probationem, Sed ſolum quòd permittitur appellare, quæ appellatio conceditur etiam pro modico præiudicio, immo intuitu ſolius humanitatis. l. non tantum. ff. de appellati. quod probatur in d.l.a ſententia, nam etiam ſi non appellaſſet ille cohæres, in nullo ſibi nocuiſſet illa ſententia lata contra alterum cohæredem ibi, quamuis ſine appellatione tutus eſt cohæres, licet adeſſet iuſta cauſa appellandi, prout ſubtiliter ſcribit Franciſ. de Areti. in cap. cauſam quæ. colum. 4. in fin. de teſt. vbi declarando Bart. in d.l. admonendi. concludit atteſtationes receptas inter alios non ſolum non facere probationem ſæmiplenam, ſed nec etiam quale quale præiudicium. l. Lucius. ff. de infami. ut expreſſe tenet Bal. in l. 2. col. 2. C. de edendo.

MIHI TAMEN DICENDVM aliter uidetur attenta authoritate Bartholi, quæ maxima eſt, & quanta ſit tam in ſcholis quàm negocijs forenſibus, nemo eſt qui neſciat, ut dicit Rapha. Fulgo. in conſi. clxxx. uiſo proceſſu. colum. 2. non tamen eſt maior authoritas Bartoli, quàm gloſæ ordinariæ, ut dicit idem Fulgo. in conſi. cxvij. Ioannes quondam. colum. 3. nam licet text. in dict.l.a ſententia inductus a Bar. non probet de ſemiplena probatione, probat tamen de quali quali præiudicio, ut ibi dicunt gloſſ. & Angel. Areti. poſt Alberi. de Roſate. idem dicit gloſſ. in d.l. Lucius, nec eſt tanti effectus ut aſcendat ad indicium pro tortura, ut non bene ſentit Barto. in dict. l. a ſententia, quia contrarium ipſe dicit in d.l. maritus, & in alijs locis ſuper ea deductis, Sed inducit animum iudicis ad aliquam ſuſpitionem quæ procedit ex aliquo læui indicio, ſeu argumento, & aliquando mouet animum iudicis, non tamen in totum remouet dubietatem, facit. l. in lege Aquilia, ſi deletum, ibi, ad ſuſpicionem iudicis. ff. ad l. acqui. & l. abſentem. ff. de pœnis, & hanc ſuſpitionem appellat primum modum probationis Bar. in dict. l. admonendi. colum. 4. & ſic reperio conſuluiſſe Franciſ. de Areti. in conſi. clxv. ſicut dicit Ioannes. colum. 2. concludentem teſtes receptos inter alios facere quo ad alios læuē præſumptionē, & ſic intelligit. dict. leg. a ſententia. ut eſt gloſſ. in lege. ſi duo patroni. in princip. & dict. l. quia non debet. ff. de iur. iuran. & gloſſ. in l. 2. C. quibus res iudi. non nocet.

44 Et hæc † læuis præsumptio, seu illud quale quale præiudicium prodesset ad multos effectus, primo ad inquirendum, sicut dicimus de informatione recepta parte non citata super fama, ut dicit Inno. in c. j. de po stu. prælat. ut in c. qualiter & quando. §. debet. de accusati. ut refert Aret. in d. c. 2. col. 2. de testibus, ut est casus singularis in l. de submersis, & ibi Bar. C. de naufragijs. lib. x. & l. Diuus. §. cum autem. ff. de offi. præsi. sicut uidemus ꝙ ex testibus receptis in inquisitione generali, qui recipiuntur parte non citata deuenitur ad inquisitionem particularē, ut dicit Bartol. in l. 2. §. si publico. colum. 3. ff. de adulte. nec ad hoc obstaret. dict. ca. 2. in uerbo, nullius momenti, quia hæc uerba aliquando capiuntur pro paruo momento, ut in cap. pastoralis. in princip. de offic. delega. Secundo prodesset ad coadiuuandam probationem seu testes alios, ut proprie loquitur gloss. in uerbo fratrum. in dict. cap. cum olim. primo, & Alex. in dict. l. milites, & ad hoc facit gloss. in dict. §. si duo. in uerbo testimonium. Tertio prodesset, quòd ubi est par, & æqualis probatio, præualet illa probatio, quæ habet illam qualem qualem præsumptionem adiunctam. cap. licet causam. de probationib. ut singulariter scribit Bald. in l. si duo patroni. in princip. ff. de iur. iurand. refert Fely. ca. cum dilecti. colum. penul. de accusatio. prout plura cumulat Francis. de Curte Senior in consil. lxxiij. magnifice vir & excellens. col. 3. nam hoc uerbum, quale quale, non importat dimidiam, sed minus dimidia, lege apud Labeonem. §. prætor ait. ultimo. ff. de iniurijs.

45 Et quia † supra promiscue loqutus sum de præsumptione, & suspicione, realiter tamen differunt, ut dicit Bald. in rubri. C. de probatio. & Specula. late in titu. de præsumptio. nam præsumptio euidentiora indicia exigit, quàm suspicio, ut dicit Saly. in auth. si quis. C. de adulte. & ideo quis primo suspicatur deinde præsumit, ut dicit Saly. in l. quamuis. colum. 2. C. eod. titu. & Barto. plura scribit in d. l. admonendi, quæst. 2. & Alberi. de Rosat. in suo dictionario. in verbo, præsumptio, & in uerbo suspicio.

46 Non ommitto † etiam modum cognoscendi quando quis dicatur læuiter suspectus, seu uehementer, aut uero uiolenter, nam si frequenter & facile contingit adesse, tunc grauis seu uehemens est suspicio, & hæc suspicio æquiparatur præsumptioni iuris, si uero hæc contingunt semper adesse, tunc uiolenta est suspitio quæ equiparatur præsumptioni iuris & de iure, quæ procedunt siue agatur de probando hominis uero actu, siue de probando animo, quæ sunt ex dictis & mente Bald. in l. non hoc. colum. fina. C. unde cogna. & possunt euidenter colligi ex ijs quæ dicit Barto. in l. admonendi. & applicando hæc ad nostri libelli materiam

teriam

teriam, tunc dici poteſt quis ſuſpectus læuiter de hæreſi, quando hæc contingunt raro, ſeu contingenter, ut in aliquibus, & ille dicitur grauiter ſeu uehementer ſuſpectus de hæreſi, quando hæc contingunt frequenter ut in pluribus, ille uero dicitur uiolenter ſuſpectus, quando hæc contingunt ut in omnibus, uel ut ſemper, & talem dicimus uiolenter ſuſpectum, de quibus & eorum exemplis ſcribit late Ioan. de Gerſ. in 1. par. alpha. 14. in tract. de propoſitione circa materiam fidei. conſideratione. 12. & late ego ſcripſi in ca. accuſatus. in princip. de hæreti. libr. 6. quæ nota tu inquiſitor, quia in tuo ſacro officio paſsim & quotidie contingunt, & uidi plures doctores tam iuris quàm theologiæ in conſiliis noſtris ceſpitaſſe, & in labyrintum erroris cecidiſſe, & me dicente in ueritatis ſemitam rediiſſe.

47 QVARTVM † Requiſitum eſt, ut teſtes in probatione dictarum propoſitionum atteſtentur per eadem uerba formalia, & non per diuerſa, quia de uerbis eſt quæſtio, ideo illa ſunt attendenda & ponderanda, ut dixi ſupra in prima propoſitione. facit lex. de iis. ff. de tranſactio. & ideo teſtes diuerſi in formalitate uerborum non probant, ut ſcribit Domini. de ſancto Gemi. in conſil. cxxx. in cauſa prioris. colum. 3. & ſic quando agitur de uerbis alicuius diſpoſitionis uerba ſunt conſideranda. cap. porro. & cap. accepimus. de priuilegijs, & quòd non uarient in uerbis, ut dicit Anto. de Butr. in cap. nihil. de uerborum ſignificatio. nec officium teſtis excedant de effectu uerborum iudicantes, ut in ſimili caſu conſuluit Oldrad. in conſil. ccx. regularis habet traditio.

48 QVINTVM † Et ultimum requiſitum eſt, quòd uerba propoſitionum de quibus reus accuſatur, non habeant duplicem ſenſum, catholicum ſcilicet & hæreticum, ſed ſolum ſenſum hæreticum, nam extantibus duobus ſenſibus propoſitionis, capiendus eſt ſenſus catholicus in fauorem rei, ut dixi ſupra in ſecundo dubio, nam non eſt quis cenſendus hæreticus ob uerba æquiuoca, quia ut dicebat Boetius, quod multipliciter intelligitur ueritas eius ignoratur, inde eſt, ꝙ lex multipliciter intellecta non poteſt allegari ad deciſionem cauſæ, ut dicit Barto. in l. in ambiguo. ff. de rebus dubiis. cum aliis quæ tradunt moderni in l. nec quidquam. §. ubi decretum. ff. de officio. proconſulis. & legati. colum. prima. hinc eſt quòd ſicut. l. uel canon habens uarios intellectus non poteſt allegari ad deciſionem cauſarum, ut dicit Barto. in dicta leg. in ambiguo. & Bald. in lege. ſecunda. colum. ſecunda. C. quando prouoca. non eſt neceſſe. cum aliis, ut tradit Iaſo. in l. captatorias. in fin. C. de teſtamen. ſic pariter dicendum eſt quòd propter ambiguam pro-

positionem quis non debet damnari, quia ignorantia iuris obscuri habentis uarios intellectus excusat quemlibet, ut dicit Cardinal. in clementina. final. in quarta.quæstio. de regula, ut per dictum Iaso.in d. l. captatorias.

49 VEL † DATO Duplici sensu dictarum propositionum constare debet ante condemnationem quòd in sensu hæretico intellexerit illas, aut aliquam illarum, ut patet in hæresi collitianorum & florianorum. de quibus habetur in cap. quidam autem hæretici. §.collitiani. cum sequenti. §. xxiiij. quæstio. 3. dicebant enim collitiani, Deum non facere mala, quæ uerba catholica sunt intelligenda de malo culpæ. & sunt hæretica intelligendo de malo pœnæ, & quia intelligebant in hoc sensu, sunt de hæresi damnati, alij uero Floriani dicebant econtra Deum creasse mala, intelligendo de malo pœnæ, est catholica propositio, sed intelligendo de malo culpæ, est hæretica, & ideo etiam fuerunt damnati de hæresi, prout ibi declarat Cardi.de Turre Crema.& sic sensus docentis requirendus est, qui haberi non potest nisi per eius confessionem, quia sic secreta cordis manifestantur. l.Fulcinius. §. quid sit latitare. in gloss. ex qui. caus. Bald. in l. si quis non dicam rapere. C. de Episcop. & cleric. pro quo facit. cap. cum contumacia.de hæretic.libr. sexto. & perscrutandum est prius, an sit delictum hæresis id de quo accusantur antequam condemnentur, & in ijs clariores debent esse probationes. leg.fina. C. de probatio. quia in hoc crimine maius periculum uertitur quàm in alijs criminibus. scilicet, infamiæ, mortis, perditionis bonorum, ut dicit Oldrad. in consil. ccx. incipient. regularis habet traditio.

50 Et hæc † de plano procedunt ad damnandum quem de hæresi propter ambiguæ propositionis assertionem, nam constito quòd eius mens sit catholica, & uerba patiantur sensum catholicum, non est censendus hæreticus, nam prout dixi, quod mitius est, hoc tenendum est, ne præsumamus delictum, secus si constaret de mente hæretica, damnandi sunt tales assertores, & ita proprie loquitur tex. in dict. cap. quidam autem. §.collitiani, & §. Floriani. Sed si agatur de prohibenda propositione, ne de cætero asseratur, sufficeret quòd sit ambigua habens sensum catholicum, & hæreticum, & sic est intelligendum, quod dicitur in libello errorum Parisiis condemnatorum. cap. 2. quia non solum a malo, sed ab omni specie mali abstinendum est. i. ad Thessal. quinto, ne intrent hæreses in Ecclesiam, nam serpunt sicut cancer. 2. ad Thimo. 2. quia hæretici a principio dicunt quædam uera, & utilia, sed cum audiuntur euomunt mortifera, hinc Eccles. 2. dicitur, a scintilla

una

una augetur ignis, & ab uno doloso augetur sanguis. Quid autem sit si quis teneat sensum hæreticum propositionis ambiguæ, an sit censendus hæreticus si non tueatur illum sensum, dic ut per Ocham in dialogo. parte prima. libro quarto. c. 19.

51 EX QVIBVS † Consequenter patet, quòd illa uulgata decisio. Rotæ. Dccclxxvj. incipien. accusatus de hæresi. quæ statuit contra accusatos de hæresi & confiteri renuentes, ut tanquàm hæretici condemnentur, non habet locum semper, quia loquitur tribus concurrentibus, Primum est, quia ille accusatus de quo in dicta decisione, dixerat hæreticalia, & sic constabat, quòd erant hæreticalia. & sic uerba non erant duplicis sensus. Secundum est, quia per testes idoneos conuincebatur, intelligendo idoneitatem, quia maiores omni exceptione, contestes, non singulares, de uerbis formalibus attestantes, & alia in eis concurrebant quæ de iure requiruntur, & dixi modo. Tertium, quia ille accusatus asseruit se illa credere, & illa credenda aliis esse, quod iuri consonat.

52 Nam non solum † testes debent deponere de uerbis hæreticalibus, sed etiam de credulitate ipsorum, quia in credulitate hæresis consistit, ut dictum est, nam in uerbis hoc necessarium est, præsertim in prædicationibus ad populum, cum plerunque uerba proferunt prædicatores, aliorum uerba & opiniones referendo, aut disputando, aut lapsu linguæ, aut alias, & ut posint de hæresi conuinci oportet constare de eorum mente, ut in dicto. §. quid sit latitare, item dicta decisio se fundat quòd illud factum erat recens, de quo secundum communem cursum naturæ, non potest nec debet esse uerisimile quòd sit accusatus oblitus illa hæreticalia dixisse, credidisse, & dogmatizasse, ut ibi habetur. colu. fina. sunt ergo uerba formalia dictæ decisionis, quæ sequuntur. per testes idoneos conuincitur & probatur ipsum hæreticalia multa dixisse, & asseruisse se credere & illa credenda aliis esse, hæc in prima columna. cui enim uerba non conueniunt, nec eius dispositio. l. quarta. §. totiens. ff. de damno infecto. & ibi late per Alexand. colum. fina. in fin. l. quod constitutum. ff. de testamen. militari. cum ijs quæ tradit Decius in capitulo. nullus. in fin. de electio. Et par responsio datur ad. capitu. ad abolendam, & capitulum. excommunicamus. de hæreti. & ad alia iura contra negantes hæresim (de qua accusantur) quia loquuntur in uera & formata hæresi, & prædictis requisitis concurrentibus, facit quod de quodam credente illa quæ sunt contra sacram scripturam scribit Oldradus. in consilio. ducentesimo septuagesimoprimo. incipiente. quæstio talis est.

Si uero

53 Si uero † essemus in facto hæretico, ut in transitu seu reditu ad ritum iudæorum seu paganorum, tunc sufficeret accusatum conuinci de illo facto, quàmuis non de credulitate, ad hoc ut hæreticus damnetur, ad hoc soleo allegare. cap. contra christianos. de hæreti. lib. 6. secus tamen est in uerbis, ut dixi, quia plus est facto, quàm uerbo delinquere. capitulo, Dilecti filij, ubi Deci. de appellationib. & l. Paulus. ff. rem ratam haberi.

54 Nec † testimonium illorum recipiendum est, qui illud scriptum coram iudice tulerunt, ut dicit Ioannes de Imo. & Abbas in capit. de testibus, & ibi tradunt Andre. Siculus. & Fely. & Domi. in cons. 132. in causa prioris. colum. 2. etiam si illud legerint coram iudice, ut dicit Saly. in l. iurisiurandi. C. de testib. præsertim, quia factum non erat ita inuolutum & implicitum, quin memoria posset retineri ab ipsis testibus, ut dicamus scripturam fuisse necessariam, quo casu forsan posset procedere qđ in contrariũ sentit Bald. in d. l. iurisiurandi. sunt enim suspecti, graue enim est ab ijs inuidis & de inimicicia suspectis iudicari, quare Chrisostomus uir sanctus noluit intrare iudicium concilij in quo erant eius inimici & emuli. capit. quod suspecti. 3. quæstio. 5. facit. c. ueniens. de testibus. l. iurisiuran. C. de testib.

55 Aduertendum † est insuper, ꝙ si assertio hæreticarum propositionum facta dicitur publice in populosa Ciuitate conueniente magna populi multitudine doctorum, & aliorum peritorum, debet probatio singularum propositionum fieri a pluribus testibus, quàm facta est. cum ex natura illius facti plures testes haberi potuissent, quo casu minus integri non admittuntur, secus si ex natura rei plures non possent haberi. c. peruenit. ij. & c. fi. de testib. cogendis. & c. de cætero, de testib. Alexan. late tradit in consi. 64. incipien. uiso themate. lib. 4. & ego latius dixi in consilio meo. 28. incipien. duo testes recensiti. uersi. Secundo non obstat.

56 Maxime † circa prædicta est considerandum quando quis denuntiatur dixisse seu prædicasse verba hæreticalia seu sapientia hæresim, quæ suspicio oriatur ex prædictis contra dicentes, an sit læuis, probabilis, uel grauis, aut uehemens, cum in ijs iudex opinari posit, nam prout dicit Saly. in l. testium. colum. 4. uersiculo. ego teneo. C. de testibus, licet hæresis nõ sit probata plene nec semiplene per testes singulares, & sic quòd non possit dici aut affirmari, illud sic dixisse, opinari tamen potest iudex, quòd ita fuerit ut illi testes dicunt, arg. l. 3. §. eiusdem. in fin. ff. de testibus, ex qua suspitione & opinione, iunctis dictis testium, potest resultare indiciũ ad torquendum. l. fin. ubi tradit Barto. ff. de quæstio. uel uehemens suspicio ad indicendam purgationem canonicam, quæ propter unum ex tribus indici potest, uidelicet uulgatam infamiam, graue scandalum, & uehemen-

tem

tem ſuſpitionem ex dictis teſtium ortam.capitu. inter ſollicitudines, de purgatio.canoni.ſcribit Ludo.Roma.in conſilio.351. in propoſito caſu. & Ioan. de Imo. in l.is qui reus.colum.x. ff.de publi. iudiciis, aut ad puniendum illud quaſi extraordinarie. iuxta capitu. literas. de præſumptio. in qua extraordinaria punitione poteſt uenire abiuratio hæreſis, ut a uehementer ſuſpecto.ut in capitu.accuſatus.in princip.de hæreti.libro ſexto.& ſuſpenſio temporalis a prædicatione ad arbitrium ſuperioris, ut in eo puniatur in quo eſt ſuſpitio quòd peccauit.l.ſi aliquid.C.de ſuſcepto. & archa.lib.x.Bal.in l.2.§.miles.ff.de infami.Bar.in l.eadem.§. hac lege. ff.ad legem.iuliam.repet.traditur per Deci.in c.ut noſtrum.de appellatio.facit.c.ſiquis præsbiter.21.diſt.

57 Et poſtquàm † dicta uehemens ſuſpitio eſt hominis, non eſſet imponenda pœna delicti naturalis,ſed temperanda eſt ſententia,ut dicit Innocen.in capitu. quia ueriſimile. de præſumptio. quod dictum pro notabili referunt moderni in cap.afferte.de præſumptio,Bald. in l. non eſt uer iſimile.ff.quod metus cauſa.& in capitulo primo.in fin.quibus modis feu. amitta.l.eius.§.j.in fin.ff.de teſta.Abba.in cap. auditis. penulti. colu. de præſcriptio.Pau.de Caſtr.in conſil.249.incipien.uiſa inquiſitione. libro ſecundo.Anto.de Butr.& Abba.in cap.quanto.de præſumptio. in capit. conſtitutus.de teſti.Oldra.in conſilio.192.incipien.viſo diligenter.idem uoluit Specu.in titul.de præſumptio.§.ſpecies.uerſiculo.in ſumma. Petr. de Ancha.in cap.ſemel malus.de regu.iur.libro ſexto.& de intellectu illius dicti Innocen.in dict.cap.quia ueriſimile,ego dixi in conſi.meo.xj.incipiente.ſuper dubio moto in conſilio.uerſicu. non obſtat dictum Innocentij.

58 Et in hanc† pœnam extraordinariam tanquàm minorem ego me inclinarem,quia ubi agitur de uita hominis probationes debent eſſe clariſſimæ,ut inquit Bald.in conſi.cxcv.incipien. an uulnus fuerit mortale necne.lib.j.& pro ijs optime facit quod dicit Ludo.Roma.in l.j.§. hoc reſcriptum. ff.ad ſilla. quòd ſi indicia non ſunt purgata, reus poteſt puniri alia pœna,quàm naturali,prout late ſcribit Cepol.in conſi.32.quidam ruſtici.colum.8. uerſicul. non obſtat.& ratione ſuſpitionis pœna ſtatui poteſt,puta confinationis,ut dicit Ange.per illum tex.in auth. de reſtitut. & ea quæ parit in xj.menſe.§.unum.in uerbo ſuſpitione colu.3.& ex pœnitentia ſibi iniungenda uidebitur an ambulet in luce,uel in tenebris, ut in d.c.literas.

59 Et hæc † confirmantur ex ijs quæ dicit Andre. de Yſernia in capitulo primo.§.ſatiſtactionem.de ſtatu.contra liber.Eccleſię.in feu.quòd ſi quiſpiam dixerit uerbum hæreticum ex qualitate dicti & perſonæ ſtatuet iu

dex

dex pœnam,quia cum puniendus ſit,nec ſit in iure pœna expreſſa, arbitraria eſſe debet.capitu.de cauſis.de offi.delega.facit.l.1.C. ſi quis princip. maledixerit.ſequitur Epiſcopus Squillacen.in tracta.contra hæreti. cap. 19.& ante eos Hoſtien.hoc ſentit in ſumma de hæreti.§. qualiter deprehendatur.in fin.& dicit Sanctus Thom.in quoli.quinto. articu. 25. quòd ſi doctor falſam doctrinam doceat tenetur eam omnibus modis reuocare,& ſi inordinate procedendo aliquod damnum ſpirituale ſequutum fuerit,tenetur contra hoc damnum remedium apponere,in quantum poteſt exponendo doctrinam ſuam,& ſic patet de ultimo dubio.

60 Non† omitto tamen,quòd in iudicio ferendo circa prædictas propoſitiones,eſt conſiderandum,an ſcilicet in bonum ſenſum aut prauum ſint capiendæ,prout San.Auguſt.in libro de concordia Euangeliſtarum aduertit,illud Mathei exponens,nolite iudicare & non iudicabimini,inquit enim, hoc in loco nihil aliud percipi exiſtimo , niſi ut de quibus dubium eſt,quo animo fiant,in meliorem partem interpretemur, Quod ergo de ijs quæ fiunt dicit.S. Auguſt.dictum pariter intelligamus de ijs quæ dicuntur,& ita ad propoſitum noſtrum ſententiam tanti doctoris applicantes, concludamus , ꝙ in ijs dictis quæ poſſunt catholicum & hæreticum ſenſum habere temerarium uidetur in hæreticum iudicare , maxime ut condemnemus.

SVMMARIVM.

1 *Aſſertio quòd Filius eſt maior Patre in diuinis eſt hæretica & damnata in concilijs.*

2 *Veriſimile ſemper debet attendi,ſiue in teſtibus ſiue in alijs.*

3 *Euidentia rei ſuperat omnem ſpeciem probationis.*

4 *Teſtibus non deponentibus ueriſimile fides non eſt adhibenda.*

5 *Probatio dubia non releuat.*

6 *Teſtis dicens uaria & contraria non poteſt concordari in uictoriam ſed ad euitandum periurium.*

7 *Teſtes non debent deponere per eundem ſermonem niſi agatur de formalitate uerborum.*

8 *Teſtes debent eſſe repetiti in particulari inquiſitione,alias non probant.*

9 *Teſtis non repetitus,nec probationem,nec indicium facit.*

TRIGESIMA QVINTA QVAESTIO.

Rigesimo Quinto Quæro de quæstione quæ modo in facto consistit. Quidam prædicator uerbi diuini uolens declarare, mysterium Sanctissimæ Trinitatis, dixit, quòd Filius Dei est minor Patre, fuit dubitatum quid esset sumendum de hac propositione, ad quod dicendum est, quod si hæc propositio dicta sit, prout ponitur, est hæretica & damnata in concilio Niceno. in quo tercenti & octo illustres patres fuerunt. cap. canones. 15. distin. l. quicunque. C. de hæreti. cuius opinionis author fuit Arrius, qui tres gradus ponebat in Trinitate Patrem maiorem, Filium minorem & creaturam, & Spiritum Sanctum creaturam filij, uel seruum, & hæc hæresis reperitur damnata in cap. damnamus, de Summa Trin. & in c. qui Episcopus. 23. dist. ponit Cardin. de Turre crema. in cap. quidam hæretici. §. Arriani. 24. q. 3. Magi. sente. in 3. distin. xi. c. ii. S. Tho. in prima. parte. q. 26. arti. j. & in libro contra gentiles. capitulo. 6. nec recipit excusationem, ut intelligatur quod sit minor Patre secundum humanitatem, ut in symbolo Athanasij, eo quia dicta propositio loquitur de productione ab intra, & sic quo ad diuinitatem, secundum quam filius est æqualis patri, & sic salua ratione uerborum dictæ propositionis, nullam patitur excusationem quin hæretica iudicari potuerit.

1 Sed † quia non solum quod est, sed etiam quod uerisimile est, attendendum est, ut in l. 3. §. primo. uersiculo, uerisimilia responderunt. ff. de testibus, uidendum est an uerisimile sit dictam propositionem sic, ut præmittitur, fuisse assertam, attenta materia circa quam uersabatur ipse, ut fertur, quod suadetut non esse uerisimile, nam materia de qua prædicabat erat illa parabola de Filio prodigo de qua Lucæ decimoquinto. & ideo exponendo illam de natura Angelica, filio Dei, hóc est quòd natura Angèlica erat filius senior, & filius Dei iunior, uerisimilius est, quia sic dictæ parabolæ conueniebat, quæ de filio seniore & adolescentiore loquitur, quòd uellet appellare naturam Angelicam filium seniorem, & filium Dei adolescentiorem ipsa natura Angelica, & sic quòd comparatio fieret de uno ad alterum, non autem de Patre ad filium repugnante materia de qua agebatur, & hæc expositio, ut natura Angelica dicatur senior, & filius Dei adolescentior non uidebatur aliquibus inconueniens ex declaratione ipsius accusati, quia, ut dicit. San. Bonauentu. in primo. distinctio. ix. quæstio. 4. senatio filij in diuinis est interminata ratione desitionis, quia nunquam desunt generari, pro quo Psalm. 2. Ego

hodie

hodie genuit te, & sic ratione huius præsentis generationis filius Dei posset dici iunior, seu adolescentior natura Angelica, qua declaratione uisa dixerunt quatuor Theologi non obuiare illam catholicæ ueritati, quæ profecto non est laudanda, quia est nouus modus loquendi, & inusitatus apud bonos theologos, & præbet causam scandali, & sic uerisimile uidetur illum prædicasse, quia sensus misticus sic conuenire uidebatur parabolæ, de qua erat sermo.

2 Quia † experimentum uerorum sermonum est, ut concordent cum rebus sensatis, & uerisimilibus. l. milites. §. oportet. C. de quæstio. ut dicit Bald. in rubric. de probatio. colum. 2. & quod longe est a uerisimili est quædam falsitatis imago. cap. quia uerisimile. de præsumptio. Bald. in l. j. colum. 3. C. de seruis fugi. & data una maiori similitudine minor excluditur, ut dicit Bald. in l. siue possidetis. in fin. C. de probatio. testibus enim non dicentibus uerisimilia non debet fides adhiberi. Abbas notat in dict. cap. quia uerisimile. dict. l. 3. §. j. cum aliis quæ tradit Fely. in cap. auditis. de præscriptio. & ille intellectus est uerisimilis, qui subiectæ materiæ est aptior. l. quotiens idem sermo. ff. de regu. iur. & iuxta materiam intelligēda sunt uerba etiam per impropriationem uerborum. l. si uno. in prin. ubi Bar. ff. locati. etiam in materia in qua debet fieri stricta interpretatio ut tradit Alexan. in consi. 5. incipien. puto de iure. libr. 4. Quod autem ita dixerit accusatus, patet per dictum primi testis de dicta propositione deponentis, dum dicit, quòd uolens accusatus declarare quomodo filius Dei erat adolescentior, & sic conformiter ad parabolam, dixit ꝙ filius Dei erat minor patre, quod profecto est ualde impertinens. Nam illa comparatio non fiebat de filio ad patrem, sed de fratre ad fratrem, hoc est ille senior, iste adolescentior, & sic repugnat materia huic comparationi, quia tota comparatio fiebat de natura Angelica ad filium Dei, ut dicit secundus testis, unde si uolebat comparare naturam angelicam ad filium, illam appellādo filium seniorem, & filium Dei iuniorem, ad quid diceret accusatus, quòd filius Dei erat minor patre in diuinis? & sic non conuenit sensui naturali.

3 Et hæc † est quædam demōstratio quæ fit per rei euidentiam superās in gradu superlatiuo omnem speciem probationis, ut dicit Bald. in rubric. de probatio. idem dicit Ludo. Roma. in consi. 104. incipien. pater reuerende. in fin. ubi allegat. §. fi. institutio. de gradibus, & nulla legis uirtus potest excludere probationem quæ fit per rei euidentiam, ut dicit Bald. in rubric. C. de probatio. columna prima. allegat. l. inde Neratius. §. fi. ff. ad. l. acquilia. l. in confessionibus. ff. de interro. actio. ut late tradit Hypp. in l. fi. C. de probatio. carta. 24. col. 2.

Et

4 Et sic† ambo testes peccant in deponendo uerisimile, quibus non est ad hibenda fides, quia dictum eorum est suspectum de falso, ut dicit Alexan. in consil 153. incipien. uisis narratis. colum. 4. libro. 5. & dicit Petrus de Ancha. in consil. 257. incipiente ex ordine contractuum. colum. fin. quòd non uerisimilibus iudex non debet dare fidem, inde est, quòd etiam confessio partis, si non est uerisimilis, non facit pro bationem, nec nocet confitenti, ut dicit Bald. in l. siquis in hoc genus. C. de Episco. & cleri. Insuper dicti duo testes adinuicem uariant, nam primus testis loquitur de filio Dei, alter loquitur de Christo, & sic de humanitate Christi, quasi dicat ꝙ sit minor patre secundum humanitatem in symbolo Athanasij, nec obstaret quod dicit de generatione æterna. & sic quòd Christus intelligatur de filio Dei non incarnato, & ita quòd concordentur dicta testium si fieri posset. ut in cap. cum tu. de testibus. quia dico quòd hæc concordia fieri non potest inter hos duos testes productos ex parte promotoris, quo ad hoc ut accusato noceat, sed solum ad euitandum periurium, & si concordari possent per improprietatem uerborum.

5 Quia† ex quo est dubia probatio, cum posit diuersimode intelligi non iuuat. cap. in præsentia. de probatio. tradit Ant. de But. & alij in dict. cap. cum tu. qui text. sic intelligitur. præsertim, quia dicti testes deponunt de unico actu, ut patet, & non de pluribus, etiam in dubio non præsumitur multiplicitas actuum. dict. cap. in præsentia. l. fi. C. de rebus credi. notatur in l. ij. C. de bonorum posse. secundum tabulas. & in dict. capit. cum tu. Præterea dictus secundus testis in eo quod dicit de generatione æterna, sentit ꝙ dictus accusatus loquebatur de Filio Dei respectu diuinitatis, sed in eo quod dicit de christo, loquebatur respectu humanitatis, & ita eius depositio redditur dubia & uaria, & nullatenus concordanda, intelligendo christum, idest Filium Dei non incarnatum.

6 Quia† unus testis dicens uaria & contraria nullo modo recipit concordiam ad uictoriam, sed ad pœnam periurij euitandam, ut dicit glo. nota. in cap. si testes. in princip. 4. q. 2. & in c. in nostra, ubi Ant. de But. de test. Iaco. Butri. in l. optimam, C. de contrahen. stipula. & l. cum ætate. ff. de probatio. Bald. in j. constitu. C. §. quibus. Ioan. de Imo. in l. inter stipulantem. §. j. ff. de uerbo. obliga. Tynda. in tracta. de testi. c. ultimo, & ita proprie loquitur tex. in l. eos. ff. de falsis, quem ad hoc ponderat ibi Barto. & ideo ijs testibus non est fides adhibenda.

7 Accedit† ꝙ licet testes non debeant deponere per eundem sermonem, quia eorum testimonium redderetur suspectum, ut notatur per Bar. in l. testium. §. ideoque. ff. de testi. Specu. in tit. de teste. §. nunc tractādum. uer sicu. cautiorem quoque. Ioan. Andre. in cap. nihil. de uerbor. significatio.

Bald.in l.testium.colum.3.C.de testi.& Bald.in titu.de pace constãtiæ. in uerbo ultimo.Ange.in auth.ut iud. sine quoqu. suffra.in fin. colum.& tex.in l.ampliorem.§.in refutatoriis.C.de appellatio.& Alexan.in consil. 137.in causa & lite.colum.2.libr.2.& in consi.47.incipi.abunde.colum. 2.lib.2.

8 Tamen† in hoc casu,ex quo agitur de taxandis uerbis propositionum, oportet,quòd testes per eundem sermonem deponant, hæc est singularis doctrina Anto.de But.in cap.nihil.de uerbo.obligatio.ubi dicit,q quando sumus in casu, q uerba formaliter sunt recitanda per testes, debent ipsi concordare in cortice uerborum, unde si duo fuerũt producti ad probandum,q Ticius instituit Seium hæredem,& unus dicit scio quia audiui q dixit testator Seium hæredem instituo. & alius testis dixit, q dixit Seius hæres sit,uidit determinatum,q testes erant contrarij, & non probabant,quia recitabant uerba ab alio prolata, ideo debebant concordare in formalitate uerborum,idem dicit Anto.de But.in cap.cum Ecclesia §.nos igitur.de causa posse.& proprie.idem Bald.in cap.bonæ, primo,de electio.& illud dictum est notandum quando agitur de probandis uerbis formalibus,alias sufficeret concordare in eundem rei finem.l. qui sententiam.C.de pœnis.Bald.in l.j.& ij.C.de secundis tabulis, & sequitur Alexan.in d. consi. 47. cumque in proposito agatur de probandis uerbis formalibus prædicatoris,& unus dicat uerba uno modo, alter uero testis altero modo,non est eis credendum per prædicta.

9 Postremo† si unus ex testibus est repetitus seu reproductus in particulari inquisitione, & alter non,qui non est repetitus non facit ad probandũ, nec ad indicium,ut dicit Barto.in l.fin.ff.de quæstio.Saly.in l.fin. C. eod. tit.Ange.in tit.maleficiorum.in uerbo.fama publica præcedente. colum. 3.uersiculo.quæro qualiter probetur indicium.Bald.in l.iubemus. 2.colum.uersi.item dixit.C.de probatio.Ange.in repetitio.l.si uacantia.x. colum.uersiculo.timentibus autem malefactoribus.C.de bon.uacan.Innocen.in cap.per inquisitionem.de electio.Abbas in cap.bonæ.j.in 4. colu. post Inno.de electio.Alexan.in consil.65.incipien. habita super contentis.lib.j.& in consil.179.incipien.in causa Angelorum colum.3.Albertus de Gan.in tract.maleficiorum. in rubrica quomodo de maleficiis cognoscatur per inquisitionem.colum.2. uersic.sed nunquid in introductione, ut dixi late in præcedenti quæstione,num.37.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Hæreticum uerbum dicens seriose & credens, ut hæreticus damnatur.*
2 *Accusatus de crimine ad hoc ut puniatur sufficit quòd conuincatur, quam uis non confiteatur delictum.*
3 *Hæreticam assertionem dicens continentem hæresim damnatam quomodo puniatur.*
4 *Hæreticam assertionem dicens non damnatam quomodo puniatur.*
5 *Hæreticam assertionem dicens nolens se subijcere Ecclesiæ quomodo sit puniendus.*
6 *Hæreticam assertionem dicens, si est idiota, excusatur certo modo.*
7 *Hæreticam assertionem dicens si statim non reddit sed patitur se præueniri non parcitur ei.*
8 *Assertionem hæreticam dicens & credens & rediens damnatur pœna ordinaria.*
9 *Priuatus aliquo officio non debet amplius ad illud restitui.*
10 *Hæreticum uerbum dicens non ex animo seu errore intellectus quomodo sit puniendus.*
11 *Hæreticum uerbum dicens ex quadam læuitate quomodo debeat puniri.*
12 *Dicenti uerba hæretica seu de hæresi suspecta ex insania parcendum est.*
13 *Ebrius delinquens quomodo sit puniendus.*
14 *Pœna statuta contra homicidam intelligitur si dolose occidat.*
15 *Homicidium faciens ex lasciuia non punitur pœna naturali delicti.*
16 *Iudex in puniendis blasphemijs non debet esse multum gratiosus.*
17 *Cautela idem est quòd securitas.*
18 *Calor iracundiæ non excusat à blasfemia.*

TRIGESIMA SEXTA QVAESTIO.

RIGESIMO SEXTO quæro, Si quis legendo, prædicando, uel alias loquendo dixerit uerba hæretica, aut de hæresi suspecta, seu similia alicuius generis, de quibus dixi supra in 6. quæstione. qua pœna ueniat puniendus, & licet Hostien. in titu. de hæreti. §. quæ pœna sit falsi prædicatoris, loquatur de pœna infligenda falso prædicatori, non tamen ea quæ dicit faciunt ad nostrum propositum. Et idcirco ommissis illis, ponam distinctionem, quam ipse ponit in dict. titu. §. qualiter deprehendantur. column. fina.

quam ad literam sequitur And. de Yser. in tit. de statutis contra liber. Ecclesi. in feudis. §. satisfactionem, in cuius distinctionis progressu ad maiorem elucidationem materiæ procedendum est per conclusiones, quàm plurimis additis.

1 PRIMA † CONCLVSIO est, quod si quis dixerit seriose uerbũ hæreticũ, puta quod fornicatio non sit peccatum, uel quod prælati non habẽt potestatem ligandi, atque soluendi, aut aliud simile uerbum repugnans ueritatibus catholicis in propria uerborum forma, uel deductis in necessaria consequentia ex dictis ueritatibus, prout de illis fuit dictum supra in v. q. & illa credit esse uera, & ea pertinaciter defendit, siue ipse sit huius hæresis author, siue hæreticorum sectator, hæreticus est censendus, & ut hæreticus damnandus, ut habetur in c. qui in Ecclesia. 24. q. 3. iuncto. c. ad abolendam. §. præsenti. de hæretic. quia qui non credit Ecclesiæ saluus esse non poterit, ut in symbolo Athanasij, nam oportet credere id, quod sancta mater Ecclesia credit, & quod doctores Ecclesiæ non deuiãtes ab ea determinant, & idcirco hæreticus est, qui hæc non credit, magister est cũ erroris, qui non uult esse discipulus ueritatis, & huic non est communicãdum, sed omnino est uitandus post primam & secundam monitionem. c. quid dicit autem, & c. dicit apostolus. 24. q. 3. prout ibi gl. & late declarat Augu. de Anco. in tracta. de potestate Papæ q. 28. arti. 4. in solutione primi argumenti, & Ioan. Lupus in allegatione in causa hæresis, incipien. casus super quo. colum. 3. & 4. Quæ de facili procedunt, non solum quando illa uerba dicens confitetur se illa dixisse, & non uult se subijcere Ecclesiæ, nec innocentiam suam ostendere ad arbitrium, ut in dict. §. præsenti, sed etiam procedunt, quando negat se illa dixisse, & conuincitur per testes & quàmuis profiteatur se credere, quod sancta Ecclesia credit & confitetur, hæc tamen professio sibi non prodest, si per eius confessionem seu per testes legitime conuincatur, seu per euidentiam rei depræhendatur in hæresi, iuxta tradita per glo. in dict. §. præsenti. concurrentibus tamen illis quatuor necessariis, quæ posui supra in 8. q. declarando decisionem Rotæ. Dccclxxiiij. incipie. Accusatus de hæresi, ubi hæc conclusio clarissime approbatur.

2 Itaque † ad iudicandum aliquem hæreticum, sicut alios criminosos sufficit illum conuinci per legitimos testes, quàmuis non sit confessus delictum, ut est casus in capitulo primo. §. publici latrones. de pace tene. l. Diuus. ff. de quæstio. Alterum ergo sufficit, uel sit confessus, uel conuictus. l. qui sententiam. C. de pœnis. l. fina. C. de libera. causa. & ideo male faciunt iudices, qui conuictum ponunt ad quæstionem tormentorum, nam quod certum est in dubium non debet reuocari. l. sciant.

C. de

C.de probatio l.nemo.C.de Summa.Trinit.ad prædicta facit.capit. nos in quenquàm.secunda quæstio. prima.l.obseruare. C. quorum appella. non recipi. nisi forsan ut tollatur remedium appellationis, ut ibi tradunt Bald.& alij, scribit Cepol.in consilio.lxiiij.incipiente. primum dubium.

3 Aduertendum † est circa prædicta, quòd illa habent locum, quando illa uerba hæretica continerent in se hæresim explicitam, ut hoc nulla tergiuersatione possit negari, quin sit hæresis manifesta & ab Ecclesia damnata, puta contra articulos fidei, uel sacram scripturam, & ille assertor sit talis, qui illa scire debet, vt in eo non præsumatur ignorantia, quia in ijs ignorantia esset asinina, ut dicit Cardina. in cap. scisma.xxiiij. quæstio.j. prout late scripsi in rubric.de hæreti.lib.6.quæstio.12.colum. 391.& 225. unde merito talium verborum assertor debet ut hæreticus damnari, ut scribit Hostien.in dict.§.qualiter.in fin.per.l. quicunque. C. de hæretic. & est argument. in l. milites agrum. §. irreuerens. ff. de re militari. inde dicebat Cardinal. Zabarella in clement. j. §. porro. in fin. de Summa. Trinita. quòd ignorantia in iis quæ sunt de iure naturali non excusat, ius autem naturale est quod in lege, & Euangelio continetur. cap. humanum genus. prima. distinctio. facit.l. 2.C.de in ius uocando.

4 Si uero † hæresis non esset explicita contenta in dictis uerbis inordinate prolatis, nec manifesta, nec etiam ab Ecclesia damnata, non esset ab Ecclesia damnandus, si est paratus se supponere ecclesiæ, & reuocare errorem suum. quando contrarium sibi ostenderetur, ut in d. ca. qui in Ecclesia. a contrario sensu. 24.quæst. 3. ut late per me fuit discusum in d.cap. quoniam.col.ccxii.uersi.dicit ergo, & tunc non esset ut hæreticus damnandus, sed ad arbitrium iudicis scilicet Episcopi, uel inquisitoris puniendus, ut sentit Hostien. in dict.titu.de hæreti.§.quæ pœna.in fin. ex quo a lege, seu canone non est taxata pœna.arg. c. de causis.de offic. delegat.

5 Et idem † censeo, quando in hoc casu nollet se subiicere Ecclesię, quia forsan teneret suam opinionem, tunc enim grauius esset puniendus quàm in casu proxime præcedenti, uel per carcerationem, aut fustigationem, seu per pœnam pecuniariam ad arbitrium iudicantis citra pœnam hæretici, ut per d.c.de causis dixi.

6 Considerandum † est etiam quòd quis potest in prolatione uerborum hæreticalium excusari prætextu ignorantiæ, puta si rusticus motus quadam ratione naturali dixerit, quòd in diuinis Pater est maior Filio, sicut uidemus in naturalibus, ductus errore, quia sic cre-

dit tenere Ecclesiam, dummodo non pertinaciter persistat in hac erronea opinione, non enim iste de hæresi puniri posset. uerba sunt Innoc. in c. firmiter. in fi. de Summa Trini. Cardi. Zaba. in clem. j. §. porro. colum. fin. de Summa. Trini. prout late dixi in d. cap. quoniam. col. ccxv. quia fides huius errantis est fides Ecclesiæ. c. damnamus, in fi. de Summa Trini. quæ uerba famosa Innocen. ultra alios doctores sequuntur Anto. de But. in d. rubr. Ioan. de Ana. Abbas, & Fely. in c. firmissime, de hæreti. ut late scribit Ioan. Lupus in d. allegatione, in fauorem cuiusdam rustici, q dixerat duos esse Deos patrem scilicet & filium, pro quibus facit tex. in c. dicit Apostolus. 24. q. 3. ubi habetur, q paratus corrigi non est hæreticus damnandus, intelligendo prout dixi, de eo qui ignoranter hæreticauit, pro ijs faciunt, quæ dicit Anto. de Butr. in rubr. de Summa. Trini: col. pen. uersi. aduerte tamen, concludens, q si detur ignorantia ex parte dicentis & determinantis se ad credulitatem Ecclesiæ, nec pertinaciter se defendentis, iste non incurrit hæresim, ex quo paratus est corrigi, cum non contradicat Ecclesiæ, ut in d. c. si quis sententiam. scribit. S. Tho. in 2. 2. q. xj. arti. 3. subdens, q si errans ex ignorantia quærit se certificari, & certificatus statim reuertitur, non præuentus a iudice, non meretur aliquam pœnam.

7 Si uero † patitur se præueniri, & delictum est occultum, & absque aliqua resistentia paratus est redire ad Ecclesiam, non est puniendus ut hæreticus, sin autem delictum est notorium, & patitur se damnari, & postea vult redire, & ad huc recipitur, patietur tamen pœnam ordinariam impositam a iure aduersus illos qui ab hæresi redeunt ad Ecclesiam scilicet ad agendam pœnitentiam in carcere perpetuo. c. pe. de hæret. intelligendo de ignoranter errante in determinatis ab Ecclesia, ut antecedentia uerba Anto. de But. satis clare innuunt.

8 SECVNDA † CONCLVSIO est, q siquis dixerit uerba hæretica continentia in se damnatam hæresim, & illa se dixisse fuerit cõfessus, qui non possit se excusare prætextu ignorantiæ, & illa crediderit esse uera, & redire uoluerit ad unitatem Ecclesiæ, subijciens se illius correctioni, non debet ut hæreticus damnari, per iura supra allegata, non euitabit tamen pœnam ordinariam carceris perpetui, & aliarum pœnarum censuram, quæ contra hæreticos redeuntes statutæ sunt. d. c. penul. quas ponit Ioan. de Ana. in c. excommunicamus. j. §. credentes. de hæreti. facit. l. j. C. si quis princi. maledix. dummodo reuocet errorem suum, ut scribit. S. Thom. quolibet. v. q. xxv. concludens quòd si doctor doceat falsam doctrinam, tenetur eam omnibus modis reuocare, maxime si ex ea spirituale damnum sequatur, & iste debet abiurare ex quo deprehen

sus

ſus eſt in ea per eius confeſsionem, uel rei euidentiam, uel per teſtes, ut dicit glo. in d. cap. ad abolendam. §. præſertim, in uerbo. depræhenſi. de hæretici. qua abiuratione facta impendenda eſt ei abſolutio ab excommunicatione, quam incurrerat propter hæreſim. c. ut officium. §. ſi uero. de hæreti. lib. 6.

9 Priuanduſque † eſt officijs, & beneficijs, ut in c. commiſsi. §. priuandi. de hæreti. lib. 6. ac officio prædicandi, ex quo in eo peccauit. arg. auth. habita. C. ne filius pro patre. in uerbo, ibi, dignitate careant, ubi notant Bald. & Salyc. col. 6. ꝙ propter delictum, quod in officio committitur, quis ipſo iure infamatur, & ipſo iure dignitate priuatur, facit. l. ſi quis decurio. ubi Bal. C. de falſis, Bal. in l. nihil. C. de uindicta libert. Bar. in l. libertus. §. in quæſtionibus. ff. ad municipa. cap. ſane. xv. q. 3. in prin. & ſemel priuatus non debet amplius reſtitui, ut de tabellione priuato officio tabellionatus, ſcribit Bald. in cap. 2. de poſtula. prælatorum. idem Bald. in ca. At ſi clerici. de iudicijs, & l. 2. C. de liber. & eorum liberis, ubi Ange. dicit. ꝙ doctor propter delictum remotus a matricula non poteſt iterum reſtitui niſi per principem, prout de Cardi. depoſito, ꝙ amplius Cardinalis fieri non poteſt, ſcribit Hoſtien. in ſumma de pœn. & remiſ. §. cui confitendum, Cardi. Alex. in ca. præter. xix. diſti. & dicebat Bar. in §. omnibus. in authen. de ſanctis. epiſcopis. colla. 9. ꝙ epiſcopus ſemel remotus & expulſus ab epiſcopatu non poteſt ad illum redire, intelligendo ꝙ per ſententiam fuerit priuatus, ut dicit Fely. in ca. fraternitatis, de hæreti. ſcribit Barto. in l. ſi aliquid. C. de ſuſcepto. & arca. lib. x. adde ea quæ dicit gloſſ. & Iaſo. in l. ſi quis ex argentariis. §. 1. ff. de edendo, & Bald. in d. l. ſi quis decurio. uerſic. non ſtatim. Et hæc priuatio debet eſſe perpetua, ut eſt de ſui natura, ſecus ſi eſſet ſuſpenſio quæ eſt temporalis, ut dicit Bald. in dict. authen. habita. facit. l. pen. C. de uetera. lib. 12. & l. iudices. C. de digni. eo. libro. illa ergo reuocatio habet uim cuiuſdam ſatisfactionis, qua facta nunc pœna debita puniendus erit, ut eſt optimum arg. in §. ſi quis autem. in auth. de adminiſtra. colla. 7. l. j. C. in quibus cauſis. coll. lib. 12.

10 TERTIA † CONCLVSIO eſt, quòd ſi quis dixerit uerba hæretica etiam ex animo, ſine errore aliquo intellectus, ſiue contineant hæreſim explicitã, ſiue implicitã, & eſt paratus corrigi, q̃uis nõ ſit ut hꝛ̃ticus puniẽdus, erit tñ puniendus mitiori pęna, q̃ in duabus cõcluſionibus ſuperioribus dictum eſt, ſic ergo epiſcopus, uel inquiſitor ad quem ſpectabit ex qualitate dicti & perſonæ dicentis ſtatuet pœnam, prout in ſimilibus caſibus conſiderari ſolet, prout ſcribit Saly. in d. l. j. C. ſi quis princi. male. quia ex quo deliquit, puniendus eſt, nec ſit expreſſa pœna in iure,

arbitrio iudicantis imponenda uenit, ut traditur in cap. de causis. de offic. delegat. & Hostiens. sentit in dict. §. quæ pœna. in fin. Andre. de Ysernia. in dict. §. satisfactionem. argument. dict. capitu. dicit Apostolus, & abiurabit secundum gradum suspitionis. iux. c. accusatus. in prin. de hæreti. lib. 6.

11 QVARTA † Conclusio est, quòd si quis dixerit uerba hæretica ex læuitate, uel errore, non quod credat uerba illa esse uera, puniendus est, non autem acriter, sicut in proxima conclusione, ex quo eum uere pœnitet, lubricum enim linguæ statim non est trahendum ad delictum. l. famosi. ff. ad. l. Iuliam maiesta. Hostien. in dict. §. qualiter. in fi. imponenda est ergo huic pœnitentia læuis, ut iterato sit memor, per lasciuiã seu læuitatem talia uerba non proferre, maxime propter exemplum. argum. l. j. C. de emenda. propinquo. ut ipsius pœna sit metus multorum. l. j. C. ad. l. Iuliam pecu. clem. 1. de offic. ordina. metu enim pœnarum retrahuntur homines a malis. cap. sed & aliud. 45. distinct. cap. ita tamen. xxiii. quæst. 4. & diuus Paul dicebat prima ad Thimo. v. peccantem coram omnibus argue. ut cæteri metum habeant. Nec obstat tex. in dict. l. 1. C. si quis princi. maledi. dicens, quòd si quis principi maledixerit ex læuitate, illud est contemnendum. quasi dicat quòd illi est parcendum, quia dico illud habere locum in principe seculari, & sic in minori delicto ratione personæ, facit. l. Aut facta. §. persona. ff. de pœnis. Nos uero loquimur quando malum dicitur de Deo, cum grauius sit æternam, quàm temporalem lædere maiestatem, authen. Gazaros. C. de hære. cap. uergentis de hæreti. cap. cum secundum leges, de hæret. lib. 6. nam ut dicit Andre. de Yser. in dict. §. mundani principes boni habent pro gloria parcere eis, qui ipsos principes offendunt, pro quo dicebat Seneca libr. 1. de clementia, nil gloriosus principe impune læso, non ideo hæc dicuntur quòd Deus uelit pœnas malefactorum pro sui satisfactione, quia bonorum nostrorum non eget. Psalm. xv. sed pro illo qui uerba inepta protulit, ut se corrigat, non enim uult mortem peccatoris, sed quòd uiuat & conuertatur. Eccl'esi. 18. & gaudium est in cœlis super uno peccatore pœnitentiam agente, Lucæ. 15. & ut refrenetur scandalum proximorum, quia uhe mundo ab scandalis, Matth. 18. & prout scribitur prouerbiorum. 18. pestilenti flagellato stultus sapientior erit, & alibi dicitur, stultus in culpa sapiens erit in pœna. cap. qui ea. 38. distinctio.

12 QVINTA † Conclusio est, quòd dicenti uerba hæretica, seu de hæresi suspecta ex insania, parcendum est, argumen. dict. l. 1. quia afflicto non est danda afflictio. lege. Diuus. ff. de offic. præsid. & idem di-

cendum

cendum censeo in ebrio, quia ebrietas mentis inducit exilium. c. a crapula, de uita & hone. cleri. & dicitur ebrius peccare per impetum scilicet. l. respiciēdum. §. delinquunt. ff. de pœnis, & per uinum, & lasciuiam lapsis capitalis pœna remittenda est. l. omne delictum. §. per uinum. ff. de re milita. quia nesciunt quid loquantur, qui enim nimio uino indulgent, iacent sepulti, ut dicit tex. in cap. sane. xv. q. j. qui est rotundus & singularis secundum Ludo. Roma. in l. j. ff. de uerbor. obligation. & ebrius iurans, & contraueniens iuramento non est periurus. cap. unusquisque. xxii. q. 4.

13 Et super † hoc dubio, an ebrius existens in ebrietate delinquens debeat puniri. Barto. in dict. §. delinquunt. sentit quòd debeat puniri, patet, quia delinquit, ut ibi in tex. sed in l. aut facta. §. causa. sentit contrarium, Ideo breuiter dicendum est secundum Ange. Areti. in tractatu maleficiorum. in uerbo scienter, dolose, ubi distinguit sicut Bart. distinguit in dormiente in l. pœna parricidij. ff. ad. l. pompe. de parri. quòd si dormiens sciebat hoc sibi euenire, debebat dormire solus in camera, & si non fecit, est in culpa, ad instar putatoris qui non admonuit transeuntes. per l. si putator. ff. ad. l. Acquil. secus si nesciebat, quia dormiens æquiparatur furioso. l. 1. §. 1. de aqui. posse. sed furiosus non tenetur. l. infans. ff. de siccariis. facti enim infelicitas excusat eum furiosum. Melior tamen mihi uidetur distinctio. Ludo. Roma. in d. l. 1. ff. de uerbo. obligatio. dicentis, aut quis peccauit in semetipsum in ebrietate existens, & tunc sine dubio illi est parcendum, puta seipsum vulnerando, uel interficiendo, ut in d. l. omne delictum. §. qui se vulnerauit, cum sequenti. §. per vinum. ff. de re mili. ut patet in tit. ff. de bonis eorum qui mortem sibi consciuerunt. Aut furiosus peccauit in alterum uerbaliter, aut realiter, si uerbaliter, tunc parcendum est ei, ut in dict. l. prima. iuncta glo. in verbo temulentia, si deliquit in hominem, secus in Deum, vt proxime dixi, Si uero realiter, tunc dicendum est, quòd sicut infans delinquendo non punitur, ita nec ebrius, nisi pro læuitate, quia in ebrietatem ductus est, & ideo in totum hoc delictum non debet remanere impunitum, ut dicit Saly. in l. 1. C. de siccariis. in fi. per dict. §. delinquunt. §. qui se vulnerauit. in fi. quia secundum Catonem, non est culpa vini, sed culpa bibentis, pro hoc facit tex. in cap. inebriauerunt. ibi, qua propter culpandus est, & dict. cap. sane, ibi, læuitatis damnantur authores. xx. quæsti. prima. ubi concluditur per gloss. ibi positas, quòd ebrius non excusatur in totum propter ebrietatem, ad exemplum Loth, qui inebriauit se, & postea commisit incestum cū duabus filiabus suis, qui non excusatur in totum, prout scribit Cardi. post Diuum Hiero. & Lyram in dict. cap. ine-

briauerunt, & propterea dicit gloss. in dict. cap. sane. in uerbo. uenia. quòd ebrius delinquens minori pœna est puniendus, quàm si ex certa scientia peccasset, ubi dicebat Cardi. quòd factum ab ebrijs non imputatur eis, si non sentiant quid agunt, si uero sentiant, & discernant quod faciunt, quando sunt ebrij imputatur eis, sed minus, ut in d.cap.inebriauerunt, itaque non tanquam dolosus sed culposus puniendus est ebrius pro arbitrio iudicantis, ad instar illius qui commisit homicidium non per dolum, sed per culpam, ut arbitrio iudicantis puniatur, non autem lege Cornelia de siccarijs, ut dicit Angel. de Peru. in lege si cum sine. ff. de iniurijs.l.respiciendum.§. delinquunt. ff.de pœnis. contra Bartol.ibi, cum alijs quæ scribit. d. Iason. in lege. prima. columm. tertia. ff. de legibus.

14 Et † pro ijs facit quod inquit Bald. in leg. data opera. colum. 4. C. qui accusare non possunt, quòd si statutum imponit pœnā personalem pro homicidio, puta quòd occidens occidatur, nisi occidens occidat dolose, & ex proposito, non habet locum pœna statuti uel iuris communis, sed debet alias mitius puniri, prout late examinat Decius in consi. 9. incipien. & pro tenui facultate. Ebrietas enim est voluntaria insania ut dicebat Seneca ad Lucillum, & Aristoteles. 3. problematum dicit, quòd ebrij delirant, facit. cap. luxuriosa. xxxv. distin.& propterea inquit Bal. in l. data opera. col. 2. uersi. do. Barto. quòd ebrius delinquens est in lata culpa, quia lata culpa est per ebrietatem delinquere.facit.l. omne delictum. §. penul. ff.de re milita.subdens, quòd ebrietas magna delictum attenuat, non autem in totum excusat, Parua uero ebrietas non minuit delictum, & habetur exemplum de Loth, quem inebriauerunt filiæ eius, & delictum per ebrietatem seu calorem læui mente turbata non tamen cum exilio mentis dicitur impetu factum, & non dicit tex.in d. §.delinquunt.culpa, sed impetu.i. non appensate, & deliberate, sed inconsulte subito motu, Nam iste est minor dolus, q̃ si cum deliberatione deliquisset.

15 Ad prædicta † facit quod dicit Paul.Cast. in l.j. C.ubi sena.uel clarissi.ꝙ quando noctis tēpore potius ex lasciuia, quàm ex dolo, quidam proiecit lapidem, & percussit unum qui mortuus est, ꝙ debet puniri pœna pecuniaria, uel forte dari sibi bannum pro aliquo tempore, & sic punitur tanquam culposus, & non dolosus. sequitur Cæpol. in l. si fugitiui. col.v. C.de ser.fugi.ad idem facit quod inquit Bar.in l.1.§.1. & in l. lege Cornel. ff.de sica.ꝙ in delictis, lata culpa non æquiparatur dolo. Dicebat etiam Bald.in rep.l.1.col.pe. C. vnde ui.uer. extra quæritur, ꝙ pęna ebrii delinquentis non est pęna alleuianda, nisi tanta esset ebrietas, quæ induceret exilium mentis, ut habetur in d. cap.a crapula. concludendum

est er-

est ergo, q ebrietas excusat a tanto, non autem a toto. per tex. iuncta gl. in dict. cap. sane. & c. inebriauerunt, saluo semper in præmissis arbitrio iudicantis, ut est dictum.

16 Aduertat † tamen iudex, quia in ijs quæ arbitrio iudicis committũtur potest dolus consistere, ut in c. cum æterni tribunal. de re iudi. & ideo iudex non debet esse nimis gratiosus, ut dicit Bal. in l. si fugitiui. colum. fi. C. de seruis fugitiuis, & causæ quæ debent mouere iudicem ad alleuiandũ pœnas malefactorum ponuntur per Cassaneum in consuetudinibus Burgundiæ. fol. 48. Ego uero semper imponerem ebrio dicenti nerba blasphema seu hæretica, deposita ebrietate, aliquam pœnitentiam, siue quis peccauerit per ebrietatem, insaniam, calorem iracundiæ, seu furorem, seu dormiẽdo, alleuiatis aliquantulum infirmitatibus prædictorum, seu dilucidis interuallis ad cautelam & abundantiam, & pro ijs adduco tex. notabilem in argumentum, in c. excommunicatorum. 23. q. 5. ubi habentur uerba egregia de illis qui excommunicatos occiderunt idest hæreticos. quia omnes hæretici excommunicati sunt ipso iure. cap. excommunicamus. primo, in prin. de hæreti. uel persequutor Ecclesiæ, quia licet de iure illos potuissent occidere, & consequenter occisores non fuisse homicidas, ne tamen Ecclesię matris disciplina deseratur pœnitentia congruens illis est indulgenda, qua diuinæ simplicitatis oculos aduersus se complacare ualeant, si forte quid duplicitatis pro humana fragilitate in eodem flagitio incurrerint, ubi dicit Card. quia non constat qua intẽtione illos occiderunt, ideo illis iniungenda est pœnitentia. c. præsbyteros. §. si uero. l. dist. sic ergo est dicendum in proposito, quia cum dubium sit, an dictæ personæ dixerint uerba blasphema seu hæreticalia ex animo, an uero ex eorum infirmitate omnino est eis pœnitentia iniungenda, circunstantiis uerborum, personarum, & locorum consideratis ad arbitrium iudicantis, augentis, uel minuẽtis pœnam, ut supra tactum est, ad cautelam enim & abundantiam multa permittuntur, quæ forsan alias non permitterentur. l. testamentum, ubi per glo. & docto. C. de testa.

17 Cautela † enim nil aliud est, q̃ securitas, ut in §. neque autem homicidas. in auth. de mandatis principũ, col. 3. simile habemus in excõicato, q quãdo dubitatur de ualiditate excõicationis datur absolutio ad cautelã, ut scribit Inn. in c. ueniens. in fi. el. ij. de testibus, & ibi Abbas sequitur, & absolutio a iuramento debet peti ad cautelam, quando quis uult uenire contra arbitriũ, ut dicit Bal. in l. fi. §. fi. C. de non nume. pecu. uersi. consulunt aduocati. & in effectu hoc confirmare uidetur Ang. de Peru. in l. fi. ff. qui satisda. cogantur, traditur clarius quàm alibi in c. solet. de senten. excommunicatio. libr. 6. Et prædicta quæ dixi in insano, & ebrio possunt applicari

tam in eo, qui dixit quòd dormiens, uel furioſus, ſeu calore iracundiæ dixit uerba blaſphema, ſeu hæretica, prout poteſt colligi theorica ex ijs quæ dicit Alexan. & dominus Iaſon. poſt alios in l. j. §. adipiſcimur. ff. de acquiren. poſſeſsio. Pet. de Ancha. & Imo, in clemen. ſi furioſus. de homi. Barto. in l. ut uim. ff. de iuſt. & iure. Ludo. Rom. in dicto. §. adipiſcimur. text. & glo. in capit. cum concupiſcentia. 15. q. 1. Floria. in l. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi fornicarius. ff. ad. l. acquiliam, notatur in capi. ſicut. de teſtibus. Et dicebat Vincentius de Hærcula. in d. §. adipiſcimur, poſt Bar. quòd licet dormiens nõ puniatur ex delicto, punitur tamen ex culpa in qua fuit, ſi ſciens defectum ſuum, quòd in ſomniis ſolitus eſt ſurgere, & loqui, & facere, & non putauit, quòd alicui nocere non poſsit ubi erat neſcius ſui defectus, puta quia non ſolebat ſibi hoc contingere, & tunc nullo modo punitur, ut per Pet. de Ancha. in d. clemen. ſi furioſus, & ſequuntur Alex. & Areti. in d. §. adipiſcimur, dicebat etiam Cardi. Zaba. in clem. ſi furioſus. q. 8. quòd ebrius non excuſatur a delicto, mitius tamen punitur per d. §. per uinum, de illis uero qui calore iracundiæ dicunt uerba blaſphema, ſeu hæretica poteſt colligi optima theorica ex ijs, quæ dicit do. Deci. in l. quod calore. ff. de regu. iur. prout in ſequenti concluſione dicã, Aduertant tamen iudices ſemper ad d. c. excommunicatorum, & quæ ibi ſcribunt doctores.

18 SEXTA † CONCLVSIO eſt, de eo qui dixit uerba blaſphema, uel hæreticalia calore iracundiæ, ludendo ſeu rixando. An ſit hæreticus vel ſuſpectus de hæreſi, quia late ſcripſi ſupra. 27. q. in hoc libro. non me extendo, & in conſi. 54. incipiente. quidam fuit accuſa. nu. xxii. Et pœna quæ contra tales ſtatuenda eſt extraordinaria eſt, talis enim ludus non eſt permittendus per quem uenitur ad crimina. l. nam ludus. ff. ad. l. acquil. capitulo. continebatur. de homicidio. ubi glo. in c. j, de præſumptio. l. obligationum ſubſtantia. §. fin. ff. de actio. & obligatio. prout ſcribit Deci. in conſ. 9. incipie. pro tenui facultate. col. fi. quia licet ludus taxillorũ de ſe a iure non reprobetur quia innititur fortunæ, ut dicit S. Tho. in 2. 2. q. 32. arti. 7. quem refert Dec. poſt Ioan. de Imo. in conſi. 115. incipi. & pro tenui facultate. col. 2. quia caſus dubius fortunæ facit licitum illud, quod alias reprobatur. c. in ciuitate. & ca. nauiganti. de uſu. tamen per accidens prohibitus eſt propter blaſphemias quæ dicuntur contra diuinam maieſtatem, & ſanctos ab iſtis ludentibus, præſertim perdentibus pecunias, vt habetur egregie per Bal. in c. clerici. 2. de vita. & hon. cleri. per auth. alearum vſus. C. de religio. & ſump. fune. nec ſunt dicendi ludi ex quibus crimina oriuntur, vt in prohemio digeſtorum. in fi. per quem dicit ibi Bart. ꝙ ſtante ſtatuto, ꝙ repertus in crimine poſsit impune offendi, repertus in

ludo

ludo poterit impune occidi, quod dicitur esse notabile. Bal. in d.c. clerici. vbi multa dicit de ijs blasphemis seu maledicis vltra ea quæ traduntur in d.l.j.C. si quis principi maledi. & in tit. de maledicis. c.j. & ij. & qui peccát in ludo ab eo debent priuari vt puniantur in eo in quo deliquerunt. arg. l. si aliq. d.C. de suscep. & archa. lib. x. poteris circa præmissa videre quæ dicuntur in directorio inquisitionis. q.41. fol. 128. Vt autem scias quæ nouiter statuta sunt contra hos maledictos blasphemos, statui hic inserere decretum Leonis Papæ. x. factum in concilio Lateranensi, sessione nona, fol. cxxxj. Anno Domini. M. D. xiij. tertio nonas Maij, Pontificatus sui Anno. ij. cuius decreti tenor talis est.

STATVIMVS & ordinamus vt quicunque Deo palam seu publice maledixerit, contumeliosisque atque obscenis verbis dominum nostrũ Iesum Christum, vel gloriosam virginẽ Mariam genitricem expresse blasphemauerit, si munus publicum, iurisdictionemve gesserit perdat emolumenta trium mensium pro prima & secunda vice dicti officij, si tertio deliquerit, illo eo ipso priuatus existat, si clericus vel sacerdos fuerit, eo ipso ꝙ de delicto huiusmodi fuerit conuictus, etiam beneficiorum quæcunque habuerit, fructibus applicandis vt infra, vnius anni mulctetur, & hoc sit pro prima vice qua blasphemus ita deliquerit, pro secunda vero, si ita deliquerit, & conuictus (vt præfertur) fuerit, si vnicum habuerit beneficium, eo priuetur, sin autem plura, quod ordinarius maluerit, id ammittere cogatur. Quod si tertio eius sceleris arguatur & conuincatur, dignitatibus & beneficiis omnibus, quæcunque habuerit eo ipso priuatus existat, ad eaque vlterius retinenda inhabilis reddatur, eaque libere impetrari & conferri possint, Laycus vero blasphemans, si nobilis fuerit, pœna xxv. ducatorũ mulctetur, & pro secũda vice. l. Fabricæ Basilicæ principis Apostolorum de vrbe applicandorum, & alijs, vt infra deducitur, pro tertia vero nobilitatem perdat. Si vero ignobilis atque plebeius fuerit, in carcerem detrudatur, quod si vltra duas vices publice blasphemans deprehẽsus fuerit, mitra infami per integram diem ante fores Ecclesiæ principalis mitratus stare cogatur, si vero pluries in hoc ipsum peccatum lapsus fuerit, ad perpetuos carceres, vel ad triremes damnetur ad iudicis deputãtis arbitrium, in foro autem conscientiæ nemo blasphemiæ reus absquẽ grauissima pœnitentia seueri confessoris arbitrio iniuncta possit absolui. Qui vero reliquos sanctos blasphemauerit, arbitrio iudicis rationem personarum habituri mitius aliquanto puniri volumus. Statuimus etiã, vt seculares iudices qui contra tales blasphemiæ conuictos non animaduerterint, eosque iustis pœnis minime affecerint, quantum in eis fuerit, quasi eidem sceleri obnoxii, eisdem quoque pœnis subijciantur, qui vero in

in illis inquirendis, puniendisque diligentes, & seueri fuerint, pro qualibet uice decem annorum indulgentiam consequantur, & tertiam partem mulctę pecuniariæ habeant. Quicunque uero blasphemantem audierint, eum uerbis acriter obiurgare teneantur, si citra periculum suum id fieri posse continget, eundemque deferre uel notificare apud iudicem ecclesiasticum, seu secularem intra triduum debeant. Quòd si plures dictum blasphemantem simul audierint, singuli eum accusare teneantur, nisi forte omnes conuenerint, ut unus pro cũctis tali fungatur officio. Quos omnes in uirtute sanctæ obediẽtiæ hortamur, & monemus in domino ut pro diuini nominis reuerẽtia & honore in suis dominijs, & tertis præmissa omnia seruari, & exactissime exequi mandent, ac faciant, vberrimam ab ipso Deo tam boni ac pii operis mercedem habituri, similemque annorum decem indulgentiam ab apostolica sede consequuturi, cum tertia parte mulctæ, qua dictus blasphemans plectetur, quotiens tale scelus puniendum curauerit, quam quidem indulgentiam, & reliquam tertiam partem mulctæ accusatori blasphemi nomen deferenti similiter concedi & assignari volumus, aliis pœnis contra huiusmodi blasphemos per sacros canones expressis, nihilominus in suo robore manentibus.

Circa prædicta de duobus potest dubitari. Primum est. pone quòd quidam dixit verba blasphema, & hæretica, & accusatus confitetur se dixisse, negat tamen intentionem seu malam credulitatem. Puta quia dixit fornicationem non esse peccatum, uel aliud uerbum hæreticum contrariũ uni ueritati catholicæ, uel pluribus. An sit credendum ei circa intentionem uel bonam credulitatem, an uero sit præsumendum contra eum de mala intentione, seu praua credulitate. Et licet multa diffusius dici possent circa dubia prædicta, breuiter dico quòd quando sumus in casu damnato de se & in propositione de per se hæretica non est credendum asserenti circa intentionem, dicendo quòd non credidit talia uerba qualia confitetur dixisse, seu prædicasse, sed præsumptio hæresis militaret contra illum, sicque esset de hæresi suspectus. argu. text. in l. si non conuicij. C. de iniur. capitulo primo. de præsumptio. non enim intentio uerbis sed uerba intentioni deseruire debent. de uerborum significatione. capitulo. intelligentia. talia enim quæ non possunt bono animo dici non possunt interpretari nisi mala intentione. dicto capitulo primo. de regulis iuris. hinc dicit Sanctus Thom. 2. secundę quæstione undecima. articulo secundo. circa medium. quòd per uerba quę quis loquitur suam fidem profitetur, & talis suspitio augetur uel minuitur secundum qualitatem personæ proferentis, & loci ubi prolata sunt, & quibus, & quotiens,

iux.

iux.nota.in c.literas.de præsu.c.accusatus.de hære.in 6.glo.in c.siquis iratus.2.q.3.& si læuis suspitio fuerit orta, poterit condemnari ad abiurandum de læui.iux.d.c.accusatus.si uero uehemens, poterit condemnari ad abiurandum de uehementi,uel ad compurgationem canonicam.ea.inter sollicitudines nostras.de purga.canon. uel si talis suspitio resultauerit attenta qualitate personæ, poterit torqueri ad declarandum intentionem & animum.l.pe.ff.de condit.ob cau.Car.in cle.fi.de usu.quali autem supradictorum modorum fiet iudex pensatis & ponderatis omnibus qualitatibus & circunstantiis,& consideratis suspitionibus arbitrabitur,Et supradicta intelligo quando sumus in præsumptione exurgente ex prolatione uerborum,si autem essemus in facto, puta quia confiteretur fecisse ritum iudæorum,negaret tamen intentionem, secus esset dicendum, quia in tali casu intentio probaretur ex qualitate facti,ut dicit Bal.in cõsi. sciſmatis. colu.19.Oldra. q. 52.& etiã si negaret intentionem puniretur ut hæreticus.casus est expressus in c.contra christianos.de hære.in 6.& facit ꝙ notabiliter dicit Ioan.de Imo.in c.literas.de præsu.animus enim ex factis & ex modo faciendi perpenditur.l.j.§.Adrianus.ff. ad. l. Cor. de sic. & non obstabit si dicatur, quomodo dicemus credentes qui ritus iudæorum & similia faciunt si ex præsumptione neminem damnamus.c.literas. de præs.quia ut dicit Archi.in c.quæcunque.de hære.lib. 6.non credo illos ex præsumptione damnari,immo ex uera probatione, nam probatio euidentissima est quæ fit ipso facto.glo.in c.Deus omnipotens. 2. q.1.alias de aĩo constare non posset.c.erubescant.in fi.32.dist.c.in ciuitate.de usu. nam huiusmodi indicia quæ ad bonum retorqueri non possunt nisi ad id quod expresse indicant pro probationibus non pro præsumptionibus sunt habenda.l.dolum.C.de dolo. & istam theoricam Archi. sequuntur Io.An.Petrus de Ancha.Domi.& Francus.

LAVS DEO

Explicit solemnis tractatus. D. Arnaldi Albertini Episcopi Pacten. De agnoscendis assertionibus catholicis ab hæreticis,ita erroribus purgatus,ut conferrenti exẽplar cum hac noua editione uidere liceat quanta in ipso exemplari corrigendo, restituendoque cura adhibita sit, cum ex corruptissimo, integer & incorruptus redditus sit.